

UNIVERSAL
LIBRARY

OU_232114

UNIVERSAL
LIBRARY

۶۴۷

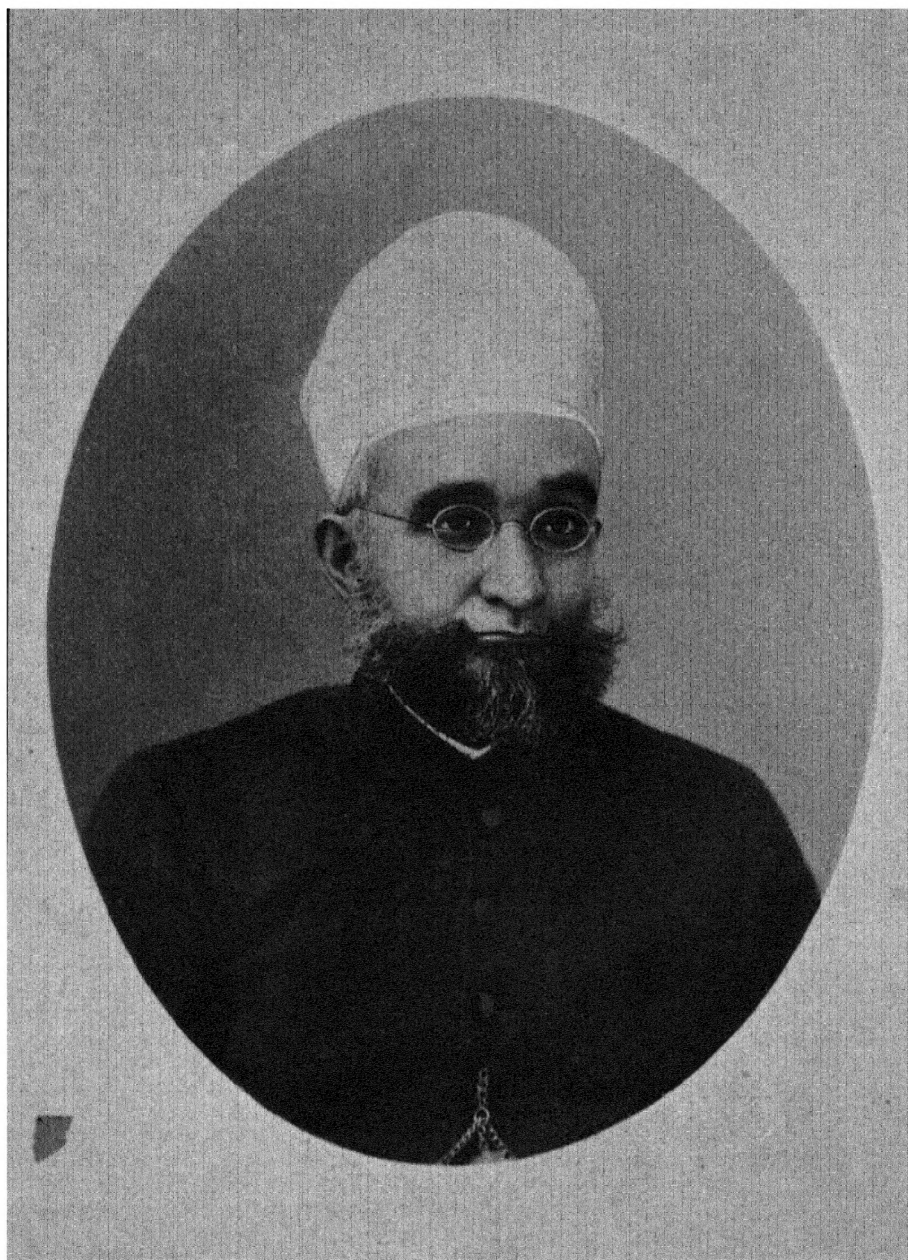

کتابخانه
موزه و مرکز اسناد
ایران

۱۳۵۴

نواب غریز جنگ بہادر مولف و مصنف

اللعجب اصف

جامع الفاظ مفترده و مرکبه اصطلاحی و استعمال فارسی و امثال و مقولهای عجم مترجم با سنن
مستقدمین و متاخرین و معاصرین عجم و برای هر یک لفظ ترجمه با محاوره

زبان اردو مع اسناد کلام زبان دانان هندی

جلد سیزدهم

مؤلفه خان بهادر شمس العلماء مولوی احمد عبدالعزیز ناطقی (نواب نیر جنگ بهادر) وظیفه حسن خسته

سرکار آصفیه

جميع حقوق این تالیف وقف عام است پانصد

نسخهای این کتاب که طبع می شود آنرا اهم و وقف کرده ایم هر کس

اختیار دارد که بیابندی قواعدندجه اعلان که آخر کتاب چاپ شده است ازین منتفع شود

سنة ۱۳۳۸ هجری مطابق ۱۳۲۸ ق

عزیز المطلق حیدر آبادی

<p>برهان ذکر معنی اول هم کرده خان آرزو در سراج تسلیم کنیم و جاد دارد که از معنی سوم بهرام که مرئخ بجوانه محققین بالانقل هر سه معنی مقدم الذاکر کند است موی سرخ را به ترکیب های نسبت بهرام مؤلف عرض کند که وجه تسمیه این تحقیق ^{پیش} نام کرده باشند و الله اعلم (ار ۹۹) (۱) برا و درین شک نیست که مرگب است از بهرام و ^ک کپرا مذکر (۲) و کیوا بر ششم (۳) و کیوبان که چپ نسبت و تعلق داشته باشد با معانی بهرام یکی از قلند ^{را} سغه (۴) لال بال مذکر -</p>	<p>معاصر عجم گوید که گویند جامه سبز بسیار پسند بهرام گور بود - باشد که همین وجه آن را بهرام گفته باشند و بنیال ما جاد دارد که این معنی اول مبدل بهرام است که اگر چه دیگر محققین فارسی زبان سیما سوری و ناصری معنی دوش باشد یعنی تبدیل لون به های هوز - و جامع و برهان ازین ساکت اند ولیکن به یاس</p>
<p>(چنانکه کران و گراه) مخصوص گردند برای جامه سبز و همچنین برای معنی دوم هم از تبدیل کار گرفته باشند و حقیقت ابر ششم بر (ابر ششم) بیان کرده ایم و ^{حقیقت} بدین معنی استعمال کرده اند (ار ۹۹) دلاوری - معنی سوم بر معنی ششم آن مذکور شد که در روی زبان خون ریزی - نوئت - صاحب آصفیه نه دلاوری به بهرام مشهور است و آن عرب همین بهرام باشد - فارسی - اسم نوئت - شجاعت و معنی چهارم را باعتبار صاحب سروری که از محققین ^{پیش} بهادری - جوامردی - جوت - دلیری -</p>	<p>برهان بقول لطحات برهان پنجم اول با د سوم را گویند مؤلف عرض کند که شتاق سدا استعمال باشیم که معاصرین عجم بر زبان ندارند و دیگر همه محققین فارسی زبان ازین ساکت (ار ۹۹) سوم</p>

بقول آصفیه عربی - مؤنث - زهریلی هوا - لو - گرم هوا -

به رای | بقول اندکواله فرنگ فرنگ بالکر و سکون | آصفیه نه بهره پر فرمایا ہے - نصیب - حصه - بها -
لغت فارسی است یعنی (۱) عاقل و نیک رای صاحب قسمت - فائده -

شمس یعنی (۲) دلاوری و خوریزی نوشته مؤلف عرض کن | بهر پنجگام | اصطلاح - بهار و اندکونید که بهر
که مرکب است از به و رای که معنی تحقیق این رای به دارند هم و بهر دو گام و بهر پنجگام کنایه از مسافت قلیل

عاقل ترکیبی است و کنایه از عاقل معنی اول و معنی دوم بها (نظامی ۵) بهر پنجگامی دران مرغزار پد روانه
بهرامی است که گذشت صاحب شمس به بی تحقیقی شده چشمه خوشگوار پد مؤلف عرض کند که مؤلف

تضعیف کرده میم را حذف کرد یا کاتبش دست قیاس است کنایه باشد از قریب و متصل (اردو ۱)
متصرف دراز کرد (اردو ۱) عاقل نیک هر قدم پر - دو قدم پر - هر پانچ قدم پر یعنی قریب و متصل

عقلمند صفت (۲) و کیو بهرامی | بهر وادون | استعمال - صاحب آصفی ذکر این

بهر وادون | استعمال - صاحب آصفی ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند که حصه
کرده از معنی ساکت و سندی که پیش کرد و متعلق وادون است معنی حقیقی که بهر مخفف بهره گذشت

به بهره باشند است مؤلف گوید که بهر مخفف (جای ۵) گوش کنیزان تراداده بهره از زر
بهره (در بهره باشند) یعنی حقیقی حصه و نصیب در یوزه گدایان شهر پد (اردو ۱) حصه دینا -

بودن است (قاسمی گونا بادی ۵) کسی را نباشد | بهر وادماندن چیری | مصدر اصطلاحی
از انصاف بهره پد که بر شهید نام هند نام زهر پد - بقول خان آرزو در چراغ هدایت کنایه از کمال

(اردو ۱) بهره هونا حصه هونا فائده هونا صاحب | بهر وادماندن چیری | (سلیم ۵) چوب گل بهره واد در همه گلزار
نماند

پہلوان را چہ بلائی شدہ دیوانہ ماہ صاحبان بحر عرض کنند کہ ما اتفاق مذاہم با معنی بیان کردہ
 و بہار و اتند ذکر این کردہ اند مؤلف عرض کند و راستہ و بحر بہار صراحتی خوش کردہ یعنی باب
 کہ موافق قیاس است گویند کہ فلان چیز بہر دو اہم و سماجت خواستن چیزی و بحد تمام پر دختن
 گیر نمی آید یعنی اینقدر کیاب است و ظاہر است کاری (ارو) دونوں ہاتھ سے پٹ جانا
 کہ از برای دو اہم مقدار قلیل در کاری شود و این علت دکن میں مستقل ہے یعنی کسی کام میں زیادہ کوشش
 قوت مطلوب است (ارو) دکن میں کہتے ہیں کہ نا اور کسی چیز کے حاصل کرنے میں اصرار اور
 اب وہ ایسی کیاب ہے کہ دو اکو بھی نہیں ملتی ابرام کرنا۔

الف: بہر دو دست سر خود گرفتار
 اس کا لفظی ترجمہ کیاب ہونا۔

بہر دو دست چسپیدن مصدر اصطلاحی بقول بہار کہ اند نقلش برداشتہ
 صاحب بحر و راستہ ذکر این کردہ گویند کہ مراد کنایہ از تخییر بودن و فروماندن در کاری مؤلف
 (بدست و دندان گاہداشتن) است یعنی بحد تمام عرض کنند کہ عادت است کہ چون کسی بکاری فروماند
 پاس و محافظت کردن (خان خالص) نمی باید بہر دو دست سر خود را گرفتہ می نشیند و آہمین
 ز زور می بوقت رختہ ترسیدن بہر دو دست عادت مصدر اصطلاحی (۔۔۔۔۔)

جی باید بجام و بادہ چسپیدن بہار ذکر این زیادہ
 (بجیری) در آخرش کہ وہ (صائب) بجیر تم خود گرفتہ نشستن است کہ کنایہ

کہ چرا زلف یار با این قرب بہر دست بسبب باشد از فروماندن در کاری و بیج تعلق با تخییر
 ذوق نمی چسپد صاحب اتند نقل نگارش مؤلف باشد کہ بحالت تخییر بہر دو دست نمی گیرند معنی

بخم با اتفاق دارند و بمقابله الف (ب) را و خورش گوید کہ بفتح بای ابجد و سکون ہای ہوز و را
 پس می کنند (اردو) الف و ب دو نوں مہملہ و زای معجمہ بالف و میم از قبیل ہنہ زام
 ہاتھ سے سرکچہ کر مہمہ جانا یعنی کسی کام میں آیا است کہ ملائکہ موکل را گویند یعنی رب النوع محل را
 ہو جانا۔ اور تھک جانا (یہہ دکن کامی و رہے بہر زام نام است و رب النوع یا قوت را نہر زام
 بہر دوست و وہان نگاہ داشتن مؤلف عرض کند کہ فارسی قدیم است و فریق
 اصطلاحی۔ بہار و اندہر دو ذکر این کردہ از نازک محل و یا قوت بجایش می آید (اردو) وہ فریق
 معنی ساکت (یچی کاشی سے) کر دیش از کمال جو کان محل کاموکل ہے۔ مذکر۔
 غمخواری پد و دست و وہان نگہداری پد بہر زمین کہ رسیدیم آسمان پیداش
 مؤلف عرض کند کہ از سنیچی مصدر بدو۔ صاحب احسن ذکر این کردہ بمعنی و محل استعمال
 دست و وہان نگہداری کردن پیدا است ہر ساکت مؤلف عرض کند کہ (۱) فارسیان این
 محققین بالا بر موضوع خود غور نہ کردہ اند و معنی مثل راجح بلائی و معینی می زنند کہ انسان را
 این بسی بیغ نگہبانی کردن است (اردو) نگذار دو ہر جا کہ رود با او باشد و (۲) بہر زمینی
 بہر طرح پر حفاظت کرنا۔ آسمانی یعنی حقیقی یعنی بہر جا کہ زمین است آسمانی
 بہر دو کام اصطلاح۔ جہان کہ مرا عشق ہم بالای سر است (اردو) دکن میں کہتے
 بر بہر پنج کام گذشت (اردو) دیکھو بہر پنج کام پن (۱) جہان جاؤ آسمان سر پر ہے یعنی بہر بہت
 بہر زام اصطلاح۔ صاحب سفرنگ بشرح جد ہر جاتے پن وہان اپنے ساتھ ساتھ ہر (۲)
 پنجاہ و تشری فقرہ دساتیر آسمانی ہنر زاباد و خورش ہر جگہ آسمان ہے۔

<p>بهر سه نوع اصطلاح - بقول طمحات برهان که نفس نباتی نطق و نظر سوسن و نرگس (نصیب ادانهای)</p>	<p>و بحر و هفت یعنی کافی و نباتی و حیوانی مؤلف من یعنی لاز برای انهی و مع ذلک حکم زیادتى را اولی کند که موافق قیاس است که کنایه باشد (اردو) است چه رای زائد در کلام هیچ یک از قدما کافی - نباتی و حیوانی بیای نسبت یعنی منسوب بجان نیست که نیست و در عصر ایشان در محاورات او منسوب به نبات او منسوب به حیوان - جمع میان را و بهر متعارف بوده و در اکثر</p>
<p>بهر فلان را استعمال - بقول بهار و انند</p>	<p>مواضع از کلام ایشان که توجیه ممکن نیست بمعنی برای فلان - فرماید که فرامانی علیه الرحمه در بار زیادتى را قائل می باید شد و در همین قصیده شرح این بیت انوری (ع) زبان سوسن رای ردیف قافیه (حتی را) از انجمله است و این بیت آزاد و چشم نرگس مست با خواص نطق و نظر داد خسرو دهلوی نیز ازین مقوله (ع) بهر گرم اگر چه رختن بهر انهی را با گوید که درین ترکیب ناچار است خون بود گناه با تو خون من بریز برای ثواب را با مؤلف از حکم زیادتى کی از کلمه بهر و کلمه را مگر آنکه رای عرض کند که همین مضمون بر بهر فلان را گذشت و ما خیال کلمه بهر را ساکن خوانیم نه مکسور تا مفاد آن شود را بهمد را بخاطر کرده ایم (اردو) دیکه (برای فلان)</p>
<p>بهرک بقول برهان بروزن نفرک (۱) پوست دست و پا و اعضا که بسبب کار کردن سخت شود</p>	<p>و پینه بسته باشد و (۲) بمعنی چرک و ریم هم - صاحب سروری ذکر معنی اول بجوالة فرنگی کرده است معنی دوم بجوالة تحفه السعاده گوید که چرک که بر بدن باشد صاحبان جهانگیری و رشیدی و جامع و هفت ذکر این کرده اند خان آرزو در سراج گوید که اغلب که معنی اول مجاز است و معنی دوم حقیقی مؤلف عرض کند که این مرکب است از بهر خففت بهره که می آید و کاف تحقیر و کنایه از معنی اول و دوم بر سبیل</p>

بجائز و بدین ہر دو معنی اسم جامد فارسی زبان باشد صاحب شمس این را بہای محقق در آخر نوشتہ کہ موافق قیاس نیست (اردو) (۱) جسم کا گتھا جو کسی عضو پر کثرت کار کی وجہ سے پڑ جاتا ہے اور اس مقام کا پوست سخت ہو جاتا ہے۔ (۲) چرک بقول آصفیہ۔ فارسی۔ مذکر۔ پیپ۔ ریم۔

بہر کار یکہ بہت بہتہ کر دو (مقولہ صاجا) مؤلف عرض کند کہ (بہر کہ) بمعنی حقیقی (بابہر کہ) اگر خارجی بود گذشتہ کر دو (مقولہ الاصل) باشد کہ مؤدہ افادہ معنی معیت می کند ہمین اشارہ و امثال فارسی ذکر این کردہ از معنی و محل استعمال (بابہر کہ خواہی) کردہ ایم کہ گذشتہ و لیکن خبری ساکت مؤلف عرض کند کہ مال سعدی شیراز کہ لائق بیان است ہمین کہ ملا وحشی (بہر کہ خواہ) را استعمال و فارسیان در محل سعی بجاری استعمال بمعنی (بہر کہ خواہی) استعمال کردہ است و این تصریح این می کنند مقصود آنست کہ در بہر کار بہت شرط محاورہ باشد (اردو) جس کے ساتھ چاہے۔ است کہ نتیجہ خوشی پیدامی شود از بہت (اردو) استعمال بقول انتہا جوازہ فرنگہ فرنگ و کن میں کہتے "بہت کرے پارے" اور اس بفتح کاف و سکون تحتانی و فای زدہ یعنی بہر حال و بہر صورت مؤلف عرض کند کہ موافق قیاس فارسی مقولہ کا بھی استعمال ہے۔

(الف) بہر کہ خواہ استعمال۔ بہار ذکر الف است و معاصرین عجم بزبان دارند (اردو) (ب) بہر کہ خواہی کردہ از معنی ساکت و صاف بہر کیف بقول آصفیہ۔ فارسی۔ تابع فعل۔ بہر حال انتہا ذکر ب کردہ ہیچ تعریفش نکرد و سند ہر دو۔ جس طرح ہو سکے۔ جس طرح بنے۔ بہر طور۔ بہر صورت از ملا وحشی است (س) بہر کہ خواہ نشین گریہ آن اصطلاح۔ بقول بہار مرادف بہر چکاں یہ شیوہ است کہ از تو در دل من را بہ بختانی کہ ذکرش گذشتہ و با حقیقت این را ہم بخا ذکر کردہ

<p>(اردو) دیکھو ہر چنگام بہر قدم پر قریب قریب اختلاف است۔ ترکیب خلاف معنی بخرینیت</p> <p>بہر گرفتار صاحب آصفی ذکر این کردہ از معنی کہ یای مصدر با بہرہ مرکب کردہ اند و بقاعہ ساکت مؤلف عرض کند کہ معنی بہرہ ور شدن فارسی ہای ہوز را بدل کردند با کاف فارسی کہ بہر درین مصدر مخفف بہرہ باشد کہ می آید (طامی)</p> <p>شند انجمن کار دانان شہر پاز فرنگ خسرو جادار د کہ معنی مالدار سی و دولت مندی</p> <p>گرفتند بہر پاز (اردو) بہرہ مند ہونا۔ بہرہ ور گیریم و برای ہر دو معنی بالا طالب سند استمال ہونا۔ فائدہ حاصل کرنا۔</p> <p>بہرگی بقول اند بخوالہ فرنگ بافتح و (۱) مال۔ مذکر۔ دولت۔ مؤنث (۲) دولت مند</p> <p>کسر کاف معنی (۱) مال و دولت و (۲) دولت مند مالدار۔ صفت اور ہمارے معنون کے لحاظ و مالدار۔ مؤلف عرض کند کہ در بہر دو معنی مارا سے مالدار سی۔ دولت مندی۔ مؤنث۔</p>	<p>پہرہ بقول لطحات برہان بروزن ادہم (۱) خفف بہرام و بقول صاحب اند (۲) مغل غصفر است کہ کاجیرہ باشد و حنا صاحب محیط ذکر این کردہ جو الہ غصفر میدہد و غصفر بہرہ چہ نوشت ماذکرش براہر ایض کردہ ایم کہ گذشت (اردو) دیکھو اصر ایض۔</p>
<p>بہرمان بہان بہرمان کہ ذکرش گذشت صاحبان برہان حقیقی و بہرمان پائیش تیغ خسرو گیتی بود پاز کوہ خارا و سروری و جہاگیرفت و شیری و جامع ذکر این کردہ اند و بر مثال بہرمان پاز (۱) بہر خسرو (۲) اندران خاشی</p> <p>عرض کند کہ با حقیقت این بہر را بخا بیان کردہ ایم شمس بود یہیوش پاز بہرمان بنفش کردہ بدوش پاز (۱) امی مخفی (۲) تابود خوشید و مہ بر آسمان پاز تابود در کا بہر وی (۳) آن مگر کرتاب لعل و آب یا قوتش شدی</p>	

<p>پا آب گردون آتش و نیلوفر او بہرمان ہزار (۱۰) و جامع و اند و ہفت ذکر این کردہ اند مؤلف دیکھو بہرمان ۔</p>	<p>پا آب گردون آتش و نیلوفر او بہرمان ہزار (۱۰) و جامع و اند و ہفت ذکر این کردہ اند مؤلف دیکھو بہرمان ۔</p>
<p>عرض کند کہ ما حقیقت (برہمہ) کہ بہ ہمین معنی آمدہ بر (برماہ) بیان کردہ ایم و درینجا این قدر اضافہ کنیم کہ اگر برہمہ و برماہ را مفرس و ناخوش از برہمائی سنکرت بگیریم مخفف ہمین باشد بجذف ہای دوم و این را اسم جاد فارسی زبان گوئیم و این بہتر از است کہ مزید علیہ (برہمہ) دانییم بہ زیادت ہای دوم (ارو) دیکھو پہرنامش کہ خوانی سر بر آرد مثل</p>	<p>پہرمان بقول بہرمان ہر وزن اہرمان (۱) بتجا را گویند و (۲) بمعنی یاقوت سرخ ہم صاحب جہانگیری سند استعمال این نوشتہ (۳) ناخاک جوشنی در بر بہرام شب ہزار افق بہرمان و شفق بہرمان ہر صاحب جامع و اند و ہفت ہم ذکر این کردہ اند مؤلف عرض کند کہ مخفف بہر بجذف الف بمعنی دوم و بمعنی اول مجاز آن کہ در بتخانہ ہم بر بتان استعمال یاقوت می کنند و جا</p>
<p>دارد کہ بمعنی اول مرکب باشد از بہرام بہ نون نسبت و حذف الف (ارو) (۱) بتخانہ ذکر کند کہ این بمعنی حقیقی صفت خداوند کریم است و لیکن فارسیان این را بحق صاحب کمال می نهند پہرمان بقول بہرمان بفتح اول و ثالث و رابع (ارو) دکن مین کہتے ہیں کہ جس نام افزار است کہ در و دگر ان بدن چوب و تخمہ سہو پکار و جی یہ اس شخص کے حق میں متعل ہر جو کہندہ عبری شغب خوانندہ صاحبان سروری و ناصر جامع الکمال ہوا و ہر علم اور فن سے واقف ۔</p>	<p>دارد کہ بمعنی اول مرکب باشد از بہرام بہ نون نسبت و حذف الف (ارو) (۱) بتخانہ ذکر کند کہ این بمعنی حقیقی صفت خداوند کریم است و لیکن فارسیان این را بحق صاحب کمال می نهند پہرمان بقول بہرمان بفتح اول و ثالث و رابع (ارو) دکن مین کہتے ہیں کہ جس نام افزار است کہ در و دگر ان بدن چوب و تخمہ سہو پکار و جی یہ اس شخص کے حق میں متعل ہر جو کہندہ عبری شغب خوانندہ صاحبان سروری و ناصر جامع الکمال ہوا و ہر علم اور فن سے واقف ۔</p>
<p>بہرمان بقول بہرمان الف با و او بہرمان و جیم ہر وزن بہرمان نوعی از بلور کہ دست</p>	<p>بہرمان بقول بہرمان الف با و او بہرمان و جیم ہر وزن بہرمان نوعی از بلور کہ دست</p>

(ب) **بهر وجه** در نهایت لطافت و صافی و خوش رنگ و کم بهار (۲)، کندر مهنی را نیز گویند

(ج) **بهر وز** و ب و ج و د را مرادف الف می دانند صاحبان جهانگیری و رشیدی و نامی

(د) **بهر وزه** و جامع و سراج هم ذکر این کرده اند **مؤلف** عرض کند که مرکب است از
 به بمعنی خوش و روز بمعنی روشن و کنایه از معنی اول پس متحقق شد که (ج)، اصل است و (د)،
 مزید علیه آن چنانکه خوشخوار و خوشخواره و (الف)، (ب)، مبدل (ج)، و (د)، چنانکه سوز و سوج
 (مولوی معنوی) چنان مستم چنان مستم من امروزه که پیروزه نمیدانم ز بهروزه (وله) (ه)
 شاهیم نه شهر و زه تعلیم نه بهروزه به عشقیم نه سدرستی ستیم نه از سیکلی به صاحب محیط بر بهروزه
 می فرماید که اسم بارز و است و گویند در خواص نزدیک بکنند لیکن در بهروزه قوت تخفیف
 زیاده بود و چون زن از آن شافه بردارد فرج را از رطوبت و ریم پاک سازد و بچه را از شیط
 محفوظ دارد و بقول بعض بهندی بیرجاست و آنچه بر بارز و نوشته ماحقیقتش را بر بریزد و بارز
 عرض کرده ایم و هم او بر کندر هر چه نوشته ماذکرش بر بستج کرده ایم و حقیقت آنست که این
 متعلق به معنی اول نیست و هر چه بر بستج گذشت متعلق است با معنی دوم و آنچه صاحب محیط بر بهروزه
 نوشت آن چیزی دیگر است و متعلق نباشد با معنی اول و خیال ما این است که از هر چهار لغت
 بمعنی اول فیروزه مراد است که مبدل پیروزه می آید و این مبدل بهروزه به تبدیل موقده با
 بای فارسی و به تبدیل های تونز به تحتانی چنانکه اسب و اسپ و شاهگان و شایگان و صاحب محیط
 بر فیروزه گوید که پیروزه اسم فارسی این است به بای فارسی و معرب این فیروزج و به یونانی
 سافرو و بهندی برگ تن و آن سنگی است مائل به زرقته سرد و را اول و خشک در رسوم و

مفرح یا قوت تریاقیہ و گویند سرد و خشک و منافع بسیار دارد و اللہ اعلم بحقیقہ الحال تعریف فیروز
 و پیروزہ کہ یکای خودش می آید الطینان کامل نمی بخشد کہ مرادف این است بمعنی اول مخفی مباد کہ (د)
 معنی دیگر هم دارد کہ ذکرش بر (بہروزی) می آید (ارو) (الف) (ب) (ج) (د) (و)
 (۱) فیروزہ بقول آصفیہ فارسی - اسم مذکر - پیروزہ ایک مشہور جواہر کا نام جو رنگ بین سبز
 رنگاری یا نیلگون یا آسمانی ہوتا ہے کہتے ہیں کہ اگر آدمی صبح کو اسے دیکھ لیا کرے تو آنکھوں میں
 میں فرق نہ آئے (۲) دیکھو بستی -

بہروزی اصطلاح - مرکب است از بہر و زی کہ درہ اند مولف عرض کند کہ وجہ تسمیہ خرن
 ویای مصدری بہروز یعنی حقیقی خودش روزیہ نباشد کہ نظریہ بہرہ مندی و بہرہ وری سکندر
 از قبیل خوش وقت است و بہروزی کنایہ را بدین اسم موسوم کردہ باشند یعنی واو و
 باشد از خوش اقبالی (الفوری) ای رفتہ نسبت بر بہر زیادہ کردہ کہ مخفف بہرہ است
 یہ قرخی و فیروزی پر باز آمدہ در زمان بہروزی و جادارد کہ بعد واو نسبت نون زائد باشد
 (دولہ) ایکہ اودست دولت را سبب روزی و اللہ اعلم بحقیقہ الحال اختلاف اعراب پیروی
 کرد کہ در گہت راویہ پیروزی و بہروزی کردہ نیست کہ نتیجہ اب و لہجہ مقامی است - (ارو)
 (ارو) خوش اقبالی خوش نختی طاعت مندی سکندر و القرنین کا نام بہرون بھی ہے - مذکر
بہرون بقول برہان کبیر اول بروزن و لہجہ بہرہ بقول برہان و جہانگیری و سروری و رشیدی
 نام سکندر و القرنین است - صاحبان رشیدی و ناصری و جامع و فذالی بفتح اول بروزن و ہر
 و جہانگیری و جامع و ہفت و سراج ہم ذکر این را بمعنی حصہ و نصیب و حظ و قسمت صاحب

(۲۵۹۶)

سفرنگ بشرچ چهل و چارمی فقره (دساتیر آسمانی قوم کا نام ہے جس کا مسکن اسوقت گجرات
 نصرز آباد و خثوران و خثور) ذکر این کردہ ہمارے میں واقع ہے اور یہ عجیبوں سے ہیں۔ نوٹ
 تذکر این گوید کہ بالفطریہ داشتن و بردن و داشتن (۳۲) بہرہ۔ بقول برہان و جہانگیری و سروری
 بصلہ از مستمل مؤلف عرض کند کہ استعمال و جامع بالکسر نام قصبہ ایت کہ از لاہور تا آج
 این ترکیب فارسی در ملحقات می آید و تحقیق است شصت کردہ است مؤلف عرض کند کہ
 کہ این اسم جابد فارسی زبان است بدین معنی و باعتبار جامع کہ از محققین اہل زبانست این را
 بہر کہ گذشت محقق این (نظامی) عراق از اسم جابد فارسی زبان دانیم (۱۰) بہرہ
 ربع مسکون است بہری پوزان بہرہ مدائن ایک قصبہ کا نام ہے جو لاہور سے سات کوس
 است شہری پوزان (۱۰) دیکھو بہر کہ دوسرے اس طرف واقع ہے۔ مذکر۔

(۲) بہرہ۔ بقول برہان و جہانگیری و سروری (۳۲) بہرہ۔ بقول ناصری مرادف بہر معنی برای
 و جامع بضم اول نام طائفہ ایت کہ مولد مسکن صاحب فدائی کہ از علمای معاصرین بود مذکر بہر
 و مقام ایشان در گجرات است۔ مؤلف عرض کہ بہرہ این معنی را مخصوص کند بہر مؤلف
 کند کہ باعتبار سروری و جامع این را لغت فارسی عرض کند کہ تسامح صاحب ناصری می دانیم کہ
 دانیم و عجیبی نیست کہ این طائفہ متعلق باشد از بہرہ بدین معنی تشدید معاصرین عجم ہم بر زبان
 ولایت بہر کہ ذکرش بر معنی اولش گذشت فارسی دارند و صاحبان سروری و جامع ہم ازین
 زیادت ہای نسبت در آخر بہر اسم جابد قرار دواکت اگر نہ استعمال بدست آید یا نظر بر اعتبار
 باشند و برای این طائفہ (۱۰) بہرہ۔ ایک صاحب ناصری این را اسم جابد فارسی زبان

تسلیم کنیم فرد علیہ بہر معنی دوش و انیم یا آن **بہرہ برداشتن** مصدر اصطلاحی صاحب
 مختلف این (ار ۱۰) و یکھو بہر کے دوسرے معنی آصفی ذکر این کردہ از معنی ساکت مؤلف عرض
 (۵) بہرہ بقول سفزنگ در شہادہ فقرہ (۱) کہ کند کہ فیض حاصل کردن مجاز معنی اول بہرہ باشد
 آسمانی بغیر آباد و خشوران و خشور بالفتح و فتح (ار ۱۰) بہرہ یاب ہونا فیض حاصل کرنا۔
 رای مہملہ و ہای مؤرد در آخر معنی ثواب چنانکہ **بہرہ بردن** مصدر اصطلاحی صاحب آصفی
 چہ آہنا بار رفتہ و گذشتہ خونیز و گذرہ بودہ اند و ذکر این کردہ از معنی ساکت مؤلف عرض کند کہ
 و یکھیا مان رای کشتند۔ مراد ہندہ اینہا را بہرہ مرادف بہرہ برداشتن است (والہ ہروی ۵)
 باشد **مؤلف** عرض کند کہ مجاز معنی اول از فیض وجود بہرہ بردن و مذہبان سایہ از خود
 و اسم جامد فارسی قدیم می دانیم (ار ۱۰) (صائب ۵) از خواب امن کسی بہرہ می برد صاحب
 ثواب بقول آصفیہ عربی۔ اسم مذکر۔ فرد۔ بدلہ پاکہ پشت پای بہ دنیا ی بی وفارہ است (ار ۱۰)
 عذاب کا تعقیف۔ نیکی کا بدلہ جو عاقبت میں ملے گا و یکھو بہرہ برداشتن۔
بہرہ برد اصطلاح بقول برہان و بحر و ناصر **بہرہ بود** اصطلاح بقول ناصر و اند معنی
 و جامع و ہفت و اند لفتح بای ابجد بروزن علت و سبب چیزی کہ واسطہ بودن او باشد۔
 رخنہ گر۔ شریک و انبار **مؤلف** عرض کند صاحب سفزنگ بشرح بست و ہفتمی فقرہ (دست
 کہ موافق قیاس باشد اسم فاعل ترکیبی است آسمانی بغیر آباد و خشوران و خشور ذکر این کردہ
 (ار ۱۰) شریک بقول آصفیہ عربی جعہ دار **مؤلف** عرض کند کہ بہرہ درینجا متعلق معنی
 پتی دار۔ ساجھی۔ اول است و مرکب اضافی است و لفظ اضافہ

مستقل (ار دو) کسی چیز کے وجود کا سبب۔ بزرگ کند کہ الف اسم فاعل ترکیبی است از رب، و رب
بہرہ بودن استعمال۔ صاحب آصفی ذکر این (ا) بمعنی حصہ داشتن و بہیم بودن و (ب) بجزا
 کردہ از معنی ساکت **مؤلف** عرض کند کہ بہرہ بمعنی واقف بودن (صائب ۷) بہرہ ہالی
 درینجا بمعنی اول است کہ معنی حقیقی است یعنی دار و از دریای رحمت بہرہ پذیر نیست غیر از
 حظ حاصل بودن (جامی ۷) ز جان تا بود بہرہ اشک خود آبی و گرد و پای شمع و (ولہ ۷)
 مادرش را پڑ ز شیر خویش شستی شکرش را پڑ (ار دو) صائب از اشک نداشت چون نداری بہرہ پڑ
 شست و شوی نامہ را برابر احسانش گذار پڑ
 حظ ہونا۔

بہرہ بستن استعمال۔ صاحب آصفی ذکر این (ار دو) (الف) حصہ دار۔ واقف (ب) (ا)
 کردہ از معنی ساکت **مؤلف** عرض کند کہ بمعنی حصہ رکھنا حصہ دار ہونا (۲) واقف ہونا۔
 تلاش حصہ و فائدہ کردن متعلق بمعنی اول بہرہ۔ **بہرہ دیدن** مصدر اصطلاحی۔ بہرہ حاصل
 (عرفی ۷) زین باغ محبوبہ کہ ہر سوہ کہ چیند کردن و فیضی و حصہ یافتن (انوری ۷)
 بی آبی ایام کمید است و قناعی است پڑ (ار دو) بہر تن کہ از گرامت تو بہرہ ندید پڑ گل بہرہ نقشہا
 فائدہ دہوئدنا حصہ چاہنا۔
 بلا کرد در روزگار پڑ (ار دو) بہرہ یاب ہونا۔

(الف) بہرہ دار استعمال۔ صاحب آصفی فیض حاصل کرنا۔

(ب) بہرہ داشتن بجائہ فرنگ فرنگ۔ **بہرہ رسیدن** استعمال۔ صاحب آصفی

بزرگ (الف) گوید کہ بمعنی حصہ دار است و صاحب ذکر این کردہ از معنی ساکت **مؤلف** عرض
 آصفی بزرگ (ب) از معنی ساکت **مؤلف** عرض کند کہ نصیبی و فیضی حاصل شدن است و (ب) در شمع

قزوینی (۷) مگر بخار و خس از آفتاب بهره رسد این بمعنی بهره یاب و بهره مند شدن است و بر زبان
 و گرنه بر رخ گل بهره کی توان دیدن (۸) معاصرین عجم مستعمل و لیکن سنا پیش کرده اش (بهره)
 فیض حاصل هونا فیض پهنیا -
 بهره طلبیدن استعمال صاحب آصفی ذکر که کشد استعلاق به بهره کرد (۹) و بگوید بهره گرفت
 این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند که بمعنی بهره گرفتن استعمال صاحب آصفی ذکر که
 حصه و نصیبی و فائده خواستن (ملا جامی ۷) کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند که مراد
 چون طلبیدند از آن گنج پاک بهره خود خانه خراب بهره کشیدن است (الغوری ۷) هر که را با تو
 خاک (۱۰) حصه طلب کرنا چنان فیضی ندارد و گیرد بهره از روزگار و گیرد و مخفی
 بهره کردن مصدر اصطلاحی - بهره حاصل میابد که از سند انوری (بهره در گرفتن) پیدا
 کردن (ظهوری ۷) ندارد و گفت زاید بهره عیبی ندارد که (در گرفتن) مزید علییه (گرفتن)
 کرد و خوشتر ازندی که علمش بی عمل نیست و بهره دو یکی است (۱۱) بهره یاب هونا بهره
 (الف بهره شد اصطلاح بقول بهار مراد هونا بهره یاب هونا -
 بهره کشیدن مصدر اصطلاحی - صاحب بهره و مؤلف عرض کند که بمعنی بهره یاب
 آصفی ذکر این کرده از معنی ساکت و سندی است از قبیل و انشمنند (البوطالب کلیم ۷)
 پیش کرده (البولعانی رازی ۷) از کجالت چون عصا هر کس که باشد بهره مند از راستی و
 صفت بهره بگیرم چو کشت در زرد فامی خمید زیر دست خلق شد محکوم تا بنیاد و ظهوری
 قدیمی و ناله زار و مؤلف عرض کند که (۷) زکوة گوشها باید برو تا نکرد و زبان در

(۱۰۰۰)

داستانش بهره مند است که و از همین است --- افتاد است (ظهوری ۵) بی فائتوان

(ب) بهره مند افتاد (مصدر اصطلاحی) ظهوری بهره و رگشت از بقا که کوچان مرگی

بمعنی بهره مند و بهره یاب شدن (ظهوری ۵) که منت مانند بر جان ما (ار دو) و دیکهو
لیم و نبال حرف این و آن پیوده چذافتد پنداشت بهره مند افتاد -

روزی که روزی از خموشی بهره مند افتد - بهره یاب اصطلاح - بقول بحر معنی کاسینا

(ار دو) (الف) بهره مند - صاحب نصیب - و مخطوط مؤلف عرض کند که اسم فاعل

فائده آشنائی والا و دیکهو بر خور کاسینا (ب) ترکیبی است مرادف بهره مند و بهره ور -

بهره یاب هونا - بهره حاصل کرنا - معاصرین عجم بر زبان دارند (قاسمی گونا)

بهره ور اصطلاح - بقول بهار مرادف بهره مند (زنگلون سپهر کشان بهره یاب پد برو

که گذشت مؤلف عرض کند که از قبیل دانشور قبه چون شفق آفتاب پد (ار دو) و دیکهو
و سخن ور که کلمه و را با لفظ بهره مرکب شده افاد بهره و را ور بهره مند -

معنی صاحب کند (سعدی ۵) از ان بهره ور بهره یافتن استعمال - صاحب آصفی

در آفاق کیست پد که در ملک رانی با لفظ زیت ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض

پد (ظهوری ۵) از وصال شمع کی پروانه گردد و کند که فیض یاب شدن و فائده حاصل کردن

بهره ور پد ناز داغ شعاعه خیر مانجا بدیتی پد (ار دو) مرادف بهره و رگشتن که گذشت و بهره یاب

که گذشت از همین مصدر است (ظهوری ۵) دیکهو بهره یاب -

بهره ور گشتن استعمال - مرادف بهره مند (بهره یابیم از برود و شت پد بشوم آب

(۱۰۰۰)

اگر در آغوش پ (دار دو) دیکھو بہرہ گشتن بہر یک گل منت صد خار می باید کشید
بہر یافتن استعمال - صاحب آصفی ذکر مثل صاحبان تخریہ الامثال و امثال فارسی ذکر این
 این کردہ از معنی ساکت مؤلف عرض کند کردہ از معنی و محل استعمال ساکت مؤلف عرض کند
 کہ مرادف و مخفف (بہرہ یافتن) است کہ گذشت کہ فارسیان این مثل را بجائی می زنند کہ برای حصول
 و بہرہ دینی مخفف بہرہ باشد کہ بجایش مذکور نعمتی رحمت کشیدن مقصود باشد (دار دو) دکنین
 شد (خسر و دلوئی) چون زچنین فتح کہتہ ہیں "شہد لینا ہو تو مکھون کا سکار ہو" یہ قریب
 جہان یافت بہرہ دست بہ می برد سپہدار قریب اسی فارسی مثل کا ہم معنی ہے مقصد یہ ہے
 دہرہ (دار دو) دیکھو بہرہ یافتن - کہ نصیبت جھیلو تو فائدہ حاصل ہو -

بہرا بقول ناصری بوزن بہرام (۱۱) نام کی از پیران جمشید - حکیم و فرزانه خوئی (۲) معنی نیک ذات
 و خوش فطرت و (۳) نام اسپ (حکیم اسدی) بر انگیخت شہرنگ بہرا دراپ کہ گزاشتی روز
 مکت یاد را پخان آرزو در سراج گوید کہ نام اسپ سیاوش و (۴) نام نقاشی کہ در عہد شاہ اسماعیل
 صفوی بود در نقاشی مدیطولی داشت - صاحب غیاث بر معنی چہارم قانع - صاحب اندھم ذکر
 یہ چہار معنی بالا کردہ مؤلف عرض کند کہ اسم فاعل ترکیبی بمعنی کسی کہ پیدایش او خوش است
 و کنایہ از بہر چہار معنی بالا صاحب غیاث این را بالکسر نوشتہ و باعتبار ماخذ ہمین صحیح است آنچہ
 صاحب ناصری بانفع گوید تصرف لب و لہجہ باشد (دار دو) (۱) جمشید کے بیٹوں سے ایک کا نام
 جو حکیم اور عقلمند تھا - مذکر (۲) خوش فطرت شخص (۳) سیاوش کے گھوڑا کا نام - مذکر (۴) ایک شہور نقاش کا نام - مذکر

بہرست و بود معاملہ کردن مصد اصطلاحی - بہار ذکر این کردہ از معنی ساکت و

و صاحب اند گوید کہ اکتفا بر چیز موجود کردن شفیع کہ بمعنی موجودات دنیوی است اگرچہ این اثر (۷) آنکس کہ ہست و بود نہ بیند زبان چہ سود مصدر موافق قیاس است ولیکن سند	یہ مانا بود معادلہ او بہت و بود و مؤلف عرض بالا متعلق باو نیست (اردو) موجودات کند کہ از سند شفیع اثر مجرذ ہست و بود پیدا دنیوی کے ساتھ معاملہ کرنا۔
--	---

بہش بقول برہان بفتح اول و سکون ثانی و شین قرشت (۱) نام سیوہ درختیت کہ صمغ آن را مقل گویند و قتیکہ تر و تازہ باشد و چون خشک شود و قتل خوانند و بسیار لذیذ است صاحبان ناصری و ہفت و اندہم ذکر این کردہ اند صاحب سفرنگ بشرح شصت و پنجمی فقرہ در سائر آسمانی بہ فرزا باد و خثوران و خثور گوید کہ (۲) بکسر باد اجد و کسر ہای تہوز و شین بمعجمہ معنی ہی و نیکی صاحب محیط نسبت (۱) گوید کہ اسم شاہ بلوط است و قتل تازہ را نیز گویند و بر شاہ بلوط می فرمایند کہ اسم فارسی است و آن را بعربی بلوط الملک و نزد بعضی قسطل و معنی آن ملک الارض و آن بلوط مادہ است و این را ہونیانی فاسطامانی و بہ رومی قسطل و بہ سریانی بلوطا نامند و آن ثمر درخت غیر بلوط است و گفتہ اند کہ آن اگرچہ از قسم بلوط است لیکن آن مخالف اوست در شیرینی گرم در اقل و خشک در دوم بقول گیلانی گوید کہ شیرین آن مائل بہ گرمی لطیف است و خشک در اوائل اول و در ان حلاوت و نقیع است اگر برگ تازہ آن خورند منع شیب غیر طبعی گرداند و شرب آن تحمیل لون کند و منافع بسیار دارد و مؤلف عرض کند کہ در معنی دوم شین بمعجمہ در آخر لفظ بہ زیادہ کردہ اند بقاعدہ حاصل بالمصدر بمعنی اول اسم جاذبہ زبان باشد و بمعنی دوم موافق قیاس است (اردو) (۱) شاہ بلوط ایک پیل کا ہم ہے۔ مذکر

صاحب آصفیہ نے شاہ بلوط پر فرمایا ہے۔ فارسی۔ مذکر۔ سیدما سپاری۔ ایک قسم کا بلوط جو نہایت شیرین ہوتا ہے۔ (۲) بہتری نیکی۔ مؤنث۔

بہشت [قبول طحقات برہان (۱)، دارالبحر انیکو کاران کہ عبری جنت خوانند و (۲) ماضی گذشتن ہم۔ صاحب سروری گوید کہ کبرتن معروف و معنی بگذشت نیز (سعدی ۵) قیامت کسی باشد اندر بہشت ہے کہ معنی طلب کرد و دعوی بہشت ہے صاحب فدائی نسبت معنی اول سفیر ماید کہ نام باغ پر کاخی است در جہان دیگر کہ جای نکو کاران است و مردم را نوید دادہ شدہ کہ آن جای بہ پاداش درست آئینی پس از مردن بایشان دادہ خواہد شد و آن جای خوشی و آسایش و آزادی است (۵) بہشت آنجا است کا زاری نباشد کسی را کسی کاری نباشد ہے **مؤلف** عرض کند کہ معنی اول اسم جامد فارسی زبان و معنی دوم ماضی مطلق مصدر شستن بابی زائد (ار ۹۹) (۱) بہشت۔ فارسی۔ مؤنث۔ باغ۔ جنت فردوس۔ بیکنہ۔ (دیکھو ادریس خانہ) (۲) مصدر شستن کا ماضی مطلق۔ (چھوڑا دیکھو شستن)

بہشت آنجا کہ آزاری نباشد [مقولہ] باشد می گویند، آغا مقام تو بہشت است و صاحب خزنیۃ الامثال ذکر این کردہ از معنی مجمل این مثل را ہم زنند (ار ۹۹) و کنین جب کسی استعمال ساکت **مؤلف** عرض کند کہ فارسیان کا مقام ایسی جگہ ہوتا ہے جہاں ہر قسم کا آرام و نصیب این مقولہ را بہ تبدیل خفیف کہ بہشت گذشت ہوتا ہے تو کہتے ہیں آپ کا مقام کیا ہے بہشت ہے استعمال می کنند مثلاً اگر قیام کسی بقای واقع شود کہ آپ کا گھر کیا ہے بہشت ہے۔

من جیست المجموع ذرائع آسایش و رانجا حاصل **بہشت برین** استعمال۔ صاحب فدائی

<p>گوید که (۱) چون بهشت را بهشت میدانند بهشت شاعر در کلام خود تن آسانی را بهشت گفته بجز برین آنست که از همه برتر است مؤلف عرض کند که تعریف خوشی نکرد مرکب توصیفی است و بهشت مقصودش درین شعر از (بهشت خوردن) که بمعنی بالائین گذشت صفت بهشت است داخل بهشت شدن است و بس و معنی منتفع و (۲) فارسیان چون مقام و خانه کسی را بر جای بلند شدن از تمتعات بهشت اصلا درین نیت و من حیث المجموع آرام بخش میند گویند، آقاخان مقصود آنست که چون نیت شوی تن آسانی تو بهشت برین است، یعنی بسیار بلند و آرامش تو حاصل شود و دیگر هیچ (ارو) بهشت (صائب ۷) ز خانه پدری کی شود مانع فرزندی پادشاه بهشت مین داخل هونا -</p>	<p>را بهشت برین اردو مین بچی آٹھوین بهشت کو کہتے مین - مؤنت - (۲) جس شخص کا مکان بندی پر واقع ہو اسکو اہل دکن استعارہ بہشت برین کہتے ہیں بہشت خوردن اسد اصطلاحی بقول مثل رازند مقصود آنست کہ درجہ مادر</p>
<p>بہشت در پایی مادر مثل صاحبان خرنیہ الاشال و اشال فارسی ذکر این کرده اند و از معنی و محل استعمال ساکت مؤلف عرض کند کہ فارسیان بانہار بلند مرتبگی مادر این مثل رازند مقصود آنست کہ درجہ مادر بلند تر از بہشت است یعنی بہشت برابر پایی اوست - صاحب اشال فارسی بعض کند مادر - مادران نوشتہ عیبی ندارد و معاصرین عجم این سکندری خود استعمال این بالفاظ مادران می کنند یکی از علما</p>	<p>بہشت برین اردو مین بچی آٹھوین بهشت کو کہتے مین - مؤنت - (۲) جس شخص کا مکان بندی پر واقع ہو اسکو اہل دکن استعارہ بہشت برین کہتے ہیں بہشت خوردن اسد اصطلاحی بقول مثل رازند مقصود آنست کہ درجہ مادر بلند تر از بہشت است یعنی بہشت برابر پایی اوست - صاحب اشال فارسی بعض کند مادر - مادران نوشتہ عیبی ندارد و معاصرین عجم این سکندری خود استعمال این بالفاظ مادران می کنند یکی از علما</p>

معاصرین عجم (خدایش بخشد) باما گفت کہ این آن را سفدیز گویند (کذا فی التقیہ) مؤلف عن
 مثل قرار یافت ازینکہ جنین در زہدان مادر کند کہ تعریف سفد بہ سین مہملہ وغین مجموعہ بحالیش
 آنچنان است چنانکہ انسان بدوزخ و چون تلو می آید و این کنایہ باشد نظر بر خوبہای شہر سفد
 شود از جس دوزخ زہدان نجات می یابد گویند (اردو) سمرقند کے قریب ایک شہر ہے جسکو
 کہ از بند بہشت و طفل وقت میلاد در پاس سفد کہتے ہیں۔ نہایت خوش آب و ہوا فاسیون
 مادران می باشد زمان عجم از ہمین مصدر شہتن نے اسکو (بہشت دنیا) نام رکھا ہے۔ مذکر۔
 می گویند کہ بہشت دریای مادران است و کتا **بہشت** اصطلاح بقول بہار و انند
 انہما رعلوی مرتبت مادران ہم (تم کلامہ) بخیاں کنایہ باشد از خوبان سادہ روی (ظہوری ۵)
 مانا خدا این مثل ہمین باشد کہ قیاس آن را تسلیم دل زیاد بہشت رود و پد کہ نگاہ بہشت رو
 کند (اردو) دکن میں کہتے ہیں جنت دارد پد مؤلف عرض کند کہ این کنایہ از
 ماؤن کے قد مون سے لگی ہوئی ہے۔ مؤلف جمال روی یار است کہ ہر کہ رویش بیند باغ
 عرض کرتا ہے کہ وجہ مثل سے ہندیان ناوا باغ شود (اردو) یار۔ مذکر۔
 تھے اسلئے انھون نے بہشت کی عوض جنت **بہشت زار** اصطلاح بہار و انند بکر
 کا استعمال کیا ورنہ کبھی ایسا نکرتے۔ این از معنی ساکت مؤلف عرض کند کہ از
بہشت دنیا اصطلاح بقول طحقات قبیل گلزار یعنی جائیکہ در انجا بسیار بہشت ہا
 برہان و بحر کنایہ از سفد سمرقند۔ صاحب مؤید باشد (عرفی ۵) بہشت زار مقام خداشناس
 می فرماید کہ نام ولایتی است قریب سمرقند کہ است پد در شاہ بر روی سیوہ چین بکشی پد

(ارو) وہ مقام جہان بہت سے بہت کھ سکتے ہیں۔ دیکھو بہت رو۔	
ہون۔ صرف مباغوبہ ہے۔	
بہشت صبوحی اصطلاح۔ بقول بحر	(۱) بہشت سرشت اصطلاح بقول اند
شراب بامداد است صاحب شمس ہم ذکر این	(۲) بہشت سواد مراد بہشت زار کردہ مؤلف عرض کند کہ صبوح در عربی بڑا
(عرفی ۵) بعد مضائقہ نازی قبول می کردم شراب صبح را گویند پس معنی لفظی این بقلب افتاد	
پا ز شادان بہشتی سرشت خور شراد پ (طامی	
شراب بامداد بہشت باشد یا ترکیب تشبیہی	(۵) عجب ماند شہ زان بہشتی سواد پ کہ چون آورد شراب بامداد کہ مثل بہشت باشد کہ بہشت
خندہ بی مراد پ مؤلف عرض کند کہ محقق ہند	صبوحی۔ صبوحی است اگرچہ موافق قیاس است
نکند ری خورد کہ این را مراد بہشت زار ولیکن شتاق نہا استعمال می باشیم (ارو)	
نوشت و اسنادی کہ پیش کرد برای (بہشتی سر	صبوحی۔ دیکھو بادہ شبگیر۔
و بہشتی سواد) است کہ می آید و تعریفش مہذب	بہشت گنگ اصطلاح۔ بقول برہان
کنیم (ارو) دیکھو بہشتی سرشت او بہشتی سواد	بفتح کاف فارسی و سکون نون و کاف دیگر (۱)
بہشت سیما اصطلاح۔ بہار و اند ذکر	دار الملک افراسیاب و (۲) نام قلعہ کہ ضحاک
این کردہ از معنی ساکت مؤلف عرض کند کہ	در شہر بابل ساختہ بود صاحب سروری ہم
مراد بہشت رو کہ گذشت (میرزا صائب ۵)	ذکر معنی اول کردہ (حکیم سوزنی ۵) مازاہشت
نظر بزلف و خط آن بہشت سیما کن پ شکستہ قلم	تست بکار و بکار نیست پ سر بر زدن ز خاک
صنع را نماشا کن پ (ارو) بہشت سیما یار کو	بہار و بہشت گنگ پ صاحب جہانگیری می فرماید

که معنی گنگ بهشت است (سراج الدین سکنی) خون سیاوش و رفتن رستم به ترکستان و گر نختن
 ۱۵ که طالب بهشت خدائی چهره‌ی پادشاه بر افراسیاب خراب شد و باز وقت مراجعت -
 نگارخانه چین و بهشت گنگ پادشاه شیدی افراسیاب آن را معمور ساخت و (گنگ و در)
 بحواله تریته القلوب گوید که موضعی است در قلعه آن شهر است و غالباً مراد ازین خبریه همان
 حدود شرقی که شب و روز در آن یکسان خواهد بود ولیکن در کتب علمیه نیست مرقوم است
 است و بعضی او را قبه الارض گویند و فرماید که بهشت گنگ و در موخت گنگ جایی است
 که بحث این در گنگ بهشت می آید صاحب این کتاب شب و روز در آنجا برابر است که بعد از قبه الارض
 تذکره معنی اول باب برهان تنقیح (فردوسی ۵۷) خوانند مؤلف عرض کند که گنگ بهشت هم قبول
 از آن جا که رفت به بهشت گنگ پادشاه برهان نام شهری و قلعه است که بجایش مذکور شود
 بر از مردم جای جنگ پادشاه و نسبت معنی دوم و گنگ بقولش نام شهری در شرقی خطا که
 تذکره قول برهان می نویسد که همانا منظور او شب و روز آن یکسان می باشد و هوایش در
 از گنگ و در موخت باشد که بیت المقدس نهایت اعتدال و پیوسته بهار و گنگ و در همان
 است صاحب جامع که محقق اهل زبانست بهر حال است و گنگ بمعنی نیکو و خوب و زیبا هم متعل
 معنی بامبران تنقیح صاحب بحر هم ذکر هر دو معنی را این پس این مرکب توصیفی است بمعنی بهشتی که
 کرده خان آن روز در سراج می فرماید که حقیقت نیکو و خوب است یا قلب اصافت گنگ بهشت
 این است که در ترکستان شهری گنگ نام داشته بمعنی شهر بهشت و کنایه از معنی اول و معنی دوم
 افراسیاب است که دارالملک او بود و در آنجا مجاز آن بالجهه ما این را باعتبار صاحب جامع

بہرہ و معنی بالاسلم کیم (اردو بہشت گنگ فارسیوں نے بہشت نعیم کہا ہے اردو میں

(۱) ایک شہر کا نام ہے جو افراسیاب کا پائے تخت بھی اسی کا استعمال ہو سکتا ہے۔

تھا۔ مذکر۔ (۲) ایک قلعہ کا نام جو ننگاگ نے شہر **بہشت وجود** اصطلاح۔ کنایہ از معشوق

بابل میں بنایا تھا۔ مذکر۔

مرکب اضافی است بمعنی بہشتی کہ در عالم وجود

بہشت نشین اصطلاح۔ بقول اند است یا باشد (صائب) بکن ملاحظہ از

بحوالہ فرنگ فرنگ از عام حرائش و مندرشیں آہم ای بہشت وجود پاکہ عود مجر آزادگان

مؤلف عرض کند کہ فارسیان استعمال اینجی ندارد و دو (اردو) بہشت وجود فایز

مرحوم کنند بطور تعظیم چنانکہ بہشت نشین سعدی نے معشوق کو کہا ہے اردو میں بھی کہہ سکتے ہیں

می فرماید: "حالا پدر ما بہشت نشین است" **بہشت** بقول ملحات برہان ترجمہ فارسی

(اردو) بہشت نصیب۔ دکن میں مرحوم کے موضوع است مؤلف عرض کند کہ موافق

لئے مستقل جمیہ "بہشت نصیب سعدی کا قیاس است یعنی اسم مفعول مصدر شستن برباد

موحدہ یعنی فرو گذاشتہ در ہا کردہ شدہ کنایہ کلام عجب حکمت آمیز ہے۔

بہشت نعیم اصطلاح۔ مرکب اضافی۔ از وضع کردہ شدہ (اردو) موضوع بقول

برای مدح مستقل (عرفی) بیابا کہ زاقبت آصفیہ اسم مذکر۔ وضع کیا گیا رکھا کیا علمی

ای بہشت نعیم پر زمانہ برتر از امید کا مران آمد اصطلاح میں وہ شتی جس کا بیان اس علم میں ہو

اگر ہوا ہی چین داشت نو بہار رسید پر و گرا امید مدعا صمون۔

شرداشت بوستان آمد (اردو) مدوح **بہشتی** بقول برہان (۱) کنایہ از خوش موشت

<p>و خوب روی۔ صاحب ناصری بذکر معنی اول گوید (انوری ۷) با حدیث آن بہشتی چہرہ کرد و دود و جو کہ (۲) منسوب بہ بہشت و (۳) بمعنی گنہ شتی و ہموخا تو مان درین فیروزہ مرقدی رود و (۴) مردمان مومن خدا جوی (حکیم دقیق ۷) (اردو) خوبصورت بعشوق۔ مذکر۔</p> <p>در انگلندی صنم ابر بہشتی و چین را خلعت اردی بہشتی و اصطلاح۔ صاحب برہان ذکر بہشتی و مؤلف عرض کند کہ معنی دوم حقیقی بہشتی روی کردہ گوید کہ کنایہ از خوش صورت است بزیادت یا نسبت بر لفظ بہشت و خوب روی باشد صاحبان جامع و اندوخت معنی اول و چہارم مجاز آن و بمعنی سوم صیغہ ہمزبان صاحب بحر ذکر بہشتی رود و بدون تثنیٰ واحد حاضر ماضی مطلق ہشتن بزیادت موقدہ زائدہ آخرہ کردہ گوید کہ سادہ و ربی ریش و در اولش صاحب جامع بر معنی اول قانع آمد و خوبصورت (مناسب ۷) بہر محفل (اردو) (۱) خوبصورت۔ خوب و (۲) بہشتی بہشتی روی من منزل کجا گیر و (۳) کہ از رضوان بہشت بہشت سے نسبت رکھنے والا جیسے بہشتی خور جاودان را رونما گیرد و بہار این را مرادف بہشتی نہر بہشتی مرد۔ صاحب آصفیہ نے نہیں (بہشت سیما) گوید و ذکر بہشت روحہم کردہ شیخ معنون مین بہشتی کا ذکر فرمایا ہے۔ (۳) تثنیٰ شیراز ۷) نہ آنچنان تبو مشغولم ای بہشتی رو و چھوڑا چھوڑنا کے ماضی مطلق کا واحد حاضر کہ یاد خوشیتم در ضمیر می آید۔ (صاحب جہانگیری در طلحات) و صاحبان رشیدی و ہفت و خان (۴) مومن۔ اللہ والا۔</p> <p>بہشتی چہرہ اصطلاح۔ مرادف بہشتی و آرزو در سراج) ذکر این بمعنی خبر و کردہ اند کہ می آید کنایہ از خوبصورت و مراد از معشوق مؤلف عرض کند کہ اسم فاعل ترکیبی است</p>	<p>و خوب روی۔ صاحب ناصری بذکر معنی اول گوید (انوری ۷) با حدیث آن بہشتی چہرہ کرد و دود و جو کہ (۲) منسوب بہ بہشت و (۳) بمعنی گنہ شتی و ہموخا تو مان درین فیروزہ مرقدی رود و (۴) مردمان مومن خدا جوی (حکیم دقیق ۷) (اردو) خوبصورت بعشوق۔ مذکر۔</p> <p>در انگلندی صنم ابر بہشتی و چین را خلعت اردی بہشتی و اصطلاح۔ صاحب برہان ذکر بہشتی و مؤلف عرض کند کہ معنی دوم حقیقی بہشتی روی کردہ گوید کہ کنایہ از خوش صورت است بزیادت یا نسبت بر لفظ بہشت و خوب روی باشد صاحبان جامع و اندوخت معنی اول و چہارم مجاز آن و بمعنی سوم صیغہ ہمزبان صاحب بحر ذکر بہشتی رود و بدون تثنیٰ واحد حاضر ماضی مطلق ہشتن بزیادت موقدہ زائدہ آخرہ کردہ گوید کہ سادہ و ربی ریش و در اولش صاحب جامع بر معنی اول قانع آمد و خوبصورت (مناسب ۷) بہر محفل (اردو) (۱) خوبصورت۔ خوب و (۲) بہشتی بہشتی روی من منزل کجا گیر و (۳) کہ از رضوان بہشت بہشت سے نسبت رکھنے والا جیسے بہشتی خور جاودان را رونما گیرد و بہار این را مرادف بہشتی نہر بہشتی مرد۔ صاحب آصفیہ نے نہیں (بہشت سیما) گوید و ذکر بہشت روحہم کردہ شیخ معنون مین بہشتی کا ذکر فرمایا ہے۔ (۳) تثنیٰ شیراز ۷) نہ آنچنان تبو مشغولم ای بہشتی رو و چھوڑا چھوڑنا کے ماضی مطلق کا واحد حاضر کہ یاد خوشیتم در ضمیر می آید۔ (صاحب جہانگیری در طلحات) و صاحبان رشیدی و ہفت و خان (۴) مومن۔ اللہ والا۔</p> <p>بہشتی چہرہ اصطلاح۔ مرادف بہشتی و آرزو در سراج) ذکر این بمعنی خبر و کردہ اند کہ می آید کنایہ از خوبصورت و مراد از معشوق مؤلف عرض کند کہ اسم فاعل ترکیبی است</p>
--	--

<p>بمعنی روی بهشتی دارنده و کنایه از خوب و معشوق و هیچ زیادت معنی می باشد استعمال این شد (کمال امحیل</p> <p>خصوصیت با ساده روی و بی لیش و امر دندار و (صائب) (۷) دهان بهشت بهفت آب خاک و توبه کند</p> <p>بهر محفل بهشتی روی من منزل کجا گیرد که از خون بهشت بدست تو که نگویید چنین سخنما باز و بطریق افاده</p> <p>جاودان را رو نما گیرد (ولس) ای بهشتی روز عاشق رو گوید که فارسیان چون خواهند از حد و قلیلی کنایه</p> <p>پوشیدن چراغ گل ای گرد و پیرین کم زبستان بهشت و - گفتگی از اعداد احادیث آرنده و نتهای آن ده</p> <p>(ار و و) و کچو بهشت سیما خوب صورت معشوق - مذکر - است و چون عشرات و مات و الوف ذکر کنند مراد</p> <p>بهشتی بهشت اصطلاح بهار گوید معروف است از ان عدد و کثیر بود و گاهی از عدد مرکب بلکه از عدد</p> <p>بهشتی سواد آنند بهشت بهشت بهشت سواد یکی از احادیث عدد کثیر مرادی باشد و فرماید که بهر تعلق</p> <p>کنایه از محبوب نوشته و هر دو اسامی پیش کرده اش که در آن عدد و احادیث از آنکه مفرد بود یا مرکب یعنی هر دو صخر</p> <p>مذکور شده تعلق همین است و ما اشاره این همه را اینجا کرده احادیثه باشد یا زیاده از ان اطلاق آن بر</p> <p>هر دو اسم فاعل ترکیبی است و کنایه از یار (ار و و) عدد و قلیل حقیقت است و بر عدد و کثیر مجاز به همین</p> <p>فارسیون نے معشوق کو بهشتی بهشت او بهشتی سواد کہا اطلاق عشرات و مات و الوف بر مطلق عدد کثیر</p> <p>ہے۔ اردو میں بھی استعمال کر سکتے ہیں۔ نیز مجاز است (الخ) مؤلف عرض کند کہ</p> <p>د الف بهفت آب شستن مصدر بیچاره قوت بیان ندارد و حق آنست کہ استعمال</p> <p>اصطلاحی بقول محقات برهان و بجز به نیت احتیاط احادیثه است چنانکہ همین مصدر اصطلاحی</p> <p>شستن بهار مباحث فرید کند کہ کنایه از شستن (بهفت آب شستن) و غایش تائید باشد نہ تا</p> <p>ببالغه چون مقرر است کہ اکثر در زیادت لفظ وہ چنانکہ بہار گفتہ و استعمال عشرات مبالغہ زائد</p>	
---	--

لہارت و پاکی ہیرسان و کمال احتیاط بر خود لازم	از ان چنانکہ
مؤلف عرض کند کہ ضرورت نہ داشت کہ این	(ب) بہفتا و آب شستن استعمال آتہ دار۔
بطور مقولہ جاوہر حقیقہ متعلق است بہ مصدر (ج) کہ	مبالغہ زائد تر از ان چنانکہ بہفتا و آب شستن
یا لاگشت (ارو) و کن میں کہتے ہیں شتر پانیون	و علی ہذا بشیر از ان (بہفت ہزار آب شستن)
دہونے پر پاک نہیں ہوتا۔ یعنی دہونے میں اس	وقس علی ہذا زائد ترین از ان۔ فارسیان استعمال
قد مبالغہ کرنے پر بھی کچھ غائی نہ ہو سکی پس اس	(ج) بہفتا و بہفت ہزار آب شستن
سے (شتر پانی سے دہونا) کا مصدر بطریق مبالغہ ظاہر	کردہ اند (خواجہ نظامی (ب) (۵) بشویانیم
ہے اور صادر بالاکا ترجمہ (الف) سات پانی	گر بہفتا و آب شستن و بد شعلہ احتساب (۵) (بابا)
دہونا (ب) شتر پانی سے دہونا (ج) سہتر	غنائی (ب) (۵) از داغہای لالہ بر فروخت صدر سے دہونا (ب) شتر پانی سے دہونا (ج) سہتر
معلم پر پیشینہ ام کہ عشق بہفتا و آب شستن	معلم پر پیشینہ ام کہ عشق بہفتا و آب شستن
اصطلاح۔ بقول شمس مراد	(ج) چو نمخوان خضر می بین طرف جوی پر بہفتا و بہفت گنگ
بہفت آب لب را بشوی یا مخفی مباد کہ در طہات بہشت گنگ کہ گذشت دیگر کسی از محققین فارسی	بہفت آب لب را بشوی یا مخفی مباد کہ در طہات بہشت گنگ کہ گذشت دیگر کسی از محققین فارسی
الطوری زبان ذکر این مکر و مؤلف عرض کند کہ غیر از غلط نگار	برہان و بحر (بہفتا و بہفت آب لب را بشوی) را بطور زبان ذکر این مکر و مؤلف عرض کند کہ غیر از غلط نگار
معنی صلاحیت کردہ اند۔ معنی صلاحیت	مستولہ قائم کردہ تعریفش کردہ اند۔ معنی صلاحیت
صاحب شمس نباشد (ارو) ناقابل ترجمہ۔	صاحب شمس نباشد (ارو) ناقابل ترجمہ۔
بہک بقول برہان بفتح اول و ثانی بروزن ملک نام مرضی و علی است کہ پوست بدن آدمی	بہک بقول برہان بفتح اول و ثانی بروزن ملک نام مرضی و علی است کہ پوست بدن آدمی
سفیدی شود و عرب آن بہق است صاحبان سروری و جہانگیری و رشیدی و ناصری و جامع	سفیدی شود و عرب آن بہق است صاحبان سروری و جہانگیری و رشیدی و ناصری و جامع
نوکرین کردہ اند خان آرزو در سراج گوید کہ دو قسم است (۱) بہک سفید و (۲) بہک سیاہ	نوکرین کردہ اند خان آرزو در سراج گوید کہ دو قسم است (۱) بہک سفید و (۲) بہک سیاہ

و چون مطلق مذکور شود مراد از آن اول است مؤلف عرض کند که اسم جامد فارسی زبان است
 و بس (کمال غیاث ۷) سدلعت خدای مبردان و بریزید پاکو داشت علت برص و زحمت
 بهک (ار و و) بهق ایک مرض ہے مثل برص کے جس کے عارض ہونے سے انسان کے
 جسم پر سفید یا کالے دھبے پڑ جاتے ہیں۔ مذکر۔ صاحب غیاث نے اس کا ہندی نام چھپ کہا ہے
 بہکنہ بقول شمس و مؤید بذیل لغات فرس بالفتح زن جوان و تازہ۔ صاحب اند بخوانہ ^{الاب} _{بہکنہ}
 بر بہکن گوید کہ بفتح اول و ثالث لغت عرب است بمعنی جوان پر گوشت و نازک اندام و بہکنہ
 نوشت و بھاکن جمع آن مؤلف عرض کند کہ فارسیان استعمال لغت عرب کردہ اند تسامح محققین
 اول الذکر است کہ این را لغت فارسی خیال کردند (ار و و) جوان عورت جوانک اندام و تیار

بہکم بقول مؤید مطبوعہ مطبع نو لکثو بذیل لغات قلمی ہمین معنی بر بہکنہ نوشتہ کہ بجایش می آید و
 فرس بالفتح پستی باشد کہ باندام پنجہ دست دوزند و خیرین نیست کہ تصرف کا تباں مطبع لام
 سیرتکاران بردست کشند و بازو شاہین و پیر زیادت مرکزے کاف کرد (ار و و)
 را بدست گیرند مؤلف عرض کند کہ در دیگر کتاب و کچھو بہلہ۔

بہکت باز اصطلاح۔ بقول اند و غیاث بفتح بای عربی مخلوط التلفظ بہا و فتح کاف فارسی
 و سکون فوقانی و بای موقده بالف کشیدہ و زبای معجمہ در آخر مرکب است از خبر و اول ہندی و
 خبر و ثانی فارسی فرقہ ایت در ہندوستان کہ امر دان را می رقصانند مؤلف عرض کند کہ استعمال
 این لغت فرس در عجمیت فارسیان ہند این را مرکب فارسی زبان و اسم فاعل ترکیبی دانند و پیش
 بسیاری از الفاظ خود را بہمین قاعدہ فارسی استعمال کنند چنانکہ تہہ باز و امثال آن (ار و و) بہکت باز

بقول آصفیه - مذکر - هندون کا وہ فرقہ جو لڑکون کو نچا نا اور سوانگ و غیرہ بھر کر تماشا دکھاتا ہے

بھگن پید اصطلاح - وارستہ گوید کہ موٹو^۱ از اخیان پد صاحب جهانگیری ہم ذکر این کرده -

بکاف عجمی (۱) رنگی است سرخ مائل بنفشه (استاد فرخی ۷) بر طالعی بلج در آمد که آسمان

مانا به لکه داری که آن را بناخن زده یا بدلت^۲ از چند گاه باز چنین کرد به گنین پد صاحب بگوید

گزیده باشند (عاجی سابق ۷) تریاق میسر که بینی انتخاب یافته باشد رخان آرزو در سراج گوید

چاره در دم نمی کند پد آن رنگ به گزیده که اغلب که بدین معنی مجاز باشد مؤلف عرض کند

ولم را گزیده است پد بهار هم ذکر این کرده که اسم مفعول ترکیبی است دیگر هیچ (ار ۷) منتخب

و صاحب بحر هم آورده مؤلف عرض کند که برگزیده - چنانچه هو انتخاب کیا هوا و هیوا انتخاب آلود

بدین معنی به فتح کاف فارسی است و در ۱۲^۱ بهی حقیقت (۲) به گزین - بقول برهان شخصی را گویند که

یعنی منتخب و مرکب از به و گزیده (ار ۷) چیزها را انتخاب کند و سیم - سره ساز و و او را

(۱) ایک رنگ جو مائل بنفشه ہو - مذکر (۲) منتخب^۳ اعرابی نقاد و ناقد خوانند صاحبان سروری و فاسی

به گزین بقول برهان و ناصری و جامع کبر و جامع هم ذکر این کرده اند - بقول صاحب بحر

اول و ضم کاف فارسی (۱) انتخاب بر انتخاب کننده - خان آرزو در سراج گوید که بعضی معنی نقاد

و گزیده شده را گویند یعنی چیزهای سره و نیکو که از بهم نوشته اند مؤلف عرض کند که اسم فاعل ترکیبی

چیزهای سره بگزینند - صاحب سروری گوید که معنی است بمعنی حقیقی یعنی خیر خوشی را انتخاب کننده و گنا

مختار و گزیده (خلاق المعانی ۷) چون میند از نقاد و صرف که انتخاب اصل از نقل کن (ار ۷)

از تو عطایای یگزین پد خبر به گزین چه آرمت آخر پر کنه و الا صرف - مذکر -

(۳۳) به گزین - بقول برهان و جامع معنی جهانگیری و رشیدی و جامع و هفت هم ذکر این کرده
 به گزیدن و انتخاب کردن هم آمده - صاحب سروری (سعدی ۵) بهل تا بدندان برداشت دست
 هم ذکر این کرده (ابن مین ۵) شاه سپهر اگر چه و توری چنین گرم نانی ثبت و صاحب نامه
 که فرقی نمی دهند و اندر میان اهل هنرگاه به گزین گوید که عرب نیز بدین معنی استعمال کرده اند اما این
 (وله ۵) نبود که اختیار بود و دین و ملک را به گزین که مقلوب بهل است و فرماید که برین قیاس
 و به گزین بغیر تو مختار ملک و دین و مؤلف بهشت و نهشت و نمی دهد و امثال آن خان و
 عرض کند که حاصل بالمصدر (به گزیدن) است و در سراج گوید که کبرترین و آبا از اصل کلمه نیست
 نه مصدر (ار و و) انتخاب منتخب کرنا که حاصل و این شق است از بهلیدن یعنی گذاشتن پس آوردن
 بالمصدر به گزیدگی - این کلمه درین باب خطاست مگر آنکه سبب کثرت
 (۳۴) به گزین - بقول برهان و جامع ام گزیدن استعمال بیاورده اند مؤلف عرض کند که بهل
 و انتخاب کردن مؤلف عرض کند که محققین بالا کبرترین معنی هشتن مصدر است سالم التصریف که
 از موضوع خود بی خبراند - این امر حاضر (به گزیدن) بجایش می آید و ما بر بجل بحث این هم کرده ایم و در
 است نه گزیدن و انتخاب کردن لفظ را گذاشته اند همین قدر کافی است که معنی امر حاضر و دلالت کند
 معنی کار می گیرند و این طریق تحقیق نیست (ار و و) برین که این مصدر بهل عربی نیست که بقول صاحب
 منتخب کرنا که مختب کرنا که حاضر - منتخب بالفتح معنی نفرین کردن و چیزی اندک
 بهل بقول برهان کبر اول بروزن خجل امر گذاشتن است بلکه فرید علیّه است زیادت
 برگذاشتن است یعنی بگذار - صاحبان سروری و موجده در اولش و درین صورت کبرترین صحیح

باشد چنانکه محققین نوشته اند و آنچه بهشت و بهشت می کند که دیگر محققین فارسی زبان ازین ساکت	را بر همین قیاس گوید سکندری می خورد که بهشت و بهله هم نام ملکی نیست اگر چه بهلستان بقاعه گشت
بانی مطلق بهشتن زیادت مؤخده و بهشت منفی و بوستان مرکب است ولیکن در وجه تسمیه این ملک	آن (ارو) چهور - بلیدن کا امر حاضر - بهل راجه تعلق است هیچ بوضع نیویست باقی حال داین
بهلستان اصطلاح بقول اندوغیا شدا استعمال تسلیم کنیم (ارو) بهلستان یک ملک	نام ملکی که به بهله مشهور است مؤلف عرض کا نام به بهله بهله بهی کتبه بین - مذکر -

بهله بقول برهان بالام بر وزن قهوه (۱) پوستی باشد که با دامن خج بدست دوزند و میرسکارا بدست کشند و چرخ و بازو شاپین را بدست گیرند صاحب سروری هم ذکر این کرده (مولانا کا تبار)

(۵) زهره ابریشم و دواز چنگ تا دوز و سهیل و بازو داران ترا بر بهله بلغار گل و صاحب جامع این را دست کش پوستی مردشکاری گوید صاحبان مصری و هفت و اند هم ذکر این کرده و این بهار گوید که همین را دستکی جانوران شکاری نیز گویند بخان آرزو در سراج گوید که مشهور کسیر است مؤلف

عرض کند که اسم جامه فارسی زبان باشد و وجه تسمیه این جزئی نیست که بر لغت بهل های نسبت زیاده کرده اند معنی لغتی این منسوب به ترک یعنی پرندگان شکاری را بهای شکار را که کند از همین بهله که سلسله گری پای پرند با این ملحق می باشد با همین دستکش پوشین و وضع این مجرور برای حفاظت دست نباشد از ناخن پرند شکاری بکه او را هم بواسطه این آرامی بهمرسد و وجه کلفتی چرم - ما مشاهده کرده ایم که چون پرند شکاری را بر دست غیر بهله نباشد بوجه نرمی گوشت دست بی قرار و دائم منتظر بهله دست می زند (صائب) نیست در بست و کشا و خویش ما را اختیار بهله دست قفسا سپر خیم

تدبیر ماست (۱) (اولہ ۷) دستم ز کار و کار من از دست رفته است (۲) تا بہلہ دست و کمریار
 کردہ است (۳) (اولہ ۷) کوتاہ بود دستم تا داشت اختیاری (۴) قالب چو کرد خالی شد بہلہ میانش
 (۵) مخفی مباد کہ بعض از معاصرین عجم گویند کہ بہلہ (۶) بمعنی حقیقی رشتہ کمر و کمر بند جانوران شکاری
 را نام است و بجز برای دنگش چرمین ہم مستقل شد و تصدیق قولش از کلام صائب ہم می شود
 و ماخذی کہ ذکرش بالا گذشت تا ید این می کنند و بہلہ و اسگہ می آید از ان ہم تا ید این پیدا است
 و اللہ اعلم (ار ۹۹) (۱) بہلہ - بقول آصفیہ - فارسی - وہ پتھر سے کا دستانہ جو شیر شکار اپنے ہاتھ
 میں پھنکے اس پر بازو شاہین وغیرہ کو بٹھاتے ہیں (۲) وہ ڈوری جو شکاری پرند کی کمر میں بندی
 رہتی ہے اور شکار کے وقت کھول دیتے ہیں - موتھ -

بہلہ دار اصطلاح - بقول بہار و انند (۱) دار و در (۲) میان بہلہ دار و ترک مادی و گردان	صفات کمر مستقل (میرزا معر فطرت ۷) دست (۳) مؤلف عرض کند کہ فارسیان (۲) بہلہ دار
طرح برید ز نخل حیات خویش (۴) ہر کس کہ دوزار (۵) پرند شکاری گویند کہ بہلہ (معنی دوش) و کمرش	کمر بہلہ دار ماند (۶) (صائب ۷) مگذر حسن ترک می باشد و چین است تعریف (بہلہ دار) کہ ہر دو محققین یا
کہ در گوشمال دل (۷) دستی دگر بود کمر بہلہ دار (۸) ان را بر عالم بالا گذشتند (ار ۹۹) (۱) شکاری پرند	(۲) اگرچہ دست بر تاراج دل ہر خوش گمر کی کمر موتھ (۳) شکاری پرند جبکی کمر میں بہلہ ہو - نگر -

بہلہ بقول برہان و جامع و ہفت و موار و کمر قولی بروز شکار و تجربہ لغوی باشد - صاحب
 شمس گوید کہ (۲) بختین بمعنی زیر و زبر و (۳) غم و غصہ و باصتم (۴) سواران و لشکر با و بختین
 (۵) ستور ہائی خورد و چون برہ و بر خالہ صاحب اند صراحت کند کہ بمعنی اول لغت فارسی است

و بمعنی چہارم و پنجم لغت عرب است صاحب التوید مطبوعہ بنیل لغات فارسی بذکر معنی دوم اینقدر
سراحت فریدی فرماید کہ زیر و زبر شدن از غم و غصہ باشد و (۶) بہمان باہم و در دیگر نسخ قلمی مؤید
بمعنی اول و ششم قناعت شدہ و مؤلف عرض کند کہ شک نیست کہ معنی اول و دوم و سوم و ششم
لغت فارسی زبان است و بمعنی ششم محقق باہم کہ موحدہ بمعنی با آمدہ و حقیقت این بر باہم مذکور شدہ
حالاً فارسیان عامہ استعمالی بمعنی اول نمی کنند و استعمال این بدگیر معانی در ملحقات می آید (ار و و)
تھیک بجای درست (۲) زیر و زبر بقول آصفیہ فارسی تہ و بالا اوپر نیچے در ہم بر ہم الٹ
پیٹ تتر بتر (۳) غم دیکھو بند کے آنھوین معنی غصہ دیکھو آرد کے پہلے معنی غم و غصہ بھی تتر بتر
فارسی کہہ سکتے ہیں (۴) سواران اور شکر مذکور (۵) چھوٹے چار پائے جیسے کبرے (۶) بہم بقول
آصفیہ فارسی تابع فعل ساتھ با یکدیگر آپس میں دیکھو باہم۔

<p>بہم آمدن (۱) مصدر اصطلاحی بقول بہار (۱) (ار و و) (۱) فرام آنا۔ باہم مل جانا (۲) ملاقات فرام آمدن و بہم پیوستن و پیریدہ زیادہ از ان کرنا (۳) دستیاب ہونا ملنا (۴) باہم آنا۔ ایک صاحب اند نقل نگارش صاحب بحر گوید کہ (۲) ملاقات دوسرے کے ساتھ ملکر آنا۔</p>	<p>بہم آمدن (۱) مصدر اصطلاحی بقول بہار (۱) (ار و و) (۱) فرام آنا۔ باہم مل جانا (۲) ملاقات فرام آمدن و بہم پیوستن و پیریدہ زیادہ از ان کرنا (۳) دستیاب ہونا ملنا (۴) باہم آنا۔ ایک صاحب اند نقل نگارش صاحب بحر گوید کہ (۲) ملاقات دوسرے کے ساتھ ملکر آنا۔</p>
<p>بہم آمدن آب (۱) مصدر اصطلاحی از و نجا بہم دست پگویاب زخم است بہم آمدن ماہی۔ آب روان شدن و داخل یکدیگر شدن۔ سدا این مؤلف عرض کند کہ (۳) بمعنی بدست آمدن از صائب بر بہم آمدن زخم می آید (ار و و) و دستیاب شدن و گیر آمدن ہم بزربان معاصرین دونوں جانب سے روان پانی مل جانا۔</p>	<p>بہم آمدن آب (۱) مصدر اصطلاحی از و نجا بہم دست پگویاب زخم است بہم آمدن ماہی۔ آب روان شدن و داخل یکدیگر شدن۔ سدا این مؤلف عرض کند کہ (۳) بمعنی بدست آمدن از صائب بر بہم آمدن زخم می آید (ار و و) و دستیاب شدن و گیر آمدن ہم بزربان معاصرین دونوں جانب سے روان پانی مل جانا۔</p>
<p>بہم آمدن چشم (۱) مصدر اصطلاحی خواب آلود عجم است و (۲) بمعنی باہم آمدن ہم یعنی با یکدیگر</p>	<p>بہم آمدن چشم (۱) مصدر اصطلاحی خواب آلود عجم است و (۲) بمعنی باہم آمدن ہم یعنی با یکدیگر</p>

<p>شدن چشم است که هر دو غلاف چشم در خواب بهم می آید و برای مجرب و بند شدن چشم هم استعمال می توان کرد اگر قرینه خواب نباشد (صائب ۷) چشم آئینه گرا از خواب بهم می آید و دیده عاشق بی تاب بهم می آید (ار ۱۰۰) آنکھ بند ہونا (نیز سے)</p>	<p>سیری سعی فرماینگے کیا پڑ زخم کے بھرتے تلک ہن نہ بڑھ جائینگے کیا پڑ دکن میں زخم ملجانا کہتے ہیں یعنی دونوں جانب سے لب ہای زخم بذریعہ قیام (الف) بهم اور (اصطلاح - الف</p>
<p>بهم آوردن (ب) بهم آوردن بقول بہار و اند (۱) تالیف کردہ شدہ مؤلف عرض کند بهم آمدن ویدہ مصدر اصطلاحی - مراد</p>	<p>بهم آوردن چشم) کہ گذشت و سند این از صائب ہمدرا بخاند کور (ار ۱۰۰) دیکھو ہم آمدن چشم بهم آمدن زخم مصدر اصطلاحی - بقول بحر از ان (مرزا بیدل ۷) حاصل جمعیت است</p>
<p>القیام جرات مؤلف عرض کند کہ مقصود معنی حقیقی این بند شدن لب ہای زخم است بر قیاس (دھوری ۷) بر گل و شعل شکست طرفہ خواب (بهم آمدن چشم) کہ گذشت و کنایہ باشد از القیام (صائب ۷) در دل صاف نماذ اثر تیغ زبان</p>	<p>بهم آوردن چشم) کہ گذشت و سند این از صائب ہمدرا بخاند کور (ار ۱۰۰) دیکھو ہم آمدن چشم بهم آمدن زخم مصدر اصطلاحی - بقول بحر از ان (مرزا بیدل ۷) حاصل جمعیت است</p>
<p>بهم آوردن زخم مصدر اصطلاحی - بقول بحر از ان (مرزا بیدل ۷) حاصل جمعیت است القیام جرات مؤلف عرض کند کہ مقصود معنی حقیقی این بند شدن لب ہای زخم است بر قیاس (دھوری ۷) بر گل و شعل شکست طرفہ خواب (بهم آمدن چشم) کہ گذشت و کنایہ باشد از القیام (صائب ۷) در دل صاف نماذ اثر تیغ زبان</p>	<p>بهم آوردن چشم) کہ گذشت و سند این از صائب ہمدرا بخاند کور (ار ۱۰۰) دیکھو ہم آمدن چشم بهم آمدن زخم مصدر اصطلاحی - بقول بحر از ان (مرزا بیدل ۷) حاصل جمعیت است</p>
<p>بهم آوردن زخم مصدر اصطلاحی - بقول بحر از ان (مرزا بیدل ۷) حاصل جمعیت است القیام جرات مؤلف عرض کند کہ مقصود معنی حقیقی این بند شدن لب ہای زخم است بر قیاس (دھوری ۷) بر گل و شعل شکست طرفہ خواب (بهم آمدن چشم) کہ گذشت و کنایہ باشد از القیام (صائب ۷) در دل صاف نماذ اثر تیغ زبان</p>	<p>بهم آوردن چشم) کہ گذشت و سند این از صائب ہمدرا بخاند کور (ار ۱۰۰) دیکھو ہم آمدن چشم بهم آمدن زخم مصدر اصطلاحی - بقول بحر از ان (مرزا بیدل ۷) حاصل جمعیت است</p>
<p>بهم آوردن زخم مصدر اصطلاحی - بقول بحر از ان (مرزا بیدل ۷) حاصل جمعیت است القیام جرات مؤلف عرض کند کہ مقصود معنی حقیقی این بند شدن لب ہای زخم است بر قیاس (دھوری ۷) بر گل و شعل شکست طرفہ خواب (بهم آمدن چشم) کہ گذشت و کنایہ باشد از القیام (صائب ۷) در دل صاف نماذ اثر تیغ زبان</p>	<p>بهم آوردن چشم) کہ گذشت و سند این از صائب ہمدرا بخاند کور (ار ۱۰۰) دیکھو ہم آمدن چشم بهم آمدن زخم مصدر اصطلاحی - بقول بحر از ان (مرزا بیدل ۷) حاصل جمعیت است</p>

(۷۰۵۸۱)

بر زبان دارند (ارو) (الف) (د) تالیف چنگا هونے والا۔ یا هم ملنے والا۔
 مؤلف (۲) دو چیزوں کا جمع کرنے والا (ب) **بهم افتادون** | مصدر اصطلاحی بقول
 (۱) دو یا دو سے زیادہ چیزوں کا جمع کرنا (۲) کل بہار و انند (۱) کنایہ از مردون و (۲) پریشان
بهم آئے | استعمال۔ بقول سفرنگ بشرح شدن (انوری ۵) در پنج جو پیری و جوانی بهم
 سی امی فتره و سائر آسمانی بفرز آباد خوش افتاد و اسباب فراغت بهم افتاد جهان را
 و خوشور بسکون تحتانی ملتیم و التیام پذیرندہ۔ مؤلف عرض کند کہ ہر دو محققین سکندری
 مؤلف عرض کند کہ اسم فاعل ترکیبی است خوردہ اند از معنی شعر (۳) جمع شدن پیکار مرد
 از مصدر (بهم آمدن) کہ معنی عام است و قرینہ پریشان شدن بدون وجود سند و گیر ہر دو معنی
 مخصوص کند برای التیام پذیرفتن زخم ہم و مجرور التیلم نہ کنیم (ارو) (۱) مرنا (۲) پریشان
 (بهم آئے) بمعنی واصل است (ارو) ہونا (۳) جمع ہونا۔

بہمان | بقول بہمان بر وزن مہمان مرادف و متابع فلان است کہ چیزی مجهول و غیر معلوم باشد
 صاحبان جہانگیری و سروری و جامع و ہفت ذکر این کردہ اند خان آرزو و در سراج گوید کہ بالفتح
 آنچه رشیدی کنایہ از شخصی بہم گیر چون فلان این خطاست بلکہ بہمان لفظی است مترادف
 فلان و اعم از شخص و چیز و صاحب رشیدی ہم بالفتح آوردہ (میکیم سنائی ۵) تو بر آوردہ دست
 بر بہمان کہ چہرہ دست می برارد آن کہ (انوری ۵) کہ از عشق مدحت مران ندارم کہ گوید فلان
 کس فداست بہمان کہ مؤلف عرض کند کہ ذکر این بر (بہمان) گذشت کہ فرید علیہ مہین است
 (ارو) فلان و کچھ (بہمان)

<p>دلف، بهمان و فلان اصطلاح بهادر که و (با ستار و میتار) به همین معنی در همین باب گذشت</p>	<p>دلف، بهمان و فلان اصطلاح بهادر که و (با ستار و میتار) به همین معنی در همین باب گذشت</p>
<p>دب، بهمان و فلانی هر دو گوید که مؤلف عرض کند که الف جامع دو نقطه مرد</p>	<p>دب، بهمان و فلانی هر دو گوید که مؤلف عرض کند که الف جامع دو نقطه مرد</p>
<p>یکدیگر است و بالعکس کنایه از دو چیز یا دو شخص یکدیگر است بر سهیل عطف معنی (فلان و فلان)</p>	<p>یکدیگر است و بالعکس کنایه از دو چیز یا دو شخص یکدیگر است بر سهیل عطف معنی (فلان و فلان)</p>
<p>غیر معین که آن را (پستار و میتار) به بای فارسی که استعمال هر یکی جدا جدا هم درست باشد چنانکه</p>	<p>غیر معین که آن را (پستار و میتار) به بای فارسی که استعمال هر یکی جدا جدا هم درست باشد چنانکه</p>
<p>هم گویند و (ب) ظاهر امانه اولست نه لغتی علیهم بهمان و باهمان گذشت و (ب) بزیادت بای</p>	<p>هم گویند و (ب) ظاهر امانه اولست نه لغتی علیهم بهمان و باهمان گذشت و (ب) بزیادت بای</p>
<p>و فرماید که لفظ بهمان را صاحب رشیدی بفتح اول نسبت و محل استعمال هر دو از اسناد بالا پدید است</p>	<p>و فرماید که لفظ بهمان را صاحب رشیدی بفتح اول نسبت و محل استعمال هر دو از اسناد بالا پدید است</p>
<p>آورده اما مشهور و کبر است و اغلب که همین معنی چنانکه فارسیان گویند (الف) این مال فلان و</p>	<p>آورده اما مشهور و کبر است و اغلب که همین معنی چنانکه فارسیان گویند (الف) این مال فلان و</p>
<p>باشد (افوری) در نسبت شایسته تو همچون فلانست و (ب) این مال فلانی و فلانی است</p>	<p>باشد (افوری) در نسبت شایسته تو همچون فلانست و (ب) این مال فلانی و فلانی است</p>
<p>شبه شطرنج نام است و گریه به بهمان و فلان پس در الف (مال فلان) مرکب انسانی است</p>	<p>شبه شطرنج نام است و گریه به بهمان و فلان پس در الف (مال فلان) مرکب انسانی است</p>
<p>را (عربی) و دعای تو برسم رحمت اندیشان و در (ب) (مال فلانی) مرکب توصیفی و حق آنست</p>	<p>را (عربی) و دعای تو برسم رحمت اندیشان و در (ب) (مال فلانی) مرکب توصیفی و حق آنست</p>
<p>منی گویم که یارب تا فلان باشد تو در بهمان و فلان که اصل این (بهمان و فلان) است و مؤلفه در</p>	<p>منی گویم که یارب تا فلان باشد تو در بهمان و فلان که اصل این (بهمان و فلان) است و مؤلفه در</p>
<p>بنی (سراج الدین راجی) چنانکه بود چنانکه بهمان زائد و لیکن در استعمال جزا کلمه می نماید و</p>	<p>بنی (سراج الدین راجی) چنانکه بود چنانکه بهمان زائد و لیکن در استعمال جزا کلمه می نماید و</p>
<p>یا آنجا چه بود فلان و بهمان (سنجر کاشی) به فی الحقیقت نیست (ار و و) الف فلان او فلان</p>	<p>یا آنجا چه بود فلان و بهمان (سنجر کاشی) به فی الحقیقت نیست (ار و و) الف فلان او فلان</p>
<p>تخلص نتوان همسری من کردن چه اگر نام فلانی (ب) فلان فلان کا یعنی فلان فلان سے منسوب ہے</p>	<p>تخلص نتوان همسری من کردن چه اگر نام فلانی (ب) فلان فلان کا یعنی فلان فلان سے منسوب ہے</p>
<p>یا بهمانی و فرماید که بهمان که بزیادت تحتانی بعد بهم بر آمدن مصدر اصطلاحی بقول برهان</p>	<p>یا بهمانی و فرماید که بهمان که بزیادت تحتانی بعد بهم بر آمدن مصدر اصطلاحی بقول برهان</p>
<p>های تونزی آید شمع آن صاحب بحر هم ذکر الف کنایه از در غضب شدن صاحب جهانگیری در محفل</p>	<p>های تونزی آید شمع آن صاحب بحر هم ذکر الف کنایه از در غضب شدن صاحب جهانگیری در محفل</p>
<p>و ب کرده و صاحب اندر نقل بهار به داشته ذکر این کرده و صاحبان فدائی و بحر و بهار و بهار</p>	<p>و ب کرده و صاحب اندر نقل بهار به داشته ذکر این کرده و صاحبان فدائی و بحر و بهار و بهار</p>

وانند و سراج هم ذکر این کرده اند مؤلف بهم برآید (ار و و) (۱۱) با هم گیر مکن با هم
عرض کند که (۱) بمعنی حقیقی با یکدیگر بیرون آمدن با برآنا (۲) غصه هونا و کیهو بخشم شدن (۳) برهنه
است و (۲) کنایه از خشناک شدن صاحبان شدت اختیار کرنا (۴) تنگ آنا و دق هونا پیش
رشدی و غیاث و شمس و مؤید ذکر ماضی مطلق هونا (۵) موافق هونا -

این بمعنی دوم کرده اند و (۳) بمعنی اشتداد و (الف) بهم برآمدن از طفلی مصدر اصطلاحی
شدت کردن و (۴) بمعنی تنگ آمدن و دق شدن (ب) بهم برآمده اند (الف) کنایه
و پریشان شدن هم و (۵) موافق شدن و یکدیگر گفتنی باشد از بهم پرورش یافتن و کس از طفلی -
کردن (ظهوری ۵) بهم تا کی برایم هر زمان از (مخلص کاشی ۵) جدا از هم چه تمتع برند چون دندان
طعنه مردم بدارم آن گوارائی در بغا مشربی با جماعتی که ز طفلی بهم برآمده اند که بهار نسبت (ب)
تالی بی (و له ۵) بهم برآمده در دای طیب گوید که معنی از خوردنی کجا بزرگ شده اند و فرماید
وقت آنست که صاف دُر در پیمانه دو کشتیم که این از اهل زبان تحقیق پیوسته مؤلف عرض
(و له ۵) از بس بهم برآمده ام شاید ارشد و کند که ماضی قریب (الف) باشد بحذف (از طفلی)
زلف تو طرح تفرقه روزگار سن (و له ۵) اگر سزا استعمال این بدون (از طفلی) بدست
گمریکانه در آشفتنی کنی خود را با بهم برآمدن طره آید گوئیم که مخفف آنست معاصرین عجم ازین کت
دو نامی گوی (انوری ۵) دل گم نشود در ولیکن ذوق زبان این را تسلیم کند حیث است
آنچنان زلف که گرفته جهان بهم برآمد (و له ۵) که از تحقیق فرید قاصر ماندیم (ار و و) (الف)
(۵) زان ما تو بر نیایم کار که گر کار جهان دو شخص کا بچین سے ایک جگہ پرورش پانا -

<p>(ب) بچپن سے ایک جگہ پرورش پائے ہین۔ وکر دن (دولہ ۷) کس بہم برزدہ تفرقہ عقل</p>	<p>بہم برزدہ اصطلاح۔ بقول بحر مرادف</p>
<p>مبادی جمع گردیدہ دلم زلف پریشان نازم کو</p>	<p>(بہم بستہ) (۱) بمعنی بہتان و افتراء صاحب ملحق</p>
<p>(انوری ۷) ہرگز اعشقت بہم برمی زندہ قبت</p>	<p>برہان ہم ذکر این کردہ مؤلف عرض کند کہ</p>
<p>چون حلقہ بر در می زندہ فحشی مباد کہ معنی اول</p>	<p>بمعنی حقیقی اسم مفعول (بہم بستن) است یعنی</p>
<p>خلاف قیاس است و نسبت معنی وہم خیال مابین</p>	<p>دو چیز را بہم بستن (اردو) (۱) بہتان۔ دیکھو</p>
<p>است کہ ہر دو محققین بالاتعریف خوشی نکر دہ اند</p>	<p>بہتان (۲) باہم باز ہی ہوئی دو چیزیں۔ مؤنث۔</p>
<p>وہمان معنی چہارم است کہ آن را برنگ معنی</p>	<p>بہم بر خوردن مصدر اصطلاحی۔ در ہم بر ہم</p>
<p>دوم نوشتہ اند پس معنی سوم حقیقی است و معنی</p>	<p>شدن و این کنایہ باشد (ظہوری ۷) گوشہ بہم</p>
<p>چہارم مجاز آن و اول و دوم ہیچ (اردو)</p>	<p>بر خورد و گور و زسیہ باش پاشفتگی کاکل و مندی</p>
<p>(۱) کام میں جلدی کرنا (۲) تند مزاج ہونا (۳)</p>	<p>ہمانست (۴) (اردو) در ہم بر ہم ہونا۔</p>
<p>مستحکم اور مضبوط باند ہونا۔ وابستہ کرنا۔ (۴) پریشان</p>	<p>بہم برزدن مصدر اصطلاحی۔ بقول اند</p>
<p>ہونا۔ پریشان کرنا۔</p>	<p>بحوالہ فرنگ فرنگ (۱) شتاب کردن در کار و</p>
<p>بہم بر گردن مصدر اصطلاحی۔ بقول بہا</p>	<p>(۲) تند مزاج بودن مؤلف عرض کند کہ (۳)</p>
<p>وانند زیر و زبر کردن و خراب و پریشان کردن</p>	<p>بمعنی مستحکم بستن و وابستہ چیزی کردن (ظہوری)</p>
<p>(سعدی ۷) بہم بر کن تا توانی دلی پاک آہی جہا</p>	<p>(۷) حال خود را چو سزلف بہم برزدہ ایم پابگر</p>
<p>بہم بر کند (۴) (اردو) پریشان کرنا۔ تہ و بالا کرنا</p>	<p>صبر ز نوک قرہ نشتر زدہ ایم (۴) پریشان شد</p>
<p>بہم بستن مصدر اصطلاحی۔ بہار</p>	<p></p>

(ب) **بهم بسته** بذر (الف) گوید که (۱) و چیر (له) راه پنهانیت بهم پیچید که در بهم
یا زیاده از ان را با بهم بستن و بهم اولست (ب) قصه های تقریری که (صائب) خط سبزی که
گوید که بهتان و افترا **مؤلف** عرض کند که (الف) بگرد رخ او گردیده است که دفتر دعوی خورشید
بمعنی (۲) افترا گردن هم و (ب) بمعنی (۳) و چیر بهم پیچیده است که (ار و و) (۱) با بهم دو چیر
با بهم بسته هم که اسم مفعول الف بمعنی اول است که ملا دینا - با بهم دو چیر کاپٹ جانا (۲) پریشان
صاحب بحر ذکر بمعنی اول (ب) کرده و (۳) ماضی هونا - پریشان کرنا -

(۳۹۱۱)

مطلق الف زیادت های مؤوز در آخرش (لا اوری) **بهم پیوستن** مصدر اصطلاحی (۱) با بهم پیوسته کردن
(الف) یا زلف دو تا بهم بسته یا صد کند بلا بستن و چیر (صائب) زلف گرد و عاض او رشته بگذاشته
بهم بسته که بعد شکین او بهر حلقه که صد دل مبتلا است که کورخ و لب غنچه و گل را بهم پیوسته است که
بهم بسته که (ار و و) الف (۱) و چیر و (۲) لازم معنی اول (دوله) تار و پود موج این طرح
گو یا یکد گیر باندنها (۲) تهمت کرنا (ب) (۱) بهم پیوسته است که نیزند بر هم جهان را هر که کیدل بشکند
بهتان و یکجو بهتان (۲) با بهم باندی هونی چیر (دوله) تار و پود عالم امکان بهم پیوسته است که
(۳) الف کا ماضی مطلق - با بهم باندھا - راشا و گردا گس که کیدا راشا و گردا (ار و و) (۱) و چیر

(۱۰۱۱۱۱)

بهم پیچیدن مصدر اصطلاحی - بمعنی (۱) کو با بهم باندھا پیوسته کرنا (۲) با بهم دو چیر و ن کا لھا
با بهم پیچیدن دو چیر و (۲) پریشان شدن و گردی پیوسته هونا - وابسته یکد گیر هونا -

بهستان انقبیل اندک بواله فرنگ فرنگ بفتح اول و ثالث سوسن سفید و سرخ و صرحت کند که
انست فارسی زبان است صاحب محیط بر سوسن می فرماید که از ریاحین معروف است و گویند آن

مترنبق و این شهر راست باجمه لغت عربی و گویند بطنی و گویند عرب از شوسنیای سریانی و گویند از
 لغت عجم است و بترکی بیان بتانی و صحرائی و سفید را سوسن آزاد نام است و سرخ آن را خطائی گویند
 و از ررق را سوسن آسمانخونی نام است و زرد آن را بیونانی یا روفس نامند. بقول شیخ سوسن سفید
 بتانی معروف بسوسن آزاد گرم و خشک در دومی و صحرائی آن در گرمی و خشکی شدید تر از بتانی و در
 حرارت و حدت است و صباخ آن و تخفیف باعبدال و گاه میل به گرمی و تری کند و گویند در سرخ
 قوت جاذبه لطیفه و محال که محققه است و منافع بی شمار دارد و مؤلف عرض کند که متحقق نمی شود که این
 لغت که نام زبان است معاصرین عجم بر زبان ندارند و طبیب عجم برستقر یا منفقو داند برین صورت
 تحقیق لغتی این خیلی دشوار پس باعتبار هر دو محققین بالا این را لغت فارسی تسلیم کنیم (ار و)
 سوسن بقول آصفیه فارسی اسم مؤنث. ایک قسم کے آسمانی رنگ کے پھول کا نام جسکی چھ
 قسمیں ہیں۔ اس کی شاخ بلند پتے پتلے پھول میں پانچ پنکڑیاں ہوتی ہیں جو کھل کر خید ہو جاتی ہیں۔

<p>بہم خوردن (۳) بمعنی بیمار شدن محاوره معاصرین عجم است</p>	<p>بہم خوردن اس صدر اصطلاحی بقول بہار</p>
<p>مرادف بہم خوردن کہ گذشت صاحب روزنامہ و بہرچہ بر (بہم خوردن) گذشت نسبت آن عرض</p>	<p>بجو کہ سفرنامہ ناصرالدین شاہ قاجار گوید کہ (بہم خوردن) می شود کہ تا آنکہ سداستعمال این بمعنی (بہم خوردن)</p>
<p>بمعنی برخاست و (بہم خوردہ) بمعنی بکشد گیر ضرب بدست نیاید مجر و قول بہار را تسلیم نکنیم کہ او در اینجا</p>	<p>رسیدہ و (بہم خورد) بمعنی بیمار می شد مؤلف ہم از معنی ساکت و معانی بیان کردہ دیگر محققین را</p>
<p>عرض کند کہ باعتبار معنی تشقات کہ بالا مذکور شد کہ ہمہ را اینجا گذشت برای (بہم خوردن) مخصوص</p>	<p>بمعنی برخاستن و (۲) بمعنی بکشد گیر ضرب رسیدن می دانیم و استعمال این کہ در ملحات می آید کاشف</p>

<p>معانی این است (اردو) (۱) اُٹھنا (۲) ایک</p>	<p>بهم خوردن مینا مصدر اصطلاحی بقول</p>
<p>دوسرے سے ٹکرانا چوٹ کھانا (۳) بیمار ہونا۔</p>	<p>بہار و اندکنا یہ از حرکت یافتن مینا است تا آنجہ</p>
<p>بهم خوردن دریا مصدر اصطلاحی۔</p>	<p>در آنست بسبب آن حرکت برہم بر خورد و شفیع</p>
<p>موج زدن و متواج شدن و تلاطم دریا باشد (۴) اثر</p>	<p>بسکہ خوغم بامی گل رنگ می آید بجوش میخورد</p>
<p>(صائب ۵) بحکم دوست دلیل است خواب</p>	<p>برہم فراجم گر خوردن مینا بہم پ مؤلف عرض کند</p>
<p>غفلت من پ بہم خوردن دریا رنگرم پیدیت</p>	<p>کہ کنایہ باشد از سرگون شدن مینا و رختن می بہم</p>
<p>پ (اردو) دریا کا جوش مارنا۔ موج زن ہونا کہ نتیجہ لازم آنست (اردو) شیشہ کا الٹا ہونا</p>	<p>سند رکاستلاطم ہونا۔</p>
<p>بهم خوردن دو چیز مصدر اصطلاحی</p>	<p>بهم خوردن وضع مصدر اصطلاحی بقول</p>
<p>بہم جمع شدن و یکجا شدن و وصل شدن و چیز بہار و سرگون شدن وضع (محسن تاثیر ۵) دارد</p>	<p>بہم جمع شدن و یکجا شدن و وصل شدن و چیز بہار و سرگون شدن وضع (محسن تاثیر ۵) دارد</p>
<p>است و سنا این از شفیع اثر بر (بہم رختن اشک)</p>	<p>مہمہ جانندہ چو ترکیب مفرح پ تاثیر بہم خوردہ زلس</p>
<p>می آید (اردو) باہم ملنا۔</p>	<p>وضع زمانہ پ مؤلف عرض کند کہ موافق قیاس</p>
<p>بهم خوردن عالم مصدر اصطلاحی۔</p>	<p>است (اردو) وضع بدلنا۔</p>
<p>زیر و زبر و برہم شدن انتظام عالم و حشر پاشند</p>	<p>بہم خوردہ اصطلاح۔ بقول صاحب روزنامہ</p>
<p>(صائب ۵) چون زندکف بیکدگر عاشق پ ہر بچوالہ سفر نامہ ناصر الدین شاہ قاجار با یکدگر ضرب</p>	<p>عالم بہم خورد یکبار پ (اردو) عالم کا زیر و</p>
<p>زبر ہونا۔ برہم ہونا۔ تہ و بالا ہونا۔ قیامت آنا۔</p>	<p>خوردن) است و ما اشارہ این ہمہ زنجار کردہ ہم</p>

(اردو) ٹکرایا ہوا۔

بہم درشدن با کسی

مصدر اصطلاحی۔

وانند مرادف بہم آمدن مؤلف عرض کند کہ

موافق قیاس است از کلام ظہوری معنی بند شدن

پہم چپیدن (انوری ۷) بودیم بہم در شدہ باقی

موزون پوان قامت موزون ز قیامت نبر آمد

است کہ دار کلام انوری بمعنی باہم جمع شدن

بہم در شکستن و چیر مصدر اصطلاحی۔

بِقول اندکنایہ از استخراج داوون و بہم پیستن

نظامی ۷) آتش و آبی کہ بہم در شکست پدید

گردہ یا قوت بست پ صاحب شمس ذکر ماضی

مطلق این (بہم در شکست) کردہ گوید کہ یعنی

بہم آمیخت۔ مؤلف عرض کند کہ موافق قیاس

است (اردو) باہم ملجانا۔ باہم لپٹ جانا۔

بہم رسانیدن مصدر اصطلاحی۔ بقول اند

بجوالہ فرنگ فرنگ بدست آوردن و حاصل

نمودن مؤلف عرض کند کہ موافق قیاس و معاصر

عجم بزبان دارند (اردو) حاصل کرنا۔

بہم رسیدن مصدر اصطلاحی۔ بقول بہا

مؤلف عرض کند کہ ازین سند مصدر بہم نختن

(۳۱۵)

<p>خون پیدا است تسامح محققین است که این شعر را (۱) و کمیو برهم زون (۲) لژنا -</p>	<p>به ندانین مصدر آوردند و موافق قیاس نخست بهم زون دل مصدر اصطلاحی - بقول است</p>
<p>و معاصرین عجم هم بر زبان نزارند از اینجا است که بر سر غنثیان و تهوع آمدن طبیعت (نعمت خان</p>	<p>با (الف) را قائم کرده ایم که معنی باهم خونریزی (الف) هر دخل که بجا است بهم زون دل مارا</p>
<p>کردن است (اردو) (الف) باهم خونریزی همچون گس افتاد و آتش سخن ما بهار گوید که ممان</p>	<p>برهم زون دل - صاحبان بحر و اندیم ذکر این کردند</p>
<p>کرنا ب، لشکر کاوٹ پڑنا چڑائی کرنا -</p>	<p>بهم زون مصدر اصطلاحی - بقول بهار</p>
<p>معنی برهم زون - صاحب اند نقل گارش</p>	<p>مؤلف عرض کند که از سند پیش کرده محقق مهند</p>
<p>عرض کند که موافق قیاس است - صاحب رنہا جو</p>	<p>نژاد معنی متعدی پیدای شود اگر چه حاصل آن معنی</p>
<p>سفرنامه ناصرالدین شاه قاجار ذکر ماضی مطلق بهم زون کتاب مصدر اصطلاحی - بنده</p>	<p>لازم هم (اردو) دل پریشان ہونا - دل پریشان</p>
<p>این کرده گوید که (۲) بمعنی جنگیدن است - کتاب نزو ریادست بر کتاب زون (صائب</p>	<p>طالب آملی) حل رموز عشق در اوراق محنت</p>
<p>است و پیو و چند و فتراحت بهم زونیم و نیز چو زنی گرد از کتاب بر آید و (اردو) کتاب</p>	<p>(اگر سخن ز کساد می نشد بجاک برابر و چو بهم</p>
<p>طاهر و حید) چنان گزنگ و آہن آتش سوزان کوزور سے بندہ کرنا یا ہاتھ کتاب پر مارنا -</p>	<p>شود و پیدائی گریہ و عالم را بهم جانان شود پید</p>
<p>شود و پیدائی گریہ و عالم را بهم جانان شود پید</p>	<p>بهم زون شش مصدر اصطلاحی - بقول</p>
<p>و (صائب) از چشم شوخ تو شد ملک بھر زیر و نژاد مرادف بهم زون دل که گذشت مؤلف</p>	<p>پیکر نگاه کسی شوری بهم نزدست و (اردو) عرض کند که موافق قیاس است ولیکن شتاق</p>

سند استعمال می باشیم (اردو) دیکھو بہمن در دل و سیر کی مانند آن حیوانی است معروف و برین
 بہمن (اصطلاح) بقول اندکجوالہ فرہنگ و پشت آن مانند خار و چون بختم آید سر خود را
 بمعنی ۱) و اثرگون و سرنگون شدہ و غلبہ کردہ شدہ فرومی کشد و مجتمع گرد و مثل دشتہ خار خود را
 و ۲) غمگین و دلنگ مؤلف عرض کند کہ بہمن حرکت دہد و از میان آنہا خار ہا کم از یک شیر ہا
 بجایش گذشت و این بہمنہ معانی اسم مفعول آنست تیر بر آید اگر بیدن کسی برسد اندک زخم نماید و بہمن
 (درای آن) بدون سند استعمال بر مجر و قول اندکجوالہ آن کہنہ بزرگ آنست گرم و خشک در اولی و گوشت
 و رنگ تسلیم کنیم (اردو) دیکھو بہمن یہ اس کا اور اول دوم گوشت صحرائی آن مجفف و محلل قوی
 اسم مفعول اور مصدر کے تمام معانی مفعولی پر مثال و مانع انضباب ہوا و با حشا (الخ) مؤلف عرض
 بہمن (اصطلاح) بقول اندکجوالہ فرہنگ کند کہ خبر نیست کہ این را اسم جامد گوئیم و لیکن
 بفتح اول و ثالث و فتح ز و سکون کاف فارسی خارش است سکوت محققین اہل زبان اجازت این ہم نمی دہد
 را گویند صاحب شمس ہم ذکر این کردہ صاحب محیط معاصرین عجم ہم بر زبان نذرند (اردو) سہی
 ذکر این نکرد و بر خارشت گوید کہ بفارسی جبروزو بقول آصفیہ ہندی - مؤثت سیہ - خارشت
 بش و شیخول و بعربی قفد و قد و مادہ آن را قفد بزرگ قفد چکاسہ شروثر - ایک خار دار
 و جمع آن قفاقد و نیز بعربی خیز و دارم و بیونانی جانور کا نام جس کا منہ سور سے مشابہ ہوتا ہے -
 قوتار روس و بیریانی قفد و برومی شیر آخند و بہمن سوون کف استعمال - بہر دوہست
 و بشری از حیوانہ و در تمکابن دارموک و یازند زانی باہم مالیدن یعنی حقیقی است (سائب) گنہگار
 و ارچی و تبر کی گرتی و ہندی سیہی و ساہی و سارل ترا از تنگ دوزخ ہم نمی سوزد پھر از کف

بهم سودن کند ایجا آتش را به (ار و و) دونون مصلح بنیاد موافقت کرانا.

با تخته باهم ملنا.

بهم گرفتن

(۱۰۱۶۴)

مصدر اصطلاحی - باهم گرفتن و

بهم شکستن

(۱۰۱۶۵)

مصدر اصطلاحی - یعنی را شکستن گرفتار کردن دو کس (انوری ۵) عدل تو با عدل

دادن (صائب ۵) سپاه عقل گر انگ را بهم خستبازی با بس تپو و شاهین بهم گرفته به (ار و و)

شکند که نهند ز جام چو پا در رکاب شیشه ما به مخفی باهم یک سازه گرفتار کرنا.

مباد که این معنی پیدا شد باضافت این بسوی بهمین بقول بهان و ناصری و سروری و جامع

سپاه یعنی بهم شکستن سپاه) یعنی شکست دادن و هفت و اند بروزن مخزن (۱) مخفف برهمین

لشکر و (۲) شکستن چیزی چنانکه ریزه ریزه شود است که معنی راست گفتار و راست کردار است

چنانکه بهم شکستن سفال و اشال آن (صائب ۵) صاحب جهانگیری بکر این فرماید که این لفظ بکن

تن سفالی خود را بهم شکن صائب به که در عوض معنی مترادف حکیم است و ارسته گوید که باوصف

تو جام جهان نابخشد به (ار و و) شکست معنی کثیره برهمین را گویند (باقر کاشی ۵) شرم

دینا (۲) ریزه ریزه کرنا - توژنا - شان با داز سر زلفت به گربه بند بهمنان زنا

بهم صلح دادن خیری

(۱۰۱۶۶)

مصدر اصطلاحی - به صاحب سخرنگ در صد و شصت و هشتمی فقره

درست کردن آن و دفع انتشار کردن و مصلح (دستگیر آسمانی بغز اباد و خشوران و خشور) ذکر معنی

چیزی شدن (ظهوری ۵) دلم که داد بهم صلح طره راست گفتار و کردار کرده - خان آرزو در سر ج

کاکل به شدش چو تفرقه با جمع در خویش گرفت گوید که برهمین معنی عالم و دانا لفظی است هندی

به (ار و و) درست کرنا انتشار دفع کرنا - که فارسیان در آن تصرف کرده اند - اندرین موش

بمعنی راست کردار و راست گفتار مجازاً باشد اسم موسوم کردند (اردو) وہ پستہ قد
 نہ حقیقت مؤلف عرض کند کہ چون در فارسی آدمی یا کم عمر آدمی جسکی مہارت بہت بڑی ہو
 قدیم یعنی شہنشاہ و پادشاہ بہمن بمعنی راست گفتار (۳۵) بہمن۔ بقول برہان و جہانگیری و
 چنانکہ صاحب سفرنگ ذکر این کردہ۔ ہیچ ضرورت ناصری و سروری و جامع و ہفت و اند بمعنی
 ندارد کہ این را محقق برہمن گوئیم بلکہ این بنفستہ دراز دست مؤلف عرض کند کہ بدین معنی
 فارسی قدیم است و اسم جامد برای این معنی و جامد اسم مجاز معنی پنجم است و جامد دارد کہ این را مجازاً
 کہ بمعنی پنجم یعنی نام فرشتہ اصل دانیم و این را مجاز معنی ہفتم گیریم کہ پادشاہ بہمن بن اسفندیار
 آن بصف راست گفتاری (اردو) راست ہم در ملک گیری دراز دست بود فارسی
 گفتار۔ راست کردار۔ وہ شخص جس کا قول و کردار درست را بہمن گفتار یا ازینکہ دستہا
 فعل سچا ہو۔ صاحب آصفیہ نے صرف راست بہمن بن اسفندیار دراز بود مجازاً برای ہر
 پر قناعت کی ہے۔ دراز دست اسم جامد قرار یافت (اردو)
 (۳۶) بہمن۔ بقول برہان و جہانگیری و ناصری ہر وہ شخص جس کے ہاتھ لائب ہوں۔ دراز دست
 و جامع و ہفت و اند بمعنی کوچک بسیار دان صاحب بھی اردو میں بقاعدہ فارسی لکھ سکتے ہیں۔
 سروری کوچک سال بسیار دان گفتہ مؤلف (۳۷) بہمن۔ بقول برہان و ناصری و جامع
 عرض کند کہ مجاز معنی پنجم است ازینکہ در فارسی و ہفت و اند بمعنی ابر بارندہ۔ خان آرزو
 قدیم نام ستارہ ایست و ستارہ بوجہ بعد کوچکیت نمایاں در سراج گوید کہ بدین معنی بی تکلف مجاز است
 فارسیان کوچک بسیار دان را بر سبیل مجاز بدین چہ کہ در ماہ بہمن بارش بسیار می شود مؤلف

عرض کند کہ مقصود خان آرزو خیرین نباشد کہ معنی ذکرش کردہ و این را هیچ تعلق با برہمن نیست
ہشتم را اصل گیریم و این را مجاز آن و بخیال ما معنی (ارو) بہمن فارسی میں ایک فرشتہ کا نام ہے
ہشتم ہم مجاز معنی پنجم است پس این مجاز مجاز باشد جس سے وہ تمام امور و مصالح متعلق ہیں ماہ بہمن
(ارو) برسنے والا ابرہہ۔ مذکر۔ میں واقع ہوں۔ مذکر۔

(۵) بہمن۔ بقول برہان و جہانگیری و ناصر (۶) بہمن۔ بقول برہان عقل اول نیز اگویند
و سروری و رشیدی و جامع و ہفت و اند نام فرشتہ صاحب جہانگیری گوید کہ قاضی میر حسین عینی اور
ایست کہ تسکین خشم و قہر و دہ آتش غضب را فرو کہ حکمای فرس این را بہمن گفته اند صاحب نامی
نشد و اہ موکل است برگوان و کوسپندان و گوید کہ این را صادر اول ہم گویند صاحبان سروری
و اکثر چہار پایان و تدبیر امور و مصالحی کہ در ماہ و رشیدی و جامع و ہفت و اند ذکر این کردہ اند
بہمن واقع می شود با و تعلق دارد (فردوسی) خان آرزو در سراج گوید کہ بدین معنی ماخوذ است
کہ از فردا بت برین رزمگاہ چو بہمن نگہبان از برہمن ہندی کہ ذکرش بر معنی اول گذشت مؤلف
تخت و کلاہ چو صاحب سفرنگ در یکصد شصت عرض کند کہ مجاز معنی پنجم و لغت فارسی قدیم است
و ہشتم فقرہ (دساتیر آسمانی بغیر آباد و خشوران و هیچ تعلق با برہمن ہندی ندارد) (ارو) عقل
و خشور) ذکر این کردہ خان آرزو در سراج گوید اول کو فارسیوں نے بہمن کہا ہے اور عقل اول
کہ این معنی ماخوذ است از معنی اول برہمن لغت کا بیان ہم نے اتم الکتاب پر کیا ہے۔ مؤلف۔

ہنایت مؤلف عرض کند کہ بہمن بدین معنی (۷) بہمن۔ بقول برہان نام ارد شیر سپہرست
اسم بدفاری قدیم است چنانکہ صاحب سفرنگ صاحب جہانگیری گوید کہ نام این ارد شیر است و

گوز خان در تسمیه او باین اسم وجوه گفته اند که وی گویند که بر معنی اول گذشت و فرماید که نام پالقب شخصی
 که بسبب راست گفتاری و درست کرداری او را بهم بود که سلاطین بهمنیه از اولاد او بودند و حوال
 بهمن گفتند و جمعی گفته اند که چون در خور و سالی بغایت او و فرزندانش او در تواریخ سلاطین و کنش و
 زیرک و عاقل بود باین اسم موسوم گشت و فرقه او در مکتوب مؤلف عرض کند که هیچ تعلقی با بر بهمن
 که دست او بشا به دراز بود که چون بایستی بزرگوارش اندارد و مؤلف بنزد شاد سکندری خورده است
 رسیدی (منوچهری ۷) شنیدم من که بر پادشاه بهمن یعنی نخست اسم جاد فارسی قدیم است و سبیل
 بر رسیدی تا بزرگوار دست بهمن پادشاه فرماید که چون بکثر حجاز تیتنا انسان را بهم بدین اسم موسوم که دند
 بلاد عالم دست یافت او را باین نام خوانند چه یک خصوصاً لقب ابن اسفندیار نظریه بزرگی و عظمت
 معنی بهمن دراز دست است و بعضی خوانند که از بزرگوار باشد و دیگر هیچ (۱۰۰) بهمن ایک پادشاه
 و دستداری بسبب تین هم نامی فرشته او را باین نام کانام به جو اسفندیار کامیابانند که
 نامیدند صاحب ناصری بزرگ این گوید که حدود دوازده سال بهمن بقول برهان نام ماه یازدهم از
 سال باستقلال تمام پادشاهی کرده و ساسان پیش هر سال شمسی و بودن آفتاب در برج دلو که یکی از
 تارک دنیا و خور و بوده ناچار و ختر خود تبار که شایسته جشن های بزرگ فارسیان هم در و هم این ماه است
 شهر یاری بود پادشاهی ایران داده گذشت و فرماید صاحب ناصری گوید که این ماه دوم است از
 که اردشیر لقب او بود صاحبان سروری و رشیدی فصل زیستان و صاحبان جهانگیری و سروری و
 و جامع و هفت و اندک این کرده اند خان آه زو و جامع و هفت و اندک این را آورده اند و صاحب
 در سراج گوید که بدین معنی ناخود است از بهمن بهمن سروری مدت ماندن آفتاب در برج دلو را هم

بہمن گفتہ صاحب رہنما بحوالہ ناصر الدین رادوائی گفتہ اند صاحب محیط بہمن گوید کہ اسم عربی
 شاہ قاجار ذکر این کردہ خان آرزو در سراج است و نزد بعضی فارسی و بہندی اسکند و لایبی نامند
 این را آورده مؤلف عرض کند کہ این مجاز و بعضی گویند کہ زردک صحرائی است و آن بخت
 معنی پنجم است کہ این ماہ را با نام فرشتہ موسوم کردند باندک کچی و خشونت و گرانی و ماہموری و صلب در
 کہ انتظام امور این ماہ متعلق بدوست (اردو) شکستن غبت آن کوستان ارمین و خراسان سفید و
 بہمن ماہ ہای شمس کے گیارہوین مہینے کا نام ہے سرخ و سفید آن گرم و خشک در دوم و سرخ آن
 اور دکن میں سال فصلی کے تیسرے مہینے کا نام ہے۔ در گرمی قوی تر از سفید و گرم تا سوم و در سرد و
 (۹) بہمن۔ بقول برہان و ناصری و رشیدی و طوبت فضلیۃ لرجہ و در آہا قبض با تلطیف و
 ہفت و اندر ستندی کہ در ماہ بہمن گل کند و بیخ تفتیح است و قوت آن سرد و قریب بقوت تودری
 آن را در دو اہا بکار برند و آن دوگونہ است سرخ است و سرد و مقوی اعصاب و منافع بسیار دارد
 و سفید کہ آن را بہمنین گویند صاحب جہانگیری ہم (انج) مؤلف عرض کند کہ اسم جامد فارسی زبان
 ذکر این کردہ (حکیم خاقانی) چون زال بشفہ است با عتماد تحقیق اہل زبان (اردو) اسکند
 نوحہ زان کہم پتا رحمتی بخاطر بہمن در آورم پانی بقول امیر ایک سفید رنگ کی بڑھوتین چار انگل
 کہ با غمت مرا انس لا جرم پمیریم صفت بہا بہمن لمبی مزے میں کسی قدر کڑوی اور اس میں گھوڑے
 در آورم پتہ شکفت اگر چہ آہوی چین مشک بردم پتہ کہ پسنہ کی سی بو ہوتی ہے۔ دے اور فساد بلغم
 چون سر بخورد سنبل و بہمن در آورم پمؤلف و سودا اور بعض اور امراض کے لئے مفید ہے۔
 عرض کند کہ بقول بعضی نام گل است کہ بیخ آن بعضے شفا قل مصری سے مشابہ لکھتے ہیں اس کا درخت

سو اگر کا اونچی ہوتا ہے۔ عمدہ قسم کی ناگوری ہوتی گفتہ بر معنی دہم مذکور شد۔ خان آرزو در ہے۔ مؤنت۔

سراج ذکر این کرده مؤلف عرض کند کہ ہما

(۱۰) بہمن۔ بقول سروری و ہفت و اند است کہ بر معنی نہم ذکرش گذشت دیگر ہیچ

محل است کہ در زمستان ہم می باشد صاحب جامع گو (۱۱) و دیکھو بہمن کے نوین معنی جس پر کاش

کہ گیاه و رستنی باشد کہ در ماہ بہمن از زمستان گل کند صراحت ہوئی ہے۔

و بیخ آن دوائی است صاحب برہان ہم ذکر این کرد (۱۲) بہمن۔ بقول برہان نام روز دوم است

و معنی گل ہم آورده مؤلف عرض کند کہ آنچہ بر از ہر ماہ شمسی و بنا بر قاعدہ کلیہ فارسیان کہ چون

معنی نہم گذشت ہماں درست است و بقول نام روز با نام ماہ موافق آید آن روز عید کنند و

صاحب محیط کہ محقق مفردات طب است حقیقت جشن سازند و انواع غلہ ہا و گوشت ہا پزند و گل

این بیان کردہ ایم رستنی است معروف و فارسی بہمن سرخ و سفید بر طعما ہا پاشند و ہر ذہن

محل آن را ہم باسم رستنی موسوم کردہ باشند فطر رسیدہ کردہ بانیات و قد بخورند و بہمن سفید

باعتبار سروری و جامع کہ ہر دو محققین اہل زبانند را سائیدہ باشی بخورند و آن را مقوی حافظہ دانند

این را تسلیم کنیم (۱۳) فارسیون نے اسگند و گویند کہ این روز را خاصیت تمام است در

کے پھول کو (جس کا بیان نمبر ۶ پر گزرا) بہمن کہا کر کنند گیاه ہا و بیجہای دوائی از کوہ ہا و صحرا ہا و

(۱۱) بہمن۔ بقول برہان و سروری و شید اگر فتن روغن ہا و بخور ہا و نیک است درین روز

و ہفت و اند و اوست کہ بدن را فربہ کند و با جامہ نو بیدین و پوشیدن و ناخن چیدن و سوی ستین

را دفع ہار و قوت باہ دہد۔ صاحب جامع ہیچ و عمارت کردن و این روز را بہمنجہ خوانند صاحب

جہانگیری ہم ذکر این کردہ (منوچہری ۵) رسم دو گوشت سوی بہمن ۶ (ولہ ۵) بجوش اندرون
 بہمن گیر و سرتازہ کن بہمن ۶ ای درخت و یک بہمن ۶ بجوش اندرون بہمن و قیصران ۶
 ملک بارت غرو پنداری سنہ ۶ اور مزد بہمن خان آرزو در سراج ذکر این کردہ مؤلف عرض
 و بہمن ۶ فرخ بود ۶ فرخت باد اور غزو بہمن و کند کہ اسم جامد فارسی زبان باشد بر سبیل مجاز و
 بہمن ۶ صاحب سروری از سعود سعد سند و تسمیہ این جزین باشد کہ شاہ بہمن بن اسفندیار
 این آورده (۵) بہمن روزای صنم دستان ۶ امر خوب باشد یا ایجادش یا تعلق داشتہ باشد
 ۶ بنشین با عاشق در بوستان ۶ صاحبان رشیدی یا ماہ بہمن یا متعلق بفرشتہ بہمن یا ایجاد بہمن نام
 و جامع و ہفت و اند ذکر این کردہ اندو خان شخصی حقیقت فرید و تسمیہ متحقق نشد در مجاز این
 آرزو در سراج ہم این را آورده مؤلف شبہی نیست (اردو) فارسی میں ایک راگنی کا نام
 عرض کند کہ بر منی ہستم نام ماہ گذشت و این بقاعدہ بہمن ہے (نوٹ)

خاریسان نام روز دوم این ماہ است و بس (۱۴) بہمن - بقول برہان نام قلعہ ایت در
 (اردو) ماہ بہمن کی دوسری تاریخ کو بھی خواجہ اردبیل و در زمان قدیم در ان قلعہ ساحر
 و جادوگران بسیار بودہ اند و گویند کھنجر و در اول
 فارسیوں نے بہمن کہا ہے۔ نوٹ

(۱۵) بہمن - بقول برہان و جہانگیری و سلطنت خویش طلسمات آن را شکستہ آن قلعہ را
 تاعری و سروری و رشیدی و جامع و ہفت و فتح کرد و فرماید کہ نام قلعہ ہم بہت در ہندوستان
 اند نام پردہ ایت از موسیقی (منوچہری ۵) صاحب جہانگیری ہم ذکر این کردہ (فردوسی
 بہمن روزہ دو چہمیت سوی معشوق ۶ ہمہ وقتہ ۵) بمرزی کجا آن در بہمن است ۶ ہمہ سال

پرخاش ابرمین است با صاحبان ناصری و سرور ایشان که مکان قلعه بهمن است می تواند شد
 ورشیدی و جامع و هفت و اندهم ذکر این کرده **مؤلف** عرض کند که عجیب نیست که فارسیان
 خان آرزو و در سراج این را آورده می فرماید که کوهی خاص را بدین نام بر سهیل مجاز موسوم
 آنچه نام قلعه هند گفته اند بالفعل وجودش در هند کوه ده باشد مجاز معنی پنجم باشد و بس (اردو)
 نیست شاید در ایام سابقه باشد یا همان قلعه از یک پیکر کوه فارسیون نے بهمن کہا ہے افسوس
 را قلعه ہندوستان ہمیدہ اند **مؤلف** عرض کند ہے کہ اس پیکر کی کیفیت اور مقام معلوم ہو سکا
 کہ شک نیست کہ مجاز است و منسوب بہ بانی این قلعه (۱۴) بہمن - بقول برہان و جہانگیری و ناصری
 یا منسوب بمقام یا منسوب بہا یا فرشتہ یا منسوب بہ کوہ و جامع و ہفت و اتد بر کند یا تخته ہای برف
 کہ بمعنی پانزدہم می آید صراحت کامل و جہ تسمیہ این را گویند کہ اگر کوہ بسبب حرارت آفتاب جدا شود
 بوضوح نہ پیوست و قلعه ہند را ازین ہیچ تعلق نیست و مقتد صاحب رہنما جو کہ سفرنامہ ناصر الدین شاہ
 (اردو) بہمن ایک قلعه کا نام ہے جو نواحی اردبیل قاجار ذکر این کردہ گوید کہ مطلق برف را گویند
 میں واقع کہا جاتا ہے (مذکر)
 (۱۵) بہمن - بقول برہان و جہانگیری و سروری آرزو و در سراج ذکر این کردہ **مؤلف** عرض
 ورشیدی و جامع و ہفت و اند نام کو ہی است یا رکند کہ ما اتفاق داریم با صاحب رہنما کہ در فارس
 بلند (ابوالفرح رونی ۵) در ترار و می ہفت اعلا ماہ برف بریزی همان ماہ بہمن باشد چنانکہ خیال
 پیکر سنگ آمدہ پر بہمن پرخان آرزو و در سراج است فارسیان مجازاً برف را ہم بدین اسم
 ذکر این کردہ گوید کہ درین تامل است چنانکہ معنی موسوم کردہ باشد (اردو) برف - دیکھو

<p>برف - مذکر دیکھو بہمن کے اہیون معنی</p>	<p>بہمنان بقول اندبجوالہ فرنگ فرنگ نام</p>
<p>(۱) بہمن - بقول برہان و جامع وقت گلی است مشابہ بزعفران مؤلف عرض کند کہ واند نام چشمہ است در جرجان کہ چون آب از آنجا صاحب محیط کہ محقق مفردات طب است ازین ساق بردارند و بر کر میکہ در توابع آنجا است پانی ہند و معاصرین عجم ہم بر زبان نذرند بخیاں مابجمع تمام آن آبیکہ برداشتہ اند شور و تلخ شود اگرچہ بہمن باشد کہ ذکرش بر معنی یازدہم بہمن یک کس پانہادہ و صد کس آب برداشتہ باشند گذشت یا فرید علیہ آن بزیادت الف و نون مؤلف عرض کند کہ چشمہ را بہمن موسوم کردہ اند تان - دیگر ہمہ محققین لغات فارسی ازین لغت جہاز معنی خیم باشد و گویا ہچ (اروہو) بہمن ایک کنارہ کردہ اند (اروہو) دیکھو بہمن کے گیارہویں چشمہ کا نام ہے جو جرجان میں واقع ہے - مذکر - بہمنچہ اصطلاح - بقول برہان باجم و نون</p>	<p>بہمنان بقول اندبجوالہ فرنگ فرنگ (۱) بروزن و پرخرہ (۱) نام روز دوم است از نام دوائی و (۲) نام دیوی مؤلف عرض کند ماہ بہمن و عجمان درین روز عید کنند و جشن سازند کہ صاحب محیط ذکر این کردہ و ہر چہ بہمن نوشت بنا بر قاعدہ کلیہ کہ نزد ایشان ثابت است و فرما ذکرش بر معنی یازدہم گذشت ہمہ محققین اہل زبان کہ بفتح جیم فارسی و حذف نون بہمنیہ نیز گویند و فرما ازین ساکت و معاصرین عجم ازین بی خبر - ترک این کہ در بعضی از بلاد درین روز مہمانی کنند بطعام بر بہمچوبان محل تفوق داشت (اروہو) (۱) کہ در ان جمیع حیوایات باشد و بعضی گویند کہ نام ایک دوا کا نام بہمن (بہمن کے گیارہویں معنی) روز دوم است از ہر ماہ شمسی صاحب سرور (۲) ایک دیو کا نام بہمن ہے -</p>
<p>(۲) ایک دیو کا نام بہمن ہے -</p>	<p>از استاد منوچہری سند آورده (۵) بہمن</p>

گیر و از سرتازه کن بهمنجینه که ای درخت ملک بارت تحتانی حذف شده بهمنجینه باقی ماند (ار و و)
 عز و بیداری سنه که صاحب ناصری فرماید که نام و بکھو بهمن کے بارہویں معنی -
 جشنی که فاریان در روز دوم بهمن ماه بجای آورد (الف) بهمنجینه اصطلاح - صاحبان رشیدی
 و فرماید که اصل این لغت بهمنجینه بحیم فارسی بوده و (ب) بهمنجینه وجهانگیری و سراج ذکر (الف)
 چینه مخفف چنیه (عثمان مختاری) بهمنجینه است کرده اند و صاحب هفت (ب) را آورده -
 خیزی آرای چراغ ری با تا بر چنیم گوهر شادی زجا (انوری) بعد ماکنه سر عشرت همه روز نگند
 می که صاحب جامع هم ذکر این کرده مؤلف عرض سخن رفتن و نافرقتن من در افواه که اندر آمد
 کند که مرکب است از بهمن معنی گل که بر معنی دهم بهمن روز و حجره من مسجد می که روز بهمنجینه یعنی دوم از
 گذشت و چنین که امر حاضر حدین است و های هوز بهمن ماه که خان آرزو در سراج صراحت فرید
 نسبت در آخر معنی لفظی این خیزی که منسوب است به کند که جشن روز دوم است نه نام روز دوم
 چیدن گل های بهمن و کنایه از روزی که در آن عید بهمن و فرماید که صاحب جهانگیری روز دوم
 کنند و گل های بهمن چنند و ازین گل ها و عید کار گیرند چنانکه صاحبان برده اول اصح و فرماید که عجب آنکه قوسی
 ناصری صراحت کرده که در آن روز بهمن گل سرخ و سپید چیده نیز نام دوم ماه بهمن گفته مؤلف عرض کند
 و بر روی طعاهار یختنی و بانبات و شکر خوردنی و دزد که تعب تو زیاده تر شود که انوری نیز این را دوم
 آتش یختنی (منوچهری) بجوش اندران دیگر بهمنجینه از بهمن گفته غوغی فرمائی که چون در آن روز عید
 و بجوش اندران بهمن قویران پس اند (بهمنجینه) است و از برای بهمن عید روز دوم بهمن مقرر
 جمیع فارسی بدل شد بحیم عربی چنانکه کاج و کاج و است چه عیب است که روز دوم بهمن را هم

بہنچہ گوئیم بر بیل مجاز و حق آنست کہ مجاز ہمیت
بلکہ حقیقت است و ماصراحت ماخذ این بر لغت
گذشتہ کردہ ایم و (ب) مخفف (الف) است
و بس (ار و و) دیکھو ہمجنہ۔

بہمن زار اصطلاح بقول سفرنگ بشرح دیکھو با و افراہ کہ دوسرے معنی۔

ہندی فقرہ (دساتیر آسمانی بغز زار باد و خورشید)
خورشید کنایہ از عقل ششم مؤلف عرض کند
کہ فارسی قدیم یعنی لغت زرد و پازند است
(ار و و) عقل ششم مؤلف جس کا بیان
ار لاس پر گزرا ہے۔

دالف بہمن سرخ اصطلاح بقول ہفت

(ب) بہمن سفید بہمن رستنی و داروئی
کہ سرخ و سفیدی باشد مؤلف عرض کند کہ
این بر معنی ہنم بہمن گذشت (ار و و) دیکھو
بہمن کے نوین معنی۔

بہمنہ بقول اند و ہفت و مؤید یہاں با و افراہ ترکیبی است و منسوب بہ ملکی کہ بہمن نام داروین

و قیل بابای فارسی مؤلف عرض کند کہ بر معنی لقب می نماید نظر بر کمال علم و جادہ اردو کہ نام باشد

<p>تصرف مطبع نو کشور باشد کہ این لغت را بذیل لغات فارسی جاداد (ار ۹۹) و الاشکرہ نگر (۲) دیکھو نیز۔ بہمینہ بقول شمس باقول مسور (۱) بمعنی بہترین</p>	<p>تیمنا منسوب بملک مذکور (ار ۹۹) بہمن یا ربیع سینا کے ایک شاگرد کا نام تھا۔ مذکر۔ بہمین ہمان کہ ذکر این بر معنی ششم بہمن گذشت</p>
<p>و (۲۱) ہفتہ و (۳) حلاج و نذاف و (۴) ہار سہراب مؤلف عرض کند کہ ہمہ محققین فارسی زبان و خصوصاً محققین اہل زبان ازین ساکت و ہیج ناخذ ہم درست نمی شود بدون سند استماع مجرد قول صاحب شمس را معتبر ندانیم معاصرین عجم ہم بزبان نذازند عجیب نیست کہ در کتابت</p>	<p>(ار ۹۹) دیکھو بہمن کے چھٹے معنی۔ بہمون بقول اند و ناصری بروزن بہمون مراد ف فلان است چنانکہ گویند فلان و بہمون۔ مؤلف عرض کند کہ اصل این بہمون است کہ سبذل ہمان باشد و موعدہ در اقول این زائد است (ار ۹۹) وہی۔ فلان۔</p>
<p>بہمینہ کہ بہمین سہ معانی می آید تصحیف کتاب شکر و بافتح (۲) بز و گو سپند و بجوالہ صراح کو کہ ستور ریزہ چون بزہ و بزغالہ و بز مادہ مؤلف عرض کند کہ در نسخ قلمی نیست لغت عرب است</p>	<p>بہمینہ بقول مؤید مطبوعہ (۱) بالضم سوار دلیر و شکر و بافتح (۲) بز و گو سپند و بجوالہ صراح کو کہ ستور ریزہ چون بزہ و بزغالہ و بز مادہ مؤلف عرض کند کہ در نسخ قلمی نیست لغت عرب است</p>
<p>بہن اکبرترین بقول شمس تو نگری و یافت و نیکوترین چیزی مؤلف عرض کند کہ مجرد قول صاحب شمس اعتبار را شاید ہمہ محققین زباندان و اہل زبان و معاصرین عجم ازین ساکت۔ (ار ۹۹) تو نگری اور بہت زیادہ اچھی چیز۔ مؤنث۔</p>	<p>بہن اکبرترین بقول شمس تو نگری و یافت و نیکوترین چیزی مؤلف عرض کند کہ مجرد قول صاحب شمس اعتبار را شاید ہمہ محققین زباندان و اہل زبان و معاصرین عجم ازین ساکت۔ (ار ۹۹) تو نگری اور بہت زیادہ اچھی چیز۔ مؤنث۔</p>
<p>بہنام (۱) نام نیک و خوب و (۲) نام عقل اقول کہ بہن</p>	<p>بہنام اصطلاح۔ بقول ناصری کبیر اقول</p>

هم گویند و (۳) هرکي از پادشاهان پارس بخرام اين گوید که معنی اول اصح بابای فارسی است که می آید
 بقبی داشته اند چنانکه تهمورس را دیباوند و منوچهر نظر بر پهنای روی بوزینه و فرماید که همین پهنای
 را فیروز و نوذر را آزاده و کشتاب را هیربد معنی دوم هم باشد (شمس فخری ^{اولی}) هست بر
 و اسفندیار را روین از قبیل هنام و کهنام خوان سائلان درش ^۱ و قلیه خوب و آتش بهانه ^۲ -
 که بجایش می آید صاحب اند نقلش بر داشته ^۳ و شمنش گرچه آدمی شکل است ^۴ هست کمتر بسی
 سفرنگ بشرح یازدهمی فقره (دساتیر آسمانی به ^۵ ز بهانه ^۶ خان آرزو در سراج نذر معنی اول گوید
 فرز اباد و خشوران و خشور) ذکر این بفتح باء ایجد و که معنی دوم مرکب بود یعنی نان بهین ^۷ مؤلف ^۸ عرض
 سکون های هوز و نون با الف و میم کرده ^۹ مؤلف کند که معنی اول متبدل پهنانه است به بابی فارسی
 عرض کند که معنی اول حقیقی است و بدگیر معانی کتا که بدل شد بمؤخده چنانکه استپ و اسب و معنی لفظی
 باشد (ار و و) (۱) نیک نام - نکر (۲) عقل اول آن منسوب به پهنای و کنایه از بوزینه که روی پهن دارد
 و میگویم الکتاب (۳) پادشاهان فارس کلقب و معنی دوم مرکب از به معنی خوش و نان معنی خودش
 جیسے تهمورس کلقب دیباوند و منوچهر کلقب و بای آخره زائد و معنی لفظی این نان به و کنایه از
 فیروز - مذکر -
 بهمانه ^{۱۰} بقول برهان بفتح اول بوزن افسانه همین معنی بقول شمس گذشت تصحیف همین باشد یا قلب
 (۱) یعنی میمون که بوزینه باشد و (۲) بکسر اول بعضی که صاحب شمس به بی تحقیقی آن را در (مؤخده
 بوزن بهدانه کلیچه سفید و نان قرص را گویند بانون) قائم کرد (ار و و) (۱) و میگو بوزینه (۲)
 صاحب سروری ذکر این کرده و ناصری بذکر کلیچه و میگو بهنامه -

بهند رفتن **خنا** مصدر اصطلاحی - بقول و استنباط حاصل این است که از کلام رضی دانش

سیاهی زدن خنای بته (رضی دانش) راه مصدر (شب در میان رفتن خنای هندستان)

دو رهند پاست وطن دارد مرا چون (خنای شب) بمعنی متغیر شدن رنگ خنای هند در یک شب

در میان رفتن هندستان) خوشست و بهار نقل گاه پیدای می شود محققین بالا بر لفظ و معنی غور نکرده اند

و ارسته و صاحبان بحر و غیاث هم ذکر این کرده و مصدر مرکب غلط قاعده کرده اند قائل (ارو) و

مؤلف عرض کند که خاک بدست و پامی مانند رنگ هندستان من هندی کارنگ یک رات من

آن در فارس گلابی است و سرخ تر نمی شود و دیر پاید تغییر موی جانا یعنی سیاه موی جانا -

بر خلاف هند که از اثر آب و هوای هند رنگ **بهنگامه افتادن** مصدر اصطلاحی گرفته

بسیار سرخ می شود و (شب در میان) یعنی روز بهنگامه و فتنه و فساد شدن (صائب)

و هم گنگونی آن تیرگی پیدای کند و رنگ سرخ بهوشمندی که بهنگامه مستان افتد به مصلحت

می پردازد شاعر گوید که بوجه دوری راه هند اراد د که بهشیار نماید خود را به (ارو) بهنگامه اور

هند نمی کنم و پابند وطن بوده ام و فرماید که سفر فتنه و فساد من مبتلا مونا -

یک شب خوش است چنانکه رنگ سرخ خنای هند **بهنگامه** بقول ملقات برهان چوبی باشد مخروطی

در یک شب می پرو و متغیر می شود و مخفی مباد که اطفال ریمان در آن پیچند و بر زمین انداخته

(آمدن خنای هند) را صاحبان تحقیق مرادف این قرار بعنوانی که بخرخ در آید **مؤلف** عرض کند که

واده اند تاج شان است صراحت معنی آن بجایش متخفف همان بهمنه بخذف سیم که گذشت (ارو)

کرده ایم و آن بمعنی خود است و اصلا مرادف این و کیهو باد آفراده -

پہلو بقول برہان مفتی اول و سکون ثانی و کردہ خان آرزو بالضم نخوانیم از نیکہ تبدیل اعراب
 و او (۱) صفتہ و ایوان و (۲) کوشک و بالاخانہ نتیجہ لب و لہجہ مقامی است اگرچہ خلاف اصل
 و (۳) بر وزن سو نام کی از رایان ہند است باشد خصوصاً در اسما و اعلام (۱) و (۲) و (۳)
 صاحب جہانگیری نسبت معنی سوم مفتی اول و ضم ثانی و کیو ایوان (۲) و کیو بالاخانہ (۳) بہو رایان
 گوید کہ مرادف بہیم است کہ می آید و بر معنی دوم ہند سے ایک راے کا نام جس کی تفصیلی کیفیت
 و سوم قانع و نسبت معنی سوم صراحت فرید کند حکیم اسدی نے کربش نامہ میں لکھی ہے۔ مذکر
 کہ احوال شہ در کربش نامہ حکیم اسدی یہ تفصیل **بہو انداختن** مصدر اصطلاحی بقول
 مذکور (ولہ ۳۵) بکیا رب قلب لشکر زوند و رہنما بجوالہ سفر نامہ ناصر الدین شاہ قاجار (۱)
 ربو زند شان بر بہو بر زوند صاحب ناصری بر جہان زن (چنانکہ بہو انداختن دستار و در علم
 ہنر بانس و صاحب جامع ہنر بان برہان خان (طرب) **مؤلف** عرض کند کہ کنایہ باشد موافق
 آرزو در سراج گوید کہ معنی دوم بضم اول قیاس و (۲) بقول صاحب روزنامہ حوالہ سفر نامہ
 صحیح می نماید و اغلب کہ مخفف بھوج باشد کہ مذکور ررم کردن (۱) و (۲) اوپر اچھانا
 بضم ہای مخلوط التلفظ بہاو و او مجہول است جیسے گٹری اچھانا (۲) ررم کرنا بقول آصفیہ
مؤلف عرض کند کہ معنی اول و دوم مفترس بھاگنا و حشت کرنا۔ فرار کرنا۔
 است از لغت عرب کہ صاحب فتح بن ابی **بہو پرت کردن** مصدر اصطلاحی بقول
 ذکر کردہ نسبت معنی سوم عرض می شود کہ ما عا رہنما بجوالہ سفر نامہ ناصر الدین شاہ قاجار مرادف
 برہان و جامع را صحیح دانیم و بر حقیقت بیان (بہو انداختن) **مؤلف** عرض کند کہ (پرت کردن)

بجای خودش می آید که معنی بر جهان است و این قول و در همین حرکت نشانه نگاه می دارند و بهدف قیاس است (ار دو) و کمیو ہو انداختن - می زند (ار دو) ہاتھ کی حرکت سے نشانه بہوارفتن | مصدر اصطلاحی - بقول صاحب پر بندوق یا تمنجہ و اغنا شتول مارنا شتول چلانہ رہنما بذیل (از بالای باغ بہوارفتن) بجوالہ سفرنامہ ناصرالدین شاہ قاجار معنی بالا پریدن مؤلف عرض کند کہ ہم او بر (بہوارفتہ است) شاہ قاجار ذکر ماضی استمراری این کردہ ذکر این کردہ موافق قیاس است (ار دو) آؤنا گوید کہ بطرز ساز رقص کردن است و صاحب بہوای دست تفنگ انداختن | مصدر روزنامہ ذکر مجرود (بہوای ساز) فرمودہ می اصطلاحی - صاحب رہنما بجوالہ سفرنامہ ناصرالدین فرماید کہ برآواز صندوق ساز باشد مؤلف عرض شاہ قاجار ذکر واحد متکلم این (بہوای دست تفنگ) کند کہ ما از معاصرین عجم تحقیق رسانیدہ ایم کہ بیچخصیت انداختم) کردہ می فرماید کہ دست رو بندوق سر صندوق نباشد و معنی این مصدر مرکب رقص کردن بر کردہم پس این معنی سر کردن تفنگ بہ حرکت دست آواز ساز است و بس اعم ازینکہ ساز صندوق باشد چنانکہ نشانه بازان تفنگچہ را بر نشانه می زند یعنی ارگن باشد یا ساز دیگر (ار دو) بحرکت دست یعنی دست از بالا بر میر می آورند باجے کی آواز پر ناچنا -

بہوارفتن بقول برہان بستم اول و ثانی مجہول بر وزن تصور (۱) یعنی چشم باشد کہ عبری بعین گویند و (۲) یعنی نگاه نیز آمدہ کہ عبری نظر خوانند و فرماید کہ باین معنی بجای حرف اول نون ہم آمدہ صاحب نامری بجوالہ برہان ذکر این کردہ گوید کہ در فرہنگہا نیافتیم مہمانا نظر بودہ کہ تصحیف

کرده اند صاحب جامع همزمان برهان و صاحبان اند و هفت هم ذکر این کرده اند خان آرنو
در سراج کجواله برهان این را آورده و خیال خود هیچ طایفه نگرده مؤلف عرض کند که هنوز به
اول اصل است که بجایش می آید چنانکه معاصرین عجم گویند و این مبدل آن بهر دو معنی چنانکه نرسک
و نرسک بهرین نیست که اسم جامد فارسی زبان باشند و بس و قول صاحب جامع که محقق الهربان
است معتبر تر از ناصری است (اردو) (۱)، آنکه دیکھو الیومین (۲)، نظر نگاه - مؤلف -

(۲۱۵۳)
بهوش آمدن استعمال - از غفلت بیدار خود بهوشی؛ اجل گردید عاخر از علایش چون بهوش
شدن (طهوری) کسی کی کرد و در هجران علاج آمد؛ (اردو) بهوش مین آنا - دیکھو خود آمدن -

بهوکل بقول شمس لغت فارسی است و بدون صراحت اعراب گوید که زن تازه و جوان
را گویند مؤلف عرض کند که همه محققین فارسی زبان ازین ساکت معاصرین عجم بر زبان
ندارند بدون سند استعمال اعتبار را نشاید (اردو) جوان عورت - مؤلف -

بهی بقول برهان و سروری (۱)، کبر اول و ثانی به تختانی رسیده نام میوه است شهر
در ۲، یعنی نیکی و خوبی (مولانا نظام) کند صنعت استاد صنع شیرین کار؛ بگویند عسلی
در بر بهی محل؛ (خواجہ جمال الدین سلمی) شاخ خلافت همیشه بار و دبار؛ بگویند باغ و فاقه همه
بهی شمر آرد؛ (شاعر) در بلاتا کی توان بودن با تمید بهی؛ اگر کسی را صبر ایوب است عمر
نوع نیست؛ صاحبان ناصری و جامع و هفت و بهار ذکر این کرده اند مؤلف عرض کند
که ماخذ این به است یعنی نیکی و یای نسبت در آفرش زیاده کرده اند حقیقت این معنی دوم
بر لغت به گذشت (اردو) (۱)، و (۲)، دیکھو به -

مقولہ۔ بقول بجرے	بر زبان نذرند و محققین اہل زبان ہم
بہیج در بند است	بامرہیل بوقوف است ازین ساکت (ارو) ادنی توجہ پر
مؤلف عرض کند کہ حالاً معاصرین عجم	موقوف ہے۔

بہید بر وزن سفید بقول ملحات برہان غلہ ایست کہ آن را سنگ اشکن گویند صاحبان فہت و مؤید ہم ذکر این کردہ اند۔ صاحب التذکرۃ النہی الارب این را لغت فارسی گوید و صحت کند کہ در ہند نامش کلہتی است مؤلف عرض کند کہ این ہما زنت کہ بخشش بر یکجان گذشت اشارہ این در انجانیست و صاحب محیط ہم ذکر بہید نکرد و معاصرین عجم ہم بر زبان نذرند تیسرا صاحب اندازست کہ بجوازہ نہی الارب ذکر این کردہ فارسی گوید و صاحب فہتی الارب ہم ازین ساکت جزین نباشد کہ فارسی قدیم است و حالاً متروک (ارو) کلہتی۔ دیکھو یکجان۔

بہی دانہ استعمال۔ بقول اند دانہ ہی کہ نام	قابل و فریق و چون آن را در دہن گیرند
میوہ ولایتی است صاحب محیط بر بہدانہ گوید کہ	ازالہ خشکی و تسکین حرارت و صحت زبان و شہور
بعرابی حب السفرجل نامند و در انگریزی گوئس گویند	نماید و منافع بسیار دارد (ارو) بہدانہ بقول
سر در در دوم بالذک قوت قابضہ و لعاب آن	آصفیہ فارسی اسم مذکر بہی دانہ ہی کابچ فراجا سرد و خشک

بہیم بقول برہان بر وزن فہیم (۱) نام یکی از رایان و بزرگان ہند است و (۲) صفہ بالانخان ہم صاحبان سروری و جہانگیری بر معنی اول قانع و گویند کہ همان بہو است کہ گذشت (فرخی ۷) چونہر والہ کہ اندر دیار ہند بہیم و نہروالہ ہی کرد بر شہان مغرور صاحبان ماضری و جامع ہم ذکر ہر دو معنی کردہ اند۔ خان آرزو در سراج ذکر معنی اول نکرد و نسبت بمعنی دوم گوید کہ این

غلط فارسیان است بلکه برون بیم است غش یا اینجا مزوج التلفظ با ما که بهیچ غیر هندی درست نیاید
مؤلف عرض کند که خان آرزو درست گوید که هندیان این را بهیم بسکون ها و یا ویمیم و بهیمیم
 بسکون ها و یا ویمیم خوانند فارسیان به تصرف و تخفیف بعضی حروف بهیچ و بهیمیم گفتند مخفی بنا
 که بمعنی دوم این را مرکب با بهیچ ویمیم تخصیص و انیم بمعنی جائیکه مخصوص است به نیکوئی کنایه از صفه
 و بالا خانه (ار ۹۹) و کمیو بهیچ -

<p>بهیمان مزید علییه بهمان که گذشت تحتانی درین زائد باشد بهار بذیل (بهمان و فلان) نه بهترین از نیکه یا و لون نسبت بر به زیاده شده گوید که این مشبع آن است (واله هروی) است بر خلاف بهترین که حقیقتش همه را انجامد گوید تا به بر این ذوالعقول و بحجت و جای فرو دقتین (ار ۹۹) انتخاب - قنبح - برگزیده -</p>	<p>بهیمان بقول برهان و سروری و جهانگیری و رشیدی و ناصری و جامع بکسر اول بر وزن ستمین (۳) بهمین - بقول برهان و جهانگیری و رشیدی زان کهنم عرض بهیمان و فلان را (ار ۹۹) و ناصری و جامع بمعنی هفتمه مؤلف عرض کند که و کمیو بهیمان - اسم جاد فارسی زبان دانیم (ار ۹۹) هفتمه</p>
<p>بهمین بقول برهان و سروری و جهانگیری و رشیدی و ناصری و جامع بکسر اول بر وزن ستمین (۳) بهمین - بقول برهان و جهانگیری و رشیدی زان کهنم عرض بهیمان و فلان را (ار ۹۹) و ناصری و جامع بمعنی هفتمه مؤلف عرض کند که و کمیو بهیمان - اسم جاد فارسی زبان دانیم (ار ۹۹) هفتمه</p>	<p>بهمین بقول برهان و سروری و جهانگیری و رشیدی و ناصری و جامع بکسر اول بر وزن ستمین (۳) بهمین - بقول برهان و جهانگیری و رشیدی زان کهنم عرض بهیمان و فلان را (ار ۹۹) و ناصری و جامع بمعنی هفتمه مؤلف عرض کند که و کمیو بهیمان - اسم جاد فارسی زبان دانیم (ار ۹۹) هفتمه</p>
<p>بهمین بقول برهان و سروری و جهانگیری و رشیدی و ناصری و جامع بکسر اول بر وزن ستمین (۳) بهمین - بقول برهان و جهانگیری و رشیدی زان کهنم عرض بهیمان و فلان را (ار ۹۹) و ناصری و جامع بمعنی هفتمه مؤلف عرض کند که و کمیو بهیمان - اسم جاد فارسی زبان دانیم (ار ۹۹) هفتمه</p>	<p>بهمین بقول برهان و سروری و جهانگیری و رشیدی و ناصری و جامع بکسر اول بر وزن ستمین (۳) بهمین - بقول برهان و جهانگیری و رشیدی زان کهنم عرض بهیمان و فلان را (ار ۹۹) و ناصری و جامع بمعنی هفتمه مؤلف عرض کند که و کمیو بهیمان - اسم جاد فارسی زبان دانیم (ار ۹۹) هفتمه</p>

(۲) بہینہ - بقول برہان وجہانگیری و تریکا	(۴) بہین بقول برہان یعنی تو نگری یافتن
مؤلف عرض کند کہ مصدری نیست کہ بمعنی و ناصری و جامع و سراج بمعنی نداف (خواجہ	مؤلف عرض کند کہ مصدری نیست کہ بمعنی و ناصری و جامع و سراج بمعنی نداف (خواجہ
مصدری گیریم و باعتبار برہان می توانیم کہ بمعنی عبد اللہ انصاری از احوال ابراہیم و ہم	مصدری گیریم و باعتبار برہان می توانیم کہ بمعنی عبد اللہ انصاری از احوال ابراہیم و ہم
تو نگری خوانیم حیف است کہ دیگر ہمہ محققین بدانند پرہری در طبقات خویش آورده اند بتر از ارجہ	تو نگری خوانیم حیف است کہ دیگر ہمہ محققین بدانند پرہری در طبقات خویش آورده اند بتر از ارجہ
و اہل زبان ازین معنی ساکت (ارو) تو نگری بپاس فروش شدہ بہینہ باز خوانند و تو نگری اگرچہ	و اہل زبان ازین معنی ساکت (ارو) تو نگری بپاس فروش شدہ بہینہ باز خوانند و تو نگری اگرچہ
بہینہ بقول برہان وجہانگیری و رشیدی و ناصری سیر این کہنہ در پوشد و رویش نشود و درویش	بہینہ بقول برہان وجہانگیری و رشیدی و ناصری سیر این کہنہ در پوشد و رویش نشود و درویش
و جامع و سراج (۱) ہفتہ (شاگر بخاری ۵) حنا اگرچہ صد جائہ نفیس نکو عاریتی در پوشد تو نگری	و جامع و سراج (۱) ہفتہ (شاگر بخاری ۵) حنا اگرچہ صد جائہ نفیس نکو عاریتی در پوشد تو نگری
صد بہینہ و مہ و سال پزگندہ و کنز ہی نیاری نشود، مؤلف عرض کند کہ فرید علیہ	صد بہینہ و مہ و سال پزگندہ و کنز ہی نیاری نشود، مؤلف عرض کند کہ فرید علیہ
یاد و مؤلف عرض کند کہ فرید علیہ بہین است بہین است کہ بمعنی توش گذشت (ارو)	یاد و مؤلف عرض کند کہ فرید علیہ بہین است بہین است کہ بمعنی توش گذشت (ارو)
بزیادت ہای ہوز تا این را اصل دانیم و آن را دیکھو بہین کے تیرے معنی -	بزیادت ہای ہوز تا این را اصل دانیم و آن را دیکھو بہین کے تیرے معنی -
مخفف این - یکی از معاصرین عجم گوید کہ فارسیان (۳) بہینہ - بقول برہان وجہانگیری	مخفف این - یکی از معاصرین عجم گوید کہ فارسیان (۳) بہینہ - بقول برہان وجہانگیری
روز شنبہ را بہینہ می گفتند و بہین کہ گذشت و سروری و ناصری و جامع و سراج بمعنی	روز شنبہ را بہینہ می گفتند و بہین کہ گذشت و سروری و ناصری و جامع و سراج بمعنی
مجموعہ ہفت روزہ باشد و این قرین قیاس است بہترین مؤلف عرض کند کہ فرید علیہ بہین	مجموعہ ہفت روزہ باشد و این قرین قیاس است بہترین مؤلف عرض کند کہ فرید علیہ بہین
(ارو) دیکھو بہین کے دوسرے معنی - ہفتہ - است بمعنی اولش (ارو) دیکھو بہین	(ارو) دیکھو بہین کے دوسرے معنی - ہفتہ - است بمعنی اولش (ارو) دیکھو بہین
نذکر - یوم شنبہ -	نذکر - یوم شنبہ -

مؤدہ ہائے تختانی

بے بقول اند بخوالہ غوامض سخن (۱) پر چیزهای منفی آید چنانچہ تا بنون چون ہی آشنا

و بی یار آنکه آشنا و یار ندارد و نیز بمعنی بی عدیل و بی نظیر و آنکه از کسی معاونت و مدد نخواهد (کلیم ۱)
 منم آن بکس و بی آشنای کنج تنهایی که غیر از پر تو مهر از درم کس در نمی آید و فرماید که این حرف
 نفی همیشه باظهار تختانی آمده و گاهی باخای آن نیز (فردوسی ۵) بی ارام سین دختر از در داو و
 گرتی چو دیدی رخ زرد او و بهار هم ذکر این کرده - خان آرزو در سراج گوید که کلمه ایست
 مقابل تا و (۲) کلمه ایست بیای معروف از القاب تعظیم امرای ترکستان و توران چنانکه (نذربی)
 و فرماید که بمعنی دوم ترکی است - صاحب بول چال نسبت (۲) گوید که مرادف بک و بیگ است
 بمعنی سردار - خانزاده - سردار زاده **مؤلف** عرض کند که بمعنی دوم مخفف بیگ می نماید و
 ذکر معنی دوم از موضوع ما خارج بود مگر کردیم ازینکه معاصرین عجم آن را فارسی قدیم دانسته اند و
 ولیکن محققین اهل زبان ازین ساکت (اردو) (۱) بے بقول آصفیه - فارسی - حرف فیه
 یغیر - سوای - بدون - بلا - بنا - بن (۲) بے ترکی مین ایک عترت کا کلمه بمعنی سردار - سردار زاده
 - بیگ کا مخفف -

<p>بی آب اصطلاح - بقول برهان باهمه مدو چهارم قانع (ظهوری ۵) در تاب قدت بر وزن بی تاب (۱) کنایه از بی رونق و (۲) بی طاق و درین چه بخت بی آب خارتست گل تر و لطافت و (۳) عدم جاه و شوکت و (۴) معنی درین چه بخت (حافظ ۵) کزان رفتش خلق نخل و شرمند هم صاحب بحر نقلش برداشته است بی تاب شد و نمائنده کنون باغ بی آب شد و مؤلف ناصری بذكر معنی اول و دوم و چهارم گوید که عرض کند که آنچه موافق قیاس است به نفی آب (۵) بمعنی بی بهار هم صاحب مؤید بر معنی اول و شامل باشد بر همه معانی آب که بجایش گذشت</p>	<p>بی آب اصطلاح - بقول برهان باهمه مدو چهارم قانع (ظهوری ۵) در تاب قدت بر وزن بی تاب (۱) کنایه از بی رونق و (۲) بی طاق و درین چه بخت بی آب خارتست گل تر و لطافت و (۳) عدم جاه و شوکت و (۴) معنی درین چه بخت (حافظ ۵) کزان رفتش خلق نخل و شرمند هم صاحب بحر نقلش برداشته است بی تاب شد و نمائنده کنون باغ بی آب شد و مؤلف ناصری بذكر معنی اول و دوم و چهارم گوید که عرض کند که آنچه موافق قیاس است به نفی آب (۵) بمعنی بی بهار هم صاحب مؤید بر معنی اول و شامل باشد بر همه معانی آب که بجایش گذشت</p>
--	---

<p>و معانی بالا استعمال و محاورہ فارسیان است و بحر ۱۱ یعنی نخل کردن و (۲) بی رونق نمودن نسبت معنی پنجم عرض می شود که مراد صاحب ناصری صاحبان هفت و مؤید ذکر ماضی مطلق این کرده از بی قدر و کم قیمت باشد و باغبانیش که صاحب مؤلف عرض کند که موافق قیاس است از بی ترانست تسلیمش کنیم (ار دو) (۱) بی رونق (۱) شرمندہ کرنا - نادوم کرنا نخل کرنا (۲) بی رونق و (۲) بی طراوت و بی لطافت بقاعدہ فارسی بی آب و رنگ اصطلاح - بقول هفت و کھ سکتے ہیں (۳) بی قدر - بی عزت (۴) اند و مؤید یعنی بیچ خوبی نذر و مؤلف عرض نخل - شرمندہ (۵) کم قیمت - کند کہ معنی بی رونق است و آب و رنگ بجایش بی آبرو استعمال - بقول صاحب فدائی معنی گذشت (ار دو) بی رونق -</p>	<p>رسوایی عزت صاحب اند بجاؤ فرنگ فرنگ بی آبی اصطلاح - بقول اند بجاؤ فرنگ بی عزت و بی حرمت گفته مؤلف عرض کند کہ فرنگ بی رونقی و بی طراوتی صاحبان هفت و موافق قیاس است (ار دو) بی عزت بقول مؤید (بی آبی است عالم را) بطور مقولہ ہمین معنی قائم کرده اند - مؤلف عرض کند کہ معنی بی آبروئی استعمال - بقول فدائی معنی بی عزتی و رسوائی (ساب ۵) می کند بی آبروئی همان بی رونقی کہ بالا گذشت یا مصدری زندگی را ناگوار یا خون خود را می خورد معنی کہ بر (بی آب) زیادہ کردہ اند دیگر بیچ و ضرورت آبی نیستش (ار دو) بی آبروئی بمعنی رسوائی ^{توقفت} نذر کہ همچون مؤید و هفت بطور مقولہ قائم کنند بی آب کردن مصدر اصطلاحی - بقول (ار دو) بی رونقی - بی آبی بھی کہ سکتے ہیں -</p>
--	--

<p>بی آرامی استعمال جاتی کہ آرام نباشد بی آرم استعمال بقول اندجواۃ فرنگ زیادتی یا مصدری بر بی آرام (صائب) فرنگ بفتح زای مجہد بی حیا و بی شرم صاحب فدائی چه لازم دور کردن از حریم خود سپندی را را گوید کہ کسی را گویند کہ خیرہ سر و چشم سفید باشد و شرم کہ بی آرامی دل می برد از نرم بیرونش را و چناندارد مؤلف عرض کند کہ موافق قیاس است بے آرامی - بے چینی - بے کلی - صاحب آصفیہ (ار و و) بے حیا - بے شرم -</p>	<p>بی آرمی استعمال جاتی کہ آرام نباشد بی آرم استعمال بقول اندجواۃ فرنگ زیادتی یا مصدری بر بی آرام (صائب) فرنگ بفتح زای مجہد بی حیا و بی شرم صاحب فدائی چه لازم دور کردن از حریم خود سپندی را را گوید کہ کسی را گویند کہ خیرہ سر و چشم سفید باشد و شرم کہ بی آرامی دل می برد از نرم بیرونش را و چناندارد مؤلف عرض کند کہ موافق قیاس است بے آرامی - بے چینی - بے کلی - صاحب آصفیہ (ار و و) بے حیا - بے شرم -</p>
<p>بی آرمی استعمال جاتی کہ آرام نباشد بی آرمی استعمال بقول فدائی معنی بی شرم و بی حیائی مؤلف عرض کند کہ یای مصدری زیادہ کردہ اند بر همان بی آرم کہ گذشت کہ خواہشہای الوانست نعمتہای الوان را را (ار و و) بے شرمی - بے حیائی - مؤث - بی آشنا اصطلاح بقول بگردا، آنگہ یار و آشنا دار و و (۲) بی نظیر و بعدیل و (۳) نیکہ</p>	<p>بی آرمی استعمال جاتی کہ آرام نباشد بی آرمی استعمال بقول فدائی معنی بی شرم و بی حیائی مؤلف عرض کند کہ یای مصدری زیادہ کردہ اند بر همان بی آرم کہ گذشت کہ خواہشہای الوانست نعمتہای الوان را را (ار و و) بے شرمی - بے حیائی - مؤث - بی آشنا اصطلاح بقول بگردا، آنگہ یار و آشنا دار و و (۲) بی نظیر و بعدیل و (۳) نیکہ</p>
<p>بی آزار استعمال بقول اندجواۃ فرنگ معانی بالا کردہ (ابوطالب کلیم) سنم آن فرنگ معنی بی ضرر و بی گزند مؤلف عرض کند بیکس و بی آشنای کنج تنہائی را کہ غیر از پر تو مہراز کہ موافق قیاس است مراد از کسی و چیزی کہ ضرر درم کس در نمی آید را مؤلف عرض کند کہ رسان نیست (ار و و) بے ضرر - بے آزار آشنا معنی نظیر و عدیل و مدد و اعانت نیامدہ کہہ سکتے ہیں - یعنی وہ شخص یا وہ چیز جو ضرر نہ پہنچائے پس بدون سند استعمال معنی دوم و سوم بیان</p>	<p>بی آزار استعمال بقول اندجواۃ فرنگ معانی بالا کردہ (ابوطالب کلیم) سنم آن فرنگ معنی بی ضرر و بی گزند مؤلف عرض کند بیکس و بی آشنای کنج تنہائی را کہ غیر از پر تو مہراز کہ موافق قیاس است مراد از کسی و چیزی کہ ضرر درم کس در نمی آید را مؤلف عرض کند کہ رسان نیست (ار و و) بے ضرر - بے آزار آشنا معنی نظیر و عدیل و مدد و اعانت نیامدہ کہہ سکتے ہیں - یعنی وہ شخص یا وہ چیز جو ضرر نہ پہنچائے پس بدون سند استعمال معنی دوم و سوم بیان</p>

کر دہ ہر دو محققین ہندو اور تسلیم نکلیں و آنچه بہار لطف خط مشکبو پر مایہ تر از آرزو و پادشاه حسن
نسبت معنی دوم و سوم گوید کہ سند آن بر لفظ یاری بی انجام او ہم عشق بی آغاز ما (ار دو)
غلط است و با معانی لفظ یار آشنا را هیچ تعلق نباشد وہ چیز جس کی ابتدا مستحق نہ ہو۔
(ار دو) (۱) وہ شخص جس کا یار و آشنا نہ ہو **بی آہنگ** اصطلاح بقول اندھوار فرشتہ
(۲) بے بدل بے نظیر (۳) وہ شخص جو کسی معنی (۱) ناموافق و نام ساز و نامہوار مؤلف عرض کند
سے مدد نہ چاہے۔ کہ بصفت ساز و نوا استعمال توان کرد و متوان گفت کہ

بی آغاز اصطلاح چیری کہ اور آغاز نہ باشد این ساز بی آہنگ است یعنی (۲) بی قصد و ارادہ
یعنی آغازش مستحق نشود فارسیان بی آغاز را بہ ہم چنانکہ بی بی آہنگ این کار از دستم سرزدیک
صفت عشق استعمال کردہ اند (ظہوری ۷) (ار دو) (۱) بے سر (۲) بے قصد۔

بیا بقول برہان و سروری و رشیدی و ناصری و جامع و سراج بفتح اول بر وزن جیا (۱) بہنی
پر باشد کہ نقیض خالی است مؤلف عرض کند کہ اسم جامد فارسی قدیم است (ار دو) پر بقول
آصفیہ فارسی آگندہ معمور بہر اموا۔ لبر نہ۔

(۲) بیا۔ بقول برہان و ناصری و جامع و درخانہ و سرار گویند مؤلف عرض کند کہ اسم جامد
فارسی قدیم است۔ قیاس می خواہد کہ از امر حاضر بیادن این را وضع کردہ باشند بمعنی جامی دخول
خانہ یعنی در خانہ و فتح موحده تصرف زبان باشد (ار دو) دروازہ دیکھو ترکے انیسویں معنی
(۳) بیا۔ بقول برہان و ناصری و جامع کبر قول امر از آمدن (سعدی ۷) بیا کہ فصل بہار
است تاسن و تو بہم بدگیران بگذاریم باغ و صحرا را پد مؤلف عرض کند کہ اصل این آ باشد

که در آغاز لغت گذشت فارسیان چون خواستند که موقده در اولش زیاده کنند بقاعده خود الف را با تخیلی بدل کردند و همین قانون است برای کلماتی که در اولش الف باشد برای سهولت تلفظ (ار دو) و کیهو آ -

<p>سباب ^ب بقول ناصری بر وزن شتاب (۱) و کنایه از خراب و ویران که آب هم در اینجا میسر شود مرادف خراب است که آباد نباشد (ابوالمعالی و (۲) امر حاضر یا فتن زیادت موقده مکسور رازی (۵) منزلی که بدی جایگاه راحت محتمل مباد که از سند بالا مصدر (سباب شدن) من شده ز دوری تو سر بسرباب و خراب بعضی خراب شدن پیدا است (ار دو) و فرماید که بعضی بتقدیم یا بیاب خوانده اند (۱) خراب - بقول آصفیه - عربی - ویران - چنانکه توبه را توبه و این خطاست مؤلف تباہ - برباد - اجڑا ہوا - (۲) پا - پانا کا امر عرض کند که جادار و که اصل این بی آب باشد حاضر -</p>	<p>سباب ^ب بقول ناصری بر وزن شتاب (۱) و کنایه از خراب و ویران که آب هم در اینجا میسر شود مرادف خراب است که آباد نباشد (ابوالمعالی و (۲) امر حاضر یا فتن زیادت موقده مکسور رازی (۵) منزلی که بدی جایگاه راحت محتمل مباد که از سند بالا مصدر (سباب شدن) من شده ز دوری تو سر بسرباب و خراب بعضی خراب شدن پیدا است (ار دو) و فرماید که بعضی بتقدیم یا بیاب خوانده اند (۱) خراب - بقول آصفیه - عربی - ویران - چنانکه توبه را توبه و این خطاست مؤلف تباہ - برباد - اجڑا ہوا - (۲) پا - پانا کا امر عرض کند که جادار و که اصل این بی آب باشد حاضر -</p>
--	--

بیابان ^ب بقول بهار معروف و فرماید که بالفظ بریدن مستعمل صاحب فدائی که از علما معاصرین عجم بود می فرماید که پهنه در میان دو کوه بی کشتکار افتاده است یعنی بادیه صاحبان هفت و مؤید و انند هم ذکر این کرده اند (صائب ۵) در آن سرکیه بود خار خار شوق کند که چو گرد باد بیک پای طی بیابان را صاحب غیاث گوید که صاحب کشف این را بفتح اول آورده ولیکن بعضی محققین نوشته اند که کبر اول اصح باشد زیرا که در اصل (بیابان) بود یعنی بی آب شونده چون بالف حمد و ده آب که در حقیقت دو الف است لفظ دیگر مرکب شود الف اول ساقط شود چنانکه سیاب و گلاب و فرماید که الف و لون در آخر برای فاعلیت است مؤلف

عرض کند که همین باختر بیاب گذشت و بنجیال مال ف و نون آخر زائد تان باشد یعنی این فرید علی
بیاب که گذشت و تخصیص استعمال با بریدن نباشد بلکه با مصداق دیگر هم که در طحقات می آید -
(ارو) بیابان بقول آصفیه - فارسی - ندر - رگستان صحرا جنگل - دشت - ویرانه -

بیابان برگرفتن مصدر اصطلاحی یعنی انداختن - و بگوید بیابان برگرفتن -
گردن بیابان و کنایه از دشت نوردی و بیابان
گردی (ظهوری) با ظهوری در طلب شای بیابان برای مبالغه است و بس (ظهوری)
که نمیانی کند که هر که در راهش بجای پای بیابان نیل و نیل اشک محرومی ز قرقان می کشم بگرد
برگرفت (ارو) صحرا گردی کرنا دشت غم برخ بیابان در بیابان می برم (ارو)
نوردی کرنا (دکن مین) جنگل جنگل بھڑا - بشکنا - بهت زیاده -

بیابان بریدن مصدر اصطلاحی -
آصفی ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف عن قرار دادن بیابان و قائم کردن بیابان (صائب)
کند که صحرا نور شدن و در دشت و هامون سفر (از دل سنگین لبی کعبه جان ساختند)
کردن است (صائب) این بیابان را بتهنایی و ز غبار خاطر مجنون بیابان ساختند (ارو)
بریدن شکل است چون جرس گلابنگ غرت جنگل بنانا - جنگل قرار دینا -

بیابانک اصطلاح - بقول رشیدی و
در سفر باشد مرا (ظهوری) - تراشای حرم
ویده کسی داده جلا که بهر گام برید است بیابانی سراج و شمس نام موضعی است از انجاست
چند (ارو) بیابان ط کرنا جنگل مین سفر شیخ علاء الدوله سمنانی - مؤلف عن

(۷۲۶۹)

(۷۲۶۹)

متحقق نشد که در کدام نواح واقع است در **بیایان مرگ** اصطلاح بقول بهار و
 وجه تسمیه این بیایان با کاف تصغیر یا تحقیر دخل بحر آنکه در بیایان بمیرد و احوالش کسی را معلوم
 است و بس (ار ۹۹) بیایانک فی رس کے نشود (ملا فوقی نیردی ۵) در جهان یا رب
 ایک موضع کا نام ہے جس کا تمام اوم نہ ہو سکا کہ بیایان مرگ باد پھر کہ مارا مہمون کس کند
بیایان گرد اصطلاح کسی که صحرانوردی (صائب ۵) توسعی کن نشوی در صرم بیایان
 یعنی در بیایان سفر کند اسم فاعل ترکیبی است مرگ پو و گرنه هرگز نور شاه راه من است ۴ -
 ز (بیایان گره دیدن گشتن) (صائب ۵) (واعظ قزوینی ۵) اندازی جامیان خلق گراز
 و روتنهائی غبارم را بیایان گرد کرد و پھر بکین اہل آندازی بیایان مرگ دائم شیراز و زندگی
 دل من اہل دروی برخاست (ار ۹۹) باشد صاحب تحقیق الاصطلاحات گوید کہ مسافر
 جنگل میں پھرنے والا صحرا نورد -
بیایان گرفت مصدر اصطلاحی صائب ہم (وحید قزوینی ۵) بہماری توان خاموش
 آصفی ذکر این کردہ از معنی ساکت مؤلف کردن ہرزہ گویان را پو صد اگر و بیایان مرگ
 عرض کند کہ اختیار کردن صحرا نوردی و رفتن از ہماری صحرا پو مؤلف عرض کند کہ اسم
 بیایان (سعدی ۵) پسچ سفر کردم اندر فاعل ترکیبی است بمعنی عام و بیچ خصوصیت
 نفس پو بیایان گرفتہم چو مرغ قفس پو (ار ۹۹) انسان ندارد (ار ۹۹) بیایان مرگ اس کو
 جنگل پورخ کرنا جنگل کا ارادہ کرنا دکن کہتے ہیں جو جنگل میں مرجاے جیسے جوان مرگ
 کہتے ہیں جنگل کا راستہ لینا -
 یا جوانہ مرگ -

<p>بیایان نشین اصطلاح بقول بهار و اند (اردو) جنگلی بقول آصفیه - دشتی - جشی</p>	<p>بیایان نشین اصطلاح بقول بهار و اند (اردو) جنگلی بقول آصفیه - دشتی - جشی</p>
<p>مرادف بیایان نور و بیایانی مؤلف عرض کند صحرائی جنگل میں رہنے والا۔</p>	<p>مرادف بیایان نور و بیایانی مؤلف عرض کند صحرائی جنگل میں رہنے والا۔</p>
<p>کہ بیایان نشین آنکہ مقام خود در بیایان کند و بیایانی شدن</p>	<p>کہ بیایان نشین آنکہ مقام خود در بیایان کند و بیایانی شدن</p>
<p>نور و آنکہ صحر اگر دی کند و بیایانی عام است بر آنکہ کنایہ از پریشان شدن مؤلف عرض کند</p>	<p>نور و آنکہ صحر اگر دی کند و بیایانی عام است بر آنکہ کنایہ از پریشان شدن مؤلف عرض کند</p>
<p>ہر دو بیای نسبت و ہمہ اسم فاعل ترکیبی است کہ اگرچہ موافق قیاس می نماید ولیکن معاصرین</p>	<p>ہر دو بیای نسبت و ہمہ اسم فاعل ترکیبی است کہ اگرچہ موافق قیاس می نماید ولیکن معاصرین</p>
<p>(اردو) بیایان نشین اس شخص کو کہہ سکتے ہیں جو بزم زبان ندارند و قول محقق ہند ترا را</p>	<p>(اردو) بیایان نشین اس شخص کو کہہ سکتے ہیں جو بزم زبان ندارند و قول محقق ہند ترا را</p>
<p>جو جنگل کو اپنا قیام گاہ بنالے اور آبادی سے روکار گئے ہوں</p>	<p>جو جنگل کو اپنا قیام گاہ بنالے اور آبادی سے روکار گئے ہوں</p>
<p>بیایان نور و اصطلاح بقول بہار مرادف اہل بیایان قرار یافتن (اردو) پریشان ہونا</p>	<p>بیایان نور و اصطلاح بقول بہار مرادف اہل بیایان قرار یافتن (اردو) پریشان ہونا</p>
<p>بیایان نشین مؤلف عرض کند کہ معنی صحر اگر د (الف) بیات (الف) بقول سروری (۱)</p>	<p>بیایان نشین مؤلف عرض کند کہ معنی صحر اگر د (الف) بیات (الف) بقول سروری (۱)</p>
<p>مرادف بیایان گرد کہ گذشت (طغرائے) بیابانی نام کی از بست و چہا شعبہ</p>	<p>مرادف بیایان گرد کہ گذشت (طغرائے) بیابانی نام کی از بست و چہا شعبہ</p>
<p>نور دی کہ از باد سم پریشان کند جادہ را همچو موسیقی و (۲) نام طائفہ از ترکان و ہم او</p>	<p>نور دی کہ از باد سم پریشان کند جادہ را همچو موسیقی و (۲) نام طائفہ از ترکان و ہم او</p>
<p>وم پر (اردو) دیکھو بیایان گرد۔</p>	<p>وم پر (اردو) دیکھو بیایان گرد۔</p>
<p>بیایانی استعمال بقول بہار و اند مرادف کوچک اردانی توانی پر کہ در رقب و بیاتی</p>	<p>بیایانی استعمال بقول بہار و اند مرادف کوچک اردانی توانی پر کہ در رقب و بیاتی</p>
<p>بیایان نور و مؤلف عرض کند کہ یای نسبت شعر خوانی پر صاحب اند الف را بمعنی اول</p>	<p>بیایان نور و مؤلف عرض کند کہ یای نسبت شعر خوانی پر صاحب اند الف را بمعنی اول</p>
<p>بر لفظ بیایان زیادہ کردہ اند معنی آنکہ منسوب باشد لغت فارسی گوید و بمعنی دوم لغت ترکی مؤلف</p>	<p>بر لفظ بیایان زیادہ کردہ اند معنی آنکہ منسوب باشد لغت فارسی گوید و بمعنی دوم لغت ترکی مؤلف</p>
<p>بہ بیایان کہ بیایان نور و بیایان نشین ہر دو داخل عرض کند کہ اگرچہ صاحب لغات ترکی ازین کت</p>	<p>بہ بیایان کہ بیایان نور و بیایان نشین ہر دو داخل عرض کند کہ اگرچہ صاحب لغات ترکی ازین کت</p>
<p>تعمیم این است یعنی جنگلی و دائم در بیایان کثرت است ولیکن با صاحب اند اتفاق داریم</p>	<p>تعمیم این است یعنی جنگلی و دائم در بیایان کثرت است ولیکن با صاحب اند اتفاق داریم</p>

حیف است کہ از تعریف مزید قاصدیم (الف و ب) بمعنی بی اختیار و بی محاسبہ (صائب ۷۷) در نمود
 باشد و (ب) مزید علیہ آن بریادیت تختانی و (الف و ب) بمعنی بی اختیار و افتادہ ام و مہر و مومم بدست
 (ار و و) (الف و ب) را، موسیقی کی چوبیس روزگار افتادہ ام و (ار و و) بی اختیار و مونا
 را کنیون سے ایک راگ کا نام۔ مذکر۔ (۲) ترکوبی اصلاحی اصطلاح۔ بقول انند بھووالہ
 کی ایک قوم کا نام (مؤنٹ) بیات اور بیانی فرنگ فرنگ بمعنی عدم محبت و نامہربانی مؤنٹ
 بی احتساب استعمال بقول و انند بھووالہ عرض کند کہ موافق قیاس است و معاصرین عجم
 بمعنی تہذیب و تمدن شرعی (حسن بیگ رفیع ۷) از بر زبان دارند (ار و و) نامہربانی مؤنٹ
 عشق بی مشقت لذت نمی توان یافت و می را بیاد بقول برہان و جامع کبیر اول بر وزن
 نگونداغم بی احتساب خوردن و مؤلف غزل زیاد بمعنی بیداری و ہشیاری کہ تعقیض خواب
 کند کہ از سند پیش کردہ اش مصدر ..... و مستی است (فردوسی ۷) کہ افراسیابش
 بی احتساب خوردن می بمعنی بی محاسبہ بر نہاد و نبود دی جداز و بخواب و بیدار و
 و بخوف خوردن بادہ یعنی خوف محتبند اشتقاق (امیر معزی ۷) خلد را بنید بخواب انکو ترا بنید
 و رمی خواری مقصود شاعر است در تکلیف بیاد و بخت را بنید بیاد انکو ترا بنید بخواب و
 احتساب متباد بودہ می خوردن لذت دارد صاحب ناصری بذکر این گوید کہ مثالی ازین ندیدم
 (ار و و) الف بغیر احتساب کے اب محتب خان آرزو در سراج می فرماید کہ قوسی گوید کہ
 سے بے خوف شراب پینا۔ (در برابر ہمیمیہ بمعنی بیداری و ارادہ است و نقل
 بی اختیار افتادون مصدر اصطلاحی کلام فردوسی کہ بالا گذشتہ کردہ می فرماید

این لغت در بیسج ساله نظر نیامده و اگر از عصر غناه تو بیاوم آمدی (وله ۵) سر بهم آورده
دوم کلام فردوسی اختراع فرموده - توجیهی می توان دیدم برگهای غنچه را با احتمال دوستان یکدم
نمود) و خیال خان آرزو نیست که اینجا معنی غیر آید بیاوم (ارو) یا آنا - بقول آصفیه خیال
بیداری درست نمی شود غایتش اگر با ثبات رسد آنا خیال گزینا - دل مین گزینا - زمین مین آنا -
حقیقت است و الا مجاز و علاق مجاز است که بیاوم آوردن استعمال - بقول مجاز و اندیا
موقوف بر پوشیاری است و بیداری نیز پوشیاری کردن مؤلف عرض کند که موافق قیاس است
لیکن بمناست و مقابله خواب کلمه یاد از نفس کلمه (ظهوری ۵) درست عهد مباد و آشکسته دل
نبود (الخ) مؤلف عرض کند که (بیاوم) معنی هرگز بیاوم فراموش کرده مارا (وله ۵)
بنیال است چنانکه صاحب سروری گفته محققین برین کف می کشم از گرد حشرت رفته می بینم چو
بالا غور نکرده اند - فارسیان (بجواب و خیال) را در خاطر بطور جلوه و دانش بیاوم (ارو)
(بجواب و یاد) می گویند و ظاهر است که خواب در یاد کرنا - بقول آصفیه خیال مین لانا - دل مین لانا -
نوم است و خیال در بیداری (ارو) خیال حفظ کرنا - خیال کرنا -
بیاوم آمدن چیزی استعمال - بهار و اندی بی ادب اصطلاح - بقول بهار (۱) انگه حفظ
بذکر بیاوم آمدن مثل) گویند که درین کلمه لفظ یاد معنی مراتب نه کند و فرماید که (بی ادبی کردن) مصدر
خیال است مؤلف عرض کند که مصدر مرکب جعلی آنست (صائب ۵) نگاه بی ادب در
عام قائم کرده ما بمعنی (بنیال آمدن) است (صائب) چشم قربانی نمی باشد چو بنجاک با چربای پرده ای
(۵) از قضا چشم سیاه تو بیاوم آمدی قدر انداز قاتل نمی آئی (صائب ۵) اگر چه ظلمت شب

پروہ پوش بی ادبی است ۶ تو بی ادب ادب **بیاد چیزی رفتن** مصدر اصطلاحی بقول

خود نگاہ دار و محسب ۶ (ایمانی رشتی ۷) بہار و اند در خیال چیزی رفتن (ملاوشتی ۷)
ز بسکہ بی ادبی کرد عشق فرا دہم سرخالت او بطوف کعبہ من خاکسار خواہم رفت ۶ ولی بیاد سر
تا بخشد و پیش است ۶ مؤلف عرض کند کہ کوی یار خواہم رفت ۶ اگر باغ روم بہر دین
این بمعنی حقیقی خود اسم فاعل ترکیبی است مصدر کلزار ۶ بیاد قامت آن گلغزار خواہم رفت ۶
مرب کہ بالاند کو رشد اصلا جلی نیست چنانکہ خیال مؤلف عرض کند کہ موافق قیاس است (اردو)
بہار است (اردو) بے ادب بقول کسی کی یاد میں یا کسی کے خیال میں جانا۔

(۷۲۷)

آصفیہ فارسی و عربی۔ حد ادب کو نگاہ نہ رکھنے **بیاد وادون** مصدر اصطلاحی۔ یاد دہانیدن
گستاخ۔ غیر مہذب۔ ناشایستہ شوخ شیریں بکسی (ظہوری ۷) روز و شب در آرزویت
بی ادبانہ استعمال بقول اند بجا الہ فرنگ بیخودم ۶ خوش را گاہی بیاد ما بدہ ۶ (اردو)
فرنگ گستاخانہ و شوخانہ مؤلف عرض کند کہ یاد دلوانا۔

موافق قیاس است بقاعدہ فارسی (اردو) **بیاد داشتن** مصدر اصطلاحی بقول بحر
بے ادبانہ کہہ سکتے ہیں بمعنی مثل بے ادب کے یا
بے ادبی کے ساتھ۔

بی ادبی کروں استعمال۔ همان کہ ذکر است (اردو) یاد رکھنا۔ بقول آصفیہ خیال
بر (بی ادب) گذشت (اردو) بی ادبی کرنا رکھنا۔ دہیان رکھنا۔ فراموش نہ کرنا۔ بھول نہ جانا
گستاخی کرنا۔
دل سے نہ بھلانا (قدر ۷) کہا یاد رکھنا تو بولی

بکتر کرد چو جا و لائے بڑا یاد رکھنا

فلان صاحب اند نقل بخارش مؤلف عرض

بیاد و آمدن

مصدر اصطلاحی مراد کند که بدون مؤدده و نقل هم استعمال است

همان بیاد آمدن چیزی است که گذشت (طهوری) یعنی یاد کسی جام و ساغر و امثال آن خوردن

(۵) جان را جانی بتن در آید یادت چو بیاد و کشیدن و نوشیدن که بجایش می آید الف هم در

من در آید (ار دو) و کیو بیاد آمدن چیزی این است که قائم کرده ایم و ساغر بموضع جام

بیاد رسیدن استعمال بقول بهار یعنی آمدن یا شراب یا باده و امثال آن خوردن و کشیدن

بیاد مؤلف عرض کند که مراد بیاد آمدن و نوشیدن و امثال آن که داخل محاوره باشد

چیزی بیاد آمدن (نویدی طهرانی ۵) آشفتنگی مستعمل (میر معزی الف ۵) یکی جام زترین

بان و لم هر که بیادش میرسد دست نوازش بر سر پر از باده کرد و بیاد رخ آن پرزاد خورد و

زلف پریشان می کشد (ار دو) و کیو بیاد آمدن چتر مخفی مباد که درین رونبها هم در بلاد ولایت

(الف) بیاد کسی جام خوردن مصاد در عادت که جام پر از شراب را بدست گیرند و گویند

(ب) بیاد کسی جام کشیدن اصطلاحی (بیاد فلان) یا (اسلامتی فلان) و می خوردند (میر

(ج) بیاد کسی جام نوشیدن بهار بکر خسرو ۵) جام می آن را که بلب باز خورد و بپزند

(د) بیاد کسی شراب خوردن (ب) چون جرعه زمین بوس کرد و با کرد و سوخت بخت

و گوید که هر سه مراد یکدیگر یعنی باده خوردن و نگاه خورد و بیاد رخ سیمون شاه و واضح با

بیاد کسی و فرمود که اگر بیاد غائبی می نوشی کنند می گویند که نصرانیان بر ختم ضیافت جام را پر از شراب

که بیاد فلان و اگر آن شخص حاضر باشد گویند بروی کنند و یکی از آنها که محرک نام دارد و به تعظیم می

(۷۲۷۵)

و جام بدست گرفته نام شاه یا مدوح بر زبان آورده گوید که می خورم سلا متی فلان و این تحریک همه دعوتیان پامی شوند و نام مدوح گرفته پیرویش می کنند و این را جام سلا متی گویند است (اردو) دیگر میاد آمدن چیزی و آنکه شراب نمی خورند عوض شراب چیزی دیگر بسیار اصطلاح بقول رهنما بجواله از مشروبات و مائعات از قبیل شراب و جام می اندازند و می خورند (اردو) کسی کی سلا متی میاد مین شراب پیا جس کو جام سلا متی نوش لڑنا اور پیا کہتے ہیں۔ میاد گذشتن اصطلاح بقول پیا لا و پیش کرو۔	بمعنی میاد آمدن چیزی (باقرا شنی ۵) هزار دو رخ سوزان غنچه در جگر هم پیا گو که شعله روی تو ام بیاد گذشتت پیا مؤلفه عرض کند که نوشت دیکر میاد آمدن چیزی بسیار اصطلاح بقول رهنما بجواله سفرنامه ناصر الدین شاه قاجار معنی پیش بیا مخفی میاد که پیا امر حاضر بیا و ردن است مخفی پیش دیکر هیچ مخفی میاد که جمیع عربی در پنج کشور است (اردو) آگے پیش کرو۔
---	--

بیا ریش بقول برهان افصح اول و سررای بی نقطه بر وزن فواخش معنی تدبیر و علاج و چاره
صاحب ناصری بجواله برهان گوید که معنی زن پیر و علاج و چاره صاحبان جامع و سرچشمه
برهان و صاحب سفرنگ بشرح (همدمی فقره نامه شت ساسان نخست) هم ذکر معنی تدبیر و
علاج کرده مؤلف عرض کند که تسامح ناصری است که معنی پیر زن بجواله برهان قائم کرد
و برهان این را بر وزن فواخش گفته نه معنی زن پیر و معنی بیان کرده همه محققین لغت فارسی
قدیم است (اردو) تدبیر بقول آصفیه عربی اسم مذکر کسی کام کی ابتدا و انتهای چنانچه
علاج چاره در مان خیال منصوبه فکر و اندیشه غور و تأمل سوچ بچار کوشش تجویز

مؤلف عرض کرتا ہے کہ استاد جلیل نے اپنی تالیف (ذکیر و تانیث) میں اسکو مؤنث فرمایا ہے معلوم ایسا ہوتا ہے کہ یا تو صاحب آصفیہ سے تسامح ہوا ہے یا طبع کی غلطی جو مذکر لکھنا گیا (سالک ۷) دوست کے نامہ میں دشمن کی بدی تحریر کی پوجان سے بیزار تہا مگر کیون تدریک

بیارہ بقول برہان و جہانگیری و رشیدی و سروری و ناصری و جامع و سراج و بہار برہان شرارہ ہر درختی را گویند کہ ساق آن افراشته بود همچو درخت خرپوزہ و ہندوانہ و خیار و کدو و مانند آن **مؤلف** عرض کند کہ اسم جامد فارسی زبان است و فارسیان یا رہ طوق را گویند چنانکہ بجایش می آید عجبی نیست کہ فارسیان بزیادت موحدہ کہ بمعنی معیت باشد این اسم قرار دادند معنی لفظی این باطوق و کنایہ از درخت ساق نہ افراشته کہ همچو طوق بر تنہ ہای درختان می سپرد و اللہ اعلم بحقیقہ الحال (اردو) بیل بقول آصفیہ - ہندی - اسم مؤنث - بیارہ - وہ درخت جس کی ساقین زمین پر پھیلتی یا کسی سہارے سے ادا پر چڑھتی ہیں جیسے کدو و انگور وغیرہ کی بیل۔

بیاستو بقول برہان کہ بقل و کون مین بی نقطہ و فوقانی ہوا و رسیدہ بمعنی (۱) خمیارہ و (۲) گند دہان کہ عبری تہجیر خواندہ (۳) بوی دہان صاحب جہانگیری بر معنی دوم قاغ و گوید کہ این را اسکنج نیز گویند (شمس فخری ۷) نسبت تراکبوشش و بخشش بابر و شیر کہ گفتم کنم و لیک نمی آید مگر کہ

پایزیرا کہ آن چود و دی باشد سیاہ رخ و دین نیز گر بہ ایست بہ پیشت بیاستو صاحب سروری ذکر ہر دو معنی اول کردہ (استاد معروف ۷) بیاستو بنود خلق را مگر بدہان کہ تراکبون بود ای کو

لسان دروازہ کہ صاحب رشیدی بذکر ہر دو معنی اول الذکر و نقل ہر دو سند بالا گوید کہ در شعرات معروف بمعنی گندہ دہن ہم توان گفت - صاحبان ناصری و جامع ہم ذکر ہر سہ معنی کردہ اند۔

خان آرزو در سراج بنک معنی اول و دوم درست گوید که آنچه رشیدی در کلام استاد معروف بیاستورا
 بمعنی دوم هم قیاس میکند غلط است که معنی دوم گنده دهان است نه گنده دهانی و معنی گنده دهان
 در شعر درست نمی شود مؤلف عرض کند که مصرع ثانی هم دلالت برین کند که بیاستود مصرع
 اول یعنی خیاره باشد و هر سه معنی اسم جاد فارسی زبان دانیم (ار و و) (۱) جمایی - مؤلف
 یکم افزای که تیسرے معنی (۲) دیکھو اسکینے کے دوسرے معنی (۳) دیکھو اسکینے کے پہلے معنی -

<p>بی اشتباه استعمال - بقول اندک جواز فقر عرض کند که چیزی که راستی نداشته باشد (ار و و) فرنگ بمعنی بی شک و بی شبهه مؤلف عرض کن بے اصل - بقول آصفیہ بے بنیاد - بے بهکانا خلاف که از قبیل تفری است و معاصرین هم بزبان بی اصولی استعمال بقول بهار بمعنی بی اندامی (نقص) مدار زشتی سداستعمال (ار و و) عالی (۵) جمله بنای بلفظ صولی او بچہ ہمہ رقص بے شک و شبهه -</p>	<p>بی اصل استعمال بهار نیکو این بر معنی عرض کند که حاصل بالمصدر اصول داشتن و خلاف تمام و صاحب اند نقل برداشته (صائب) بودن است که یای مصدری بر (بی اصول) زیاده ۵۰۰ سخن دعوی بی اصل برین نشود و حرف که ده اند (ار و و) بے اصولی که سکتے ہیں مؤلف کی دست زور رگ گردن نشود و مؤلف بمعنی بے قاعدگی خلاف اصول ہونا حاصل بالمصدر</p>
---	--

<p>بی اصل استعمال بهار نیکو این بر معنی عرض کند که حاصل بالمصدر اصول داشتن و خلاف تمام و صاحب اند نقل برداشته (صائب) بودن است که یای مصدری بر (بی اصول) زیاده ۵۰۰ سخن دعوی بی اصل برین نشود و حرف که ده اند (ار و و) بے اصولی که سکتے ہیں مؤلف کی دست زور رگ گردن نشود و مؤلف بمعنی بے قاعدگی خلاف اصول ہونا حاصل بالمصدر</p>	<p>بی اصل استعمال بهار نیکو این بر معنی عرض کند که حاصل بالمصدر اصول داشتن و خلاف تمام و صاحب اند نقل برداشته (صائب) بودن است که یای مصدری بر (بی اصول) زیاده ۵۰۰ سخن دعوی بی اصل برین نشود و حرف که ده اند (ار و و) بے اصولی که سکتے ہیں مؤلف کی دست زور رگ گردن نشود و مؤلف بمعنی بے قاعدگی خلاف اصول ہونا حاصل بالمصدر</p>
--	--

معاصرین عجم (۳) کتاب کوچکی را هم بیاض گویند که شیرازه آن در عرض کتاب باشد و در این اشعار لطیف و منتخب نقل کنند و بکار یادداشت هم می خورد (اردو) (۱) بیاض - عربی - مؤنث پیدیا و مولاین - (۲) بمیضه - صاف کیا هوا کاغذ (مذکر) (۳) بیاض - بقول آصفیه پاکت یک جنس مین یا دواشت و حساب و غیره لکھتے مین اور کتاب اشعار -

<p>بیاض تیغ اصطلاح - بقول بہار کنایہ از پر تو - مذکر - (۲) دن - مذکر -</p>	<p>لمعان و جلای تیغ (سلمان ۵) بیاض تیغ تو</p>
<p>بیاض خوش قلم استعمال - بمعنی تحریر خوش قلم و بمیضه خوش رقم است متعلق بمعنی</p>	<p>آئینہ جمال نظری زبان کلک تو دندانہ کلید رجاست</p>
<p>یک صاحبان اند و بھر ہما نش مؤلف عرض دوم بیاض (صائب ۵) بر دوستم را بیانا</p>	<p>کند کہ مجاز معنی اول بیاض است - مرکب اضافی گردن جانان ز کار کم دست را سازد بیاض</p>
<p>(اردو) تلوار کی چمک - جلای مؤنث - خوش قلم بی اختیار کم (اردو) خوش قلم بمیضه</p>	<p>بیاض خور اصطلاح - بقول بھر بمعنی (۱) بیاض ر و استعمال - صاحب مؤید مذکر</p>
<p>پر تو آفتاب و (۲) روز صاحب (برہان در بیاض روی مرا) کرده گوید کہ ای روشنائی</p>	<p>طہقات و صاحبان اند و مؤید ہم ذکر این روی مرا (منہ ۵) از سواد چین زلفش چون</p>
<p>کرده اند صاحب ہفت بر معنی اول قانع مؤلف بیاض ر و مرا کم می نماید می نماید مجدم و تیر</p>	<p>عرض کند کہ موافق قیاس است (انوری ۵) شام کم مؤلف عرض کند کہ اصطلاح قلم</p>
<p>تختہ کار گاہ صنعت اوست کم گرسواد مہ از کردہ مؤید برای تائید تصد است و استعمال</p>	<p>بیاض خور است کم (اردو) (۱) آفتاب کا کہ قابل بیان است همان کہ قائم کردہ ایم</p>

اضافی است و متعلق بمعنی اول بیاض (ارو) نهانی - بِل - بُر -

سرخرونی اور رونق - مؤنث -

بیاضی اصطلاح - بقول اندکوالہ فرنگ ونگ

بیاض زون مصدر اصطلاحی - پیدگی کنایہ از اشعار لطیف و آبدار مؤلف عرض کند

ظاہر کردن است بہار ذکر این بذیل بیاض کہ موافق قیاس است متعلق بمعنی سوم بیاض -

کرده از معنی ساکت (مخاص کاشی ۷) بر معاصرین عجم بر زبان دارند یای نسبت بر لفظ بیاض

سواد عمر چون زدموی کافوری بیاض یک زیادہ کردہ اند معنی لفظی این منسوب بہ بیاض و کتا

قلم باید حساب آرزو ہا بر کشید (ار ۹) از اشعار لطیف کہ فارسیان انتخابش در بیاضی

سپیدی ظاہر کرنا - کنند و این عادت شان است عموماً (ار ۹)

بیاض ندین اصطلاح - بقول بحر اشعار منتخب اور لطیف جن کا انتخاب ایک خاص

(۱) چیرہ بی اصل و کار بی حقیقت و (۲) کنایہ بیاض مین ہو - مذکر -

از فرج مؤلف عرض کند کہ مرکب توصیفی (۱) بی اعتبار استعمال - (الف) بقول

است و دیگر ہمہ محققین فارسی زبان ازین (۲) بی اعتباری اندکوالہ فرنگ ونگ

ساکت معاصرین عجم بر زبان ندارند حیف بمعنی خوار و ذلیل مؤلف عرض کند کہ موافق

است کہ نہ استعمال پیش نشد شتاق سندی با قیاس است (صائب ۷) از بیاض کردن

گر بدست آید کنایہ دانیم (ار ۹) (۱) بی اصل او در نظر باشد غریب بود اگر حکم بیاضی پیش ازین

اور بہ حقیقت کام - مذکر - بہ حقیقت چیرہ بی اعتبار (۲) بزیادت یای مصدری بمعنی

مؤنث - (۲) فرج مؤنث - عورت کا اندازت و خواری (ظہوری ۷) زہی بی اعتبار

در محبت پر گرفتہ صبر و طاقت اعتباری ہو۔ فرقہ کی پیدا است نتیجہ زیادتی موحدہ باشد و
(ار ۹۹) را بے اعتبار۔ وہ شخص جن کا اعتبار اس تصرف محاورہ بیش قیمت ازینجا است کہ
اور اطمینان نہ ہو۔ ذلیل اور خوار (۲) بے اعتباری محققین فارسی زبان این را با وجود ذکر آغازین
بمعنی ذلت اور خواری۔ مؤنت۔

بی اعتدالی اصطلاح۔ بقول اندجوالہ فرنگ
فرنگ بمعنی ظلم و نا انصافی مؤلف عرض کند کہ دیکھو آغاز دن کے آٹھویں معنی (۲) دیکھو آغاز دن
موافق قیاس است (ار ۹۹) نا انصافی مؤلف کے دوسرے معنی (۳) دیکھو آغاز دن کے پہلے معنی
ظلم۔ مذکر۔

بیانغاریدن بقول جہانگیری و برہان بر
کامل التصریف و مضارع این بیانغار و صاحب

وزن بیاشامیدن (۱) بمعنی خم کردن و خیسانیدن برہان و سروری ذکر ماضی مطلق این کردہ اند
(۲) سرشتن و (۳) آمیختن یا آب یا بخون چنان (منظر سر روی ۷) شہنشاہی کہ چوہر داشت روز

برہان ذکر ماضی مطلق این ہم کردہ گوید کہ یہاں کہیں خنجر یا بخون خصم بیانغاشت خاک را کیسری
آغاریدن کہ گذشت صاحب بحر اتفاق برہان مؤلف عرض کند کہ مبدل بیانغاریدن است

می فرماید کہ کامل التصریف و مضارع این بیانغار کہ رای حملہ بدل شد بہ شین معجمہ چنانکہ انکار دن
صاحبان رشیدی و ناصری گویند کہ یہاں آغازیدن و انکاشتن و آنچه بدون موحدہ (آغاشتن)

کہ گذشت مؤلف عرض کند کہ ظاہر از یادت موحدہ گذشت ظاہر اصل این می نماید و این مزید علیہ
در اقول آغازیدن می نماید ولیکن بمقابلہ معانی ہر دو آن ولیکن اختلاف معنی متقاضی آنست کہ اثر زیاد

مؤدہ دانیم و آنچه صاحب بحر این را کامل التشریح این بیای غالد مؤلف عرض کند کہ این مرادف
گفتہ درست نیست بکہ سالم التصریف است آغالی دین بہمہ معاشیت نیست بلکہ صرف بمعنی اول است
کہ غیر ماضی و مستقبل و اسم مفعول نیاید و آنچه و این اختلاف را تخصیص زیادت مؤدہ برین دیم
بیای غار و را مضارع این گفتہ آنہم درست کہ تصرف محاورہ باشد و اسم مصدر این ہمان آغال
نست کہ مضارع این نیامدہ و بیای غار و مضارع بمعنی اولش کہ در مؤدہ مذکور شد (ار ۹۰)
بیای غاریدن است (ار ۹۰) دیکھو بیای غاریدن دیکھو آغالی دین کے پہلے معنی ۔

بیای غالی دین بقول برہان و جامع بروز بیای غشتن بقول بحر کبیر اول و راجع ۔
طلایا لیدن بمعنی تحریک نمودن و تحریر کردن سالم التصریف کہ غیر ماضی و استقبال و اسم
صاحب جہانگیری این معنی را مخصوص کند بکجک مفعول نیاید و معنی مرادف بیای غاریدن صاحب
(منوچہری ۵) با چنین کم دشمنی خواہد بیای غالد برہان ذکر ماضی مطلق این کردہ مؤلف
بکجک بآورد ہا را جنگ نیک آید کہ باحر بکند عرض کند کہ بظاہر مرید علیہ آغشتن می نماید
صاحب رشیدی این را مرادف آغالی دین گفتہ و لیکن تصرف محاورہ باشد کہ بمعنی اول و سوم
کہ در مؤدہ گذشت صاحب بحر معنی شفق و شمش مستقل است و مرادف بیای غاریدن ۔
با برہان و فرماید کہ کامل التصریف و مضارع (ار ۹۰) دیکھو آغشتن کے پہلے او تیسرے اور چہٹے

بیای لوق بقول مؤید مطبوعہ نو لکشتور غنیمتیم و چارم چوزہ خورد و گردہ یعنی فذوق مؤلف عرض
کند کہ منہ محققین فارسی زبان ازین لغت ساکت و در دیگر نسخ قلمی یافتہ نمی شود و اضافہ مطبع باشد
اعتبار را نشاید (ار ۹۰) ناقابل ترجمہ ۔

از حد۔ بلا تخمینہ۔ بلا حساب۔ بہت زیادہ۔ حد کس کو تاہ نیست پ (ار ۱۰) (۱) بے ادب وہ شخص
اعتدال سے متجاوز۔ جسکو ادب اور لحاظ نہ ہو دیکھو بے ادب (۲) بے ادبی۔

(۱) بی اندام اصطلاح۔ (۱) بمعنی بی تہذیبی گستاخی یا شایستگی۔ شوخی۔ شرارت۔ پوش
(۲) بی اندامی (۲) بقول بھروانند و بی اندیشہ استعمال۔ (۱) کسی کہ کار بد و غور

غیاث بمعنی بی ادبی مؤلف عرض کند کہ اندام و تامل کند صاحب سفرنگ بشرح چارمی فقرہ (نامہ
خود را بجای خود داشتن و دست درازی و شست ساسان نخست) گوید کہ (۲) بی ترتیب نظری و بی
امثال آن نکردن علامت ادب است کسی (ظہوری ۵) بر سوایان کند تحویل و بی اندیشہ نشیند
کہ برخلاف این عمل کند آن را فارسیان بی اندام کسی کہ بیم رسوا گشتن را نہ نہان دارد و کم موع
گویند و زیادت یا ی مصدری معنی مصدری عرض کند کہ موافق قیاس است (ار ۱۰) (۱) اند
پیدامی شود (حافظ ۵) ہرچہ بہت از قامت۔ بے فکر (۲) بے محابا۔ بقول آصفیہ بے ترس۔ بے
ناسازی اندام ماست پ ورنہ تشریف تو بر بالا دہرک۔ بے خوف۔ بلا لحاظ۔ بلا تامل۔

سیانک بقول برہان کبیر اقول و سکون کاف بر وزن صیانت گیاہی باشد کہ از ان
بوریا بافند۔ صاحبان سروری و ناصری و جامع و اند و سراج ذکر این کردہ اند مؤلف
عرض کند کہ اسم جامد فارسی زبان است و بس (ار ۱۰) وہ گھانس جس سے بوریا بنتے ہیں

سیان کردن استعمال۔ راحت و نظہار۔ نہان را فرو گرفت پ (اولہ ۵) در وصف
سخن کردن و مجازاً سخن کردن ہم (ظہوری ۵) نہ ہر او چو ظہوری کہم بیان پ مقصودم انیکہ چاشنی
بگذشت کار از انکہ کہم را از خود بیان پ بیتابی آشکار از شکر ششم پ (اولہ ۵) بر بستر زیان سخن افند

بخاک مرگ پر گرنے کی گہری تپ بھرا بیان کھنم پر وہی بود از دیہات آن (اسیر خسرو) فرزند
 (اردو) بیان کرنا۔ بقول آصفیہ ذکر کرنا پہلا دولت است سواد بیانہ را پہ کاینجا نزول شد
 کرنا کہنا حال یا کیفیت یا سرگزشت دہرانا۔ شہ چرخ آستانہ را پہ مؤلف عرض کند کہ
 مؤلف عرض کرتا ہے کہ کسی بات کی صراحت حیف است کہ وجہ تسمیہ این معلوم نہ شد
 کرنا کے معنوں میں بھی متعل ہے۔ (اردو) بیانہ ایک شہر کا نام کہا گیا ہے جو

بیان نمودن استعمال۔ صاحب آصفی ذکر ہند میں واقع تھا اور ابتدا میں دار السلطنت اگرہ
 این کردہ از معنی ساکت مؤلف عرض کند کہ مراد اس کا ایک موضع تھا۔ مذکر۔

بیان کردن است کہ گذشت (طاہر کاشانی) سیانی بفتح سین بقول شمس در فارسی زبان
 گہی کشودہ زبان خلقتہ من طین پہ گہی نمودہ بیان نام پر وہ سرود است مؤلف عرض کند کہ
 خلقتی من نار پہ (اردو) دیکھو بیان کردن۔ دیگر محققین فارسی زبان ازین ساکت بعض معانی
 بیانہ بقول برہان و ناصری بفتح اول بروزن بحکم این را تسلیم کند حیف است کہ از تعریف مزید این
 زمانہ نام شہریت در ہندوستان کہ نیل از انجا قاصد ہم طہر امرب از بیان ویای نسبت معلوم می شود
 خیزد و آن چیزی باشد کہ بدان چیز ہارنگ کنند عجیبی نیست کہ سرود واضح و بلند باشد (اردو) سیانی
 صاحب جہانگیری در ملحقات گوید کہ شہری کہ در قلیہ فارسی میں ایک رگنی کا نام ہے جس کا ترجمہ خاص
 اگرہ کہ بالفعل دار الملک ہندوستان است زبان اردو میں معلوم نہ ہو سکا۔ مؤنث۔

سیاوار بقول برہان و جامع بفتح اول بروزن سزاوار معنی شغل و کار و عمل باشد صاحب رشیدی
 گوید کہ سیاوار ہم بہن معنی می آید صاحب سروری ہربالاش (نامہ خسرو) من نقش ہی ہن

تو جامہ ہی بان ہے این است مرا با تو ہمہ شغل و بیاوار ہے **مؤلف** عرض کند کہ اسم جامد فارسی قدیم است
دیگر بیچ (اردو) شغل بکام عمل - مذکر -

سیا اور اصطلاح بقول انڈیجوا کہ فرنگی فرسوخده در اولش کہ نفع و سود ہم یاری می دهد
بمعنی نفع و سود **مؤلف** عرض کند کہ ظاہر اسم واللہ اعلم بحقیقۃ الحال معاصرین عجم ازین ساکت
حاضر بیاوردن می نماید و کنایہ از معنی بالا و جا - فارسی قدیم باشد (اردو) نفع - مذکر - کچھ
دارد کہ این را ضرید علیہ یا و گیریم نریا تو بازار کے دوسرے معنی -

سیاہ بقول برہان کبیر اول بروزن سیاہ نام رودخانه ایت در نواحی لاہور صاحب جہانگیر
گوید کہ رودیت بس عظیم کہ آب آن بغایت گوار است و ہم او در طمحات خود ذکر این کرده
(استاد فرخانی) باتوانانی وقوت بہر اسید ہی پیو پیل از ان شیر گشتی لبیب رود سیاہ پو صاحبان
ناصری و جامع ہم ذکر این کرده اند خان آرزو در سراج گوید کہ رودخانه ایت از جملہ پنج دریا
پنجاب ہندوستان کہ از زیر شہر سلطان پور گذر و منبعش کوہ سواکب است و فرماید کہ این اگرچہ
لغت ہندست لیکن در اشعار استادان واقع شدہ **مؤلف** عرض کند کہ معاصرین عجم مثل پنجاب
این را لغت فارسی دانند ولیکن حیف است کہ وجہ تسمیہ معلوم نہ شد (اردو) سیاہ - پنجاب سے
ایک نام ہے - مؤلف -

بی باو درخت نمی جنبہ مثل بہا چون خبری راز بان زد عام و خاص می بیند این مثل
کہ کہ معنی بہر چہ بیاہا افتاد و صورت تذکار پذیر رازند مقصود از استعمال این سخن کہ خبر مشہور
ہستہ و یحالی می برد **مؤلف** عرض کند کہ فارسی پیری حقیقت داشتہ باشد کہ بر زبان آمد (اردو) ہا

دکن میں کہتے ہیں کہ بارہ بغیر تہائی نہیں ہوتی یہ کہتا
 قریب قریب اسی فارسی مثل کا ترجمہ ہے اس کا استعمال
 اُس مقام پر ہوتا ہے جہاں کسی شہر و خبر کی اصلیت
 کی رائی ہو مثلاً جب کسی کی تعریف یا ظلم کی شہرت
 ہوتی ہے تو اس کہاوت کا استعمال ہوتا ہے یعنی
 کچھ تو صحیح ہو گا جب ہی تو مشہور ہے۔

بی باق بقول صاحب جامع اللغات اداسے
مؤلف عرض کند کہ معاصرین عجم بر زبان
 دارند و مخفف بی باقی است۔ بعض محققین اردو زبان
 را لغت اردو دانستہ اند ولیکن در مرکب فارسی
 بودن این شک نیست محققین سلف ذکر این نکرده اند
 (اردو) بے باق۔ صاحب آصفیہ نے بے باق
 کرنا کو معنی ادا کرنا چکانا۔ حساب پاک کرنا بھگتنا
 لکھا ہے۔

بی باک اصطلاح۔ بقول برہان و ناصری
 (۱) یعنی بی ترس و بیم و (۲) کنایہ از شجاع و دلدار
 و صاحب تہویر۔ صاحب جہانگیری و طبقات خواص و (۳) برای یار ہم استعمال این می کنند

(۱۰۱۰۱۰۱۰)

<p>(ظہوری ۷) ہیچت زہنربانی اغیار بانیت بی بال و پری اصطلاح - کنایہ باشد از</p>	<p>بی باک من ملاحظہ از زیان من پ (اردو) بی ساز و برگ (صائب ۷) ز بی بال و پری</p>
<p>(۱) بی باک - بقول آصفیہ - نڈر - بخوف (۲) بی از نہاد من برون آمد پ چو نیم شمع را پر وائے برگ</p>	<p>بقولہ دلیر جری - بہادر (۳) گستاخ - دیکھو سرگرد پ (اردو) بے بال و پری بے سرو</p>
<p>گستاخ (۴) یار - مذکر - ہماری راسی میں (۵) سامانی - مغلسی - عاجزی - صاحب آصفیہ نے</p>	<p>گستاخ اور یار دونوں کے لئے اردو میں کھ صرف بے بال و پیر کا ذکر کیا ہے -</p>
<p>سکتے ہیں اس لئے کہ فارسی میں ان معنوں میں استعمال بی بدل اصطلاح - بقول انند جواہر فرنگ</p>	<p>بی باکی اصطلاح - (۱) بی خوفی (۲) دلاوری (۳) گستاخی - مؤلف عرض کند کہ یا ہی</p>
<p>بر بی باک زیادہ کروہ اندوگیر ہیچ و سدا این از چگونہ گزیند کسی بدل پ مؤلف عرض کند کہ</p>	<p>ظہوری بر بی باک گذشت (اردو) بی باکی اسم فاعل ترکیبی است یعنی کسی کہ بدل خود بدل</p>
<p>بمعنی اول و دوم و سوم کہ سکتے ہیں - نوٹ - (اردو) بے بدل بقول آصفیہ - لاثانی -</p>	<p>بی بال و پر شدہ لشل - صاحب خیریتہ لائے نظیر - کتا -</p>
<p>و امثال فارسی ذکر این کردہ اند مؤلف بی برگ اصطلاح - بقول بحر و بہار معنی</p>	<p>عرض کند کہ چون کسی بی ساز و برگ شود فارسیا استعمال این سخن آن کنند (اردو) بے بہار</p>
<p>ہو گیا ہے - ہست پ (ولہ ۷) از برگ ریز مردم بی برگ</p>	<p>ہست پ (ولہ ۷) از برگ ریز مردم بی برگ</p>

زنگ شکستہ را خطری از شکست نیست **مؤلف** (۷) متوازی محبت بی برگ و نوایان غافل بگو
 عرض کند کہ موافق قیاس است اسم فاعل ترکیبی شب قدر نہان در رمضان می باشد (۱) ولہ
 (ارو) بے سرو سامان بقول آصفیہ فارسی (۷) زمرد تنخ پر و انیت بی برگ و نوایان را
 بی اسباب و بی آلات بفلس بنگال۔
بی برگ و برگ اصطلاح بقول اند بجاوہ دیکھو بے برگ۔

فرنگ فرنگ (۱) عقیم و (۲) بی ثمر و (۳) کنایہ از **بی برگی** اصطلاح بمعنی بی سرو سامانی است
 مفلس مؤلف عرض کند کہ معنی دوم حقیقی است یا مصدری برہمان بی برگ زیادہ کردہ اند کہ
 و معنی اول و سوم کنایہ باشد اسم فاعل ترکیبی (ارو) گذشت (ظہوری) شوکت در دش فروست
 (۱) عقیم بقول آصفیہ عربی جس کے بچہ نہ ہوتا ہو۔ از رفغان چون منی ببل از بی برگی خود در نوایان
 جس کا نطفہ قرار نہ پائے یا جس میں نطفہ قبول کرنے کر دے (ولہ) کہ ام کار کہ بی برگی است سنا
 کی صلاحیت نہ ہو۔ بانجہ۔ (۲) بے ثمر۔ بے بر (۳) شعلہ ہاست کہ از خویش رستخان دارند بے
 وہ درخت جو نہ پہلے (۳) مفلس۔
 (صائب) بی توانی لازم بی برگی اقادہ است

بی برگ و نوایان اصطلاح اسم فاعل ترکیبی سرو با وجود آنکہ بی برگست دائم بانو است
 است مراد بی برگ کہ گذشت مخفی مباد کہ نوایان (ارو) بے سرو سامانی مفلسی مؤثت۔
 بمعنی ساز و سامان بجایش می آید (ظہوری) **بی لہری** استعمال بقول بہار و اندہ نابینا
 ای دو قرن از گریست بردہ جہان برگ و نوایان (خواجہ شیراز) چو مستقظ نظر نیستی وصال
 چہ دانی کہ جہان ہی تو چہ بی برگ و نوایان (صائب) مجوی بکہ جامع حجم کند سوز وقت بی لہری

(۳۹۳۵)

(۳۹۳۵)

(۲۱۱۱۱)

مؤلف گوید کہ اسم فاعل ترکیبی است (ارو) کہ بمعنی بی برگ بودن است (ارو) (الف)

بے بصر کہہ سکتے ہیں یعنی اندھا۔ دیکھو بے برگ (ب) بے برگ و نواہو نایغلس ہونا

بی بصیرت استعمال۔ (۱) بمعنی بی بصر و بی تقا استعمال۔ بقول اندکوالہ فرنگ فرنگ

(۲) بمعنی بی عقل اسم فاعل ترکیبی است (سائب) بمعنی ناپایدار مؤلف عرض کند کہ موافق قیاس

(۳) مقام بورہ لب زان عارض سیراب می چو است (ارو) ناپایدار اور بے بقا بھی کہہ سکتے

ہو فغان کین بی بصیرت در عرم محراب می جوید۔ بی سن استعمال۔ درختی کہ بنیاد ندارد و اسم

(دولہ) از عصای خود خطر دارند کوران قوت فاعل ترکیبی است (انوری) پنج خوراز با

ہنگ بی بصیرت از دلیل خویش ملزم می شود تو چون پنج مرجان بی بن است پر شاخ دین بعل

(ارو) (۱) اندھا بے بصر کہہ سکتے ہیں۔ تو چون شاخ آہو بی براست (ارو) بی

(۲) بے عقل۔ بے وقوف۔ بنیاد کہہ سکتے ہیں۔

(الف) بی بغل اصطلاح (الف) بی بہا اصطلاح بقول وارستہ بہار (۱) مراد

(ب) بی بغل بودن بقول بہار وچ بے قیمت یعنی کالائی کہ بیش قیمت باشد صاحب

واندکناہ از مغلس و تہیہ است مرادف کم بغل بجز مذکر معنی اول گوید کہ (۲) متاع بی قدر نیز

خان آرزو در سراج می فرماید کہ مرادف بی برگ (انوری) بشہ خویش درون بی خطر بود و مر

باشد مؤلف عرض کند کہ کسی کہ سامانی در بغل پر بکان خویش درون بی بہا بود گوہر (تاشیر) (۱)

ندارد مراد از مغلس است۔ اسم فاعل ترکیبی۔ گرچہ بی قدریم تاثیر اینیم از حادثات و چون متاع

مہاجان رشیدی و شمس ذکر (ب) کردہ می فرماید بی بہا بر جاز یعنی ماندہ ایم (ارو) (۱) بے بہا

(۲۱۱۱۱)

<p>بقول آصفیہ پیش قیمت۔ انول (۲) وہ متاع جس اسم فاعل ترکیبی است و (الف) بزیادت یا کمی وقت در نهی۔</p>	<p>مصدری و تبدیل بای هوز به کاف فارسی معنی</p>
<p>اصطلاح۔ صاحب برهان</p>	<p>مصدری دارد معنی (۱) بی نصیبی و (۲) درویشی</p>
<p>نسبت (ب) گوید که (۱) و گدائی و (۳) پریشانی و (۴) ناچیزی و (۵) بی نصیب</p>	<p>بی بهرگی</p>
<p>بمعنی بی نصیب و قیمت است چه بهر معنی قیمت و خبری (ظہوری ۵) بی نصیبان بهرہ دارند</p>	<p>لی بهرہ</p>
<p>نصیب آمدہ و (۲) کنایہ از درویش و گدا و (۳) از بی بهرگی بآرزو و راحت بوس و کناری</p>	<p>پریشان و (۴) بی چیز۔ صاحبان جهانگیری و رشیدی می رسد مخفی مباد که فارسیان (ب) را بهرگی</p>
<p>بر معنی دوم و سوم قانع (مولوی معنوی ۵) گوهر فارسی ترکیب هم استعمال کنند که در ملحقات</p>	<p>کمی خرمهره راز بهرہ بدتری ژہرہ را بسلطان می آید (ارو و) (الف) (۱) بی بهرگی۔ بی</p>
<p>کمی بی بهرہ رازش باش ای سلطان ما بپای بهرہ بفرست</p>	<p>نصیبی۔ مؤنث (۲) فقیری مفلسی۔ مؤنث (۳)</p>
<p>و تہید است قانع که متعلق بمعنی دوم یا چهارم است پریشانی۔ مؤنث (۴) ناچیزی۔ مؤنث (۵) بی خبری</p>	<p>صاحب بجز ذکر معنی دوم و سوم بمعنی (۵) بی خبر هم مؤنث۔ (ب) (۱) بی بهرہ بقول آصفیہ وہ شخص</p>
<p>نوشته صاحب جامع ذکر معنی اول و دوم فرمودہ جو کسی سے فائدہ نہ اٹھائے۔ بد نصیب۔ بد بخت</p>	<p>خان آرزو در سراج ذکر معنی اول و چهارم کردہ (۲) فقیر۔ مفلس (۳) پریشان۔ پریشان حال</p>
<p>(ظہوری ۵) فائدہ است چه بی بهرہ گوشتم از راحت (۴) ناچیز (۵) بی خبر۔</p>	<p>بی بهرہ کہ ہر چه شنیدم نصیحت آمیز است مؤنث</p>
<p>بی بهرہ کردن استعمال۔ بمعنی بی نصیب</p>	<p>عرض کنند کہ معنی اول حقیقی است و دیگر معانی مجاز آن کردن و جادار د کہ بہ ہمدہ معانی (بی بهرہ) ہم</p>

استعمال این کنیم که معاصرین عجم بر زبان دارند (۱) بی بهره داشتن است (عرفی ۵) آن روز
 (۵) ممکن بی بهره یارب از قبول دل بیانم را بجز چشم که ایثار شجاعت نگذار و بی بهره ز تیغ مگر آهوی
 خوبان آب ده تیغ ز بانم را (ارو) بے بهره کرنا - حرم را بی هر عطسه که از مغر بجان تو کشاید
بی بهره گذاشتن مصدر اصطلاحی قریب ریزد بگریبان بقا خون عذر م را بے -
 است به معنی بے بهره کردن که گذشت یعنی (ارو) بے بهره رکنا -

بی بی بقول برهان و جامع کبیر هر دو با و سکون هر دو یا (۱) زن نیکو و (۲) خاتون خانه
 صاحب سروری و بهار بر معنی اول قانع (باتنی ۵) باز نش گفت خواجہ کے بی بی پر دل برین
 نہ کہ از وطن کی بی بی صاحب ناصری هر دو معنی هم زبان برهان (انوری ۵) شیوہ اہل زمانہ پیشہ
 کن بگزین غلام پر در حضر خاتون و بی بی در سفر اسفندیار - بی صاحبان ہفت و اندھم ذکر
 این کرده اند **مؤلف** عرض کند کہ معنی دوم لغت ترکی است چنانکہ صاحب کثر آورده فارسی
 استعمال این کرده اند صاحب اند این را لغت فارسی گفته و بعضی از معاصرین عجم و طر زبان
 صاحب ناصری ہم همان اگر لغت ترکی می بود صراحت می کرد چنانکہ عادت اوست ما برینیم کہ
 صاحب کثر ہم کہ محقق ترکی زبان است صراحت لغات فارسی می کند و برین لغت صراحت نکرد
 و معاصرین ترک لغت زبان خودی داشتند و معنی اول مجاز معنی دوم است (ارو) (۱) نیک
 عورت - مؤنث (۲) بی بی - بقول آصفیہ - فارسی - مؤنث - دیکھو ایشی -

بی یا اصطلاح - بقول صاحب فدائی (۱) و دیگری از محققین فارسی زبان ذکر این نکرد -
 کسی کہ از راستی و بی پایداری فروغی نداشته باشد **مؤلف** گوید کہ صاحب فدائی از علماء

معاصرین عجم بود قولش اعتبار را شاید اسم فاعل کتبیا طوفان غم برباد اسباب نفس کچ آری آری
 است و معنی لفظی این (۲) آنکہ پای یایاری رفتارند ظاہر است از آہ بی پایان ماک (انوری ۷)
 پس معنی دوم حقیقی است و معنی اول مجازش (ارو ۱۰) محنت دشمن تو بی پایان کچ مدت دولت تو
 و انار است۔ وہ شخص جو راستی سے نیک نام نہ ہو بی انجام کچ (حافظ ۷) درین دریای بی
 (۳) وہ معذور جس کے پاؤں نہوں یا لجا جو رفتار پایان درین طوفان موج افزا کچ دل انگذیم
 سے عاجز ہو۔ بسم اللہ مجربا و مرہبا کچ (ارو ۱۰) بے حد

بی پایاب اصطلاح۔ بقول بحر و بہار بقول آصفیہ۔ بے انتہا۔ بے شمار (بے پایا
 و اند دریا ی عمیق (شیخ شیراز ۷) وقتی در بھی کھہ سکتے ہیں)۔
 آبی تاسیان دستی و پائی می ز دم کچ کنون ہما بی پیر استعمال۔ بقول اندکجوالہ فرنگ
 پنداشتم دریای بی پایاب را کچ مؤلف فرنگ یتیم مؤلف عرض کند کہ اسم فاعل
 عرض کند کہ موافق قیاس (ارو ۱۰) عمیق ترکیبی معنی کسی کہ پدر او مردہ باشد (ارو ۱۰)
 دریا۔ مذکر۔ یتیم۔ بقول آصفیہ عربی۔ بے پدر۔ پدر مؤ

بی پایان اصطلاح۔ بقول بہار و اند۔ انا تہ۔ جس کا باپ مر گیا ہو۔
 آنکہ نہایت ندارد مؤلف عرض کند کہ مؤلف بی پروہ استعمال۔ چیری و کسی کہ پردہ
 قیاس است (صائب ۷) مرا با حسن روز افزون دارد۔ بی نقاب و بی حجاب۔ و استعمال این
 او عیش است بی پایان کچ کہ در ہر دیدنی می گیریم با مصادر فارسی می شود چنانکہ (بی پروہ آمدن)
 از سر عشق بازی را کچ (ظہوری ۷) رفتہ در بمعنی بی نقاب و بی حجاب آمدن (صائب ۷)

<p>نگاہ بی ادب در چشم قربانی نمی باشد پختیم با جرات بی پرکار اصطلاح - بقول وارسته و بحر ای قاتل نمی آئی پدو (بی پرده شدن) بمعنی بی نقاب و بیار بی قاعده و بی اسلوب (صائب ۷) و بی حجاب شدن) و پرده دور کردن (ولہ ۷) می روم چون لغزشستان بیای بخودی پادشاهی نقاب اگر بر رخ دلبران حجاب شود پادشاهی لطیف سر بکنم زین سیر بی پرکار خویش پادشاهی صاحب تحقیق توبی پرده از نقاب شود پادو ----- بمعنی بی انتظام گفته (ولہ ۷) فریب خال گندم (۲) بی پرده گفتن مصدر اصطلاحی از گون او خوردم ندانستم که خواهد ساختن این همین است کنایه از صریح و آشکارا گفتن - لفظ بی پرکار عاشق را پادشاهی مؤلف عرض کند که صاحبان بحر و بیار ذکر این کرده اند مؤلف دایره بی پرکار کشیدن بی اسلوب و دور خوشی از عرض کند که این معنی باز اول است دیگر توضیح قائم نمی شود از همین معنی این اصطلاح به سبیل (خواجہ شیراز ۷) سخن بی پرده می گویم ز خود مجاز بمعنی بی اسلوب قائم شد و برای غیر دایره هم چون غنچه بیرون آید پادشاهی از پنجره زنی است مستمل (ارو ۷) بے قاعده - بقول آصفیہ حکم میر نوروزی پادشاهی میا که از سندیش گرفت خلاف دستور بے ضابطہ - معمول اور رجم بہار (بی پرده سخن گفتن) پیداست و لکنتی کے خلاف - بے ترتیب - نزار و کہ (بی پرده گفتن) ہم بر زبان معاصرت بی پرمانی اصطلاح - بقول بریان در لغت نیم است (ارو ۷) اے پرده کھ سکتے بمعنی بی افسردگی و بی اندوہی و بی غمی و بی ہمی - ہم بر زبان بے حجاب - صاحب آصفیہ نے بی پرمانی عرض کند کہ پرمانی یا فرمانی لغت نیست کہ ذکر کیا ہے بمعنی بے حجابی (۲) علامہ کہنا - کہ مرگب دانیم با کلمہ (بے) عجبی نیست کہ لغت زند</p>	<p>بی پرکار بی پرکار اصطلاح - بقول وارسته و بحر ای قاتل نمی آئی پدو (بی پرده شدن) بمعنی بی نقاب و بیار بی قاعده و بی اسلوب (صائب ۷) و بی حجاب شدن) و پرده دور کردن (ولہ ۷) می روم چون لغزشستان بیای بخودی پادشاهی نقاب اگر بر رخ دلبران حجاب شود پادشاهی لطیف سر بکنم زین سیر بی پرکار خویش پادشاهی صاحب تحقیق توبی پرده از نقاب شود پادو ----- بمعنی بی انتظام گفته (ولہ ۷) فریب خال گندم (۲) بی پرده گفتن مصدر اصطلاحی از گون او خوردم ندانستم که خواهد ساختن این همین است کنایه از صریح و آشکارا گفتن - لفظ بی پرکار عاشق را پادشاهی مؤلف عرض کند کہ صاحبان بحر و بیار ذکر این کرده اند مؤلف دایره بی پرکار کشیدن بی اسلوب و دور خوشی از عرض کند کہ این معنی باز اول است دیگر توضیح قائم نمی شود از همین معنی این اصطلاح به سبیل (خواجہ شیراز ۷) سخن بی پرده می گویم ز خود مجاز بمعنی بی اسلوب قائم شد و برای غیر دایره هم چون غنچه بیرون آید پادشاهی از پنجره زنی است مستمل (ارو ۷) بے قاعده - بقول آصفیہ حکم میر نوروزی پادشاهی میا کہ از سندیش گرفت خلاف دستور بے ضابطہ - معمول اور رجم بہار (بی پرده سخن گفتن) پیداست و لکنتی کے خلاف - بے ترتیب - نزار و کہ (بی پرده گفتن) ہم بر زبان معاصرت بی پرمانی اصطلاح - بقول بریان در لغت نیم است (ارو ۷) اے پرده کھ سکتے بمعنی بی افسردگی و بی اندوہی و بی غمی و بی ہمی - ہم بر زبان بے حجاب - صاحب آصفیہ نے بی پرمانی عرض کند کہ پرمانی یا فرمانی لغت نیست کہ ذکر کیا ہے بمعنی بے حجابی (۲) علامہ کہنا - کہ مرگب دانیم با کلمہ (بے) عجبی نیست کہ لغت زند</p>
--	--

باشد که متروک است و دیگر محققین هم ازین کت
 عرض کند که (بی پروا) همان است که گذشت
 شتاق نداشتمال می باشیم و تکمیل بحث بر (بی پروا) و این اسم فاعل ترکیبی است کنایه از کسی که نگاه
 کنیم که به زامی فارسی می آید (ارو) بے غمی به بی پروائی کند و (بی پروا) (نگاهی) زیادت
 بے خونی - مؤنث - بای مصدری بی پروائی باشد و نگاه کردن

بی پروا استعمال - بقول بهار و اند معنی بی
 (صائب) ز بی پروا و انگاهی آب و چشمش
 و بی فراغ (ظهوری) خامه بی مهر و بی پروا نمی گردد و به سر خورشید اگر آن سنگدل را در کنار
 زبان زد شد کنون به بار دیگر بی مروت بی وفا افتد (ارو) و ده شخص جو نگاه مین بے پروا
 خواهم نوشت (وله) نصیحت های عاشقانه (نگاه مین بے پروائی) مؤنث -

گوش کردن از قوی پروا و چنان خوش می نماند
 بی پروا (اصطلاح) بی سروسامانی -
 که ظهوری پند نشین (صائب) مرا (صائب) ما را رساند بی پروا بی کبوی دست
 گشته دار چشم بی پروا نگاه او که گریه و بی چکس باز پروانه را بشمع اگر بال و پر رساند (ارو)
 بدست تیر معانی را (وله) می بجزرت در بے سروسامانی - مؤنث -

قدح در پای خم میا کند و دخل دریا ابر را
 بی پروا (اصطلاح) بقول اند بخوار فرنگ
 در خراج بی پروا کند (ارو) بے پروا فرنگ (۱) شهوت پرست و زانی مؤلف
 بقول آصفیه مستغنی بی عرض - به فکر بے حجت عرض کند که معنی لفظ این (۲) آنکه پر پیروا و حذر از
 بی پروا (اصطلاح) بهار دیگر این از کند اسم فاعل ترکیبی است و معنی بیان کرد
 معنی سبک و صاحب اند فاعل غار نشین است اند را اگر نداشتمال پیش شود کنایه دانیم -

<p>معاصرین عجم یعنی مجازی بر زبان ندارند (۱) همین است (بادۀ بی پشت) که بجایش گذشت</p> <p>(۱) شهوت پرست - قیاس (۲) دیکو بد پر میز - و سنا این هم مبد را بخاند کور (ارو)</p> <p>بی شرمانی اصطلاح - بقول بحر بی افسردگی بے مدد - بے اعانت - بے سهارا که سکتے ہیں</p> <p>و بیخی و بی ترسی مؤلف عرض کند که آنچه بی سیرا اصطلاح - بقول انندجواله فرسنگ</p> <p>صاحب برهان در ملحقات به رای مہملہ بہ ہمین قرنگ بکسر بای فارسی (۱) آنکہ مرشد و ہادی</p> <p>معنی آورده عجیبی نیست کہ اصل آن ہمین باشد (۲) فاجرو بدکار مؤلف عرض کند کہ</p> <p>کہ زای فارسی بہ رای مہملہ بدل شود چنانکہ بعض محققین معاصرین را لغت غلط و صحیح و</p> <p>بزرگم و برکم و پشمان بہ زای فارسی بکسر اول ہند و انند خطامی کنند معاصرین عجم بر زبان دارند</p> <p>بمعنی افسردہ می آید پس بای مصدری بران معنی اول تحقیقی است و معنی دوم مجاز آن کہ کسی کہ</p> <p>زیادہ کردہ مرکب کردہ اند با کثر ہے (۱) موافقت با شیخہ ندارد وہمان فاسق و فاجرو بدکار است</p> <p>قیاس است (ارو) دیکو بے پرمانی - (ارو) بے پیر یعنی آصفیہ فارسی (۱) نگرا - بے استا</p> <p>بی پشت اصطلاح - بمعنی بی مدد و از (۲) بد اعتقاد - بے ایمان - بے درو سگندل - بے رحم</p>	<p>ملک بقول برهان و نامری و ہفت و نوید با اول و ثانی رسیدہ و غوغائی اندک کہ تہہ بلغت</p> <p>زند و پازند بمعنی خانہ است کہ بحر بی بیت خوانند صاحب جہانگیری در ملحقات این را آورده</p> <p>مؤلف عرض کند کہ ما این را مفسرین دانیم از بیت عربی زیادات الف زائد در آخرش</p> <p>تصرف در اعراب چیری نیست کہ نتیجہ لب و لہجہ مقامی است (ارو) گھر - نگرا -</p>
<p>بی تاب اصطلاح - بہار و انند ذکر این کردہ از معنی ساکت مؤلف عرض کند کہ</p>	<p></p>

بمعنی بی سکون و بقرار اسم فاعل ترکیبی (نیز زاید) ذکر این کرده اند **مؤلف** عرض کند که فارسیا
 دم بر شوخی مکرگان بی تاب تو می لرزد و که روز و شب این مثل را بحق عاشق استعمال کند مقصود نشان
 زیر سایه تیغند زان ابرو و صاحب فدائی که از علی همین است که عاشق بیاب مرفوع القلم است
 معاصرین عجم بود صراحت فرید کند که کسی که آرام زو (ارو) دکن میں کہتے ہیں، عاشق کی گرد
 بریدہ شدہ باشد و قرار و سکون او از دستش رفتہ پر خون ہمین چڑمتا، اس کا مطلب یہ ہے کہ
 ویش از ان شکیب نداشته باشد (ظہوری) عاشق کو عقل نہیں جس سے خون کا مؤاخذہ ہو سکے
 نہ ہی ہمت کہ بی تابان بقاصد پوچھ جواب نامہ و پیغام **بی تابی** استعمال بمعنی بقراری۔ یا بی صدق
 بخشد (و کہ) در بر ہر ذرہ بی تاب خورشید بالقط (بی تاب) مرکب است (ظہوری) **بی تابی**
 نگر پو در دل ہر قطرہ بی آب عثمانی بین پو (ارو) بی تابی ما اینکه بر خسار تو محویم پو گویائی ما اینکه
 بیاب بقول آصفیہ۔ فارسی۔ بے طاقت۔ بے چین۔ بحر ف تو خموشیم پو (صائب) ہمان چو
 مضطرب۔ بے قرار۔ وہ شخص جسے برداشت نہ ہو موج زخم دست و پا ز بی تابی پو ز بحر اگر چہ امید
بیاب انداختن مصدر اصطلاحی۔ کنارتیت مرا پو (ارو) بی تابی بقول آصفیہ
 بمعنی بیاب کردن است (ظہوری) بی تابی مونث۔ بے چینی۔ اضطرابی۔ گھبراہٹ۔
 خوشم کر تاب غم بیابم اندازد پو کہ ترسم خویش را **بی تابی تیغ** اصطلاح۔ بقراری تیغ و کنا
 آسودگی در خواہم اندازد پو (ارو) بیاب کرنا از تحریکیش کہ در کجا قرار گیرد (ظہوری) **بی تابی**
 مثل صاحب بی تابی تیغ او بماند پو تا از تن زار سر نفید پو
حق بدست اوست (ارو) تلوار کی حرکت تلوار کا چلنا۔ تلوار کی چال
 خزنہ محبوبیت

(۷۲۹۷)

(۷۲۹۷)

<p>میتابی دویدن بر کسی مصدر اصطلاحی (۱) اس کمرہ کا نام جس میں حضرت یعقوب علیہ السلام</p>	<p>(۱) میتابی دویدن بر کسی مصدر اصطلاحی (۱) اس کمرہ کا نام جس میں حضرت یعقوب علیہ السلام</p>
<p>بیاب شدنش و مبتلای میتابی شدن کسی (ظہوری) تنہا بیٹھ کر حضرت یوسف کی جدائی میں رویا</p>	<p>(۵) (ظہوری) دویدہ میتابی پر بسکون اضطراب کرتے تھے (۲) مجازاً ہر عاشق مہجور کا گھر۔</p>
<p>پیامیم (۳) (ارو) بے تابی میں مبتلا ہونا بیتابی</p>	<p>پیامیم (۳) (ارو) بے تابی میں مبتلا ہونا بیتابی</p>
<p>بیت احزان اصطلاح - بقول بہار بیتا ر باؤل مکسور و یای مجہول بقول شمس</p>	<p>مرادف کلبہ احزان (۱) کنایہ از خانہ مہتر یعقوب بمفارقت مہتر یوسف علیہا السلام (النوری) (۵) یوسف احسان چودریا چاہ جفا محسوس شد پڑ بندہ از محققین فارسی زبان ذکر این نگرد و معاصرین چون یعقوب سوی بیت احزان آمدہ است پڑ عجم ہم بر زبان نذرند مجرد قول صاحب شمس عرض کند کہ (۲) بمعنی تحقیقش ہر غم خانہ را توان بدون استعمال اعتبار را نشاید (ارو) (۹) گفت (ارو) بیت الحزن بقول آصفیہ دیکھو بہمان۔</p>
<p>میتا رہ بقول سروری بجوالہ نسخہ حسین و فانی بتای قرشت و یای حطی و رای مہلہ بوزن</p>	<p>بیچارہ بلا باشد و چیزی کہ مردم آن را دشمن دارند (استاد کسائی) (۵) برگشت چرخ از سن بیچارہ چون کھنم پڑ و امنگ جنگ دار و میتا رہ چون کھنم پڑ و فرماید کہ در فرہنگ بابے فارسی آورده صاحب موارد ہم ذکر این کردہ مؤلف عرض کند کہ ما این را اسم جامد فارسی زبان دانیم (ارو) بصوت - بقول آصفیہ - ہندی - اسم مذکر - پریت خبیث شیطان - (دیکھو بلا)</p>

<p>بیت اقصى اصطلاح بقول بحر و غیاث شاعران ماند بجام بادشاهان را پادشاهی باشد فزون</p>	<p>بیت المقدس مؤلف عرض کند که از دولت ترازد الح بیت اموالی پ مؤلف عرض</p>
<p>عربی فارسیان بحدف الف و لام ترکیب خود استعمال کنند که سندی پیش کرده بهارتقاضی آن می کنند کرده اند (ار و و) بیت المقدس و کیهو ایلیا کانه بر که بقاعده فارسی این را بیت اموال قائم کنند</p>	<p>میتاقم بقول جهانگیری در ملحقات بایای مجهول که معنی حقیقی است دیگری از محققین ذکر این نکرد بیگانه را گویند مؤلف عرض کند که اسم جاد فاری و بحث بیت المال بجایش می آید (ار و و)</p>
<p>زبان دانیم بر اعتماد صاحب جهانگیری و عجب است بیت اموال اوس مکان سرکاری کوکمه سکتی پن</p>	<p>از نیکه معاصرین عجم بر زبان ندارند و محققین این زبان با جس مین مال لا وارث محفوظ کیا جائے - مذکر -</p>
<p>بیت الاحرام اصطلاح بقول بهار مراد</p>	<p>وزبان دان این را ترک کرده اند اگر سناستعمال</p>
<p>بدست آید توانیم قیاس کرد که مبدل (بی طاقه) باشد بیت الدعاء و کنایه از (۱) مکه معظمه (سعدی</p>	<p>که طای حطی بدل شده فوقانی چنانکه (بعطاق) و (بعیتا) (۵) بدو گفت سالار بیت الاحرام پوز که ای</p>
<p>و معنی لفظی این کسی که طاق ابر و یعنی شناسائی ندارد حامل وحی برتر خرام پوز (قدسی ۵) از بسکه</p>	<p>بیگانه باشد (ار و و) بیگانه بقول آصفیه فارسی شیشه بار است از هر طرف سجودی پوز میخانه</p>
<p>غیر اجنبی بیگانه کا خلاف -</p>	<p>راز طاعت بیت الاحرام کردند پوز صاحب</p>
<p>بیت الاموال اصطلاح بقول بهار</p>	<p>بجر گوید که (۲) خانه کعبه را نام است مؤلف</p>
<p>مرادف بیت المال خانه که اموال متوفی بعد از ضبط عرض کند که مناسب غیاث صراحت کرده که حرام</p>	<p>دران نگاه دارند (سیر ز اعبد الغنی قبول ۵) اثر از مصدر راست معنی منع و در اینجا مصدر بمعنی</p>

اسم مفعول است یعنی خانہ کہ منع کردہ شد از ما حقیقت این ہمدرا بخاطر عرض کردہ ایم۔ این کتب
 قتال در و پس معنی دوم درست است و بدولت عرب است کہ فارسیان استعمالش
 اسنادی کہ گذشت برای معنی دوم می نماید و کرده اند (اردو) دیکھو بیت احزان۔
 می توان بر پیدیل مجاز معنی اول استعمالش کنیم کہ **بیت الحیات** اصطلاح۔ بقول بحر جری
 خانہ کعبہ در مکہ معظمہ واقع است و همین لغت کہ در وقت ولادت طالع مولود بود۔ صاحب
 بزبان عرب مستعمل و ترکیب فارسی بیت حرام شمس برنام برجی قانع۔ صاحب اند این را مکتب
 توانیم استعمال کرد (اردو) بیت الحرام مستعمل عربی زبان (بیت الحیوة) نوشته معنی
 بقول آصفیہ مذکر۔ (۱) مکہ معظمہ۔ و شہر حسین با صاحب بحر متفق مؤلف عرض کند کہ فارسیان
 خانہ کعبہ واقع ہے۔ (۲) و گھر حسین میر قتل اور بقاعدہ خود تصرف دراملائی این کردہ اند دیگر
 بعض مباحات کو منع کیا گیا ہے۔ خانہ کعبہ۔ ہیچ (اردو) بیت الحیات اُس برج کا نام
بیت الحزن اصطلاح۔ بقول بہار ہے جو مولود کی ولادت کے وقت ہو طالع
 بضمت حا و سکون زاو بالتحرک ہمان بیت اخر مولود۔ مذکر۔
 کہ گذشت (خواجہ شیراز) بدین شکستہ **بیت النحلا** اصطلاح۔ بقول بہار و بحر و
 بیت الحزن کہ می آرد پانچ نشان یوسف دل اندکنایہ از متوضا و طہارت خانہ (میرزا عبد الغنی
 از چہ ز نخلانش بڑ (صائب ۵) بادلیلی قبول ۵) بود شعر ہر کس کہ خالی ز لطف پامبر
 ہمجو بوی پیرین یعقوب ما پمٹکف در گوشہ نام اورا کہ بیت النحلاست پمٹکف عرض
 بیت الحزن باشد چہ پامٹکف عرض کند کہ کتب عربی است و اصطلاح فارسیان۔

<p>(اردو) بیت الحلا بقول آصفیه - مذکر - پانچا کو اکب ہمتگانہ دوران شود چنانچہ شرف آفتاب در محل - صاحب مؤید ذیل لغات فرس این را</p>	<p>بیت الدعاء اصطلاح - بقول بہار مرادف یا برج محل مخصوص کردہ کہ شرف گاہ آفتاب بیت الاحرام (سلمان ساوجی ۵) پادشا ہار دعا است مؤلف عرض کند کہ اصطلاح فارسیا تست بنی شحرمن ہ لاجرم چون کعبہ ہریتی ازان است ترکیب دو لغت عربی زبان و ما اتفاق بیت الدعاست ہ مؤلف عرض کند کہ موافق داریم با تعمیم اول الذکر (اردو) بیت الشرف قیاس و مرکب عربی است مستعمل فارسی زبان - بقول آصفیہ - مذکر - بلند ی اور بزرگی کا گھر - (اردو) دیکھو بیت الاحرام - بخومیون کی اصطلاح میں وہ برج جس میں سات</p>
<p>بیت الدعاء اصطلاح - بقول بہار دواخانہ سیارون میں سے کسی کو شرف اور سعادت حاصل یادار الشفا و فرماید کہ این مجاز است (جمال الدین) ہوجیہ آفتاب کا شرف محل میں - چاند کا ثور عبدالرزاق ۵) ترتیب کردہ است زبیت الدعاء میں بیشتر ی کا سلطان میں - زہرہ کا حوت میں فلک ہ از خوشہ جوز صبح منا و زحل لسان ہ عطار د کا سنبہ میں - مریخ کا جدی میں - زحل صاحبان بحر و اندہم ذکر این کردہ اند مؤلف کا منیران میں -</p>	<p>بیت الصنم اصطلاح - بقول بہار و بحر عرض کند کہ محاورہ فارسیان است ترکیب لغات عرب (اردو) دار الشفا دیکھو اجزا خانہ - واندہ تجانہ (صائب ۵) صائب ر و امدار</p>
<p>بیت الشرف اصطلاح - بقول بہا کہ بیت الاحرام دل ہ از فکر ہای ہیبدہ بیت یقننم و بحر و اندہ با اصطلاح اہل تنجیم برجی کہ شرف کی از شود ہ مؤلف عرض کند کہ موافق قیاس</p>	<p>بیت الدعاء اصطلاح - بقول بہار مرادف یا برج محل مخصوص کردہ کہ شرف گاہ آفتاب بیت الاحرام (سلمان ساوجی ۵) پادشا ہار دعا است مؤلف عرض کند کہ اصطلاح فارسیا تست بنی شحرمن ہ لاجرم چون کعبہ ہریتی ازان است ترکیب دو لغت عربی زبان و ما اتفاق بیت الدعاست ہ مؤلف عرض کند کہ موافق داریم با تعمیم اول الذکر (اردو) بیت الشرف قیاس و مرکب عربی است مستعمل فارسی زبان - بقول آصفیہ - مذکر - بلند ی اور بزرگی کا گھر - (اردو) دیکھو بیت الاحرام - بخومیون کی اصطلاح میں وہ برج جس میں سات</p>

<p>و اصطلاح فارسیان ترکیب لغات عرب - در آن کنند و (۲) کنایه از مکه معظمه (منطامی ۵۲)</p> <p>(ارو) بت خانه صنم خانه - نذکر - ز سودای هند و ز صفرای روس پ فروشت</p> <p>بیت العتیق اصطلاح - بقول بهار و مکر عالم چو بیت العروس پ مؤلف عرض کند که معنی</p> <p>مؤلف بیت الحرام (سعدی ۵) فطوبی اقل حقیقی است و معنی دوم مجاز آن به صفت آراستگی</p> <p>لباب کبیت العتیق پ حوالیه من کل فج عتیق پ (ارو) (۱۱) عروس کا کمره - نذکر (۲) مکه معظمه - نذکر</p> <p>صاحب انذمی فرماید که معنی لفظی این خانه قدیم بیت الغزل اصطلاح - بقول بهار و بحر</p> <p>است چرا که کعبه اول برای عبادت آدم علیه السلام و انذ کنایه از بیت منتخب و گزیده (حافظ شیراز</p> <p>مقرر بود بعد طوفان نوح ابراهیم علیه السلام تحب (۵) شعر حافظ همه بیت الغزل معرفت پ آفرین</p> <p>آن کرد و عتیق بمعنی کریم و مغریم آمده یا آنکه آزاد بر نفس دلکش و لطف سخنش پ (محسن تاثیر ۵) در</p> <p>کرده شده است از غرق طوفان یا از دست خراب خانه که جلوه کند مصرع قوت پ منظور انتخاب چو</p> <p>کردن ظالمان مؤلف عرض کند که اصطلاح بیت الغزل شود پ (البوطالب کلیم ۵) خاش</p> <p>مرکب از دو لغت عرب است که فارسیان ترکیب میان ابرو و الحق بجای داده پ بیت الغزل نشانه</p> <p>خود استعمالش کرده اند معنی لفظی این خانه گرامی و از انتخاب دارد پ مؤلف عرض کند که اصطلاح</p> <p>برگزیده و کنایه از کعبه الله دیگر هیچ (ارو) فارسیان است ترکیب دو لفظ عربی (ارو)</p> <p>و کبیت الحرام - بیت الغزل بقول آصفیه - نذکر عمده او بهتر</p> <p>بیت العروس اصطلاح - بقول بهار و بحر شعر - اعلی مضمون کی بیت -</p> <p>و انذ (۱) خانه که برای عروس مهیا سازند و مختلف است بیت الفراغ اصطلاح - بقول انذ و مؤید</p>	
---	--

<p>و شمس مراد بیت اخلا مؤلف عرض کند کہ اصطلاح فارسیان بترکیب دولغت عرب است (ارو) دیکھو بیت اخلا۔</p>	<p>بیت اخلا مؤلف عرض کند کہ اصطلاح فارسیان بترکیب دولغت عربی بر سبیل کنایہ عجم است بترکیب دولغت عربی بر سبیل کنایہ غیر لطیف (ارو) دیکھو بیت اخلا۔</p>
<p>بیت اللطف اصطلاح بقول دارستہ و بجزو اند و غیاث لولی خانہ بہار این را بہ نون عوض لام (بیت النطف) نوشته و نطف جمع نطفہ آمدہ (شفائی) آنا کہ زن خویش نماند سبیل و جمعہ بیت اللطف انجمن توہ (افارہی شاہ پور) دیروز آنکہ مرید شیخ دین بود و امروز کد شمس بیت اللطف است و صاحب تحقیق اصطلاحات می فرماید کہ لطف بالضم و بفتح تین بیک معنی آمدہ چنانچہ از قاموس استفاد می شود مؤلف عرض کند کہ ما (بیت النطف) را کہ بنون عوض لام می آید اصل دانیم و این را تحریف و تحیفش (ارو) چکلا بقول آصفیہ ہندی بزرگ گسیں نامہ را پادشاہ سلطان کا حق ہو (۲) اخوانہ شاہی غفرانہ نشاط کے رہنے کا مقام۔ رنڈیوں کا محلہ۔ عامرہ (مال کا تمام)</p>	<p>بیت المال اصطلاح بقول بہار و بیت الاموال کہ گذشت صاحب بحر بحوالہ کشف عوض لام (بیت النطف) نوشته و نطف جمع نطفہ آمدہ (شفائی) آنا کہ زن خویش نماند سبیل و جمعہ بیت اللطف انجمن توہ (افارہی شاہ پور) دیروز آنکہ مرید شیخ دین بود و امروز کد شمس بیت اللطف است و صاحب تحقیق اصطلاحات می فرماید کہ لطف بالضم و بفتح تین بیک معنی آمدہ چنانچہ از قاموس استفاد می شود مؤلف عرض کند کہ ما (بیت النطف) را کہ بنون عوض لام می آید اصل دانیم و این را تحریف و تحیفش (ارو) چکلا بقول آصفیہ ہندی بزرگ گسیں نامہ را پادشاہ سلطان کا حق ہو (۲) اخوانہ شاہی غفرانہ نشاط کے رہنے کا مقام۔ رنڈیوں کا محلہ۔ عامرہ (مال کا تمام)</p>
<p>بیت المباء اصطلاح بقول جال مراد و بیت المایچی بقول بحر و غیاث</p>	<p>بیت المایچی بقول بحر و غیاث</p>

<p>کسی کہ از طرف سلطان بر بیت المال تصرف در ملحقات (۱) بلکہ الیت مشہور از شہر ہمارے</p> <p>باشد مؤلف عرض کند کہ محققین تعریف خوشی فلسطین صاحب بجر گوید کہ بہ تشدید وال (۲)</p> <p>گمردہ اند فاریان (بیت المالی) منتظم قبلہ یہود و نصاری و بفتح میم و تخفیف غیر آن ہم</p> <p>بیت المال را گفتم اند کہ آن را نگاہار دو بہار بہ نقل عبارت بالا از عرفی سند آورده (۳)</p> <p>بحکم سلطان بجایش صرف کند (ارو) سینہ ریشی از عدم آورده و آسودہ رفت و</p> <p>بیت المال کا منتظم یا ہتمم نہ کر۔ عصمت آمد بہ بیت المقدس و آلودہ رفت و</p> <p>بیت المعمور اصطلاح بقول بحر خانہ (خاقانی) بگردانم ز بیت اللہ قبلہ بیت المقدس</p> <p>در آسمان بر ابر کعبہ و آن مسجد ملائکہ است و محراب اقصیٰ صاحب غیاث گوید کہ مسجد است</p> <p>و فاریان بدون الف نام استعمال کنند در ملک شام کہ حضرت داؤد علیہ السلام آن را</p> <p>(صائب) خرابہ الیہ کہ خوشتر ز بیت معمور با تمام رسانید و قبلہ اکثر انبیاء ہمان بود مؤلف</p> <p>است و تنی کہ از پیش دل خراب می سازد و عرض کند کہ ما اشارہ این بر ایلیا کردہ ہم</p> <p>(سج کاشی) ہمین ماہیم و کیدل اندران معنی دوم حقیقی است و معنی اول مجاز آن فاریان</p> <p>دل ز خم ناسوری و نباشد چون دل ویرانہ بمعنی دوم بہ تخفیف قاف و بمعنی اول بہ تشدید</p> <p>ما بیت معموری و مؤلف عرض کند کہ ما خوانند (ارو) (۱) بیت المقدس ایک</p> <p>نظر بموضوع خود این را بجایش قائم کردہ ہم شہر کا نام جو ملک شام میں واقع ہے جس میں</p> <p>(ارو) دیکھو بیت معمور نہ کر۔ مسجد اقصیٰ واقع ہے (۲) مسجد اقصیٰ بیوث</p> <p>بیت المقدس اصطلاح بقول بحر خانہ (خاقانی) کاشی کے تیسرے معنوں کے ترجمہ میں گن</p>	<p>کسی کہ از طرف سلطان بر بیت المال تصرف در ملحقات (۱) بلکہ الیت مشہور از شہر ہمارے</p> <p>باشد مؤلف عرض کند کہ محققین تعریف خوشی فلسطین صاحب بجر گوید کہ بہ تشدید وال (۲)</p> <p>گمردہ اند فاریان (بیت المالی) منتظم قبلہ یہود و نصاری و بفتح میم و تخفیف غیر آن ہم</p> <p>بیت المال را گفتم اند کہ آن را نگاہار دو بہار بہ نقل عبارت بالا از عرفی سند آورده (۳)</p> <p>بحکم سلطان بجایش صرف کند (ارو) سینہ ریشی از عدم آورده و آسودہ رفت و</p> <p>بیت المال کا منتظم یا ہتمم نہ کر۔ عصمت آمد بہ بیت المقدس و آلودہ رفت و</p> <p>بیت المعمور اصطلاح بقول بحر خانہ (خاقانی) بگردانم ز بیت اللہ قبلہ بیت المقدس</p> <p>در آسمان بر ابر کعبہ و آن مسجد ملائکہ است و محراب اقصیٰ صاحب غیاث گوید کہ مسجد است</p> <p>و فاریان بدون الف نام استعمال کنند در ملک شام کہ حضرت داؤد علیہ السلام آن را</p> <p>(صائب) خرابہ الیہ کہ خوشتر ز بیت معمور با تمام رسانید و قبلہ اکثر انبیاء ہمان بود مؤلف</p> <p>است و تنی کہ از پیش دل خراب می سازد و عرض کند کہ ما اشارہ این بر ایلیا کردہ ہم</p> <p>(سج کاشی) ہمین ماہیم و کیدل اندران معنی دوم حقیقی است و معنی اول مجاز آن فاریان</p> <p>دل ز خم ناسوری و نباشد چون دل ویرانہ بمعنی دوم بہ تخفیف قاف و بمعنی اول بہ تشدید</p> <p>ما بیت معموری و مؤلف عرض کند کہ ما خوانند (ارو) (۱) بیت المقدس ایک</p> <p>نظر بموضوع خود این را بجایش قائم کردہ ہم شہر کا نام جو ملک شام میں واقع ہے جس میں</p> <p>(ارو) دیکھو بیت معمور نہ کر۔ مسجد اقصیٰ واقع ہے (۲) مسجد اقصیٰ بیوث</p> <p>بیت المقدس اصطلاح بقول بحر خانہ (خاقانی) کاشی کے تیسرے معنوں کے ترجمہ میں گن</p>
---	---

(۱) بیت النطاف

(۲) بیت النطف

اسطلاح - بقول بی تاقل گرچه صائب خوب نیست بی تاقل آستین

بهار (۱) بکسر نون افشاندن از دنیا خوش است بی (ار و و)

(۲) بضم نون و فتح طامرادف (بیت اللطف) بلا ترد و بلا توقف - بقول آصفیه بی تاقل

که گذشت و فرماید که از بعضی معنی نجاست خانه دیکهو بلا تاخیر -

سموع است و اگر این یا ثبات رسد مجاز خواهد بود بیتانه بقول برهان با فوقانی بروزن معنی

(حکیم شرف الدین شغالی ۵) بابای توجار تو بیگانه که نقیض آشنا باشد و مراحات کند که لغت

کش بیت نطف شد بی اجداد تو گشتند بد ریج زرد و پازند است صاحبان هفت و مؤید و

برزگان بی مؤلف عرض کند که ما اشاره این سوار دوانند هم ذکر این کرده اند مؤلف

بر (بیت اللطف) کرده ایم مخفی مباد که نطاف عرض کند که اسم جامد فارسی قدیم است معنی

و نطف هر دو جمع نطفه باشد در عربی و این تفضی این منسوب به بیتان یعنی محض پود داند

مرکب اضافی است بقاعده عربی فارسیان بدو یعنی پارچه بی تار است و کنایه از ناقص و بیگانه

الف و لام بقاعده خود استعمال این کنند (ار و و) که تان معنی تار - نقیض پود آمده (ار و و) بیگانه

دیکهو بیت اللطف -
دیکهو بی تاقل -

بی تاقل استعمال - بقول اندک جواله فرنگ

بی تب و تاب اصطلاح - کسی که تب و

فرنگ معنی بی اندیشه و بی فکر (صائب ۵) بسکه آب یعنی بقیاری ندارد (صائب ۵) بی تب

در رتبه من سنگ نهفت است فلک بی تاقل و تاب بنمورد شرابی نرسد بی تا پانش نرود کوزه

نگذارم بگیزد ندان را بی (وله ۵) هیچکاری بی تا بی نرسد (ار و و) و شمع حکمو بیتابی نه بود

<p>بی تجربگی استعمال - بمعنی ناتجربہ کاری۔ کہ گذشت مؤلف عرض کند کہ فارسیان بدون</p>	<p>بی تجربگی استعمال - بمعنی ناتجربہ کاری۔ کہ گذشت مؤلف عرض کند کہ فارسیان بدون</p>
<p>معاصرین عجم بر زبان دارند و صاحب یوسف الف و لام ترکیب خود استعمال کرده اند (الف و ی) سراج ہم استعمال این کرده مؤلف عرض (۷) نخست را مزاج سحر حلال و درگهش را</p>	<p>معاصرین عجم بر زبان دارند و صاحب یوسف الف و لام ترکیب خود استعمال کرده اند (الف و ی) سراج ہم استعمال این کرده مؤلف عرض (۷) نخست را مزاج سحر حلال و درگهش را</p>
<p>کنند کہ فارسیان بقاعده خودیای مصدری بر خواص بیت حرام (۱) و (دو) دیکھو بیت احرام۔</p>	<p>کنند کہ فارسیان بقاعده خودیای مصدری بر خواص بیت حرام (۱) و (دو) دیکھو بیت احرام۔</p>
<p>(بی تجربہ) زیادہ کردہ اند بہ تبدیل ہای ہوز بی تدبیر استعمال - بقول اند جوالہ فرنگ و رنگ</p>	<p>(بی تجربہ) زیادہ کردہ اند بہ تبدیل ہای ہوز بی تدبیر استعمال - بقول اند جوالہ فرنگ و رنگ</p>
<p>با کاف فارسی (۱) و (دو) ناتجربہ کاری یونٹ بمعنی بی اندیشہ و بی پروا مؤلف عرض کند کہ اسم</p>	<p>با کاف فارسی (۱) و (دو) ناتجربہ کاری یونٹ بمعنی بی اندیشہ و بی پروا مؤلف عرض کند کہ اسم</p>
<p>بی تحاشی اصطلاح - بقول سراج (۱) بمعنی کیو فاعل ترکیبی است مراد از کسی کہ بی فکر و اندیشہ کار</p>	<p>بی تحاشی اصطلاح - بقول سراج (۱) بمعنی کیو فاعل ترکیبی است مراد از کسی کہ بی فکر و اندیشہ کار</p>
<p>و (۲) بی باک صاحب ملحقات برہان مذکور معنی کند (۱) و (دو) بے تدبیر اس شخص کو کہہ سکتے ہیں</p>	<p>و (۲) بی باک صاحب ملحقات برہان مذکور معنی کند (۱) و (دو) بے تدبیر اس شخص کو کہہ سکتے ہیں</p>
<p>اول معنی دوم را بی باکی گفتہ - صاحبان ہوید جو بدون فکر و اندیشہ کام کرے۔</p>	<p>اول معنی دوم را بی باکی گفتہ - صاحبان ہوید جو بدون فکر و اندیشہ کام کرے۔</p>
<p>و اندوہت شفق با ملحقات برہان مؤلف بی تراز و دادن (۱) و (دو) سدا اصطلاحی - بمعنی</p>	<p>و اندوہت شفق با ملحقات برہان مؤلف بی تراز و دادن (۱) و (دو) سدا اصطلاحی - بمعنی</p>
<p>عرض کند کہ ما ہم اتفاق داریم با او (الف و ی) بی دریغ دادن (نظامی ۷) چوز ہرہ درم در ترازو</p>	<p>عرض کند کہ ما ہم اتفاق داریم با او (الف و ی) بی دریغ دادن (نظامی ۷) چوز ہرہ درم در ترازو</p>
<p>(۷) چون برانگیخت مرارفت و چراغی فروخت نہم پڑولی چون دہم بے تراز و دہم پڑ مؤلف</p>	<p>(۷) چون برانگیخت مرارفت و چراغی فروخت نہم پڑولی چون دہم بے تراز و دہم پڑ مؤلف</p>
<p>بی تحاشی چو رفیقی کہ بود از اشباہ (۱) و (دو) عرض کند کہ موافق قیاس است (۱) و (دو) بے</p>	<p>بی تحاشی چو رفیقی کہ بود از اشباہ (۱) و (دو) عرض کند کہ موافق قیاس است (۱) و (دو) بے</p>
<p>پیروزی و شاہی تراستلم پڑ بر جملہ آفاق بی تحاشی دریغ دنیا کثرت سے دینا۔</p>	<p>پیروزی و شاہی تراستلم پڑ بر جملہ آفاق بی تحاشی دریغ دنیا کثرت سے دینا۔</p>
<p>(۱) و (دو) (۱) کیسوی - یونٹ (۲) بی باکی بی ترتیب استعمال - بقول اند جوالہ فرنگ</p>	<p>(۱) و (دو) (۱) کیسوی - یونٹ (۲) بی باکی بی ترتیب استعمال - بقول اند جوالہ فرنگ</p>
<p>فرنگ بمعنی بی قاعدہ و بی انتظام مؤلف عرض</p>	<p>فرنگ بمعنی بی قاعدہ و بی انتظام مؤلف عرض</p>
<p>بے خوبی - یونٹ۔</p>	<p>بے خوبی - یونٹ۔</p>
<p>بیت حرام اصطلاح - یہاں بیت بحر کہہ سکتے ہیں کہ موافق قیاس است (۱) و (دو) بے قاعدہ</p>	<p>بیت حرام اصطلاح - یہاں بیت بحر کہہ سکتے ہیں کہ موافق قیاس است (۱) و (دو) بے قاعدہ</p>

دیکھو بے پرکار۔

بیت غزل پرکن

اصطلاح - بقول بحر اضافی است فارسیان ترکیب خود از دو لغت
یعنی از فکر و تلاش عاری بود۔ صاحب اندکجوالہ عربی مرکب کرده اند (اردو) دیکھو بیت بجا

غیاث گوید کہ یک یا دو بیت ضعیف المضمون کہ **بیت فردا** اصطلاح - بقول بہار اضافت

شاعر در چند اشعار جستہ و پر مضمون خود داخل عام الی الخاص (میرزا بیدل ۵) فلک

نمودہ با تمام رساند **مؤلف** عرض کند کہ خلف پیوستہ دور از دوستان سیدار دم بیدل ۶

قیاس و ہمچو محاورہ را بدون سند استعمال بر مجرور بروی صفحہ آفاق بیت فردا مانم **مؤلف**

قول محققین ہند نثر ادبیہ نیکم کنیم معاصرین عجم بزرگ **مؤلف** عرض کند کہ مرکب توصیفی است بمعنی شعر منتخب

نذارند و محققین اہل زبان ازین کنارہ کردہ اند و لاثانی (اردو) منتخب شعر لاثانی شرحو

(اردو) وہ بیت جو معمولی اور آسان مضمون اپنی خوبیوں میں فرد ہو اور عظیم المثال نہ کرے

پر شامل ہو۔ **لی تقریب** اصطلاح - بقول اندکجوالہ فرنگ

بیت فراغ اصطلاح - بقول برہان کنایہ فرنگ بمعنی بی موجب و بی سبب **مؤلف** عرض

از متوضا است کہ او بجانہ باشد بہار گوید کہ ہمارا کہ موافق قیاس است (ظہوری ۵)

بیت اسخلا کہ گذشت (کمال اسمعیل ۵) من چو خوش بساط تاز و ربار از عجزم چیدہ بود و باز

مرمہ شستہ بر سرایش ۶ او چو محدث فرار بیت خواہد چید بی تقریب برچیدن داشت ۶ اولہ

فراغ ۶ صاحبان جہانگیری و ناصری در ملحقات ۵ خوشا چشمی کہ بی تقریب ہر ساعت فرو

ذکر این کردہ و صاحبان جامع و بحر و رشیدی و سرگودر ۶ کغم باویدہ نمناک ماتہا بیا د آرم ۶

(اردو) بے وجہ - بے سبب - است کہ یا نمودار بیت معمور است کہ (ولہ)

بیتل بقول بہار بوزن خلیل مخفف بیت کا کہیہ دل بیت معمور فلک را طعنے زد کہ تا خیالت

و مقیس علیہ آن ز بیتل کہ مخفف زین العابدین اندران ویرانہ مہمان آمد است کہ (اردو) است چنانچہ از بعضی کتب تواریخ معلوم شود و یکھو بیت المعمور -

(باقراشی در تعریف اشعار معاصرین) بیت لطف اصطلاح - مہمان بیت لطف

تبدیل معنی پوشیدہ و ماندہ دہر کا مال خود کہ گذشت بدون الف و لام ترکیب فارسی (اردو) ساختہ با یکدوسہ بیت بیتل کہ مؤلف عرض دیکھو بیت لطف -

کند کہ معاصرین عجم ازین جنس و محققین بی توشہ اصطلاح - بقول بحر (۱) فاسق و

زبان دان و اہل زبان ازین ساکت از معنی (۲) بی ذخیرہ - صاحب اند بجا الہ فرنگ فرنگ

شعر پیدا است کہ بیتل درینجا بمعنی لا وارث گوید کہ مفلس و محتاج و بی برگ و نوا مؤلف

است و عجیب نیست کہ مخفف بیت المال قرار عرض کند کہ معنی دوم حقیقی است و معنی اول مجاز

دادہ باشند چنانکہ بہار گوید (اردو) لا وارث آن کہ فاسقان را توشہ آخرت از اعمال صالح نباشد

بقول آصفیہ جس کا کوئی وارث نہ ہو - وہ چیز جس - شتاق سدا استعمال می باشیم کہ معاصرین عجم بزبان

کا کوئی حقدار نہ ہو - نذرند و محققین اہل زبان ازین ساکت (اردو)

بیت معمور اصطلاح - مہمان بیت المعمور (۱) فاسق (دیکھو بلا دہ) (۲) مفلس محتاج - بے

کہ ییائش گذشت ترکیب دولغت عربی بقاعدہ برگ و نوا -

فارسی (نوری) یارب این بارگاہ دستور (الف) بی تہم اصطلاح - بقول خان آرزو

در چراغ ہدایت بیای مجہول و فتح فوقانی و ہای ملفوظ (۱) سداوست و دیگر معانیش مجاز آن معنی بی بنیاد
 بی حوصلہ (شفائی ۷) اگر شتمہ می زند انگشت برب و بی اصل و غلط و ہمین معنی را کلام شفائی و ملا فقی
 کلام ام و چگونہ رنجش بی تہ زبان نگہ دارد و فرماید کہ نیرودی سداست محققین بالا معنی (۱۱) و (۳)
 برین قیاس است ----- بی بغوری قائم کردہ اند کہ ہیچ است و برای ہر دو
 (ب) بی تہی | بمعنی بی حوصلگی (سلیم ۷) پادشاغت الف و ب دو معنی حقیقی و مجازی است
 کش چوکہ و رسم تمکین پیش گیر و ہمچو دریا چند تہون کہ ذکرش کردہ ایم و (ب) زیادت یا مصدری
 جوش زدن بی تہی و صاحب بحر ذکر کردہ بہا (۱) بمعنی حقیقی و (۲) مجازاً بمعنی بی بنیادی و بی اصلیت
 مذکر معنی اول (الف) گوید کہ (۲) بمعنی بی اصل - و غلطی دیگر ہیچ (ار و و) الف (۱) و ہر خبکی
 (ملا فقی نیرودی ۷) فوقی از گردون برشت تہاہ نہو جیسے بے تہاہ دریا (۲) بے اصل بے
 خذہ زدن ر ہ و ہر و ہر عشرت او ہمچو قول کون دہا بنیاد او غلط (ب) (۱) بے تہاہی جیسے دریکی
 بی تہہ بود و ہم او (بی تہہ است) را قائم کردہ بے تہاہی (۲) بے اصلیت غلطی - مؤنث -
 گوید کہ معنی (۳) شئی نامربوط و ہرزہ چانہ است **بی جا** استعمال بقول اند بجا کہ فرہنگ
 و فرماید کہ از اہل زبان تحقیق پیوستہ (علی خراسانی) فرنگ بمعنی بی محل و بی موقع **مؤلف** عرض
 (۷) بر و چشم من نشین و لنگر خوبی فلک و دیدہ خون کند کہ موافق قیاس است (ظہوری ۷) بیجا
 گشتہ ام چون آب دریای تہہ است **مؤلف** عرض لغات تو باغیر و بدنامست و ہر خیرگی مشور
 کند کہ (الف) (۴) بمعنی حقیقی است یعنی چیری کہ نہ اند و نہ طعن بجا ترس و (ار و و) بیجا بقول
 چنانکہ آب بی تہہ و دریای بی تہہ و کلام علی خراسانی اصفیہ فارسی - بے موقع - بے محل -

بیجا اصطلاح بقول برهان باثانی مجهول باشد که کهربائی کند و جاذب پر مرغ هم (اردو)
 بر وزن ایجا و مخفف بی جاده که (۱) گاه ربایا قوت کمزنگ کی ایک قسم ہے جو گھانس اور
 (۲) بقول بعض سنگریزہ ایست سرخ مانند پر مرغ کو جذب کرتا ہے یعنی اپنی طرف کھینچتا ہے
 یا قوت آتا بیا رکھ بہا و گویند کہ اونیز گاہ ہی تا جیسے کهربا۔ مذکر۔
 و (۳) بعضی گویند کہ چیری است کہ پر مرغ **بیجا** بقول برهان و سروری و رشیدی
 را جذب کند صاحب سروری بر معنی دوم قانع و جامع و جهانگیری و سراج اصل همان بیجا کہ
 بدین صراحت فرید کہ نوعی از یا قوت است کہ گذشت (عرفی) تا از کشش خواہش و آویرش
 را باید (شمس فخری) شمول وحدت اولیاء مقصود و طبع کہ و بیجاہ بود از و کرم را با خفاقی
 برسد کہ از تعرق گاہ است پر خذر بیجاہ (۴) درین فیروزہ طشت از خون چشم پریم
 (استاد لاسی جرجانی) خرمست و دران آفاق شد بیجاہ معدن (حکیم فخری) چنانکہ
 لولو و بی جادہ و چشم پریم خبر عیہ شنید است تیغش برداشت زان لعینان سر پر ز روے
 دران لولو و بیجاہ صاحبان جهانگیری و نامہ ناخن بیجاہ بر نگیرد گاہ (الوزی) در روان
 و سراج ذکر ہر معنی کردہ صاحب رشیدی گوید عدل تو از جذب خاصیت کہ بے جادہ از تعرق
 کہ سنگریزہ ایست سرخ کہ گاہ را باید و پر مرغ را کہ بہت پر خذر (شیخ آذری) می کند و
 ہم جذب کند مؤلف عرض کند کہ حق آنست سنگ سادہ کہ ہمچو پر پای مرغ بیجاہ و۔
 کہ بیجاہ و مخففش بیجا اسم جامد فارسی زبان است مؤلف عرض کند کہ اسم جامد فارسی زبان
 بمعنی سنگریزہ از قسم یا قوت کہ کمزنگ و گلابی است (اردو) دیکھو بیجاہ۔

<p>بیجاوه آب اصطلاح بقول بحر و ملحقات ذکر هر دو معنی کرده مؤلف عرض کند که برهان (۱) هر چیز که زرد رنگ و سرخ باشد و معنی دوم حقیقی است و معنی اول مجاز آن (۲) شراب صاحب اند بر شراب گلرنگ قانع مخفی مباد که (بیجاوه آب) معنی زرد و سرخ صاحبان هفت و مؤید گویند که شراب سرخ و کهربا که مذکور شد لحاظ ماخذ آن در معنی اول این هم رنگ و معنی سرخ فام مؤلف عرض کند که چاده قیاس تقاضی آن بود که سرخ را داخل کنند لغت عرب است به تشدید ال مهمل معنی راه و در باقی حال برای معنی اول مشتاق سداستعمال فارسی به تخفیف مستعمل پس معنی اغطی این آفتاب است می باشیم که محققین اهل زبان و معاصرین عجم این آب بی راه و مراد از آب رنگین و کنایه از شراب ساکت اند (ار و و) (۱) زرد و هونا (۲) سرخ و زرد و تعمیم معنی اول مجاز است بے راه هونا</p>	<p>بیجاوه آب اصطلاح بقول بحر و ملحقات ذکر هر دو معنی کرده مؤلف عرض کند که برهان (۱) هر چیز که زرد رنگ و سرخ باشد و معنی دوم حقیقی است و معنی اول مجاز آن (۲) شراب صاحب اند بر شراب گلرنگ قانع مخفی مباد که (بیجاوه آب) معنی زرد و سرخ صاحبان هفت و مؤید گویند که شراب سرخ و کهربا که مذکور شد لحاظ ماخذ آن در معنی اول این هم رنگ و معنی سرخ فام مؤلف عرض کند که چاده قیاس تقاضی آن بود که سرخ را داخل کنند لغت عرب است به تشدید ال مهمل معنی راه و در باقی حال برای معنی اول مشتاق سداستعمال فارسی به تخفیف مستعمل پس معنی اغطی این آفتاب است می باشیم که محققین اهل زبان و معاصرین عجم این آب بی راه و مراد از آب رنگین و کنایه از شراب ساکت اند (ار و و) (۱) زرد و هونا (۲) سرخ و زرد و تعمیم معنی اول مجاز است بے راه هونا</p>
<p>بیجاوه کون تیغ اصطلاح بقول اند دارد در ماخذ این در معنی سرخ و زرد (ار و و) بجاوه فرنگ فرنگ شمیر خون آلود و خونریز (۱) هر چیز جو سرخ و زرد رنگ هو (۲) شراب صاحبان هفت و مؤید و شمس بر تیغ خون آلود سرخ رنگ و زرد رنگ - مؤت - قانع مؤلف عرض کند که ماخذ (بیجاوه آب) بیجاوه شدن اصطلاحی بقول من وجه تعلق دارد با این برای معنی سرخی و ملحقات برهان و بحر (۱) کنایه از زرد شدن و (۲) تیغ سرخ کنایه باشد از تیغ خون آلود مخفی مباد بپرا شدن صاحبان هفت و مؤید ذکر ماضی که (بیجاوه کون) معنی رنگ بی راه است و چون مطلق این کرده بر معنی دوم قانع صاحب اند اضافت آن بسوی تیغ کنند مغیث تیغی که رنگ بی را</p>	<p>بیجاوه کون تیغ اصطلاح بقول اند دارد در ماخذ این در معنی سرخ و زرد (ار و و) بجاوه فرنگ فرنگ شمیر خون آلود و خونریز (۱) هر چیز جو سرخ و زرد رنگ هو (۲) شراب صاحبان هفت و مؤید و شمس بر تیغ خون آلود سرخ رنگ و زرد رنگ - مؤت - قانع مؤلف عرض کند که ماخذ (بیجاوه آب) بیجاوه شدن اصطلاحی بقول من وجه تعلق دارد با این برای معنی سرخی و ملحقات برهان و بحر (۱) کنایه از زرد شدن و (۲) تیغ سرخ کنایه باشد از تیغ خون آلود مخفی مباد بپرا شدن صاحبان هفت و مؤید ذکر ماضی که (بیجاوه کون) معنی رنگ بی راه است و چون مطلق این کرده بر معنی دوم قانع صاحب اند اضافت آن بسوی تیغ کنند مغیث تیغی که رنگ بی را</p>

<p>و غیر معمولی دارد۔ مخفی نیست کہ رنگ معمولی تیغ بیجاوہ نذاب اصطلاح۔ بقول لمحات سید است رنگ غیر معمولی همان سرخ کہ بجاالت خون برہان و بحر و اند و مؤید و شمس (۱) کنایہ از خون می باشد و ہمین دورنگ است برای تیغ و جادار (۲) می سرخ رنگ و شراب زعفرانی مؤلف کہ از بیجاوہ کہ گذشت این را متعلق گیریم و بیجاوہ عرض کند کہ نذاب بمعنی گداخته شدہ و ماخذ (بیجاوہ را در اینجا بر سبیل مجاز بمعنی سرخ پس معنی این تیغ آب) بجایش مذکور و این کنایہ درست است برا سرخ رنگ و این بہتر از ماخذ اول است شراب و معنی دوم اصل و معنی اول مجاز از (ارو) (۳) (ارو) خون میں بہری ہوئی تلوار تیغ خون (۱) خون۔ مذکر (۲) لال اور زعفرانی شراب مؤث آلود کہ سکتے ہیں۔ مؤث۔</p>	<p>و غیر معمولی دارد۔ مخفی نیست کہ رنگ معمولی تیغ بیجاوہ نذاب اصطلاح۔ بقول لمحات سید است رنگ غیر معمولی همان سرخ کہ بجاالت خون برہان و بحر و اند و مؤید و شمس (۱) کنایہ از خون می باشد و ہمین دورنگ است برای تیغ و جادار (۲) می سرخ رنگ و شراب زعفرانی مؤلف کہ از بیجاوہ کہ گذشت این را متعلق گیریم و بیجاوہ عرض کند کہ نذاب بمعنی گداخته شدہ و ماخذ (بیجاوہ را در اینجا بر سبیل مجاز بمعنی سرخ پس معنی این تیغ آب) بجایش مذکور و این کنایہ درست است برا سرخ رنگ و این بہتر از ماخذ اول است شراب و معنی دوم اصل و معنی اول مجاز از (ارو) (۳) (ارو) خون میں بہری ہوئی تلوار تیغ خون (۱) خون۔ مذکر (۲) لال اور زعفرانی شراب مؤث آلود کہ سکتے ہیں۔ مؤث۔</p>
<p>بیجاوہ لب اصطلاح۔ بقول اندکجوالہ اکسیر اعظم (جد سوم) بذیل مرض (تحرک سر) مرضی کشف اللغات آنکہ لب او سرخ و زرد بود مؤلف است کہ بقول بعض اسانذہ حرکت عضلہ شکم عرض کند کہ بر (بیجاوہ آب) ماخذی کہ مذکور شد قریب ناف از جای خود است و علا حش مالش من وجہ متعلق باین رنگ عقیقی لب عنابی است شکم و رگی کہ قریب شالنگ است بروغن گل و بجاالت غیر معمولی زرد و سرخ می شود پس این دو گیر روغن ہای ملینہ و محلولہ مؤلف عرض کند کنایہ است برای معشوق طالب سداستعمال کہ موافق قیاس است و ذکر این بلافاصلہ (ناف) می باشیم کہ محققین اہل زبان و معاصرین عجم ازین گذشت (ارو) ناف ثلثا دیکھو (۱) ناف ساکت اسم فاعل ترکیبی است (ارو) سرخ بی حرارت استعمال۔ بقول بہار و اسانذہ آنکہ اور زرد رنگ کے لب رکھنے والا۔ در گردن کار حرارت ندارد (۱) (۲) (۳) (۴) (۵) (۶) (۷) (۸) (۹) (۱۰) (۱۱) (۱۲) (۱۳) (۱۴) (۱۵) (۱۶) (۱۷) (۱۸) (۱۹) (۲۰) (۲۱) (۲۲) (۲۳) (۲۴) (۲۵) (۲۶) (۲۷) (۲۸) (۲۹) (۳۰) (۳۱) (۳۲) (۳۳) (۳۴) (۳۵) (۳۶) (۳۷) (۳۸) (۳۹) (۴۰) (۴۱) (۴۲) (۴۳) (۴۴) (۴۵) (۴۶) (۴۷) (۴۸) (۴۹) (۵۰) (۵۱) (۵۲) (۵۳) (۵۴) (۵۵) (۵۶) (۵۷) (۵۸) (۵۹) (۶۰) (۶۱) (۶۲) (۶۳) (۶۴) (۶۵) (۶۶) (۶۷) (۶۸) (۶۹) (۷۰) (۷۱) (۷۲) (۷۳) (۷۴) (۷۵) (۷۶) (۷۷) (۷۸) (۷۹) (۸۰) (۸۱) (۸۲) (۸۳) (۸۴) (۸۵) (۸۶) (۸۷) (۸۸) (۸۹) (۹۰) (۹۱) (۹۲) (۹۳) (۹۴) (۹۵) (۹۶) (۹۷) (۹۸) (۹۹) (۱۰۰)</p>	<p>بیجاوہ لب اصطلاح۔ بقول اندکجوالہ اکسیر اعظم (جد سوم) بذیل مرض (تحرک سر) مرضی کشف اللغات آنکہ لب او سرخ و زرد بود مؤلف است کہ بقول بعض اسانذہ حرکت عضلہ شکم عرض کند کہ بر (بیجاوہ آب) ماخذی کہ مذکور شد قریب ناف از جای خود است و علا حش مالش من وجہ متعلق باین رنگ عقیقی لب عنابی است شکم و رگی کہ قریب شالنگ است بروغن گل و بجاالت غیر معمولی زرد و سرخ می شود پس این دو گیر روغن ہای ملینہ و محلولہ مؤلف عرض کند کنایہ است برای معشوق طالب سداستعمال کہ موافق قیاس است و ذکر این بلافاصلہ (ناف) می باشیم کہ محققین اہل زبان و معاصرین عجم ازین گذشت (ارو) ناف ثلثا دیکھو (۱) ناف ساکت اسم فاعل ترکیبی است (ارو) سرخ بی حرارت استعمال۔ بقول بہار و اسانذہ آنکہ اور زرد رنگ کے لب رکھنے والا۔ در گردن کار حرارت ندارد (۱) (۲) (۳) (۴) (۵) (۶) (۷) (۸) (۹) (۱۰) (۱۱) (۱۲) (۱۳) (۱۴) (۱۵) (۱۶) (۱۷) (۱۸) (۱۹) (۲۰) (۲۱) (۲۲) (۲۳) (۲۴) (۲۵) (۲۶) (۲۷) (۲۸) (۲۹) (۳۰) (۳۱) (۳۲) (۳۳) (۳۴) (۳۵) (۳۶) (۳۷) (۳۸) (۳۹) (۴۰) (۴۱) (۴۲) (۴۳) (۴۴) (۴۵) (۴۶) (۴۷) (۴۸) (۴۹) (۵۰) (۵۱) (۵۲) (۵۳) (۵۴) (۵۵) (۵۶) (۵۷) (۵۸) (۵۹) (۶۰) (۶۱) (۶۲) (۶۳) (۶۴) (۶۵) (۶۶) (۶۷) (۶۸) (۶۹) (۷۰) (۷۱) (۷۲) (۷۳) (۷۴) (۷۵) (۷۶) (۷۷) (۷۸) (۷۹) (۸۰) (۸۱) (۸۲) (۸۳) (۸۴) (۸۵) (۸۶) (۸۷) (۸۸) (۸۹) (۹۰) (۹۱) (۹۲) (۹۳) (۹۴) (۹۵) (۹۶) (۹۷) (۹۸) (۹۹) (۱۰۰)</p>

<p>بی جرأت ماکوشتن نشین ادب است پزورنه لعل لب و دور (۲) یای مصدری مرکب با (۱) انوری او بوسه ریا افتاد است پز مؤلف عرض کند که (۵) از ان پس که به تعریف مکی و بارم رفت پز موافق قیاس است (۱) اردو بے ہمت بقول کہ مردی کن و بخشیدہ بی جگر بفرست پز (ظہوری) (۵) آصفیہ کم حوصلہ پست ارادہ پست کمال مجہول تیغ کشتن زمین و تیغ کشیدن از تو پز از جگر بجز بی جرم استعمال بقول اندجوالہ فرنگ را سپری می باشد پز (۱) اردو (۱) نزول دیکھو فرنگ بمعنی بگناہ و معصوم مؤلف عرض کند کہ اشتد دل (۲) دیکھو نزول دلی - مؤنت -</p>	<p>موافق قیاس است (۱) اردو بے جرم - بگناہ معصوم کو کہہ سکتے ہیں - (۱) بھکر اصطلاح - (۱) بقول اندجوالہ فرنگ (۲) بھگری فرنگ بمعنی نزول و بذیل آن گوئی جمالی سر بر منی دار و مؤلف گوید کہ کہ (۲) بمعنی ہمینا کی نقیض بہادری صاحب بھر ذکر (۲) موافق قیاس است (۱) اردو کرده مؤلف عرض کند کہ موافق قیاس است و بے رونقی - مؤنت -</p>
<p>بی سخن بقول برہان بر وزن و معنی بثرن است کہ می آید صاحبان سروری و رشیدی و نامی و سراج و جامع ذکر این کرده اند مؤلف عرض کند کہ مبدل آن چنانکہ کثرک و کجک (۱) اردو دیکھو بثرن -</p>	<p>بی جواب اصطلاح بقول بہار و اندانکہ اسم فاعل ترکیبی است (صائب) (۵) نجات قابل جواب نباشد صاحب بحر ہم ذکر این کرده می کشم از نامہ ہای بی جواب خود کہ بار خاطر</p>

آن رخت و یوارجی گردد و (ظهوری) از (ظهوری) با عشق خطاست پنجه گیری و بیچاری
 مشق نمی فتد ز با هم و هر چند سوال بی جواب است خرد شکسته بازو است و مؤلف عرض کند
 و مؤلف عرض کند که موافق قیاس است که موافق قیاس است (ارو) الف بیچاری
 (ارو) ناقابل جواب - یعنی عاجزی - در ماندگی - مؤنث (ب) بیچاره

بیچاره اصطلاح - بقول برهان کنایه از بقول آصفیه - لا علاج - عاجز - در مانده بے سب
 مردم بی هنر و بی عقل و بی چکاره صاحبان بحر و ناچار مجبور -

جامع (وجه گیری در محقات) ذکر این کرده اند بی چراغ اصطلاح - بقول اند بجاواله
 مؤلف عرض کند که موافق قیاس است - فرنگ فرنگ بالکسر کنایه از خراب و ویران
 (ارو) بے سب بقول آصفیه و شخص حس و نا آباد مؤلف عرض کند که اسم فاعل ترکیبی
 است که در مقام ویران و نا آباد - شمع روشن
 با تسمین کوئی کام نه بود بمقوڑ -

(الف) بیچاری استعمال - الف بقول فندانی نمی شود (ارو) بے چراغ - اردو میں اویس
 (ب) بیچاره که از علمای معاصر عجم بود مقام کوکمه سکتے ہیں جو ویران ہو -

یعنی عجز و درماندگی (ظهوری) باین بیچاری چشم و رو اصطلاح - خان آرزو در
 کر قطره و عرفات می افتد و بزورش تا کشم چراغ هدایت می فرماید که مرادف (بی رو) (ا)
 از بحر بازوی شاگرد بے صاحب اند نسبت باین بیچاری (تاثیر) بی چشم و روتری ز تو
 بکه ال فرنگ و فرنگ گوید که یعنی بکس و بی بهره ای باغبان کجاست با گل چیده و شرم ز بلبل
 و بی درد و صاحب خالی گوید که یعنی عاجز و درمانده و بے بهار و صاحب اند هم ذکر این کرد

<p>مؤلف عرض کند که صاحب بحر مذکور معنی اول بیچون بقول انند بجواله فرنگ فرنگ (۲) معنی بیروت هم گفته هر دو موافق قیاس است بروزن و معنی بشرن که می آید مؤلف عرض و در سندا تاثیر معنی دوم چنان تراست (ار ۹۹) کند که مبدل بیچون که به کیم عربی بجایش گذاشته (۱) بے حیا جکوحیا او ر شرم نه بود (۲) بے مروت چنانکه چوچه و چوچه (ار ۹۹) و کیم جس کو مروت اور اخلاق نه ہو۔ بیچون و بشرن۔</p>	<p>مؤلف عرض کند که صاحب بحر مذکور معنی اول بیچون بقول انند بجواله فرنگ فرنگ (۲) معنی بیروت هم گفته هر دو موافق قیاس است بروزن و معنی بشرن که می آید مؤلف عرض و در سندا تاثیر معنی دوم چنان تراست (ار ۹۹) کند که مبدل بیچون که به کیم عربی بجایش گذاشته (۱) بے حیا جکوحیا او ر شرم نه بود (۲) بے مروت چنانکه چوچه و چوچه (ار ۹۹) و کیم جس کو مروت اور اخلاق نه ہو۔ بیچون و بشرن۔</p>
<p>بیچند اصطلاح - بقول ملحقات برهان بروزن ریوند - درخت را گویند - مؤلف عرض کند که اسم جامد فارسی زبان میلانیم و شتاق سندا استعمال که معاصرین عجم بر زبان ندارند و محققین اهل زبان ازین ساکت (ار ۹۹) درخت بقول آصفیه - فارسی - مذکر - پشیر شجر - بروا -</p>	<p>بیچند اصطلاح - بقول ملحقات برهان بروزن ریوند - درخت را گویند - مؤلف عرض کند که اسم جامد فارسی زبان میلانیم و شتاق سندا استعمال که معاصرین عجم بر زبان ندارند و محققین اهل زبان ازین ساکت (ار ۹۹) درخت بقول آصفیه - فارسی - مذکر - پشیر شجر - بروا -</p>
<p>بیچوب اصطلاح - بقول انند بجواله فرنگ موافق قیاس است (ار ۹۹) (۱) بے نظیر (۲) فرنگ نوعی از خیمه که بیچوب باشد مؤلف عرض خالق بے چون - مذکر - کند که ستون در میانی ندارد (ار ۹۹) بیچوب بیچوب اصطلاح - بقول نیاث و انند (۱) بمعنی بقول آصفیه - فارسی - اسم مذکر - ایک قسم کا خیمہ معشوقہ و فرماید که مصغر و مخفف بی بی است - جناب جس میں چوب نہیں لگائی جاتی - مؤلف عرض رہنما بجواله سفرنامه ناصر الدین شاه قاجار گوید که کرتا ہی کہ جس میں ستون در میانی نہیں ہوتا - (۲) زن یہود را نامند مؤلف عرض کند کہ اسم</p>	<p>بیچوب اصطلاح - بقول انند بجواله فرنگ موافق قیاس است (ار ۹۹) (۱) بے نظیر (۲) فرنگ نوعی از خیمه که بیچوب باشد مؤلف عرض خالق بے چون - مذکر - کند که ستون در میانی ندارد (ار ۹۹) بیچوب بیچوب اصطلاح - بقول نیاث و انند (۱) بمعنی بقول آصفیه - فارسی - اسم مذکر - ایک قسم کا خیمہ معشوقہ و فرماید که مصغر و مخفف بی بی است - جناب جس میں چوب نہیں لگائی جاتی - مؤلف عرض رہنما بجواله سفرنامه ناصر الدین شاه قاجار گوید که کرتا ہی کہ جس میں ستون در میانی نہیں ہوتا - (۲) زن یہود را نامند مؤلف عرض کند کہ اسم</p>
<p>بیچون اصطلاح - بقول انند بجواله فرنگ جامد معاصرین عجم است نسبت معنی اول خیال ما فرنگ بالکسر (۱) بی نظیر و بی مانند و (۲) نامی این است که صاحبان انند و غیاث از قیاس نامهای حق سبحانه تعالی مؤلف عرض کند که کار گرفته اند و دارد که اسم جامد فارسی قدیم باشد</p>	<p>بیچون اصطلاح - بقول انند بجواله فرنگ جامد معاصرین عجم است نسبت معنی اول خیال ما فرنگ بالکسر (۱) بی نظیر و بی مانند و (۲) نامی این است که صاحبان انند و غیاث از قیاس نامهای حق سبحانه تعالی مؤلف عرض کند که کار گرفته اند و دارد که اسم جامد فارسی قدیم باشد</p>

کہ معاصرین عجم آن را بتخصیص استعمال کردند ^{محققین} آصفیہ۔ بے شرم۔ بے حیا۔ بے لحاظ (۲) بے پرو

اہل زبان از ہر دو معنی ساکت (اردو) (ب) بے حجابی بمعنی بے پردگی کہہ سکتے ہیں۔

(۱) معشوقه مؤنث (۲) یهودن یهودی عورت نمونہ اصطلاح - بقول اندکوالہ فرنگ فرنگ

سبحا صل اصطلاح بمعنی بی نتیجہ و عجب بالکسر بمعنی بی نہایت و بے پایاں و -----

و نامکن (صائب ۷) اینکه هر طائفه قبلاً به پی شدن | مصدر اصطلاحی - بقول

خاصی دارند که نیست بی حاصل اگر جلوه هرچائی بحر معنی بدر فتن از حد شرع (صائب ۵) هرگز

تست کج (ارو) عجب و ناممکن۔

(الف) بی حجاب استعمال بقول انندخواه شهر بوستان را پ مؤلف عرض کند که هر دو

فرہنگِ فرنگ بالکسر (۱) بمعنی بی حیا و بی شرم موافق قیاس است (۱۹۹) (۱) بے حد

مؤلف عرض کند و کیوں بے پایاں (۲) حد شرعی سے تجاوز کرنا۔

کہ اسم فاعل ترکیبی است (صائب ۷۷) چون خلاف شرع کام کرنا۔

مکملی شیشہ موج بادہ گلزنگ اوچی توان دید (الف) بی حساب اصطلاح بقول بہا

از ریاض گردن او بی حجاب بود . . . . . و مانند (۱) معروف و (۲) کنایه از ظلم و ستم و سب از

(ب) الی حجامی | بمعنی مصدري بزيادت يک (صائب ۷) تا چند بی حساب بامل نظر کنی پڑ

مصدقیت (صائب) عرق نکردن زود اینک رسید نوبت روز حساب خطی (مخلص)

زنی محامی نیست بـ ستاره محمودین آفتاب کاشی (۵) شاهی که بر عتبت خود بی حساب

میں گرو دے (اردو) ہے محاب دہ بقول کرد پ سلا گشت و خانہ خود را ضا کرد

صاحب تحقیق الاصطلاحات نسبت معنی دوم گوید (۲) ظلم بیداد بیجا کام (ب) بیجا کام کرنا ظلم کرنا	
اصطلاح	که معنی کار بیجا باشد (اشرف مازندرانی ۷) یا (الف) بی حضور
الف بگو	بخیر انام عذابم نبری یا هر جا که بری به پیچ و تابم نبری (ب) بی حضور داشتن
بحر و آواز	یا این همه عیب کز من سرزد پوشکل بهشت (ج) بی حضور شدن
(۱) معنی	بی حسابم نبری یا مؤلف عرض کند که مراد از (د) بی حضور گردیدن
بیمار	معنی اول یعنی حقیقی است یعنی بدون حساب (ه) بی حضوری
و کتاب و دریافت و تحقیقات و از مصرع دوم مؤلف عرض کند که معنی حقیقی این (۲) پریشانی	
کلام مازندرانی سندش پیدا است و صائب هم گفته (۷) است که حضور قلب نباشد و معنی اول مجازان	
خواهی که حساب سخت تر از بند و صائب نفس شمرده زن (و ب) پریشان و بیمار داشتن کسی را دشانی	
خود حساب باش یا نسبت معنی دوم عرض می شود که گنایه یا تحکوم (۷) ترا که در لب نوشین هزار گونه شفا	
و ظلم و بیداد حاصل میشود از معنی اول معنی کاری بغیر دریافت یا چهره همیشه مرا بی حضور باید داشت (و ج)	
و تحقیق کردن بیجا باشد و بیدار کسی که کار متعلق بدوست و از بقول خان آرزو و در پیرایه هدایت معنی بیمار	
مصرع اول سند مخصوص کاشی استعمال این معنی شدن و تحقیق ما پریشان شدن هم (شغالی	
پیدا است و از کلام اول صائب و مخلص کاشی (۷) یا عاشق شد است درمان چیت یا	
(ب) بی حساب کردن معنی کار بیجا و عیسی آنجا که بی حضور شود (۷) (ملا آگهی ۷)	
ظلم و بیداد کردن بدست می آید (اردو) در جهان ده چیز دشوار است نزد آگهی یا کز تصویب	
الف (۱) بی حساب و کتاب - بے دریافت که در آن می شوم پس بی حضور یا ناز عاشق زهد	

فاسق شرم مسک بذل و بخل و عشوہ محبوب	فرنگ فرنگ یعنی ناراست و ناخالص و بی اصل
بد شکل و نظر بازی کور و لجن صوت بی اصولان	مؤلف عرض کند کہ موافق قیاس است
بحث علم جانان و میہمانی بہ تقلید و گدائی	اسم فاعل ترکیبی (ارو) و کیو بے اصل
نور و صاحبان بجز و اندہم ذکر این کردہ اند	بی حمیت استعمال بقول اند و بہار مراد
و ادہ مرادف (ج) (مخلص کاشی) بی حیا (سعدی) بہین آن بی حمیت را کہ	از بس دہم ز عاقبت کثرت رمیدہ شد و گد وید ہرگز نہ بخوار دید روی نیک بختی و مؤلف
بی حضور جمعیت حواس و (د) بقول آخر عرض کند کہ موافق قیاس است اسم فاعل ترکیبی	جمعیت خاطر و فراغ دل نہداشتن چہ حضور (ارو) بے حمیت بقول آصفیہ بے شرم
شکستگی و غمی است و حضورستان مقام آن بے غیرت - بے حیا -	و اما مؤلف گوید کہ حاصل بالہ در است
یعنی پریشانی و بیماری (عارف ایچی) چو فرنگ	بمعنی بیخود و بی ہوش مؤلف عرض کن
خامہ سبک غمراز بی حضوری دل و شہ پیش رو کہ موافق قیاس است اسم فاعل ترکیبی (ارو)	در ہر سجود و اراہ صاحبان بجز و اندہم ذکر بے حواس بقول آصفیہ بے اوسان - پریشان
این کردہ اند (ارو) (الف) (د) بیمار (د) بے خود - آپے سے بیخبر -	پریشان (ب) پریشان اور بیمار رکھا کہ نہ راج
و (د) پریشان اور بیمار ہونا (د) پریشانی و بیماری کہ گذشت و صاحب اندہم بانش مؤلف	بی حقیقت استعمال بقول اند بجاو الہ
عرض کند کہ آنکہ حیا و شرم نذر و موافق قیاس است	

اسم فاعل ترکیبی) و از همین است بیهیائی زیادت **چهر** گر با او شود از بی حیائی آفتاب
 یای مصدری بقاعده فارسی (صائب) (ارو) بے حیا۔ بقول آصفیہ بے شرم
 از خجالت مشرق پروین شود رخساره اش بے ادب۔

منج بقول بہار بنجہ مرادف این است بمعنی اصل و بالقطر برکندن بمعنی استیصال و باللفظ زدن
 و کردن بمعنی ریشہ دواندن و باللفظ نشانیدن از عالم نہال نشانیدن مستعمل (سعدی) عزیت
 چو بنج است و سلطان درخت و درخت ای پسر ماند از بنج سخت و صاحبان اند و مفت
 و رشیدی ہم ذکر این کرده اند **مؤلف** عرض کند کہ بنجہ کہ می آید فرید علیہ این است و استعمال
 این با مصداق فارسی در محقات می آید (ارو) بنج۔ بقول آصفیہ فارسی۔ اسم مؤنث **نجر** اصل

بنجار اصطلاح۔ بقول اندکجوالہ فرنگ فرنگ دارد و کہ برای خواجہ در اندیشہ ام چہ انبیت
 بمعنی بی خوف و خطر **مؤلف** عرض کند کہ کنایہ و اسم فاعل ترکیبی است (ارو) الف
 باشد (ارو) بے خطر بقول آصفیہ۔ بے خوف (۱) بے خاندان کہہ سکتہ ہیں یعنی وہ شخص جو
 (الف) بی خاندان اصطلاح بقول گھر سے جدا ہو۔ بے مسکن (۲) مسافر (۳) **بی خانمان**

(ب) بی خان و مان **بی خایہ** اصطلاح بقول اندکجوالہ فرنگ
 فرنگ (الف) (۱) بی خانہ و بی مسکن و (۲) مسافر فرنگ خواجہ سرا و خایہ کشیدہ و خستی **مؤلف**
مؤلف عرض کند کہ اصل این (ب) باشد کہ عرض کند کہ موافق قیاس است اسم فاعل ترکیبی
 فارسیان بخند و اعطاف بہم استعمال این کرده اند (ارو) خواجہ سرا و دیگر طلبی کا ممبر یا دیگر
 (ظہوری) (۳) زریل عادتہ بی خان و مان چہ غم **بنجیر** استعمال بقول اندکجوالہ فرنگ

غافل نہ آگاہ و بی وقوف مؤلف عرض کند دیکھو بیخ برآوردن ۔

کہ اسم فاعل ترکیبی است موافق قیاس (انوی) **بیخ برآوردن** مصدر اصطلاحی ۔ صاحب آصفی

(۷) در جهان آیتی شد است رخسار یک از ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند

حال خویش بنیجر است (۱) (ارو) بے خبر کہ قائم کردن بنیاد است (نظامی) (جناح

بقول آصفیہ ۔ ناواقف ۔ غافل ۔ بے شعور (بیوف) از ہواد زمین بیخ برآورد پس آہنگ شد و زمین

دیکھو بد زمین کے دوسرے معنی ۔ چار بیخ (۱) (ارو) بنیاد قائم کرنا ۔

بیخ برآوردن مصدر اصطلاحی صاحب **بیخ برکندن** مصدر اصطلاحی ۔ مرادف

آصفی ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف (بیخ برآوردن) است (انوری) (۷) برکند بہ

عرض کند کہ استیصال کردن است (ابوالفرح) عشق از بنجم (۱) تا بیخ صلاح و توبہ برکندم (۱) (ارو)

رونی (۷) برآورد بیخ طبع از خاک آدم پکڑو دیکھو بیخ برآوردن ۔

مسؤل گرد و طبع سائل (۱) (ارو) جزا کہینا **بیخ لشم** اصطلاح ۔ بقول برہان کبیر خای

بقول آصفیہ ۔ بیخ کنی کرنا ۔ استیصال کرنا مثلاً نقطہ دار کنایہ از گوشت است کہ بتازی لحم

بیخ برانداختن مصدر اصطلاحی گویند صاحب جہانگیری در ملحقات ذکر این کرد

صاحب آصفی ذکر این کرده از معنی ساکت (حکیم نزاری) (۷) از عالم معاش بہ نعمت

مؤلف عرض کند کہ مرادف (بیخ برآوردن) گزیدہ اند (۱) روی نکو و شیرہ انگور و بیخ لشم

است (سعدی) (۷) برانداختن بیخ شان از (۱) صاحب سروری ہم در ملحقات آورده چنان

بہشت (۱) کنوئم کین می نگارند زشت (۱) جامع و سراج و رشیدی و بحر و بہار ذکر این کرد

و صاحب ناصری این را مخصوص کند با گوشت و نیز باقی ماند که ماخذ واسم مصدر نیز آنیدن
 گویند مؤلف عرض کند که تخصیص ناصری است که می آید و از همین نیز ازای هتوز را بل
 موافق قیاس است و تقسیم دیگر محققین مجاز آن کردند به خای معجمه چنانکه فراز و فراخ به پنج شد
 (ار و و) گوشت - و کچو بیری - اور بلجی طخصی و پس از ان علامت مصدر تن بقاعده فارسی
 بکری کا گوشت -
 بر و زیاده کرده مصدری ساختند معنی غریال
بیمختن بقول موار و از پر ویزن گذرانند کردن که مراد از خالص کردن است و آنچه
 و مضارع این بیزد - صاحب نوادر مذکر به بابی فارسی به همین معنی می آید مبدل این چنانکه
 معنی بالاصراحت کند که در مضارع و امر این تب و تب پس آنچه صاحب نوادر تبدیل
 باب بلکه سائر ابواب مصادر ذات النخای خای خوابازای هتوز در مضارع و امر این بیان
 آن به زای تازی بدل شود صاحب فدائی گوید می کند غلط است بلکه بیزیدن (مصدر می)
 که جدا کردن نرمه هر چیز سائیده و کوفته از ریشه که حالات روک است و ترک آن بی غوری
 آن از رگنیز پر ویزن - صاحب اندکجواله صاحبان تحقیق بیش نباشد تصدیق وجودش
 فرنگ فرنگ گوید که غریال کردن - صاحب بحر از امر حاضر و مضارعش می شود کامل التصریف
 همین مصدر را به همین معنی بابای فارسی آورده بود برخلاف این که سالم التصریف است
 مؤلف عرض کند که ماخذ این بشیره فارسی از معنی از مشتقات این بدون ماضی و هم فعل
 که معنی خالص بازای فارسی می آید های هتوز خالص و مستقبل نیاید از اینجا است که فارسیان امر
 و زای فارسی بدل شد به زای عربی چنانکه زنده و زنده و مضارع از مصدر و بیزیدن (مصدر)

کردند و متحققین اسرار آن را متعلق باین کردند. **مؤلف** کسی - **مؤلف** عرض کند که دیگر متحققین
 اگر وجود (بیزیدن) نمی بود مصدر (بیزانیدن) ازین ساکت و معاصرین عجم بر زبان نداشتند
 که می آید از کجا پیدا شد این است حقیقت این مشتاق سزا استمال می باشیم (ارو)
 مصدر (ارو) چنانما بقول آصفیه - مالک اور نه ملوک -
 متعدی چندی سے آنا کانا بختن کا ترجمہ ملوک
لی خرد بقول انس بجواله فرنگ آصفی ذکر این کرده گوید که مرادف (بیج کردن)
 فرنگ بمعنی بی عقل و بی وقوف **مؤلف** است که می آید بمعنی ریشه و اذن (افوری)
 عرض کند که موافق قیاس و بمعنی حقیقی است (۷) گرچه در هر گبری در دوخت بیخی زرد
 (ارو) بے وقوف - دیکو بدین کا زبر که شبار و زی چون ذکر تو در شونماست **مؤلف**
لی خرو خواوند اصطلاح بقول انس عرض کند که مراد از قائم شدن است پس
 بجواله فرنگ و نگ - یعنی - مالک چیزی ونه (ارو) قائم ہونا -

بخت بقول جامع بروزان زردشت - درخت و غیره که از بیج آن را کنده باشند
 و فرماید که باشند جمیع عوض سین مہل ہم آمدہ - خان آرزو در سراج گوید کہ بہ بین مہلہ اصل است
 و پیشین بجمہ مبدل آن - (چنانکہ کستی کشتی) چه خستن باصتم عبارت از کندن است مجازاً
 از کوفتن و اگر بہ فتح خابو مجاز از مجروح کردن و اصل آن بیخ خست یعنی بیخ کنده و
 ضابطہ فارسیان است کہ ہر گاہ دو حرف از یک جنس جمع شوند حذف یکی از انہا جائز **مؤلف**
 عرض کند کہ محققہ بخیتہ بہ تخفیف ہای ہوز و بخیتہ کہ می آید اسم مفعول (بخستن) مصدر است

یونانی است و بفتح همزه اسم عربی و یونانی غلطی کسی از محققین فارسی زبان ذکر این نکرد و آنچه
و غلو فرمایا و به لاطینی ابرش و در زبان افغانی قیاس می خواهد مقام وصل انگشت یکف دست
خوگادلی و در کشمیری شنگیر و بفارسی شیرازی را توان گفت و پنج شاخ دست من وجه انگشت
پنج مهبک و به اصفهانی مژ و به ترکی شیرین با دست را توانیم گفت بابتی حال بدون سناست
و به فرنگی کلکیرز و در انگیزی لینکرس و مجرد قول شمس اعتبار را شاید (ار و و)
بهندی پلهی گویند پنج بات سوسن است پاتحه کی انگلیان مؤنث -
دو قسم می باشد پنج و شیرین و مستعمل شیرین است **پنج شست** بقول برهان بفتح اول و ضم نهاست
مرکب القوی مائل تر بحرارت و معتدل در نحو بر وزن زردشت هر چیز که آن را از پنج کند
و میبوست و گویند گرم و تر در اول و منضج اخلاط باشند مانند درخت و امثال آن و فرماید که بجای
غلظه و مرکبه و مسکن تنگی بسبب رطوبت شین نقطه دار - بین جمله هم آمده چه در فارسی
و عذوبت خود لهذا نافع التهاب معده شود و تبدیل می یابند صاحب سروری هم ذکر
آب زلال نقوع آن و مقوی اعصاب و نافع این کرده (شمس فخری ۵) چنان بنیاد ظلم
در عصب و منافع بسیار دارد الخ (۱) از کشور خویش پادشاهان الهی کرد و بنیشت و یکی از
پلهی - بقول آصفیه - هندی - مؤنث - اصل است (۵) او از معانی حقیر و بی هنر و عقل و جان ز
چرشی کی جگر گهوچی کے درخت کی جڑ پنج مهبک تن آن خیس باد و بنیشت پادشاهان جامع و
پنج شاخ دست اصطلاح بقول شمس هفت و اندهم ذکر این کرده اند مؤلف
معنی انگشت دست مؤلف عرض کند که دیگر عرض کند که اشاره این بر (پنج شست) گذشت

(۱۳۴۵)

و این مبدل آنست چنانکه کستی کشتی (ارو) (۱) بی خطر استعمال - بقول اندکوار فرنگ
و کیجو بخت -

بخت کردن | مصدر اصطلاحی - یعنی آنکه موافق قیاس است و از همین است مصدر

بیخ برکندن و استیصال کردن سندان ریختن (۲) بی خطر آمدن | بعضی بی خوف و خطر و بی خطر
از شمس فخری گذشت و ماخذ این مبدل را بخاندکور واقع شدن (انوری ۵) عدل تو همایت
(ارو) استیصال کرنا -

بیخش در آست | مثل - صاحبان بی خطر آمدن (ارو) (۱) بے خوف - نذر -

خرنیه و امثال فارسی ذکر این کرده از معنی و (۲) بے خوف و خطر هونا - بے مضرت واقع هونا -
محل استعمال ساکت مؤلف عرض کند که بیخ کردن | مصدر اصطلاحی - صاحب

فارسیان این مثل را بختی کسی زنند که سرسبز و آصفی ذکر این کرده گوید که مرادف بیخ زدن
شاداب و خوشحال باشد مانند درختی که بیخ او است که گذشت و صاحب بحر (بیخ کردن) است
در آب باشد و حاصل آن سرسبزی است - راقم کرده گوید که استحکم شدن آن در زمین

(ارو) پہلا پھولا ہے - صاحب آصفیہ نے مؤلف عرض کند که موافق قیاس است
پہلا پھولا پر فرمایا ہے صفت صاحب نصیب (سعدی ۵) درخت کرم ہر کجا بیخ کردم گذشت

دولت مند - امیر چیسے پہلا پھولا گھر ب از فلک شاخ و بالای او (ارو) دیکھو بیخ زدن

دیکھتے ہیں (عو) دکن میں کہتے ہیں پہلا پھولا (بیخ کن) استعمال - صاحب آصفی
ہے یعنی سرسبز ہے شاداب ہے (۱) بیخ کردن | ذکر ب اگر وہ از معنی است

(ج) بیج کنی مؤلف عرض کند که استیلا و بر شوکران هر چه می فرماید با نقلش بر (باریون)	(ج) بیج کنی مؤلف عرض کند که استیلا و بر شوکران هر چه می فرماید با نقلش بر (باریون)
چیزی کردن و از بیج و بنیاد بر آوردن و نیست و با آوردن کرده ایم (ارو) دیکو بار یقون -	چیزی کردن و از بیج و بنیاد بر آوردن و نیست و با آوردن کرده ایم (ارو) دیکو بار یقون -
کردن (کمال اصفهانی) آنکه بیج فراق او کند	کردن (کمال اصفهانی) آنکه بیج فراق او کند
که رستم زال زرتواند بود و (الف) امر حاضر بهار یعنی قمر ساق و شری و فتنه انگیز است	که رستم زال زرتواند بود و (الف) امر حاضر بهار یعنی قمر ساق و شری و فتنه انگیز است
(ب) و اسم فاعل تکبیری (نوری) نوبت بحر و اندهم ذکر این کرده مؤلف عرض کند که	(ب) و اسم فاعل تکبیری (نوری) نوبت بحر و اندهم ذکر این کرده مؤلف عرض کند که
ملک بیج کن که شد است و دشمن تو چو مهره در خیال عجمان است که شری و فتنه انگیز را بن گوش	ملک بیج کن که شد است و دشمن تو چو مهره در خیال عجمان است که شری و فتنه انگیز را بن گوش
شدر و (ج) حاصل بالمصدر (ب) زرد رنگ می باشد (ارو) بر اثر شری و نوبت	شدر و (ج) حاصل بالمصدر (ب) زرد رنگ می باشد (ارو) بر اثر شری و نوبت
صاحب اندک و اله شریک و رنگ ذکرش کرده است - و کنین اس موقع بر کتبه پیرین کاگوشیا	صاحب اندک و اله شریک و رنگ ذکرش کرده است - و کنین اس موقع بر کتبه پیرین کاگوشیا
(ارو) الف - بیج کنی که - بیج کنی که نه والا کما یا مواه	(ارو) الف - بیج کنی که - بیج کنی که نه والا کما یا مواه
(ب) بیج کنی که نه بقول آصفیه بزرگوار نیست	(ب) بیج کنی که نه بقول آصفیه بزرگوار نیست
و نابود کرنا (ج) بیج کنی حاصل بالمصدر (ب) دیگری از محققین فارسی زبان ذکر این نکرد	و نابود کرنا (ج) بیج کنی حاصل بالمصدر (ب) دیگری از محققین فارسی زبان ذکر این نکرد
بیج گوی اصطلاح - بقول برهان بکاف بر معاصرین عجم بر زبان مذاند مؤلف گوید که	بیج گوی اصطلاح - بقول برهان بکاف بر معاصرین عجم بر زبان مذاند مؤلف گوید که
و او رسیده و بای به تختانی رسیده بیج تفتی است اگر سند استعمال بدست آید تو انیم قیاس کرد که	و او رسیده و بای به تختانی رسیده بیج تفتی است اگر سند استعمال بدست آید تو انیم قیاس کرد که
که شوکران باشد و آن را بیونانی (تودریون) مرکب باشد از بیج بمعنیش و نوش که بمعنی گل	که شوکران باشد و آن را بیونانی (تودریون) مرکب باشد از بیج بمعنیش و نوش که بمعنی گل
گویند و بهترین آن از تفت آورند و تفت از سیاه و تیره که در بن حوضها و ته جوی ما بهم می رسد	گویند و بهترین آن از تفت آورند و تفت از سیاه و تیره که در بن حوضها و ته جوی ما بهم می رسد
و اعمال نیز و است صاحبان جامع و ناصری و این همان است که حقیقتش بر استقور و ن بیان	و اعمال نیز و است صاحبان جامع و ناصری و این همان است که حقیقتش بر استقور و ن بیان
انند هم ذکر این کرده اند صاحب محیلا ذکر این کرده ایم (ارو) دیکو استقور و ن -	انند هم ذکر این کرده اند صاحب محیلا ذکر این کرده ایم (ارو) دیکو استقور و ن -

بنج مهبک

اصطلاح - این مهبانست که قضا و شاخ آن جز گرم نیار و بر **مؤلف** بذیل بنج سوسن اشاره این کرده ایم و مهبک اسم عرض کند که فارسیان بنج بمعنی درخت و نهال جامد فارسی زبان است برای سوسن پس این هم استعمال می کنند چنانکه گویند یک بنج درخت مرکب اضافی است مرادف بنج سوسن (ارو) نشانه ایم یعنی یک درخت در زمین قائم و یکم بنج سوسن - کرده ایم و این چنان است که نفر برای آدم

بنج نرگس

اصطلاح - بقول خان آرزو در وراس برای گاوا سپ و زنجیر برای فیسل چراغ هدایت بمعنی پیاز نرگس (کتابتی ۵) چوب (ارو) درخت بونا -

بنج نوش

اصطلاح - بقول مؤید در نسخ نرگس اگر دو روم افکند در خاک پنهان درون کفن باشند هزار قدح بهار بذر که می بالا گوید که قلمی بهیم آهن (کذا فی الطب) و در نسخ مطبوعه در نسخ تندر ام این شعر را می شیراز است صاحب نو کشور این را به حای حطی عوض خای عجمه اتد نقل نگار بهار **مؤلف** عرض کند که بمعنی آورده گوید که شرابیکه در بنج تریاک انداخته حقیقی است (ارو) درخت نرگس کی جڑ - باشند **مؤلف** عرض کند که آن (بنج نوش)

بنج نشان

اصطلاحی - صاحب است که بجایش می آید و این لغتی است که آصفی گوید که از عام نهال نشان است بهای محققین اهل زبان ترکش کرده اند می دانیم که بذیل بنج اشاره این کرده (حافظ ۵) شکر انیز صاحب مؤیدین را از کجا پیدا کرد و بذیل که دیگر بار رسیدی به بهار به بنج نیکی نشان گل لغات فارسی زیشت - صاحب محیط بر توفیق بوی به (الفوری ۵) بنج همان را نشانده (خبرث الحدید) گوید که بفارسی نوش و چرک

وریتم آہن و بشیرازی رتم و بہندی لوہی کاسیل **بی خوانی** اصطلاح۔ بقول اندجوالہ فرنگ
 کوکیت نامندو آن ہمانست کہ بر (استقورون) فرنگ بمعنی ہیرگی و بی ذاتگی مؤلف عرض
 ذکرش کردہ ایم وجہ تسمیہ این ہیچ معلوم نشد کند کہ موافق قیاس است کہ از خوان و ریخا
 کہ ترکیب پنج بانوش چراست و در لغت فارسی خوان نعمت مراد است (ار و و) ہیرگی
 نوش ہم بدن معنی نیامدہ چنانکہ صاحب محیط بقول آصفیہ مؤنث۔ بے لطفی۔
 ذکرش کردہ (ار و و) دیکھو استقورون۔ **بی خواہش** استعمال۔ بقول اندجوالہ
بی خوابی کشیدن مصدر اصطلاحی۔ فرنگ فرنگ بمعنی بی طوع و رغبت مؤ
 مبتلای بیخوابی شدن (صائب) دولت علیہ عرض کند کہ موافق قیاس و مرادف بی خواست
 اگر کچھ بی خوابی کشیدہ کرد در ایام سخت مافضاً است کہ گذشت (ار و و) دیکھو بے خواست
 خوابہا (ار و و) بے خوابی کے مرض میں مبتلا ہونا **بیخ و بار** اصطلاح۔ بمعنی بیخ و بن است
بی خواست اصطلاح۔ بقول بحر و اندسند این از استاد فرسخی بر معنی پنجم بار گذشت
 و غیات بمعنی بی تلاش و فکر و نا طلبیدہ مؤلف (ار و و) بیخ و بن کہہ سکتے ہیں جیسے اُس نے
 عرض کند کہ موافق قیاس است (صائب) اس باغ کو بیخ و بن سے برباد کیا۔
 آہ از درد گران بی خواست می خیزد ز دل **بیخود** اصطلاح۔ بقول بہار مرادف
 در کمان سخت حفظ تیر کردن مشکل است (بی خویش) و بیخوشتن (کنایہ از ہوش
 (ار و و) بغیر طلب کے۔ بے خواست بھی و متحیر۔ صاحبان بحر و فرنگ فدائی و ہفت
 کہہ سکتے ہیں۔ بے خواہش۔

(۷۲۲۸)

بیخودم پاس رازمی رسد م پ پاکم ازخست گذاز بیخودی و مدہوشی (ولہ ۵) بیخودی سرکرد
می رسد م پ (ار ۱۰) بیخود بقول آصفیہ پ اگر حرف سفر بر ماگیر پ نیت از احوال خود
سے بخیر۔ از خود رفتہ۔ بے ہوش۔ مدہوش۔ مارا خبر بر ماگیر پ (ار ۱۰) (۱) بے خودی
بدحواس۔ مخمور جب کو اپنی خبر نہ ہو۔
بقول آصفیہ۔ مؤثث۔ بیہوشی۔ بدحواسی۔

(۱) بیخود فادون استعمال۔ ہر دو مرد و جد۔ عالم بخیری۔ (۲) بے خودی واقع ہونا۔
(۲) بیخود گردین لکیر است بمعنی از خود استعمال۔ بقول انند

بیخیر شدن و مدہوش گردیدن و بی ہوش و بجوازہ فرہنگ فرنگ بمعنی معروف مؤلف
حواس شدن (ظہوری ۱۵) در خارزار عرض کند کہ بمعنی کسی کہ نہ چیری خورد و نہ خویش
خرقہ ظہوری شگفتہ دل پ بیخود بہت گل غمیر و کنایہ از بے آرام و بے سکون۔ اسم فاعل
فادہ ایم پ (ولہ ۵) روی بنمای کہ بیخود گرد ترکیبی است موافق قیاس (ار ۱۰) بے خور
پ چند در دیدن خود و سازم پ (ار ۱۰) و خواب بقول آصفیہ وہ شخص جو کھائے نہ سوئے
بے خود ہونا۔
بے چین اور بے آرام۔

(۱) بی خودی اصطلاح (الف) بی خویش اصطلاح۔ الف
(۲) بی خودی سرکردن بمعنی مدہوشی (ب) بی خویشستن بقول برہان باو

و از خود رفتگی و بی ہوشی باشد (ظہوری ۱۵) مدلولہ بروزن بی ریش بمعنی بی خود و بیہوش
بیخودی و ام می توانم کرد و شہرت خود از ائسی داکو (ب) مرادف آن و مصدر
پ (۲) ظاہر شدن و واقع شدن و آغاز شدن (ج) بی خویش شدن بمعنی بیخود شدن

هم آمده که سندش از طهوری بر (بخوش آبان) این برج گذشت (ار دو) دیکهونج -
گذشت صاحبان جهانگیری و بحر و رشیدی و **بخنج یک گرفته باد** اصطلاح بقول شمس
و جامع و فدائی هم ذکر الف و ب کرده اند و بابای اول و کاف دوم فارسی یعنی جهان ضرب
جهانگیری در ملحقات هم ذکر ب کرده و صاحب شد و شش جهت از میان برخاست و بمعنی قیامت
ناصری بر الف قانع و بذیل آن ذکر ب هم فرمود و **مؤلف** عرض کند که همه محققین فارسی
و بهار معنی متخیر را برین اضافه کرده - خان آرزو زبان و معاصرین عجم ساکت و خلاف قیاس است
در سراج بذكر این گوید که این اصل بجا است و لغو اعتبار را نشاید (ار دو) قیامت بموت
و صاحب رشیدی که آن را حقیقت شمرده خطای **بی حیل** اصطلاح - بقول برهان باخای نقطه وار
مؤلف عرض کند که موافق قیاس و مورد بروزن بی حیل - خرفه را گویند و عبری بقوله الحق
بیخود است که گذشت (مولوی معنوی ب) صاحبان جامع و مهنت هم ذکر این کرده اند صاحب
آنخواجه را از نیم شب بیماری پیدا شده پاره و رشیدی صراحت فرید کند که مرادف (بوخله) است
بر دیوار با بخویشتن سمری زند (ار دو) جهانگیری گوید که آن را بخله و پرپین هم خوانند -
الف اورب - دیکهونج خود (ج) بخود هونا - خان آرزو در سراج می فرماید که ظاهر او بیا یا
بیخه بقول بهار و اند مرادف بخنج (طهوری) بر عکس آن تبدیل یافته و یای دوم از بوخله حذف
(ج) چنان بخیه و ریشهای ستین پاکر رگ زنده کرده اند **مؤلف** عرض کند که صراحت کامل
در غرگازین **مؤلف** عرض کند که حقیقت بر (بخله) گذشت (ار دو) دیکهونج -
بیخه بقول برهان بکسر اول و سکون ثانی و وال (ا) نام درختی است مشهور و آن را

بحرلی مصنف خوانند۔ صاحبان سروری و جہانگیری و رشیدی و ناصری و جامع و سراج
 ذکر این کرده اند (ناصری ۵) حقیرم ای چمن پر اسبین گری شربیدم پو کہ از جان سایم
 جوئی چو بر سرتافت خورشیدم پو صاحب نغیث گوید کہ گویند این درخت بار ندارد و بار
 این را دیده ایم کہ قابل خوردن نباشد مگر بید سادہ پھر شگوفہ ثمر ندارد و محققین نوشتہ اند کہ
 ہفدہ نوع است صاحب رہنما بحوالہ سفرنامہ ناصر الدین شاہ قاجار این را بید مخبون ہم گفتہ بہا
 گوید کہ بدین معنی تیغ و خنجر و شمشیر و طرہ از تشبیہات اوست (خواجہ جمال الدین سلمان ۵)
 بہ تیغ بید و اسپر غم غم از دل کن کنون بیرون پو کہ تیغ بید۔ اسپر غم چو دید انداخت غم و غم پو
 (الفری ۵) ناگشید است قضا خنجر بید پو ہمہ گلزار پر از پیکان است پو (ولہ ۵) در صفت
 قضا بخون عدو پو تا بشمشیر بید گلگون باد پو (محمد قلی سلیم ۵) پریشان مادرم چون طرہ بید
 چو مرغ بیضہ ضائع کردہ نومید پو صاحب محیط گوید کہ اسم فارسی است معروف بہ بید سادہ و
 بحرلی خلاف و مصنف و تبرکی بال و سکور و بلغت افغانی اولہ و در ملک مالوہ دیگر مزاج
 آن حار با اعتدال و بقول صاحب کامل بار دو یابس و گویند ثمر آن معتدل میان رطوبت و سبوت
 و در آن قبض خفیف و برگ آن سرد و خشک و در آن اندک حرارت و قبض و تلخی است و گل
 آن سرد و خشک و منافع دارد (الخ) مؤلف عرض کند کہ اسم جامد فارسی زبان است۔
 (اردو) بید۔ بقول آصفیہ۔ فارسی۔ مذکر۔ ایک قسم کے درخت کا نام جسے ہندی میں
 بیت کہتے ہیں اس کے شاخون میں از حد خمیدگی اور لچک پائی جاتی ہے۔
 (۲) بید۔ بقول برہان و سروری و جہانگیری و رشیدی و ناصری و جامع و سراج نام

دیوی بودہ درما نذران کہ رسم اور راکشت (حکیم فردوسی ۷) بد ترید پہلوی دیو سپید
جگر گاہ اولاد و غنڈی و بید (۷) نمائی مراجای دیو سپید پڑمہان خان پولاد و غنڈی
و بید پڑ مؤلف عرض کند کہ اسم جاد فارسی زبان می نماید (ار ۹۹) بید - فارسی مین
ایک مازندرانی دیو کا نام ہے جسکو رسم نے قتل کیا تھا۔ مذکر۔

(۳۳) بید - بقول برہان و سروری و جہانگیری و رشیدی و جامع بمعنی باشید و بوید
(حکیم فردوسی ۷) میان بستہ دارید و بیدار بید پڑمہ در پناہ جہاندار بید پڑ صاحب
ناصری گوید کہ محقق بوید و بوید محقق باشید مؤلف عرض کند کہ ناصری سکندری خورد
کہ بوید را محقق باشید نوشته باشید از باشند است و بوید از بودن و ہر دو جمع حاضر
امر و بید محقق بوید بخلاف واو (ار ۹۹) رہو تم۔

(۳۴) بید - بقول برہان و سروری و جہانگیری و ناصری و جامع کرکی را گویند کہ کاغذ و
جامہ ہای شمشین را ضائع کند صاحب سروری گوید کہ بدین معنی مرادف بتو (منظر سروری
۷) ہوا چنان زبردت کہ آدمی خواهد پڑ کہ همچو بید بموئینہ در شود پنهان پڑ صاحب
رشیدی گوید کہ گرمی است کہ در بید می باشد و خوراکش بید است۔ خان آرزو در سر
بر رشیدی اعتراض کند و بادگیر محققین شفق چنانکہ (مند بید زردہ) و (قالین بید زردہ)
مؤلف عرض کند کہ ما ہم باتفاق ہمہ محققین زبان دان و اہل زبان دان قول رشیدی
را بدون سند متبرن داریم (ار ۹۹) وہ کیڑا جو کاغذ اور شمش کو ضائع کرتا ہے۔ مذکر۔

(۵) بید - بقول برہان و سروری و جامع و سراج بمعنی پیوہ و بی فائدہ و ناسودمند

باشد وقتی که مرادف باد شود چنانکه گویند (باد و بید) یعنی بیخاذه و ناسودمند (حکیم فردوسی) که بهرام دادش بایران نوید پو سخن گفتن او شود باد و بید پو مؤلف عرض کند که استعمال این مفرد نیامده و بجای مبادل مهمل باد است که بر معنی پیش معنی هیچ گذشت الف بدل شد به تختانی چنانکه ارمغان و یرغان (ار و و) یهوده - بے فائده -

(۶) سید - بقول برهان و سروری و جهانگیری و ناصری و جامع بزبان هندی نام کتابی است مشتمل بر احکام دین هندوان و باعقاد ایشان کتاب آسمانی است (امیر خسرو) زهی هند و زبانت ماند در بید پو که در محراب داری روی اتید پو صاحب رشیدی گوید که نام چهار کتاب هندوستان که باعقادشان هر چهار کتاب آسمانیست صاحب غیاث گوید که در حقیقت آن یکی است و مشتمل است بر چهار دفتر - خان آرزو در سراج ذکر این کرده گوید که هندی صرف است مؤلف عرض کند که در سنسکرت نام این کتاب وید است - و او و بعض از هندو بید هم خوانند به بی تحقیقی فارسیان آن را منقرس کرده اند به تبدیل و او به موخده چنانکه آو و آب (ار و و) وید - بقول آصفیه سنسکرت - اسم دیگر ماخوذ از و و کتاب آسمانی -

(۷) سید - بقول برهان و جامع یعنی هوش و شعور - صاحب غیاث بذکر این گوید که چنانکه بیدار معنی مقابل خفته خان آرزو در سراج گوید که (قالین بید زده) را صاحب مؤید الفضل (هوش زده) خوانسته باشد که معنی هوش هم آورده - صاحب برهان هوش را هوش خوانده این معنی قائم کرده باشد چنانکه بعد تعیش و تنقیح معلوم می شود مؤلف عرض کند که بید و بیدار

که اسم فاعل ترکیبی است تفتیش و نتیج شایع است (ارو) هوش بقول آصفیه فارسی بهم
نذکر - فهم - بده - سمجه - عقل - فراست - دانش - شعور -

(۸) پید - بقول برهان بحواله مؤید معنی هوش که عربان فاربه خوانند - خان آرزو در سراج گوید
که بدین معنی در هیچ کتاب لغت و کلام شعر انظر نیاده و فرماید که بخیاں می رسد که صاحب مؤید شعر
استادی (قالی بید زدها یا مثل آن دیده بقیاس معنی آن هوش فهمید مؤلف عرض کند که راست
می نماید و این باریک بینی صاحب مؤید برای تأیید فضلا است که هوش را هوش دانست و غیر از
صاحب برهان که بحواله او ذکر این کرد دیگر کسی از محققین اهل زبان ذکر این معنی نکرده و دلیل صحت
هوش از لغت (پیدار) بدست آمد و قیاس تقاضای آن نمی کند که اهل لغت هوش را هوش خوانند
باشند باقی حال این معنی را بدون استدلال تسلیم نمی کنیم (ارو) چو باد و کھو تبر کے پانچون معنی -

(۹) پید - بقول بهار نام گیاهی که عبری خیزران گویند و از برگ آن پلنگ و امثال آن
بافند و فرماید که بدین معنی بیت بقوقانی هم متعارف (محمد سعید اشرف) پی خواب بهاری فرشته
گردند و پلنگ بیداف از سایه بید و مؤلف عرض کند که صاحب محیط بخیزران گوید که
لغت فارسی است و بهندی بیت و چوب بیت و عبری جنة که برگ آن شبیه برگ نخل و کوتاه
از آن و از برگ آن سطح کرسی و چارپائی می بافند و در هند بسیار گرم و خشک در دوم و
شایدن سائیده آن جهت قطع زرف الدم و طلع آن رادع و محلل اورام و مورچه گزیده
و از خواص آنست که چون در جامه گذارند از ضربه آن ضرر نمی رساند (الخ) مؤلف عرض کند
که چیزی که بهار را در غلط انداخت همین فرش کرسی و چارپائی هاست که درین روزها اندوخت

در بید یعنی اول (درست می گفتند و دیگر ترجمه هندی بیت و حقیقه خیزران و رای بید فارسی است
 فارسیان آن را بید نمی گویند صاحب برهان هم بر خیزران ذکر بید نکرده و نوعی از چوب و گی گفته
 صاحب مخزن الادویه خیزران را لغت عرب گفته می فرماید که در فارسی خیزران بدون تحتانی
 است و به هندی بیت صاحب محیط بر بیت هندی که به نون بعد تحتانی آمده ذکر خیزران کرده
 پس تحقیق شد که ترجمه هندی بید بیت است و ترجمه هندی خیزران بیت به نون عجب است
 که صاحب محیط بر بیت اسم عربی خیزران گفته و اسم فارسی خیزران و این بالعکس (مخزن الادویه)
 باشد (ارو) نیست - بقول محیط هندی مین پتم اور سنسکرت مین پتمیوده - پترو و چاکھوج
 - اگر چاهوه - دیرکھ پترکار لیک -

بید اول اصطلاح - بقول برهان (۱) ظلم و نامری و سراج ذکر این کرده اند بهار گوید که	بید اول اصطلاح - بقول برهان (۱) ظلم و نامری و سراج ذکر این کرده اند بهار گوید که
ستم باشد و (۲) نام شهری از ترکستان باشد این مرگب است از بید و آد که کلمه نسبت است	ستم باشد و (۲) نام شهری از ترکستان باشد این مرگب است از بید و آد که کلمه نسبت است
آتش کافور نام جادوی بوده آدم خوار که ستم و چون درخت بید بار ندارد این مرگب را بنجا	آتش کافور نام جادوی بوده آدم خوار که ستم و چون درخت بید بار ندارد این مرگب را بنجا
اورا گشت صاحب سروری ذکر هر دو معنی یعنی (۳) ظالم و ستمکار استعمال کرده اند -	اورا گشت صاحب سروری ذکر هر دو معنی یعنی (۳) ظالم و ستمکار استعمال کرده اند -
کرده (حکیم سنائی ۴) فقر انصاف و زیبا (حکیم ناصر خسرو ۵) رها کن ظلم و عدل و	کرده (حکیم سنائی ۴) فقر انصاف و زیبا (حکیم ناصر خسرو ۵) رها کن ظلم و عدل و
شیدیکیت ۶ پنج بید او شایع بیدیکیت ۶ داد و گزین پا که باشد بیگان بیداد بیدین بود	شیدیکیت ۶ پنج بید او شایع بیدیکیت ۶ داد و گزین پا که باشد بیگان بیداد بیدین بود
(فردوسی ۷) دزدی بود و از مردم آید بود فرماید که بمعنی اول مرگب است از بیکه ربه	(فردوسی ۷) دزدی بود و از مردم آید بود فرماید که بمعنی اول مرگب است از بیکه ربه
۸ کجا نام آن شهر بیداد بود که صاحب فدا می بود (داد) و بدین معنی لفظ شستن و کردن و	۸ کجا نام آن شهر بیداد بود که صاحب فدا می بود (داد) و بدین معنی لفظ شستن و کردن و
معنی اول قانع و صاحبان رشیدی و جماعت کشیدن می آید مؤلف عرض کند که ماخذ آن	معنی اول قانع و صاحبان رشیدی و جماعت کشیدن می آید مؤلف عرض کند که ماخذ آن

بمعنی اول همان است کہ بہار ذکرش کرد و عجیبی **بیدار پسندیدن** استعمال - صاحب
 نیست کہ نام شہر بیداد ہم بوجہ مردم خواری آصفی ذکر این کردہ از معنی ساکت **مؤلف**
 پادشاہ آن قرار یافت و ماخذ معنی سوم بیان عرض کند کہ رواداشتن ظلم و جور است و بیداد
 کردہ بہار ہیچ و این اسم فاعل ترکیبی است پیشگی را پسند کردن (صائب ۵) باز صائب
 بمعنی ظالم یعنی کسی کہ داد و انصاف ندارد - عند لیبان را بشور آوردہ پد بر ہم آوزان خود
 و استعمال این با مصداق فرس در طحقات می آید پسند این بیداد را پد (اردو) جور و جفا کو
 (اردو) (۱) بیداد بقول آصفیہ - فارسی پسند کرنا -

اسم مؤنث ظلم و ستم - جور و جفا - جبر و تعدی **بیداد پیشہ** اصطلاح - بقول بہار و اند
 (۲) بیداد ترکستان کے ایک شہر کا نام ہے ظالم و ستمگار باشد (نظامی ۵) دو بیداد
 جس کا پادشاہ مردم خوار تھا - مذکر (۳) ظلم پیشہ بہ پیش اندرون پد بہ بیداد خود شاہ را زہن
 بیدادگر - دیکھو استنبہ کے چہٹے معنی - **مؤلف** عرض کند کہ موافق قیاس است

بیداد آمدن مصدر اصطلاحی - جہا (اردو) بیداد پیشہ - کہہ سکتے ہیں - جہا پیشہ
 آصفی از معنی این ساکت **مؤلف** می گوید کہ بھی ترکیب فارسی ظالم کو کہہ سکتے ہیں -

بوقوع آمدن ظلم (فغانی شیرازی ۵) فراتھم **بیداد جہش** مصدر اصطلاحی - صاحب
 شود چند آنکہ زو بیدادی آید پد ولی فریاد از ان آصفی این را آوردہ از معنی ساکت **مؤلف**
 ساعت کہ یکیک یاد می آید پد (اردو) بیداد عرض کند کہ طلب و خواہش جور و جفا کردن و
 ظاہر ہونا - ظلم واقع ہونا - بیداد جو کہ می آید از زمین مصدر راست (اردو)

ظلم دوست - ظلم کو چاہنا۔ ظالمی کو پسند کرنا۔ ظلم بیدار کیا جانا۔ مبتلائی جو روحنا ہونا۔

کی فکر میں رہنا۔

بیدار و بیدار استعمال - صاحب آصفی

بیدار و جلوہ اصطلاح - بقول بہار وانند ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض

از اسماء محبوب است مؤلف گوید کہ شت کند کہ مرادف (بیدار داشتن) کہ گذشت

سند استعمال این می باشیم اگرچہ اسم فاعل ترکیبی (ناظم ہروی) دلم بردی و کردی پشت

و موافق قیاس است ولیکن استعمال این از نظر بر من پندید از برق این بیدار و خرمن پ -

مانگشت (ارو) بیدار گر معشوق کو کہ سکتے (ارو) دیکھو بیدار داشتن۔

بیدار و چو اصطلاح - همان کہ ذکرش بر بیدار **بیدار و رسیدن** استعمال - صاحب آصفی

جستن گذشت (قاسمی گونادی) ز بیداری ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض

چرخ بیدار و جوی پ ز شاہ جهان بخت بر تافت کند کہ عائد شدن ظلم بر کسی (ملاجامی) (

روی پ (ارو) بیدار گر۔ بیدار و جو کہ از تیغ خان اگرچہ بیدار رسد پ صد زخم ستم

سکتے ہیں - بمعنی ظالم۔ بر دل ناشاد رسد پ (ظہوری) بیگانگان

بیدار و داشتن استعمال - صاحب آصفی بد از ظہوری مگر رسد پ بیدار و اینقدر یکدام

ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند آشنا رسید پ (ارو) ظلم عائد ہونا۔ ظلم

کہ بعضی مبتلائی بیدار شدن (عالی شیرازی) واقع ہونا۔

بیدار و رفتن استعمال - صاحب آصفی

دل ما این ہمہ بیدار و چشم تو نہ داشت پ نیست از **بیدار و رفتن** استعمال - صاحب آصفی

پیش خود الہتہ بایابی کسی است پ (ارو) ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض

<p>کنند که مرادف (بیدار سیدن) است که گذشت (ظهوری) بران میدسکین چه بیدارفت بیدار فلک را به تغافل گذرانیم و پوشیدن چشم و که در دام از یاد صیاد رفت و (ارو) است ز دشمن سپر ما و (ارو) جور و جفا که دیکو بیدار سیدن - برداشت که نا ظلم سبنا -</p>	<p>کنند که مرادف (بیدار سیدن) است که گذشت (ظهوری) بران میدسکین چه بیدارفت بیدار فلک را به تغافل گذرانیم و پوشیدن چشم و که در دام از یاد صیاد رفت و (ارو) است ز دشمن سپر ما و (ارو) جور و جفا که دیکو بیدار سیدن - برداشت که نا ظلم سبنا -</p>
<p>بیدار کردن استعمال - صاحب آصفی ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض بیدار مند و بیدار و ند بمعنی ظالم و ستمکار و فرما کند که جور و جفا کردن (صائب) فریاد کنند موافق قاعده نادار اگر باید چه (دادگر) گویا چه بیدار ها کند و بر خاطر که سایه گل کوه غم شود صیغه فاعل است و سلب آن بلفظ نامی شود چنانچه و (ارو) ظلم که نا - بیدار کردن جور و جفا که سلب وصف جاهل بنا جاهل کنند بی جاهل مگر بیدار کشیدن استعمال - صاحب آصفی آنکه گفته شود که بیدار مگر بمعنی ستم است محقق</p>	<p>بیدار کردن استعمال - صاحب آصفی ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند بیداری - اگر چه پسین احتمال پرضعیف است پس که تحمل جور و جفا کردن و مورد ظلم شدن (ظہیر) بیدار مگر بمعنی ستم گر باشد (خواجہ نظامی) تو با فاریابی (کمینه پایه من شاعر است خود بنگر) دادی او هست بیدار مگر و تو میران زور و ترازو که چند گونه کشیدم ز دست او بیدار و (ارو) ز و (فردوسی) بغرنی مرا گر چه خون شد جگر ظلم سبنا به ستامی ظلم سبنا -</p>
<p>بیدار کردن استعمال - صاحب ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف این کرده مؤلف عرض کند که گر بقول بر</p>	<p>بیدار کردن استعمال - صاحب ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف این کرده مؤلف عرض کند که گر بقول بر</p>

<p>بمعنی کتده و سازنده - همچون کوزه گر و امثال آن و مرادف گار هم می آموزگار و آموزگر که از پ (ار و و) دیکه بیدارگر -</p>	<p>بمعنی کتده و سازنده - همچون کوزه گر و امثال آن و مرادف گار هم می آموزگار و آموزگر که از پ (ار و و) دیکه بیدارگر -</p>
<p>پ (و و) معنی فاعلیت مفهوم می گردد و وقتی که با کله بیدادی استعمال - بقول انتم و دیگر ترکیب شود پس این مرکب موافق قیاس فرنگ فرنگ بمعنی ظلم و جفا و ستم است است مخفی مباد که (بیداد) بمعنی ظلم گذشت عرض کند که با لفظ بیداد که به معنی جور و جفا پس درین مرکب به همین معنی است (ار و و) گذشت یای مصدری مرکب کردند صاحب بیدارگر - ظالم کو که سکتے ہیں (ترکیب فارسی) تحقیق الاصطلاحات بذیل بیداد ذکر این کرده ظلم کرنے والا - (قیح خان الفتی و نفائس المآثر) شب از بیدار</p>	<p>پ (و و) معنی فاعلیت مفهوم می گردد و وقتی که با کله بیدادی استعمال - بقول انتم و دیگر ترکیب شود پس این مرکب موافق قیاس فرنگ فرنگ بمعنی ظلم و جفا و ستم است است مخفی مباد که (بیداد) بمعنی ظلم گذشت عرض کند که با لفظ بیداد که به معنی جور و جفا پس درین مرکب به همین معنی است (ار و و) گذشت یای مصدری مرکب کردند صاحب بیدارگر - ظالم کو که سکتے ہیں (ترکیب فارسی) تحقیق الاصطلاحات بذیل بیداد ذکر این کرده ظلم کرنے والا - (قیح خان الفتی و نفائس المآثر) شب از بیدار</p>
<p>(۱) بیدادمند اصطلاح - بقول بهار بیداد آن طفل کتب یاد می گردم و چو طفلان دست</p>	<p>(۱) بیدادمند اصطلاح - بقول بهار بیداد آن طفل کتب یاد می گردم و چو طفلان دست</p>
<p>(۲) بیدادوند مرادف بیدارگر و بیداد بر سر می زد و فریاد می گردم (ار و و)</p>	<p>(۲) بیدادوند مرادف بیدارگر و بیداد بر سر می زد و فریاد می گردم (ار و و)</p>
<p>عرض کند که مند و مبتدش و ند بمعنی صاحب آه بیدادی - بمعنی ظلم که سکتے ہیں -</p>	<p>عرض کند که مند و مبتدش و ند بمعنی صاحب آه بیدادی - بمعنی ظلم که سکتے ہیں -</p>
<p>چنانکه دولت مند و دولت و ند صاحب دولت بیداد یافتن استعمال صاحب آصفی ذکر این</p>	<p>چنانکه دولت مند و دولت و ند صاحب دولت بیداد یافتن استعمال صاحب آصفی ذکر این</p>
<p>را گویند (خاقانی) در سینه حلقه ها شود و مر کرده از معنی ساکت و لطف عرض کند که بیدادی</p>	<p>را گویند (خاقانی) در سینه حلقه ها شود و مر کرده از معنی ساکت و لطف عرض کند که بیدادی</p>
<p>آه آتشین و از خامکاری دل بیدادمند او جور و جفا شدن (آشیرادانی) در فلک تیر بخار روز</p>	<p>آه آتشین و از خامکاری دل بیدادمند او جور و جفا شدن (آشیرادانی) در فلک تیر بخار روز</p>
<p>و (میر خسرو) جفا بین زگر و ون بیدادمند پی شوی شعری یاد باز سوزش دل بهر و می صد بیداد</p>	<p>و (میر خسرو) جفا بین زگر و ون بیدادمند پی شوی شعری یاد باز سوزش دل بهر و می صد بیداد</p>
<p>و چون خسرو در چنین تخته بند و ره امین شد (ار و و) مبتدای بهر و بجا هوئا -</p>	<p>و چون خسرو در چنین تخته بند و ره امین شد (ار و و) مبتدای بهر و بجا هوئا -</p>
<p>بیدارم اصطلاح - بقول سروری (۱) معروف و (۲) روشن و اثر و ختمه - بهار نسبت</p>	<p>بیدارم اصطلاح - بقول سروری (۱) معروف و (۲) روشن و اثر و ختمه - بهار نسبت</p>

معنی اول گوید که مقابل خفته مرکب از بید یعنی شعور و آرز که کلمه نسبت است و فرماید که در صفت
 آینه و سخت و جان و خاطر و دل و دولت و شرم و شرم و عرق و عقل و غنچه و فتنه
 و مغر و مهت مستعمل (میر خسرو ۵۳) جهان زنده از جان بیدار او بی زمین روشن از
 روز بازار او بی (بدر چاچی ۵۴) زان سواریه ها که باشد صادقان را نیم شب با صبح را
 در خواب مانده خاطر بیدار من بی (صائب ۵۵) یکدل بیدار ورنه پوده افلاک نیست با پرده خواب
 است گویا پوده این سازها بی (ولہ ۵۶) دیده امید ما بر دولت بیدار نیست بی فتح باب
 ما چشم نم خواب دیگر است بی (ولہ ۵۷) این چه چشم همیشه در خواب است بی وین چه
 شرم همیشه بیدار است بی (ولہ ۵۸) از گل روی تو غافل که تواند گل چید بی که ز شبنم عرق
 شرم تو بیدار تر است بی (بیدل ۵۹) یک غنچه بیدار ندارد چین و هر بز شاخ گل این باغ
 بچشم رگ خواب است بی (صائب ۶۰) بوی سونگهان مغر ما شود بیدار بی اگر چه همچو شمر
 خوابگاه ما سنگ است (میر خسرو ۶۱) ولی چون همت بیدار داری بی به آن باشد که
 با این کار داری بی بی چون بر کشد تقدیر بخیر بی سخت از عقل بیدار انگند سر بی و هم او فرماید
 که (۶۲) بیدار یعنی بیداری هم آمده (زرتشت بهرام ۶۳) نه در بیدار گفتم نه بوشا سپ
 بی گویم خبر پیش تخت گشتا سپ بی صاحب اند نقل نگار بهار صاحب غیاث نسبت ماخذ گو
 که مرکب است از لفظ بید و دار یک دال را حذف کردند مؤلف عرض کند که ما همین ماخذ
 را بهتر دانیم که اسم فاعل ترکیبی است بمعنی بوش دارنده (النوری ۶۴) در تمنای کیدی
 بیغم بی به شب تا بر وز بیدارم بی و دیگر استعالات این در لمحات می آید و تحقیق ما

بمعنی آگاہ و باخبر ہم آمدہ کہ مجاز معنی اول است چنانکہ فارسیان معاصر گویند، "شاہ ماخیلی بیدار است"، و بیدار دل ہم کہ در ملحقات آید تعلق دارد از ہمین معنی (ار ۹۹) (۱) بیدار قبول آصفیہ۔ خوابیدگی کے خلاف۔ جاگنا۔ ہوشیار (۲) روشن (۳) بیداری۔ بقول آصفیہ بمعنی جاگ۔ جگن۔ ہوشیاری (۴) بیدار کھ سکتے ہیں جیسے بیدار دل۔

بیدار بخت اصطلاح۔ بقول بہار و تنہا عرض کرتا ہے کہ بیدار بختی بمعنی اقبالندی معروف مؤلف عرض کند کہ اسم فاعل ہے۔ خوش نصیبی کہہ سکتے ہیں۔

است مراد از کسی کہ بخت او بلند باشد یعنی طالعند **بیدار بودن** استعمال۔ صاحب آصفی و بخت روشن و خوش دارندہ متعلق بمعنی دوم ذکر این کردہ از معنی ساکت مؤلف عرض بیدار کہ گذشت (ظہوری ۵) پر تلخ نیست کند کہ (۱) بمعنی در عالم بی خوابی و ہوشیار رشک شکر خواب دیگران، بیدار بخت شورش بودن و (۲) از غفلت بیدار بودن است افسانہ خوردہ ایم (۳) اولہ ۵) می نہد از بہت (شرف قزوینی ۷) شب کہ می گفتم مجرم بیدار بختان حرص و آرزو سر خواب افسانہ صبر حال خود در بختش، چشم بر ہم داشت و توکل می شنو، و از ہمین است بیدار بختی زیاد است آن بد خوولی بیدار بود (۴) فقرہ معاصرین بای مصدری بمعنی خوش طالعی (ولہ ۵) رسید عجم (۲) شاہ ما بیدار بود ولی دستورش نوبت بیدار بختیم وقت است، کہ طفل خواب ز غافل (ار ۹۹) بیدار ہونا (۱) یعنی سوتا شیر فسانہ و گیرم (ار ۹۹) بیدار بخت۔ بقول نہونا۔ (۲) خبر دار ہونا۔

آصفیہ۔ فارسی۔ اقبالند۔ خوش نصیب مؤلف **بیدار خاطر** اصطلاح۔ بقول بہار و

اندر مدرف بیدار دل کنایه از عاقل و هوشیار
 (بیر خسرو) بیدار خاطر آن که جهان آفرود داشت
 پد این بخوابگاه جهان کم نموده اند مؤلف
 عرض کند که اسم فاعل ترکیبی است و متعلق عجم گویند
 به معنی چهارم بیدار (ار و و) بیدار دل سکندری تخورم
 بقول آصفیه - حاضر طبع هوشیار (غافل کاغذ) ملک راجه از شیخون خزان
 بیدار خوابی اصطلاح - بقول صاحب دار و عبهری
 تحقیق الاصطلاحات - بیدار زور و وقت یعنی سونے دنیا
 غلبه خواب مؤلف عرض کند که تعریف خوشی نه هونے دینا
 نکرد و این معنی هوشیاری از خواب است بیدار دل اصطلاح - بقول بهار و اند
 (صائب) تا کی چو پاسبان و چو افسانه گو مدرف بیدار خاطر مؤلف عرض کند که حقیقت
 شود پد بیدار خوابیم سبب خواب دیگران پد - این هما بخاطر عرض کرده ایم (صائب) نشدیم
 (ار و و) بیداری - مؤثت غیر خواب کی حالت نفس سترند از جگر صبح پد هر روز به بیدار و ان
 بیدار داشتن استعمال - صاحب روز حساب است پد (ار و و) بیدار دل
 آصفی ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف و بگوید بیدار خاطر -
 عرض کند که اگر کسی را از خواب باز داشتن بیدار دولت اصطلاح - بقول بهار و
 (حالتی طهرانی) تا سحر و ششم خیال چشم او اند (۱) دولت بیدار و (۲) معنی بیدار نخت

مؤلف عرض کند که (۱) قلب اضافت دولت که از خواب بیدار کردن و از غفلت بیدار کردن (طالب
 بیدار است و (۲) اسم فاعل ترکیبی یعنی شاهمی که (آملی) متن بویا کند تصویر گلهای نهالی را
 دولت او بیدار است یعنی به بیدار مغزی جهانگشایی بیدار ساز و قشنگان نقش قالی را بچرخ
 کند (کمال اسمعیل) دوران عهد خواجه (ار دو) بیدار کرنا جگانا -
 بیدار دولت است و خفته است غمزه تو که بیدار شدن استعمال - صاحب آصفی
 می کند (ار دو) (۱) و دولت جو بیدار ذکر این کرده از معنی ساکت **مؤلف**
 هو (۲) بیدار دولت - اس پادشاه کو که سکت عرض کند که بیدار شدن از خواب و از غفلت
 بین جبکی دولت بیدار است یعنی جو بیدار مغزی (کلیم مبدانی) بعد عمر که خواب من بیدار
 که ساتھ حکمرانی کرتا ہے - آمد پڑ گریه آبی بر خم ریخت که بیدار شدم
بیدار ویدن استعمال - صاحب آصفی (صائب) بیدار از نسیم قیامت نمی شود
 ذکر این کرده از معنی ساکت **مؤلف** عرض کند در هر کس نیست نالکته را سرتی (ار دو)
 که کسی را بعالم بیداری یافتن است (علی خاغانی) بیدار موناغند سے یا غفلت سے جاگنا -
 (۳) مرا ہر شب چو زردان خواب گرد چشم تر گردد **بیدار ک** اصطلاح - بقول شمس دست
 پادشاه را با غمت بیدار بنید یا زبر گرد و (ار دو) بر بنجن را گویند **مؤلف** عرض کند که دیگر کسی
 بیدار پانا - از محققین فارسی زبان ذکر این نکرد و این
بیدار ساختن استعمال - صاحب آصفی یہاں است کہ ما ذکرش بر معنی اول (ابرنجن)
 ذکر این کرده از معنی ساکت **مؤلف** عرض کند اگر سنا استعمال پیش شود تو نسیم قیامت

<p>کمر و کہ اسم جامد فارسی زبان است۔ ظاہراً بقصد جان خویش (اردو) دیکھو بیدار ساختن</p>	<p>کاف تصغیر بلفظ بیدار زیادہ شدہ است</p>
<p>ازینکہ زمان چون خواهند کہ بیدار باشند اصطلاحی۔ بقول بحر تقویت آن بہ آبپاری کردن خواب نگیرد دست خود را کہ در آن این</p>	<p>بیدار کردن سبزہ خوابیدہ مصدر</p>
<p>زیور باشد زیر رخسار گیرند و ساخت آن سبزہ نشوونمای اوست و نشوونمای شود از کہ بشکل دندان موش می باشد رخسار را تکلیف آبپاری (اردو) سبزہ کوپانی دنیا آبپاری کرنا</p>	<p>مؤلف عرض کند کہ موافق است کہ بیدار</p>
<p>می دهد و منع خواب کند و این عادت ہند بیدار کردن استعال صاحب آصفی</p>	<p>است عجمی نیست کہ در عجم ہم بھین رسم باشد ذکر این کردہ از معنی ساکت مؤلف عرض</p>
<p>باتی حال وجہ تسمیہ موافق قیاس است (اردو) کند کہ مرادف بیدار ساختن و بیدار کردن</p>	<p>دیکھو ابرنجن کے پہلے معنے۔</p>
<p>است (فغانی شیرازی ۵) ساقیا بیدار گردان</p>	<p>بیدار کردن استعمال۔ صاحب آصفی چشم خواب آلودہ را پادہ نوش و نقل کن</p>
<p>ذکر این کردہ از معنی ساکت مؤلف عرض کند و لہای خون پاودہ را پ (اردو) دیکھو</p>	<p>کہ مرادف بیدار ساختن است کہ گذشت بیدار ساختن۔</p>
<p>(سعید قتی ۵) دوش خود را سر بد امان تو</p>	<p>بیدار کردن استعمال۔ صاحب</p>
<p>سیدیدم بخواب پکاش می مردم چو بیدار کردم</p>	<p>بیدار کردن استعمال۔ صاحب</p>
<p>خویش را پ (صائب ۵) سادہ لوحی کزد و</p>	<p>بیدار کردن استعمال۔ صاحب</p>
<p>انگیز شہوت می کند می کند بیدار دشمن را</p>	<p>بیدار کردن استعمال۔ صاحب</p>

اگر چه نقش دیوارم بظاهر در گران خوابی و اگر ترکیبی است (اردو) بیدار مغز بقول
 رنگ از رخ گل می پر و بیدار می گردم (فردوسی) آصفیه - فارسی - عالی دماغ - هوشیار - علی
 (۵) ازین باره گفتار بسیار گشت و دل مردم فهم روشن دماغ - زود فهم -
 خفته بیدار گشت و (اردو) و بیدار شدن بیدار موش اصطلاح - بقول بهار و
 بیدار ماندن استعمال - صاحب آصفی اند مرادف بیدار مغز که گذشت (فردوسی)
 ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض (۵) چه گفت آن خردمند بیدار موش و
 کند که بمعنی خواب نکردن یا غافل نبودن است که با خردبرد می مکوش و مؤلف گوید که
 (انوری ۵) خواب امن تو چنان عام شد اسم فاعل ترکیبی است (اردو) و بیدار
 اکنون که نماد و در جهان خبر خرد و بخت تو یک بیداری بهار از معنی ساکت و صاحب
 تن بیدار و (اردو) بیدار رہنا - نه سوا اند نقل نگارش صاحبان هفت و اندیم
 غافل نه رہنا و نون معنون مین مستعمل ہے - ذکر این کرده اند که بمعنی هوشیاری است اعم
 بیدار مغز اصطلاح - بقول برهان کنایه ازینکه از خواب باشد یا از غفلت - بای مصداق
 از مردم عاقل و هوشیار و خبردار - صاحبان بیدار زیاد کرده اند بهار می فرماید که بافظ
 بحر و بهار و سراج و (جهانگیری در ملحقات) کشیدن مستعمل و بجای اختصاص کشیدن نیست
 ذکر این کرده اند (نظامی ۵) برانگونه کن استعمال این در ملحقات می آید (میر خسرو ۵)
 چند بیدار مغز و شنیدیم درین شیوه گفتار - بین تا چند بیداری کشیدیم و کزین سان خوابی
 مغز و مؤلف عرض کند که اسم فاعل اند خواب دیدیم و (جمال الدین سلمان ۵)

شب در از تحصیل علم و حکمت عین ^{کس} ببا که ^{کس} آصفی ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف ^{نیز}
مسکین کشید بیداری ^{صائب} (صائب) اهل دل کند که مراد بیداری بخشدن است که گذشت
را خواب تلخ مرگ بیداری بود ^{افضل کاشی} (افضل کاشی) یارب همه خفته ایم بیداری
ما را حظ بیزاری بود ^{ارو} (ارو) بیداری ده ^{ارو} (ارو) درستی و شهرتیم بشاری ده ^{ارو} (ارو)
بقول آصفیه جاگ یگن - هوشیاری - و بگوید بیداری بخشدن -

بیداری بخشیدن استعمال صاحب بیداری داشتن استعمال صاحب
آصفی ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف آصفی ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف
عرض کند که عطا کردن بیداری باشد (ظہیر عرض کند که معنی بیدار بودن است (جناب
تفرشی - نشر) گلاب افشانی شبنم ملاطفتش شوخ (صفهانی ۵) دو چشم روشن من در موهای روی
چشمان بگرس زار را اگر گران خواب غنچی بیدار تو داشتی و چو بخت و دولت شاه زمانه بیدار
شکفتگی بخشیده (اردو) بیداری عطا کرنا - (اردو) بیداری رکنا - بیدار ہونا -

بیداری پذیرفتنی استعمال - صاحب بیداری کشیدن ^{مصدق اصطلاحی -}
 آصفی ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف ^{آصف} صاحب آصفی ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف
 عرض کند که بیداری قبول و حاصل کردن است ^{عرض کند که بیداری قبول و حاصل کردن است} عرض کند که بیداری قبول و حاصل کردن است (سلمان سناو)
 (اسدی طوسی ۵) یکی نوریانی تابندگی ۵ (شب و راز تحصیل علم و حکمت عین و با) ^(شب و راز تحصیل علم و حکمت عین و با) (شب و راز تحصیل علم و حکمت عین و با)
 پذیرای بیداری و زندگی ۵ (اردو) بیدار گشتن ^{پذیرای بیداری و زندگی ۵ (اردو) بیدار گشتن} پذیرای بیداری و زندگی ۵ (اردو) بیدار گشتن
 بیداری و ادون استعمال - صاحب رهنما - بیدار رهنما - سوخته نه پانا -

<p>بیداری مفرد اصطلاح بضم سیم بقول سند استعمال می باشیم (ارو) بے پروا</p>	<p>بیداری مفرد اصطلاح بضم سیم بقول سند استعمال می باشیم (ارو) بے پروا</p>
<p>اکیر اعظم مرضی است کہ آن را در عربی زبان ہر غافل اور بیداشتی کا ترجمہ بے پروائی غفلت نام است کہ از یوست سافج و مادی و سوداوی بیدار اصطلاح بقول اندکجو الہ</p>	<p>اکیر اعظم مرضی است کہ آن را در عربی زبان ہر غافل اور بیداشتی کا ترجمہ بے پروائی غفلت نام است کہ از یوست سافج و مادی و سوداوی بیدار اصطلاح بقول اندکجو الہ</p>
<p>و صراحت و غیرہ عارض می شود کہ از ان در زبان فرنگ بالکسر بمعنی بی عیب مؤلف عرض کند و معنی خشکی یا تری و در سبکی و غیرہ ظاہر می گرد پس کہ موافق قیاس است (ارو) بے داغ</p>	<p>و صراحت و غیرہ عارض می شود کہ از ان در زبان فرنگ بالکسر بمعنی بی عیب مؤلف عرض کند و معنی خشکی یا تری و در سبکی و غیرہ ظاہر می گرد پس کہ موافق قیاس است (ارو) بے داغ</p>
<p>اگر مرض یا بس باشد استعمال مطوبات و اگر مرض مطول بقول آصفیہ صاف بے عیب نس کلک است بعد نزع استعمال یخ بادیان و اصل الشوس بیدار اصطلاح بقول بہار و زحمتی است</p>	<p>اگر مرض یا بس باشد استعمال مطوبات و اگر مرض مطول بقول آصفیہ صاف بے عیب نس کلک است بعد نزع استعمال یخ بادیان و اصل الشوس بیدار اصطلاح بقول بہار و زحمتی است</p>
<p>و غیرہ حسب رای طبیب مفید و مرض را دفع کنی معروف کہ در ہند ارشد خوانند صاحبان مؤلف عرض کند کہ صراحت کامل در جلد ہفت و اند و غیاث و مویہ ہم ذکر این کرد</p>	<p>و غیرہ حسب رای طبیب مفید و مرض را دفع کنی معروف کہ در ہند ارشد خوانند صاحبان مؤلف عرض کند کہ صراحت کامل در جلد ہفت و اند و غیاث و مویہ ہم ذکر این کرد</p>
<p>اقول اکیر اعظم است و این لغت مرکب توصیفی صاحب محیط نسبت این ہرچہ نوشت نقلش است (ارو) بیداری مفرد ایک مرض بر باد انجیر کردہ ایم ضرورت اعادہ اش</p>	<p>اقول اکیر اعظم است و این لغت مرکب توصیفی صاحب محیط نسبت این ہرچہ نوشت نقلش است (ارو) بیداری مفرد ایک مرض بر باد انجیر کردہ ایم ضرورت اعادہ اش</p>
<p>کا نام ہے جو بے خوابی کا مرض ہے۔ نہ کہ نیت (ارو) دیکھو باد انجیر۔</p>	<p>کا نام ہے جو بے خوابی کا مرض ہے۔ نہ کہ نیت (ارو) دیکھو باد انجیر۔</p>
<p>بیداشت استعمال بقول اندکجو الہ بیداشت استعمال بقول اندکجو الہ</p>	<p>بیداشت استعمال بقول اندکجو الہ بیداشت استعمال بقول اندکجو الہ</p>
<p>فرنگ بالکسر بی پروا و غافل و بیداشتی بمعنی غفلت فرنگ فرنگ بمعنی بی عقل صاحب فدائی گو و تامل است مؤلف عرض کند کہ اگرچہ کہ نادان را گویند و آن کسی است کہ از خود و</p>	<p>فرنگ بالکسر بی پروا و غافل و بیداشتی بمعنی غفلت فرنگ فرنگ بمعنی بی عقل صاحب فدائی گو و تامل است مؤلف عرض کند کہ اگرچہ کہ نادان را گویند و آن کسی است کہ از خود و</p>
<p>موافق قیاس است و لیکن استعمال این از نظر دانش بی بہرہ باشد مؤلف عرض کند کہ</p>	<p>موافق قیاس است و لیکن استعمال این از نظر دانش بی بہرہ باشد مؤلف عرض کند کہ</p>
<p>ما گذشت و معاصرین عجم بر زبان نذر نشناختن موافق قیاس و معاصرین عجم بر زبان دانند</p>	<p>ما گذشت و معاصرین عجم بر زبان نذر نشناختن موافق قیاس و معاصرین عجم بر زبان دانند</p>

(اردو) بے عقل بقول آصفیہ الحق التواریخ ایک حکیم کا نام جو راسی و البشلیم راجہ ہند کا و اعظ
بیدانہ اصطلاح بقول انند باکسر سوچو کہ اور واضح تھا۔ مذکر۔

تخم نداشتہ باشد چون انگور و انار و امثال **بید برگ** اصطلاح بقول برہان بروزن دیکھو
آن مؤلف عرض کند کہ معنی حقیقی است نوعی از پیکان تیر باشد کہ شبیہ بہ برگ بید است

(اردو) بے دانہ بطور صفت اس میوے صاحبان سروری و رشیدی و جہانگیری و نامی
کے لئے استعمال کر سکتے ہیں جس میں تخم نہ ہو۔ و جامع و مجرد سراج ہم ذکر این کردہ اند (خواجہ
بے تخم کامرادف۔ اور تخم دار میوے کے) از ترکش کرد بیرون شاہزادہ پچو آتش
لئے بے تخمی صفت ہے جو فلاحی تدبیرون سے بید برگی آب دادہ پ (فردوسی) کی بید برگی
پیدا کی جاتی ہے۔

بید یا اصطلاح بقول انند بکوالہ غیاث البفتح (حکیم اسدی) بہ تیری کہ پیکانش بد بید برگی
نام حکیم زاہد کہ واعظ و ندیم راسی و البشلیم فرد و دخت بر تارک ترک ترک پچو مؤلف عرض
راجہ ہند بود مؤلف عرض کند کہ مفسر کند کہ ہمانست کہ بر معنی اول برگ بید گذشت

است و ظاہر امبدل (ویدوا) معلوم می شود (اردو) دیکھو برگ بید کے پہلے معنی۔

کہ ماہر وید باشد ذکر وید بر لفظ بید گذشت **بید پامی** اصطلاح بقول انند بکوالہ غیاث
و وادرسنکرت معنی اور پس معنی این قفا رنگ ہمان بید باست کہ بالا گذشت۔ صاحب
وید و کنایہ از و اعظی معروف و تکمیل بحث این لطقات برہان ہم ذکر این کہ وہ مؤلف عرض

بر بید پامی (کنیم کہ می آید) (اردو) بید کند کہ ظاہر اوجہ تسمیہ این خبرین باشد کہ پامی

مثل بید بود یعنی در رفتار لغزنده عجیبی نیست کہ بعضی این را بید مولہ و بید مشک گفته اند
 در رفتار او لغزشتی باشد کہ بدین لقب مطبوع گردید (ظہیر فاریابی ۵) ہنجوستان صبحی ہمہ
 و آنچہ (بید با) بہ موحدہ گذشت اندرین صورت افغان خیران پو شاخہای سمن تازہ و بید
 مبدل و مخفف این باشد کہ بای فارسی بدل تبری پو صاحبان رشیدی و اندہم ذکرین
 شد بہ موحدہ چنانکہ تپ و تب و تہمتانی آخر ذکر کردہ اند **مؤلف** عرض کند کہ موافق قیاس
 زائد (اردو) دیکھو بید با۔ است و مرکب اضافی (اردو) بید تبری

بید تبری اصطلاح۔ بقول ناصری بید ایک قسم ہے بید کی جو تبرستان میں پیدا
 معروف است منسوب بہ تبرستان و گفته اند ہوتی ہے حکو فارسیوں نے بید مولہ اور
 کہ برہندہ گانہ است و این یکی از ان و فرماید کہ بید مشک بھی کہا ہے۔ مؤنث۔

سیدخ بقول برہان بفتح اول بروزن برزخ اسپ جلد و تند و تیز خیز و فرماید کہ مکر اول
 ہم آمدہ صاحب سروری ہم ذکر این کردہ صاحب ناصری بہ نقل قول برہان گوید کہ این
 لغت بیای عربی غلط است و تصحیف خوانی کردہ اند و سیدخ بہ ہا محض موحدہ در حرف ہا
 می آید صاحب جامع کہ محقق زباندان و فارسی الاصل است با صاحب برہان متفق صاحب
 اند نقل نثار ناصری و صاحب ہفت متفق با برہان و خان آرزو در سراج ہمزبان ناصریست
مؤلف عرض کند کہ ما باعتبار صاحب جامع قول برہان را صحیح دانیم و جادارد کہ در نواحی
 سکونت صاحب ناصری محاورہ نباشد بای حال ہر دو درست است و بہ ہای ہوز اول ہم
 بجایش می آید۔ اسم جامد فارسی قدیم است و آنچہ بہ ہای آید مبدل این چنانکہ بوش و ہوش

اگر چه حالا بر زبان معاصرین عجم آب مستقل است ولیکن استعمال این تا بحال برای اسب
 شطرنج بر زبان معاصرین عجم است (ارو) دیکهو اسب -

بید خام اصطلاح - بقول برهان عود خام درختی است حاصل انیت که چوب عود و قسم
 را گویند صاحبان ناصری و جامع و بحر و اند و پنجه را اگر نام است و خام آن را بید خام نام
 هفت هم ذکر این کرده اند صاحب محیط ذکر باشد و ظاهر اد ریخا بید استعاره چوب است
 این نکرده و بر عود گوید که اسم جنس چوب و مراد و مخصوص از چوب عود و خام صفت آن
 شاخ درخت است که بهندی لکتری و (ارو) عود کی کچی لکتری - مؤلف -

نام و از مطلق آن مراد نزد اطباء عود است **بیدخت** بقول برهان بروزن کیمخت تار
 و بهندی اگر نامند مؤلف گوید که ما بر اگر زهره را گویند که صاحب فلک سوم و اقلیم نجم
 اشاره این کرده ایم فارسیان (عود خام) است صاحب سروری و جهانگیری و رشیدی
 همان اجزای خام عود را گویند که برورایم و جامع و هفت و اند ذکر این کرده اند - خان
 یوسد و شکل چوب باقی نماند و خوشبو نیم آرزو در سراج بزرگ معنی بالا گوید که در رساله
 و بدون سوختن بویش ظاهر نمی شود - صاحب مصحح قوسیه که بخط مصنف است لفتح اول
 محیط بر عود اشاره اجزای خام آن کرده ولیکن معرب نموده والله اعلم صاحب ناصری می فرماید
 تصفیه واضح نکرده - فارسیان ذکر مستقل عود خام که طن مؤلف آنست که این نیز بهای هوزر خست
 نکرده اند و مجرد عود بقول برهان چوبی است معرب است - مرکب از سه که بمعنی خوب و دخت بمعنی
 سیاه رنگ که جهت بخور سوزانند گویند که پنج دختر پس معنی این دختر خوب و کنایه از زهره

و هم او گوید که ناهید یعنی دختر نارسپستان نیز میگوید که بمعنی دوم لغت سریانی است و عرب
این قول است پس اصل این لغت (هیدخت) صاحب انذین را بمعنی اول لغت فارسی
بوده یک دال حذف شده (هیدخت) شد **مکولف** گوید و بمعنی دوم لغت عربی صاحب نامری است
عرض کند که قوت بیان ندارد و مقصودش خبرین **مکولف** معنی اول می فرماید که در هند نام ولایتی که
که اصل این (ناهیدخت) بحذف نون با **مکولف** دارالملک دکن گفته می شود و احمد شاه بهمنی
و یک دال (هیدخت) شد و ما این را بهتر از بنام خود واحد آباد ساخته و دارالملک قرار داد
ماخذ اول ندانیم اندرین صورت باید که (هیدخت) **مکولف** عرض کند که اینقدر تحقیق شد که این
را اصل دانیم و هیدخت را مبدلش که تبدیل با اسم فارسی زبان است و وجه تسمیه این متحقق
با موخده آمده چنانکه کوبه و کوبه بمعنی موج آب نشد عجیب نیست که شهر پناه این در نداشت
ولیکن صاحبان تحقیق هیدخت را قائم نگرفته اند و بیدرش نام کردند یکی از معاصرین عجم می گوید
و ما بجایش قائم کرده ایم اگرچه مجر و خیال صاحب که شهر بیدر در عجم شهری را نامند که مامون
نامری است ولیکن موافق قیاس است عجیب نیست باشد که شب در فسیل شهر پناه را بنامی کنند
که لفظ اصل متروک شد و مبدلش بر زبان ماند بلکه مبالغه درین است که در آن را از جا
(ار ۹۰) زهره نوشت و بگوینا ناهید - دور کنند شب و روز یکسان باسن و امان
بیدر بقول غیاث (۱) نام شهری در ملک می گذرد و عجیب نیست که در وجه تسمیه این
دکن صاحب شمس گوید که (۲) بافتح در فارسی این را هم دخلی باشد و الله اعلم بحقیقه الی
زبان خبرین گاه را گویند و صاحب سوار السبیل (ار ۹۰) (۱) بیدر دکن بین ایک شهر

نام ہے جو فی زمانہ دار السلطنت حیدر آباد کنہٹور مؤلف عرض کرتا ہے کہ قرینہ کے ساتھ
 کا ایک ضلع ہے۔ مذکر (۲) خرم کا مقام۔ مذکر معشوق کے لئے کہا جاسکتا ہے جیسے اُس
 (۱) **بیدرد** اصطلاح۔ (۱) بقول اند بے درد نے مجھ کو بے خانمان کر دیا (۲) **بیدرد**
 (۲) **بیدردی** بالکسر و فتح ثالث در فارسی۔ بقولہ۔ مؤنث۔ بے رحمی۔ سنگدلی۔
 زبان از اسمای معشوق است مؤلف عرض (۱) **بیدرمان** اصطلاح۔ (۱) بقول
 کند کہ معنی حقیقی ہر جسم و معنی مجازی بیان کردہ است (۲) **بیدرمانی** اند بجا الہ فرنگ فرنگ
 موافق قیاس و (۲) بزیادت یا مصدری معنی بی علاج و لا دوا مؤلف عرض کند کہ موافق
 ظالمی و بیرحمی (صائب ۱) زبیدردان علاق قیاس است و (۲) بزیادت یا مصدری
 درد خود جستن بدان ماند کہ خار از پار و ن بمعنی لاعلاجی باشد (ظہوری ۱) نسخہ می گیر
 آر کسی از نیش عقرب ہا (ولہ ۱) اگر یہ کردن دوا از درد بی درمان ماہ سود را سرمایہ بخش
 پیش بی دردان نذار و حاصلی تو تخم قابل در زمین زیان عاشقان (الوزری ۱) ای دل طعم
 پاک می باید فشانم (ولہ ۲) محض بی دست زان مہر سرگردانی کہ نو میدی و درد بود و
 منع ما کہن سالان ز عشق و عشق در نہ کام پیری بی درمانی (ار و و) (۱) لا دوا۔ بقول
 چون بسر آتش است (ظہوری ۱) انقدر آصفیہ لاعلاج جسکی دوا نہ ہو سکے۔ جو علاج
 بیدردی و راحت پرستی خوب نیست (حق و ہد پذیر نہ ہو) (۲) لاعلاجی۔ بیدرمانی۔ مؤنث۔
 فرست ظہوری را پشیمان می کنم (ار و و) (۱) یہ معنی مصدری۔
 بے درد۔ بقول آصفیہ۔ بے رحم۔ سنگدل۔ کثر **بیدر** بقول اند بجا الہ فرنگ فرنگ

بی تاسف و پریشانی و بہ تحقیق **مؤلف** از معاینہ اس مقام کو بقاعدہ فارسی کہہ سکتے ہیں جس میں
عجم معنی (۲) بی حساب چنانکہ گویند: "حاتم وقت بید کے درخت کثرت سے ہوں جیسے گلستان بوستان
بخش بید ریخ می کند" (اردو) بے دریغ **بیدستر** اصطلاح - بقول برہان باثانی مول
بقول آصفیہ - فارسی (۱) بے افسوس (۲) بے تامل و تاسی قرشت بروزان بی سطر نام حیوانی است
کثرت سے افراط سے جیسے: "بید ریخ روپیہ اٹھایا" بحر کی کہ ہم در آب و ہم در خشکی زندگانی تواند
بید ساوہ اصطلاح - بقول بہار عرق این نمود و خصیہ و آتش بچکان گویند و بترکی این
مستعمل است و این خود رو بود بر کنار دریا چہ جانور را قند ز نام است صاحب سوار السبیل
و در جهان آباد ہم بسیار است صاحب اند نقل معرب این باد ستر بہ ضم دال مہملہ نوشتہ صاحب
تکارتش **مؤلف** عرض کند کہ مقصد از بید است جہانگیری بذکر این گوید کہ این را سنگابی نیز خوانند
کہ ذکرش گذشت و ازینکہ بید انجیر و بید مشک و غموضیہ آن را (کند بیدستر) نام است و کند
مرکبات این ہم است بید را بید ساوہ ہم گفتند بفارسی زبان خصیہ را گویند و آن را مغرب
بترکیب توصیفی (اردو) دیکھو بید - کردہ (جذبیر ستر) نیز گفتہ اند (حکیم خاقانی)
بیدستان استعمال - بقول بہار و انداز بنیام ہم کنونش چو بید سترک خستی پو آن بد گھر شفا
عالم سروسن و نخلستان **مؤلف** غلط کند کہ توسن رک سترک پو صاحب رشیدی می فرماید
کہ جائی کہ در انجا درخت بید بکثرت باشد (محمّدی) کہ این را سنگ آبی ہم گویند صاحب ناصری
سلیم (چولالہ باغبان دارد بیل داغ پو کہ گوید کہ این حیوانیت شبیہ بہ سنگ کہ خایہ ہا می
بیدستان شد از بی حاصلی باغ پو (اردو) بیدستان آویختہ دارد و بیشتر در آہا مشکون شود و گاہی

<p>نخشی هم آید و در آفتاب بنجد. شکاریان که کین می‌شدند و استر یعنی حلق پس معنی آن خصیّه حلق کننده ریج چوبی بر وزنند بفتند و خصیتین و بریده بریده یعنی مزبل ریاح و بدین اسم از بهر آن نامیده اند صاحب جامع هم ذکر این کرده و خان آرزو که آن بغایت نافع در تحلیل ریاح است و گویند هم در سراج آورده. صاحب محیط ذکر این کرده که (بیدستر) اسم حیوانی است و آن را (بیدستر) و برگ آبی گوید که بهری کلب مائی و قضاعه نیز خوانند و یونانی (اکسیانوس) و بفارسی قدیم گویند و آن حیوانیست آبی بخری و نهری. آنرا (خرنیا) مؤلف عرض کند که از قول آخره صید می کنند و پوست آن را کزده در آن نقطه وجه تسمیه این ظاهر شد (ار دو) سگ آبی پیکر ده بیلادی برنگ گرم و خشک در سوم و پانی کا کتا. مذکر.</p>	<p>نخشی هم آید و در آفتاب بنجد. شکاریان که کین می‌شدند و استر یعنی حلق پس معنی آن خصیّه حلق کننده ریج چوبی بر وزنند بفتند و خصیتین و بریده بریده یعنی مزبل ریاح و بدین اسم از بهر آن نامیده اند صاحب جامع هم ذکر این کرده و خان آرزو که آن بغایت نافع در تحلیل ریاح است و گویند هم در سراج آورده. صاحب محیط ذکر این کرده که (بیدستر) اسم حیوانی است و آن را (بیدستر) و برگ آبی گوید که بهری کلب مائی و قضاعه نیز خوانند و یونانی (اکسیانوس) و بفارسی قدیم گویند و آن حیوانیست آبی بخری و نهری. آنرا (خرنیا) مؤلف عرض کند که از قول آخره صید می کنند و پوست آن را کزده در آن نقطه وجه تسمیه این ظاهر شد (ار دو) سگ آبی پیکر ده بیلادی برنگ گرم و خشک در سوم و پانی کا کتا. مذکر.</p>
<p>زهره آن تم قاتل و اکتال آن دافع بیاض چشم و ریبه تازه آن جهت نقرس بعیدیل و معنی بی سرمایه و بی سامان. و بی اعانت شدن نهری در بعض نهری های ملک هند نیز دیده شد (انوری) خون کانه کینه دست بریخت و چشم آن نرم و دراز و آن را قندس و بعضی بپس چکوم کونشد بی دستگاه ب (ار دو) ب خرنیان نامند و گویند که خرنیان حیوانی است سهارا او رب سرمایه هوجانا.</p>	<p>زهره آن تم قاتل و اکتال آن دافع بیاض چشم و ریبه تازه آن جهت نقرس بعیدیل و معنی بی سرمایه و بی سامان. و بی اعانت شدن نهری در بعض نهری های ملک هند نیز دیده شد (انوری) خون کانه کینه دست بریخت و چشم آن نرم و دراز و آن را قندس و بعضی بپس چکوم کونشد بی دستگاه ب (ار دو) ب خرنیان نامند و گویند که خرنیان حیوانی است سهارا او رب سرمایه هوجانا.</p>
<p>که اذان (جذبیدستر) حاصل می شود (الخ) بیدستر گرویدن مصدر اصطلاحی و هم او بر (جذبیدستر) می فرماید که باضم کسر مرادف (بیدستگاه شدن) (ظهوری) باعرب (گند بادستر) بجاف فارسی است و ظهوری سخت تر گردیده بی دست و گویه و ده گند معنی خصیّه و باد معنی ریبه و با مال بید شد در دامن لطیفم ب (ار دو) دیکه بیدستگاه شدن</p>	<p>که اذان (جذبیدستر) حاصل می شود (الخ) بیدستر گرویدن مصدر اصطلاحی و هم او بر (جذبیدستر) می فرماید که باضم کسر مرادف (بیدستگاه شدن) (ظهوری) باعرب (گند بادستر) بجاف فارسی است و ظهوری سخت تر گردیده بی دست و گویه و ده گند معنی خصیّه و باد معنی ریبه و با مال بید شد در دامن لطیفم ب (ار دو) دیکه بیدستگاه شدن</p>

(۳۹۵۱)

(۳۹۵۲)

(الف) بیدست و پا	اصطلاح درست از روی او آئینه بردار و پ (ظهوری)
(ب) بیدست و پا شدن	(الف بقول) گرفته رازگردش چشم تو خیره سخت
(ج) بیدست و پا کردن	بحر سراسیمه دل را چنین بعبده بیدست و پا که کرد و
(د) بیدست و پالی	واژکار و (د) نریادت یای مصدری بمعنی سراسیمگی
رفته صاحبان بهار عجم و اتند و هفت و مؤید ذکر و معذوری است و در کلام فارسیان استعمال	این کرده اند (صائب) گرچه نه زرد و این هم یافته می شود (صائب) می کند
ضعیف و لاغری دست و پا است و چون همگی دست و پا نظارگی را جلوه ات و چون پنا	موسوی در خوردن غم اثر و پا است و (ظهوری) بی دست و پائی هم سفر کرد و م ترا و (ار و و)
خرد در خم کا کلتش مبتلا و دل از ساعد و ساق بی (الف) بے دست و پا بقول آصفیه - فارسی	دست و پا و (ب) بقول بحر و جامع و برهان و هفت - بے اختیار - بے مددگار - عاجز - مجبور (ب)
و سراج و (ج) بنگیری در طحقات سراسیمه شدن بے دست و پا هونا (ج) بیدست و پا کرنا -	(مخلص کاشی) پاست او شدن نه همین لازم (د) بے دست و پائی بھی که سکتے ہیں بمعنی مغرور
حیاست و آن دست و پا که دید که بی دست و پا بے اختیاری - پریشانی - مجبوری -	نش و مؤلف گوید که (ج) متعدی (ب) گنجه بیدست و پا اصطلاح - بقول شمس در
کسی از اهل لغت ذکر این نکرد و لیکن در کلام فارسی زبان نام گلی است مؤلف عرض	استعمال این یافته می شود (صائب) مستوک کند که معاصرین خجسته زبان ندارند و غیر از
را کند بی دست و پا حسنی که شوخ افند و پاشه نشی	شمس دیگر کسی از حقیقتین فارسی زبان ذکر

این نکر دو خیال ما این است که (بید مشک) را که (۵) بهچوستان صبحی شده افغان خیزان پنهان
می آید صاحب شمس بید مشک نوشت و عجب سمن تازه و بید طبری بد و فرماید که این بریت
آنست که ذکر بید مشک هم کرده صورت بیشتر مناسبت دارد و یا معنی بید موله اما طاهر
حال تقاضای آن می کند که غیر از بید مشک بیدیکه سرخ باشد که آن را طبر خون نیز گویند صاحبان
نباشد (ار ۱۰) و بید مشک - جامع و هفت هم ذکر این کرده اند صاحب مؤید
بیدش در نسخه مؤید مطبوعه مطبع نو کشور گریه بید قانع که پنجه آن چون پنجه گریه است و
بابای فارسی و دال موقوف کی از هفده بید خوشبوی دارد - صاحب محیط ذکر مستقل این
یعنی پیدی که او را گریه بید هم گویند و در نکر و و بر بید مشک گوید که این را مشک بید
دیگر نسخ قلمی همین معنی بر (بید موش) نوشته و گریه بید نیز گویند و بحر خلاف بلخی و لطف
مؤلف عرض کند که غیر از تصحیف مطبع و در شام شاه بید و در روم بهرامج نامند
نیت (ار ۱۰) و بید موش - و شیخ در بهرامج گفته که آن از جنس ریاحین
بید طبری اصطلاح - بقول برهان نعمی است و گیلانی نوشته که اطلاق اسم بهرامج بر
از بید باشد و معنی بید مشک را گویند و بعضی خلاف بلخی می کنند و آن را بلخیه نامند و ایضا گویند
بید موله را که بید مجنون باشد صاحب مفری که آن ضومران است و گاه اطلاق آن بر گل
گویند که نام کی از اقسام هفده گانه بید که آنرا این شجر کنند و گاهی زعم می کنند که گل آن گلی
بید و بید مشک گویند (کذا فی الشرفنامه) است که بفارسی مشک بید و گریه بید نامند
اما میرزا ابراهیم معنی بید موله آورده (طبر) و شاید که مراد شیخ از بهرامج این نباشد و الا

منافع بید مشک جلیل است باجمہ درخت بید مشک
 شطرنج را گویند و آن مہرہ باشد از جملہ مہرہ
 شبیہ بہ درخت بید سادہ و از ان کو چاک تر شطرنج و مقرب پیادہ صاحبان جامع مفت
 و برگ آن از ان نازک تر جالینوس سرورتر ہم ذکر این کردہ اند صاحب سوار البقیل کہ
 گفتہ و گلاوی ہی در اول گرم وائل بخشی دانستہ محقق معربات است (بیدق و بیدق) بدل
 و بعضی معتدل آفتہ و قول جالینوس اصح و آن مہلکہ و مجملہ ہر دو را مقرب گفتہ خیال ما این
 ملطف - سفتج سدہ خفیف و ماغی و مقوی دل و است کہ بیدق بدل مہلکہ مقرب پیدل ہند
 و ماغ و منافع بشمار دارد مؤلفا عرض است و ہمین یک مثال اول این تبدیل است
 کند کہ مرکب تو صیفی است منسوب با طبرستان و بیای فارسی بدل شد بہ موعدہ چنانکہ اسپ
 اشارہ این بر معنی ششم بان گذشت (ارو) مشک بید و اسب و آنچه بیدخ بہ خای ہجیمہ معنی اسپ
 مذکر بید کی ایک قسم - دیکھو بان کے چھٹے معنی - گذشت مبدل این چنانکہ برق و برق مخفی
بی دف و بی می قصد مثل صاحبان خزینۃ الاسماء سباد کہ از مہرہای شطرنج بیدق نام مہرہ
 و امثال فارسی ذکر این کردہ از معنی و محل استعمال است پیادہ شطرنج بود و فارسیان بہ تبدیل نام
مؤلف عرض کند کہ فارسیان با ظہار بی اصولی کی این مہرہ دیگر یعنی اسپ شطرنج ہند و پس از ان
 رازند کہ کاری اصول کند چنانکہ رقص بی دف و بی - در فارسی زبان بجا از مطلق اسپ را ہم ہمین
 (ارو) دکن مین بے اصول کام کرنے والے کی اسم ستمعل شد و اشارہ این بر بیدق کردہ ایم
 نسبت کہتے ہیں "اس کو نہ شرعے نہ مال" کہ مخفف این گذشت (ارو) پیدل -
بیدق بقول برہان بروزن احمق - پیادہ مذکر - دیکھو بیدق -

بیدق سیم

اصطلاح - بقول برہان یا شکل او مشابہ بید باشد در باریکی و نزاکت -
 کنایہ از کوکب و ستارہ باشد صاحبان بحر مخفی مباد کہ کش در فارسی زبان رفتار باناز و
 وانند و جامع و مہفت و ناصری (در طہقات) تکبیر و بمعنی خوب و خوش آمدہ پس (رفتار بید و انیم)
 ہم ذکر این کردہ اند **مؤلف** عرض کند کہ معنی حقیقی این سلاح خاص باشد نظریہ خدیش و
 موافق قیاس و مرکب اضافی است نظریہ سید المرزہ و خم و چم این سلاح نازک چنانکہ تیغہ نازک
 و تابندگی کوکب بر سبیل مجاز این را بدین اسم **و اللہ اعلم بحقیقہ الحال** (ارو) فارسی مین
 موسوم کردند (ارو) کوکب بقول آصفیہ ایک خاص ہتیار کا نام (بید کش) ہے جو باریک
 عربی - اسم مذکر - روشن ستارہ - بڑا ستارہ اور دراز تلوار کی شکل میں ہوتا ہے - مثل
 (اسیر) ہوگا داخل اور قارون کے خزانے بید کے لچکدار - مذکر -

میں درم پڑ پست ایسا ہے اگر کوکب مری تقدیر کا
بید کش اصطلاح - بقول ہفت بکر اول بید مشک بواسطہ شبابت پنچہ گریہ بدین اسم موسوم
 و فتح کاف نام سلامی است (کذا فی زفانگویا) شد خان آرزو در سراج گوید کہ اطلاق این در
 و بقول شمس فی تحقیق نام حلاجی **مؤلف** عرض اصل من حیث التنبیہ بود و مرادف (بیدوش)
 کن کہ محقق آخر الذکر سلاح راجح نوشت کہ بید مشک است **مؤلف** عرض کند کہ ہمان
 یا کاتب بطبع تحریف کرد بائی حال اسم فاعل بید طبری کہ ذکرش گذشت (ارو) و دیکھو بید
 ترکیبی است و عجیب نیست کہ این سلاح خاص (الف) **بید گیا** اصطلاح - صاحب برہان
 باشد کہ بوسیدہ آن بید را از درخت می کشند (ب) **بید گماہ** بر الف گوید کہ بکر کافی فارسی

(ج) **سیدگهها** نوعی از حشفت است که گنگر و مجنون و (۳) عاشق **مؤلف** عرض کند
 باشد **مؤلف** گوید که ذکرش بر اعراسطش و تخته که دیگر کسی از محققین فارسی زبان ذکر این
 گذشت (خان آرزو در سراج) و صاحب گنگر و لیکن معنی سوم در استعمال فارسیان
 و ذکر این کرده و صاحبان ناصری و اندر (ب) بنظر آمده ازینکه معشوق را فارسیان دلبه و دل
 گویند که همان بیدگیا و در مؤید مطبوعه (برج) نام کرده اند عاشق را بیدل گفتند و برای
 هم حواله همان سرشفت و گنگری دهد و در دیگر معنی اول و دوم مشتاق سندی باشیم و (۴)
 نسخ قلمی مؤید یافته نمی شود **مؤلف** عرض کند تخلص شاعری است که در سخن سنجی فارسی
 که (ج) را بدون سند استعمال تسلیم نکنیم و کرامت زبان معروف است (ظهوری) بیدل
 مطیع نو کشور و انیم که (ب) را بدین شکل تعجیف و پروای جان عیب است عیب به مایه و
 نوشت و اگر سند استعمال بدست آید قلب بعضی فکر زیان عیب است عیب به (ب) مناسب
 و انیم که مایه هنوز آخر را قبل الف جا داده اند (۵) ای که روی عالمی را جانب خود کرده
 چنانکه اسطرخ و اسطرخ حقیقت این بر اعراسطس به روئی آری بسوی صائب بیدل چرا که (۶) نویسنده
 و تخته بیان کرده ایم گیا بهیت دوائی که شاخها (۷) این نم نم کردید و یا قوت روان آورده ام
 آن بید را ماند و (ب) اصل است و الف محقق و بیدلان را از سخن قوت روان آورده ام
 آن و (ج) قلب بعضی (اردو) و دیگر اسطرخ (۸) (اردو) (۱۱) بزدل نام و (۱۲) خسته و
بیدل اصطلاح بقول اند بجو که فرنگ پریشان - مجنون - دیوانه (۳) بیدل بیدل
 فرنگ (۱) یعنی بزدل و نامرد و (۲) دل خسته آصفیه رنجیده و لکیر عاشق کی تعریف مینماید

لفظ آتا ہے تو وہاں یعنی افسردہ بمعنی **مؤلف** آمدہ و کسر وال غلط محض است **مؤلف** عرض
 عرض کرتا ہے کہ بیدل بمعنی عاشق اردو میں کند کہ ما این را محقق (بیدلانه) و انیم چنانکہ حسب
 استعمال کر سکتے ہیں۔ مگر (۴) ایک شاعر ہند کا ناصری اشارہ آن کردہ و این ماخذ بہتر از خیال
 تخلص ہے جو فارسی شاعری میں شاہیر سے شاہان آرزو ست۔ محضی بہاد کہ از سنا حکیم تزاری
 (الف) **بیدل** بقول برہان و جامع کبر اول (ب) **بیدل** لاکھن (ب) یعنی سخنان بی ربط کرنا
 و ثالث و سکون ثانی مجہول و لام بالف کشیدہ پیداست (اردو) (الف) یہودہ باتین
 سخنان بی ربط و ہدیان را گویند (حکیم تزاری) مؤقت۔ ہدیان۔ مگر (ب) یہودہ باتین کرنا۔
 قہستانی (س) سخن جای دیگر بروم ازان سرو ہدیان بکنا۔
 بیقتادوم پدشاہ بیدل لاکھن بیانگذازم زینہا **بیدل** نیم ہنوز یہ نیم چہ می شود مقولہ
 صاحبان رشیدی، جہانگیری و ہفت و اند۔ صاحب خزینۃ الامثال فکر این کردہ از معنی
 و تویذ و شمس فکر این کردہ اند صاحب ناصری و محل استعمال ساکت **مؤلف** عرض کند کہ فایز
 می فرماید کہ این از بیدلانہ است یعنی دل از لاکھن بجا بی زند کہ مقصود شان از اظہار عقل
 خیر دار نباشد و فرماید کہ دین زمان ایگونہ سلیم خود باشد یعنی چون کسی خلاف کسی کا کند
 سخنان را احمد نام کردہ اند خان آرزو یا حکم تعدی و مظلوم این مقولہ را بر زبان
 در سراج گوید کہ این مطلب است از بید بمعنی آرد مقصودش ہمین قدر کہ مجنون نیم کہ طرز
 یہودہ و بہینہ مدہ و لا بمعنی گویندہ پس دین علمش را نشاسم و چارہ کار خود نہ کنم می نیم
 سورت بمعنی ہرزہ خواهد بود اما بمعنی مصدری کہ چہ می شود (اردو) دکن بن ایسے موقع

کہتے ہیں: میں مجھوں نہیں ہوں جو سمجھ نہ سکوں بلکہ نازک مزاج شدم (صائب ۵) می خورد
 و کھو تو بہلا کیا ہوتا ہے
بیدماغ اصطلاح - بقول انندجوالہ فرنگی بی اثر شود (اردو) پریشان خاطر کرنا بید
 فرنگ - زود خشم - زود رنج - بد مزاج - (طہوری) مزاج بنانا - نازک مزاج بنانا -
 (۵) این پند گوشنیدن کرد است پشت بر تو بیدماغی اصطلاح - بقول بحر و غیاث
 روی سخن نگردان از بیدماغ مردم (صائب) و انند معنی بی التفاطی طبیعت کہ بعد از ضبط
 (۵) دلہای بیغیان چمن می شود کباب پز این خشم بهم می رسد مؤلف عرض کند کہ نازک
 بیدماغ را بگلستان چہ میری پز مؤلف عن دماغی و بد مزاجی و زود رنجی است از معنی
 کند کہ موافق قیاس است (اردو) بیدماغ بیدماغ متعلق و نریادت یامی مصدری
 بقول آصفیہ - نازک مزاج - زود رنج تنگ مزاج این معنی پیدا شد و گیکہ بیچ (اردو) بیدماغ
 چڑاند - بمعنی زود رنجی - نازک مزاجی کہہ سکتے ہیں -
بیدماغ کردن مصدر اصطلاحی بقول سید مال اصطلاح - بقول برہان باسیم
 بحر بمعنی پریشان خاطر نمودن مؤلف عرض کند کہ بالف کشیدہ بروزن نیک فال پاک کردن
 معنی صاحب بحر موافق قیاس نیست و اگر این معنی را رنگ باشد از روی آئینہ و شمیر و سائر اسلحہ
 تسلیم کنیم مصرع ثانی شعر صائب لطفی نمی بخشد بخیل بچوب بید یا چوب دیگر کہ این کار را شاید
 ما بمعنی زود خشم و نازک مزاج کردن است مقصود صاحب جہانگیری گوید کہ پاکی رنگ است
 شاعر آنست کہ من از شراب خوردن بدست نشدم از اسلحہ بواسطہ بید یا چوب (امیر خسرو ۵)

<p>مین مدح عاوی کہ بعدش زامینی پ آزاد بود مجاز است (ارو) ہتیار کی صفائی نوشت۔</p> <p>تیغ چو سوسن ز بید مال پ صاحبان سروری بید متعارفی استعمال۔ بقول روزنامہ</p> <p>وناصری ورشیدی و بحر و بہار ذکر این کرده بخوانہ سفرنامہ ناصرالدین شاہ قاجار نامہ</p> <p>صاحب رشیدی این قدر صراحت فرید کند از بید است صاحب بولچال ہم بخوانہ معاصرین</p> <p>کہ این لغت در ہند متعارف و در کلام قدما عجم ذکر این کرده مؤلف عرض کند کہ موافق</p> <p>یافتہ نشد و صاحب ناصری ہم ہمین نوشتہ قیاس است (ارو) بید کی ایک قسم ہے</p> <p>خان آرزو در سراج می فرماید کہ اغلب کہ این جس کو معاصرین عجم نے بید متعارفی کہلے ہے اور</p> <p>لغت فارسی الاصل باشد چہ درخت بید معمولی بید کا بھی ہی نام ہے۔ مذکر۔</p> <p>در ہندوستان نیت و اگر بہت از ولایت بید مجنون اصطلاح۔ بقول بحر و اندویش</p> <p>بعضی جا ہا آورده اند پس استعمال آن چوب نوعی از بید کہ برگہای باریک و شاخہای نازک</p> <p>معلوم خصوصاً درین کار و آنچہ در ہندوستان دارد (صائب ۷) بخت ما چون بید مجنون</p> <p>آن را بید گویند و رختی دیگر است و چوب آن سرگون افتادہ است پوچھو داغ لالہ نان ما</p> <p>بکا میقل و غیرہ نیاید (الخ) مؤلف عرض بخون افتادہ است پوچھو داغ لالہ نان ما</p> <p>کند کہ معاصرین عجم تقدیق این می کنند کہ بید کی نظر بر تراکت این قسم این را بدین اسم موسوم</p> <p>تیغ دستور عجم است شاید بر مقام صاحب کردہ باشد (ارو) بید مجنون۔ ایک قسم</p> <p>ناصری این رسم و آئین نباشد و آنچہ برای ہے بید کی جو بہت نازک اور باریک ہوتی ہے</p> <p>چوب دیگر ہم ہمین محاورہ بکار می خورد و بیل بید مشک اصطلاح۔ بقول برہان نوعی از</p>	
---	--

<p>بید است که بهار آن یعنی شگفته آن بغایت خوشبو می باشد و عرق آن بجهت تفریح دل و تبرید بکار می برند صاحبان بحر و رشیدی و بهار و جات و جهانگیری هم ذکر این کرده اند و بید موش که می آید مرادف همین است و صاحب رشیدی صراحت کرده که بید موش و بید طبری هم همین بید را نامست مؤلف عرض کند که ما بر بید طبری به پنجه گریه و موش این را بید موش و بید گریه و ذکر این کرده ایم صاحب رهنما و روزنامه نام کرده اند مؤلف عرض کند که بحث خواهم هم بخوانم سفرنامه ناصرالدین شاه قاجار ذکر و افعال این بر بید طبری گذشت (ار دو) این کرده اند (ار دو) و دیگر بید طبری نگرد و دیگر بید طبری -</p>	<p>بید است که بهار آن یعنی شگفته آن بغایت خوشبو می باشد و عرق آن بجهت تفریح دل و تبرید بکار می برند صاحبان بحر و رشیدی و بهار و جات و جهانگیری هم ذکر این کرده اند و بید موش که می آید مرادف همین است و صاحب رشیدی صراحت کرده که بید موش و بید طبری هم همین بید را نامست مؤلف عرض کند که ما بر بید طبری به پنجه گریه و موش این را بید موش و بید گریه و ذکر این کرده ایم صاحب رهنما و روزنامه نام کرده اند مؤلف عرض کند که بحث خواهم هم بخوانم سفرنامه ناصرالدین شاه قاجار ذکر و افعال این بر بید طبری گذشت (ار دو) این کرده اند (ار دو) و دیگر بید طبری نگرد و دیگر بید طبری -</p>
<p>بید مردان اصطلاح - بقول انسجوا بید موش اصطلاح - بقول بحر مرادف بید مؤید معنی بی دعای اولیا و الله صاحب هفت مجنون - صاحب تحقیق الا اصطلاحات هم ذکر هم ذکر این کرده مؤلف عرض کند که مرتب این کرده گوید که همان بید مجنون را نام است اضافی است و دوم در اینجا کنایه از دعا و از (صائب) قاستت بید موش شد و چون مردان مردان خدا مراد باشد موافق قیاس سر و کشد و سر بیوقوف تمنای جوانی که تراست است (ار دو) بغیر اولیا و الله کی دعا که مؤلف عرض کند که مؤلف در کلام ما بید موش اصطلاح - بقول بر بان همان به شتم اول و فتح دوم و لام مشد مستعمل و این</p>	<p>بید مردان اصطلاح - بقول انسجوا بید موش اصطلاح - بقول بحر مرادف بید مؤید معنی بی دعای اولیا و الله صاحب هفت مجنون - صاحب تحقیق الا اصطلاحات هم ذکر هم ذکر این کرده مؤلف عرض کند که مرتب این کرده گوید که همان بید مجنون را نام است اضافی است و دوم در اینجا کنایه از دعا و از (صائب) قاستت بید موش شد و چون مردان مردان خدا مراد باشد موافق قیاس سر و کشد و سر بیوقوف تمنای جوانی که تراست است (ار دو) بغیر اولیا و الله کی دعا که مؤلف عرض کند که مؤلف در کلام ما بید موش اصطلاح - بقول بر بان همان به شتم اول و فتح دوم و لام مشد مستعمل و این</p>

لغت عرب است بمعنی شیفته و عاشق و دیوانه که بمشابه رعایای اوست باج می گیرد و این اشعار
 صاحبان غیث و اندر بر موات بصراحت بمعنی آنست که بید بران کوه بسیار است (ار ۹)
 بالا گویند که مجازاً نوعی از بید را هم گویند که بید و از ایک پهاڑ کا نام ہے جو ولایت ماوراء
 بید مجنون نام دارد (الخ) پس مرکب توصیفی مین ہے جس پر بید کے درخت کثرت سے مین پڑتے
 است و وجه تسمیہ این همچون بید مجنون است **بید و لت** اصطلاح بقول بہار و بحر
 (ار ۹) دیکھو بید مجنون -
بید و از اصطلاح بقول برہان باثانی ناقابل و بد وضع (واعظ قرینی ۵) نیست
 مجہول بر وزن پیشواز نام کوی است از قول دل را با ہوسہای جہان در سینہ جاگم شد چو
 ماوراء النہر صاحبان رشیدی و سراج و جہانگیر بید و لت پس از خانہ بیرون کر و لت ہو
 و ناصری و جامع ذکر این کردہ اند (روحی سمرقانی عرض کند کہ کنایہ ایت و مراد از بید و لت
 ۵) همچون کلام گوشہ نوشتین روان بخ و برزو علم سند و گیر این از خزینۃ الامثال بدست آید
 ہلال سبز پس کوبید و از بہ صاحب جہانگیری کہ این را مثلی قرار دادہ (۵) بید و لت اگر
 ہمین سند را مال فرخی نوشتہ مؤلف عرض مسجد آدینہ بسازد و یکو یا طاق فرو افتد و یا قلعہ
 کند کہ وجہ تسمیہ این جزمین نباشد کہ و اثر بمعنی کج آید بہ صاحب امثال فارسی ہم این را مثل
 باج است و و از بہ زاسی مجہد مبدل آن چنانکہ گفتہ فارسیان این را بجائی می زنند کہ شخص
 ترند و زنند پس معنی لفظی این باج گیرندہ بید بی علم و ناقابل کاری کند مقصود نشان از
 و این اشارہ بہ رفعت و شان کوی کہ از بید استعمال این ہمین کہ کارش در سہی نیاید -

(ارود) داء بے علم - اہل دکن بے علموں کے
 بیعدیل و آشامیدن یک دانگ و کمتر از ان
 کام کی نسبت کہتے ہیں ۱۱ جالون کا کام باقی بڑھ
 نام ۱۲ (۲) ناقابل - بدروش -
بید و ند اصطلاح - بقول برہان بروہی
 از شادۃ فادسی و بفارسی شید و نہ نیز گویند
 ریشخند نام داروئی است کہ آن را شادۃ و
 برہانی رطب و برومی قرطیلوس و بیونانی
 گویند و بجهتہ دوائی چشم بکار برند صاحبان
 طب و قرطیلوس و قرطیلوس و لعربی حجر الدم و
 وجہانگیری و جامع و ناصری و سراج ذکرہ این
 ایضا حجر الطور و حجر الہندی ہم - سنگی است
 کردہ اند صاحب محیط ذکر مستقل این نکرد و
 نرم شکل دانہ عدس و انواع آن بسیار مزاج
 صاحب برہان ذکر شادۃ بہ دال مہملہ کردہ
 آن سرد و دوم یاد را آخر اقل و خشک در
 می فرماید کہ این را لعربی حجر الدم و حجر الطور
 سوم و یاد دوم آخر - قابض شدید - رادع
 و حجر الہندی ہم گویند کہ در دوائی چشم بکار آید
 مقوی عصب و عضل - در امراض چشم مستعمل
 و صاحب محیط بر حجر الدم گوید کہ شادخ است
 و منافع بی شمار دارد (الح) مؤلف عرض
 و بر حجر الطور حوالہ حجر الدم و بر حجر الہندی
 گوئند کہ وجہ تسمیہ بید و نہ متحقق نشد چارہ نیست
 کہ سنگی است مائل بسیاہی و سرخی و سائیدہ آن
 یخرین کہ این را اسم جامد فارسی زبان دانیم -
 مائل لبرخی و زردی کہ نوعی از شادخ است (ارود) ایک
 دوائی پتہر کا نام جس کو عربی
 و آن را شادخ ہندی ہم نامند و از سواہل
 میں حجر الدم کہتے ہیں - مذکر -
 دریای ہند خیز و بہت قطع خون بواسیر و جراثیم
ی و ہل رقص اصطلاح - بقول بہا

(صائب ۱) عاشقان بیدین را زهره گفتار (ب) بی دیده | بحر و بهار و (طهات) و (س) نیست و در نه جای بوسه پر خالی است در گنج و بهفت و اند (ا) نایب و (۲) شوخ و قفس و صاحب تحقیق الاصطلاحات گفته که (۳) بی شرم و ناحق شناس و تحقیق با (۴) بمعنی بی بصیرت کنایه از کم سخن و بی تحقیق مؤلف (۵) شخص و بی بهر و (طامی ۱) بی دیده توان نمودن چرخ و که نظر خاموش (صائب ۲) شذب و اگر دنی گنجینه اول خواب باغ و مؤلف عرض کند که عوافق قیاس گوهر صدف و در تلاش رزق آدم بیدین با است معنی اول تحقیق است و معنی دوم مجاز چراغ و (۴) کسی که دهن ندارد و کنایه از یار آن و استعمال (الف) بمعنی مصدری هم نظر و معشوق هم که تنگ دهن باشد که صفت حسن است آمد معنی کوری و بی بهرگی و بی شرمی (صائب) و شعر ابوالغنی آن را بیدین گویند (شرف از ندرت) و حشت از فهمیدگان برهان نافهیدگی (۵) با عاشق خویش هر یکی در سخن است و است و دوستی با کورفهان حجت بی دیدگی است این شرم و حجاب خاصه یار من است و آری که (ار و و) الف انداپن - مذکر - کوری آری چونیت پیدا و منش و دلدار من از بهر - بی بهرگی - بی شرمی - مؤنث (ب) (ا) همین بی دهن است و (ار و و) (ا) و شخص انداپن (۲) شوخ - بی شرم - ناحق شناس جوابات کسی که پیرقا و بهر (۳) کم سخن و (شخص ۳) بی بصیرت - بی بهر - خاموش (۴) و شخص سبک دهنه نبود و از کلمات بی بهر و (۵) اصطلاح - بقول بهار معشوق کو بیدین که سکتین - مذکر - و بحر معنی بی حیا مؤلف عرض کند که کنایه (الف) بی دیدگی اصطلاح - (ب) بقول باشد (شوکت ۵) خویش را با چشم و رخسار

برابر می کند و لاله و زنگس عجب بی دیده و رو - بدال مہملہ) بیان کرده ایم (خواجہ شیراز
 بوده اند) (ار ۹۹) و کیو بی جا - (۷) تاجہ بازی و خ نماید بیدقی خواہیم راند
 بیدین استعمال - بقول اتد بجوالہ فرنگی عرصہ شطرنج رندان راجال شاہ نیست
 فرنگ بمعنی کافرو بی مذہب و بی راہ مؤلف (ار ۹۹) و کیو بیدق -
 عرض کند کہ بمعنی حقیقی است کہ لفظ دین مرکب بیدق سیم اصطلاح - بقول جہانگیری
 است باکلمہ بی (ار ۹۹) بیدین بمعنی لاندہ در لطحات کنایہ از ستارہ صاحب رشیدی
 کہہ سکتہ بین اور بسبیل مجاز کافر پیر بھی اس ہم ذکر این کردہ و خان آرزو در سراج ہم
 اطلاق ہو سکتا ہے - آورده و تیم درین مرکب بہ کسر سین و کون باہد
 بیدق بقول بہار و غیاث بمعنی پیادہ شطرنج نقرہ باشد و این کنایہ است لطیف کہ ستارہ را
 مؤلف عرض کند کہ ما حقیقت این بر بیدق پیادہ نقرنی نام کردند (ار ۹۹) ستارہ - مذکرہ
 سر بقول برہان کبر اول و کون ثانی و رای قرشت (۱) جامہ خواب را گویند مانند ہنای
 و توشک و آنچه گستر دنی باشد بچہ خوابیدن خصوصاً و صراحت زائد از موضوع می کند
 کہ بحر بی چاہ نام است و بہندی بر اور و پہاوان و شجاع و بترکی یک را گویند کہ عدد
 اولست صاحب سروری از شمس فخری سخا آورده (۷) تو آن شہی کہ ہمیشہ دعوات
 می گویند و مسافران ہمہ در راہ و خفتگان در سیر و (حکیم قطران ۷) گر کسی در سیر زلفان
 ترا بیند خواب کہ بر جہیر و عنبرش باشد کہ تعبیر سیر بہ صاحبان جہانگیری و رشیدی و نامری
 و جامع و ہفت و انند ذکر این کردہ اند صاحب رشیدی صراحت فرید کند کہ سیری بمعنی گزینی

است خان آرزو و رسراج گوید کہ آنچه قوسی بمعنی جامہ خواب بی اصل گفته۔ غلط است چہ استادان
بدین معنی بستہ اند چنانکہ قلمران (کہ کلاش بالا گذشت) مؤلف عرض کند کہ اسم جامد فارسی
قدیم است بمعنی خوابگاہ و بیری بمعنی گستردنی یعنی نہالی و توشک۔ ہمہ محققین بالا و تر تعریف
این سکندری خورده اند و از غور کار نگرفته اند معاصرین عجم با اتفاق دارند و اسناد بالا
ہم تائید خیال مامی کنند و بیری بجایش می آید قاتل معنی مباد کہ آنچه بہ الف اول آبیری بجای
خود گذشت آن را با این پیچ تعلق نمی نماید (ار ۹۹) نہالی۔ دیکھو بالین اور ہماری تصحیح کے
لحاظ سے خوابگاہ۔ مؤنث۔ سونے کی جگہ۔ سونے کا کمرہ۔

(۲) پیر۔ بقول برہان و سروری بمعنی صاعقہ (دقیقی ۵) نباری بر سر دلخواہ جز زر و چنان
چون بر سر بدخواہ جز بیری صاحب سروری بچو کہ صاحب تحفہ گوید کہ بدین معنی بتامی قرشت
آمدہ صاحبان جہانگیری و جامع و ہفت و اند ذکر این کردہ اند صاحب رشیدی گوید کہ بدین
معنی بہ تامی قرشت است نہ بای موحدہ و صاحب ناصری ہمربانش۔ خان آرزو و رسراج
می فرماید کہ بدین معنی بہ بای موحدہ است نہ بہ تامی قرشت بلکہ ثانی تصحیف است و قوسی ہم
ببای موحدہ آورده مؤلف عرض کند کہ خطای خان آرزو و رسراج کبلی دلیل تیرا کہ بدین
معنی می آید تصحیف گفته حق آنست کہ این اصل است و اسم جامد فارسی زبان و آنچه بہ تامی
فوقانی۔ می آید تبدل این چنانکہ تگوب و تگوت کہ بجایش گذشت۔ زحمت تحقیق نہ برداشتن
و تصحیف گفتن آسان است ولیکن از شان تحقیق بعید و صاحب رشیدی ہم غلط کردہ عکس خان
آرزو و حکم تعلیل این داده (ار ۹۹) صاعقہ۔ بقول آصفیہ۔ عربی۔ اسم مؤنث۔ برق بجلی۔

(۳۳) پیر - بقول برهان و جامع طوفان مؤلف عرض کند که مجاز معنی دوم است و باعتبار
صاحب جامع که محقق اهل زبان است استعمال این بدین معنی درست باشد (اردو)
طوفان - بقول آصفیه عربی - اسم مذکر - باد تند - آندهی شدت کی هوا شدت کی بارش -

(۳۴) پیر - بقول برهان و جامع حفظ و از بر کردن صاحب سروری گوید که بدین معنی ویر
هم گویند (فرخی ۵) از پی رسم در آموختن نامه کنند پد نامه خواجه بزرگان و دبیران
از پیر پد (قطران ۵) نیک خواهان را رسانی همچو یوسف سوی تخت پد بد سگالان را فرستی
همچو قارون سوی پیر پد یار انده نامه آنگویافت نزدیک تو بار پد پیر غم شناسد انکو کرد
مدح تو ز پیر پد (استاد لاسعی جربانی ۵) مرا گوئی که رزم و بزم او را پد بکن تفسیر و شرح
ارداری از پیر پد صاحب رشیدی بذکر این معنی گوید که بمعنی یاد از پیر است نه پیر تنها آهتی
آنست که پیر و بر بمعنی حافظ می آید صاحب ناصری بدین معنی (از بر) را صحیح داند خان آرزو
در سراج گوید که بدین معنی صحیح است و ویر بدین معنی مبدل آن و در جمیع کتب لغت مسطور
مؤلف عرض کند که ما اشاره این بر معنی یازدهم بر هم کرده ایم و خیال ما این است
که (از بر) اصل است و فرید علیّه آن (از پیر) زیادت تحتانی بعد مؤخره و (بر) مخفف
(از بر) و (پیر) مخفف (از پیر) و از پیر اسناد بالا (از پیر) ثابت می شود - باعتبار صاحب
جامع که محقق اهل زبانست (پیر) را مخفف (از پیر) صحیح دانیم تصفیه صاحب رشیدی معنی
نذار که بحقیقت رسیده باز گمراه شد و صاحب ناصری مؤید خیال ماست و خیالش بقاعده
تخفیف نرفته و جادارد که بر مقامش استعمال (پیر) نباشد (اردو) و گویا بر او بر گزیده

<p>سیرا اصطلاح - بقول اندکجواله فرنگی که برزیده کرده بر بیل مجاز یعنی پیر کهن سال استعمال کرده اند بلکه معنی مرد پیر و کهن سال مؤلف عرض کنایه طالب نداشتن مال می باشد که معاصرین عجم و محققین هند که را آدمی جوایز می آید فارسیان کلمه بی ارزش زبان ازین ساکت اند (ار ۱۰۰) بد با -</p>	<p>سیرا بقول برهان و ناصری و جامع و سراج بر وزن شیر از باثانی مجهول شاخ حیوانات را گویند صاحب جهانگیری بر سلق شاخ قانع - صاحب رشیدی در تقسیم با جانگیری شفق مؤلف عرض کند که نظریه اعتبار صاحب ناصری و جامع که از اهل ربانند تخصیص را درست دانیم و اطلاق این بر شاخ درخت هانی شود (ار ۱۰۰) سینگ - بقول آصفیه - هندی - اسم مذکر شلخ حیوان - سیرام بقول اندکجواله بر وزن و معنی ویرانه که نقیض آباد است مؤلف عرض کند که دیگر کسی از محققین اهل زبان ذکر این نکرده و عجیب آنست که صاحب اندکجواله ناصری داده و در ناصری یافته نمی شود اگر نداشتن مال بدست آید تو انیم عرض کرد که مبدل بران باشد که نون بهم بدل شود چنانکه کجمن و کجیم و حقیقت بران و بران بجایش عرض کنیم (ار ۱۰۰) دکیه بران و بران -</p>
<p>(الف) بران صاحب برهان ذکر هر دو کرده مستعمل است مبدل این چنانکه آب و آو و کثر (ب) سیرا گوید که هر دو معنی ویران که اهل لغت ذکر ویران و ویرانه نکرده اند و بر نقیض آبادی است - صاحب سروری بر الف قانع است همین قناعت کرده اند شفی سباد که درین هر دو جهانگیری و رشیدی و ناصری و جامع و سراج و شفا (الف) اصل است و (ب) مرید علییه آن نریاده و هفت و نوزده ذکر هر دو کرده اند مؤلف عرض کنایه نیت در آخرش - واضح باد که (الف) منفست کند که همین اصل است و ویرانه و ویران که است برای مقام که آبادی آن باقی مانده باشد</p>	<p>(الف) بران صاحب برهان ذکر هر دو کرده مستعمل است مبدل این چنانکه آب و آو و کثر (ب) سیرا گوید که هر دو معنی ویران که اهل لغت ذکر ویران و ویرانه نکرده اند و بر نقیض آبادی است - صاحب سروری بر الف قانع است همین قناعت کرده اند شفی سباد که درین هر دو جهانگیری و رشیدی و ناصری و جامع و سراج و شفا (الف) اصل است و (ب) مرید علییه آن نریاده و هفت و نوزده ذکر هر دو کرده اند مؤلف عرض کنایه نیت در آخرش - واضح باد که (الف) منفست کند که همین اصل است و ویرانه و ویران که است برای مقام که آبادی آن باقی مانده باشد</p>

و (ب) بمعنی فسوب به ویران مراد از دشت و بیابان که در معنی چهارم جمع را استعمال کرده و به معنی
 (امیر خسرو) در عهد او چه خوبی و لهای خسته سوم قول صاحب جامع معتبر است ولیکن طرز بیان
 از غم و در ملک میر ظالم بران چند خواهی بدار و محققین ماصاف است ازینجاست که ترکیب فارسی
 الف ویران بقول آصفیه فارسی - اجڑا ہوا غیر متقاضی آن شد کہ معنی سوم قائم کنیم - فی الحقیقت شخصی
 آباد - تباہ و خراب - بچراغ - گنڈر (ب) ویران را نام است کہ کارهای ناشایسته کند متعلق بمعنی
 بقول فارسی - مذکر - جنگل - دوم و اگر این را بصفت کار گیریم یعنی (کار براه)
بیراہ اصطلاح - بقول برہان و جامع (۱) البتہ معنی ناشایسته و بی اصول پیدای شود (الفوری
 دو طرف راہ را گویند کہ در آن جادہ نباشد و (۲) گفت ساکن شو و ہشدار و بہ تعجیل براند و
 (۳) کنایہ از مردم ناشخص و (۳) کارهای آنچنان کز رہ و بیراہ نبودم آگاہ (۴) (دار و)
 ناشایستہ صاحب بحر یعنی دوم و سوم قانع است (۱) وہ میدان جس میں راستہ نہواور راستہ کے
 ناصری بذکر معنی دوم می فرماید کہ کنایہ از مردم و دونون جانب - مذکر (۲) بیراہ بقول آصفیہ
 کج و تبرک معنی اول و سوم گوید کہ (۴) خوانندگان فارسی - بدچلن - بد اطوار (۳) بے اصول -
 موسیقی بی علم - **مؤلف** عرض کند کہ معنی اول ناشایستہ (صفت) (۴) وہ شخص جو بے اصول گاہ
 حقیقی است کہ اطراف راہ را گفتہ اند کہ در آن راہ **بیراہ** بقول صاحب روزنامہ بجوالہ سفر نامہ
 نیست و بمعنی دوم اسم فاعل ترکیبی است یعنی کسی ناصر الدین شاہ قاجار بمعنی خلاف راہ **مؤلف**
 کہ راہ نذر یعنی بی اصول و بمجاز قوالی را نام آ گوید چنانکہ فارسیان معاصر گویند کہ او بیراہ
 کہ بی اصول آنگ زند صاحب ناصری غلط کرد می روی و شخص بیراہ را ہم توان گفت کہ اسم

<p>فاعل ترکیبی باشد جزین نیت کہ درین ہای دوم آفر قیاس است ولیکن معاصرین عجم بر زبان اندازند زائد است بر همان (بیراہ) کہ گذشت (اردو) (اردو) بے وقوف۔ احمق۔ نادان۔</p>	<p>دیکھو بیراہ کے پہلے اور دوسرے معنے۔</p>
<p>لی ربط اصطلاح۔ بقول بہار و اند غنیر</p>	<p>بیراہی استعمال۔ بقول اند بخوالہ فرنگ (اردو) استعمال۔ (اردو) استعمال۔ (اردو) استعمال۔ (اردو) استعمال۔</p>
<p>بمعنی گمراہی مؤلف عرض کند کہ مجازاً بمعنی دیوانہ شنیدن دارد و مؤلف عرض کند کہ</p>	<p>بی اصولی ہم توان استعمال کردیامی مصدری بر طرز بیان بہار فرنگ اسم فاعل ترکیبی است</p>
<p>بیراہ زیادہ کردہ اند دیگر ہیچ (ظہوری ۵) و محاورہ چنین نیست بلکہ بمعنی حقیقی بصفتی</p>	<p>بمعنی گمراہی۔ بی اصولی۔ گمراہی۔</p>
<p>بحسن خط مرواز رہ نہ وقت بیراہی است یا براہ چنانکہ حرف بی ربط و عبارت بی ربط (اردو)</p>	<p>دوش نیاز از تو بی نیاز گذشت (اردو) بے ربط۔ بقول آصفیہ۔ بے محل۔ بے موقع۔</p>
<p>بیروشا بقول برہان بابائی ابجد بو او</p>	<p>بیراہی کردن مصدر اصطلاحی بقول</p>
<p>رسیدہ و شین قرشت بالف کشیدہ بلغت زند</p>	<p>ملحات برہان کنایہ از بی ادبی کردن و زیادتی</p>
<p>نمودن مؤلف عرض کند کہ متعلق بمعنی سوم و ہفت و اندو (جہانگیری در ملحات) ذکر این</p>	<p>بیراہ و مرکب از بیراہی با مصدر کردن (اردو) کردہ اند جزین نیت کہ اسم جامد فارسی قدیم است</p>
<p>و ہمان کہ (بر باد رنگ) ذکر این گذشت۔</p>	<p>بے ادبی کرنا۔</p>
<p>بیراہی بقول اند بخوالہ فرنگ کہ (اردو) دیکھو باد رنگ۔</p>	<p>بمعنی احمق و نادان مؤلف عرض کند کہ وقتاً</p>

اسم فاعل ترکیبی است (نهوری ۷) داد این (انوری ۷) از عشق تو دل نماز و بیم
 از هجر تو ای بیرحم رحمت گوئد بجز رحم بر ما می کند است بجز کرب رحمت جان نماز (ارو ۷)
 دشمن مروت گوئد بجز مؤلف عرض کند که بجز رحم بقول آصفیه سنگدل سخت
 موافق قیاس است و از همین است بیرحمی (صفت) اور به معنی سنگدلی بجز رحمی کا
 معنی سنگدلی زیادتی یا مصدری در آخر استعمال بھی ہو سکتا ہے۔

بیرزہ بقول برهان و جامع بفتح زای منقوطه (۱) صغی باشد مانند مصطکی سبک و خشک
 و بوی تیز دارد و طبیعت آن گرم و خشک معرب آن باز زرد و در عرق الفس و نفوس و اذن
 حیض و انداختن بچہ مرده مفید است صاحب جهانگیری بذكر این معنی گوید که مرادف این بیرزہ
 و بیرتری می آید صاحب سروری هم بحوالہ فرهنگ ذکر این کرده صاحب رشیدی هم این را آورده
 صاحبان هفت و اند و نوید هم ذکر این کرده اند مؤلف عرض کند که مبحث طبیعت و خواص
 این بر باز کرده ایم که بجایش گذشت و حقیقت نامہ بر بیرزہ مذکور و این تبدیل بیرزہ است
 به تبدیل های ہونہ بدل بہاہ چنانکہ شبہ و شبند (ارو ۷) و کیو بار زرد۔

(۲) **بیرزہ** بقول برهان و جامع برادہ را نیز گویند کہ روی گران از سونش سہان جمع
 کنند و برادہ فلزات را گفتہ اند مطلقاً صاحب سروری بذكر این معنی گوید کہ ہمین برادہ را بر
 ورم ہا ہم مانند مؤلف عرض کند کہ مجاز معنی اول است یعنی ہمان صمغ کہ برادہ آن بداد و
 مستعمل شود و مجازاً ہر قسم برادہ را بدین اسم موسوم کردند و خصوصاً برادہ فلزات را (ارو ۷)
 ہر قسم کا برادہ خصوصاً فلزات کا برادہ۔ مذکر۔

(۳۳) بیرز و - بقول برہان و جامع داروئی باشد کہ برد مید گیہا مانند تاگلکس بران نشیند و بہ کند - صاحب سروری ہم ذکر این کردہ مؤلف عرض کند کہ طرز بیان محققین این را بمعنی جداگانہ قائم کرد و این برداؤہ همان صمغ است کہ ذکرش بر معنی اول گذشت (ار و و) دیکھو بارز داسی کے سفوف کو فارسیوں نے بیرز دکھا ہے - مذکر -

(۳۴) بیرز و - بقول برہان و جامع چیز ی را گویند کہ روگیران بختہ لم کردن و وصل نمودن چیز ہا بکار بند صاحب سروری ہم ذکر این کردہ مؤلف عرض کند کہ این ہم مجاز معنی اول است و بہر برتریہ کہ بہمین معنی گذشت تخصیص وصل بر پنج دمس کردہ اند و طرز بیان محققین نا آشنا از حقیقت این را بشکل معنی تازہ قائم کردہ ان معنی اول است دیگر ہیچ (ار و و) دیکھو معنی اول یہہ اسی کا تحریف ہے -

<p>بیرز و بقول برہان باہر برون و معنی اول بیرز چون ہلیدہ ز روشن روی و ترش چون انبد کہ گذشت صاحبان جہانگیری و ناصری و جامع و پ (ار و و) دیکھو بارز و -</p> <p>رشیدی و اند و ہفت ہم ذکر این کردہ اند - بیرز می بقول برہان همان بیرزہ کہ گذشت</p> <p>مؤلف عرض کند کہ این اصل است و صاحبان سروری و جہانگیری و رشیدی</p> <p>بیرز و کہ گذشت بدل این و حقیقت ماخذ و ہفت و نوید و (ناصری بذیل بیرزہ)</p> <p>این بر (بیرزہ) بیان کردہ ایم ہا ہی ہوشیارین ذکر این کردہ اند اصل این بیرزہ و این بدل</p> <p>بدل شد بدل مہلہ چنانکہ شنبہ و شنبہ (سعدی) آن کہ ہا ہی ہوز بدل شد بہ تحتانی چنانکہ بدو</p> <p>(۳۵) ہمچہ باز ورفشان بچ و سیہ چون بیرزہ و بدری (سیف اسفرنگی) شاگردا رہا</p>	<p>بیرز و بقول برہان باہر برون و معنی اول بیرز چون ہلیدہ ز روشن روی و ترش چون انبد کہ گذشت صاحبان جہانگیری و ناصری و جامع و پ (ار و و) دیکھو بارز و -</p> <p>رشیدی و اند و ہفت ہم ذکر این کردہ اند - بیرز می بقول برہان همان بیرزہ کہ گذشت</p> <p>مؤلف عرض کند کہ این اصل است و صاحبان سروری و جہانگیری و رشیدی</p> <p>بیرز و کہ گذشت بدل این و حقیقت ماخذ و ہفت و نوید و (ناصری بذیل بیرزہ)</p> <p>این بر (بیرزہ) بیان کردہ ایم ہا ہی ہوشیارین ذکر این کردہ اند اصل این بیرزہ و این بدل</p> <p>بدل شد بدل مہلہ چنانکہ شنبہ و شنبہ (سعدی) آن کہ ہا ہی ہوز بدل شد بہ تحتانی چنانکہ بدو</p> <p>(۳۵) ہمچہ باز ورفشان بچ و سیہ چون بیرزہ و بدری (سیف اسفرنگی) شاگردا رہا</p>
--	--

معنی زینکه باری زینهار پرمی شناسی سیرزی حطی و رای مهله و فتح زای فارسی چیزست مانند
از گوهر و سوسن ز سیر پو (ار ۹۹) و کیو بار زد و صمغ بغایت مستنق و بدبو که آن را به عربی قنط
سیرزه صاحب محیط ذکر این بذیل سیر زو به گویند (کذا فی الاسامی) و در فرنگی صمغ
زای فارسی کرده گوید که لغت فارسی است مانند مصطلکی سبک و خشک و صافی و سیر زو
و معرب این بار زو که بجایش گذشت مؤلف و سیر زی نیز گویند مؤلف عرض کند که مبتدا
عرض کند که صراحت ماخذ بر سیر زو کرده ایم سیرزه که بزای هوز گذشت و بعضی برانند که این لغت
و این مبتدا آنست به تبدیل زای هوز به زای فارسی است و آن مبتدا این چنانکه ترند و ترند
فارسی چنانکه ترند و ترند و بعضی برانند که اصل (ار ۹۹) و کیو سیرزه -
همین است و سیر زو که بازای هوز گذشت سیرضا استعمال بقول اند بخواند فرنگ و فرنگ بعضی بی
مبتدا این (ار ۹۹) و کیو بار زد - مؤلف عرض کند که موافق قیاس است (ار ۹۹)
سیرزه بقول سروری بضم با و سکون یای بے رضا بے اجازت - کله سکتے ہیں -
سیرق بقول برهان و جامع بفتح اول و ثالث بروزن سنخ (۱) علم را گویند و (۲) یعنی شقه
هر برنگین هم که بر سر علم و نیزه و کلاه و خود بندند صاحب سروری هم ذکر کرده و معنی کرده (خاقانی
۱) تف غضب تو در کف صبح پد بر سیرق شام سوخت پرچم پد (خواجوی کرمانی ۱) بر آفاق
سیرق بر آورده سر پد عقابان ترکش بر آورده پر پد (مولانا باقی ۱) ز سیرق میان را بر
خورد ز پد بهی بود و برگ زانش سیر پد بهار بر معنی دوم قانع یعنی مطلق پارچه که بر سر علم بند
(انوری ۱) بجگمتی که خلل اندرون یابد راه پد ز مهر و ماه کشاوند آرمیان سیرق پد خان آرزو

در سراج بزرگ هر دو معنی بالا گوید که چون حرف قاف در فارسی نیامده شاید که ترکی باشد یا معرب
 بود یا عربی الاصل لیکن در کتب عربی دیده نشد و الله اعلم صاحب روزنامه بحواله سفرنامه ناصر
 شاه قاجار معنی نشان گفته و صاحب رهنما بحواله سفرنامه مذکور به همین معنی آورده صاحب لغات
 ترکی این را معنی علم خور لغت ترکی گفته **مؤلف** عرض کند که در ترکی بودن این شبیهت
 فارسیان استعمال این کرده اند و معنی دوم مقرر شد باشد صاحب سوار السبیل بیره را به همین معنی
 لغت فارسی گفته و بیرق را معرب و بیارق جمع این آورده بخیاں ماتماح اوست بیره به معنی
 بیرق در فارسی زبان نیامده و نه عربی است بلکه عربان هم مثل فارسیان استعمال این
 بر سبیل تعریب کرده اند و بقاعده خود جمع این بیارق آورده (۱) (۲) (۳) بیرق بقول
 آصفیه ترکی اسم مذکر - فوج کا جھنڈا نشان - علم (۲) پیر یا بقول آصفیه جھنڈے کا
 بیرق - مذکر -

<p>بیرق انداختن مصدر اصطلاحی آصفی ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف آصفی ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند که قائم کردن بیرق بر سر علم باشد کند که قائم کردن علم باشد و مراد از لشکر انداختن متعلق معنی دوم بیرق که گذشت (خواجوی و تاخت کردن (شانی مشهدی ۵) در خیل حصو کرمانی ۵) بر قلعه کهسار زنی بیرق خورشید را مجال آرمیدن نیت و چو در میدان دل شاه پیکر زنگار کشتی پیکر خود را (۱) (۲) محبت بیرق اندازد (۱) (۲) پیر یا علم پر قائم کرنا -</p>	<p>بیرق ندون مصدر اصطلاحی صاحب بیرق خورشید بقول صاحب بولچل</p>
---	--

بحوالہ معاصرین عجم علم افواج دولت برطانیہ عرض کند کہ مرکب اضافی است و موافق قیاس کہ
 کہ بران تصویر شیر و خورشید می باشد **مؤلف** خطوط شعاع بیرقی را ماند (ارو) صبح کاؤب
 عرض کند کہ گویند دولت عالیہ برطانیہ تصویر شیر کی روشنی کو فارسیوں نے بیرق نور کہا ہے ارو
 را با شہ شجاعت پسند کرد و تصویر خورشید میں بھی اس کا استعمال ہو سکتا ہے۔
 را ازینکہ در مقبوضاتش خورشید غروب نمیشود **بی رگ** اصطلاح بقول برہان کبیراواں و سکو
 صاحب رہنما بحوالہ سفر نامہ ناصر الدین شاہ قاجار ثانی و فتح ثالث و کاف فارسی بمعنی بیدل و بی غمت
 گوید کہ شیر و خورشید نشان سلطنت ایران است صاحب ناصری گوید کہ عصب راد فارسی زبان
 و اللہ علیہ باعصاب (ارو) علم لشکر برطانیہ بگزرگ و پی گویند کہ قوت حرکت بدانت پس بی
بیرق کشادون استعمال اصحاب آصفی بمعنی بی عصبیت کنایہ از مرد بی غیرت و بی حمیت
 ذکر این کردہ از معنی ساکت **مؤلف** عرض است صاحب بحر نمبران برہان بہار گوید کہ
 کند کہ بمعنی قائم کردن بیرق است کہ برای آیش کنایہ از کسی کہ چندان غیرت و ناموس نداشتہ باشد
 مکان بعل می آرند (نوری) بگجستی کھل (ظہوری) از بی رگی سمنہ سیم پو رگ در
 اندرونیاد راہ پو زہر و ماہ کشایدوران تن تازیانہ برخاست پو خان آرزو در سراج
 مکان بیرق پو (ارو) جھنڈیان لگانا ذکر این کردہ **مؤلف** عرض کند کہ در تعریف
 قائم کرنا مکان کی آرایش کے لئے معمول ہے بہار لفظ چندان فضول است کہ ضرورت ندارد
بیرق نور اصطلاح بقول لطافت برہان (ولہ) گریہ ات رنگی ندارد و لعل خندانانی میں
 و بھو و نوید کنایہ از روشنائی صبح کاؤب **مؤلف** بی رگت خواند ترسم نمیش مرقانی بہ میں پو۔

(اردو) دیکھو بے حمیت۔

در نشا پور آن بلید بد سیر پو خواند برتر

سیر کنند اصطلاح۔ بقول برہان بفتح کاف فارسی شیر نام و گھنٹی پو زعفران بیر گندی کہ در

بروزن زیر بند نام شہریت کہ مغرب آن جہان

است صاحبان جہانگیری و رشیدی و ناصری و می نماید و لیکن حقیقت ترکیب معلوم نم

جامع و سروری و سراج ذکر این کردہ اند (پہلوا) کہ وجہ تسمیہ را ظاہر کند (اردو) بیر گند

جامی (۷) قلعه دیگر از ان بندہ بردہ پو ایک شہر کا نام ہے جو خراسان میں واقع ہے۔

پیرم بقول برہان بفتح اول و ثالث بروزن ضمیمہ نوعی از پارچہ ریشمانی باشد شبیہ شقائق

عراقی لیکن از ان باریک تر و نازک است صاحبان سروری و جہانگیری و رشیدی و ناصری

و جامع و سراج ذکر این کردہ اند۔ خان آرزو در سراج صراحت فرید کند کہ پیرام و ترکی

بمعنی جشن و عید است و این بترکی مخفف آن صاحب رشیدی صراحت فرید کند کہ در عربی

بمعنی برہ و بترکی بمعنی عید است۔ صاحب سوار التبیل گوید کہ پیرم مغرب پیرم فارسی است بمعنی

برہ و منقب **مؤلف** عرض کند کہ لغت فارسی زبان است و اسم جاد بمعنی پارچہ خاص (دوخی

۷) بہ تیر با سپہ گرگ و جوشن فولاد پو همان کند کہ لبوزن کنند با پیرم پو (شاعر ۷) آسمان

خیمہ زد از پیرم و دیبای کہود پو میخ آن خیمہ تاک سمن و نثرنا پو (ناصر خسرو ۷) یکی چون آب

کہ بقول خوش فریدندہ پو چو شاخی باران نشتر و لیکن برگ آن پیرم پو (اردو) پیرم

فارسی میں ایک سوتی کپڑے کا نام ہے جو باریک اور نازک ہوتا ہے۔ مذکر۔

سیرن بقول برہان کبیر اول و ضم ثالث مخفف بیرون است کہ نقیض اندرون باشد صاحبان

سهروری و ناصری و جامع ذکر این کرده اند و خان آرزو در سراج می فرماید که اغلب که این فارسی
توران باشد مؤلف عرض کند که تخفیف موافق قیاس است همچون برون که آنهم مخفف بیرون
است بخذف تخیانی و این بخذف واو (اردو) با هر اندر کا مقابل -

<p>برنجاسپ اصطلاح - بقول برهان اشاره به عالم وحدت که عبارت از مرتبه بی مرتبه و جامع و هفت و اندک بر اول و ثالث و سکون که آن اسقاط اضافات ذات معرا از لباس ثانی و رابع و جیم بالف کشیده و بسین بی نقطه و اسماء و صفات متعالی و تقدیس - صاحب تکلیفی بای ابجد زده گیاهی است که آن را بوی مادران صراحت کرده که با اول کسور است و بر ذکر گویند مؤلف عرض کند که مابحث این برنجاسپ معنی اول و دوم قانع صاحب سهروری معنی کرده ایم و صراحت ما خذ بر برنجاسپ و برنجاسپ اول را به تعمیم بیان کرده که معنی دوم هم دخل مذکور و جزین نیست که درین بای دوم زده است صورت کشند صاحب رشیدی هم بر همین تعمیم قانع</p>	<p>اصطلاح - بقول برهان اشاره به عالم وحدت که عبارت از مرتبه بی مرتبه و جامع و هفت و اندک بر اول و ثالث و سکون که آن اسقاط اضافات ذات معرا از لباس ثانی و رابع و جیم بالف کشیده و بسین بی نقطه و اسماء و صفات متعالی و تقدیس - صاحب تکلیفی بای ابجد زده گیاهی است که آن را بوی مادران صراحت کرده که با اول کسور است و بر ذکر گویند مؤلف عرض کند که مابحث این برنجاسپ معنی اول و دوم قانع صاحب سهروری معنی کرده ایم و صراحت ما خذ بر برنجاسپ و برنجاسپ اول را به تعمیم بیان کرده که معنی دوم هم دخل مذکور و جزین نیست که درین بای دوم زده است صورت کشند صاحب رشیدی هم بر همین تعمیم قانع</p>
<p>برنگ بقول برهان با ثانی مجهول بر وزن صاحب ناصری بزرگ بر سه معنی بالا گوید که نزد محققان نیز نگ - (۱) نشان و هیولائی باشد که نقاشان عالم بزرگی معنی بی تعینی و بی صورتی است صاحب و مصوران مرتبه اول بر کاغذ و دیوار بکشند جامع ذکر بر سه معنی کرده - صاحب بحر بزرگ بر سه و بعد از ان قلم گیری کنند و رنگ آمیزی نمایند معنی گوید که بی رنگی معنی بی چونی است بهار بر ذکر و (۲) همچنین بنایان طرح عمارتی را که رنگت برینند و نزد محققان (۳) ظهور احدیت و بهم همچنین مؤلف عرض کند که معنی حقیقی این چیز</p>	<p>اصطلاح - بقول برهان اشاره به عالم وحدت که عبارت از مرتبه بی مرتبه و جامع و هفت و اندک بر اول و ثالث و سکون که آن اسقاط اضافات ذات معرا از لباس ثانی و رابع و جیم بالف کشیده و بسین بی نقطه و اسماء و صفات متعالی و تقدیس - صاحب تکلیفی بای ابجد زده گیاهی است که آن را بوی مادران صراحت کرده که با اول کسور است و بر ذکر گویند مؤلف عرض کند که مابحث این برنجاسپ معنی اول و دوم قانع صاحب سهروری معنی کرده ایم و صراحت ما خذ بر برنجاسپ و برنجاسپ اول را به تعمیم بیان کرده که معنی دوم هم دخل مذکور و جزین نیست که درین بای دوم زده است صورت کشند صاحب رشیدی هم بر همین تعمیم قانع</p>

که رنگ ندارد اسم فاعل ترکیبی است و فارسیا موسی با موسی در جنگ شد و چون به پیرنگی
 خاک تصویر و خاک عمارت را گویند که نوبت بزرگ رسی کان داشتی و موسی فرعون دارد آشتی
 نرسیده باشد یعنی برای تصویر از خامه سرئی و برآید (ار ۹۹) (۱) تصویر کا خاکه - مذکر (۲)
 طرح عمارت با سپهها نشان کنند و بعد از آن تصویر عمارت کا ابتدائی نشان جو صرف کھوئون
 از رنگ کار گیرند و برای عمارت از خاک تر و معنی سے قائم کیا جاتا ہے اور بعدہ (راکھ سے جسکو
 سوم موافق قیاس است) (شمس جنیدی ۱۵) مکان کا رنگ کہتے ہیں (۳) ظہور احدیت
 تا وجود تو نشود موجود نقاش ازل و نقش بی رنگ اور عالم وحدت کی جانب اشارہ - مذکر -
 وجود آدم و حوا زده و (الوری ۱۵) محنت از **بیرنگ زدن** مصدر اصطلاحی -
 محن خلد دارد و عمار کا سقف از سقف چرخ بہار بذیل بیرنگ کہ گزشتہ می فرماید کہ اتعالم
 دارد و رنگ و داده رنگ ترا قضا ترتیب و کردہ بیرنگ بالفظ زدن یعنی ساختن این کار می آید
 نقش ترا قدر بیرنگ و (شرف شفرده ۱۵) مؤلف عرض کند کہ درست است و مؤلف
 در پردہ غیب نقشا در ماند است و تو باش کہ این قیاس (نجیب الدین جربادقانی ۱۵) زبکہ
 هنوز بیرنگ است و (آخیکی ۱۵) نہی شا باد بہ گلزار می زند بیرنگ و کار خانہ چین است
 جاہ تو سبہ گاہ فلک و هنوز نقش سرائی زمانہ و نقش خانہ گنگ و (سیدی محمد عرفی ۱۵)
 پیرنگی و (حکیم در حدیقہ ۱۵) آنکہ بیرنگ زدن کا شتد برای نمونہ صورت و ہر چہ جہان جاہ
 بیرنگ و ہم تواند کہ دارد و بیرنگ و (اموگ) ترا می زد و چون بیرنگ و (الوری ۱۵)
 معنوی ۱۵) چونکہ پیرنگی اسیر رنگ شد و داده رنگ ترا قضا ترکیب و زودہ نقش ترا

قد برینگ؛ (ارو) خاکا قائم کرنا (خاکا چون از زر و پول پر کنند رویش می دوزند و پهن
 آمارنا - بقول آصفیه کتی نقشه کھینچن) رافارسیان بی رو گفته اند یعنی چیزی که او را روی
 برنگی بقول اند (۱) بچونی حق تعالی و نزد نیست اسم فاعل ترکیبی است (ارو) کیسه -
 محققان ظهور احدیت و اشاره وحدت که عبارت بقول آصفیه - فارسی - تھیلی - خرطیہ - مذکر -

از مرتبه برتبه بود که اسقاط اضافات ذات بحر (۲) پیرو - بقول برهان و ناصری و جامع و
 از لباس اسمای صفات تعالی و تقدس است هفت و اند و بحر کنایه از کسی که سخنان ناخوش
 مؤلف عرض کند که ما اشاره این بر معنی سوم بر روی کسی بگوید بہار گوید کہ بمعنی شوخ و بمرقت
 برینگ کرده ایم و سند مولوی معوی ہم مہدی بخا و بقول بعض شخصی کہ سخن درست بر روی کسی
 مذکور و تحقیق بالمعاط معنی حقیقی برینگ (۲) سادگی تواند گفت (والہ ہروی ۵) از بیم کہ یار این
 است (صائب ۵) میدہ سادگی دل خبر از دل پر خوشتر و ست ولی چو تیغ بی روست ہا ہر
 آزادی ہا صافی شست ز برینگ پیکان پیداست عرض کند کہ موافق قیاس است کہ بمعنی بی مروت
 کورار (ارو) (۱) بچونی حق تعالی - وحدت باشد کہ لحاظ روی کسی و چار چشمی نمی کند (ارو)
 مؤنت ہا سادگی - بے رنگی - مؤنت - بے مروت - شوخ (منہہ پھٹ) و کھو برہنہ رو -

پیرو بقول برهان و ناصری و جامع و ہفت (۳) پیرو - بقول خان آرزو در چراغ ہدایت
 و اند و بحر بر وزن گیسودا بمعنی کیسہ و خرطیہ ز بمعنی بی حیا مراد فدی چشم و رو بود و ن سند
 و پول و غیر آن - صاحب سروری بحوالہ تحفہ نوکر استعمال می فرماید کہ شہرت دارد - صاحبان
 این کردہ مؤلف عرض کند کہ کیسہ و خرطیہ را برهان و ناصری و جامع گویند کہ کنایہ از مردم

بی منفعدہ و بی آزر م مؤلف عرض کند کہ ہاشم مین واقع ہے۔ مذکر۔

عجم بزبان دارند و موافق قیاس است (اردو) **بیروج** بقول شمس باؤل کسورویای مجبول
بے حیا۔ بے شرم۔
و رای غیر منقوطہ مصنوم نام مرغی است ماکول للحم

بیروان استعمال بمعنی بی جان و تن مردہ باشد کہ آن را پیل مرغ نیز نامند و صراحت کند کہ لغت
موافق قیاس (انوری ۵) ہم عقل پیش لطف فارسی است مؤلف عرض کند کہ دیگر محققین

تو شخصی است بیروان کہ ہم نطق پیش کلک تو نقد ازین لغت ساکت و ہمین لغت بہ بای فارسی
کم عیار کہ (اردو) بے جان۔ مردہ۔
اول بہ ہمین معنی می آید عجبی نیست کہ معرب باشد

بیروت بقول لطحات برہان از توابع دمشق است و ایکین صاحب سوار البیل کہ محقق معربات است
واقع بر کنار دریا و در انجا دو برج و باغها و نہر است
ازین ساکت (اردو) دیکمپیروج۔

و بقول صاحب غریزی گوید کہ مابین آن و بلبک
سیروز بقول برہان و جہانگیری و ناصری و
سی و شش میل راہ است و در میان آنها مرتبہ رشیدی و جامع و سراج بر وزن فیروز سنگی باشد

ایت عرجوس نام کہ بست و چار میل از بیروت سبز رنگ شبیہ بہ زمرد لیکن بسیار کم بہا و کم
مسافت دارد۔ صاحب انذکوالہ ملتی الارب این قیمت (مولوی معنوی ۵) چنان مستم چنان

را با لفتح و منم ثالث لغت عرب گفتہ گوید کہ شہریتہ مستم من امروز پاکہ بیروزہ نذاخم من بیروزہ
ہاشم مؤلف گوید کہ منی دانیم ہر صاحب لغت صاحب ناصری بذکر معنی بالا گوید کہ بعضی

برہان خلاف موضوع خود این را جاو ادولغت فاذا گفتہ اند کہ شیشہ کبود رنگ شبیہ بہ بیروزہ
دانست (اردو) بیروت ایک شہر کا نام ہے جو باشد مؤلف عرض کند کہ محققین نازک خیال

ہمین سندھو لوی معنوی را بر بہر روز ہم جا داده اند
 بہ تصحیف در املا کہ در اینجا در آخر مصرع ثانی
 بہر روز نوشتند و در اینجا بہر روز نقل کردند و
 برین طرز تحقیق و خیال ما این است کہ این لغت فارسی است بہ معنی تا بہ گلی کہ بران
 مبدل آنست کہ ہای ہوز بدل شد بہ تختانی نان پزند **مؤلف** عرض کند کہ دیگر تحقیق
 چنانکہ بدرہ و بدرسی و شاہگان و شاہگان ازین ساکت و معاصرین ہم بر زبان نداشتند
 (اردو) دیکھو بہر روز۔
سیر و زگار اصطلاح بقول دارستہ شخصی و برترین ہم عجیبہ نیست کہ صاحب شمس
 کہ شغلی و کسی نداشتہ باشد (ساکل یزدی) بہ تصحیف و بہ تحقیق این راقم کرده
 (۷) دل آوارہ ام بس بی قرار است اگر سندا استعمال این بدست آید تو انہم
 بہ ہند زلف او بی روزگار است بہ صاحبان گفت کہ کنایہ باشد کہ تا بہ همچون دیگر بعض
 بحر و اندو غیات و بہار عجم ذکر این کردہ اند و طرف پخت و پز۔ روزن ندارد۔
مؤلف گوید کہ موافق قیاس است (اردو) دیکھو برزن کے تیسرے معنی۔
 بے شغل۔ اس شخص کو کہتے ہیں جو کوئی شغل نہ کرے
 نہ کہتا ہو اور دکن میں بی روزگار کسی کو کہتے
بی روزگشتن استعمال بمعنی حقیقی عرض کند کہ آنکہ روزی ندارد اسم فاعل
 صبح نشدن و کنایہ از تار یک بودن (ظہوری) ترکیبی و موافق قیاس (اردو) بے روزی

مفسر کو کہہ سکتے ہیں وہ شخص جس کو روکا نصیب نہ ہو۔

بیرون بقول بہار و اند مقابل درون و برن بدون و او مخفف آن و فرماید کہ بالفظ آمدن و آوردن و افتادن و بردن و جستن و راندن و زدن و شدن و کردن و کشیدن می آید مؤلف عرض کند کہ انحصار برین مصادر درست نباشد و استعمال این باصرہ در ملحقات می آید مخفی مباد کہ فارسیان در داخل را گویند و بر خارج را و از ہمین است کہ ترجمانی بیرون بر معنی سیر و ہمیش گذشت پس نریادت و او و لون در آخرش درون و بر و وضع شد اندرین صورت بیرون را مزید علیہ بر و ن گوئیم و بر و ن مخفف این نباشد اما اشارہ این بر بر و ن ہم کرده ایم (اردو) باہر۔

(الف) **بیرون آمدن** استعمال بقول امر مزار و بلکہ (بیرون آمدن از چیزی) ترک برہان (۱)، معروف است کہ منقیض درون آن کردن است تعریف محققین بالا خوش نمی رفتن باشد و (۲)، کنایہ از ترک انقیاد و اطاعت خان آرزو اشارہ ہمین غلطی شان کرده است ہم صاحبان جامع و بحر و ہفت ہم ذکر معنی دوم کہ صراحت آن در ملحقات این موجود است اما کرده خان آرزو در سراج گوید کہ تنہا دیدہ (ب) **بیرون آمدن از** متعلق بمعنی نشد بلکہ با حکم یا امر دیدہ شد (مناہ) از تہ **اطاعت و انقیاد** دوم است دیوار آسان است بیرون آمدن پادشاه و از مجر و بیرون آمدن این معنی پیدا نمی شود گران جانان کشیدن شکل است (اردو) (الف) (۱)، باہر آنا (۲)، کسی حد عرض کند کہ معنی دوم خصوصیت با اطاعت و سے باہر ہونا جیسے حد اطاعت سے باہر ہونا

(ب) اطاعت سے باہر ہونا۔

بیرون آمدن از خود مصدر اصطلاحی

ہمان (از خود بیرون آمدن) است کہ بجا خودش گذشت (اردو) دیکھو (از خود بیرون آمدن) جو الف مقصورہ میں گزرا۔

بیرون آمدن از عہدہ مصدر اصطلاحی

بقول اندکوال غواسف سخن فارغ شدن از ذمہ آن (طہیر فاریابی ۷) فلک ز دست تو بر کائنات مشرف بود و شہر آنکہ برافتہ قواعد فتنش بیرون نیامد ازین عہدہ لاجرم تا حشر نہاد قہر تو بر سینہ آتشین لگنش پاشید
عرض کند کہ متعلق بہ معنی دوم (بیرون آمدن از عہدہ) آئے کامرض ہو جانا۔

بیرون آمدن و بزرگ شدن چشم مصدر اصطلاحی

است (بیرون آمدن و بزرگ شدن چشم) متعلق بہ (بیرون آمدن از عہدہ) کہ بجاییش گذشت (اردو) دیکھو (از عہدہ) کاری بیرون آمدن

بیرون آمدن ممبر مصدر اصطلاحی

صاحب اکیر اعظم در جلد سوش گوید کہ این را حاصیہ عارض شود اگر سبب خفیف باشد لیکن بعضی

در عربی (بروز مقعد و نتوی مقعد) گویند مرضی است

معروف و بیش شدت استرخانی عضلہ ماسکہ مقعد

علاجش آنکہ اول باعانت دست مقعد را بالا

رو کند و اگر شکل باشد اولاً از موم روغن یا

زردہ بھنیہ یا شیر گاو چرب کند تا زود باز گردد

و بعد از ان پوست انار جفت بلوط یکنارہ ماند

برگ سرور در آب جوشانیدہ صاف نمودہ در

نیگرم آن بیمار را بنشانند و بدان استنجا کنند

دایخ مؤلف عرض کند کہ معنی حقیقی است

(اردو) کا پنج کلنا بقول آصفیہ مقعد کے گوشے

کا ضعف و خافت کے سبب باہر نکل آنا مقعد نکل

آئے کامرض ہو جانا۔

بیرون آمدن و بزرگ شدن چشم مصدر اصطلاحی

است (بیرون آمدن و بزرگ شدن چشم) متعلق بہ (بیرون آمدن از عہدہ) کہ بجاییش گذشت (اردو) دیکھو (از عہدہ) کاری بیرون آمدن

است کہ سبب شدت انتفاخ مقعد و ثقل آن

از اقسامی مادہ ریجی یا خلطی رطب یا مائیت

صاحب اکیر اعظم در جلد سوش گوید کہ این را حاصیہ عارض شود اگر سبب خفیف باشد لیکن بعضی

بیشتر

از ابروی تو چین را مؤلف عرض کند که ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف گوید که از	این همان (برون برون) است که بجایش سندش (بیرون چکیدن آبرو از دیده) پدید است
گذشت بهر دو غیش (ارو) و دیگر (برو) که معنی بے آبرو شدن است (اسیری جرد باد	بیرون خست) استعمال صاحب آصفی قالی (۷) انگ حسرت نیست که فرنگان پر خون
ذکر این کرده از معنی ساکت و سندش (بیرون) می چکد که آبروی گریه ام از دیده بیرون می چکد	جستن دانه از تابه) راست مؤلف گوید (ارو) با هر شکینا - با هر هونا -
که معنی خارج از مکان شدن است بحسب بیرون دادن استعمال - بقول بهار کجا	اضافت (صائب ۷) دانه زود از تابه از آشکارا کردن است چنانکه (بیرون دادن
تفتیده بیرون می چکد که شود دریا (آبله) معنی آشکارا کردن آبله (صائب ۷)	آتش دست امکان مفت ماست (بیرون) دل پر خونم اگر آبله بیرون می داد که از گهر بادی
جستن تیر از شست) معنی خارج شدن تیر را و امن دریا می کرد که مؤلف عرض کند	از شست باشد (نوری ۷) تا چو تیر از که همان (برون دادن) است که بجایش گذشت
شست بیرون جبهه و از بزم او بوقاست معنی (۱) بیرون کردن از جائی و (۲) آشکارا	از دور و جدائی چون کمان آورده ام که از کردن که مجاز آن است پس (بیرون کردن
همین سند (بیرون جستن کسی از بزم) بمعنی از آسودگان خاک) کنایه از خارج کردن مردگان	بزم رفتن) است (ارو) با هر جانا - از قبر که علامت قیامت است متعلق به معنی
بیرون چکیدن استعمال صاحب آصفی اول باشد (صائب ۷) از باندی مانع	

<p>(مجیر بلیقانی ۷) گراٹک دشمن توبہ لولو</p> <p>صفت کتم پو بیرون دمد زولوی ناسفته</p> <p>(ارو ۷) باہر آنا۔ باہر نکلنا۔</p> <p>بیرون دواندن استعمال۔ یعنی</p> <p>خارج کردن است (طہوری ۷) پئے</p> <p>مطارہ از گلشن دوانم صدچین بیرون پو چو</p> <p>آئین بندم از خاشاک کوی گلخن خود را پو</p> <p>(ارو ۷) باہر کردینا۔ خارج کردینا۔</p> <p>بیرون رفتن استعمال۔ صاحب آصفی</p> <p>ذکر این کرده مؤلف عرض کند کہ ہماں</p> <p>بیرون رفتن کہ بایش گذشت (فغانی شیرازی</p> <p>سزدگر سرنہم در دشت وز عالم روم</p> <p>بیرون پو (طہوری ۷) از یاد تو بیرون</p> <p>نزد خاطر عاشق پو اندیشہ اغیار ز غیرت</p> <p>بجرامان پو (ارو ۷) دیکھو بیرون رفتن۔</p> <p>بیرون ریختن مصدر اصطلاحی</p> <p>آصفی ذکر این کرده از معنی ساکت</p> <p>ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف</p>	<p>گردش شود افلاک را پو گز زمین بیرون دہد</p> <p>آسودگان خاک را پو و متعلق بمعنی دوم است۔</p> <p>(بیرون دادن داغ) بمعنی آشکارا کردن داغ باشد</p> <p>(طہوری ۷) زند پھلو برین خاکستری دثر تودہ</p> <p>انگہ پو اگر بیرون دہم داغی کہ اندر دل دفین باشد</p> <p>(ارو ۷) (۱) باہر کرنا (۲) ظاہر کرنا۔</p> <p>بیرون دادن راز مصدر اصطلاحی</p> <p>بقول بہار بمعنی فاش کردن آن و این قدر</p> <p>صراحت فرید کند کہ مخصوص بہ راز نیست و برآ</p> <p>مانند آن ہم مستقل (حکیم زلالی ۷) اگر بیرون</p> <p>دہم راز دل خویش پو کند پروانہ شکر سوزش</p> <p>خویش پو صاحب اند نقل بخارش مؤلف</p> <p>عرض کند کہ موافق قیاس است (ارو ۷)</p> <p>راز کا افشا کرنا۔</p> <p>بیرون دمیدن مصدر اصطلاحی۔</p> <p>صاحب آصفی ذکر این کرده از معنی ساکت</p> <p>مؤلف عرض کند کہ بمعنی بیرون آمدن است</p>
--	---

عرض کند که همان (برون ریختن) است که
 بجایش گذشت (صائب اصفهانی ۵) کامل این بر (برون سرا) گذشت (اردو)
 آرزوی دیگر به بستم در یکتا شدم و حسرتی و بکھو برون سرا -
 از دیده برون ریختم دریا شدم (اردو) **بیرون شدن** استعمال - صاحب آصفی
 و بکھو برون ریختن - ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض
بیرون زدن مصدر اصطلاحی است که همان (برون شدن) که بجایش گذشت
 آصفی ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف (حسن غزوی ۵) ای قدر تو افزون شده از دُر
 عرض کند که خارج گردان است (صائب ۵) چرخ و وی جا به تو بیرون شده از حد تو هم
 (۵) سر که ابروی زاهد گر چنین تندی کند (اردو) و بکھو برون شدن -
 نشسته می همچو رنگ از شیشه بیرون می زند - **بیرون شو** اصطلاح - صاحب سروری
 (اردو) با بر کرنا - خارج کرنا - در ملحقات می فرماید که معنی لفظی این بدر رو و
بیرون سرا اصطلاح بقول برهان کنایه باشد از گریزگاه و مخلص (سراج الدین
 بگون نون زری را گویند که در غیر خنجرانجا راجی ۵) در خم گردون که دلهاخته است و
 سکه شده باشد صاحبان بحر و جهانگیری و جات راه بیرون شوز بهر سوسه است مؤلف عرض
 و اند و بفت و سراج ذکر این کرده که درین شعر (بیرون شو) اسم مفعول ترکیبی
 از (بیرون شو) (باول سینه با من همچو و بفت راه آمده یعنی مطابق گریز نه گریزگاه -
 سیم پاک نمودی و به آخر استخوان کردم زرقاقل (اردو) فراری - گریز - موت -

(۷۵۸۸)

بیرون فتادون

استعمال یعنی ظاهر شدن

و اعدا و خویش را بیرون همان (بیرون نکلند)

(ظهوری) فتاد گرمی مضمون بنجده ام بیرون است که بجایش گذشت (ارو) و دیگر
 که بکوتر از تف غمناکه ام کتاب شده و مؤلف بیرون نکلند -

عرض کند که همان (بیرون فتادون از چیزی) که بجایش (الف) بیرون رفتی استعمال - یعنی
 گذشت (ارو) ظاهر ہونا - دیگر (بیرون فتادون) حالت سلب رونق (ظہوری) بیرون رفتی

از چیزی - کار من اندر غم عشقت و کاریت که جز ہجر تو بر بار

بیرون فسادن

استعمال - خارج

مذار و (ظہوری) بیجا نہ جنس و فاقند

کردن است (ظہوری) دلم و دہما دو عالم داده اند و بیرون رفتی ریزم بیرون بازار
 در گریہ کردن و مگر بیرون فسادن حسرتی چند و کان برکنم و مؤلف عرض کند که از سد
 و مؤلف عرض کند کہ همان (بیرون فسادن) ظہوری -

که بجایش گذشت (ارو) و دیگر بیرون فتاد (ب) بیرون رفتی بیرون نکلن یعنی

بیرون فکلدن

استعمال - صاحب آصفی

ظاهر شدن بیرون رفتی پیداست (ارو)

ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض (الف) بیرون رفتی کہہ سکتے ہیں معنی سلب
 کند کہ معنی بیرون کردن است (خرو) رونق (ب) بیرون رفتی ظاهر ہونا - رونق
 خمیہ ازین دائرہ بیرون فکلن و غلقہ در عالم باقی نہ رہنا -

بیچون فکلن و (ظہوری) سینہ دیگر ندانم بیرون کردن استعمال - صاحب آصفی
 زودتر بیرون فکلن و اخگر رشک از گریبان ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض

(۷۵۸۹)

کنند که همان (برون کردن) است که بجایش گذشت آصفی ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف
 (ظهوری ع) زولهها کرد بیرون سینه مار را **عرض کنند** که همان (برون گذاشتن) است که
 (النوری ع) دست عدلت خاک را بیرون بجایش گذشت (و جید قزوینی ع) برقی آهن
 کند از دست باد پا پای قهرت بسیر در باد را خوشیتن را می زند بر خرفش پا چون گذارد پا را
 در زیر آب پا (ظهوری ع) کدام صبح سراز وضع خوشیتن بیرون بلال پا (اردو) **کچ**
 جیب ناز بیرون کرد پا که داغ سینه گردون (برون گذاشتن)
 گشت خورشیدش پا (اردو) خارج کرنا **بیرون نشاندن** استعمال - صاحب
 دیکهو (برون کردن) آصفی ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف
بیرون کشیدن استعمال - صاحب آصفی عرض کنند که همان بیرون کردن است که گذشت
 ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض (النسی خباندی ع) مانند مهره برزده ام
 کنند که همان (برون کشیدن) است که بجایش دست روزگار پا از عرصه وصال تو بیرون
 گذشت (ظهوری ع) حسرتی در دل ظهوری نشانده است پا (اردو) دیکهو بیرون کردن
 داده جا پا آرزو با رخت بیرون می کشند **بیرون نوشتن** مصدر اصطلاحی کتا
 (صائب ع) ذوق رسوائی مرا از خانه بیرون از ظاهر شدن است (صائب ع) نمیدانم
 می کشد پا سنگ طفلان که ربای مردم دیوانه چه بیرون می نویسد از دل پر خون پا که چشم
 است پا (اردو) دیکهو بیرون کشیدن - من ز تار اشک مسطر کرد در بار پا (اردو)
بیرون گذاشتن استعمال - صاحب ظاهر بونا -

<p>بیرون نهادن استعمال - صاحب آصفی</p> <p>فقط مؤلف عرض کند که (الف) بیای نیست (ب) بیاید</p> <p>و گرامر این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند</p> <p>که همان (بیرون نهادن) که بجایش گذشت (فاسم)</p> <p>اول حقیقی و معنی دوم الف مجاز آن معاصرین</p> <p>معنی دوم الف را بر زبان ندارند و محققین المیزان</p> <p>پس که بسته اند بر نجس پتیا بمراد (ارو) و بگو</p> <p>(بیرون نهادن) -</p>	<p>بیرونه اصطلاح - بقول اندکواله فرنگ</p> <p>بالکسر پیراهنی که بالاتر از همه پوشند مانند چوغه و امثال</p> <p>آن مؤلف عرض کند که معاصرین عجم بر زبان ندارند</p> <p>و دیگر محققین اهل زبان و زبانان ازین ساکت</p> <p>و لیکن موافق قیاس است که بای هنوز بر بیرون زبان خوش تواند گفت (نلموری) چون بنبره که</p> <p>کرده اند معنی لغتی منسوب به بیرون و کنایه از لباسی</p> <p>که بالای همه لباسهای پوشند (ارو) سب</p> <p>سے او پر کا لباس جیسے چوغہ وغیرہ - نکر -</p>
<p>بیرونی استعمال - (الف) بقول</p> <p>مؤلف عرض کند که الف اسم فاعل ترکیبی</p> <p>است بنیادیت یای زائد بر (بیرو) و سند ظهور</p> <p>پیش کرده جهانگیری متعلق با و نسبت بلکه متعلق</p>	<p>بیرونی استعمال - (الف) بقول</p> <p>اندکواله فرنگ</p> <p>معنی (۱) خارجی و (۲) پیراهن و (ب) معنی اول</p>

بمعنی اقل (د) باشد و در (ب) یای مصدیه بهار نیز گراین یعنی ساکت مؤلف عرض کند که	زیاده شده است بر الف (ارو) الف بی مروتی کردن با کسی باشد (صائب ۵)
و یکصد بی (رو) (۱) بی توجہی - مؤنث (۲) با یک دیدار از آن رخسار صائب قاضیم پخت	بی رونق - مؤنث -
بی رونق - مؤنث -	بی رونق - مؤنث -
بیرون کسی مصدر اصطلاحی - کرده (ارو) کسی کے ساتھ بی مروتی کرنا -	

بیره | بقول طحقات زبان (۱) قلعه ایست مستحکم و مرتفع و شتم بر بازارها بر لب فرات و در اینجا وادی است مشهور بادی زیتون که در آن وادی درختها و چشمه بسیار است مؤلف عرض کند که (۲) بیره پان که بجایش می آید (خسرو ۵) بیره وادی و سرخر و کردی و چون نسا زیم جان پان

بیره و معنی اسم جامد فارسی زبان می نماید کبر اول و فتح سوم ظاهر آنچه معنی دوم است مغرس می نماند از بیره هندی که فارسیان رای هندی العبرانی بدل کرده اند و الف) آخر بابای هوز و سند و گیر این از مغر فطرت بر (بیره پان) می آید (ارو) (۱) یک قلعه کا نام بیره ہے جوب فرات واقع ہے - مذکر - (۲) بڑا - بقول آصفیہ - ہندی - اسم مذکر - گلوری (کتابا چونہ چھالیہ پڑا ہوا)

بیره و اشتقاق مصدر اصطلاحی - بقول انصرام آن مهم بر ذمہ او واجب شدی مؤلف	بیره و اشتقاق مصدر اصطلاحی - بقول انصرام آن مهم بر ذمہ او واجب شدی مؤلف
بهر و اند و خیاث ارادہ با بجزم کردن برای عرض کند که کی از معاصرین سالخورد عجم با گفت	کاری و فرماید که در زمانہ سابق در سلاطین ہند کہ این رسم ہند نبود بلکہ رسم عجم است کہ سردار
رسمی بود کہ پیش امرا برای انصرام نمودن مهم لشکر را در دربار شاہی بیره پان روزی پیش	بیره پان می انداختند - ہر کس کہ آن را برداشتی می کردند کہ برای تہی شورت می کردند و این

طریقہ غرت افزائی شان بود و طلب رای و بجز می آید مرکب اضافی است (ارو) گلو ری
 این روز - روز دیگر این عمل نمی شد - از سرداران بقول آصفیه - ہندی - مؤنث - پان کی بیری
 لشکر کسی کہ بیرہ برمی داشت آن را بر ہم می فرستاد - بڑا - بنا ہوا پان جو ایک خاص وضع پر لپٹا تھا
 و از ہمین عادت مستمرہ این اصطلاح قائم شد (ارو) آپ ہی نے بڑا - بڑا - بڑا گلو ری کا ذکر کیا ہے
 بڑا اٹھانا - بقول آصفیہ ہندی - غرم با بجرم کرنا - و کیو بیرہ -

کسی کام کے کرنے کا ذمہ لینا - ہامی بھرنے (ذوق) **بیرہ زن** اصطلاح - بقول برہان کبیر
 (۷) گلو ری پان کی غیرون کو تم کہلاتے ہو پان ہا و سکون ثانی مچھول و فتح ثالث و خضای ہا و ترا
 قتل کا بڑا اٹھاتے ہو پان

بیرہ پان اصطلاح - بہار گوید و انند نقل کہ از گل سازند و بران مان نپند صاحبان جامع
 مکارش کہ چند برگ تنبول کہ ہمراہ کات و فوفل و جہانگیری و انند و رشیدی ذکر این کردہ اند -
 و چونہ اکثر از برگ کید و پدہ بہند و مخصوص اہل (شیخ نظامی ۷) نشستہ جو انند و اطلس فروش
 بہند است در وقت رخصت کبھی نیز می دہند نہ خاکستر بیرہ زن در ع پوش پان خان آرزو
 و خوردن آن دہان را خوشبو و رنگین می کند (میر در سراج تذکر یعنی بالا گوید کہ تحقیق آنست (بیر زن)
 مغر فطرت ۷) بہند و زادہ و اوم دل خود را اصل است و (بر زن) کہ بہمن معنی گذشت
 کہ از طفلی پو خیال بیرہ پان می کند و لہای پر خون محف آں و (بر زن) قلب آں صاحب رشیدی
 را پان مؤلف عرض کند کہ بیرہ بجای خودش گشتہ صراحت فرید کردہ کہ (بیر وزن) ہم بہمن معنی
 کہ بہ تحقیق با سفرس است و حقیقت پان بجایش آمدہ مؤلف عرض کند کہ (بر زن) بہمن

<p>تختانی نسبت بمعنی منسوب بہ خواجگاہ کنایہ باشد از ہمد را بنجامد کور و بہ تحقیق ما چنانکہ ہمد را بنجامد (بریزن) اصل است و برزن مخففتش و (بیرہ زن) فرش ہم استعمال این کردہ اند و ہمین است حقیقت مبتدل و فرید علیہش کہ تختانی دوم زائد است این کہ اشارہ اش ہمد را بنجامد کردہ ایم (ارو و) برای انہار کسرہ و تختانی سوم (بریزن) بدل فرش دیکھو انسوب ۔</p>	<p>معنی بر معنی سوش گذشت و صراحت ما خذ ہم ہمد را بنجامد کور و بہ تحقیق ما چنانکہ ہمد را بنجامد (بریزن) اصل است و برزن مخففتش و (بیرہ زن) فرش ہم استعمال این کردہ اند و ہمین است حقیقت مبتدل و فرید علیہش کہ تختانی دوم زائد است این کہ اشارہ اش ہمد را بنجامد کردہ ایم (ارو و) برای انہار کسرہ و تختانی سوم (بریزن) بدل فرش دیکھو انسوب ۔</p>
<p>شد بہ ہای ہونہ چنانکہ رویندہ و روہندہ و در بریزن ہای ہونہ (بیرہ زن) بدل شد بہ و او چنانکہ آوسہ و آوسو و (بیرہ زن) نقب بعض (بریزن) چنانکہ اسطرخ و اسطرخ (ارو و) بے ریا بقول آصفیہ بے کپٹ دیکھو بریزن کے تیسرے معنی ۔</p>	<p>شد بہ ہای ہونہ چنانکہ رویندہ و روہندہ و در بریزن ہای ہونہ (بیرہ زن) بدل شد بہ و او چنانکہ آوسہ و آوسو و (بیرہ زن) نقب بعض (بریزن) چنانکہ اسطرخ و اسطرخ (ارو و) بے ریا بقول آصفیہ بے کپٹ دیکھو بریزن کے تیسرے معنی ۔</p>
<p>بیری بقول بہان با اول کسور ثانی رسیدہ جو تکار نہو ۔ و ثالث بہ تختانی کشیدہ فروش و فروش گستردنی پیش اصطلاح بقول اندکجوالہ فرنگ را گویند صاحب ناصری ہی فرماید کہ با اول و ثانی فرنگ سادہ غدار و سادہ رومولف عرض رسیدہ چنانکہ مذکور شد فرش و گستردنی خواب چنانکہ موافق قیاس است (ارو و) بے ریش جامع بر فرش و باط قانع صاحب ریشی بذیل یا بے ریشا بقول آصفیہ سادہ روم و وہ جوان بیزدگر این کردہ مؤلف عرض کند کہ ما ہمد را بنجامد چنانکہ منہ پر د اثر ہی نہ آئی ہو (نیمہ) بے ریش عرض کردہ ایم کہ بیز خواجگاہ است و بیری بزیادہ و طفل نوجوان تھا بے دود کا گمان تھا بے</p>	<p>بیری بقول بہان با اول کسور ثانی رسیدہ جو تکار نہو ۔ و ثالث بہ تختانی کشیدہ فروش و فروش گستردنی پیش اصطلاح بقول اندکجوالہ فرنگ را گویند صاحب ناصری ہی فرماید کہ با اول و ثانی فرنگ سادہ غدار و سادہ رومولف عرض رسیدہ چنانکہ مذکور شد فرش و گستردنی خواب چنانکہ موافق قیاس است (ارو و) بے ریش جامع بر فرش و باط قانع صاحب ریشی بذیل یا بے ریشا بقول آصفیہ سادہ روم و وہ جوان بیزدگر این کردہ مؤلف عرض کند کہ ما ہمد را بنجامد چنانکہ منہ پر د اثر ہی نہ آئی ہو (نیمہ) بے ریش عرض کردہ ایم کہ بیز خواجگاہ است و بیری بزیادہ و طفل نوجوان تھا بے دود کا گمان تھا بے</p>

بی ریشه	اصطلاح بقول اندو بهار کبر اول کند که موافق قیاس است (اردو)
و ثالث آنچه ریش نداشته باشد چون کافذی ریشه	بے ریشه بقول آصفیه و ه چیز جس میں ٹس نہوں و انبہ بے ریشه و مانند آن مؤلف عرض جیسے بے ریشه اور ک یا آم و غیره۔
بیر	بقول برهان کبر اول و سکون ثانی و زای ہوز دا، بمعنی زودہ باشد کہ از زدن است و تبر کی
درفش را گویند۔ صاحب سروری گوید کہ (۲) امر است از بختن و (۳) فاعل آن (امیر خسرو)	بیش این سبک و راز فکر تیرہ خوش تو قران نامہ سعدین بنیرہ (شیخ علی تقی ۳۵) شب کہ شد
از تلف ہجران تو می پنداری پادہفت غریب فلک سیریم آتش بیز است پادصاحب جہانگیری بکر	معنی اول از حکیم سوزنی سندہد (۵) بازہ بود چوب دست و من بد رشتی پادبازہ ہچود و دستہ
بر سر تو بنیرہ صاحب رشیدی ذکر ہر سہ معنی کردہ صاحب نامری گوید کہ بمعنی زودہ و بختہ و بنیرہ	چنانکہ مشک بنیرہ خاک بنیرہ (سعدی ج) پیوند روح می کند این خاک مشک بنیرہ صاحب جہان
و سراج مہربان برہان۔ مؤلف عرض کند کہ اسم مصدر (بیرانیدن) است بمعنی خالص و	آنچہ صاحب برہان معنی اول نوشتہ مراد از ان ہمین خالص است و اصل بنیرہ بنیرہ بود کہ بایش
بر (بختن) گذشت و سراج کامل ماخذ این ہم ہمدرا بخاند کور و نسبت معنی دوم عرض می شود	کہ تیرہ حاضر بنیرہ است نہ بختن و ما صراحت این ہم بر بختن کردہ ایم و بمعنی سوم ہیچ است
کہ بدون ترکیب با امر حاضر فادہ فاعلیت نمی کند۔ ناواقفی محققین از قواعد فارسی است کہ این	معنی را قائم کردند و ضرورت بیان معنی دوم ہم نبود کہ اشتقاق بنیرہ است (اردو) خالص چنان
بیر	بقول سروری سر باز ز زندہ و متنفر وجدائی جویندہ (خاقانی ۷) سبیل میل

<p>خورزین جام پد از شراب جمیم شو بیزار پد بهار این را بمعنی ملول و ناخوش گفته می فرماید که این را دل نوزد بر شکایت پیشگان پد دایه بیزار است اکثر بصله ز او گاهی باضافت که کار صدمی کند از طفلی که پستان می گزود پد (ار و و) بیزار - هم می آید (ملاطفره) دل آزاری بود کردا بقول آصفیه فارسی ناخوش ناراض ملول ناصح پد نباشتم از چه رو بیزار ناصح پد (یکی از متفکر کرامت کرنے والا -</p>	<p>قدما (زهی زخوی بدت گرم فتنه را باز) پد خدا از خلق تو بیزار و خلق در آزار پد خان آرزو در چراغ هدایت می فرماید که بیای جمول نفرت کننده و فرماید که این اکثر با حرف از مستعمل شود یعنی الف بمعنی تنفر داشتن و نفرت پیدا کردن و گاهی باضافت که کار حرف از می کند و همان و تنفر شدن باشد (انوری) نرفته هیچ خطا سند طغرا را پیش می کند که بالا گذشت مؤلف عرض کند که مرکب است از (ب) که گذشت بیزار پد و ب نفرت پیدا کردن در طبع کسی و زار که بمعنی مکان روئیدن پس معنی لفظی این و تنفر کردن کسی را (صائب) مرا بیزار کرد نباتی که مقام روئیدن ندارد و کنایه از کسی که از اهل دولت دیدن در مان پد بیک دیدن بی خانمان است و مراد از نفرت دارنده و ز صدمه دیدنی آزاد گردیدیم پد و ج نریا پد جدائی جویده (انوری) جاودان بیزار یا می مصدری بمعنی تنفر است (ظهوری) از ذاتی که بیزاری او پد هست در بازار جا خوشنودی و نگاه نهانی برای غیر پد بیزاری</p>
<p>استعمال - هر سه ملحقات همان بیزار است که گذشت</p>	<p>(الف) بیزار شدن (ب) بیزار کردن (ج) بیزاری</p>

(۳۹۹۰)

تغافل و رسوا برای کیست **پ (اردو)** **مؤلف** عرض کند که معنی اول حقیقی است و
 بیزاریهونا (ب) بیزار کرنا (ج) بیزاری بمعنی معنی دوم مجاز آن که کم گو اکثر خاموش را هم
 نفرت کچه سکتے ہیں جیسے ۱۱ انگلی بیزاری ہم فارسیان بی زبان گفته اند اسم فاعل ترکیبی
 سے حق بجانب ہے ۱۱ مؤنث۔ است و موافق قیاس (الفوری ۱۷) بخدا

بیزاری کردن استعمال بمعنی بیزار درین مقام رسد پ که شود بی زبان تر از سوفاف
 شدن است (الفوری ۱۷) اسی خداوندی **پ (اردو)** بیزبان بقول آصفیه (۱۱) گوینگا
 کہ پیش لطف خاک پای تو پ آب حیوان از وجود **پ (۲)** چپ کم گو۔

خوش بیزاری کند **پ (اردو)** دیکھو بیزاری بی زبان گفتن **اصطلاحی**۔
بیزاریدن بقول ہوارد المصدا و بمعنی از پریش کار عجیب کرد یعنی کسی کہ بیزبان است سخن

گزارانیدن فرمودن بکامل التصریف و مضارع آنکار کش کار عجیب و غریب است و چرنا باشد
 بیزاند **مؤلف** عرض کند کہ صراحت ماخذ این فارسیان استعمال این کردہ اند (الفوری ۱۷)

بریتختن کردہ ایم و این مصدر متعدی بد و مفعول یہ بید بی نظر نگرس گوید بی زبان موسن پ اگر
 بیزیدن است و بی بای فارسی بیزانیدن ہم می آید طبعش بیاسوز و جهان را عالم آرائی پ۔

پ (اردو) چھوٹا صاحب آصفیہ نے اس کا **پ (اردو)** ہوا شقی میں بند کرنا۔ (دیکھو آب
 ذکر کیا ہے جو چھانا کا متعدی بد و مفعول ہے جو چھوٹا ہو گا۔

بیزمان اصطلاح بقول اندک جوازہ فرنگ **بیزمانی** اصطلاح بقول ملحات بہان
 فرنگ (۱۱) بمعنی بی لسان و گنگ و (۲) خاموش و بجز و بخت کنایہ از خاموشی **مؤلف** عرض

(بے زرزور) جس سے یہ مطلب ہے کہ مفلس سے خاک میں ملے اور قارون تو نگری سے ہمیشہ لغزش میں رہتا ہے اور (زر زور) کسی چیز پر درحقیقت ترجمہ ہے اس فارسی مثل کا کہ پہلنے کی آواز ہے۔ بعض کہتے ہیں، مفلس کی آرزو قارون کی زرتوانی کہ کنی بر کس نور (مقولہ) کے خزانہ کے ساتھ، اس کا مطلب یہ ہے کہ دو نون دفن ہوئے۔

زبان زود خاص و عام عجم است۔ صاحب گلستانہ **بشر** (مقولہ غیاث نام پہلوانی سپر گو کہ ہم ذکر این کردہ فارسیان این مقولہ را بجائی خواہر زاده رستم بود و فرماید کہ در برہان استعمال کنند کہ مقصود از بیان قوت زر باشد کہ بہ زای فارسی است و در جہانگیری بہ زای زور تابع ز راست (ارو) دکن میں کہتے ہوں مؤلف عرض کند کہ ما این را در جہانگیری میں بے ز بے زور۔

بی زری کرد میں ہرچہ مثل مجاہد از محققین فارسی زبان ذکر این بہ زای عربی بہ قارون زر کرد خزینہ و مثل کلمہ اگر سند استعمال بنظر آید تو انیم این را مبدل فارسی ذکر این کردہ از معنی و محل استعمال است

مؤلف عرض کند کہ فارسیان این مثل را دیکھو بشر۔ پسکین مفلس می زند مقصود آنست کہ قارون ہم با خزینہ خود دفن شد و ما را ہم مفلسی بہ خاک کرد (ارو) دکن میں کہتے ہیں، ہم فلسی داشت چون طوطی نہان در زنگ خود بینی مرا

آنظر بستم ز خود بی رنگ شد آئینہ ام پڑ۔ **مؤلف** عرض کند کہ معنی اول موافق قیاس است
 (اردو) آئینہ کا رنگ سے صاف و پاک ہونا۔ معنی دوم حیف است کہ صراحت فرزند ترک
بی زن و فرزند استعمال۔ بقول انڈا۔ این برہمنین اجمال بیان تفوق داشت (اردو)
 بجوالہ فرزندک فرنگ بی اہل و عیال **مؤلف** (۱) بے نور کہہ سکتے ہیں۔ کمزور ضعیف (۲) ایک
 عرض کند کہ موافق قیاس است (اردو) بے شہر کا نام ہے زور ہے۔ نگر۔
 اہل و عیال اور بے زن و فرزند کہہ سکتے ہیں۔ **بی زہرہ** استعمال۔ بقول انڈا بجوالہ فرزندک
بی زہرہ اصطلاح۔ بقول بہار آنکہ فرنگ بفتح۔ اسی مقوز و سکون ہا بمعنی بی حمیت
 امان نہ ہے۔ صاحب انڈا نقل نگارش **مؤلف** و بی شرم **مؤلف** عرض کند کہ موافق قیاس
 عرض کند کہ اسم فاعل ترکیبی است بمعنی پیادہ آئینہ است (اردو) بے شرم۔
 (صائب س) زیر پای چرخ کج رفتار چون خواہد **بیرین** مصدر است تروک کہ محققین
 کسی پادشاہ این سیل بی زہار چون خواہد کسی این را ترک کردہ اند مرادف بختن کہ گذشت
 پوت نہ خون است تیغ آبدار کہکشان پڑیر این و صراحت ماخذ این بر معنی اول تیر کردہ ایم کہ امر
 شمشیر بی زہار چون خواہد کسی پڑ (اردو) حاضر ہیں مصدر بابت و بیرانیدن کہ گذشت
 وہ شخص جو کسی کو پیادہ نہ دے۔ بے امن کہہ سکتے ہیں متعدی بد و مفعول از ہیں است (اردو)
بی زہرہ اصطلاح۔ بقول انڈا بجوالہ فرزندک و کمیو بختن۔
بی زہار اصطلاح۔ بقول بحر مرادف
 فرنگ (۱) بمعنی کمزور و ضعیف۔ صاحب جامع
 فرماید کہ (۲) بروزن بے نور نام شہر است ہمان بی زہار کہ گذشت مخفی میاد کہ زہار

و فرید علیہ آن زینہار ہر دو یکی است مؤلف

عرض کند کہ موافق قیاس است (اردو) دیکھو
بے زینہار ..

بشر بقول برہان ورثیدی و جامع و ناصری

وانند و ہفت باثانی مجہول و زای غمی بر وزن و معنی

بیچن است کہ گذشت نام سپر گویہ و خواہر زادہ رستم

و فرماید کہ بہ دختر زادہ شہرت دارد گویند بنیثیرہ

و دختر افراسیاب عاشق بودیشی افراسیاب خبردار

شدہ اورا در خانہ بنیثیرہ گرفت و در چاہی مجہول

کرد بعد از ان رستم خبر یافت و اورا نجات دادہ

صاحب ناصری صراحت فرمید کند کہ بچہ ادب و شجاعت

مشہور گردیدہ و قتل اہل ارمن از کثرت کراہ

بر حضرت بادشاہ ایران شکوہ بردند و پهلوانی

خواستند کہ بنیاد آنہار ابر اندازد بشرن مامور شد

و چون از ان راہ استحضاری نہ داشت گرگین میداد

نیز با وی ہمراہ شد بعد از وصول بہ مقصد و حصول مقصود

در ان حوالی کہ قریب بخاک توران بود بہ تکرار رفتہ

بر حسب اقتضای قصا بنیثیرہ دختر افراسیاب در

چمن تبرج بہار آمدہ بود بنیثیرہ اورا دیدہ و

بد و عاشق گردیدہ ملاقات و مقالات در میان

آمدہ ہنگام بازگشتن بخانہ پدر بشرن را مست

انگندہ در صندوقی حمل و بخانہ خود نقل کرد و

بوصال او شادمان بود بعد از طلوع افراسیاب

و قصد قتل بشرن بشفاعت پیران و سیہ اورا

در چاہی مجہوس داشتند کہ قتل وی مشہور نگردد

و بنیثیرہ را نیز از خانہ خود بیرون کردہ بگدالی

می ساخت و از رختہ سرچاہ قوت لایموتی بہ

بشرن می رسانید چون گرگین از پیداشدن بشرن

نومید گردید مراجعت کرد و کودر زیان بخت

آشفٹہ شدند و قصد قتل وی کردند شاہ گذشت

تا بعد از بدلتی از حال او با خبر شدند و رستم

در صورت تجارت بہ ترکستان رفتہ اورا از چاہ

برآورد و بہ ایران رسانید تفصیل این قصہ

در شاہنامہ مشطوم است منوچہری داستان گفتہ

(۵) شبی چون چاہ بیرن تنگ و تاریک	چہ کتم پ (حکیم خاقانی ۵) چو بیرن داری
پ چو بیرن من میان چاہ آون پ ثریا چون نیشہ	اندر چہ مخپ افراسیاب آسا پ کہ رستم دگرین
بر سر چاہ پ دو چشم من براو چون چشم بیرن	است و کند ی زیر خفتانش پ (ار ۱۰) بیرن
(خواجہ حافظ شیرازی ۵) شاہ ترکان چو پند	رستم کا بھانجا اور گیو کا بیٹا جو ایک مشہور پہلوان
بی ہم انداخت پ دستگیر از شود لطف تمن	تھا۔ نگر۔

نیشہ بقول برہان و جامع و نامری بازی فارسی بروزن ریزہ (۱) بمعنی خالص و بی آمیزش و بغیش و (۲) بمعنی خاص و خاصہ ہم صاحب سروری پد کر ہر دو معنی بالا گوید کہ بہ ہمین معنی و تیرہ بہ واو ہم می آید **مؤلف** عرض کند کہ قیاس می خواہد کہ ترہ در فارسی قدیم بمعنی غش و آمیزش باشد کہ با کلمہ بے مرکب شدہ معنی خالص پیدا کرد و معنی دوم مجازش ولیکن صاحبان تحقیق ترہ را ترک کردہ اند و دستور ان معاصر کہ عالم زبان نند و پانند اند ترہ را بر زبان ندارند اکنون چارہ نیست جزین کہ این را بمعنی اول اسم جامد فارسی زبان دانیم و معنی دوم را مجاز آن و آنچه بہ واو اول می آید مبدل این همچون آب و آو مخفی مباد کہ (آویرہ) بہ زای ہوز بہ ہمین معنی گذشتہ و (اویرہ) بہ زای فارسی ہم و ما اشارہ و تیرہ در اینجا ہم کردہ ایم (ار ۱۰) (۱) خالص (۲) خاص

لی ساختہ اصطلاح۔ بقول اندکجوالہ	و معاصرین عجم بر زبان دارند (ار ۱۰) بے
فرہنگ فرنگ سادہ و بی تکلف و بی تصنع	ساختہ۔ بقول آصفیہ۔ بن بنائے۔ بے بناوٹ۔
مؤلف عرض کند کہ موافق قیاس است	بے ارادہ۔ بلا تکلف۔ بلا تامل۔ سادہ۔

بیس المصیر اصطلاح۔ بقول بحر معنی دوزخ۔ صاحب اند این را بمعنی پد بازگشت و

کنایہ از دوزخ گفته صراحت کند که لغت عرب است و صاحب غیاث هم ذکر این کرده مؤلف
عرض کند که در عربی زبان به ہمزہ دوم آمدہ و فارسیان بدون ہمزہ بہ تخیانی دوم استعمال این کردہ اند
و نظریہ تفریس صاحب بحرین را در موضوع خود داخل کردہ باشد (ارو) و درخ نوشت

بی سامان اصطلاح بقول اندکجوالہ رود بی سپاس یا فرمودہ کہ بہتر آنست کہ ناسپاس
فرہنگ فرنگ (۱) شریہ و بدو (۲) بے برگ بتون باشد تا تکرار کلمہ بے مر تفع شود چہ لفظ تا
و بی توشہ مؤلف عرض کند کہ اسم فاعل برشتقات و صفات داخل می گردد چنانکہ گوی
ترکیبی است و بمعنی دوم تحقیقی است و بمعنی نابالغ و ناسموع و لفظ تے بر اسمای غیر
اقل مجاز آن (ارو) (۱) دکن میں شیر صفت می آید چنانکہ بی زرو بی ہنر اما در بعض
اور بد کو بے سامان کہتے ہیں جیسے (فرعون بے مواضع عکس این نیز آمدہ چنانچہ توان کہ اسم
سامان) لیکن صاحب آصفیہ نے اس کا ذکر غیر شوق است بر و لفظ تا داخل ساختہ تا توان میگویند و بی
ہنہین کیا (۲) بے سرو سامان و کھو بے برگ مستعملیت صاحب اند نقل نگار بہار مؤلف عرض

بی سپاس اصطلاح بہار گوید کہ بمعنی کہ استعمال مقامی در خور اعتبار است و اصلاً خیر القصدین
ناسپاس است و فرماید کہ خیر القصدین (کہ عبارت لاشی محض بالجملہ این بمعنی ناشکر گزاری است و بس
از خان آرزوست) بشرح این بیت سکن شاعر گوید کہ نواز شکر یہا محتاج شکر گزاری نیست یعنی بلا
نظامی (۳) بجای شماسہ کی بی قیاس یا نواز شکر سپاس نواز شکر یا بسیار معیت (ارو) بغیر شکر گزاری

بہست بقول برہان بروزن بہست (۱) عددی است معروف و یانانی مجهول (۲) محقق
بایست کہ امر بایا دانست یعنی توقف کن صاحب سروری ہم ذکر سر دو معنی کردہ (مولوی

معنوی ۱۵) صدر ہزاران گرگ را این مکر نیست پر عاقبت رسوا شود این گرگ بیت
 (سعدی ۱۶) و گر مرکب عقل را یونہی نیست پر عنانش نگیرد و تخییر کہ بیت پر صاحب نامری ہم
 ذکر ہر دو معنی کردہ۔ خان آرزو بذکر معنی اول نسبت معنی دوم گوید کہ مشہور بالیت است۔
 مؤلف عرض کند کہ معنی اول اسم جاد فارسی زبان و نسبت بہ ہمین معنی مخفف این و بعضی بر
 این گویند کہ تصنیف آن بر معنی شانزدہم (بیت) کردہ ایم و معنی دوم مخفف امر حاضر (بالتیان)
 و مؤلفہ زائد است یعنی فرید علیہ است کہ بر معنی ہفتمش گذشت (ار ۱۰) و (۱۱) و کیو بیت کہ
 سولہون معنی (۲) و کیو است کہ ساتون معنی۔

بیت ۱ بقول خان آرزو در سراج بیای مجہول و بین مہملہ و تائی قمریت و رای مہملہ معنی فلان
 و بہان و فرماید کہ بعضی گویند کہ بیتار و باستار بیک معنی است و تحقیق آنکہ اول امانہ ثانی است
 مؤلف عرض کند کہ صراحت کامل بر بیتار کنیم و در اینجا ہمین قدر کافی است کہ این مخفف بیتار
 می نماید بخفف رای مہملہ و بدون سند استعمال۔ این را تسلیم نہ کنیم کہ مجرد قول محقق ہند ترا و بدون
 سند استعمال کافی نیست و معاصرین عجم بر زبان ندارند (ار ۱۰) و کیو بیتار۔

بیت ۲ بقول برہان بکسر اول و سکون ثانی و ثالث و فوقانی بالف کشیدہ و بخامی نقطہ دار
 تزدہ معنی گستاخ باشد کہ بی ادب است۔ صاحبان رشیدی و ناصری و سروری و جامع و ہفت
 و سراج ذکر این کردہ اند مؤلف عرض کند کہ این فرید علیہ بہان بیتار است کہ گذشت۔
 بیای تہائی برای اظہار کسرہ اول زیادہ کردہ اند و صراحت کامل ماخذ بر بیتار مذکور شد (امیر
 خسرو ۱۷) بسیار شد این سخن فراخی پز اندازہ گذشت بیتارخی پر (ار ۱۰) و کیو بیتار۔

(الف) بقول برهان و جامع باثانی مجهول بر وزن ریشدار	الف) بیستار
لفظی است مانند فلان و بهمان و همچنین که فلان و بهمان را گاهی با هم و گاهی جدا هم گویند. بیستار را گاهی با باستار و گاهی جدا گویند و گاهی با فلان هم گویند همچون (فلان و بیستار) صاحبان اند و هفت و سفرنگ هم ذکر این کرده و صاحبان رشیدی و ناصری ذکر (ب) کرده اند مؤلف عرض کند که ما بر (ب) باستار و بیستار حقیقت این بیان کرده ایم (ار و و) الف فلان (ب) دیکم باستار و بیستار -	ب) بیستار و باستار با هم و گاهی جدا هم گویند. بیستار را گاهی با باستار و گاهی جدا گویند و گاهی با فلان هم گویند همچون (فلان و بیستار) صاحبان اند و هفت و سفرنگ هم ذکر این کرده و صاحبان رشیدی و ناصری ذکر (ب) کرده اند مؤلف عرض کند که ما بر (ب) باستار و بیستار حقیقت این بیان کرده ایم (ار و و) الف فلان (ب) دیکم باستار و بیستار -

لی ستاره اصطلاح - بقول اندک و فرنگ و ما همچو شکر و لیکن یکی شاه بیکار وانی پادگی را فرنگ بمعنی بد اختر و بد طالع - مؤلف عرض کند ازین بیستگانی به بخشی پادگی را دوباره و بیستگانی که موافق قیاس نیست و بدون سند استعمال بر مخبر و خان آرزو در سراج هم زبان رشیدی و صاحب قول اند و فرنگ فرنگ این را تسبیح نمی گنیم که جامع هم زبان برهان - یکی از معاصرین عجم خوش معاصرین عجم هم بر زبان نذر (ار و و) بدست صراحتی کرد و از ما خبر داد گویند که در عجم شکر بیستگانی اصطلاح - بقول برهان با کاف را بهر بیت نفر مشایخ مقرر می باشد مقدار معین	لی ستاره اصطلاح - بقول اندک و فرنگ و ما همچو شکر و لیکن یکی شاه بیکار وانی پادگی را فرنگ بمعنی بد اختر و بد طالع - مؤلف عرض کند ازین بیستگانی به بخشی پادگی را دوباره و بیستگانی که موافق قیاس نیست و بدون سند استعمال بر مخبر و خان آرزو در سراج هم زبان رشیدی و صاحب قول اند و فرنگ فرنگ این را تسبیح نمی گنیم که جامع هم زبان برهان - یکی از معاصرین عجم خوش معاصرین عجم هم بر زبان نذر (ار و و) بدست صراحتی کرد و از ما خبر داد گویند که در عجم شکر بیستگانی اصطلاح - بقول برهان با کاف را بهر بیت نفر مشایخ مقرر می باشد مقدار معین
فارسی به الف کشیده و نون به تخانی ریده شود مثلاً در فرقه خاص بست نفر را پنجر و پیوست شکر یان و جیره و ماهیانه نوکران و هر چیزی که را پنج و نیم و بست را شش و بست را شش و نیم بجهت ایشان مقرر کرده باشند صاحب رشیدی و بهین سلسله شش و در شاپور می شود و این مدار گوید که ماهیانه که به نوکر دهند صاحب ناصری مشایخ شکر را (بیستگانی) نام است و به جایز بر هم زبان برهان (منوچهری) توشاه بزرگی مشایخ نوکران و چاکران هم استعمال این شد	فارسی به الف کشیده و نون به تخانی ریده شود مثلاً در فرقه خاص بست نفر را پنجر و پیوست شکر یان و جیره و ماهیانه نوکران و هر چیزی که را پنج و نیم و بست را شش و بست را شش و نیم بجهت ایشان مقرر کرده باشند صاحب رشیدی و بهین سلسله شش و در شاپور می شود و این مدار گوید که ماهیانه که به نوکر دهند صاحب ناصری مشایخ شکر را (بیستگانی) نام است و به جایز بر هم زبان برهان (منوچهری) توشاه بزرگی مشایخ نوکران و چاکران هم استعمال این شد

مؤلف عرض کند که جادار و که تعلق این ناممکن مانده بود و بروزگار دولت خاقان از بستی باشد که سگه خاص عجم را نام است که مغفور محمد شاه طاب ثراه النفس صاحب انگلیس بجایش می آید (ارود) لشکریون اورنوکون که در خواندن خطوط قدیمه غریبه بحال مهارت داشته آن سطرهار را خوانده با انگلیسی ترجمه کرده کی تنخواه - مؤنث -

بی ستون بقول برهان (۱) نام کوهی است بیاری آوردند مجمل آن این است که یکی از اعظم مشهور که فریاد بفرموده شیرین آن را می کند پادشاهان قدیم کلدانیان که داریوش نام داشت و کنایه از آسمان هم صاحب سروری بر معنی و از جانب له اسب سلطنت بابل می کرد بعد اقل قانع (نظامی ۵) بکوهی گشت خسرو از غلبه بر چند تن از پادشاهان زمان صورت خود را بر نمونش باز که می خوانند مردم بی ستونش را گفته بران کوه تراشیده نقش کرده اند و صوت و صاحب رشیدی هم صاحب ناصری می فتد آنان را نیز نگاریده از عال هر یک و غلبه خود که نام کوهی است مشهور در چهار فرسخی شهر بر آنها سطرهای چند نگاشته است - گویند فرمود کرمان و از آثار آنچه باقی مانده چنان معلوم در زمان خسرو دران کوه حجاری کرده است می شود که سابقا شهری بود و خراب شده همانا که پس از صاف کردن سنگ تمثال شیرین کوه موسوم به بی ستون برجاست در اینجا چند در اینجا نقش نماید و توفیق اتمام نیافته و فرمود صورت تراشیده اند که حقیقت آن بر اغلب که بعضی گویند بسبب قدمت زمان آن را خلایق مبهم بوده و سطوری چند بخط قدیم کبری کوه باستان یعنی قدیم می خوانند و اند و این بران منقوش است که خواندن آن برای غالب قوال خطاست زیرا که طاق باستان تخمینا پنج

فرسخ با طاق بی ستون فاصله دار و آن از مؤلف عرض کند که مرکب فارسی زبان
 آثار قدیم است و در اینجا چشمه آبی از کوه برآید است یعنی بامی که ستون ندارد کنایه از آسمان
 می آمده و در زمان باستان آن کوه را کوه راکند فارسیان مجازاً این کوه را که ذکرش بالا گذشت
 دو ذرع پیش رفته اند سه طاق بالا نظر بر نقش بی ستون گفتند که آنهم مثل آسمان
 چشمه ساخته اند و در اینجا صورت زردشت بلند است دیگر هیچ (ار و و) (۱) بی ستون
 و کتاسب و اسفندیار را بر کوه نقاری کرده اند یک خاص بهار جبکا ذکر شیرین و فرهاد که قصه
 در قدیمی فاصله طاق بلندی بر کوه کند هشتمین است (۲) و کوه آسمان - مذکر
 اسفندیار و بشوتن که بر او ریش بود ساخته اند - (الف) بیت و یک پیکر اصطلاح
 قریب باین صورتها کیخسرو و فرنگیس و ولی عهد (ب) بیت و یک و شاق الف
 کیخسرو که لهراسب شاه باشد و رستم را ساخته بقیول برهان صور شمالی فلک البروج است
 بعد از اینها خسرو پرویز حکم کرده که شکار گاه است و هم او بر (ب) گوید که یعنی بیت و یک پیکر
 ساخته اند و بعد در او آخر دولت شاه مغفور است از جمله چهل و هشت صورت فلک البروج
 فرمان داده صورت او را بر سنگ کوه کند اند و در جانب شمال صاحب بحر در هر دو هم زبان
 (شاه اسمعیل صفوی) بی ستون ناله زار برهان صاحب شمس همین را (بیت و یک طاق)
 چون شنید از جاشد یک کرد و فریاد که فریاد و گریه پیدا نوشته و در نسخه مطبوعه مؤید همین را (بیت)
 شد یک (انتهی کلامه) و بهار و بحر بر نام کوه قانع یک گریبان آورده اما در دیگر نسخ قلمی ذکر
 و صاحبان جامع و سراج ذکر هر دو معنی کرده اند این نیست و غیر از تحریف مطبع نمی نماید صاحب

جامع ذکر (الف) گروه (ب) را ربیت و یک در طقات این را آورده صاحبان رشیدی و مجربها
 ساق) نوشته مؤلف عرض کند که ماصحت و هفت و سراج ذکر این کرده اند مؤلف عرض
 کامل بر (ب) است و یک پیکر نور در ایوان شمال) کند که موافق قیاس است و تحقیق ما (۲۰) خاموش
 گروه ایم و اشاره (ب) هم بصاحت ماخذ - و (۳) کسی که طاقت سخن ندارد - (صائب ۷)
 (ار ۷۰) بکلیت و یک پیکر نور در ایوان شمال) بی سخن در کوزه لب بسته دار و خاشی پیکر شراب
 بیست و پنج بقول طقات برهان نوعی از قول بی غاری هست این میخانه را (۷) (وله ۷) بی زبان
 که در ایران رایج است صاحب اندک بخواه فرزند احوال مارا می تواند عرض کرد و بی سخن چشم ترا آنگس
 فرنگ گوید که با کسر که بمقدار بیت درم که گویا کرده است (ار ۷۰) (۱) بی شک و
 است و صاحب شمس گوید که بمبئی هفت باشد شبهه (۲) خاموش (۳) گونگا - و کیه بسته زبان -
 مؤلف عرض کند که محقق آخر الذکر بی تحقیق بیست و پنج بقول برهان کبر قول و سکون ثانی مجهول
 است و هر چه صاحب اندک گفته معاصرین عجم و فتح سین بی نقطه ساکن پر زده ایست شکاری شبیه
 آن می کنند و می فرمایند که در قدیم الایام تعظیم بیغوا که آن نیز جانور است شکاری صاحب رشیدی
 مشا به را چاکران خصوصاً از همین سگ می شد گوید که به همین معنی بسیره هم می آید و این جانور است
 (ار ۷۰) بیستی عجم من ایک سگ کام می بود که در شکار تیز تر از شکره و پیغوا است صاحب
 میں در عجم کے مساوی ہوتا ہے - مذکر - ناصری عجم ذکر بسیر و بسیرہ بخواہ برهان کرده -
 بی سخن اصطلاح - بقول برهان (۱) کند مؤلف عرض کند که صاحب محیط ذکر این نکرد
 از بی شک و بی شبهه باشد - صاحب جهانگیری بنحیاں ما اسم جامد فارسی زبان است - یکی از

معاصرین عجم گوید که این جانور شکاری بیشتر شکار قسمی است از شکره که کلان را شکره نامند و گنجشک و فاخته می کند و از حمله متعار خود اول سر او سطر را (بے سره) و خرد را چرخ و الله اعلم بحقیق	سید جد امی کند از نیجاست که فارسیان آن را (ارو) ایک شکاری پزند جو شکره بے سره چپو (بے سره) نام کردند که معنی تعطلی این منسوب به هوتا ہے جو چڑیوں کا شکار کرتا ہے اور یہی اول شکار بے سره و این بجذف های متوز مخفف آنست حمله میں چڑیا کا سر جدا کر کے خون مینا ہے۔ مذکر
---	--

بی سر بقول سروری بسین و رای مهلتین بوزن بنوا شتر بچ یک ساله و دو ساله در کمال قوت صاحب رشیدی این را مراد فیسراک گفته که می آید و فرماید که شتر جوان و پر قوت و بقول بعض شتری که مادرش عربی و پدرش دوکوهان باشد صاحب شمس نمربان رشیدی مؤلف عرض کند که اسم جامد فارسی زبان باشد و گیر هیچ (ارو) جوان اونٹ جو زور دار هو۔ مذکر۔

بی سرفسار اصطلاح بقول خان آرزو (سرفسار) بالفطریه این لفظ مرکب یعنی اسم در چراغ هدایت شخص بد وضع و نا اهل و نامتقید فاعل ترکیبی است یعنی کسی که بی لجام و نامتقید است بهار مذکر معنی بالا از شفیع اثر سند و پدر (س) الهی مخفی سباد که در بعض نسخ منصرع ثانی سند تقید در نیاید بلی گردون گزارد او شکر مرام ترک تازی و تاخیر الفاظ است یعنی (ع) مرام ترک تازی می کند بی سرفساری با صاحب بحریم ذکر این سرفسار تا به زمین هیچ است چنانکه و چراغ کرده مؤلف عرض کند که از قبیل (شتری) همانا که این بر در نیاید از نیسان است و اسپ که افارندارد فارسیان آفارسا (ارو) بے قید بقول اصغیه نا کاره غیر تقید گویند یعنی قلب اصناف افارسا سرفسار ترکیب	بیسراک بقول برهان کبیر اول و سکون ثانی
---	---

مجهول و نتم ثالث و رای بالف کشیده و بکاف و سوم می فرماید که معنی چهارم و پنجم صحیح بپیراک
 (۱) شتر جوان و پر قوت و (۲) شتر بچه یک سال است بدون سینه چنانکه قوسی صراحتش کرده
 و دو ساله و (۳) شتری که مادرش ناقه عربی مؤلف عرض کند که بپیراک بدون تخانی معنی اول
 و پدرش دو کوهان باشد و (۴) کره خرا لاغ بجایش گذشت که مخفف این است و بپیراک بدون
 را هم می گویند و بفتح ثالث نیز آمده و (۵) شتر کاف گذشت هم مخفف همین و این اسم جامد فارسی
 را هم گویند و آن حیوانیست که از خرا لاغ و زبان است به هر پنج معانی بالا و بقول خان آرزو
 مادیان بهم رسد گویند از جمله تصرفات فرعون اگر سزا استعمال این بدون سینه جمله بدست آید
 است صاحب سروری ذکر معنی دوم و سوم و توانیم گفت که آنهم مخفف این باشد (ار و و)
 چهارم کرده فرماید که معنی دوم (بپیراک) (۱) جوان اونث مذکر (۲) یک دو ساله اونث
 بدون تخانی هم آمده (استاد مغربی ۵) پیوسته کابجه مذکر (۳) و اونث جس کی مان عربی هم
 از چشم و دلم فذاب و آتش نزلیم پیراک بپیراک (۴) سوار سی یا شپه کاکه یا
 محکم در کوه و صحرا گام زن پیراک صاحب نامری مذکر (۵) و کیهواستر
 بر معنی اول و سوم قانع (منوچهری ۵) چوید **بپیران** بقول بکرسانی که بی تربیت مادر و
 رفتن آن بپیراکان پیران کشتی روان زیر مال پدر بزرگ شده باشد صاحب لطافت برهان
 صاحب رشیدی این را مرادف بپیرا گوید معنی اول و اند و مؤید و هفت هم ذکر این کرده اند
 و سوم صاحب جامع هم برهان و هر پنج معانی عرض کند که معنی چنانی بی تکراری که بر سر آن سایه بپیراک
 خان آرزو در سراج بزرگ معنی اول و دوم و یعنی والدین نباشد و الف و لون جمع بران زیاد

زیادہ کردہ اند بدون سدا استعمال این را تسلیم بزم من اعجاز عشقت این پاکہ جادو خاطرش
 نہ کنیم کہ محققین اہل زبان ازین ساکت و معاصرین و اگر وہ چون من بی سرو پائے پڑاؤلف عرض
 عجم بر زبان نداشتند (اردو) وہ لڑکے جن کی کند کہ موافق قیاس است (اردو) (۱)
 تربیت والدین نے نہ کی ہو۔ اور جن کے سر پر والدین بے ربط۔ بقول آصفیہ بے میل بموقع غیر
 کا سایہ نہو یعنی جن کے مان باپ کم عمری میں مر گئے ہوں منظم (۲) بے سرو پا بقول آصفیہ حیران
 بی سرانجامی اصطلاح۔ یعنی بی سرو سامانی و پریشان (۳) گول مہرہ۔ جس کو نہ سر ہے
 است چنانکہ صائب استعمال این کردہ (۴) نہ پاؤں۔ مذکر (۴) مفلس۔ محتاج۔
 بی سرانجامی غبار شکنہ جمعیت است پڑو نگار ما بی سرو دل اصطلاح۔ بقول بھروند
 سامان گر نباشد گو سباش پڑا (اردو) بے سرو و غیاث یعنی بی پروا و مؤلف عرض کند
 سامانی۔ مؤنت۔
 بی سرو پا اصطلاح۔ بقول ملحات برہان کہ محققین اہل زبان ازین ساکت و معاصرین
 (۱) معروف و (۲) سر اسیمہ و (۳) مہرہ مذکور عجم بر زبان نداشتند (اردو) بے پروا
 صاحب بحر بمعنی دوم و سوم قانع۔ صاحب اتند و کھو بے پروا۔
 بحوالہ فرنگ و رنگ صراحت معنی اول کند کہ بمعنی بی سرو دلانہ اصطلاح۔ بقول غیاث
 بی اسلوب و بی نظام و بی ربط است و فرماید کہ و اند بطور بی پروایان مؤلف عرض کند
 (۴) یعنی مفلس و محتاج ہم۔ صاحب ہفت بمعنی کہ موافق قیاس و قواعد فارسی زبان است
 دوم قانع (ظہوری ۵) شہان را نیت جادو (اردو) مثل بے پرواؤں کے۔

لی سرو سامان اصطلاح - بقول اند (۵) کیستند اہل جہان بے سرو سامانی
 بجوالہ فرہنگ فرنگ محتاج و مفلس و بی برگ چند روز در وسیل حوادث و ویرانی
 و بی توشہ مؤلف عرض کند کہ موافق قیاس چند (۱۰) بے سرو سامان -
 است و معاصرین عجم بر زبان دارند (۱۱) و کیو بے برگ -

بیسرہ بقول برہان باثانی مجہول و رای قرشت بروزن شیفتہ (۱) بمعنی بیسر است
 کہ گذشت و (۲) بمعنی ستریم صاحب رشیدی بمعنی اول قانع و صاحب ناصری بجوالہ
 برہان ذکر معنی اول کرده گوید کہ برہان نذر دو صاحب جامع ہم زبان برہان و صاحبان
 ہفت و اندیم ذکر این کرده اند مؤلف عرض کند کہ بمعنی اول ہای ہوز زائد است
 کہ بالفاظ بیسر مرکب کرده اند و بیسر یکیش گذشت و بمعنی دوم اسم جامد فارسی زبان
 دانیم (۱۰) (۱۱) و کیو بے سر (۲) و کیو استر -

بی سعادت اصطلاح - بقول اند بجوالہ (۵) ہوی اول بہ تماشای تواز کا رشد م
 فرہنگ فرنگ بدبخت و ناشاد و نامراد (۱) بی سکون دیدست از دور گرفتار شدم (۲) و جید
 (۵) ما گذشتیم از ہما و سایہ اقبال او کما گدا (۵) ہمچو شر مضطرب و بی سکون و باز شدی
 بی سعادت بر سر خود جادہ (۱۰) (۱۱) از رہ روزن برون و صاحب بحر ہم زبان
 نامراد کہہ سکتے ہیں -

بی سکون اصطلاح - بقول و ارستہ - مؤلف عرض کند کہ معنی لفظی این کسی کہ سکون
 سین مہمہ کیکہ از شوخی بیچ جا قرا ز گیر (۱) و در یکجا قرا ز گیر (۲) اسم فاعل ترکیبی است

و کنایه باشد از شوخ طبع (ارو) ب سکون حقیقی است و معانی دوم و سوم مجاز آن سبیل
 شوخ طبع کو بقاعده فارسی که میگویند - کنایه موافق قیاس (ارو) (۱) ب سکه
پی سکه بقول برهان (۱) معروف که زرو و چاندی سوزا تا نیا جس پر سکه نهو (۲) ب
 سیم بی نقش باشد و (۲) کنایه از مردم بی قدر اعتبار شخص جو شان و شوکت نرکته (۳) و
 بی اعتبار و بی شان و شوکت و وقار و (۳) هر چیز جو نهو در گهتی هو -
 هر چیز را گویند که طراوتی و نمودی نداشته باشد بی سلیقه استعمال بقول اند بخواند فرنگ
 صاحبان جهانگیری و سروری در ملحقات و صفات فرنگ بقاعده و بی ترتیب مؤلف عرض کند
 رشیدی بر معنی دوم قانع (نظامی) که بی سکه که مراد از بی اصول است اسم فاعل ترکیبی
 مارا چه یا را بود که هم سکه نام او را بود که (ارو) ب سلیقه بقول آصفیه ب سبیل
 نامری ذکر معنی اول و دوم کرده و صاحب جامع بین بقول اند بایای سحروف و فتح سین
 معنی اول را ترک و ذکر معنی دوم و سوم کرده و سکه و سکون نون یعنی زیر قاتل صاحب مؤید
 و ارسته بر معنی سوم قناعت کرده (طالب آملی) هم برانش بکده صاحب اند نقل نگار مؤید صاحب
 (۵) مؤید نقش روح از جلدش که ماند بی سکه هفت هم ذکر این کرده مؤلف عرض کند که
 نقش کالبدش که بهار بر بیدار محقق قانع صاحب ملحقات برهان سین لغت را به بین معنی
 بحر هم زبان جامع خان آرزو در سراج تذکره با سیم عوض سین هم نوشته و آن مرکب است
 معنی دوم گوید که آنچه برهان ذکر معنی سوم کرده از لفظ سیم و نون نسبت یعنی چیزی که منسوب به سیم
 این و هم است از مؤلف عرض کند که معنی اول و بی سکه است زیر قاتل باشد بخبر نیست

کہ محققین ہندو غور بر ماخذ نہ کریدہ تصحیف از کسی سوال نکند مؤلف عرض کند کہ اسم فاعل
 این را بہ سین نوشتند و ماخذ اینها بہمان ملحق است ترکیبی است و موافق قیاس (اردو) بے سوال
 برہان است کہ طرز تحریرش میم را سین ظاہر میکند اس شخص کو کہہ سکتے ہیں جو سوال نہ کرے۔
 محققین اہل زبان این را ترک کردہ اند و معاصر **بی سور** اصطلاح بقول برہان با ثانی مجہول
 عجم بر زبان نذا رند و لیکن با خیال ما اتفاق بروزن بی نور نام شہری و مدینہ ایست غیر معلوم
 می کنند و گویند کہ ہمین لغت نژد و پاشند است صاحب سروری ہم ذکر اجمالی این کردہ (حکم
 (اردو) زہر قاتل نہ کر۔
بی سنگ اصطلاح بقول جہانگیری در آمدن آن دو خیل گران بہ صاحب رشیدی ہم
 ملحق است کنایہ از بی و قر صاحب رشیدی گوید صراحت فرید کرد و صاحبان جامع و ہفت و اند
 کہ بی تمکین و بی وقار را گویند بہار و صاحبان ہم مؤلف عرض کند کہ ترک این بر پنجو
 بحر و اند و ملحق برہان ہم این را آورده اند بیان بہم تفوق داشت (اردو) بیو ایک
 کہ کنایہ از بی اعتبار باشد مؤلف عرض کند کہ شہر فارس کا نام تھا جس کی حقیقت فرید معلوم نہ ہو
 موافق قیاس است و اسم فاعل ترکیبی (انوری) **بی سون** اصطلاح بقول سروری کبریا و
 بے سنگ شدم ز فرقت آری ہا وقت است ضم سین مہملہ معنی بی راہ و خلاف بہت (مولوی)
 اگر نہ سنگ اویم ہا (اردو) بے غرت (دیکھو معنوی) در عشق رسید بحر خون دید و نشست
 بے آبرو) بے اعتبار بھی کہہ سکتے ہیں۔
بی سوال اصطلاح بقول بحر و اند آنکہ می بر دہر سوی بہ بی سون ہا مؤلف عرض کند

سَوَن بقول برهان یعنی طرف و جانب و سوی می آید پس معنی پرده نشین ها پر (ار و و) بے پردگی بقول آصفیه ششمی
 نفطی این بی طرف و کنایه از بی راه اسم فاعل ترکیبی است **بی سیمی** اصطلاح یعنی بی زری و مغلسی -
 (ار و و) بے راه (دیکھو بے راه) (انوری ۵) نوحه زار می گردم و می گفتم وای پر
بی سیرتی اصطلاح بقول بهار و اتد یعنی بی ناموسی فتح اینست بی سیمی و باسیم می آید یار پر **مؤلف** عن
 (۵) از پرده چو صورت همه بختند نمایان پر فریاد ز بی سیرتی کند که موافق قیاس است (ار و و) مغلسی بقول ششمی
میش بقول برهان کبر اول و سکون ثانی مجهول و شین قرشت (۱) بمعنی زیادتی و افرونی باشد و
 با ثانی مجهول (۲) نام سنجی است هملک و کشنده شبیه پاه پروین گویند هر دو از یکجا رویند صاحب
 رشیدی هم ذکر این بهر دو معنی کرده صاحب نامری بذکر معنی اول از کلام خود سنج معنی دوم پیش
 کرده (۵) ب شیرین تو و پانچ تلخت نه خطاست پر بیشک از نسبت جد و ارفرو رویدیش پر
 صاحب جامع نسبت معنی اول گوید که زیاده و افرون باشد و ذکر معنی دوم هم کرده صاحب فدائی
 نسبت معنی اول فرماید که مقابل کم است خان آرزو در سراج نسبت معنی اول بر معروف قانع نسبت
 معنی دوم گوید که این لفظ در اصل هندی است و پیش بای فارسی معروف و بس کبر اول و
 سین همله مغرب آنست و فارسیان نیز استعمال نمایند پس یای مجهول خطاست - صاحب محیط
 گوید که این را میونانی برنیس و بهندی بس و بچنک گویند **مؤلف** عرض کند که ماحقیقت این بر
 اجل گویا بیان کرده ایم و این لغت فارسی است و نسبت معنی اول قول جامع موافق قیاس است
 دیگر محققین به کم غوری معنی پیشی را بر پیش بیان کرده اند (ار و و) (۱) میش بقول آصفیه فارسی
 زیاده - افرون (۲) دیکھو اجل گویا -

بیشاخ چادر افکندن

اصطلاح

لغت

بمعنی بی آمیزش چیزی و بی آلودگی و بی شبهه مؤلف
 بقول اند - - بیشاخ چادر افکندن (مراوف عرض کند که شائبه لغت عرب است بمعنی آمیزش
 آن است مؤلف عرض کند که ماحقیقت آن چیز بد و چیز بهتر و آلودگی فارسیان استعمال این
 همه را اینجا عرض کرده ایم تسامح و بی غوری حساب مرکب بمعنی بی شبهه کرده اند موافق قیاس است
 اند است که این را با کلمه بے در اینجا قائلیم کرد و (انوری ۵) هر چه آن تو گنی در امور دولت
 سندی که همه را اینجا از کلام میرصدیدی مذکور شد بی شائبه اضطراب باشد (ار و و) بے شبهه
 هیچ تعلق ازین ندارد (ار و و) بگویش بیشاخ چادر افکندن همیشه اصطلاح - بقول اند بجواله منظر العجب
 (۱) بیش ازین چه کشاید مقوله - بقول کبک شیرین معجمه مراوف بی نمون - از صفات حق سبحا
 (۲) بیش ازین چه گفت بحر زیاده از متعالی مؤلف عرض کند که موافق قیاس است
 امکان ندارد که بوقوع آید بهار و اندیش نقل (ار و و) بے مثل -

نکته - همزمان بحر (سعدی ۵) هر زخم بروی دل بیش بهار اصطلاح - بقول برهان بفتح با
 عاشق در فتنه است که زین بیش ز تیغ تو شنگ چه اجد و های با لف کشید و برای قرشت زده تثنی
 کشاید (سلیم شیرازی ۵) چون نمی رانم و با تو باشد که آن را در گیدان (همیشه جوان) خواندند
 یکی که چکند بیش ازین و اگر اخلاص به مؤلف عرض آن از برگ زیتون بزرگتر است و پیوسته سبزه
 اند که موافق قیاس است (ار و و) (ار و و) و هرگز خشک نمی شود و برگ نمی ریزد و زنگرن
 اس سے بیکر کیا ہوگا اس سے بیکر کیا کریگا - برگ آن را بجهت رنگ سبز بکار برند و آن را
 بیشا سبب بقول اند بجواله فرونگ و رنگ بکسر بعربی حتی العالم خوانند و بعضی گویند گیاهی است

در طب بنیه باستان آن راجی العالم می گویند - جسے گل همیشه بہار بھی کہتے ہیں - مذکر -
 صاحبان بحر و سرایح و جامع و ہفت و اندھم ذکرین **پیشتر** بقول ہفت و نوید مذکر مؤلف
 کردہ اند صاحب محیط بر (بیش بہار) حوالہ جی العالم عرض کنند کہ بمعنی حقیقی است (ظہوری ۷۷)
 وادہ و بر (حی العالم) گوید کہ اسم عربی است و حیرتی دارم ازین طاقت کہ صرف وعدہ شد
 ز لائف الملوک و ایلیو نیز گویند و بیونی ابرون کمتر از کم بود صبر و بیشتر از بیش رفت (ارو ۷۸)
 و بقول شیخ سقوطون بمعنی دائم الحیات و بغاری بیشتر بقول آصفیہ فارسی - زیادہ تر بہت نیا
 (ہمیشہ بہار) و (بیش بہار) و سرخ مر و زلف **پیشتر** او اصطلاح - بقول سفنگ بشرح
 عروسان و بہندی رتی سروالی و سد بہار گویند پنجاہمی فقہ (نامہ و خورشور گلشاہ) کہ بر بای بجد
 و اقل کسی کہ آن را شناختہ باد شاہی بود کہ بورم **عصا** بمعنی دادگری کہ از دیگر دادگران در داد
 از مادہ گرم مبتلا شدہ بود و اطبا از علاج او عاجز گتری و نصف پروری بیشیدہ و اقرون شد
 شدہ بودند پس شاہ بغضہ معالجہ بخشش نمودہ - **مؤلف** عرض کنند کہ موافق قیاس است
 حتی کہ این نبات ریافت - نوعی از ریاحین است (ارو ۷۹) زیادہ انصاف کرنیوالا -
 کہ دائم سبزی ماند - سرد و رسوم و خشک در دوم **پیشتر** اصطلاح - بہار بر معروف قانع
 مفتوح و رادع و مسکن التہاب و مقوی بدن و معدہ - صاحب اندک حوالہ فرنگ فرنگ گوید کہ بمعنی
 و حابس اسہال و مانع نزف الدم است و مانع بی حیاء و بی حجاب است (الوری ۷۸) دل تو
 بشمار دارد (ارو ۸۰) سد بہار - بقول آصفیہ ز نالہ ات کجا گرد و نرم ہو آن را کہ ہزار دیدہ
 ایک نبات کا نام جو ہمیشہ سبز اور تازہ رہتی ہے باشد بے شرم ہو **مؤلف** عرض کنند کہ موافق

قیاس است (اردو) بیشرم کہہ سکتے ہیں۔ (اردو) پاک فروش کہہ سکتے ہیں یعنی وہ دیکھو بے حیا۔

مشرور اصطلاح۔ بقول ہفت معنی بسیار بلکہ کل بیچڑا لے۔

روندہ مؤلف عرض کند کہ اسم فاعل ترکیبی **بی شکوہ** اصطلاح۔ بقول بحر و بہار و اند است (اردو) زیادہ چلنے والا۔

بی شعور اصطلاح۔ بقول اند بخوالہ فرنگ معجمہ و فتح و او است و (۲) بضم شین و کان فرنگ بمعنی نادان و احمق مؤلف عرض کند و سکون مابعد بمعنی بی دید بہ و بزرگی و حشمت

کہ موافق قیاس است (اردو) بے شعور و جہالت و شان و شوکت (ابو طالب کلیم) بقول آصفیہ۔ نادان۔ بے عقل۔ بے تمیز۔ نیست بگیتی دو چیز جستم و کم یافتم پد عاشق بے شکوہ

بیش فروش اصطلاح۔ بقول وارستہ و آتش بی دود را پاک (اردو) (۱) وہ شخص جو مرادف (پاک فروش) (ساک یزدی) شکوہ و شکایت نہ کرے (۲) بے حشمت و بی

وہقان تنگ مایہ بامیش فروش است پد در شان و شوکت۔

باغ گلہ نیست کہ نفروختہ باشد پد صاحب بحر **بی شکیب** اصطلاح۔ بقول اند بخوالہ فرنگ گوید کہ سیکہ ہر چہ داشتہ باشد بر باد دہد۔

بہار نمریان وارستہ مؤلف عرض کند کہ موافق قیاس است (اردو) بے صبر۔ بے صبر پاک فروشی ہمین قدر است کہ از دکان خود۔ سنتوک نہ کہنے والا۔

چیزی را از فروش باقی نہ دار و نہ بر باد داند **بیشکین** اصطلاح۔ بقول ملحات برہان

<p>نام ممدوح خواجہ نظامی و طہیر فاریابی۔ صاحب ہفت بجاہ قافیہ ہمین قدر نوشتہ مؤلف عرض کند مؤید گوید کہ مختصر بشمار و این استعمال خواجہ کہ حیف است کہ تعریف فریاد کنند (ارو)۔ منصوص است مؤلف عرض کند کہ موافق قیاس بشمارین ایک پادشاہ کا نام ہے جو نظامی اور طہیر و لیکن معاصرین عجم زبان نذرند و محققین فاریابی کا ممدوح تھا افسوس ہے کہ اس سے زیادہ اہل زبان ازین ساکت (ارو) بے شمار بقرول آصفیہ۔ آن گیت۔ بے حساب بہت۔</p>	<p>بشمار اصطلاح۔ بقول بہار معروف یعنی آنکہ شمرده نشود صاحب اند نقل نگارش۔ صاحب مؤید گوید کہ بمعنی بے حساب است و صاحب ہفت ہزار ہشت مؤلف عرض کند کہ مبالغہ است در اظہار کثرت یعنی چیزی کہ کثرت است و بسیار (صائب ۷) زین درویشمار کہ دل را نصیب و ناصری و سراج ہم ذکر این کرده اند صاحب شد و خواهد ز راہ تجربہ آخر طہیب شد (ارو) محیط بر (بیش موش بشیا) گوید کہ این را (بیش بے حساب۔ بقول آصفیہ۔ بے حد۔ بے شمار۔ موش بوکا) و (بیش موش بوکا) نیز نوشتہ اند و غیر متعدد۔ بے پایان۔ بے شمار۔</p>
<p>بشمار اصطلاح۔ بقول ہفت بکر اول و کہ مسکن آن نزدیک فست و پنج بیش می باشد ختم شین نقطہ و فتح میم یعنی بے شمار کہ بجا و بدان اعتدای نماید و گوشت آن تریاق بیش</p>	<p>بشمار اصطلاح۔ بقول ہفت بکر اول و کہ مسکن آن نزدیک فست و پنج بیش می باشد ختم شین نقطہ و فتح میم یعنی بے شمار کہ بجا و بدان اعتدای نماید و گوشت آن تریاق بیش</p>

وسائر سموم حیوانی و نباتی است و جہتہ بقی و برکت ہر چہ دیدند از کم و بیش و نشانی دادہ اند
 و جذام نافع و بعضی گویند کہ بوکان باقیست کہ از دیدہ خویش و (نظامی ۵) سپردم بتو
 حوالی آن بیش می روید و آن را خواص بیش است مایہ خویش بکا و تودانی حساب کم و بیش را و -
 در برص و جذام و آن تریاق بیش و غیرہ از سموم (ظہوری ۵) بہ میرا نم چہ خور و رو چہ شغال
 قتالہ و گویند چون آن قریب بیش روید خشک گردد و چہ از فکر بیش و کم بمیرم و (ولہ ۵)
 و آن را ابو حایر نامند و گیانی گوید کہ آن نبات عشق و جنونی سیدی صبر و شکیمی اندکی بود
 جد و راست مؤلف عرض کند کہ موافق قیاس پندہ بنجیدگی بیش و کمی خوش کردہ ایم و وفایا
 است و تحقیق بیش بر (اجل گیا) مذکور ار و (معاصرین را ۲۱) بمعنی تقریباً ہم استعمال
 ایک چو ہے کی شکل کا بنا فور ہے جو (اجل گیا) کہ می کنند چنانکہ گویند: این کم و بیش مساوی
 نیچے پیدا ہوتا ہے جس کو عربی میں فارتہ البیش کہتے ہست است کم و بیش و کمی ہر دو یکی است و لیکن
بیش و کم اصطلاح بقول اندھو الہ فرنگ بدین معنی اکثر استعمال بہ تقدیم کم بر بیش ہست
 فرنگ معروف و فرماید کہ تقدیم کم ہم آمدہ مؤلف و کمایش ہم ستعل کہ بجایش می آید (ار و و)
 عرض کند کہ فارسیان (۱) بمعنی حقیقی استعمال این (۱) کمی اور زیادتی - مؤنث (۲) کم و بیش
 کرد و اند و معنی کمی و بیشی ہم (گکشن راز ۵) - معنی قریب قریب -

بیش بقول برہان بروزن ریشہ (۱) جنگل و نیستان را گویند و عبری اجم خوانند و (۲) ہما
 ہم ہست از نے کہ شبانان نوازند و بعضے گویند سازی است شبیہ بچنگ و بعضے دیگر گویند شبیہ
 است بہر باب - صاحب سروری ہم ذکر ہر دو معنی کردہ (نظامی ۵) درآمدند شیر مشہ پرورد

کہ کہ از دنبال می زد بر ہو اگر دیک (خاقانی ۱۷۱) باشعری حدیث معری فروگذار بکین ره سوی کمال رود
 وان بسوی نقص چون بنیشت نصیر من آوا بر آورد و روح معری آنجا معری کند برقص و حساب
 رشیدی بذر معنی اول گوید که معنی دوم بنیشت بنون اول است عوض موحدہ صاحب ناصری بذر
 معنی اول فرماید که معنی دوم اصل این نیچہ است کہ بنیشت شہرت دارد صاحب جامع ہریان برہان
 بہر دو معنی خان آہ زود در سراج بذر قول برہان و رشیدی نسبت بنیشت گوید کہ این بر تقدیری صحیح
 باشد کہ ساز مذکور نے باشد و می تواند کہ نے کہ شبانان نوازند و بہندی بانسری گویند بنون بود
 و بمعنی ساز شبیہ بچنگ و غیرہ بابی موحدہ بود لیکن قوسی بابی فارسی ویای معروف بمعنی ساز
 مذکور گشتہ مؤلف عرض کند کہ این ہمہ طبع آزمائی بابی بر قیاس است آنچہ صاحب برہان بنیشتہ
 تصدیق آن از قول صاحب جامع شد کہ محقق اہل زبان است کہ معتبر تر است از زبان دانان بمعنی
 اول اسم جاد فارسی زبان صاحب برہان این را بمعنی دوم بابی فارسی ہم آورده و گفته کہ
 آن را تو تک ہم نام است بخیاں ما آن مبدل این است چنانکہ اسب و اسب و آنچہ بنون
 عوض موحدہ می آید جادار و کہ آن را مبدل نیچہ دانیم کہ بمعنی نے خورد و کنایہ از معنی دوم و این
 را بمعنی دوم مبدل آن دانیم کہ بنون موحدہ بدل می شود چنانکہ زرگ و بر گ و جادار و
 کہ ہمین را بمعنی دوم اصل دانیم و بنیشتہ را کہ بنون اول می آید مبدلش و فارسیان ساز شبانان را
 کہ مخصوص با جنگل است بر سبیل مجاز بنیشتہ نام کرده باشند و لیکن ماخذ اول بہتر از آخری نماید جوہر
 نے و ترجمہ بانسری ہم تائیدش می کند و استدعا علم حقیقہ الحال (۱) (۲) (۳) (۴) (۵) (۶) (۷) (۸) (۹) (۱۰)
 بانسری بقول آصفیہ مثل الفوز کے ایک ہاجہ بانسلی بنیشتہ سے بجاتے ہیں مؤلف

عرض کرتا ہے اس کو چرواہے اور جوگی اکثر جنگل ہی میں بجاتے ہیں۔ مؤنث۔

بیشہ ارزن استعمال۔ بقول بہار دشت حقیقت معنی اول از معاصرین عجم معلوم شد تثنیہ
ارزن باشد (سنجر کاشی) تولد تو تبر است را بشی گفته اند کہ از آرد گندم و شکہ و روغن
از حدوث و قدم پڑ گواست قصہ سلمان زرد شکل تارہای باریک می سازند و موسی
و بیشہ ارزن پڑ مؤلف عرض کند کہ ارزن شیرین ہم نام دارد و بعد از تیاری از مقدار
در عربی زبان نام موضعی است نہ فرنگ آرد و شکہ وغیرہ در نظر وہ چند می نماید ہمین
از شیراز مرکب اضافی است (اردو) است وجہ تسمیہ این صاحب فرنگ فدا الی گ
موضع ارزن کا جنگل۔ مذکر۔

بیشہ بے توشہ اصطلاح۔ بقول بحر است (اردو) (۱) ایک عجبی شھائی کا نام
و ملحات برہان گوشہ فقر مؤلف عرض فارسی میں بیشی ہے جو سفید تاروں کی شکن
کند کہ مرکب توصیفی است و کنایہ و موافق ہوتی ہے مؤنث (۲) بیشی۔ بقول آصفیہ فارسی۔
قیاس (اردو) گوشہ فقر گوشہ فقیری اسم مؤنث۔ زیادتی۔ بڑھوتری۔ افزونی (۳)
کہہ سکتے ہیں جس سے گوشہ قناعت مراد ہو نہ فضیلت۔ مؤنث۔

بیشی بقول اندکوالہ فرنگ (۱) بیشی داؤن مصدر اصطلاحی۔ زیادہ
بالکسر نوعی از شیرینی است و (۲) یعنی فرونگ کردن در مدارج است متعلق بمعنی دوم بیشی
و زیادتی است مؤلف عرض کند کہ بمعنی دوم گذشت (انوری) بدخواہ تو بر تختہ این
ہمان بیش زیادتی یا مصدری است و سکنہ خاکی پڑ صفریت کہ بیشی مذہب پیچ رقم را

<p>(ولہ ۷) بخششت گاہ نیستی بیش است پد صفر حوالہ است پد (ار و و) بے صرفہ۔ بے فائدہ بیشی و ہدی بر قوم پد مؤلف عرض کند کہ فائدہ (غالب ۷) بے صرفہ ہی گزرتی ہے ہو گریں قیاس است (ار و و) بڑا نامراتب میں زیادتی پد عمر خضر پد حضرت بھی کیا کہیں گے کہ ہم کیا کیا</p>	<p>(ولہ ۷) بخششت گاہ نیستی بیش است پد صفر حوالہ است پد (ار و و) بے صرفہ۔ بے فائدہ بیشی و ہدی بر قوم پد مؤلف عرض کند کہ فائدہ (غالب ۷) بے صرفہ ہی گزرتی ہے ہو گریں قیاس است (ار و و) بڑا نامراتب میں زیادتی پد عمر خضر پد حضرت بھی کیا کہیں گے کہ ہم کیا کیا</p>
<p>(۱) بے صبر استعمال۔ (۱۱) معنی ناشکیبا۔ (۱) بے صفاشدن استعمال۔ (۳۹۹۸) (۲) بے صبری اسم فاعل ترکیبی است۔ (۲) بے صفا کر ویدن استعمال۔ (۳۹۹۸)</p>	<p>(۱) بے صبر استعمال۔ (۱۱) معنی ناشکیبا۔ (۱) بے صفاشدن استعمال۔ (۳۹۹۸) (۲) بے صبری اسم فاعل ترکیبی است۔ (۲) بے صفا کر ویدن استعمال۔ (۳۹۹۸)</p>
<p>(ظہوری ۷) سپند راست بر آتش ہزار صبر شدن است (صائب ۷) شد بے صفاز و قرار پد قرار یافت کہ بے صبر و بے قرار منعم پد خاک سیہ کاسہ آب مایہ آخر رنگ طرف برآمد و (۲) ناشکیبائی (ظہوری ۷) مراد ہیچ عاشق شراب مایہ (ولہ ۷) ملال در دل بے عدا بر نیاید خیر بے صبری پد اگر رم کردہ صبر مطلق نمی گردد پد زگر و آب گہر بے صفائی گردد پد</p>	<p>(ظہوری ۷) سپند راست بر آتش ہزار صبر شدن است (صائب ۷) شد بے صفاز و قرار پد قرار یافت کہ بے صبر و بے قرار منعم پد خاک سیہ کاسہ آب مایہ آخر رنگ طرف برآمد و (۲) ناشکیبائی (ظہوری ۷) مراد ہیچ عاشق شراب مایہ (ولہ ۷) ملال در دل بے عدا بر نیاید خیر بے صبری پد اگر رم کردہ صبر مطلق نمی گردد پد زگر و آب گہر بے صفائی گردد پد</p>
<p>آرام میداخم پد (انوری ۷) ز عشقت رازنا (ار و و) ناصاف ہونا۔ دارم ولیکن پد بے صبری کی نہان نذر م پد بے صفتی اصطلاح۔ بمعنی غیر محتاجی (۳۹۹۹) مؤلف عرض کند کہ موافق قیاس است۔ از صفت (انوری ۷) در بے صفتی علو (ار و و) (۱) بے صبر (۲) بے صبری موت۔ نعت پد برتر زبان آفرینش پد مؤلف بے صرفہ استعمال۔ بقول اندکوالہ فرہنگ عرض کند کہ دینجا بے صفتی بمعنی صفت نداشتن بنا فرنگ بمعنی بے سود و بے نفع مؤلف عرض کند بلکہ بمعنی ستغنی از صفت بودن است۔ حاصل بالمصدر کہ موافق قیاس است (ظہوری ۷) در ناز و (ار و و) صفت سے غیر محتاجی۔ خارج از صفت عشوہ چشم تو بے صرفہ خود نبود پد خرج نگہ چراتی ہونا کا حاصل بالمصدر۔</p>	<p>آرام میداخم پد (انوری ۷) ز عشقت رازنا (ار و و) ناصاف ہونا۔ دارم ولیکن پد بے صبری کی نہان نذر م پد بے صفتی اصطلاح۔ بمعنی غیر محتاجی (۳۹۹۹) مؤلف عرض کند کہ موافق قیاس است۔ از صفت (انوری ۷) در بے صفتی علو (ار و و) (۱) بے صبر (۲) بے صبری موت۔ نعت پد برتر زبان آفرینش پد مؤلف بے صرفہ استعمال۔ بقول اندکوالہ فرہنگ عرض کند کہ دینجا بے صفتی بمعنی صفت نداشتن بنا فرنگ بمعنی بے سود و بے نفع مؤلف عرض کند بلکہ بمعنی ستغنی از صفت بودن است۔ حاصل بالمصدر کہ موافق قیاس است (ظہوری ۷) در ناز و (ار و و) صفت سے غیر محتاجی۔ خارج از صفت عشوہ چشم تو بے صرفہ خود نبود پد خرج نگہ چراتی ہونا کا حاصل بالمصدر۔</p>

بیضه بقول بهار تخم مرغ و جز آن و فرماید که بالفاظ افکندن و انداختن و بر سنگ زدن و داون و کشیدن و نهادن مستعمل - مؤلف عرض کند که تخصیص همین مصاد نیست که در لطافت می آید و این لغت عرب است بالفتح که بالغات فارسی مرکب می شود و بقول محیط که بر بیض می نهند تخم مرغ خانگی است که بفارسی تخم مرغ و خایه ماکیان و عبری بیض الدجاج و در انگریزی - آگ و بهندی مرغی کا اندا گویند بهترین آن بزرگ مقدار و سنگین آنست و تازه که حرارت هوا منفسه آن و چون بیضه از حیوانی بود که در مزاج خود شبیه به مزاج انسان باشد پس لامحاله مشابه تر به سنی و خون انسان باشد و شبیه ترین حیوانات با انسان آنست که با انسان الفت زیاده داشته باشد مثل ماکیان فلینذا بیضه ماکیان افضل بیضه هاست در اعتدای آن - با بکجه بقول شیخ افضل اجزای آن زرده آنست که آن را عبری تخم البیض و عقیل نامند و آن مائل با اعتدال است یعنی غذائی معتدل در حرارت و برودت و سفیده آن مائل به برودت و زرده آن مائل به حرارت و آن هر دو رطب اند اما سفیده و گویند زرده آن مرکب القوی مائل بگرمی تا آخر درجه اول و سفیدی آن سرد تر و در دوم و پوست آن در اقل و در سوم سرد و خشک و پوست باریک اندرون آن که غرق نامند سرد و خشک در اقل و گویند معتدل و زرد نیم برشت آن غذای بسیار محمود و دهن و خون صالح بسیار و معتدل پیدا کند و فضول آن اندک بود و آن سر لایع القود و غذای نیک برای تخفیف و تقوی دل و دماغ و بدن و مبهی و جهت منع نزلات حاره از سینه و اصلاح حال سینه و خشونت آن و خلق و حنجره و خصوصاً آنچه از آواز سخت و یا از انصباب خلط حار بسوی آن عارض شده باشد که در این مواضع بچسبند و

از اَلْخُشُونَتِ کند و نافع سرفه و شوصه و سل و اعراض سلیه و بحته الصَّوت از حرارت و خیمون ^{النفس} و نفث الدَّم و ترله است خصوصاً چون زرده آن نیم گرم مثل حریره بنوشند و نافع میبارد و آرد (ارود) اندا - نگر -

بِیضَةُ آتش اصطلاح - بقول جهانگیری خلاف قیاس نیست و کنایه است لطیف که از درملحات کنایه از آفتاب مؤلف عرض کند خطوط شعاعی پیرامون باشد و در بعض کتب که مرکب اضافی است و مرادف بِیضَةُ آتشین در مصرع دوم همان سند خاقانی که بر (بِیضَةُ) که مرکب توصیفی است اگرچه دیگر محققین ذکرین آتشین) گذشت برآپ نقل کرده (ارود) نکرده اند ولیکن موافق قیاس است (ارود) و یکم بِیضَةُ آتش -

آفتاب - نگر - و یکم آفتاب - بِیضَةُ آتشین سپهر اصطلاح - بقول

بِیضَةُ آتشین اصطلاح - بقول برهان مؤید و هفت کنایه از آفتاب مؤلف عرض و رشیدی و جامع و (ناصری درملحات) و بحر کند که موافق قیاس است و اضافت این بسوی و بهار و سراج کنایه از آفتاب مؤلف عرض سپهر نادرست نباشد (ارود) و یکم بِیضَةُ آتش کند که به ترکیب توصیفی است (حکیم خاقانی) بِیضَةُ آفتاب اصطلاح - بقول (جهانگیری) اگر گس شب غراب و از ازل خلق بِیضَةُ آتشین درملحات) و ملحات برهان و بحر آفتاب باشد براندازد (ارود) و یکم بِیضَةُ آتش - مؤلف عرض کند که مرکب اضافی است

بِیضَةُ آتشین سپهر اصطلاح - بقول شمس که بِیضَةُ آفتاب آفتاب باشد یعنی آفتاب که مثل مرادف (بِیضَةُ آتشین) مؤلف عرض کند که بِیضَةُ آفتاب است (ارود) و یکم بِیضَةُ آتش -

(۷۲۸)

بہضہ آہنیں اصطلاح مرادف (بہضہ نیست) (ارو) بے حد خوفناک ہونا۔ صاحب

پولاد کہ بجائش می آید (جامی ۵) بر غم جو ^{آہن} آہنیہ نے (گاہہ ڈالنا) پر فرمایا ہے۔ خوف یا
دین شیطانی تیر و تیغ کین پر چون بہضہ آہنی رعب کے باعث حمل نکل پڑنا۔ نہایت رعب نہا
بیض حمامش پاسبان پر (ارو) دیکھو بہضہ پولاد جیسے ۷۷ وہ اس حوصلہ کی بیوی تھی کہ اس کے سانس
بہضہ ازہیم افگندن مصدر اصطلاحی گاہہ ڈالنے والی تھی ۷۷

بقول خان آرزو در چراغ ہدایت کنایہ از غایت **بہضہ اسلام** اصطلاح بقول وارستہ دائرہ اسلام
تردد و بیم مؤلف عرض کند کہ بغایت پریشان (محمد اسمعیل ایام ۵) نیست دستی بردل روشن
شدن است طرز بیان محقق ہند تراود درست غم ایام را پر کے تو اندکس شکستن بہضہ اسلام را
نیست (تائیر ۵) تا گردہ ز دست پنچہ اش یاد پر صاحبان بحر و اندو بہار ہم ذکر این کردہ اند
پر افگند زہیم بہضہ فولاد پر صاحب بحر گوید کہ (شفیع اثر ۵) شاہ دریا دل علی مرتضیٰ کرتیغ او
بہضہ افگندن) ہم بہمین معنی می آید کہ کنایہ از پر باشد امین بہضہ اسلام چون گوہر در آب پر۔
بسیار ترسیدن و زہرہ باختن است مامی گوئیم (صائب ۵) چشم شوخ بہضہ اسلام را بزرگ
کہ عادت است کہ چون زن حاملہ بیاہترسد ز پر زلف کافر کیش او نگذاشت ایمانی درست
بی وقت وضع حمل شود و ہمچنین پرند مادہ خوفناک پر صاحب تحقیق الاصطلاحات می گوید کہ بمعنی حس
ہم از غایت خوف بے وقت بہضہ می اندازد اسلام است و خیال می کند کہ در شعر صائب
از ہمین اصطلاح این محاورہ قائم شد و خیال کہ بالا گذشت صائب این را بمعنی تخم مرغ فہمید
ما (ازہیم) را درین مصدر داخل کردن درست مؤلف عرض کند کہ خیال صاحب تحقیق درست

نیت مادر شعر صائب هم (بیضه اسلام) را کثرت (۵) چون دلم در تنگنای این قفس افتد که من
 و انیم از دایره اسلام و (بر بنگ زدن) و اینجا بیضه افلاک را در زیر پر دارم با دو کمال
 کنایه باشد از شکستن وضائع کردن قاتل (ار ۱۰) این (بیضه فلک) باشد که فلک است که همچون
 دایره اسلام (مذکر) بیضه است محقق نام آور از تامل کار نگرفت

بیضه افکندن مصدر اصطلاحی - بقول و (بیضه افلاک) را اصطلاح قرار داد و ضرورت
 وارسته تریدن و زهره با ختن صاحب بحر همزمان دارد که درین اصطلاح از جمع فلک کار
 بهار این را بمعنی مذکور مرادف بیضه انداختن گفته گیریم و از همین سند مصدر اصطلاحی (بیضه
 و سند همه محققین از کلام محسن تاثیر است که نقش در زیر پر داشتن) پیدا است که بجایش
 بر (بیضه از بیم افکندن) گذشت مؤلف عرض می آید (ار ۱۰) و بگو آسمان - مذکر -
 کند که بیم را داخل این مصدر اصطلاحی کردن است **بیضه اکسیر** اصطلاح - بقول بهار و
 نیست و ما همدرا اینجا اشاره این کرده ایم و صراحت کنایه از حقه اکسیر است (مولانا منظر ۵)
 ماخذ همدرا اینجا گذشت (ار ۱۰) و بگو بیضه از پر سیرغ و بیضه اکسیر و بتوان یافت یار
 بیم افکندن - نتوان یافت و مؤلف عرض کند که مز

بیضه افلاک اصطلاح - بهار و مانند بر اضافی است که بیضه را استعاره بمعنی حقه
 اضافت تشبیهی قانع مؤلف عرض کند که سید استعمال کرده اند (ار ۱۰) کیمیا کی و بیا
 اشرف در کلام خود استعمال این کرده و محقق هندی بیضه و بیا جس مین اکسیر بود - مؤنث -
 نثر او از همین استعمال این اصطلاح را قائم کرد **بیضه الوان** اصطلاح - بقول خان آفر

<p>در چراغ ہدایت بیضہ ہائی کہ در جشن نوروز رنگین بیضہ ہای آتشین اصطلاح بقول سراج و منقش ساختہ بدان بازی کنند (اشرف) ستارگان مؤلف عرض کند کہ موافق قیاس برای عیدی اطفال گلشن پاک عیان شد بیضہ است (ارو) ستارے - مذکر۔</p>	<p>الوان غنچہ پاک صاحبان بحر و بہار و اندیم (۱) بیضہ ہای زری اصطلاح الف ذکر این کردہ اند مؤلف عرض کند کہ موافق (۲) بیضہ ہای زرین بقول صاحب جامع قیاس است (ارو) رنگ برنگ گولے مرادف (ب) وہم او بر (ب) گوید کہ کنایہ از مذکر جن سے اہل عجم جشن نوروز کے دن بازی ستارگان خان آرزو در سراج و صاحبان بحر و رشیدی و (ملحقات نامری و جہانگیری) ہمزبان کرتے ہیں۔</p>
<p>بیضہ انداختن مصدر اصطلاحی بقول صاحب ملحقات برہان این را بمعنی آفتاب گفتم۔</p>	<p>بہار و آصفی مرادف بیضہ افکندن کہ گذشت (عرفی شیرازی) ہمچو سیرغ آسمان غور نکردہ معنی بیان کردہ دیگر محققین موافق قیاس ہر روز پاک بر زمین بیضہ زرا اندازد مؤلف است (ارو) (ارو) (۱) ستارے - مذکر۔</p>
<p>عرض کند کہ ازین سند عرفی معنی (بیضہ افکندن) بیضہ بازی اصطلاح بقول بہار و آصفی</p>	<p>ظاہر نیست بلکہ معنی حقیقی بیضہ دادن است۔ باز کہ اطفال در اعیاد بیضہ ہا کتند و آن را بدون سند و دیگر معنی بیان کردہ ہر محققین بالار تخم بازی نیز گویند (قلا طغرا) بہار آمد و تسلیم نکنیم (ارو) دیکھو بیضہ افکندن اور عید تمہارہ او پاک خوشی ہای نوروز بگاہ او پاک بہر ہماری تصحیح کے لحاظ سے اندا دینا۔</p>
<p>بازی اصطلاح بقول بہار و آصفی</p>	<p>بازی کہ اطفال در اعیاد بیضہ ہا کتند و آن را بدون سند و دیگر معنی بیان کردہ ہر محققین بالار تخم بازی نیز گویند (قلا طغرا) بہار آمد و تسلیم نکنیم (ارو) دیکھو بیضہ افکندن اور عید تمہارہ او پاک خوشی ہای نوروز بگاہ او پاک بہر ہماری تصحیح کے لحاظ سے اندا دینا۔</p>

<p>کہ در باغ ہنگامہ سازی کنند ہر روی طرح ہا کنند ہر چو بازی شود در تہ سرخ بید ہر چکر رنگ بر بیضہ ہای سپید ہر و لیکن نیاید ز بس جت و جوش ہر ازین بیضہ بازی صدائی گوش ہر مؤلف عرض</p>	<p>مؤلف عرض کند کہ بچہ بر آوردن پرند از بیضہ باشد کہ بدون تہ بال ہم ہمین معنی دارد (الف) و کمیو بیضہ بتہ بال بر آوردن - بیضہ بر انداختن مصدر اصطلاحی -</p>
<p>کند کہ موافق قیاس است (اردو) ایک کھیل کا نام عجمین بیضہ بازی ہے جو لڑکے عید نوروز میں انڈوں سے کھیلتے ہیں - مذکر - بیضہ بتہ بال بر آوردن مصدر اصطلاحی</p>	<p>مؤلف عرض کند کہ بمعنی بیضہ در آشیان خود گذاشتن و بیضہ دادن بطور است و سندان از کلام خاقانی بر (بیضہ آتشین) گذشت مراد بیضہ دادن کہ می آید (اردو) انڈے دینا -</p>
<p>مصاب (الف) بیضہ بر ہم کشی شکستن (ب) بیضہ برفق کشی شکستن</p>	<p>بقول بہار و اند معنی بیضہ در زیر پر گرفتن (میرزا) (صائب ۵) از ان شہر بہت بتو کردند کز دست تا بیضہ گردون بتہ بال بر آری ہر مؤلف</p>
<p>وارستہ مذکر الف گوید کہ گنایہ از عاجز و سوا کردن کے را بہار ہم ذکر این کردہ و صاحب بحر ب را مراد ف این گفتہ (جای الف ۵)</p>	<p>عرض کند کہ بچہ بر آوردن از بیضہ باشد محققین بانام و نشان غور بزناکت معنی شعر کن (اردو) اندون سے بچے نکالنا -</p>
<p>مصاب (ج) بیضہ گیتی ز رفتن ہر بر سر فتنہ گران بیضہ (صائب ۵) دست شوخی چون بر آرد ز آتشین کلام صائب پیش کرد و همان کہ بر مصدر گذشتہ گذشت</p>	<p>بیضہ بر آوردن مصدر اصطلاحی آصفی ذکر این کردہ از معنی ساکت و سندی کہ از آن شاخ گل ہر بیضہ ہای غنچہ را برفق بلبل</p>

وارسته می فرماید که ماخذ این آنکه بازگیران بیضیه که چون بیضیه خورشید را زاغ و زغن می پرورده
در کلاه یکی بگذارند و دیگر را گویند شکنج او مخفی مباد که (بیضیه خورشید) خورشید باشد و آنگاه
بهر دو دست زور کنند و بیضیه غائب شود و آنرا از عارض یار و مراد از زاغ و زغن زلف یار
خجل گردد و مردم بیگانه در خنده آیند **مؤلف** قائل (ارو) اندک سینا بقول آصفیه پزند
عرض کند که ما مشاهده کرده ایم که شعبده بازان کاپه اندون پریشان اندون گوگرد مائی پنهان
بیضیه را بدست گیرند و بر سر دستار یکی از حاضران **بیضیه پولاد** اصطلاح بقول خان آرزو
مجلس بزور می زنند ما دیدیم که بیضیه شکست و آواز چرخ هایت (۱) پولاد است که بصورت بیضیه
شکستن هم بزور برآمد و بیضیه غائب شد و بعد از ساخته از معدن آرزو (۲) نوعی از اسلحه که برآ
چند دقیقه در دستارش تلاش کردند و بیضیه شکست و محاطت سردارند صاحب بحر نقل نگارش **مؤلف**
برآمد و معمول خجل شد و حاضرین مجلس خنده زده عرض کنند که هر دو محققین نازک نیال تعریف
با بجمه این مصداق اصطلاحی قائم شد از همین مخفی **بیضیه پولاد** مراد از معنی اول بیضیه که از پولاد
که کنایه عاجز کردن زائد از ضرورت است - سازند و در خوابگاه نگهدارند و بعض وقت آن
را زیر کمر گیرند تا ریاح دفع شود و بعضی از برای
بیضیه پرورون مصداق اصطلاحی همین مقصد بیضیه مرمر یا سنگ معمولی هم می گذارند
آصفی ذکر این کرده از معنی ساکت **مؤلف** عرض و از معنی دوم خود مراد است که کلاه آهنین را مانند
کند که گرم داشتن بیضیه زیر بال و پر است و محتمل برای حفظ سردمپن در عربی زبان مخفی است
کاشی (۳) از آن دو زلف و عارضه پویه و چیز که این جناب فولاد است که فارسیان بیضیه اش نگفتند

(اردو) (۱) آہنی بیضہ۔ لوہے کا انڈا جو بعض و آن را در عربی بعضی التراب نیز گویند و بغاری
ضعفا اپنے بچپونے پر رکھتے ہیں اور دفع ریاح بیضہ خاکی و بھندی خاکی انڈا مؤلف عرض
کے لئے کمر یا پہلو کے نیچے لیتے ہیں۔ مذکر (۲) خود کند کہ معنی اول بیضہ کہ منسوب بنجاک است یعنی
بقول آصفیہ لوہے کی ٹوپی جو ٹرائی کے وقت پہننے خاکی کہ مثل بیضہ مدور است با مناسبت تشبیہی
بیضہ چرخ اصطلاح بقول برہان و بحر کنایہ از کرہ زمین و معنی دوم مرکب تو صیفی است
و جامع و اندوہفت کنایہ از آفتاب مؤلف و بقول قدما مادہ مرغ آب منی نر را کہ برخاک افتد
عرض کند کہ موافق قیاس است کہ آفتاب ہم مثل می خورد و بیضہ ناقص میدہد کہ پوست سخت
بیضہ مدور است (اردو) دیکھو آفتاب۔ مذکر نذر دو رنگ خاکی دارد از نیجا است کہ بہ
بیضہ خاکی اصطلاح بقول طحقات برہان بیضہ خاکی موسوم شد و بعضی از حکما گویند کہ
(۱) کنایہ از کرہ زمین و (۲) بیضہ کہ مرغ از چون در تقاربت با نر منی گیرد و بعضی آن مول
خاک می گیرد۔ صاحب بحر بذکر معنی اول نسبت معنی گیرد این قسم بیضہ ناقص می دہد کہ عربان آن را
دوم گوید کہ بیضہ کہ ماکیان بے جفتی نر می اندازد بعضی التریج گفتند واللہ اعلم بحقیقۃ الحال (اردو)
صاحب مؤید معنی اول را بحوالہ قنیہ و معنی دوم (۱) کرہ عرض یا زمین بقول آصفیہ۔ اسم مذکر۔
بحوالہ شرفنامہ نوشتہ صاحبان ہفت و اندہم زمین کا گولہ۔ تمام زمین جو گنبد کی شکل پر ہے
ذکر ہر دو معنی کردہ اند مخفی مباد کہ صاحب محیط (۲) خاکی انڈا بقول آصفیہ۔ اسم مذکر۔ وہ انڈا
نسبت معنی دوم بذیل بعضی التریج می فرماید کہ جو مرغی جفتی کے بغیر خاک میں لوٹ کر دے۔ اس
بیضہ را گویند کہ مادہ بدون تقاربت نر می دہد انڈے کا بچہ نہیں نکل سکتا۔

بجر هم ذکر این کرده و بهار هم این را آورده و **تفت** اگر چه سندان پیش نشد ولیکن عیب نیست که معانی
 عرض کند که رسم عجم است که در محفل چون خوانند کسی عجم بر زبان دارند (اردو) اندک سینا -
 را رسوا کنند بیضه بر سرش می گزارند که بر زمین افتد پزند کا اندون بر پشته ها -
 و می شکنند و مجلسیان خنده می زنند این مرادف **بیضه در سر کسی شکستن** | مصدر اصطلاحی
 (بیضه برفق کسی شکستن) است که بیا لیش گذشت بقول بجر مرادف (بیضه در افسر کسی شکستن) که
 و آنچه در اتجا آئین باز گیران مذکور شد متعلق باین گذشت صاحب غیاث هم ذکر این کرده و **تفت**
 نیست و عاجز نمودن را از معنی این هیچ تعلق نباشد عرض کند که ما استعمال این در کلام شعری فرس
 (اردو) کسی کو رسوا او ر شرمندہ کرنا عاجز کرنا ندیدیم و دیگر محققین و معاصرین عجم ساکت شت
بیضه در زیر پر و داشتن | مصدر اصطلاحی است استعمال می باشیم (اردو) دیکھو بیضہ
 (۱) معنی لفظی این گرم داشتن پزند بیضه را زیر در افسر کسی شکستن -
 پروبال بود برای بچه بر آوردن و دکنایه از **بیضه در کرد** | اصطلاح بقول شمس
 غالب بودن بر کسی و سندان از سعید اشرف بر بیضه که باز گیران بکار برند مؤلف عرض کند
 بیضه افلاک گذشت مؤلف عرض کند که موافق که مقصودش جزین نباشد که باز گیران کدوی سلم
 قیاس است (اردو) (۱) اندک سینا (۲) غالب را می شکنند و از داخل آن بیضه می بر آرد و
بیضه در زیر پر گرفتن | مصدر اصطلاحی تا شایان را مستحب می کنند ولیکن ما این شعبه
 بقول اند مشهور مؤلف عرض کند که معنی حقیقی را مشاهده نکردیم و دیگر محققین فارسی زبان
 است یعنی نشستن پزند بر بیضه های خود تا بچه بر آرد هم ذکر این کرده اند اگر در عجم این را بمعنی شعبه

<p>استعمال کردہ باشند استعمال باید معاصرین (بہینہ در افسر کے شکستن) کہ گذشت مؤلف عرض عجم بر زبان نذرند و قول شمس و رخو را اعتبار کند کہ تصفیہ آن ہمد را بجا کردہ ایم (وجید ۵) نیت (ارو) شعبہ - مذکر۔ شکستہ از ان بہینہ را در کلاہش پیکہ نخوت بہ سر</p>	<p>استعمال کردہ باشند استعمال باید معاصرین (بہینہ در افسر کے شکستن) کہ گذشت مؤلف عرض عجم بر زبان نذرند و قول شمس و رخو را اعتبار کند کہ تصفیہ آن ہمد را بجا کردہ ایم (وجید ۵) نیت (ارو) شعبہ - مذکر۔ شکستہ از ان بہینہ را در کلاہش پیکہ نخوت بہ سر</p>
<p>بہینہ در کلاہ اصطلاح بقول بحر و ملحقا داشت از زر شکوفہ پیکہ (ارو) دیکھو بہینہ در برہان (۱) بہینہ کہ بازگیران در کلاہ خود پنهان افسر کے شکستن۔ سازند و (۲) کنایہ از سر آدمی صاحب شمس کہ بہینہ دین اصطلاح بقول بہار و اندہ معنی محقق بے تحقیق است این را مرادف (بہینہ در) دائرہ دین مؤلف عرض کند کہ کنایہ است فوق کہ (و) گفتہ مؤلف عرض کند کہ معنی اول اشارہ قیاس (میر خسرو ۵) را و توفیت بہینہ دین آ از ہمان بہینہ بازگیران کہ در کلاہ یا دستار کہے شکم پرست پیکہ تو بہینہ طلب کہ بطو و ماکیان کشد داخل کردہ غائب می کنند و باز پیدای مذند معنی پیکہ (ارو) حلقہ اسلام - مذکر۔ دائرہ دین بھی دوم کنایہ است لطیف کہ بہینہ کہ در کلاہ است کہہ سکتے ہیں۔</p>	<p>بہینہ در کلاہ اصطلاح بقول بحر و ملحقا داشت از زر شکوفہ پیکہ (ارو) دیکھو بہینہ در برہان (۱) بہینہ کہ بازگیران در کلاہ خود پنهان افسر کے شکستن۔ سازند و (۲) کنایہ از سر آدمی صاحب شمس کہ بہینہ دین اصطلاح بقول بہار و اندہ معنی محقق بے تحقیق است این را مرادف (بہینہ در) دائرہ دین مؤلف عرض کند کہ کنایہ است فوق کہ (و) گفتہ مؤلف عرض کند کہ معنی اول اشارہ قیاس (میر خسرو ۵) را و توفیت بہینہ دین آ از ہمان بہینہ بازگیران کہ در کلاہ یا دستار کہے شکم پرست پیکہ تو بہینہ طلب کہ بطو و ماکیان کشد داخل کردہ غائب می کنند و باز پیدای مذند معنی پیکہ (ارو) حلقہ اسلام - مذکر۔ دائرہ دین بھی دوم کنایہ است لطیف کہ بہینہ کہ در کلاہ است کہہ سکتے ہیں۔</p>
<p>سر انسان است و لب (ارو) (۱) شعبہ بہینہ زون مصدر اصطلاحی - صاحب بازون کا وہ اٹھ چکھو وہ ٹوپی یا دستار میں رکھکر آصفی ذکر این کردہ از معنی ساکت مؤلف عرض غائب کرتے ہیں اور پھر اسی مقام سے نکلتے ہیں کہ کہ از سند پیش کہ وہ اش (بہینہ برسنگ زون) بمعنی شکستن آن پیدا است کہ بمعنی حقیقی است</p>	<p>سر انسان است و لب (ارو) (۱) شعبہ بہینہ زون مصدر اصطلاحی - صاحب بازون کا وہ اٹھ چکھو وہ ٹوپی یا دستار میں رکھکر آصفی ذکر این کردہ از معنی ساکت مؤلف عرض غائب کرتے ہیں اور پھر اسی مقام سے نکلتے ہیں کہ کہ از سند پیش کہ وہ اش (بہینہ برسنگ زون) بمعنی شکستن آن پیدا است کہ بمعنی حقیقی است</p>
<p>بہینہ در کلاہ کسی شکستن مصدر اصطلاحی و بحر و بہینہ زون چیزی نیت (صائب ۵) چشم بقول وارستہ و بہار و بحر و غیاث و اندہ مرادف شوخ بہینہ اسلام را برسنگ زد و زلف کافر کش</p>	<p>بہینہ در کلاہ کسی شکستن مصدر اصطلاحی و بحر و بہینہ زون چیزی نیت (صائب ۵) چشم بقول وارستہ و بہار و بحر و غیاث و اندہ مرادف شوخ بہینہ اسلام را برسنگ زد و زلف کافر کش</p>

او نگذاشت ایمانی درست ب (ار و و) ناقابل ترجمه در ملحقات (۱) مرادف بیضه زر راست مؤلف	
(الف) بیضه زر اصطلاح بقول برهان عرض کند که موافق قیاس است و کنایه ایست	
مرادف بیضه زرین که بجای خود می آید اکنایه لطیف و مرکب توصیفی (خاقانی ۵) پیش که	
از خورشید عالم آراست صاحبان بحر و مویذ و بهار طائوس صبح بیضه زرین نهند ب از می بیضا بسا	
و مانند و جامع و هفت هم ذکر این کرده اند و بهار بیضه مجلس ارم ب (ار و و) آفتاب یعنی خورشید	
صراحت فرید کند که (۲) کنایه از شعاع آفتاب هم (بیضه زرین) بقول بهار کنایه از کواکب	
(عربی ۵) همچو سیم رخ آسمان هر روز بزرگ بر زمین مؤلف عرض کند که سکن دری خورده است	
بیضه زر اندازد ب مؤلف عرض کند که طبع از ما اصلا این معنی جمع ازین واحد پیدا نیست بدون	
بهار است که معنی دوم پیدا کرد و کنایه اصلی یعنی اول سنا استعمال تسلیمش نکنیم معلوم می شود که از	
است و بیضه های زرین که گذشت در غلط افتاده (ار و و) ناقابل ترجمه	
	(ب) بیضه زر را بر زمین انداختن آسمان
مسدولیت اصطلاحی یعنی طلوع شدن آفتاب (الف) بیضه زرین نهاد اصطلاح	
و این هم کنایه باشد معنی دوم پیدا کرده بهار بیچ است (ب) بیضه زرین نهاد صاحب	
و بیچ (ار و و) الف - و کیهو آفتاب - یعنی خورشید (ج) بیضه زرین نهند هفت بزرگ	
مذکر (ب) آفتاب کا طلوع هونا - (د) بیضه زرین نهند الف گوید	
بیضه زرین اصطلاح بقول بحر و رشیدی که معنی آفتاب را پیدا آورد - صاحب بحر بزرگ	
و بهار و مانند و جامع و هفت و سراج و (جهانگیری) ب می فرماید که آفتاب را پیدا کردن است حنا	

مؤید نسبت (ج) ہی طراز د کہ اے آفتاب را ذکر این کرده صراحت معنی نکرد مؤلف عرض کند
پیدا آرد و محقق بے تحقیق اعنی صاحب شمس نسبت کہ مرادف (بہینہ در زیر پر گرفتن) است کہ گذشت
(د) گوید کہ یعنی آفتاب پندارند مؤلف عرض بمعنی حقیقی و این اصل است و آن فرید علیہ
کند کہ این ہر چہ محققین از کلام خاقانی کہ بہینہ این زیادت کلمہ در (اردو) اندے سینا
(زرین) گذشت طبع آزمائی ہا کردہ اند و جوہر **بہینہ سیمین** اصطلاح بقول بحر (۱) مابہتاب
تحقیق خود را ظاہر فرمودہ خاقانی در کلام خود (۲) ستارگان مؤلف عرض کند کہ مرکب
(بہینہ زرین نہادون طاؤس صبح) کنایہ طلوع توصیفی است و کنایہ باشد برای مابہتاب یا بمعنی
شدن آفتاب آوردہ پس ازین مصدر اصطلاحی عام کوکب صاحب بحر درست نکرد کہ معنی بہینہ
الفاظ ناقص قائم کردہ تعریف آن کردن از سیمین را دینجا نقل کرد و قائل (اردو)
شان تحقیق شان بعید است و ترک فاعل اند (۱) چاند - مذکر (۲) ستارہ - مذکر -
مصدر مذکور یعنی (الف و ب و ج و د) **بہینہ شکستن** مصدر اصطلاحی صاحب
را باطل کند صاحب شمس کہ در تعریف (د) آصفی ذکر این کردہ از معنی سکت مؤلف عرض
(آفتاب پندارند) نوشتہ بے تحقیق اوست کند کہ بمعنی حقیقی است کہ پندگان چون بہینہ را
عجیب فریت کہ (آفتاب پیدا آرد) نوشتہ باشد قابل بچہ بر آوردن دانند آن را می شکند (ناظم
و کتاب طبع آنرا بہ تصحیف نقل کرد (اردو) ہر وی (۳) ببل آن روز کہ شد بہینہ شکن و ستم
آفتاب بکھنا آفتاب طلوع ہونا - کہ مکافات ز آہن قفسی می سازد (اردو)
بہینہ زیر پر گرفتن استعمال بہار اندے توڑنا -

<p>بیسنه صبح اصطلاح بقول بحر و رشیدی و محققان قیاس است یعنی خواستن و حاصل کردن بیسنه برهان و بهار و بهشت و (جہانگیری در لطافات) کنایه (ارو) اندا چاهنا حاصل کرنا۔</p>	<p>بیسنه صبح اصطلاح بقول بحر و رشیدی و محققان قیاس است یعنی خواستن و حاصل کردن بیسنه برهان و بهار و بهشت و (جہانگیری در لطافات) کنایه (ارو) اندا چاهنا حاصل کرنا۔</p>
<p>از آفتاب باشد مؤلف عرض کند که مرکب انصافی بیسنه غنبر اصطلاح بقول بهار و بحر و آنرا است و کنایه موافق قیاس اگر چه استعمال پیش نشد شمس غنبر مؤلف عرض کند که فارسیان و لیکن معاصرین عجم بزبان دارند (ارو) غنبر را بشکل بیسنه ساخته در جیب سینه می گذارند و کیهو آفتاب یعنی خورشید مذکر۔</p>	<p>از آفتاب باشد مؤلف عرض کند که مرکب انصافی بیسنه غنبر اصطلاح بقول بهار و بحر و آنرا است و کنایه موافق قیاس اگر چه استعمال پیش نشد شمس غنبر مؤلف عرض کند که فارسیان و لیکن معاصرین عجم بزبان دارند (ارو) غنبر را بشکل بیسنه ساخته در جیب سینه می گذارند و کیهو آفتاب یعنی خورشید مذکر۔</p>
<p>بیسنه ضائع کردن استعمال بقول بهار غنبر گویند (سعودی و سعد سلمان) آنکه چون خلقت و انداخته است که بیسنه مرغی گنده شود و بچه از آن نبرد آید مؤلف عرض کند که معنی خلاف لفظ است معنی این گنده شدن بیسنه پرند و نه برآمدن بچه اگر چه معنی لفظی این گنده کردن پرند بیسنه خود را است و لیکن بجز از معنی لازم گیرند (ارو) اندا</p>	<p>بیسنه ضائع کردن استعمال بقول بهار غنبر گویند (سعودی و سعد سلمان) آنکه چون خلقت و انداخته است که بیسنه مرغی گنده شود و بچه از آن نبرد آید مؤلف عرض کند که معنی خلاف لفظ است معنی این گنده شدن بیسنه پرند و نه برآمدن بچه اگر چه معنی لفظی این گنده کردن پرند بیسنه خود را است و لیکن بجز از معنی لازم گیرند (ارو) اندا</p>
<p>بیسنه فلک اصطلاح بهمان که بر بیسنه افلاک گذشت (ارو) و کیهو بیسنه افلاک گنده هونا۔</p>	<p>بیسنه فلک اصطلاح بهمان که بر بیسنه افلاک گذشت (ارو) و کیهو بیسنه افلاک گنده هونا۔</p>
<p>بیسنه طلبیدن استعمال صاحب آصفی بیسنه فولاد اصطلاح بقول بهار و آنرا ذکر این کرده از معنی ساکت (خبر و) زاد تو رسم ولایت است که فولاد را اگر ساخته می زنند نیست بیسنه دین است شکم پرست و تو بیسنه طلب و آن بشکل بیسنه می باشد (صائب) سخن جا که بطو و ماکیان کشد و مؤلف عرض کند که نو می کند و بیسنه فولاد چون جوهری که طوطی در دل</p>	<p>بیسنه طلبیدن استعمال صاحب آصفی بیسنه فولاد اصطلاح بقول بهار و آنرا ذکر این کرده از معنی ساکت (خبر و) زاد تو رسم ولایت است که فولاد را اگر ساخته می زنند نیست بیسنه دین است شکم پرست و تو بیسنه طلب و آن بشکل بیسنه می باشد (صائب) سخن جا که بطو و ماکیان کشد و مؤلف عرض کند که نو می کند و بیسنه فولاد چون جوهری که طوطی در دل</p>

آئینه از گفتار محرم شد و صاحب تحقیق الاصطلاح لغات خوانند ولیکن از کتب لغت عربیه لغاتمه بنون
گوید که آهنی که قریب بشکل بیضیه برای فروختن بمعنی شتر مرغ معلوم می شود (مخمس تاثیر) چه
سازند و به بلا و برند (صائب) پیرخ شگین پستان بیضیه قوی تهامه پریان از غلبه اشهب شهاب
دل کند آهین دلان را تربیت بیضیه فولاد تیغ مؤلف عرض کند که در خور بیان نبود و اضافت
بد گهر می پرورد و فرماید که در هندوستان بیضیه بهر یک پرند می توان کرد ولیکن یکی از علمای
خصوصاً در دکن شکل بیضیه شتر مرغ از فولاد ساخته معاصرین عجم گوید که (بیضیه قوی) بفتح قاف و کسر
بر قبور اکابر از سقف عمارت آویزند معلوم نیست و او معتقد را گویند و الله اعلم (ارو) و کمی بیضیه
که در ولایت این رسم هست یا نیست (از او گوی) **بیضیه کافور** اصطلاح بقول بهار آهنی
(نمیدانم چنان شد مهربان بر روح غمناکم برف است (ملا قاسم شهبندی) بخشیم گوهر مقصود
که دل آویخت جای بیضیه فولاد بر خاکم پاشود دل شد بیضیه کافور پاشود و صبح آگاهی بروز و این
عرض کند که بر (بیضیه آهنین) اشاره این کرده افتد (انوری) خالی مدار خرمن آتش زدود
مرکب اضافی است یکی از معاصرین عجم گوید که خود پاشود و در چین ز بیضیه کافور خرمن است پاشود
بالای مغز بیضیه ناگلوله از فولاد هم قائم کنند تا شیره (که بیضیه کافور زیان کرد و گهر سود پاشی که
کار کنند آن را هم فارسیان بیضیه فولاد گویند و الله اعلم چه سود است مر این مایه زیان را پاشود و گوید که در
(ارو) و کمی بیضیه آهنین - مراد از گهر تراله است و می تواند که قطرات باران یا
بیضیه قوی اصطلاح بقول بهار بقاف شبنم ریاحین باشد صاحب طبعات برهان بزرگمی
مضموم تخم قوی که جانور است معروف و بحرانی اول گوید که (۲) کنایه از آفتاب و (۳) ماه هم

صاحب بحر ذکر هر سه معنی کرده مؤلف عرض کند از تک و تاز پد بیضه کن مشت و بران گردن
که بهار تعریف معنی اول خوب نکر و مراد از تراله باشد سختش بنواز پد مؤلف عرض کند که موافق
که بیضه را مانند برف که شکل بیضه ندارد و از قیاس است (ار دو) منتهی باندینا بقول
پرو اشعار انور می که گذشت سندش پیدا است آصفیه - انگلیان بند کرنا -

و سند ملا قاسم مشهدی متعلق بمعنی اول نباشد بلکه **بیضه کشیدن** | مصدر اصطلاحی - بقول بحر

معنی دوم راست و معنی سوم هم موافق قیاس و بهر سه و بهار مرادف بیضه نهادن بمعنی بیضه دادن
معنی کنایه باشد (ار دو) (۱) اولاً - و یکوشک (میر خسرو ۵) زاد تو نیست بیضه وین اے
(۲) و یکوش آفتاب بمعنی خورشید (۳) چاند - مذکر - شکم پرست پد تو بیضه طلب که بطو و ماکیان کشد

بیضه کردن | مصدر اصطلاحی - صاحب پد مؤلف عرض کند که کنایه ایت موافق قیاس

آصفی ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض (ار دو) اندے دنیا - و یکوش بیضه نهادن -

کند که بمعنی بیضه دادن و بیضه نهادن است - **بیضه کلاه** | اصطلاح - بقول هفت بیضه

(کمال اصفهانی ۵) مرغی که گرد بیضه زرین را گویند که بازگیران در کلاه نگاه میدارند -

آفتاب پد برگوشه سرای تو اش آشیا نه باد پد مؤلف عرض کند که مرکب اضافی است

(ار دو) اندے دنیا - (ار دو) وه اندا جو شعبده باز اپنی ٹوپی میں

بیضه کردن مشت | مصدر اصطلاحی محفوظ و کته پن - مذکر -

بقول بحر و بهار و اند بمعنی کرد کردن مشت - **بیضه گرفتن** | مصدر اصطلاحی - صاحب

(میر نجات ۵) جانمن اول فتح است مترس آصفی ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف

عرض کند کہ سنی کہ او از محشم کاشی پیش کرده است (محدث قلی سلیم ۷) جواب نامہ مارا
مصدر مرکب (بیضہ زیر پر گرفتن) راست کہ گذشت ز بس تغافل کرد و ہزار بیضہ کہوتر نہاد و برہاش
و مجز و بیضہ گرفتن چیزی نیست جزین کہ بمعنی حقیقی است (ارو ۱۰) اندے دینا۔

(ارو ۱۰) اندالینا۔ **بیضہ یافتن** استعمال۔ صاحب آصفی ذکر

بیضہ مجلس اصطلاح۔ بقول وارستہ بمعنی این کردہ از معنی ساکت مؤلف عرض کند کہ
دائرہ مجلس صاحبان بحر و اندو بہار عجم ہم ذکر بمعنی حقیقی است (منظر ۷) پر سیرغ و بیضہ
این کردہ اند مؤلف عرض کند کہ مراد از حلقہ اکسیر پرمی توان یافت یا نہ توان یافت ہے۔
مجلس است و سند استعمال این از خاقانی ہے۔ (ارو ۱۰) انداپانا۔ حاصل کرنا۔

(بیضہ زرین) گذشت (ارو ۱۰) حلقہ مجلس **بی طاقت** استعمال۔ بہار بر معروف قانع
دائرہ مجلس۔ جس سے مجلس مراد ہے۔ مذکر و صاحب اند جو کہ فرہنگ فرنگ گوید کہ بمعنی

بیضہ نہادون استعمال۔ خان آرزو در ضعیف و ناتوان مؤلف عرض کند کہ موافق

چراغ ہدایت گوید کہ معروف۔ بہار نقل نگارش قیاس است (ظہوری ۷) بر آساید فلک
صاحب بحر گوید کہ سزاف بیضہ کشیدن بمعنی از بی قرار سی ہا اگر بے طاقان آرام بخشند
بیضہ وادون است مؤلف عرض کند کہ ہوا (ارو ۱۰) بے طاقت اور ناتوان بقاعدہ

قیاس قریب بمعنی حقیقی است و صاحب اند فارسی کہہ سکتے ہیں۔

ہم ذکر این کردہ (ظہیر فاریابی ۷) خرویس **بی طاقتی** استعمال۔ بمعنی ضعف و ناتوانی

مدل تو ما پر ز دست در عالم پابجای بیضہ نہاد است (ظہوری ۷) ناصح میا بعدہ بر من

سخن مساز، بے طاقتی بصیر و تکل حوالہ است کہ (ب) پڑمردہ ہونا، خشک ہونا (ج) پڑمردگی
(ولہ ۷) عشقم معلم ساختہ ورق قلم بے طاقتی کہ افسردگی، خشکی، موت۔
با آن ہمہ بے لنگری کشتی بطوفان برکنم (ارو) **بی طلب** استعمال۔ بقول اندکحوالہ
نا توانی۔ موت۔

(الف) بی طراوت

(ب) بی طراوت شدن

(ج) بی طراوتی

استعمال (۷) بر زبان حرف طلب ہرگز نمی آیم ماہ سپہان
بہار بذر کہ بے طلب را دوست میداریم ماہ (ولہ ۷) بستی بی طلب
الف گوید نوش از وہان یار می ریزد کہ شرچون پختہ گردد
کہ بمعنی پڑمردہ و خشک است (ظہوری ۷) ناہا خود بخود از بار می ریزد (ارو) بے
بی طراوت رخت بست کہ گریہ برودیدہ پر خم زدہ طلب کرینگے۔ بے خواہش۔
کہ (ب) بمعنی پڑمردہ و خشک شدن (صائب ۷) **بی طمع** استعمال۔ بقول اندکحوالہ فرنگ بنک
بے طراوت گرچہ از خط شد نہال قاتش کہ خانہ پروا بمعنی بے آرزو و حرص (شیخ شیراز ۷) از بگذارد
است چون سیلاب رقارش منور کہ و (ج) بزیا پادشاہی کن کہ گردن بی طمع بلند شود کہ (ظہوری ۷)
یای مصدری بمعنی پڑمردگی و خشکی (ظہوری ۷) کی ہزار کمرے طمع چو کلاک شکم کہ کی ہزار زبان بے نصیب
تا مالہ را سبک بکنند بے طراوتی کہ در سینہ دروہای چون سوسن کہ عمو آتش گوید کہ موافق قیاس
گران آب می کنم کہ مؤلف عرض کند کہ ہر سہ فوقہ است اسم فاعل ترکیبی (ارو) بے طمع۔ بے حیا
قیاس است (ارو) الف پڑمردہ و خشک اس شخص کو کہ سکتے ہیں جس کو حرص اور طمع نہ ہو۔

بیع بہار گوید کہ بالفتح بمعنی خرید و فروخت است۔ اما اکثر استعمال آن در فروختن است

و بقول منتخب بالفتح بمعنی مذکور یکسراقل و فتح ثانی عبادت خانه های ترسیان مؤلف عرض کند که لغت عرب است فارسیان استعمال این ترکیب فارسی مخصوص دارند با فروش که در طحقات می آید (ار و) بیع - بقول آصفیه عربی - بوث - فروخت - بکری -

بیعانه اصطلاح - بقول اندکواله فرسنگ (ظهوری) بیزار اثر از باب غرت و فرنگ بالفتح پیش فرد را گویند که عبری سلم خوانند و عایعانه دشنام دارند (ار و) بیعانه خان آرزو در سراج می فرماید که مرکب است مذکر و کثیر ارسون -

از بیع که عربی است و آنه که برای نسبت است **بیعانه وادون** استعمال - بمعنی ادا کردن بمعنی زیرکی پیش از قیمت به بائع و هند مؤلف بیعانه باشد به بائع (ظهوری) نقد وین و دل عرض کند که این داخل قیمت می باشد علامت ظهوری می توان بیعانه داد و جنس ناز و عشوه تکمیل معامله - صاحب تحقیق الاصطلاحات اگر از زبان نباشد گویم باشد (ار و) بیعانه دنیا گوید که اندکی از قیمت را نام است که خریدار به **بیعانه گرفتن** استعمال - بمعنی حاصل کردن فروشنده و دپد برای انعقاد بیع (میرزا عبدالرضا) بائع بیعانه از مشتری (ظهوری) نکبت سویی ستین اصفهانی (س) سر سودای خال گوشه چشم بیعانه گرفت از مغز پز ای خوش سودا اگر در سودا بتی دارم پز بی بی بیعانه با خود می برم خال سودا بروم (ار و) بیعانه لینا -

بیعت بقول بهار با کسر مرادف بیع مؤلف عرض کند که لغت عربیست و بقول منتخب (۱) بالفتح عهد بستن و (۲) با کسر صومعه ترسیان - فارسیان تازی مدوره را بقاعده خود به تازی دراز بدل و به ترکیب فارسی استعمال این کنند بمعنی اقل الذکر که در طحقات می آید (ار و) بیعت

(۱) (۲)

(۳) (۴)

بقول آصفیه عربی اسم مؤنث عهد باندن - اطاعت مین هونا برید هونا چیلان بنا معتقد هونا -

بیعت بسطن با کسی (مصدر اصطلاحی) - ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند

بقول بهار و بحر و اندرا (۱) با اصطلاح صوفیه صافیه که معنی حقیقی است معنی طلب بیعت کردن از

مرد کسی شدن و این مجاز است زیرا که مرید خوشن کسی (قاسمی گونا بادی ۵) همه دعوی پرست

را گویا بدست مرثدی فروشند و فارسیان (۲) معنی و فرصت جوی پاپه معنی گذار و بیعت خواه

عهد و پیمان و سازش و موافقت کردن نیز استعمال (ار و و) بیعت چاهنا -

کنند (افوری ۵) بسته با کلک اوقضا بیعت **بیعت رفتن** (مصدر اصطلاحی) -

که گفته بارای او قدر اسرار که (صائب ۵) آصفی ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف

بالادست من بیعت بطوبی بسته است که خوشه من عرض کند که معنی واقع شدن بیعت است -

مقد اخوت با شریا بسته است که صاحب بحر از معنی مغزی نیش پوری ۵) نسبی دارد و همایون

و دم سازش را خارج کرده صاحب تحقیق اصطلاحی او با چشم من که بیعتی رفتست گویا هر دو را با یکدیگر

این را بمعنی بیعت کردن آورده و مقصودش غیر از صاحبان بهار عجم و بحر همین را بنیاد است (با کسی)

معنی اول نیت مؤلف عرض کند که موافق قیاس و آخرش معنی مرید شدن قائم کرده و مرادف

است و این مرکب متعلق به بیعت عربی است که بیعت بسطن و بیعت کردن گفته اند بخیاں ماکار

تو کرش بالا گذشت (ار و و) (۱) بیعت کرنا میگزیند آن متعدی است و این

هونا (۲) عهد و پیمان کرنا - لازم (ار و و) بیعت واقع هونا بیعت هونا -

بیعت خواستن استعمال - صاحب آصفی **بیعت ستاندن** استعمال - بقول اند

<p>بمعنی بیعت گرفتن است (زلالی ع) بیعت بیعت کردن) کرده از معنی ساکت مؤلف عرض به ذوالفقارستان در قریب ما مؤلف عرض کند که بمعنی بیعت کسی کردن و مرید وے شدن کہ مؤلفہ در اقول ذوالفقار بمعنی از باشد و بس (خوشی ع) ترک ماکردی و مهر و لطف بیعت (ارو) بیعت لینا یعنی کسی شخص کو اپنا مرید بنا با تو کرد و پناز و استغنا ولی ہم عہد و ہم پیمان است بیعت شکستن مصدر اصطلاحی است (ارو) کسی کی بیعت کرنا - مرید ہونا۔</p>	<p>اصنی ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف بیعت بیعت کردن) کرده از معنی ساکت مؤلف عرض بیعت شکستن مصدر اصطلاحی است (ارو) کسی کی بیعت کرنا - مرید ہونا۔</p>
<p>اصنی ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف بیعت بیعت کردن) کرده از معنی ساکت مؤلف عرض بیعت شکستن مصدر اصطلاحی است (ارو) کسی کی بیعت کرنا - مرید ہونا۔</p>	<p>اصنی ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف بیعت بیعت کردن) کرده از معنی ساکت مؤلف عرض بیعت شکستن مصدر اصطلاحی است (ارو) کسی کی بیعت کرنا - مرید ہونا۔</p>
<p>اصنی ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف بیعت بیعت کردن) کرده از معنی ساکت مؤلف عرض بیعت شکستن مصدر اصطلاحی است (ارو) کسی کی بیعت کرنا - مرید ہونا۔</p>	<p>اصنی ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف بیعت بیعت کردن) کرده از معنی ساکت مؤلف عرض بیعت شکستن مصدر اصطلاحی است (ارو) کسی کی بیعت کرنا - مرید ہونا۔</p>
<p>اصنی ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف بیعت بیعت کردن) کرده از معنی ساکت مؤلف عرض بیعت شکستن مصدر اصطلاحی است (ارو) کسی کی بیعت کرنا - مرید ہونا۔</p>	<p>اصنی ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف بیعت بیعت کردن) کرده از معنی ساکت مؤلف عرض بیعت شکستن مصدر اصطلاحی است (ارو) کسی کی بیعت کرنا - مرید ہونا۔</p>

<p>و بخر و اند یعنی خریداری کردن (ظهوری ۵) مقام بیع یعنی بازار -</p>	<p>ره مایه داران ایمان زنند و بخر و بیع دل و جان</p>
<p>استعمال - بقول اند بخواه فرونگ</p>	<p>زنند و مؤلف عرض کند که موافق قیاس است</p>
<p>فرونگ یعنی دستاویز و سند بیع مؤلف عرض</p>	<p>(ارو و) خریدنا -</p>
<p>کند که قلب اصناف نامه بیع - موافق قیاس</p>	<p>بی عقل استعمال - بقول اند بخواه فرونگ</p>
<p>است (ارو و) بیع نامه - بقول آئینه -</p>	<p>معنی بیدانش مؤلف عرض کند که معنی حقیقی</p>
<p>اسم ندگر - بکری پتر - قبالة - دستاویز فروخت</p>	<p>است (ارو و) بی عقل - بی وقوف -</p>
<p>بی عنایت استعمال - بقول اند بخواه</p>	<p>(۱) بیع گاه اصطلاح - بقول اند بخواه عرض</p>
<p>فرونگ یعنی نامهربان مؤلف عرض</p>	<p>(۲) بیع که سخن بالفتح و کاف فارسی معنی جا</p>
<p>کند که موافق قیاس است (ارو و) نامهربان</p>	<p>بیع و شر مؤلف گوید که (۲) مخفف (۱) است</p>
<p>استعمال - یعنی حقیقی</p>	<p>بجذف الف از (۱) (ظهوری ۵) آن را که قبول</p>
<p>خرید و فروخت کردن است (ظهوری</p>	<p>تو خریدار نباشد و در بیع که جان و دلش بار نباشد (۵)</p>
<p>شاع ریج بسیار است نقد راجحه</p>	<p>(ظهوری ۵) در هم کش کلامی شکیب این همه</p>
<p>داری که زیان خود کن بیع و شرایی می توان</p>	<p>کردیم که در بیگانه عشو گران پاک فروشیم (ارو و) کردن (ارو و) خرید و فروخت کرنا -</p>
<p>بیع خان آرزو در سراج بخواه (امام سیوطی در عهد تب)</p>	<p>مفتوح فارسی معرب و فرماید که اصل فارسی معلوم نیست چرا که عین مهمله در فارسی نباشد بهر تقدیر</p>
<p>معنی معبد ترسایان است صاحب سواد التبیل می فرماید که کبر اول و فتح عین مهمله معرب باشد</p>	<p></p>

و صاحب منتخب این را با کسر معنی صومعه ترسیان لغت عرب گفته صاحب اندوکر این نگرده نیندیم
که صاحب سراج چو این را خلاف موضوع خود در فارسی جاود و ما این را لغت عربی زبان نیم
نه فارسی و نه مغرب (ارو) اگر جا آشنانه نکر.

بی عیب بقول اندوکر فرنگ فرنگ عرض کند که موافق قیاس است (ارو) بی عیب
بفتح عین مهمله بیدار و عیب و بی نقص مؤلف بقول آصفیه بی داغ بن کلنگ بی نقص پاک
میخا بقول برهان بفتح اول و سکون ثانی و غین نقطه دار بالف کشیده نام مرغی است که از هندو
آورند و بطوطی اشتهار دارد و آن را طوطک نیز گویند صاحبان ناصری و هفت و جامع هم ذکر
این کرده اند و خان آرزو در سراج گوید که بقول برهان نام مرغی و این بچند وجه غلط اول آنکه
عربی است دوم حرف دوم نیز باست و سوم آنکه مشتق است و عجب آنکه در فصل باین نیز آورده
مؤلف عرض کند که با حقیقت تبدیل این بر (میخا) بی بای فارسی دوم) عرض کرده ایم صاحب
مخط بر (میخا بهر دو موخده) ذکر این هم کرده گوید که اسم طوطی است و بر طوطی گوید که مغرب
توتیه هندی است و میخا بهر دو بای موخده و گیلانی در حرف بای موخده بایای تختانی نوشته یعنی
میخا و آن طائر است مشهور اکثر سبزه رنگ مقوس منقار و افضل طیور تعلیم کلام و سریع التکلم و خشک می
رنگارنگ می باشد فراج آن گرم در دوم و خشک و راول و ردی الکلیفیت بسیار دیر هضم و گویند
خوردن آن مفرح قلب و جهت القیام قروح که نه نافع و خوردن زبان و دل آن مورث فساد
و سرعت تکلم اطفال که بدین تکلم کنند و رافع لکنت زبان و ضما و گوشت آن جهت رفع آبله و میر
آن جهت دفع کلف و آثار و تخمین رنگ رخسار و خوردن آن جهت از آله بیاض چشم نافع است

وافعال و خواص آن بقول اہل ہند در توتہ گذشت (اردو) صاحب آصفیہ نے تو تہ پر کہا ہے
فارسی۔ اسم مذکر۔ ایک پرند کا نام جس کے پر سبز۔ چوچ سرخ اور گلے میں طوق ہوتا ہے بطور شجر
(الف) بیخار بقول برہان بفتح اول بروزن فی زار و گہوارہ ہر دو بمعنی سرزنش و مہنت
(ب) بیخارہ صاحب سروری بردب) قانع صاحبان رشیدی و جامع و انند ذکر ہر دو
کردہ اند صاحب ناصری بذکر الف تبدیل آن ذکر ب ہم کردہ خان آرزو در سراج نسبت
ہر دو گوید کہ بابی فارسی ہم آمدہ ظاہر مبدل معلوم می شود مؤلف عرض کند کہ بیخارہ بہ چ
فارسی و ہای ہوز در آخر اسم جاء فارسی زبان است و (ب) مبدل آن چنانکہ اسپ و آب
و الف مخفف ب بخد ف ہای ہوز (الفوری ب) چو غزم خدمت آن بارگاہ دیدار
ہے کہ سخن و سقش بیخارہ زمین و سماست ہر دست حادثہ بندی نہاد بر پامیم ہے کہ ہر چو حادثہ
گاہی نہان و گہ پیدا است (حکیم اسدی) ز فرمان شہ تنگ و بیخارہ نیست ہا بہر وجہ
کہ راز میرہ چارہ نیست (اردو) الف و ب طعن بقول آصفیہ عربی۔ اسم مذکر عیب
طعنہ۔ مہنت۔ سرزنش۔

بیخار بقول برہان کبیر اول بروزن قیغال بمعنی نیزہ کہ عبری ریح خوانند صاحب سروری
بجواز نسخہ حسین و فائی ذکر این کردہ و صاحبان رشیدی و ناصری و جامع و انند و مہنت ہم ذکر
این کردہ اند۔ خان آرزو در سراج بذکر این گوید کہ میان بیخار است کہ رای مہلہ را بلام
بدل کردند و در میان طعنہ بمعنی سرزنش و بمعنی نیزہ زون اشتباہ افتادہ قاتل۔ مؤلف عرض
کند کہ سبحان اللہ چہ خوش تحقیق است و چہ خوش تبدیلی شک نیست کہ رای مہلہ بہ لام و بالعکس

تبدیل می یابد ولیکن نه درینجا که بدون ضرورت عمل کنند اگر بیچاره معنی نیزه می بود البتہ قیاس تبدیل درست می شد و چون چنین نیست چه ضرورت است که کار به تبدیل گیرند که خالی از فصولی نباشد بیغال معنی نیزه اسم جاہ فارسی زبان است و بس (اردو) نیزه - نہ کرہ - دیکھو ارتوج -

بیچان بقول شمس معنی عہد و پیمان ہرزہ - آصفیہ - بے پروا - بے مطلب - بلا واسطہ -
مؤلف عرض میکند کہ بدون سند استعمال مجزؤ **بی غش و غل** استعمال - بقول اندکجوالہ فرنگ
 قوش در خور اعتماد نہا شد کہ معاصرین عجم بر زبان فرنگ بفتح غین اول و کسر غین ثانی معنی خالص و صاف
 نہارند البتہ بہای فارسی معنی عہد و پیمان معنی مؤلف عرض کند کہ موافق قیاس است (اردو)
 ہرزہ ہم بجایش می آید ولیکن این را مبتدل ہم خالص - ہماری رای میں بے غل و غش بھی اردو
 نہوان گفت کہ سند استعمال فارسیان از نظر مانگند میں کہہ سکتے ہیں مگر حیرت ہے کہ صاحب آصفیہ
 (اردو) دیکھو پیغان - نے (بے غل و غش) پر بے دریغ - اندھا دہند -

بی غایت استعمال - بقول اندکجوالہ فرنگ **انپ شناپ** - بے فکری سے - افراط سے بکثرت
 فرنگ معنی بی پایان و بی نہایت مؤلف عرض کتا ہے اور مؤلف کا خیال ہے کہ آپ کا تسامح
 کہ نہ کہ موافق قیاس است (اردو) بے حد - **بی غم** استعمال - بقول بہار آنکہ غم نہا شدہ باشد
 دیکھو بے پایان - صاحب اند با اتفاق معنی بالا گوید کہ (بی غمی) معنی

بی غرض استعمال - بقول اندکجوالہ فرنگ **بی غم** بودن است مؤلف عرض کند کہ موافق
 فرنگ معنی بی نیل و بی پروا مؤلف عرض کند قیاس است (اردو) بے غم - وہ شخص جس
 کہ موافق قیاس است (اردو) بے غرض بقول کورنج و غم نہ ہو -

<p>لی غمانه استعمال - بقول بهار و تعریف نفس و این مثل بنم است ضرورت نداشت که بگوید وضع متعل (صائب ۵) چون غنچه و اشتم دل اصطلاح یا استعمال خاص ذکر این کنند جمعی در بین چمن و پر باد و ادیک نفس بیغمانه نام تخصیص بانفس و وضع ندارد و (ار و و) مثل بنم که (وله ۵) اگر چه هر نفسم گرد کار و ان غم است لی غمی استعمال - بقول هفت معنی بنم بود بجان رسیده ام از وضع بیغمانه خویش و فرما صاحب مؤید هم ذکر این کرده مؤلف عرض که تیر کنایه از آن که وضع بیغمان داشته باشد مانند که یای مصدری بر بنم زانداست و بنم اند نقل نگارش مؤلف عرض کند که معنی لفظی بی بنم و غمی (ار و و) ب غمی - نوشت.</p>	<p>بمعین بقول شمس بفتح اول و ثالث صدای آب مؤلف عرض کند که معاصرین عجم ازین سبک و دیگر محققین ذکر این کرده اند مجر و قول محقق بی تحقیق اعتبار را نشاید و بدون سند استعمال نکنیم (ار و و) پانی کی آواز -</p>
<p>بیغی بقول طحقات برهان بفتح اول و کسر اول ترجمه دفع است و فرماید که بیغی حرف ثانی بای هم آمده مؤلف عرض کند که نظریه اعتبار محقق این را فارسی قدیم و انیم - حالا بر زبان معاصرین عجم متروک است (ار و و) دفع - بقول آصفیه دور -</p>	<p>لی بخیرت استعمال - بقول اندک جواله و فرنگ موافق قیاس است (ار و و) بی غیرت بقول فرنگ معنی بی حمیت و بی حیا مؤلف عرض کند که آصفیه بی شرم - بی حیا -</p>
<p>بیفا بقول شمس بفتحین در فارسی زبان نام نوائی است مؤلف عرض کند که معاصرین عجم ازین خبری ندارند بدون سند استعمال تسلیم نکنیم (ار و و) بیفا فارسی مین ایک راگی کا</p>	

نام ہے جس کی صراحت فرید افسوس ہے کہ نہوسکی۔ مؤث۔

بی فرجام استعمال۔ بمعنی بی انجام است و بفرمان من است این دل معشوقہ پرست کا ہمہ قیاس کہ فرجام بمعنی انجام و انتہائی آید (انوری) فریاد و مرائین دل بی فرمان است (بحال الدین) محنت خصم تو چون دور فلک بی پایان کا مدت عمر محمد عبدالرزاق (چو آفتاب جہان سوز میجو اختر شوخ چون عمر ابد بی فرجام (ولہ) محنت دشمن کا چور و زگار لہجوج و چو چرخ بی فرمان (انوری) تو بی پایان کا مدت دولت تو بی فرجام (ارو) بادل گنم چو یار بی فرمانت کا این صبر پس بے انتہا۔ بے انجام۔

بی فرمان اصطلاح۔ بقول بہار مرادف بی (ب) بزیادت یا بی مصدری بمعنی نافرمانی است دانش و فرماؤ کہ قیاس آنست کہ نافرمانہ باشد۔ (ولہ) بروائی نفاذ امرت کا کان نرفته است (شیخ شیراز) خلق می گویند جہاں منصب از زبیرمانی (ارو) الف نافرمان بقول آصفیہ فرزانگی است کا گو مہاش اینہا کہ مارندان و حکم نہ ماننے والا (ب) نافرمانی۔ بقول آصفیہ حکم بی فرمانہ ایم کا صاحبان اند و بھر ہم ذکر این عدولی۔ سرکشی۔ عدول عکس۔ انحراف۔ کردہ اند مؤلف عرض کند کہ موافق قواعد و قیاس است (ارو) بے عقل۔

بفرمان اصطلاح۔ الف بقول کہ موافق قیاس است و مرکب اضافی (ارو) (ب) بفرمانی بہار آنکہ محکوم کسی نشو بے روپ بقول آصفیہ بے آب۔ بدنام مؤلف صاحبان اند و بھر مہر پائش (سیر عفری) نہ عرض کرتا ہر کہ بے رونق اور بے فروغ بھی کہہ سکتے

بیضہ | بقول شمس بیای معروف و فتح فاچوبیت بوسیدہ کہ درخارستان بکار سوختن برند
مؤلف عرض کند کہ محضر بیان شمس درخور اعتبار نیست معاصرین عجم بر زبان نذرند و محققین
 اہل زبان ازین ساکت (اردو) جلائے کی لکڑی - نوٹ -

بی فہمی | استعمال - بقول انندجوالہ فرہنگ
 بود کہ گرچہ بقیدرم انقدر گویم (اردو)
 بمعنی بی دانشی مؤلف عرض کند کہ موافق قیاس
 بے غرت - دیکھو بے آبرو -
 است و بی فہم بمعنی بی دانش ہم آمدہ (اردو) (الف) بی قدر کردن استعمال - الف
 بے عقلی - بے وقوفی - نوٹ - (ب) بی قدر ماندن بمعنی بی آبرو
بی قاعدہ | استعمال - بقول انندجوالہ فرہنگ (ج) بی قدری کردن است

فرنگ بمعنی بی نظم و بی ترتیب مؤلف عرض کند (سائب) فقر بی قدر کند سلطنت عالم را
 کہ خلاف قیاس نیست (اردو) بے قاعدہ ہو س ملک نباشد پس اوسم را (د) و (ب) لازم
 دیکھو بے پرکار -
 الف یعنی بی غرت و آبرو ماندن (ظہوری)

بی قال | استعمال - بقول انندجوالہ فرہنگ (س) شہد بی قدر زلب ہاں شکر خای تو مانہ
 فرنگ بمعنی خاموش و گنگ مؤلف عرض کند کہ (س) سرور کو تہی انقامت رعناں تو مانہ (ج)
 موافق قیاس است (اردو) دیکھو بے زبان زیادتی یا مصدری بر (بی قدر) بمعنی بی آبرو
بی قدر | استعمال - بقول انندجوالہ فرہنگ (ظہوری) است (تا) کہ کی گریںد بر بقیدری
 بمعنی بی رتبہ و بی غرت مؤلف عرض کند کہ خلا من دوستان ہا دشمنان خندند اگر گویم کہ ہاں
 قیاس نیست (ظہوری) (س) نتوانم کم از ظہوری دشمنست ہا مؤلف عرض کند کہ ہمہ موافق قیاس

<p>(اردو) الف بے قدر کرنا۔ بے غرت کرنا۔ سرسیمہ شدن است (صائب ۵) فلک زانگر بے آبرو کرنا (ب) بے غرت رہنا۔ بے آبرو من باوقار می گردود زمین ز سایہ من بقیرار رہنا۔ (ج) بے قدری۔ بے غرتی بے آبروئی می گردود (ب) مرادف الف (انوری) بی قدیم استعمال۔ بقول اندکجوالہ قریب (۵) از غم تو دور دلم قرار نمازہ است پناغم قریب بالکسر کہنایہ از بی اصل و بی بنیاد مور در بقیرار نمازہ است پنا (ج) زیادت عرض کند کہ بہ کسرت قاف و فتح دال مہملہ موافق یا ی مصدری بمعنی بی تابی و سرسیمی باشد (صائب) قیاس است (اردو) دیکھو بے اصل ہے (۵) شمع چندانی کہ سوزد بال و پر پروانہ را پنا بی قرار ہی می دہد بال و گری پروانہ را پنا (اردو) بنیاد بھی کہہ سکتے ہیں۔</p>	<p>(اردو) استعمال۔ بقول بہار معروف و صائب الف بے قرار ہونا (ب) بے قرار رہنا (ج) اندکگوید کہ بمعنی بی سکون و بی صبر و مضطرب و بقیراری۔ نوشت بمعنی بے تابی۔ پریشانی۔ سرسیمہ (ظہوری ۵) پسند راست برآتش بی قریب اصطلاح۔ بقول بحر بمعنی بی مثل ہزار صبر و قرار کے قرار یافت کہ بی صبر و بی قرار و بی نظیر۔ صاحبان اند و غیاث ہمزبان منہ (اردو) بے قرار بقول آصفیہ مؤلف عرض کند کہ معنی لفظی این بی صاحب بے تاب۔ بے صبر۔ ناشکیبا۔ استعمال۔ الف بے بدل۔</p>
<p>بی قرار استعمال۔ الف بے قرار ہونا (ب) بے قرار رہنا (ج) اندکگوید کہ بمعنی بی سکون و بی صبر و مضطرب و بقیراری۔ نوشت بمعنی بے تابی۔ پریشانی۔ سرسیمہ (ظہوری ۵) پسند راست برآتش بی قریب اصطلاح۔ بقول بحر بمعنی بی مثل ہزار صبر و قرار کے قرار یافت کہ بی صبر و بی قرار و بی نظیر۔ صاحبان اند و غیاث ہمزبان منہ (اردو) بے قرار بقول آصفیہ مؤلف عرض کند کہ معنی لفظی این بی صاحب بے تاب۔ بے صبر۔ ناشکیبا۔ استعمال۔ الف بے بدل۔</p>	<p>بی قرار استعمال۔ الف بے قرار ہونا (ب) بے قرار رہنا (ج) اندکگوید کہ بمعنی بی سکون و بی صبر و مضطرب و بقیراری۔ نوشت بمعنی بے تابی۔ پریشانی۔ سرسیمہ (ظہوری ۵) پسند راست برآتش بی قریب اصطلاح۔ بقول بحر بمعنی بی مثل ہزار صبر و قرار کے قرار یافت کہ بی صبر و بی قرار و بی نظیر۔ صاحبان اند و غیاث ہمزبان منہ (اردو) بے قرار بقول آصفیہ مؤلف عرض کند کہ معنی لفظی این بی صاحب بے تاب۔ بے صبر۔ ناشکیبا۔ استعمال۔ الف بے بدل۔</p>
<p>بی قرار استعمال۔ الف بے قرار ہونا (ب) بے قرار رہنا (ج) اندکگوید کہ بمعنی بی سکون و بی صبر و مضطرب و بقیراری۔ نوشت بمعنی بے تابی۔ پریشانی۔ سرسیمہ (ظہوری ۵) پسند راست برآتش بی قریب اصطلاح۔ بقول بحر بمعنی بی مثل ہزار صبر و قرار کے قرار یافت کہ بی صبر و بی قرار و بی نظیر۔ صاحبان اند و غیاث ہمزبان منہ (اردو) بے قرار بقول آصفیہ مؤلف عرض کند کہ معنی لفظی این بی صاحب بے تاب۔ بے صبر۔ ناشکیبا۔ استعمال۔ الف بے بدل۔</p>	<p>بی قرار استعمال۔ الف بے قرار ہونا (ب) بے قرار رہنا (ج) اندکگوید کہ بمعنی بی سکون و بی صبر و مضطرب و بقیراری۔ نوشت بمعنی بے تابی۔ پریشانی۔ سرسیمہ (ظہوری ۵) پسند راست برآتش بی قریب اصطلاح۔ بقول بحر بمعنی بی مثل ہزار صبر و قرار کے قرار یافت کہ بی صبر و بی قرار و بی نظیر۔ صاحبان اند و غیاث ہمزبان منہ (اردو) بے قرار بقول آصفیہ مؤلف عرض کند کہ معنی لفظی این بی صاحب بے تاب۔ بے صبر۔ ناشکیبا۔ استعمال۔ الف بے بدل۔</p>

(۱) بلا اراده و اضطرار او (۲) باکراه و (۳)	یکتائی در امری و ثنائی نداشتن در کاری مؤلف
عرض کند که - - - - - معنی ناگهان و هم او (بی اختیار) را مرادف این	عرض کند که - - - - -
(ب) بی قرینه بقول بهار یعنی بی عدیل است گوید مؤلف عرض کند که موافق قیاس و معنی	(ب) بی قرینه بقول بهار یعنی بی عدیل است
(۵) ترکان ز روخانه بر انداز سینه است و اما حقیقی است و معنی دوم و سوم مجاز آن مشتق	(۵) ترکان ز روخانه بر انداز سینه است و اما
در غرض جگر بی قرینه است و مؤلف عرض	در غرض جگر بی قرینه است و مؤلف عرض
کند که قرینه بقول اند لغت عرب است یعنی نفس (ار و و) (۱) بے اختیار (۲) کراهت	کند که قرینه بقول اند لغت عرب است یعنی نفس (ار و و) (۱) بے اختیار (۲) کراهت
و پیوسته شدن چیزی بچیزی و مناسبت معنوی میان (۳) یکایک -	و پیوسته شدن چیزی بچیزی و مناسبت معنوی میان (۳) یکایک -
دو امر و مناسبت ظاهری میان دو چیز و آنچه محاذی تصور استعمال بقول اند بحواله فرهنگ	دو امر و مناسبت ظاهری میان دو چیز و آنچه محاذی تصور استعمال بقول اند بحواله فرهنگ
کید گیر باشند در بنیاد و عمارت و فرماید که فارسیان فرهنگ معنی بی جرم و بی گناه مؤلف عرض کند	کید گیر باشند در بنیاد و عمارت و فرماید که فارسیان فرهنگ معنی بی جرم و بی گناه مؤلف عرض کند
یعنی مثل و مانند هم استعمال کنند و این مجاز است که موافق قیاس است (ار و و) بے قصور	یعنی مثل و مانند هم استعمال کنند و این مجاز است که موافق قیاس است (ار و و) بے قصور
چنانکه باقر کاشی گفته (۵) ما تیر و بشیم و در جهان بقول آصفیه - بے گناه - بے خطا - و ه شخص جو	چنانکه باقر کاشی گفته (۵) ما تیر و بشیم و در جهان بقول آصفیه - بے گناه - بے خطا - و ه شخص جو
نیست و امر و کسی قرینه ما و پس قول محققین بالا خطا وار نه - غیر موزم -	نیست و امر و کسی قرینه ما و پس قول محققین بالا خطا وار نه - غیر موزم -
موافق قیاس می نماید ما برای (الف) شاقق سن بی قیاس استعمال بقول اند بحواله فرهنگ	موافق قیاس می نماید ما برای (الف) شاقق سن بی قیاس استعمال بقول اند بحواله فرهنگ
می بشیم و برای (ب) اند باقر کاشی من وجه بکار فرهنگ معنی بی حساب و بی شمار مؤلف عرض	می بشیم و برای (ب) اند باقر کاشی من وجه بکار فرهنگ معنی بی حساب و بی شمار مؤلف عرض
می خورد (ار و و) الف یکتائی - بے ثنائی - و کند که موافق قیاس است (ار و و) بے قیاس	می خورد (ار و و) الف یکتائی - بے ثنائی - و کند که موافق قیاس است (ار و و) بے قیاس
(ب) یکتا - بے مثل - بے بدل -	(ب) یکتا - بے مثل - بے بدل -
بی قصد استعمال بقول اند بحواله فرهنگ بی قصد استعمال بقول اند بحواله فرهنگ	بی قصد استعمال بقول اند بحواله فرهنگ بی قصد استعمال بقول اند بحواله فرهنگ

بمعنی مطلق العنان و آزاد مؤلف عرض کند کہ پابرجا چون مر کر حال طرارش ہنوز پ مؤلف
موافق قیاس است (اردو) بے قید و کچھ گوید کہ موافق قیاس است (اردو) بے کار ہونا
بے افناد۔ بے مصرف ہونا۔ کام کا نہ ہونا۔

بی قیمت اصطلاح۔ بقول مجربہار و انند **بی کار گزاشت** استعمال بمعنی بی کار

بمعنی کالای بیش قیمت (میرصدی ۷) در زمانہ گردن است (انوری ۷) مرا صورت
باجاہت بکہ بی قیمت بود پ غین و اردو قطرہ نیا نمی بند کہ دل یار دگر گیرد پ مابیکا رگزار و
اگر گوہر شود پ مؤلف عرض کند کہ مرادف پی کار دگر گیرد پ مؤلف عرض کند کہ بمعنی
بی بہاست کہ بجایش گذشت (اردو) دیکھو بی حقیقی است (اردو) بے کار چھوڑنا۔ بے کار کرنا
بیکار استعمال۔ بقول اندجوالہ فرسنگ نیک **بی کاری فروختن** مصدر اصطلاحی

بمعنی بی شغل مؤلف عرض کند کہ موافق قیاس بمعنی بیکار بودن است (ظہوری ۷) بر
است (صائب ۷) نیست یک چشم زدن گرفتاران بہ آزادی گزشتن عیب دان پ
آن خم ابرو بی کار پ قبہ شوختر از قبہ منار چند بیکاری فروشی بی ہنر کاری بخر پ (اردو)
دریاب پ (اردو) بے کار بقول آصفیہ بے کار رہنا۔

بیک انکشت اولست اصطلاح بہا

بی کار شدن استعمال بمعنی بی شغل شدن گوید کہ ظاہر نیست کہ در مقام مدح شخصی نظر
یا معطل و بی مصرف گردیدن (صائب ۷) اگرچہ بمعنیت شان و کمال اقتدار او گفتہ می شود۔
خط از حلقہ ہای زلف او بی کار شد پ ہست یعنی کبتر توجہ او سر انجام می یابد (محسن تاثیر ۷)

بقدرت خامہ صاحب سخن دستی چنان دارد بی تکلفی۔ بے مجاہبی۔ موث۔	
چونکہ چندین رستم دستان بیک انگشت او بسته است صاحب سبک یا سا اصطلاح بقول شمس مکیہ با اند نقل نگار بہار مؤلف عرض کند کہ اظہار زوکیا یعنی کلیم مؤلف عرض کند کہ خلاف قیاس کسی است یعنی رستم دستان با وجود قوت و زور و دیگر محققین فارسی زبان ازین ساکت و موث خود وابستہ یک انگشت ممدوح است یعنی پیش عجم بر زبان ندارند۔ بدون سند استعمال۔	
ممدوح قوتی ندارد (اردو) اس کا محتاج ہے مجر و بیان صاحب شمس کہ محقق بی تحقیق است۔ اس کے ایک اشارے کا تابع ہے۔ اس کا محکوم ہے اعتبار رائشید (اردو) کبیل۔ کتل۔ کیر۔ سکیار استعمال۔ بقول اندجوالہ فرسنگ و دیگر برتکان (سکیار استعمال۔ بقول اندجوالہ فرسنگ و دیگر برتکان)	
بفتح اول و ثانی و سکون کاف سوحدہ بالف کشیدہ سبک یا ستادون مصدر اصطلاحی بہت و رای ہلڑ زدہ یعنی ناگاہ مؤلف عرض کند کہ ذکر این کردہ از معنی ساکت و صاحب اند موافق قیاس است (اردو) کیا رگی۔ دیکھو نقل نگارش مؤلف عرض کند کہ استادان بارے کے گیارہوین معنی۔ بانتظار یعنی یک پارا بر زمین و اشن و پا	
سبک بستر خشن استعمال بقول بہار کتا و گیر برداشتہ غلط حکم و آمادہ رفتار بودن از کمال بی تکلفی و بی مجاہبی است صاحب اند نقل و این کنایہ ایست لطیف۔ (ملاحظہ ہو) نگارش (صائب) از پاک و امنان گنبد حسن پرستاران ہندی شوخ و زیبا و ستادہ بر سر احتراز و با آفتاب خفتہ بیک بستر آئینہ پڑ مؤلف خدمت یہ کیا پڑ (صائب) در انتظار عرض کند کہ موافق قیاس است (اردو) کمال سجت پروانہ مشربان پڑ چون شمع تابصیح بکیا	

<p>ستارہ (۱) (ارو) منظر ہونا۔ دکن میں</p>	<p>بیک پرکار گزار گذشتن مصدر اصطلاحی</p>
<p>(۱) ایک پاؤں پر ہونا) انھیں معنوں میں متعلق ہے بقول بہار بیک اندازہ و صاحب اندازہ</p>	<p>بیک یا گرختن مصدر اصطلاحی۔ مبالغہ (اسمعیل ایسا) بیک پرکار مارا کی گزار دو</p>
<p>استند در گریختن یعنی بدحواس و بے عزت تمام جنون دوری دیوانہ ماہ مؤلف عرض کند</p>	<p>بیک یا گرختن مصدر اصطلاحی۔ مبالغہ (اسمعیل ایسا) بیک پرکار مارا کی گزار دو</p>
<p>کشتن کہ پاسی دیگر زمین قرار گیرد از عسرت کہ (بیک پرکار) یعنی بیک راہ راست و بیک</p>	<p>بیک یا گرختن مصدر اصطلاحی۔ مبالغہ (اسمعیل ایسا) بیک پرکار مارا کی گزار دو</p>
<p>مؤلف آتش عرض کند کہ کنایہ است لطیف و مؤلف قانون و معنی این مصدر (بیک قانون قائم دشتن)</p>	<p>بیک یا گرختن مصدر اصطلاحی۔ مبالغہ (اسمعیل ایسا) بیک پرکار مارا کی گزار دو</p>
<p>قیاس (الفرضی) دل و دین و می و عہد و این کنایہ است موافق قیاس (ارو) بیک</p>	<p>بیک یا گرختن مصدر اصطلاحی۔ مبالغہ (اسمعیل ایسا) بیک پرکار مارا کی گزار دو</p>
<p>توت کہ رخت بر سر بکی پای گرختن (ارو) طری یا ایک رنگ پر قائم رکھنا۔</p>	<p>بیک یا گرختن مصدر اصطلاحی۔ مبالغہ (اسمعیل ایسا) بیک پرکار مارا کی گزار دو</p>
<p>سر پر پاؤں رکھنا۔ سر پر پاؤں رکھ کر بھاگ جانا بیک پہلو افتاد مصدر اصطلاحی۔</p>	<p>بیک یا گرختن مصدر اصطلاحی۔ مبالغہ (اسمعیل ایسا) بیک پرکار مارا کی گزار دو</p>
<p>سر پر پاؤں رکھ کر اڑ جانا۔ بقول آصفیہ نہایت خان آرزو در چراغ ہدایت گوید کہ (۱) در پی یک</p>	<p>بیک یا گرختن مصدر اصطلاحی۔ مبالغہ (اسمعیل ایسا) بیک پرکار مارا کی گزار دو</p>
<p>بے تاب و بقیار اور بے شدہ ہو کر بھاگ جانا و بدون بجد و کد تمام (اشرف) بستہ کمر</p>	<p>بیک یا گرختن مصدر اصطلاحی۔ مبالغہ (اسمعیل ایسا) بیک پرکار مارا کی گزار دو</p>
<p>جلد بھاگ جانا۔ (میر حسن) پہنچے نہ برقی دوڑ کیئم از قبضہ مکان او کہ در کشتن من تیغش افتاد</p>	<p>بیک یا گرختن مصدر اصطلاحی۔ مبالغہ (اسمعیل ایسا) بیک پرکار مارا کی گزار دو</p>
<p>کو تیرے سمن کی کہ ہر چند اپنے سر پر رکھے شعلہ بیک پہلو کہ صاحبان بحر و بہار و اندھم ذکر کیا</p>	<p>بیک یا گرختن مصدر اصطلاحی۔ مبالغہ (اسمعیل ایسا) بیک پرکار مارا کی گزار دو</p>
<p>پا (۱) (حفر) دھوپ میں چلتے جنون جنون کر دہ اند و بہار انقدر اضافہ کند کہ (۲) یعنی</p>	<p>بیک یا گرختن مصدر اصطلاحی۔ مبالغہ (اسمعیل ایسا) بیک پرکار مارا کی گزار دو</p>
<p>نہیں پر پاؤں تھے کہ جن گولابھاگتے ہم سر پر غیرت و حیثیت و رزیدن ہم گفتہ مؤلف عرض</p>	<p>بیک یا گرختن مصدر اصطلاحی۔ مبالغہ (اسمعیل ایسا) بیک پرکار مارا کی گزار دو</p>
<p>رکھ کر پاؤں تھے کہ (نوسن) بخودی میں نہ کند کہ ہر دو معنی از ہمیں یک شعر اشرف پیدا کرد</p>	<p>بیک یا گرختن مصدر اصطلاحی۔ مبالغہ (اسمعیل ایسا) بیک پرکار مارا کی گزار دو</p>
<p>بات کا سر پاؤں پہاڑ گئے ہوش رکھ کے شعلہ یعنی اول کنایہ است لطیف و موافق قیاس</p>	<p>بیک یا گرختن مصدر اصطلاحی۔ مبالغہ (اسمعیل ایسا) بیک پرکار مارا کی گزار دو</p>

<p>و معنی دوم پیچ و پیچ تعلق ازین مصدر اصطلاحی ندارد و با سندا شرف هم آن را تعلق نیست - اصطلاحی باید که (دو چیز را یا همه را) زیاده (ار و و) (ا) که کسی کام کے در پیچونا کنیم معنی</p>	<p>مؤلف عرض کند که در آخر این مصدر</p>
<p>۲۰) غیرت اور حمیت کا اظہار کرنا۔ بیک چشم دیدن دو چیز را یا همه را معنی</p>	<p>بیک پیمانه کشیدن - مصدر اصطلاحی - مساوات ملحوظ داشتن در دو چیز یا دو کس یا همه</p>
<p>بهار و انداز معنی ساکت مؤلف عرض کند که مرادف (از یک پیمانه نوشیدن) است که بجایش تعریف این درست نیست - خان آرزو و صاحب گذشت (صائب) کم نه از لاله صاف و در بحر (گداو تو نگر) را در معنی این نظر بر سندا شرف این میخانه را بچالب خندان بیک پیمانه می بایشد داخل کرده اند و این تخصیص از شان تحقیق دور ۳) (ار و و) و کچو (از یک پیمانه نوشیدن) است و زله بردارش بهار خواست که اصلا</p>	<p>بیک چشم دیدن - مصدر اصطلاحی خان</p>
<p>در چراغ هدایت گوید که معنی تفاوت نکردن در از راه برد فاعل و این مرادف (از یک چشم گداو تو نگر) (تأثیر) مرا از فطرت خورشید دیدن همه را) باشد که بجایش مذکور شد (صائب) تبان این پسند آمد که بایک چشم می بیند بزرگ (۵) همچو خورشید بیک چشم جهان را و دیدن و خرد دنیا را با صاحب بحر میزبانش بهار گوید نیست از نقص بعیرت که زرب و شن گهر است که بنظر مساوات دیدن در میان دو چیز متفاوته (ار و و) ایک آنکه سب کو و کینا بقول و بی تفاوت نکردن - صاحب اند نقل نگارش - معنی سب کو ایک نظر و کینا سب کو مساوی</p>	<p>بیک چشم دیدن - مصدر اصطلاحی خان</p>

<p>سہجنا۔ سب سے ایک ہی طرح پیش آنا۔ اپنے خوشحالی داروہ کلید و قفل این منزل بیک وندانہ بیگانہ کو برابر سمجھنا۔ دیکھو (از یک چشم دیدن) می خندد و صاحب اند نقل نگارش مؤلف بیکدست و دوندوانہ بیکدست مثل جہاں</p>	<p>خرنہ الامثال و امثال فارسی ذکر این کردہ وضع پر ہننا۔</p>
<p>از معنی و محل استعمال ساکت مؤلف عرض کند بیک وندانہ سخن گفتن مصدر اصطلاحی بقول بہار و اند بیک وضع سخن گفتن مؤلف کسی کار از حوصلہ خود را نمی کند کہ درست عرض کند کہ موافق قیاس است (صائب ۵) نشود و طاقت سرانجامش ندارد (ارو) خار دیوار تو با نظارگی و باغبان ہ از دلازاری دکن میں کہتے ہیں ایک ہاتھ میں دو خرنے نہیں بیکدندانہ می گوید سخن ہ (ارو) ایک طرز پر بات سماتے "یہ کہاوت ترجمہ ہے اس فارسی مثل کرنا۔ کہنا۔</p>	<p>کا۔ مطلب یہ ہے انسان کو چاہیے کہ ہر ایک کام اپنے حوصلہ سے زیادہ نہ کرے جس کی عہدہ برائی نہ ہو سکے جیسا کہ ایک ہاتھ سے دو خرنے نہیں اٹھا سکتا۔</p>
<p>بیک وندانہ خندیدن مصدر اصطلاحی بقول بہار و اند بیک وضع ناز کشیدن است (صائب ۵) در بہارستان بیکدندانہ می بایست خندید ہ و نیست ہ ناز خار و گل بیکدندانہ می بایست خندید ہ و نیست ہ</p>	<p>بہار ذکر این کردہ گوید کہ بیک وضع خندیدن معنی ناز ہر کس را بیک وضع برداشت کردن۔ است (صائب ۵) اگر غارت اگر گل مایہ (ارو) مساوات کے ساتھ ناز ہننا۔</p>

<p>بیکیران استعمال بقول اندکوالہ فرنگ فرنگ مؤلف عرض کند کہ موافق قیاس است۔</p>	<p>بمعنی بی حد و بی نہایت۔ صاحب فدائی کہ از علی (ارو) روٹی روٹی کو محتاج کرنا۔</p>
<p>معاصرین غم بود و فرنگ خود گوید کہ ہر چیز کہ کٹا (بی کس) اصطلاح۔ بی یار و مددگار صاحب</p>	<p>و پاپانش پیدا نہ باشد (انوری) ایک (۵) آنکس کہ کش نیست کس اوست خداوند</p>
<p>چون حکم شہنشاہ در میان آمد چه باک پ خود چنان بی کس بود آن کس کہ درین خانہ کس بہت پ</p>	<p>پندار جرم بیکران آورده ام پ (ارو) بی (۲) بی کسانہ از ہمین است یعنی (بحالت</p>
<p>حد و بے حساب۔ بی کسی و بی یاری) (ظہوری) (۵) چه بی کسانہ</p>	<p>بیکیرانہ استعمال۔ این عبارت کہ اشارہ این نہادیم سر بایندش پ بغیر داغ جنون کس نماید</p>
<p>بر (بیکرانہ) گذشت مراد (بیکران) کہ بیکیش بر سر ما پ (ارو) (۱) بے کس بقول آصفیہ</p>	<p>تذکرہ شد (انوری) (۵) راہی است بیکرانہ بی یار و مددگار۔ وہ شخص جس کا کوئی دوست نہ ہو</p>
<p>غم عشق و مراد چون پای صبریت پایان نیم عا (۲) حالت بے کسی مین۔ بے بسی مین۔</p>	<p>پ (ارو) بے حد و کمیو بیکران اور بیکرانہ بی کس و کو اصطلاح۔ بقول بحر و بہار و</p>
<p>بیکر و زہ محتاج کردن مصدر و اند آنکہ قوم و برادران و رفیقان نہ داشتہ</p>	<p>اصطلاحی۔ بقول وارستہ بنان چاشت محتاج باشد (رہی شاپور) (۵) گریہ از نالیدن شاپور</p>
<p>کردن مبالغہ افلاس است (زلالی) (۵) تنطی بر من زور کرد پ از غریب بی کس و کوئی بیاد</p>	<p>بر و بوم تاراج کرد پ سخن را بیک روزہ محتاج آمد مرا پ (محمد یوسف یوسف) (۵) بروز شادی</p>
<p>کرد پ صاحبان بحر و بہار و اند ہم ذکر این کردہ و غم بی کس و کو نیستیم یوسف پ چوبلیں غم پر دانا</p>	<p></p>

چون قمری نود گردارم پر مؤلف عرض کند که فلکندن بمعنی لازم است و در شعر سیرنجات بمعنی متحد
مرادف بکیس و موافق قیاس اسم فاعل ترکیبی است حاصل هر دو برای این اصطلاح یکی است. زنان
(ارو) دیکو بن کس۔ رعنا که مقصودشان اظهار حسن خود است چون

بیکسی استعمال بمعنی بی یاری مؤلف به سیر باغ می روند چادر بر شاخی بطریق پرده

عرض کند که یای مصدری بر بکیس زیاده گردانی اندازند و بر دو شاخ نمی بندند و عادت است
دیگر هیچ (ظهوری) آکس و کوی بکیس که چادری که بر یک شاخ افکنده شود کار پرده نمی کند
گرد و چقدر بیکسی علم و ادب اصائب و بی پردگی می شود و همین باشد مقصودشان و از
تر بیکسی بدل صاف من غباری نیست به گهر غریز شوق همین آئین این مصدر اصطلاحی قائم شد که معنی آن
چون تیم می گردد (ارو) بیکسی مؤنث اظهار رعنائی کردن است محققین بالا تعریف
بیک شاخ چادر افکندن مصدر اصطلاحی خوشی نگرده اند و همین صراحت بر (بشاخ چادر
بقول و ارسته کیو کردن زنان رعنائی خود را افکندن) هم گذشت (ارو) عرض حسن کرنا
چادر خود را بجهت اظهار حسن ترکیب و اعضا۔ اظهار رعنائی کرنا۔

(صائب) هر نخل پر شکوفه درین باغ لیلی است بیک شاخ چادر انداختن مصدر
پس کز خیرگی فلکند بیک شاخ چادرش به سیرنجاست اصطلاحی صاحب بجر این را مرادف بیک
(ه) اگر بناز بیک شاخ افکنی چادر پر در شکوفه نگردد شاخ چادر افکندن گفته سندی پیش نکرده مؤلف
بشانه سافید با صاحبان بحر و بهار عجم و اند هم فکر عرض کند که عیبی ندارد و موافق قیاس است که
این کرده اند مؤلف عرض کند که در کلام متنا و افکندن و انداختن فرقی نیست (ارو)

<p>دیکھو بیک شاخ چادر انگندن کا ترجمہ ۔</p>	<p>استدعائین نامنظور ہوئیں اور ان کا کوئی حصہ منظور نہ ہو</p>
<p>(الف) بیک قرار ہون</p>	<p>بیک کنار نہادون مصدر اصطلاحی ۔</p>
<p>(ب) بیک قرار خفن</p>	<p>الف بیک بقول بہار وانند کنایہ ازد و گردن (ظہوری</p>
<p>طرز و بیک حالت ہون و (ب) بیک باز و (س) نہادہ است ظہوری ہوا می بوس و کنار خفن و حرکت در خواب نکردن (صائب س)</p>	<p>بیک کنار بوس و کنار سوگند است ۔</p>
<p>دایم بیک قرار بود بقیاریم پابی طاقی سپند</p>	<p>مؤلف عرض کند کہ معنی لفظی این بیک سو گردن</p>
<p>مراجعتہ جستہ نیست (ولہ س) رگ فسرده خود</p>	<p>و کنایہ ازد و رونا منظور کردن است (اردو)</p>
<p>را بہ بیشتر برسان پوچون مودہ ہمہ شب بیک</p>	<p>دور کرنا ۔ نامنظور کرنا ۔</p>
<p>قرار مخب پ (اردو) الف ایک حالت</p>	<p>بیکم بقول سروری بفتح با و کاف صفہ و ایوان</p>
<p>مین رہنبا (ب) ایک کروٹ سونا ۔</p>	<p>کہ بشکم نیز گویند (نامر خسرو س) بسی رفتم</p>
<p>بیک قلم اصطلاح بقول بہار وانند کنایہ از تمام مجموع</p>	<p>پس آزا ندرین پیروزہ گون بیکم پکم آمد عمر</p>
<p>(طامغید لخی س) عالم بیک قلم شدہ در چشم من سیاہ پاتاز</p>	<p>و نامد مایہ آرزو آرزو را کم پ صاحب رشیدی</p>
<p>مشق خط شدہ روی چو ماہ قند خطش گرفتہ مغیر و رابہ</p>	<p>گوید کہ ظاہر تصحیف بشکم است صاحب جامع</p>
<p>یک قلم یار کسی مہاد چور و سیاہ من پ مؤلف عرض کند</p>	<p>ہم ذکر این کردہ و خان آرزو در سراج با شید</p>
<p>کہ موافق قیاس است (اردو) یک قلم کہہ سکتے ہیں ۔</p>	<p>اتفاق دارد و بشکم را اصل می پذیرد و مؤلف</p>
<p>تمام تر دکن مین یک قلم کا استعمال ہے جیسے اس نے</p>	<p>عرض کند کہ ما بشکم گذشت اشارہ اصلیت آن کردہ</p>
<p>یک قلم میری استدعاؤن کو نامنظور کر دیا یعنی میری تمام</p>	<p>وصفہ و ایوان شکم منزل را ماند و موقدہ اول</p>

<p>بی کنار استعمال۔ (۱) صفت آب و دریاست (۲) مجازاً بمعنی بی حد و این کنایہ باشد (صائب لہ) حذف و پس از ان تختانی با ظہار کسرہ زیادہ کردند و چشم روشن مایہی درون پردہ آب بود و شاید است کہ در آب بی کنار محجب بود (ولہ لہ)</p>	<p>نژاد پس دیگر لغات مرادف آن کہ گذشت مبتدل همان است کہ صراحتش بہر را بنا کردہ و این مخفف آن کہ فارسیان شین مجہ را از شکم حذف و پس از ان تختانی با ظہار کسرہ زیادہ کردند و چشم روشن مایہی درون پردہ آب بود و شاید (اردو) دیکھو شکم۔</p>
<p>بی کم و کاست استعمال۔ بقول اندکجو گوہر از گردیتی ساحل انشائی کند پور نہ فرنگ فرنگ بمعنی بی نقصان یعنی کامل و متمم آن دریا ی رحمت بی کنار افتادہ است مؤلف عرض کند کہ بمعنی حقیقی است یعنی (ولہ لہ) مزار و از شکست خلق پروا دیند چیزی کہ کمی و کاستگی ندارد کامل است بمعنی حق بین بود کہ کشتی بی خطر باشد چو دریا بی کنار بحم ہم بر زبان دارند گویند بی کم و کاست افتد بود (انوری لہ) باقی بدوامی کہ شد و شد رائش را قبول کردم و در تحقیق و وزان چون عمر ابد بی کنار باشد پرمؤلف عرض کند بی کم و کاست برآمد و بی کم و کاست موافق قیاس است (اردو) بے کنار۔ احوالش را بیان کردم و (اردو) بے کم دریا اور سمندر کی صفت میں استعمال و کاست بقول آصفیہ بغیر گھٹانے بڑھانے کر سکتے ہیں بمعنی بے ساحل یعنی وہ دریا جس ٹھیک ٹھیک جون کاتون۔ صحیح صحیح۔ کو کنارہ ہی نہو مبالغہ ہے۔ (۲) بے حد۔</p>	<p>بی کم و کاست استعمال۔ بقول اندکجو گوہر از گردیتی ساحل انشائی کند پور نہ فرنگ فرنگ بمعنی بی نقصان یعنی کامل و متمم آن دریا ی رحمت بی کنار افتادہ است مؤلف عرض کند کہ بمعنی حقیقی است یعنی (ولہ لہ) مزار و از شکست خلق پروا دیند چیزی کہ کمی و کاستگی ندارد کامل است بمعنی حق بین بود کہ کشتی بی خطر باشد چو دریا بی کنار بحم ہم بر زبان دارند گویند بی کم و کاست افتد بود (انوری لہ) باقی بدوامی کہ شد و شد رائش را قبول کردم و در تحقیق و وزان چون عمر ابد بی کنار باشد پرمؤلف عرض کند بی کم و کاست برآمد و بی کم و کاست موافق قیاس است (اردو) بے کنار۔ احوالش را بیان کردم و (اردو) بے کم دریا اور سمندر کی صفت میں استعمال و کاست بقول آصفیہ بغیر گھٹانے بڑھانے کر سکتے ہیں بمعنی بے ساحل یعنی وہ دریا جس ٹھیک ٹھیک جون کاتون۔ صحیح صحیح۔ کو کنارہ ہی نہو مبالغہ ہے۔ (۲) بے حد۔</p>

بی کنار اصطلاح۔ بقول رشیدی بفتح باو کاف نام شہری آباد کردہ جمشید کہ پای تخت افراسیاب
بود (نام خسرو لہ) منہ دل بر جہان کنز بیخ بر کند پو جہان جم را کہ او آگن بیکند پو صاحبان

جامع و سراج و هفت هم ذکر این کرده اند مؤلف عرض کند که وجه تسمیه این متحقق نشد -

(اردو) بیکند ایک شهر کا نام ہے جو جمشید کا آباد کیا ہوا اور افراسیاب کا پای تخت تھا

بیک نفس استعمال - بقول روزنامہ بحوالہ موافق قیاس است (اردو) ایک نقطہ

سفرنامہ ناصرالدین شاہ قاجار معنی یکدم مور پر نشانہ باندہنا -

عرض کند کہ یک نفس معنی یکدم است و موقده **بیکوئی** اصطلاح بقول وارستہ بکاف تازی

بروزیادہ کردہ اند کہ افادہ معنی در کند پس بواور سیدہ مرادف بیکسی کہ کس کوی مرادف

معنی این بہ یکدم است نہ یکدم (اردو) ایک یکدگیر است (سنجر کاشی) نسیم وارز آوارگی

دم مین - ایک لحظہ مین - و بیکوئی مرادف از دہ بلبل باشیانہ خویش پرتاب

بیک نقطہ نشانہ فتن مصدر اصطلاحی بحر و بہار عجم و اند ذکر این کرده اند صاحب غیاث ذکر

بقول رہنما بحوالہ سفرنامہ ناصرالدین شاہ قاجار (بی کوی) یعنی بیکس کردہ مؤلف گوید کہ بیک

نشانہ بستن بر یک نقطہ مؤلف عرض کند کہ بر این زیادہ کردہ اند و بس (اردو) و یکو بیکسی -

بیک بقول ملحقات برہان در ترکی زبان معنی صاحب و خداوند است صاحب بولچا

ذکر این معنی خان زادہ و سردار زادہ کردہ مؤلف عرض کند کہ فارسیان ہم استعمال این

کر دہ اند و بگ بجذف تحتانی و (بی) بجذف کاف فارسی مخفف انیت و معنی حقیقی این بقول

صاحب لغات ترکی معنی امیر و بلند مرتبہ (اردو) بی - بگ - بیک - ترکی مین بلند مرتبہ کا لقب ہے

بگادہ اصطلاح - بقول اند بحوالہ فرنگی از زبان تنفر باشد و (۲) یعنی نامر مؤلف

فرنگی بالکسر و فتح دال مہملہ و ہای زدہ دال آنکہ عرض کند کہ گادہ از مصدر گادون است کہ

<p>بمعنی گانیدن بجای خود می آید و اصل این هر دو در آخر لفظی دیگر افاده سنی فاعلیت کند از همین مسد ر گانیدن است که اشاره این بر است پس معنی لفظی این بی خداوند بی مالک و با دگان گذشت پس گاه افاده معنی اسم حالت ناپرسیانی دارند و کنایه از کار بی فرو مفعول کند معنی حقیقی پیوسته و چسبیده و کنایه بی گاری هم به همین معنی آمده چنانکه صاحب از جمیع کرده شده و بی برای نفی و برگاه معنی ناصری بذیل این ذکرش کرده (مثل) بی گاری جماع نموده شده و کنایه از نامرد و معنی اول به از بی گاری (معاصرین عجم این را (۲) معنی هم بجاز آن (ارود) (۱) عورتون سے نفرت فاعل ترکیبی هم استعمال کنند معنی کسی که از و کار رکنه والا (۲) نامرد (دیکھو باہون) کانہہ بی فرد گیرند (ارود) (۱) بیگار بقول آصفیہ بیگار استعمال بقول برهان باثانی مجہول فارسی اسم مؤنث - حاکمانہ کام جو رعایا سے جبر و بکاف فارسی بروزن بزار کار فرمودن بی فرد لیا جائے - بے فرد کام (۲) بیگاری - فارسی - ہم معنی کار بفرمانید و اجرت دهند صاحب سروری مذکور - وہ فرد و رجوعا کمانہ طور پر بلا اجرت بلایا جا گوید کہ (۱) معنی کار بی فرد باشد (شرف شفرہ - دکن میں اس کو بیگار بھی کہتے ہیں) (بحر ۵) (۵) علت کہ چون نگین سلیمان قاده است بیگار یون کی شکل سبر کی جہان میں پائتارے جمشید را بسخر و بیگار می برد یک صاحبان شیخ باندہ باندہ کے ہم نے اٹھائے رنج و جامع و ہفت و سراج و ناصری و اند ہم ذکر (الف) بیگارگان استعمال بقول مؤید و این کردہ اند مؤلف عرض کند کہ گار بہ کاف ہفت جمع بیگانہ مؤلف عرض کند کہ ضرورت فارسی معنی خداوند ہم آمدہ و آنچه بحالت ترکیب بیان این مذشت کہ بقاعدہ فارسی جمع است</p>	<p>بمعنی گانیدن بجای خود می آید و اصل این هر دو در آخر لفظی دیگر افاده سنی فاعلیت کند از همین مسد ر گانیدن است که اشاره این بر است پس معنی لفظی این بی خداوند بی مالک و با دگان گذشت پس گاه افاده معنی اسم حالت ناپرسیانی دارند و کنایه از کار بی فرو مفعول کند معنی حقیقی پیوسته و چسبیده و کنایه بی گاری هم به همین معنی آمده چنانکه صاحب از جمیع کرده شده و بی برای نفی و برگاه معنی ناصری بذیل این ذکرش کرده (مثل) بی گاری جماع نموده شده و کنایه از نامرد و معنی اول به از بی گاری (معاصرین عجم این را (۲) معنی هم بجاز آن (ارود) (۱) عورتون سے نفرت فاعل ترکیبی هم استعمال کنند معنی کسی که از و کار رکنه والا (۲) نامرد (دیکھو باہون) کانہہ بی فرد گیرند (ارود) (۱) بیگار بقول آصفیہ بیگار استعمال بقول برهان باثانی مجہول فارسی اسم مؤنث - حاکمانہ کام جو رعایا سے جبر و بکاف فارسی بروزن بزار کار فرمودن بی فرد لیا جائے - بے فرد کام (۲) بیگاری - فارسی - ہم معنی کار بفرمانید و اجرت دهند صاحب سروری مذکور - وہ فرد و رجوعا کمانہ طور پر بلا اجرت بلایا جا گوید کہ (۱) معنی کار بی فرد باشد (شرف شفرہ - دکن میں اس کو بیگار بھی کہتے ہیں) (بحر ۵) (۵) علت کہ چون نگین سلیمان قاده است بیگار یون کی شکل سبر کی جہان میں پائتارے جمشید را بسخر و بیگار می برد یک صاحبان شیخ باندہ باندہ کے ہم نے اٹھائے رنج و جامع و ہفت و سراج و ناصری و اند ہم ذکر (الف) بیگارگان استعمال بقول مؤید و این کردہ اند مؤلف عرض کند کہ گار بہ کاف ہفت جمع بیگانہ مؤلف عرض کند کہ ضرورت فارسی معنی خداوند ہم آمدہ و آنچه بحالت ترکیب بیان این مذشت کہ بقاعدہ فارسی جمع است</p>
--	--

(الفوری ۵) این نہ خلق است نور خورشید بیگانه - دیکھو بے تاقہ (۲) نادر -

است کہ یہ بیگانگان رسد چون جویش بد و از بہان **بیگانہ آشنا نام** اصطلاح - بقول اند

بیگانہ است ..... بحوالہ منظر العجائب معشوق را گویند مؤلف

(ب) بیگانگی از ریوت یا مصدری کہ بقول عرض کند کہ کنایہ است موافق قیاس (ارو)

اند بحوالہ فرنگ فرنگ مقابل بیگانگی است مؤلف معشوق - مذکر -

عرض کند کہ ترجمہ غیریت باشد و بس و ..... (الف) بیگانہ داشتن استعمال - الف

(ج) بیگانہ بقول اند بحوالہ فرنگ فرنگ (ب) بیگانہ ساختن بمعنی نا آشنا

(۱) مقابل بیگانہ - صاحب فدائی کہ از علمای محاکم (ج) بیگانہ شدن داشتن و کنایہ

عجم بود می فرماید کہ دو شمان آشنا و خویش است از دور داشتن ہم (ظہوری ۵) بیگانہ دہم

و آن کسی است کہ ناشانت باشد و از مردم و زود و در راوی ہ اشک آشنای گوشہ نشیم

کسان خود نباشد مؤلف عرض کند کہ مخفف بی ترجمت ہو (ب) مرادف (الف) (صائب)

بیگانہ کہ یک یا حذف شدہ بیگانہ باقی ماند و صاحب فرنگی طلعتی کزدین مراب بیگانہ می سازد ہ اگر در

غیبات این را دہا بمعنی نادر ہم گفتہ و مابدون سند کہ بہ رومی آور دہ تیانہ می سازد ہ و (ج) لازم

استعمال تسلیمش نہ کنیم کہ از نظر ما گذشت و اگر بنظر ہر دو (ظہوری ۵) چہ مغرما کہ شد از عقل و

آید مجاز معنی اول و انیم (ارو) الف بیگانگی ہوش بیگانہ ہوشیم نافہ چین از کجاست مید انم

جمع (ب) بیگانگی بقول آصفیہ - اسم نوتش فارسی مؤلف عرض کند کہ ہر ہر مصدر مرکب

بغاوت - غیریت - بیگانگی کے خلاف (ج) (۱) موافق قیاس است (ارو) الف بیگانہ

(ب) بیگانہ کرنا (ج) بیگانہ ہونا۔	و معنی اول مجاز آن مؤلف عرض کند کہ معنی دوم
بیگانہ کیش اصطلاح بقول صاحب فرنگ	حقیقی است و معنی سوم مجاز آن و بمعنی اول مختلف
فدائی کہ از علمای معاصر عم بود آنکہ از مردم کیش خود ہم آئین نباشد مؤلف عرض کند کہ اسم	(بی پگاہ) (انوری ۵) اندر صریح پرده و شیرگان غیب بہ رایش ز راستی کہ و بیگاہ محرم است ۴۔
فاعل ترکیبی است و مراد از وضع بیگانہ دارندہ و خود بیگانہ (اردو) بیگانے کی وضع کہنے والا	(اردو) (۱) شام۔ مؤثت (۲) بے وقت دسیر۔ مؤثت۔
بیگانہ وش استعمال بقول اندجوالہ	بی گاہان اصطلاح صاحب بحر بذیل بیگاہ
منظر العجائب کنایہ از معشوق مؤلف عرض کند کہ گوید کہ معنی وقت شب بالف و نون زائدہ باشد کہ موافق قیاس است (اردو) معشوق بنگر و صاحبان اند و غیاث ہمزانش مؤلف عرض	کند کہ فرید علیہ بیگاہ بمعنی اول اوست و قیاس می خواهد کہ بہرہ معنی (بی گاہ) باشد معاصرین عم
بی گاہ استعمال بقول برہان بروزن	بہرہ معنی بر زبان دارند (اردو) دیکھو
بیراہ (۱) بمعنی شام کہ در برابر صبح باشد و (۲) غیر وقت و (۳) درنگ را نیز گویند۔ صاحب	بے گاہ کہ تینون معنی۔
بہرہ معنی اول و دوم کردہ نسبت معنی اول	(۱) بیگزادہ استعمال۔ صاحب رہنما
می فرماید کہ متقابل پگاہ است کہ صبح را گویند۔	(۲) بیگزادہ استعمال۔ صاحب رہنما
صاحب فدائی بر معنی دوم قانع و صاحب جامع	معنی اولاد میرزا و سردار زادہ مؤلف عرض
متشوق با برہان در بہرہ معنی۔ خان آرزو در سرچ	شاہ قاجار گوید کہ (۱) بمعنی بزرگ زادہ و (۲) گوید کہ اغلب کہ در اصل بمعنی بی وقت است

که موافق قیاس است فارسیان لغت ترکی (بیگ) اول کرده مؤلف عرض کند که معنی دوم به
 رابعاده خود استعمال کرده اند (ارو) (۱۱) ترکیب فارسی است و بمعنی اول فارسیان استعمال
 امیرزاده - مذکر (۲) امیرزاده سردارزاده این بفتح کاف کنند و بدین تصرف مفرس خیم
بیگلر بیگ اصطلاح - بقول صاحب رهنما جواد (ارو) (۱) بیگم بقول آصفیه ملکه - خاتون
 سفرنامه ناصرالدین شاه قاجار لغت ترکی است بیژی - امیرزادی - نوابزادی - شریف
 بمعنی سردار و فارسیان استعمال این می کنند زادی - مؤنث (۲) میرے سردار -
 صاحب اند بخواه غیاث گوید که لغت ترکی است **بی گمان** استعمال - بقول طعقات برهان بمعنی
 بمعنی امیرالامرا سپه سالار مؤلف عرض کند تحقیق و یقین صاحبان اتد و هفت و مؤید
 که معنی بیان کرده محققین آخر الذکر موافق قیاس هم ذکر این کرده اند مؤلف عرض کند که
 ولیکن استعمال معاصرین عجم همانست که ذکرش است موافق قیاس است که چون شک و شبهه نباشد
 رهنما کرد صاحب طعقات برهان بر (بیگ لر بیگی) گوشت مرتبه یقین دارد (انوری ۵) آب اگر بر
 که بمعنی خداوند و امیرامیران است (ارو) آتش آید از نهیب عدل او بیگان کرد و مذکور
 سردار - امیرالامرا - سپه سالار - مذکر - باد و خاک آمیزگار (ارو) بے شک
بیگم بقول اتد (۱) بکسر کاف فارسی لغت ترکی و کمیو بے شبهه -
 است بمعنی زن بیگ و میم درین لغت برای **بی گناه** استعمال - بقول اند بخواه فرنگ
 تائیت است چنانکه خانم زن خان و بفتح کاف فرنگ بمعنی بی جرم مؤلف عرض کند که موافق
 فارسی (۲) امیرمن - صاحب هفت هم ذکر معنی قیاس است (ارو) بے گناه بقول آصفیه

بے قصور۔ بے خطا۔

بیرہ مختلف بیگاہ است کہ وقت شام وغیر وقت

بی گناہ از درہ عمر ترسد مثل حیات

و درنگ باشد۔ صاحبان مؤید و ہفت و غیاث

ہم ذکر این کردہ اند و خان آرزو در سراج بذیل

تخریہ الامثال ذکر این کردہ از معنی ساکت

بیگاہ این را آورده مؤلف عرض کند کہ مختلف

مؤلف عرض کند کہ مرادف (آن را کہ حیات)

ہمان بیگاہ است کہ گذشت بحذف الف۔

پاکست از محاسبہ چہ پاک (ارو) دیکھو

(الفوری) بودہ بر باد خواہہ بیگاہ و گاہ پگا

(آن را کہ حساب پاک است از محاسبہ چہ پاک)

ساقیت پر شراب چورنگ پ (ارو) دیکھو بیگاہ

بیکور کردن مصدر اصطلاحی بقول

بیگاہ استعمال۔ یعنی وقت و ناما وقت

سروری در ملحقات۔ کنایہ از پنهان کردن

است (الفوری) اگر ز حاتم طائی مثل زند

وبی نشان ساختن است (ابو الفرج)

بجوہ کہ نام چند بدای برسم بیگاہ و گاہ و مخفی بنا

رای بہ تدبیر پیر قلعه بہ پرداخت و خم زود

کہ استعمال (گاہ و بیگاہ) بر زبان معاصرین عجم مشہر است

بیکور کردن نام و نشان را پ مؤلف عرض

ارو) وقت یہ وقت بقول آصفیہ موقع

کند کہ موافق قیاس است (ارو) بے نام

پراور ہا موقع۔ ہر وقت۔ علی الدوام۔

و نشان کرنا۔ مٹا دینا۔

بیکور برہان با کاف فارسی بروزن ہمیشہ۔ برابر۔

بیکور برہان با کاف فارسی بروزن

بیل بقول برہان بٹانی مجہول بروزن فیل (۱) الٹی باشد آہنی کہ باغبانان و امثال ایشان

بدان گفتند۔ صاحبان سروری و رشیدی و ناصری بر معروف قانع صاحبان جامع و سراج ہنر

برہان و صاحب رہنما جو الہ سفر نامہ ناصر الدین شاہ قاجار ہم این را آورده صاحب بول چال ترجمہ

بیل بقول برہان بٹانی مجہول بروزن فیل (۱) الٹی باشد آہنی کہ باغبانان و امثال ایشان

این زبان ہندی گہ آل و پھاوڑا گوید و صاحب فدائی کہ از علمای معاصر عجم بود صراحت فرمود
 کرده کہ تختہ آہنی باشد پہن کہ یک سرش تیز است و سر دیگرش چوبی است سر و تہ کی کہ درازیش از
 دو گز و نیم تا ستہ گز است و آن را (بیل دستہ) گویند بہ در بندی استوار کردہ با آن زمین را بر
 کشت می کنند و آمادہ می کنند **مؤلف** عرض کند کہ اسم جامد فارسی زبان است (اردو)
 پھاوڑا بقول آصفیہ ہندی اسم مذکر بی شصت صاف کرنے کا اوزار بکسی بیلچہ گل سفایو
 خیال کرتا ہے کہ اس کا صحیح ترجمہ پھاوڑا نہیں ہے بلکہ وہ آلہ ہے جو پھاوڑے کے مشابہ ہے
 قدیم ہوتا ہے جس سے زمین کشت صاف کی جاتی ہے اس کا اردو نام معلوم نہیں کیا۔ صاحب
 بول چال کی غلطی ہے کہ اس کے ترجمہ میں پھاوڑا لکھا۔

(۲) بیل۔ بقول بہان پاروئی رانیز گویند کہ شتی بانان بھتہ راندن غراب سازند و بقول
 صاحب سروری چوبی کہ بہ آن کشتی راند (ایسر خسرو) موج سوی جاریہ می برد دست
 بیل بسپیش می کرد پست و صاحب رشیدی می فرماید کہ تختہ بر ہیئت بیل کہ بر چوبی نصب کنند کشتی
 بدان راند و بہندی نیز بیل گویند صاحب ناصری ہمزبانش (سعدی) کہ نوئم کہ در پنجہ اقبیل
 گویند پیش تیرم کم از بیل نیست و صاحبان جامع و سراج ہمزبان بہان صاحب فدائی گوید کہ
 آنچہ بدان کشتی ہا کو چک نامی راند از تختہ ہای چوبین است پارو ہم می نامند و برف نیز از ان می روند
مؤلف عرض کند کہ مجاز معنی اقول است و نظریہ شبابت این را بدین اسم موسوم کردند و فرق
 ہمین قدر است کہ روی پہن این را بچوب می سازند و آن را از آہن (اردو) چتو بقول
 آصفیہ ناو چلانے کا ڈانڈ اور ڈانڈ پر فرمایا ہے "ناو کھینے کا بانس یا تلی"

(۳) بیل - بقول برہان و جامع نام میوہ ایست در ہندوستان مشابہ بہ ہی عراق - خان
آرزو در سراج می فرماید کہ بدین معنی لغت ہندیت مؤلف عرض کند کہ ماحقیقت این را
بر اہل بیان کردہ ایم (ارو) و یکھو آہل کے پہلے معنی -

(۴) بیل - بقول برہان بلغت زند و پازند یعنی چاہ باشد مطلقاً کہ عبری بتر خوانند مؤلف
عرض کند کہ فارسیان قدیم ہمیں بتر عبری را بقاعدہ تبدیل مفرس کردہ اند کہ ہمزہ بیادری مہمل
بہ لام بدل می شود چنانکہ - اگدش و یکدش و چار و چہال دیگر ہیچ (ارو) باولی - مؤنث -
(۵) بیل - بقول برہان و جامع سبدر سرگین کشی و کشی را گویند مؤلف عرض کند کہ اسم
جامد فارسی زبان است (ارو) مثل پہاؤڑے کے ایک سر پہن چہار و جس سے کچرا اور موڑ
کا میلا صاف کرتے ہیں - مذکر -

(۶) بیل - بقول جہانگیری در ملحقات بابای معروف ماہ باشد کہ در برابر سال است
مؤلف عرض کند کہ دیگر محققین ذکر این نکرده اند و معاصرین عجم ہم بر زبان ندارند
اگر نہ استعمال بدست آید این را ہم اسم جامد فارسی زبان گوئیم (ارو) ہمینہ - مذکر -

<p>بیل پروا - اصطلاح - بقول اند سچوالہ است و از وجہ تسمیہ این خبر ندارند مؤلف فرنگ فرنگ بالکسر مردی کہ برای تقسیم مال عرض کند کہ امرای قدیم کبیہ ہای کم عرض باریک خیرات و صدقات پیش امر اقرار باشد - دیگر یعنی بقدر عرض پول و پرا از پول درست می کرد کسی از محققین فرہس ذکر این نکرده معاصرین عجم کہ در از می بود و ملازم خاص شان اینچنین کہ گویند کہ حالا بر زبان نیست ولیکن فارسی قدیم مستعد و پرا از پول و زربا خود می داشت و آن</p>	<p>بیل پروا - اصطلاح - بقول اند سچوالہ است و از وجہ تسمیہ این خبر ندارند مؤلف فرنگ فرنگ بالکسر مردی کہ برای تقسیم مال عرض کند کہ امرای قدیم کبیہ ہای کم عرض باریک خیرات و صدقات پیش امر اقرار باشد - دیگر یعنی بقدر عرض پول و پرا از پول درست می کرد کسی از محققین فرہس ذکر این نکرده معاصرین عجم کہ در از می بود و ملازم خاص شان اینچنین کہ گویند کہ حالا بر زبان نیست ولیکن فارسی قدیم مستعد و پرا از پول و زربا خود می داشت و آن</p>
---	---

کیسه را بیدیه نام بود و بیدیه بر دار بجم بولی بهر کی و جادو دارد که از لغت پیل که بیای فارسی یعنی
 از سائلین یک بیدیه حواله می کرد اگر چه اهل لغت کیسه می آید به تبدیل بیای فارسی به فتحه (چنانکه
 از بیکه ساکت اند و لیکن قرین قیاس است که حتی اسب و اسب) و زیادت الف زائد در آخرش
 لفظی بیدیه منسوب به بیل و کنایه از همان کیسه پرانه این مرکب وضع کرده باشند و این بهتر از ماخذ
 پول باشد که در درازی شبیه بدسته بیل اول ذکر است. (ار ۹۹) بیل بر دار
 است آنچه محقق میندثراد این را به الف نوشته بقول آصفیه مذکور فارسی و ده شخص جو
 غلطی کتابت می نماید و الله اعلم بحقیقه الحال خبرات کے رویہ کی ٹھیلی لیکر چلے۔

بیلای بقول طحات بریان کبر اول و سکون ثانی مجهول و لام الف و قاف ساکن بجای سرد
 که بجهت تابستان در زیر زمین کنند صاحبان بهفت و اندم هم ذکر این کرده اند مؤلف عرض
 کند که بقول لغات ترکی در ترکی زبان بالائی بهمین معنی آمده جادو دارد که فارسیان الف را به یا
 بدل کرده مغرس کرده اند چنانکه حساب و حیتب و همین است اماله و لیکن عجب است که محققین
 اهل زبان این را ترک کرده اند (ار ۹۹) ته خانه مذکر و دیکهو بادغر۔

بیلایک صاحب اند بجاؤه فرنگ و صاف گوید که بخولی و ترکی (۱) ساعد و ساق دست
 و (۲) معرفت و (۳) تحفه باشد مؤلف عرض کند که همه محققین فارسی زبان ازین کتاب
 صاحب لغات ترکی بلک بمعنی ساعد نوشته بدون سند استعمال این را اسم جادو فارسی زبان
 ندانیم (ار ۹۹) (۱) ساعد و دیکهو ارم (۲) معرفت و مؤثث (۳) تحفه مذکر۔

بیلای بقول برهان با اول بیای رسیده و ثالث بالف کشیده و تحتانی زده بلغت زنده و

چاہے باشد مطلقاً کہ عربان بسر خوانند صاحبان ناصری و ہفت و اندھم ذکر این کرده اند۔
مؤلف عرض کند کہ بتل بر معنی چہار ش بہمین معنی گذشت و بتلایا زیادت الف مرید علیہ
 آن باشد کہ بران یای آخر ہم زیادہ کردند و صراحت ماخذ بتل بمعنی چاہ ہمد را بجا کردہ ہم
 (ارو) دیکھو بتل کے چوتھے معنی۔

بیلچہ بقول اندجوانہ فرنگ فرنگ کہہ کر موافق قیاس است (ارو) غافل۔ بے التفات صاحب
 اول و فتح جیم فارسی بمعنی کند خورد و **مؤلف** نے بے لحاظ کو اردو میں بمعنی بے شرم لکھا ہے۔
 عرض کند کہ اگرچہ دیگر می از محققین لغات **بیلدار** استعمال بقول اندجوانہ فرنگ
 فرس ذکر این نکرد و لیکن موافق قیاس است فرنگ آنکہ بیل کار کند۔ صاحب فدائی گوید
 از قبیل باغیچہ و امثال آن کہ کلمہ چہ افادہ کہ کسی کہ کارش کردن زمین است از بیل و
 معنی تصغیر کند کہ مرکب است یا بیل بمعنی مانند آن **مؤلف** عرض کند کہ موافق قیاس است
 اولش (ارو) **بیلچہ** بقول آصفیہ **بیلدار** (ارو) بیلدار بقول آصفیہ۔ فارسی۔ اسم
 اسم مذکر ایک اوزار کا نام ہے جس سے **بیل** نکرتے ہیں۔ وہ قلی جو اپنا ذاتی بھاؤڑ اپنے پاس رکھے
 باغبان روشن اور کیا ریان بناتے ہیں اسکی بھاؤڑ سے کام کرنے والا بھوونے والا
 ٹوڈی بڑی ہوتی ہے اور بیل بھاؤڑ سے **بیل ژون** استعمال۔ صاحب آصفی ذکر
 این کردہ از معنی ساکت **مؤلف** عرض کند
 کا سا ہوتا ہے۔

بی لحاظ استعمال بقول اندجوانہ فرنگ کہ کار از بیل کردن (بیل زن) اسم فاعل **بیل**
 فرنگ۔ غافل و بی التفات **مؤلف** عرض کند از ہمیں است کہ صاحبان بحر و بہار ہم ذکرش

کر دہ اند و گویند کہ آنکہ بہ بیل کار کند چون باغبان گوید کہ تحقیق آنست کہ پیستہ بیای فارسی است
و دہقان و مانند آن (نظامی ۷) ہمان بیل زن و بیل ہمان قیل و استہ فحشف استخوان و استخوان
مروآلت شناس پکند بیکش را بہ بیلی قیاس پک - بیل عاچ است و ساعد خوجان را در سفیدی
(ارو ۹) بیلداری کرنا بہ بیل سے کام کرنا اور بجای تشبیہ کنند و چون انگشتان نیز از اجزای
ساعدند مجازاً بر انگشتان نیز اطلاق شدہ ہے۔

بیلر شیک اصطلاح - بقول رہنما سفرین بلجیم جامع ہم ذکر ہر دو معنی کردہ و خان آرزو در سر
است **مؤلف** عرض کند کہ جمیم بدل شد بہ تذکرہ ہر دو معنی گوید کہ تحقیق آن در بیای فارسی
زای فارسی چنانکہ کچ و گڑ و میم بدل شد بہ کاش می آید و در انجامی نوید کہ معنی دوم بیای تان
و ہمین مثال این قسم تبدیل معاصرین عجم است (حکیم سدی ۷) بہ پیستہ سنبل ہمین دستہ
معنی مباد کہ بلجیم لغت زبان لاطینی است و سلطنتی کرو پکد بر نیز بیستہ راختہ کرد پک (ناصر خسرو
مختصری را نام است کہ در میان فرانس و آئرلند ۷) آن قد چون چار چو چیمپر شد پک پر شوح گشت
و بحر منی واقع است (ارو ۹) بلجیم ایک سلطنت دست چو پیستہ پک **مؤلف** عرض کند کہ معنی
کا نام ہے جو فرانس اور آئرلند اور جرمن حقیقی (پیستہ) استخوان پیل و کنایہ باشد از
کے در میان واقع ہے۔ انگشتان کہ مشابہ آنست و این بہ تبدیل بای

پیستہ بقول برہان باثانی مجہول بر وزن پیستہ فارسی مؤجدہ مبتدل آن چنانکہ اسپ و اسب
انگشتان دست را گویند و (۲) نوعی از گل ہم و کیفیت مزید معنی دوم ہیچ بوضوح نہ پیوست
صاحب نامری بذکر قول برہان و معنی اول کہ محققین مفردات طب ازین نبت ساکت محققین

فارسی زبان صراحت فرید نکرده اند عجبی نیست	زبان دانیم نہ مبدل پیستہ و صراحت فرید
کہ آن ہم سفید رنگ و شبیہ استخوان فیل شد	بیر پیستہ بہ بای فارسی می آید (ارو) (۱) انگلیان
ولیکن نظر بہ صراحت خان آرزو و غیر صراحت	مؤنت (۲) ایک پھول کا نام جس کی کال
دیگران این را بمعنی دوم اسم جامد فارسی	تعریف معلوم نہ ہو سکی۔ مذکر۔

بلیغت بقول شمس در فارسی زبان نام ستارہ کہ اور از ہرہ خوانند مؤلف عرض کند کہ ہمہ محققین ازین ساکت و معاصرین عجم بر زبان نذرند مجرد قول شمس بدون سند استماع اعتبار را شاید و ہمین لغت بہ ہمین معنی بہ فای چہارم عرض غین مجہدی آید عجبی نیست کہ محقق بی تحقیق بتصحیف نقاش کردہ (ارو) زہرہ دیکھو نامہید۔

(۱) بلیغوس بقول صاحب شمس ہر دو بہ اول کمسور و لام موقوف نام گھی کہ بر کنارہ اش

(۲) بلیغوش نقطہ ہای سیاہ باشد مؤلف عرض کند کہ اگر سند استعمال پیش شود تو انیم

قیاس کرد کہ (۱) مبدل (۲) کہ شین مجہد بہ ہلہ بدل شود چنانکہ گشتی و گستی و (۲) مبدل پلغوش کہ بیای فارسی بجایش می آید چنانکہ اسب و اسب (ارو) دیکھو پلغوش۔

بلیغت بقول برہان انیم ثالث بروزن می گفت ستارہ زہرہ را نام است صاحبان

سروری و جامع و ہفت ہم ذکر این کردہ اند خان آرزو در سراج گوید کہ (بی دخت) بہمین

معنی گذشت اغلب کہ این تصحیف آن باشد مؤلف عرض کند کہ ما صراحت ماخذ (بیخت)

ہم را بنجا کردہ ایم و آن را ازین ہیچ تعلق نباشد و نہ قاعدہ تبدیل بجارش می خورد و جزین

فیت کہ باعتبار صاحب جامع کہ محقق اہل زبان است این را اسم جامد فارسی قدیم دانیم

(ارو) زہرہ دیکھو انا ہید۔

بلیقان بقول برہان و جامع و ہفت بفتح اول و قاف بالف کشیدہ بروزن پہلوان شہرست
از ولایت اتران مابین شیروان و آذربایجان مؤلف عرض کند کہ وجہ تسمیہ این معلوم نشد
(ارو) بلیقان ایک شہر کا نام ہے جو ولایت اتران سے ہے اور شیروان اور آذربایجان
کے درمیان واقع ہے۔ مذکر۔

سیک بقول برہان و سروری و رشیدی و نامری و جامع و سراج بفتح اول بروزن بیک
(۱) مشور پادشاہان مؤلف عرض کند کہ اسم جامد فارسی زبان است (ارو) مشور۔
بقول آصفیہ فرمان شاہی۔ پروانہ۔ مذکر

(۲) **سیک**۔ بقول برہان و سروری و رشیدی و نامری و جامع و سراج قبالہ خانہ و باغ
و امثال آن مؤلف عرض کند کہ مجاز معنی اول است (ارو) قبالہ بقول آصفیہ عربی
اسم مذکر۔ بکری پتر۔ سند ملکیت۔ مکان یا جاگیر وغیرہ کا وہ کاغذ جس سے ملکیت ثابت ہو۔
مکان کا کاغذ یا سند۔

(۳) **سیک**۔ بقول برہان و جامع و سراج تیری را گویند کہ پیکان آن دو شاخ باشد۔ صفا
سروری می فرماید کہ این را فیلک نیز گویند (شمس فخری ۵) ایاشہی کہ بدوزی بروز
کین و مصاف پر بر آسمان رہ و خورشید را بیک بیک پر (غمید لویکی ۵) بلیکش وقتی
کہ از چرخ درشت آید برون پر نرمی موم آن نفیس در سینہ سندان نہاد پر دانوری ۵
شاہی کہ چو کردند قران بلیک و دستش پر البتہ بجان خم مذہب حکم قران را پر مؤلف عرض کند

که مجاز معنی چهارم می نماید و گیر بیچ (ارو) و تیر حبس کے پیکان میں دو شاخ ہوں۔ مذکر
 (ہم) بیک۔ بقول برہان و جامع و سراج کبر اول و ثانی مجہول نوعی از پیکان کہ آن را
 مانند بیل کو چکی سازند و پیکان شکاری نیز گویند و فرماید کہ بقول مؤید ہندست و لیکن در فارسی
 مستعمل۔ صاحب سروری ذکر این کرده (شاه طاہر) ہست در چشم شیاطین ہواجرم
 شہاب بی ثفا و تو چو تیری کہ نثار و بیک پر صاحب رشیدی ہم ذکر این کرده صاحب
 ناصری گفتہ این را بیکہ نیز گویند مؤلف عرض کند کہ کاف تصغیر بر بیل زیادہ کردہ اند
 و بس (ارو) تیر کی ایک قسم جس کی نوک مثل بھاوڑے کے پھیلی ہوئی ہو۔ مذکر۔

<p>سلیکان اصطلاح۔ صاحب ناصری گوید نام شہریت از ولایات آران مابین شیروان و آذربایجان   کہ صاحب برہان این را بفتح اول بروزن مؤلف عرض کند کہ دیگر محققین فارسی زبان ازین قبیل   نہروان باقاف نوشتہ ظن غالب اینست کہ ساکت صاحب اسد نقل نگارش و وجہ تسمیہ این   کبر اول باشد و یقیناً با کاف عجم بودہ و یقیناً ہم ظاہر نمی شود (ارو) دیکھو سلیکان۔ مذکر۔</p>

سلیکش بقول شمس لغت فارسی است بمعنی ابرسیاہ مؤلف عرض کند کہ دیگر محققین
 فارسی زبان و معاصرین عجم ازین لغت ساکت بدون سند استعمال مجر و قول صاحب شمس را
 معتبر ندانیم (ارو) ابرسیاہ کہہ سکتے ہیں۔ مذکر۔ کالی گہٹا۔ مؤنث۔

سلیوا بقول طحقات برہان و اسد و ہفت و مؤید با ثانی مجہول بروزن پیشوا۔ دار و فرو
 را گویند و بابای فارسی ہم آمدہ مؤلف عرض کند کہ این اصل است و آن مبدل این
 چنانکہ آب و آب و ترکیب این از قبیل پیشوا کہ کلد و آب و با افادہ معنی معیت و فاعلی ہم

پس معنی لفظی این بیل دارنده و فروشنده بیل و مجازاً به تئیم دار و فروش و گیرنده (ارو) و و فروش.

بیل بقول برهان و جامع و ناصری و جهانگیری و رشیدی و سراج باستانی مجهول بر وزن حیل
خفگی و جزیره میان دریا و رودخانه صاحب رشیدی می فرماید که زمین کناره دریا و رودخانه
خان آرزو در سراج تر وید رشیدی کرده (عمیق بخاری ۵) زعمان قدرت فلک یک
حباب و بدریای جا بهت جهان بیل است و مؤلف عرض کند که اسم جامد فارسی قدیم
باشد مخفی مباد که همین لغت بابی فارسی هم می آید بچند معانی و تکمیل تعریف در اینجا شود (ارو)
تا بقول آصفیه هندی اسم مذکر جزیره - و پ و خفک زمین جو دریا یا سمندر که بچین
هو (جزیره - و کھوار بو چنیا کا نمبر ۲)

(۲) بیل - بقول برهان و جامع نوعی از دوانی صاحب هفت این را گلی گفته صاحب محیط
بر بیل می فرماید که از قسم رای بیل است و بر (رای بیل) گوید که اسم گلی است - هندی بستانی
و بزی که در شکل نبات شبیه به موتیه و موگره باندک فرقی از آن روغن و عطر ترتیب می دهند
طبیعت آن گرم و تر و بونیدن آن مفرح و تقوی ول و دماغ و بقول اطباء هندی سخت
و سرد و دافع صفرا و سکن حرارت و تب و منافع بسیار دارد مؤلف عرض کند که اسم جامد
فارسی زبان دانیم و جادار و که نسبت این نریادت های آخره بسوی میوه بیل باشد که گذشت
والله اعلم بحقیقه الحال (ارو) بیل بقول آصفیه هندی اسم مذکر - یک جنبی کی قسم کاپول
(۳) بیل - بقول برهان و جامع طبله و خریطه عطار مؤلف عرض کند که باعتبار صاحب جامع

که محقق اهل زبان است این را اسم جامد فارسی زبان دانیم (اردو) طبله بقول آصفیه عربی
اسم مذکر - دُبا - صند و قچی جلیه طبله عطار -

(۳) بیل - بقول برهان و ناصری منشور پادشاهان مؤلف عرض کند که اسم جامد فارسی زبان
است مراد ف بلیک که به همین معنی گذشت جادار و که این مبدل آن باشد یا آن مبدل این همچون
پروانه و پروانک (اردو) دیکھو بلیک کا نمبر (۱)

(۵) بیل - بقول برهان و ناصری قبائله باغ مؤلف عرض کند که اسم جامد فارسی زبان و مجاز
معنی چارم هم توان گرفت و مبدل بلیک هم که به همین معنی گذشت چنانکه صراحت این بر معنی چارم
کرده ایم یا آن مبدل این (اردو) دیکھو بلیک کا نمبر (۲)

(۶) بیل - بقول برهان و جامع و ناصری و جهانگیری و رشیدی و سراج معنی رخساره مؤلف
عرض کند که اسم جامد فارسی زبان است دیگر هیچ (خاقانی ع) بیل تو گرد روی مهر و زهره را خجل
(اردو) رخساره - کلا - گال - مذکر -

(۷) بیل - بقول برهان و جامع و ناصری و جهانگیری و رشیدی و سراج معنی پہلو مؤلف
عرض کند که اسم جامد فارسی زبان است و بس (حکیم سوزنی ع) آن دل که در میان دو
بکین تست و در روی رسد ز قوس فلک تیر بلیکی (اردو) پہلو - مذکر - دیکھو اولیت -

(۸) بیل - بقول برهان و جامع و ناصری و جهانگیری و رشیدی و سراج پار و ب کشتی بان
که بدان غراب راند مؤلف عرض کند که بیل که به همین معنی گذشت مخفف همین است (اردو)
دیکھو بیل کا نمبر (۲)

(۹) بیلہ۔ بقول برہان و جامع و سروری و رشیدی و سراج پیکانی کہ مانند بیل سازند
(شمس فخری ۵) سالکان سالک تحقیق بہ فارغند از شراب و تفسیدہ بہ دفع شیطان کفر را دارند
و در مکان مجاہدت بیلہ بہ (استاد فخری ۵) چنان چون سوزن آروشی و آب روشن از تونش
بہ زطوسی بیل گذارد با ج اندرون بیلہ بہ مؤلف عرض کند کہ ہای نسبت بہ بیل زیادہ است
بمعنی منسوب بہ بیل دیگر هیچ (ارو ۱) وہ پیکان جس کی نوک پھیلی ہوئی ہو۔ مذکر۔

(۱۰) بیلہ۔ بقول برہان و جامع چرک ویری کہ از زخم آید۔ خان آرزو و در سراج گوید کہ بدین معنی
بیای فارسی است مؤلف عرض کند کہ اگر بقولش پیدہ را کہ بیای فارسی بہین معنی می آید
اسم جامد فارسی زبان دانیم جادارد کہ این مبدل آن باشد کہ بیای فارسی بہ موقدہ بدل میشود
چنانکہ اسب و اسب۔ براعتا و قول صاحب جامع کہ محقق اہل زبان است این را صیح دانیم
(ارو ۱) ریم۔ مذکر۔ پیپ۔

(۱۱) بیلہ۔ بقول برہان و جامع پیلہ ابریشم صاحب نامری گوید کہ بمعنی ابریشم بیای فارسی
است خان آرزو و در سراج با نامری متفق مؤلف عرض کند کہ اصلیت پیدہ۔ بیای فارسی
مسلم است ولیکن جہی نیست کہ این را مبدل آن دانیم۔ صاحب جامع محقق اہل زبان است
کہ تصدیق این کردہ و بیای فارسی موقدہ بدل می شود چنانکہ اسب و اسب اگر صاحب نامری
استعمال این نہ شنیدہ باشد جادارد کہ بر مقامش مستعمل نباشد (ارو ۱) بیلہ۔ بقول آصفیہ
فارسی۔ اسم مذکر۔ و کمیو بدوامہ کا نمبر ۱)

(۱۲) بیلہ۔ بقول بہت نام کلی است سفید رنگ مؤلف عرض کند کہ بعضی این را دانی

گفتہ اند و ماصاحت این بر معنی دوم کرده ایم کہ این گل منافع بسیار دارد از اینجاست کہ این را در وواہکار می برند (اردو) و یکھو بندہ کے دوسرے معنی۔

بیلہ ورا اصطلاح۔ بقول غیاث (۱) دارو غیر از صاحب غیاث بہ موعدہ نہ نوشت فروش و (۲) آنکہ دانہ ہای آگینہ وغیرہ فروش اگر سندا استعمال پیش شود این را مبدل و فرماید کہ بابای فارسی ہم آمدہ مؤلف عرض آن تو انیم قیاس کرد چنانکہ اسب و اسب کند کہ صاحب برہان بابای فارسی البتہ این را (اردو) (۱) دو و فروش (۲) منہا نوشتہ و دیگر کسی از محققین فارسی زبان ۔ مذکر بقول آصفیہ کاج کی چڑیان بنانے اور بیچنے والا

ہیم بقول برہان بروزن میم ترس و واہمہ را گویند صاحبان سروری و ناصری و جامع و ہا و بہار و اند و فدائی ذکر این کردہ اند صاحب سخندان گوید کہ بزبان سنسکرت این را ہیم گویند (سعدی) شنیدم کہ در روز امید و ہیم پادشاه را بہ بیجان بہ بخشد کریم پاد (فرخی) عشق رسم است ولیکن ہمہ اندوہ دل است پادشہ آن کو را از عشق نہ ترس است و نہ ہیم پاد بہار گوید کہ بالفاظ آوردن و برون و دادن و دشمن و کردن و کشیدن متعل مؤلف عرض کند کہ استعمال این در لطافت می آید و این اسم جامع فارسی زبان می نماید و جادارد کہ مفرس باشد از لغت سنسکرت بحذف ہای متوز (اردو) ڈر۔ خوف۔ مذکر۔

ہیم آوردن استعمال۔ صاحب آصفی گوید از درد عشق ہیم آرد پادشہ عاشق کہ مرد بسیار این کردہ از معنی ساکت مؤلف عرض کند است پاد (اردو) ڈرنا۔ خوف کرنا۔ کہ خوفناک شدن است (اسیری لاجپی) ہر کہ ہمارا بقول برہان بروزن دیوار (۱) ناتوان

وختہ را گویند و امر بہ ترسیدن است یعنی بہ ترس بھی استعارۃً اس کا استعمال ہے۔ جناب امیر	ساحبان ناصری و مؤید و اتند و ہفت ذکر این
کر وہ اند بہار گوید کہ آر کلہ نسبت است و معنی	میانئی نے آنکھ کی صفات میں اس کا اشارہ کیا
ترکیبی آن غسوب بہ بیم و اطلاق آن بر مریض مجاز	بیمار را نہ استعمال۔ بہار ذکر این کردہ از
است چرا کہ در مرض بیم مرگ می باشد صاحب	معنی ساکت مؤلف عرض کند کہ بقاعدہ
تحقیق الاصطلاحات فرماید کہ (۲) وصف چشم	فارسی یعنی مثل بیمار است (فانسی بھی ہے)
معشوق است مؤلف عرض کند کہ تسامح و	زورم یار دید و گفت کین بھی است
بی غوری برہان است بیمار را امر ترسیدن	پنداری کہ کہ سخت افغان و خیزان است
بلکہ این امر مصدر (بیم آوردن) است و معنی	بیمار را نہ می آید کہ (ارو) مثل بیمار کے
دوم استعارہ باشد از چشم معشوق کہ فارسیان	بیمار بر آوردن مصدر اصطلاحی۔
از مجر و بیمار ہم چشم معشوق ارادہ کردہ اند۔	بمعنی بیمار قرار دادن است موافق قیاس
(فرخی ۷) ز کوثری پشت من چون پشت پیران	(ظہوری ۷) مبی کو کہ آئین علاج عشق آموخت
کہ ز نستی پای من چون پای بیمار پڑ (سلمان	کہ کتم تا از ہمہ پرہیز بیمارم بر آوردی کہ۔
ساوجبی ۷) خبر سخت بیمار تو آوردہ نسیم پڑ	(ارو) بیمار قرار دینا۔
گرچہ باور نکند عقل خبر ہای سقیم پڑ (ارو)	بیمار بودن استعمال۔ یعنی مریض شد
(۱) بیمار۔ مریض۔ مذکر (۲) معشوق کی آنکھ	است (انوری ۷) در آرزو شکر و بادام
گو بھی شعری فرس نے بیمار کہا ہے اور اردو میں	تو صد سال پڑ بر بستر تیار تو بیمار تو ان بود
	مؤلف گوید کہ معنی حقیقی است (ارو) بیمار ہونا

<p>بیمار پرسی اصطلاح - بقول بهار و بحر و بیمار خیر اصطلاح - بقول بحر کسی که از بستر بیمار اند پرستش احوال بیمار که آن را بتازی عیناً برخاسته باشد صاحب طمحات برهان هم این را خوانند (خواجہ آصفی ۵) دوش می پرسید آورده - بهار بذر معنی بالا گوید که اغلب که خیر درین حال چشم خود رفتن ز حال پو امشب آن بیمار ترکیب بمعنی خاستن است معنی کسیکه خاستن او پرسیها را بیمار داشت پو مؤلف عرض کند مثل بیمار ان بود و این در حالت نقابت باشد که موافق قیاس است (اردو) بیمار پرسی مؤلف عرض کند که بیمار خیر اسم مفعول ترکیبی معنی بقول آصفی فارسی - اسم مؤنث - عیادت بیمار برخاسته شده و مراد از کسی که برخاسته است بیمار کا حال پو چہنا - از بستر بیماری و مقصود از سخت یافته که برخاستن</p>	<p>بیمار خانہ استعمال - خان آرزو و در چراغ از بستر بیماری علامت سحت است (اردو) هدایت می فرماید که معنی دار الشفاست که بیمار خانہ سحت یافته - بستر بیماری سے اٹھا ہوا - نیز می گویند (کمال نجدع) باید حکیم را سوی بیمار خانہ و اند یعنی آنکه متعهد خدمت بیمار باشد (صاب) برد که صاحبان بحر و بهار عجم و اند هم ذکر این کرد و اند یعنی آنکه متعهد خدمت بیمار باشد (صاب) (دولہ ۵) جانم ز غمزه تو بچشم تو می گرخت پو از (۵) هر کجا باشد دلی می چید از چشم تو و در پو کجا خشکیش میل ز بیمار خانہ بود پو مؤلف عرض نازی بود بیمار دار چشم تست پو مؤلف عرض کند که قلب اضافت خانہ بیمار و موافق قیاس - کند که موافق قیاس و اسم فاعل ترکیبی است و - (اردو) دار الشفا - مذکر - شفا خانہ - بیمار خانہ (۲) بیمار داری (۲) زیادت یای مصدری ہو سپٹل - سحت حاصل کرنے کا گھر - بمعنی نگرانی بیمار است (سیر زار منی دانش ۵)</p>
---	--

نیر و اخت چہشت بحال دل ماہی ز بیمار بیمار داری و رشیدی و ہفت و سراج ہم ذکر این کرده اند
 نیاید (۱) (ار و) (۱) بیمار داری بقول آصفیہ صاحب سروری بذیل بیمارستان این را آورده
 فارسی۔ اسم مذکر۔ بیمار کا خبر گیران۔ رنجور داری۔ مؤلف عرض کند کہ موافق قیاس است کہ
 بیمار کی خدمت کرنے اور اس کے علاج میں کوشش
 کرنے والا (۲) بیمار داری بقول۔ موث۔ رنجور (۱) بیمار کے مانند۔ مثل بیمار کے (۲) دیکھو بیمار
 داری۔ بیمار کی خدمت کی ذمہ داری۔ خبر گیری۔ بیمارستان اصطلاح۔ بقول سروری
 بیمار و اشتن استعمال۔ صاحب آصفی ذکر (۱) یعنی دار الشفا (سراج الدین راجی ۵)
 این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند کہ بیمارستان عشقت ای دلبر و مجنون کردہ ہزار
 بمعنی بیمار کردن است (حسن غزنوی ۵) خبر عتباً عاقل را و فرماید کہ بدین معنی بیمارسان بخوف
 بست بوی ہی نیست مرا کہ تا چو خود جسم مرا چشم تو دار تا نیز آمدہ و (۲) نام قصبہ از فارس۔ صاحبان
 بیمار (۱) (ار و) بیمار کرنا۔ بیمار بانا۔ بیمار عجم و اند و خدائی ہم ذکر این کرده صاحب
 بیمارسان اصطلاح۔ بقول برہان (۱) بمعنی نامری می فرماید کہ مختف این بیمارستان ہم آمدہ
 بیمار مانند چہ سان بمعنی مانند ہم آمدہ و (۲) بیمارستان
 را نیز گویند کہ عبری دار الشفا خوانند بہار گوید کہ است (ار و) دار الشفا۔ مذکر دیکھو بیمارسان
 این مختف بیمارستان است بمعنی دوم (حکیم فردوسی) بیمار سنگین استعمال۔ بقول بہار معروف
 (۵) بدو گفت گو در ز بیمارسان کہ ترا جای زیباست مؤلف عرض کند کہ مرعنی کہ مرض سخت
 از بیمارسان کہ صاحب بحر معربا نش صاحبان جائے و مہلک باشد معاصرین عجم بر زبان دارند۔

(ار دو) سخت بیمار -

صاحب جات همزمان برهان. خان آرزو در سر

بیمار شدن

استعمال - یعنی حقیقی مبتدای و نر که بردارش بهار هم این را آورده مؤلف

مرض شدن است (صائب ۵) عشق فکری دل عرض کند که غنچ یعنی آغشته و ناز و غمزه می آید پس

فکار ز سن دارد بیش و دایه پر سر کن طفل چه این معنی اول اسم فاعل ترکیبی است و معنی دوم

بیمار شود (ار دو) بیمار هونا - مرکب اضافی و کنایه (ار دو) (۱) در روند

بیمار غنچ

اصطلاح - بقول برهان بفتح بیمار (۲) ناز و غمزه می مصنوعی بیمار بیمار غنچ

غین نقطه دار و سکون مایه (۱) یعنی بیمار (۲) بیمار کردن استعمال - هر سه معنی

ماک و در دمنده است یعنی بیشتر اوقات بیمار (۲) بیمار کردن حقیقی است یعنی (۱)

بیمار شود و (۳) کسی را نیز گویند که بیماری (۳) بیمار گشتن بیمار نمودن کسی کسی

او از روی ناز و غمزه باشد صاحب سروری را و لایزش (۲) و (۳) یعنی بیمار شدن کسی

از استاد و و کی سند آورده (۵) گشت (انوری ۵) کنی از تقویت لطف عرض را

آن پری روی بیمار غنچ و برید دل زین سر آ جوهر پکنی از تربیت مهر شفا را بیمار (۶) صاحب

سپنج با صاحب رشیدی گوید که بیماری را گویند (۵) رخساره گل رنگ تو هر دم به هواست و

که از طول بیماری غنچ شده باشد یعنی بهم آمده چون چشم گران خواب تو بیمار نگردد و (۶) (طهوری

و گرو شده و فرماید که در صراح و تفسیر امر (۵) بیمار گشت چشم تو در دشمنان مبین و

این را آورده صاحب ناصری بزرگ هر دو از دوستان برای چه پر پز می کنی (ار دو)

معنی گوید که این لغت ما خود از غنچه است و (۱) بیمار کرنا (۲) و (۳) بیمار هونا -

(۳۹۹۱)

بیمار گین	اصطلاح - بقول اندکجواله فرنگ است و بس (صائب س) در بادیه ها و در به
فرنگ کبر کاف فارسی (۱) غذائی که به بیمار دهند و در مان توان یافت پر بیماری هر شهر بمقدار	(۲) بیمار مؤلف عرض کند که (گین) در فارسی حکیم است پر (اردو) بیماری بقول آمینیه زبان کلمه است که افاده معنی فاعلی کند چون غمگین فارسی - اسم مؤنث - علامت -
پس معنی دوم موافق قیاس است و برای معنی	بیماری باریک اصطلاح - بقول بحر اول طالب سند استعمال می باشیم که محققین اهل زبان مرض دق و تپ دق - صاحب اندکجواله فرنگ و معاصرین عجم ازین ساکت (اردو) (۱) بیمار فرنگ بیماری سل گوید مؤلف عرض کند که معانی کی غذا - مؤنث (۲) بیمار -
بیمار ه	اصطلاح - بقول اندکجواله فرنگ نازک که صعب باشد تخصیص دق و سل تقاطع فرنگ بمعنی علیل و ناتوان و بیمار مؤلف عرض سند استعمال می کند (اردو) مرض دق و سل بنده کند که های زائد و در آخر بیمار است و بس مشتق بیماری چین استعمال - صاحب اسفند استعمال می باشیم که استعمال این از نظر مانگشت و اگر این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند (اردو) دیکو بیمار -
بیماری	اصطلاح - بقول اتدو بهار بمعنی زود بگذارد (صائب س) بکبه بیماری غشقر رنجوری و مرض و فرمایند که بالفظ چین و داون به رنگ جان چیده با ساعد م رسته با گشت طبیبان مستعمل مؤلف عرض کند که مرکبات این در چین پر (اردو) بیماری شدت که ساهیه طمحات می آید و یای مصدری بالفظ بیمار بک بیماری واون مصدر اصطلاحی -

<p>آصفی ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف (اردو) بیمار ہونا۔ مبتدای بیماری ہونا۔</p>	<p>عرض کند کہ عارض کردن قضا و قدر بیماری</p>
<p>راکبسی (طالب آملی) ضبط نگہ کن کہ چشم</p>	<p>بیماری نہادون مصدر اصطلاحی بتنا</p>
<p>تو داده اند و بیماری کہ نیست بہ پرہیزش</p>	<p>آصفی ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض</p>
<p>احتیاج و (اردو) بیماری عارض کرنا۔</p>	<p>کند کہ بعضی عارض کردن بیماری و مراد از بیمار</p>
<p>بیمار کرنا۔ بیمار بنانا۔</p>	<p>کردن است (اشر فی سمرقندی) بیماری کہ</p>
<p>بیماری شگمین اصطلاح۔ بقول مجربانہ</p>	<p>بہل نہند در نہاد کس و فی در عجم علاج پذیرد</p>
<p>و اند بیماری گران کہ زود زائل نشود (صاحب)</p>	<p>در عرب و (اردو) بیماری عارض کرنا۔</p>
<p>بیماری کشیدن استعمال۔ صاحب</p>	<p>بی مانند استعمال۔ بقول اندجوالہ فرنگ</p>
<p>عرض کند کہ مرکب توصیفی است و موافق قیاس</p>	<p>فرنگ بمعنی بی مثل و بی نظیر مؤلف عرض کند</p>
<p>(اردو) صعب بیماری۔ مؤنت۔</p>	<p>موافق قیاس است کہ مانند مثل ہر دو یکی است</p>
<p>بیماری کشیدن استعمال۔ صاحب</p>	<p>(اردو) بے مثل۔ بے نظیر۔</p>
<p>آصفی ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف</p>	<p>بی ماوا استعمال۔ بقول اندجوالہ فرنگ</p>
<p>عرض کند کہ مبتدای بیماری شدن است (اہل)</p>	<p>فرنگ بالف مقصورہ در آخر بمعنی بی خانمان۔</p>
<p>شیرازی) وصل آن را بہ کہ از ہجران گرفتاری</p>	<p>مؤلف عرض کند کہ موافق قیاس است مراد</p>
<p>کند و قدر صحت آن کسی داند کہ بیماری کشدن</p>	<p>بی مایہ استعمال۔ بقول اندجوالہ فرنگ</p>

<p>(۱) بمعنی چیزی بی قیمت و کم بہا۔ معروف است و بحوالہ ناصری (۲) آنچه از مادہ مشکون نشدہ تا کسی کہ بیم حاصل کند ترسندہ باشد (ار و و) عقول و نفوس و اشال آن و آن غیر معروف است (۱) قیمت۔ ثبوت (۲) ڈر پوک دیکھو بدول و فرماید کہ این لغت از وساتیر نقل شدہ و از کے پہلے معنی۔</p>	<p>بیمین است (بی یاگی) بمعنی افلاس و احتیاج۔ بیم بودن استعمال۔ صاحب آصفی ذکر این مؤلف عرض کند کہ موافق قیاس است (ار و و) کردہ از معنی ساکت مؤلف عرض کند کہ بمعنی (۱) کم قیمت۔ کم بہا۔ ناچیز (۲) وہ شی جو کسی مادہ سے مشکون نہ ہو جیسے عقل بنفس و غیرہ۔</p>
<p>بیم بودن استعمال۔ صاحب آصفی ذکر این مؤلف عرض کند کہ موافق قیاس است (ار و و) کردہ از معنی ساکت مؤلف عرض کند کہ بمعنی (۱) کم قیمت۔ کم بہا۔ ناچیز (۲) وہ شی جو کسی مادہ سے مشکون نہ ہو جیسے عقل بنفس و غیرہ۔</p>	<p>بیم بر اصطلاح۔ بقول بحر و طحات برہان بفتح بای ابجد و سکون رایی مہملہ (۱) بمعنی بہا و قیمت و (۲) ترسندہ را ہم گویند بہا بر بکر و بر</p>
<p>بفتح بای ابجد و سکون رایی مہملہ (۱) بمعنی بہا و قیمت و (۲) ترسندہ را ہم گویند بہا بر بکر و بر معنی می فرماید کہ نسبت معنی اول و جہی معلوم نیست صاحب انند نقل بخار بہار صاحب ہفت ہم ذکر ہر دو معنی فرمودہ مؤلف عرض کند کہ معنی لائانی (ار و و) بے نظیر بقول آصفیہ لائانی</p>	<p>معنی می فرماید کہ نسبت معنی اول و جہی معلوم نیست صاحب انند نقل بخار بہار صاحب ہفت ہم ذکر ہر دو معنی فرمودہ مؤلف عرض کند کہ معنی لائانی (ار و و) بے نظیر بقول آصفیہ لائانی این برفندہ بیم اسم فاعل ترکیبی است و کنایہ از بے بدل۔ بے مانند۔</p>
<p>معنی اول کہ بہای شی قایض را بی و اہمہ مطمئن کند از چگونگی آن و معنی دوم مراد بیم گیر است بیم بودن استعمال۔ بقول طحات برہان بمعنی بیم بودن استعمال۔ بقول طحات برہان بمعنی</p>	<p>معنی اول کہ بہای شی قایض را بی و اہمہ مطمئن کند از چگونگی آن و معنی دوم مراد بیم گیر است بیم بودن استعمال۔ بقول طحات برہان بمعنی بیم بودن استعمال۔ بقول طحات برہان بمعنی</p>

<p>(۳۶۹۱) و صاحب شمس می فرماید که معنی بی درینج و بی محابا بی اصطلاح - بمعنی تجوئی است - منع و یکایک مؤلف عرض کند که محابا نفرست (ظہوری ۵) عجز من بایه مغروری طنازان محابات عربی است که فارسیان بمعنی اندیشه و است و بی محابائی خوبان زردارای من است ہراس استعمال کتدیس معنی این بی اندیشه و مؤلف عرض کند کہ یای مصدری بر (بی بی ترس است و بس اختلاف بیان محققین بالا محابائی) کہ فرید علیہ بی محابا است زیادہ کرؤ طبع آزمائی است (ظہوری ۵) چرخ کھن و دیگر هیچ (ارو ۹۰) بے خوفی - مؤنت -</p>	<p>و صاحب شمس می فرماید کہ معنی بی درینج و بی محابا بی اصطلاح - بمعنی تجوئی است - منع و یکایک مؤلف عرض کند کہ محابا نفرست (ظہوری ۵) عجز من بایه مغروری طنازان محابات عربی است کہ فارسیان بمعنی اندیشه و است و بی محابائی خوبان زردارای من است ہراس استعمال کتدیس معنی این بی اندیشه و مؤلف عرض کند کہ یای مصدری بر (بی بی ترس است و بس اختلاف بیان محققین بالا محابائی) کہ فرید علیہ بی محابا است زیادہ کرؤ طبع آزمائی است (ظہوری ۵) چرخ کھن و دیگر هیچ (ارو ۹۰) بے خوفی - مؤنت -</p>
<p>ظہوری خوش میان برستہ است کہ با دستور بی محابا استعمال - بقول اندکوالہ فرنگ محبت بی محابائی روم (ارو ۹۰) بے دیگر فرنگ بفتح میم بمعنی بی وقت و بی مؤلف عرض بقول آصفیہ - بے خوف - بے اندیشه - مؤلف کند کہ موافق قیاس است (ارو ۹۰) بے محل عرض کرتا ہے - بے محابا بھی کہہ سکتے ہیں - بقول آصفیہ - بے موقع - بے جا - نامناسب</p>	<p>ظہوری خوش میان برستہ است کہ با دستور بی محابا استعمال - بقول اندکوالہ فرنگ محبت بی محابائی روم (ارو ۹۰) بے دیگر فرنگ بفتح میم بمعنی بی وقت و بی مؤلف عرض بقول آصفیہ - بے خوف - بے اندیشه - مؤلف کند کہ موافق قیاس است (ارو ۹۰) بے محل عرض کرتا ہے - بے محابا بھی کہہ سکتے ہیں - بقول آصفیہ - بے موقع - بے جا - نامناسب</p>
<p>بی محابا پلنگ اصطلاح - بقول بی محابا بی محابا اصطلاح - بقول بحر و مؤید و طحعات (۱) کنایہ از دنیا و روزگار است و در کان زبان معنی بی التفاتی مؤلف عرض کند کہ از موت ہم - صاحبان بحر و جامع و طحعات معاصرین نجم بدین معنی بر زبان نثارند شاق جہانگیری و ناصری) و سراج و اند و مؤید سند استعمال می باشیم (ارو ۹۰) بے التفاتی - ہم ذکر این کردہ اند مؤلف عرض کند کہ بے توہمی - مؤنت -</p>	<p>بی محابا پلنگ اصطلاح - بقول بی محابا بی محابا اصطلاح - بقول بحر و مؤید و طحعات (۱) کنایہ از دنیا و روزگار است و در کان زبان معنی بی التفاتی مؤلف عرض کند کہ از موت ہم - صاحبان بحر و جامع و طحعات معاصرین نجم بدین معنی بر زبان نثارند شاق جہانگیری و ناصری) و سراج و اند و مؤید سند استعمال می باشیم (ارو ۹۰) بے التفاتی - ہم ذکر این کردہ اند مؤلف عرض کند کہ بے توہمی - مؤنت -</p>
<p>قیاس است (ارو ۹۰) دنیا مؤنت رہیم و اوان اسناد اصطلاحی - صاحب صفی موت - مؤنت -</p>	<p>قیاس است (ارو ۹۰) دنیا مؤنت رہیم و اوان اسناد اصطلاحی - صاحب صفی موت - مؤنت -</p>

بمعنی ترسانیدن است (وحشی یا فقی ۵) قیاس ۵) در پریش من کہ از ہوایت کہ بر عقل
می دہی ہم کہ دار و قصد خونریزی است ازین بہتر چہ ہوان بی مرآمدہ (اردو) بے حد بیجا
خواہد بود یا رب اینچنین باشد (اردو) ڈرنا بے شمار بہت ۔

بیمداشتن | مصدر اصطلاحی ۔ بقول بحر بمعنی **بیم رفتن** | مصدر اصطلاحی ۔ صاحب صنفی
ترسیدن است مؤلف عرض کند کہ موافق قیاس ذکر این کردہ از معنی ساکت مؤلف عرض
است (سالم قزوینی ۵) این تیرہ نظریہ بیم گذر کہ خوف واقع شدن است و موافق قیاس
دارد کہ پوشیدن چشم را تماشائی نیست (ظہوری) والہ داغستانی ۔ نشر اگر اندیشہ از اطباء نمی
۵) ہر برونی بدرون آمد و جانگ شد است از عنویات خمسہ قلیلی درین کتاب قلمی می کرد
بیم دارم کہ بگیرند ز من بیرون را (اردو) ولیکن بیم رفت (اردو) ڈر ہونا خوف
ڈرنا ۔ خوف کرنا ۔ ہونا ۔ ڈرنا ۔

بیم | اصطلاح ۔ بقول برہان بروزن و دیگر بمعنی **بیمروت** | استعمال ۔ بقول اندکوالہ فرننگ
بی حد و حساب و بسیار باشد چہ مر بمعنی شمار ہم فرننگ (بضم بیم بمعنی بیرون تراشیدہ مؤلف
آمدہ صاحبان ماضی و جامع و ہفت و اندہم عرض کند کہ اسم فاعل ترکیبی است بمعنی کسی کہ
ذکر این کردہ اند صاحب سفرنگ بضم شریح الحائز و مروت ندارد (ظہوری ۵) حرف
سی و چہارمی فقرہ (نامہ شت حی افرام) ذکر این مرہم گفتہ باشد بی رضای من بیم کہ بیمروت
کردہ کہ بمعنی بی شمار و بی حصر است مؤلف این قدر از دلنگاری برداشت (اردو)
عرض کند کہ لغت زند و پا زند است (انوری) بی مروت ۔ بقول آصفیہ ۔ انسانیت سے باہر

وہ شخص جس کو کسی کا پاس اول لحاظ نہ ہو۔

بی مغیر اصطلاح۔

بقول برہان کنایہ از مردم

بیم زود استعمال بقول صاحب الدانی کہ از علمای صابک و بی تمکین باشد صاحب (جہانگیری در طحا)

عجم بود آنکہ ترس و سراس برش چیرہ شدہ کالیوہ و صاحبان رشیدی و ناصر و بجز وہار و اندو

اش ساختہ باشند مؤلف عرض کند کہ مقصود سراج ذکر این کردہ اند (صائب) ہر چند شکر

غیر از خوفناک نباشد (اردو) خوف زدہ ہوئے نہ ہوئے

بیم زو استعمال بقول اندجوالہ فرنگی بگ

مؤلف عرض کند کہ موافق قیاس است (اردو)

بی لطفی و بی ذائقگی مؤلف عرض کند کہ موافق

قیاس است و مرادف بی خوانی کہ گذشت (اردو) بھی انھیں معنوں میں مستعمل ہے (غالب) وہ

بے مزگی۔ بی ثبوت۔ بے لطفی دیکھو (بے خوانی)

اپنی خونہ چھوڑینگے ہم اپنی وضع کیون چھوڑیں

بیم زو استعمال بقول صاحب فدائی بی لطف

سبک سرینگے کیا پوچھیں کہ ہم سے سرگران کیون ہوں

و فرماید کہ آن ہر چیز و ہر سخن است کہ خوردن و

بیم زو استعمال بقول صاحب فدائی بی لطف

شنیدنش مزہ نہ بخشد مؤلف عرض کند کہ موافق

قیاس است (اردو) بے مزہ۔ بقول آصفیہ

بد ذائقہ۔ بے لذت۔ بے لطف۔

بی معنی اصطلاح بقول اندجوالہ فرنگی بگ

بی معنی اصطلاح بقول اندجوالہ فرنگی بگ

بی معنی اصطلاح بقول اندجوالہ فرنگی بگ

بی معنی اصطلاح بقول اندجوالہ فرنگی بگ

بی معنی اصطلاح بقول اندجوالہ فرنگی بگ

بی معنی اصطلاح بقول اندجوالہ فرنگی بگ

بی معنی اصطلاح بقول اندجوالہ فرنگی بگ

بی معنی اصطلاح بقول اندجوالہ فرنگی بگ

بی معنی اصطلاح بقول اندجوالہ فرنگی بگ

بی معنی اصطلاح بقول اندجوالہ فرنگی بگ

بی معنی اصطلاح بقول اندجوالہ فرنگی بگ

بی معنی اصطلاح بقول اندجوالہ فرنگی بگ

بی معنی اصطلاح بقول اندجوالہ فرنگی بگ

بی معنی اصطلاح بقول اندجوالہ فرنگی بگ

بی معنی اصطلاح بقول اندجوالہ فرنگی بگ

ہیناک استعمال بقول بہار و انداز عالم **ہیند** اصطلاح بقول اندجوانہ فرنگ
 ترناک مؤلف عرض کند کہ موافق قیاس است کبیر اول و فتح سیم و سکون نون و وال مہملہ آلہ است
 کہ ناک بروزن خاک لفظی است کہ بکتہ بیان **نفا** کہ باغبان از ان طائران را از باغ پیر اند مؤلف
 موصوف بصفتی در آخر کلمات می آورند چون عرض کند کہ از قبیل خردمند است و بمعنی لفظی فریب
 طربناک و غمناک و امثال آن (کندانی البرهان) بہیم و صاحب عیم یعنی چیری کہ بدان پرندگان را
 (ارو) خوفناک بقول آصفیہ فارسی۔ ڈر کامی ترسانند (ارو) وہ جھنڈی جس سے پرندوں
 بہر ہوا بہیماک۔ ڈراؤنا اندیشہ ناک۔ کو کھیتی سے اڑاتے ہیں اور آنے سے روکتے ہیں۔
بی منت استعمال بقول اندکبیر سیم و فتح ثانی **بی موجب** اصطلاح بقول اندجوانہ فرنگ
 مشد و لغت داؤن کبی و باریشت نہ ہاؤن براؤ فرنگ بمعنی بی سبب و بی وجہ مؤلف عرض کند کہ
 بی من و اذی۔ مؤلف عرض کند کہ بمعنی حاصل اگرچہ موافق قیاس است ولیکن معاصرین عجم بزرگان
 بالمصدر است و موافق قیاس (صائب) اگرچہ از رند و عوض این استعمال بی وجہ و بی سبب می کنند
 گرچہ سرشار من تر کرد و دریا را غنی بی منت نیان (ارو) بے وجہ۔ بے سبب۔
 زگو ہر کرد و دریا را پک (نوری) بر جہان چو **بی پوری** اصطلاح بقول برہان لضم ثالث
 سایہ ابر است و نور آفتاب کو بخشش بی وعدہ بروزن بیوری بمعنی مہابت و مہابت و صاحب
 بی منت طفل تکمین کو (ارو) بے منت ناصری گوید کہ برہان بلاشبہ خبر کردہ زیر کہ لفتح و
 بقول آصفیہ بے احسان۔ بے دریغ۔ جیسے خدا اصح است و بگیری بروزن سگیری باین معنی مناسب
 سب کو بے منت دیتا ہے) است یعنی ترسانندہ صاحب جامع مشفق با برہان

بہار گوید کہ طہر امر گب است از بیم و ور کہ کلہ نسبت بی پرواز زبان زد شد کنون پ بار دیگر بی مروت بی وفا
 است از عالم رنجور و گنجور کہ بای مصدری بدان محنت خواہم نوشت کہ (انوری ۵) دایہ دہرہ پرورد
 نمودہ بمعنی مذکور استعمال کردہ اند صاحب سفرنگ کسی را کہ بخورد و بخینی ای دوست کہ این دایہ چہ بی
 بشرح بستی فقرہ (نامہ و خستہ گل شاہ) ذکر این کردہ مہر و وفاست پ مخفی مباد کہ از ہمین است بی مہری
 و اعراب و معنی بار بہان و جامع تثنی مؤلف عرض بزیادت بای مصدری بمعنی بی دردی (صائب ۵)
 کند کہ ماخذ بیان کردہ بہار درست است واضح سر واز بی مہری باد خزان آسودہ است پ صاحب
 بہ فتح و او باشد چنانکہ صاحب ناصری گفتہ ولیکن محض از اوہ را از سردی دوران چہ پاک پ (اردو)
 بہ ہشتم سیم است وہم ازینمان رنجوری و گنجوری بہ ہشتم و کھو بے درد و اور بے دردی۔

جیم عربی و سکون و او بزبان فارسیان است (۱) بی میل استعمال بقول صاحب روزنامہ
 عجب است از صاحب ناصری کہ باوجود بای مصدر (۲) بی میلی بحوالہ سفرنامہ ناصر الدین شاہ
 این را بمعنی ترسانندہ گفتہ از قوافل زبان خود بخیر است (۱) بی میلی برون خواہش مؤلف عرض
 و قوت تحریف ندارد (اردو) صلابت بقول آصفیہ کند کہ بہ فتح سیم است و موافق قیاس (انوری ۵)
 عربی۔ اسم مؤنث۔ سختی۔ مضبوطی۔ مؤلف عرض دادہ بی میل کردہ بی کینہ پ دور این مایہ سوز صورت
 کرتا ہے کہ بیوری کا ترجمہ ڈر۔ دہشت۔ ہے۔ سوز پ (۲) بقول صاحب رہنما بمعنی بی دلی۔ صاحب
 بی مہر استعمال بقول اند بحوالہ فرنگ فرنگ بول چال می فرماید کہ بمعنی بی دلی و بی رغبت و
 کبیر سیم بمعنی بی شفقت و بی رحم مؤلف عرض کند بی خواہش است و بخیاں ما بزیادت بای مصدر
 کہ موافق قیاس است (ظہوری ۵) خانہ بی مہر و (۱) و بمعنی بی رغبتی است نہ بی رغبت (اردو)

۱) بدون خواہش و رغبت (۲) بے دلی۔ بے عزتی
 اوزتند (ارو) دکن میں ایسے محل پر کہتے
بی محی مست است مثل۔ صاحبان
 پن "اپنے میں آپ مست ہے" پی گیا ہے
 خرنیہ و امثال فارسی ذکر این کردہ از معنی محل مدعوش ہے "ان تینوں کہاوتوں کا استعمال اس
 استعمال ساکت مؤلف عرض کند کہ فارسیان شخص کے حق میں ہوتا ہے جو درحقیقت پیانہ ہو مگر
 چون کسی را غافل در کاری بیند این مثل را بگوید اپنے کاموں میں سخت غافل ہو۔

بین | بقول فرنگ جہانگیری بمعنی بینندہ و امر بہ دیدن مؤلف عرض کند کہ بین در فارسی قدیم
 بمعنی بصارت است و بمعنی مصدر زرد و پازند بمعنی دیدن و بین امر حاضرش فارسیان معاصر و اش
 ہلف استعمال امر حاضرین کردند و مصدرش را ترک کردند و مقتضین فارسی دانستند کہ بین امر حاضر
 دیدن است و مبذل دین و قاعدہ تبدیل وضع کردند از برای این تبدیل بہ بی خبری از حقیقت معنی
 اول محض غلط کہ افادہ معنی فاعل بدون ترکیب می شود چنانکہ (دور بین) و (نا توان بین) اسم فاعل
 ترکیبی است۔ حیف است کہ لغات فرس (۱) بین بمعنی بصارت و بمعنی مصدرش را ترک
 کردند زردستان معاصر تصدیق وجودش می کنند پس (۲) بین امر حاضر آنست و اصلاً امر دیدن
 نیست چنانکہ رشیدی ذکرش کردہ صاحبان موارد و غیاث ہم سکندری خوردہ اند (ارو)
 (۱) بصارت۔ بینائی۔ مؤنث (۲) دیکھ۔ دیکھنا کا امر حاضر۔

بینا | بقول برہان مکیہ اول بر وزن بینا بمعنی "جہانگیری در ملحقات بر معنی دوم قانع۔ صاحب
 دیدہ و رد صاحب بصیرت و بلغت ژند و پازند رشیدی گوید کہ بمعنی (۳) بینندہ و صاحب چشم
 (۲) بمعنی ماہ است کہ بحر بی شہر گویند صاحب صاحب ناصری بذکر معنی اول و سوم گوید کہ (۴)

دیده و چشمم گم گویند چنانکه فردوسی راست (س) باشد که مردم را در حالت مکاشفه دیده می شود و
 به بنفیدگان آفریننده را که نه بینی مرخبان و به بنفیده را در عربی این را معانته می گویند صاحب جامع بر
 صاحب جامع هم زبان برهان - خان آرنز و در معانته و مشابهه قانع - صاحب ناصری و انند
 سراج گوید معروف و مرادش معنی سوم باشد و ذکر هم زبان برهان مؤلف عرض کند که بای
 معنی دوم هم کرده مؤلف عرض کند که معنی سوم را اندر بر لغت بنیان داده کرده اند چنانکه ناشتا
 حقیقی است که الف بر امر حاضر بنیتن زیاده کرده اند و ناشتاب و این افاده معنی مصدری در محاکم
 که افاده معنی فاعلی کند که ذکر شد به الف و اقسام آن زبان می دهد معنی حاصل دیدن (ار و و) ناشتا
 گذشت و معنی اول مجاز آن و معنی دوم هم کنایه - معانته - مذکر -

و معنی چهارم بر بنیانی صاحب ناصری شته **بنیاس** بقول برهان باثانی مجهول بر وزن
 می دهد که در بنفیده و بنیای نظای فرقی نکرد - بحث کیلاس در یچیه خانه را گویند - صاحب سروری
 از بنیای می کند و سبب بنفیده می دهد - هیچ است و بذر این گوید که باضافه کاف هم آمده که می آید
 هیچ (انوری ۳۵) نه هیچ عقل بر اشکال دور او صاحبان رشیدی و ناصری و جامع هم زبانش -
 واقف بود نه هیچ دیده بر امر حکم او بنیاست خان آرنز و در سراج می فرماید که این بمعنی دیگر
 (ظهوری ۳۵) بی حدیث تو سخن گویانیت و بنیاسک تصغیر آن مؤلف عرض کند که بنفیده
 بی جمال تو نگه بنیانیت (ار و و) (د) صاحب بهمان بنیاست که گذشت و این زیادتی افاده
 بصیرت (۲) چاند - مذکر (۳) دیکینه والا - معنی خاص کند که معنی ظرف مشابهه باشد (ار و و)

بنیاب بقول برهان بر وزن سیما ب چیزهای و ریچیه - مذکر - و کیو اغره کانبر (۳)

<p>بنیاسک بقول برہان و سروری و شیدی قطعی خیال یہ ہے کہ اردو میں بھی دریچہ اور جھوٹا</p>	<p>بنیاسک بقول برہان و سروری و شیدی قطعی خیال یہ ہے کہ اردو میں بھی دریچہ اور جھوٹا</p>
<p>رجا مع مراد ہماں بنیاس است کہ گذشت۔ میں یہ نازک فرق ہے لیکن محقق دہلوی نے اس</p>	<p>رجا مع مراد ہماں بنیاس است کہ گذشت۔ میں یہ نازک فرق ہے لیکن محقق دہلوی نے اس</p>
<p>ساحب برہان اینقدر اضافہ کند کہ بابی فارسی پر غور نہیں فرمایا۔</p>	<p>ساحب برہان اینقدر اضافہ کند کہ بابی فارسی پر غور نہیں فرمایا۔</p>
<p>ہم آمدہ مؤلف عرض کند کہ محققین بالاحیف بنیاسک بقول مؤید باکاف فارسی (۱) ہماں</p>	<p>ہم آمدہ مؤلف عرض کند کہ محققین بالاحیف بنیاسک بقول مؤید باکاف فارسی (۱) ہماں</p>
<p>است کہ ورنہ نکتہ معنی این فرق نکرده اند معاصر بنیاسک کہ بکاف تازی گذشت (کذا فی شرفنامہ)</p>	<p>است کہ ورنہ نکتہ معنی این فرق نکرده اند معاصر بنیاسک کہ بکاف تازی گذشت (کذا فی شرفنامہ)</p>
<p>بہم با اتفاق دارند کہ این نام دریچہ خورد تر و ہم او بر (بنیاسک۔ بکاف تازی) گوید کہ صاحب</p>	<p>بہم با اتفاق دارند کہ این نام دریچہ خورد تر و ہم او بر (بنیاسک۔ بکاف تازی) گوید کہ صاحب</p>
<p>است و کاف تصغیر و آخر (بنیاس) زیادہ کرانہ ادات باکاف فارسی آورده (کذا فی شرفنامہ) و لیکن</p>	<p>است و کاف تصغیر و آخر (بنیاس) زیادہ کرانہ ادات باکاف فارسی آورده (کذا فی شرفنامہ) و لیکن</p>
<p>خان آرزو در سراج بذیل بنیاس اشارہ این کرد و نسخہ کہ بر کتابت است در ان ذکر این نیست</p>	<p>خان آرزو در سراج بذیل بنیاس اشارہ این کرد و نسخہ کہ بر کتابت است در ان ذکر این نیست</p>
<p>است (اردو) بہت چھوٹا دریچہ یا جبرو کہ (انتہی کلامہ) مؤلف عرض کند کہ قیاس غالب</p>	<p>است (اردو) بہت چھوٹا دریچہ یا جبرو کہ (انتہی کلامہ) مؤلف عرض کند کہ قیاس غالب</p>
<p>بقول آصفیہ مذکر۔ کھڑکی۔ دریچہ۔ مؤلف عرض است کہ غلطی کتابت باشد کہ کاف عربی را کاتب</p>	<p>بقول آصفیہ مذکر۔ کھڑکی۔ دریچہ۔ مؤلف عرض است کہ غلطی کتابت باشد کہ کاف عربی را کاتب</p>
<p>کر تا ہے کہ دکن میں جبرو کا اس چھوٹے سوراخ مطبع کاف فارسی نوشت اگر سدا استعمال بکاف</p>	<p>کر تا ہے کہ دکن میں جبرو کا اس چھوٹے سوراخ مطبع کاف فارسی نوشت اگر سدا استعمال بکاف</p>
<p>کا نام ہے جو بغرض ہوا و روشنی و تماشا بجائے فارسی بنظر آید این را مبتدل آن دانیم چنانکہ کند</p>	<p>کا نام ہے جو بغرض ہوا و روشنی و تماشا بجائے فارسی بنظر آید این را مبتدل آن دانیم چنانکہ کند</p>
<p>و دریچہ قائم کرتے ہیں جو دریچہ سے بہت چھوٹا و کند۔ مخفی مباد کہ در نسخہ مطبوعہ نو لکھنؤ این را</p>	<p>و دریچہ قائم کرتے ہیں جو دریچہ سے بہت چھوٹا و کند۔ مخفی مباد کہ در نسخہ مطبوعہ نو لکھنؤ این را</p>
<p>ہوتا ہے اور بنیاسک کا یہی ترجمہ صحیح ہے (برق) (۲) بمعنی پای پوش چرمی نیز نوشتہ ولیکن این معنی</p>	<p>ہوتا ہے اور بنیاسک کا یہی ترجمہ صحیح ہے (برق) (۲) بمعنی پای پوش چرمی نیز نوشتہ ولیکن این معنی</p>
<p>(۳) دیکھا جو حال زار جبرو کون سے جھانک کر در و نسخہ قلمی نیست عجبی نیست کہ تصرف مطبع</p>	<p>(۳) دیکھا جو حال زار جبرو کون سے جھانک کر در و نسخہ قلمی نیست عجبی نیست کہ تصرف مطبع</p>
<p>گھر میں بلایا مجھے گھر کے سامنے پو دکن میں دریچہ باشد بدون سدا استعمال بر مجر و اضافہ مطبع این معنی</p>	<p>گھر میں بلایا مجھے گھر کے سامنے پو دکن میں دریچہ باشد بدون سدا استعمال بر مجر و اضافہ مطبع این معنی</p>
<p>سے دیکھنا اور جبرو کے سے جھانکنا کہتے ہیں یہاں را تسلیم نکنیم (اردو) (۱) دیکھو بنیاسک (۲)</p>	<p>سے دیکھنا اور جبرو کے سے جھانکنا کہتے ہیں یہاں را تسلیم نکنیم (اردو) (۱) دیکھو بنیاسک (۲)</p>

چرمی جڑاب - مذکر -

بی نام استعمال - بقول اندجوالہ فرنگ

بنیا گردن استعمال - بمعنی بیانی بخشیدن

است (صائب ۷) از شکست گوهر خود شاد کند کہ موافق قیاس است (اردو) گنام و

گشتن پہل نیست پوزین جواہر سرمہ تا چشم کرا

بنیا کنند پڑ مؤلف عرض کند کہ موافق قیاس

است (اردو) بیانی بخشند بنیا کرنا - کاپتہ نہ ہو گنام -

بنیا گردیدن استعمال - لازم مصدر

گذشتہ بمعنی بنیا شدن است (ظہوری ۷) فرنگ (۱) بمعنی لاندیب و نا پرہیزگار مؤلف

ہمہ چشمست ظہوری بتو بنیا گردو پڑ تو گو یا است عرض کند کہ (۲) بمعنی حقیقی بی عصمت و عفت است

ز سر تا بقدم لب شدہ است پڑ مؤلف عرض و از برای معنی اول کہ ظاہر کنایہ ایت موافق

کند کہ موافق قیاس است (اردو) بنیا ہونا - قیاس - طالب سدا استعمال می باشیم کہ معاصرین

بین الطلوین استعمال - بقول رہنما جوئے عجم بر زبان نذرند و دیگر محققین فارسی زبان

سفرنامہ ناصر الدین شاہ قاجار وقت بامین طبع ازین ساکت (اردو) (۱) لاندیب - بدکار

صبح صادق و آفتاب مؤلف عرض کند کہ موافق (۲) بے ناموس - بے عفت و عصمت - پاکدامنی

قیاس است اگرچہ این ترکیب عربی است لیکن نہیں رکھنے والا -

ورعرب بدین ہی مستعمل نیست (اردو) طابع بی نامان توان زیست مثل - صاحب

صبح صادق اور آفتاب کا درمیانی وقت - مذکر - بی نامان توان زیست خزنہ و اشفاق

ذکر این کرده اند و از معنی و محل استعمال ساکت پیش از این محبت داخل میانیش است **مؤلف**
مؤلف عرض کند که فارسیان این مثل را عرض کند که (بیش) حاصل بالمصدر مصدر ممتروک
 بجائی زنند که مقصود از بیان قلت چیزی باشد (بیش) است که ذکرش بر (بین) گذشت و این
 که اکتفا کنند برای انسان مایکی از معاصین عجم مخفف (بیش) بجذف یک یاست یعنی بیانی
 را دیدیم که با حاکمی می گفت که یک آغا مشاهره که او به شین (ضمیر غائب) (ار و و) اس کی بیانی
 ما را عطا می کنی اینقدر قلیل است که چیزی نیست - اس کی بصارت او بصیرت -
 بی نامان توان زیست لی بی آب **بیش** بقول برهان بروزن زیبایی دایمی
 همین قدر بود که ازین مشاهره نمی توانیم که آب هم دیده وری و بیندگی و فرماید که (۲) یعنی چشم
 خرید کنیم تا بان چه رسد و بعضی گویند که این مثل صاحب سروری هم ذکر هر دو معنی کرده (سعدی
 نیست بلکه مقوله ایست صرف برای اظهار فرق آب) دیده را فائده آنست که دلبر بنید و ورز بنید
 و نام که اگر نام شیر نیاید انسان نمی میرد ولیکن چه بود فائده بیانی را (ناصر خسرو) برصفت
 بهم رسیدن آب او را هلاک می کند طعن نکند که آتش کاشته روز و شب که جان و دل و دو گوش
 اول الذکر را لطیف دانیم (ار و و) دکن من و دو بیانی که صاحب رشیدی همین گوید که
 کتبه من روئی نه سہی اگر پانی بھی نہ ملے تو چہ کچھ کرے بیانی و بیش معروف و گاہ چشم نیز از ان اراده
بیش اصطلاح - بہار ذکر این کرده کنند صاحب ناصری ہم ذکر هر دو معنی کرده - غان
 از معنی ساکت و به نقل سند علی خراسانی حاطب اللیل آرزو در سراج گوید که معنی اول بصارت است
 است (۳) می فروزد از چراغ دیده و شمع و معنی دوم مجاز آن **مؤلف** عرض کند که بین

اصل است یعنی بصارت که بجایش گذشت پیشتر بزرگی بود دوران نمیند بچشم درین آشیان
 مصدر رثند و پازند اشاره آن همدرا بنجاند کور و ما و اجای بک صاحب نامری گوید که بجای میبندند و
 و (بنیای) به الف آخر بر امر حاضرش افاده معنی فعلی باشد و این را پسندیم گویند صاحب جامع فرشت
 کند چنانکه گذشت و (بنیای) فرید علییه آن و (بنیای) که معنی بوند و باشند که از بودن است صاحبان
 بزیادت یای مصدری بر همین فرید علییه معنی مصدری بهفت و اندهم ذکر این کرده اند و صاحب بهفت
 فارسیان (بنیش) را یعنی بصیرت استعمال کنند و صراحت فرید کند که بکون دوم و فتح سوم (۲)
 و (بنیائی) را یعنی بصارت و این فرق نازک می و در مضارع دیدن مؤلف عرض کند که مبدل
 را محققین بالاترک کرده اند (ار و و) (۱) بنیائی بودند است و پس که و او بدل شد به تثنائی چنانکه
 بقول آصفیه فارسی - اسم مؤنث - بصارت انگول و انگیل و معنی این باشند آنانکه این را
 روشنی چشم - جوت - نظر (۲) آنکه - مؤنث - معنی هستند گفته اند سکندری خورده اند و از قوا
 (بنیشتن) مصدریت رثند و پازند را مراد و این صرف زبان خبر دارند هستند جمع هست است
 که حال استروک است و از مشتقات این امر حاضر معنی بوده اند متعلق بزمانه حال و بودند که اصلیت
 (بنی) در استعمال باقی است و صراحت کامل بر جمع مضارع باشد و آنچه معنی دوم است مضارع
 (بنیدی) می آید (ار و و) و یکمنا - (بنیدین) که صراحت آن بر (بنیدی) می آید
 بنیدن قبول برهان بکسر اول و سکون ثانی و ال و هیچ تعلق از مصدر دیدن ندارد (ار و و)
 ایچدا) بعضی هستند که از هستی و بودن باشد صاحب (۱) برین (۲) و یکمنا کاسفارع -
 سروری هم این را آورده (النوری ۵) چه بنیدن مصدریت استروک مراد و (بنیدن)

<p>و دیدن اسم این مصدر همان (بین) که بجایش عرض کند که این را هیچ تعلق با مصدر و دیدن نیست گذشت فارسیان بقاعده خود زیادت علامت بلکه (بینیدن) که بجایش می آید و آن فرید علی (بینیدن) مصدر و آن بر اسم مصدر این را وضع کرده اند است که گذشت زیادت تحتانی معروف میان و (بینیدن) مضارع این و (بیننده) اسم فاعل اسم مصدرش (بین) و علامت مصدر (دن) (بینیدن) امر حاضر این و نیز امر حاضر (بینتن) و (بینید) ماضی مطلق آن و (بینید) مخفف همین حاصل بالمصدر این (بیندگی) باقی مشتقات ماضی مطلق پس و آله هر وی بر همین ماضی مخفف یا این نیامده که کامل التصریف نیست آنانکه مشتقات مجهول بقاعده فارسی زیاده کرده چنانکه (دیدن) بیمصدر را متعلق بمصدر (دیدن) کرده و بمعنی می دید صاحب بهار عجم (بیندگی) الا که ماضی تبدیل حروف را قائم کرده اند سکندری خورد نوشت غلط کرد و استعمال این که بمعنی مضارع و از حقیقت خبر ندارند (ارور) و گینا - دانست سکندری خورد و بر معنی شعر از غور کار بیندگی بقول بهار و اند صیغه ماضی است نگرفت از همین استعمال فارسیان مستحق شد که در جزا افاده معنی مضارع کند (واله هر وی استعمال (بیند) در فارسی زبان بدو معنی یکی مضارع (ع) رخصت اشک فغانی دهی او آله را بر مصدر (بیندن) و (بینیدن) و دیگری مخفف بیندگی نوح که سید ابی و طوفانی هست بر صاحب ماضی مطلق بینیدن که بینید است قاتل (ارور) نوادری فرماید که هر چند که این صیغه ماضی است و گینا - و گینا - لیکن ازین مقطع و صیغه حال استفاد می شود و بیش صاحب رشیدی (۱) بر معنی معروف این را متعلق می داند بمصدر دیدن مؤلف قانع و فرماید که (۲) گاه چشم نیز از آن اراده کنند</p>	<p>و دیدن اسم این مصدر همان (بین) که بجایش عرض کند که این را هیچ تعلق با مصدر و دیدن نیست گذشت فارسیان بقاعده خود زیادت علامت بلکه (بینیدن) که بجایش می آید و آن فرید علی (بینیدن) مصدر و آن بر اسم مصدر این را وضع کرده اند است که گذشت زیادت تحتانی معروف میان و (بینیدن) مضارع این و (بیننده) اسم فاعل اسم مصدرش (بین) و علامت مصدر (دن) (بینیدن) امر حاضر این و نیز امر حاضر (بینتن) و (بینید) ماضی مطلق آن و (بینید) مخفف همین حاصل بالمصدر این (بیندگی) باقی مشتقات ماضی مطلق پس و آله هر وی بر همین ماضی مخفف یا این نیامده که کامل التصریف نیست آنانکه مشتقات مجهول بقاعده فارسی زیاده کرده چنانکه (دیدن) بیمصدر را متعلق بمصدر (دیدن) کرده و بمعنی می دید صاحب بهار عجم (بیندگی) الا که ماضی تبدیل حروف را قائم کرده اند سکندری خورد نوشت غلط کرد و استعمال این که بمعنی مضارع و از حقیقت خبر ندارند (ارور) و گینا - دانست سکندری خورد و بر معنی شعر از غور کار بیندگی بقول بهار و اند صیغه ماضی است نگرفت از همین استعمال فارسیان مستحق شد که در جزا افاده معنی مضارع کند (واله هر وی استعمال (بیند) در فارسی زبان بدو معنی یکی مضارع (ع) رخصت اشک فغانی دهی او آله را بر مصدر (بیندن) و (بینیدن) و دیگری مخفف بیندگی نوح که سید ابی و طوفانی هست بر صاحب ماضی مطلق بینیدن که بینید است قاتل (ارور) نوادری فرماید که هر چند که این صیغه ماضی است و گینا - و گینا - لیکن ازین مقطع و صیغه حال استفاد می شود و بیش صاحب رشیدی (۱) بر معنی معروف این را متعلق می داند بمصدر دیدن مؤلف قانع و فرماید که (۲) گاه چشم نیز از آن اراده کنند</p>
---	---

صاحبان اند و نوادر هم ذکر هر دو معنی کرده اند و دیگری که بی نشان گردیده ام از نامه عنوان برگرفت
مؤلف عرض کند که حاصل بالمصدر (یعنی تنگ) (اوله) روشناسان کنج غرات را بی نشان
مصدر رزند و پاژند است از قبیل روش طبعش کند نشان دیگر (اردو) (دایم) نام و نشان
چنانکه حاصل بالمصدر (یعنی بدین) (یعنی بقول آصفیه) گم نام (۲) گم نامی مؤلف

است فارسیان استعمال این اکثر بمعنی بصیرت
کنند و کم برای بصارت و برای بصارت بی تعارض
بنیائی بنظر آمده و معنی دوم مجاز است و استعمال
از نظر مانگدشت طالب سند استعمال می باشیم که
محققین اهل زبان از تعریفش ساکت اند و معاصرین
عجم هم بر زبان ندارند (ظهوری ۱) چه بنیش
است که این بال بسنگان دارند و بچشم دام تو خوش
کرده اند و آنه تو (۱) (۲) بصیرت (دکھو) سیر حشرت شان
بصیرت) مؤنث - بنیش کا استعمال بھی بمعنی بصیرت (۱) (۲) بنیش کا استعمال بھی بمعنی بصیرت
کر سکتے ہیں (۲) آئکھ - مؤنث -

(۱) بی نشان (۱) یعنی بی نام و نشان و گننام
(۲) بی نشانی و (۲) بزیادت یا یی مصدری
گننامی (ظهوری) نیست در گننامی از من ناوتر مؤلف عرض کند که موافق قیاس است

(1111)

١٢٤

<p>(ارو) بے نصیب۔ بقول آصفیہ۔ بخت موافق قیاس (ارو) بے دم بقول آصفیہ بخت بد قسمت۔ زیر ہاگاہ۔</p>	<p>بخت موافق قیاس (ارو) بے دم بقول آصفیہ بخت بد قسمت۔ زیر ہاگاہ۔</p>
<p>بنیک بقول بہار و اندکجوالہ طمحات بمعنی مرد</p> <p>بی نظیر استعمال۔ بہار بر معروف قانع چشم صاحب نوادر ہم بذیل بین ذکر این کردہ۔</p> <p>مؤلف عرض کند کہ کاف نسبت است کہ بر لفظ</p> <p>مؤلف عرض کند کہ موافق قیاس بین زیادہ کردہ اندک دیگر هیچ چنانکہ سنگ و بنی حقیقی</p> <p>باشد (انری) یک صراحی بادہ مان دہ این منسوب بہ بصارت و کنایہ از مردک (ارو)</p> <p>مردک۔ مؤنث و کیو انگورک کانبر (۱)</p>	<p>بی نظیر استعمال۔ بہار بر معروف قانع چشم صاحب نوادر ہم بذیل بین ذکر این کردہ۔</p> <p>مؤلف عرض کند کہ موافق قیاس بین زیادہ کردہ اندک دیگر هیچ چنانکہ سنگ و بنی حقیقی</p> <p>باشد (انری) یک صراحی بادہ مان دہ این منسوب بہ بصارت و کنایہ از مردک (ارو)</p> <p>مردک۔ مؤنث و کیو انگورک کانبر (۱)</p>
<p>بنیک چشم اصطلاح۔ بقول طمحات برہان</p> <p>و بحر معنی مردک چشم مؤلف عرض کند کہ معنی لفظی</p> <p>برہان و بحر کنایہ از بی برگ و بی سامان و بی رنگ و بی</p> <p>بودن مؤلف عرض کند کہ معنی حقیقی این مخصوص (ارو) و کیو بنیک۔</p>	<p>بنیک چشم اصطلاح۔ بقول طمحات برہان</p> <p>و بحر معنی مردک چشم مؤلف عرض کند کہ معنی لفظی</p> <p>برہان و بحر کنایہ از بی برگ و بی سامان و بی رنگ و بی</p> <p>بودن مؤلف عرض کند کہ معنی حقیقی این مخصوص (ارو) و کیو بنیک۔</p>
<p>بی غم استعمال۔ چیزی کہ در غم نباشد (ظہوری)</p> <p>خوشم کہ دیدہ بی غم در آب گردید است</p> <p>مؤلف عرض کند کہ موافق قیاس است</p> <p>بے غم کہ سکتہ بین وہ چیز جس میں</p> <p>مؤلف عرض کند کہ بفتح فاست و نمی اور تری نہ ہو۔</p>	<p>بی غم استعمال۔ چیزی کہ در غم نباشد (ظہوری)</p> <p>خوشم کہ دیدہ بی غم در آب گردید است</p> <p>مؤلف عرض کند کہ موافق قیاس است</p> <p>بے غم کہ سکتہ بین وہ چیز جس میں</p> <p>مؤلف عرض کند کہ بفتح فاست و نمی اور تری نہ ہو۔</p>

<p>بی نماز استعمال - بقول بهار (۱) زن حائضه بی نمازی اصطلاح - بقول بهار و بهار و فرماید که این از اهل زبان بوضوح پیوست و کنایه از حیض آمدن زمان صاحب جهانگیری (۲) کنایه از بی رحم و ناخدا ترس (صائب ۵) در لطافت گوید که کنایه از حیض زمان (شعر) خدر ز فتنه آن چشم بی نماز کنید پا ز میزبان سیه سفرو (۵) ز مردی تو چنان شرم داشتند کاسه احقر از کنید پا و شارح می نویسد که ظاهر سباع پا که شرزه دیده چو خرگوش بی نمازی زن تخریف است و صحیح (نیم باز) معلوم می شود - پا صاحب رشیدی هم این را آورده و راسته مؤلف عرض کند که معنی دوم اضافه مطبع این را بمعنی حیض گوید (طغرا ۵) و شب که نوکشور می نماید که این در دیگر نسخه بهار و دختر ز بی پرده جلوه گر شد پا نزدیک مانیا عجم مطبوعه مطبع سراج یافته نمی شود و طبع آزمائی از دست بی نمازی پا صاحبان بحر و سراج شارح خبر میدهد از اینکه ذوق شعر ندارد و در بهار عجم مهربانش مؤلف عرض کند که کنایه کلام صائب همانا (بی نماز) است نه (نیم باز) از حالت حیض است - تعریف همه محققین درست و مضمون شعروسیه کاسگی میزبان هم (نیم باز) نیست (ار دو) حالت حیض - مؤلف - را نمی خواهد و نظر بر صائب ما (بی نماز) را بلیم مشترک با هم پهلومی نشیند - مثل - درینجا بر سبیل مجاز بمعنی فاسق گیریم و جادار و که صاحب محبوب الامثال ذکر این کرده از معنی و در کلام صائب هم بی نماز بمعنی اقل باشد - محل استعمال باکت مؤلف عرض کند که بجائی (ار دو) (۱) و عورت جبکو حیض آیا بود (۲) که انتظار برای تصفیه چیزی می باشد این مثل را می زنند و معاصرین عجم هم این را بر زبان دارند فاسق - فاجر - گنه کار -</p>	<p>بی نماز استعمال - بقول بهار (۱) زن حائضه بی نمازی اصطلاح - بقول بهار و بهار و فرماید که این از اهل زبان بوضوح پیوست و کنایه از حیض آمدن زمان صاحب جهانگیری (۲) کنایه از بی رحم و ناخدا ترس (صائب ۵) در لطافت گوید که کنایه از حیض زمان (شعر) خدر ز فتنه آن چشم بی نماز کنید پا ز میزبان سیه سفرو (۵) ز مردی تو چنان شرم داشتند کاسه احقر از کنید پا و شارح می نویسد که ظاهر سباع پا که شرزه دیده چو خرگوش بی نمازی زن تخریف است و صحیح (نیم باز) معلوم می شود - پا صاحب رشیدی هم این را آورده و راسته مؤلف عرض کند که معنی دوم اضافه مطبع این را بمعنی حیض گوید (طغرا ۵) و شب که نوکشور می نماید که این در دیگر نسخه بهار و دختر ز بی پرده جلوه گر شد پا نزدیک مانیا عجم مطبوعه مطبع سراج یافته نمی شود و طبع آزمائی از دست بی نمازی پا صاحبان بحر و سراج شارح خبر میدهد از اینکه ذوق شعر ندارد و در بهار عجم مهربانش مؤلف عرض کند که کنایه کلام صائب همانا (بی نماز) است نه (نیم باز) از حالت حیض است - تعریف همه محققین درست و مضمون شعروسیه کاسگی میزبان هم (نیم باز) نیست (ار دو) حالت حیض - مؤلف - را نمی خواهد و نظر بر صائب ما (بی نماز) را بلیم مشترک با هم پهلومی نشیند - مثل - درینجا بر سبیل مجاز بمعنی فاسق گیریم و جادار و که صاحب محبوب الامثال ذکر این کرده از معنی و در کلام صائب هم بی نماز بمعنی اقل باشد - محل استعمال باکت مؤلف عرض کند که بجائی (ار دو) (۱) و عورت جبکو حیض آیا بود (۲) که انتظار برای تصفیه چیزی می باشد این مثل را می زنند و معاصرین عجم هم این را بر زبان دارند فاسق - فاجر - گنه کار -</p>
--	--

(ارو) دیکھو اونٹ کس کل بیٹھے ہے یعنی کسی کہ ذوق چیزیں ندارد و شعر صائب سند
اونٹ کس کروٹ بیٹھے ہے (محبوب الامثال) ہمیں است و بی نکان کہ جمع بی نمک است بہمین
جناب امیر میانی نے امیر اللغات میں فرمایا ہے۔ معنی مستعمل (ظہوری ۵) ہزار سینہ بی کینہ ریش شد
اونٹ دیکھئے کس کل بیٹھا ہے یعنی کسی سے از رشک پر بروی بی نکان خندہ چند شور کن پر و
کی نسبت کہتے ہیں کہ دیکھا چاہئے کیا ظہور میں از ہمیں است
آئے اور انجام کار کیا ہو (جرات ۵) کیا (ب) بی نمکی کروان بقول برہان کنایہ از بی
دکھاتا ہے یہہ چرخ بے چہارہ بیٹھا ہے اونٹ مرگی و بیوضعی و بی وفائی کروان صاحبان بھر و بہا
کس کل دیکھئے پر آپ ہی نے فرمایا ہے کہ کل گئی ہوسراج و (جہانگیری درملحات) ہم ذکر این کردہ اند
پہلو اور کروٹ بھی کہتے ہیں (نصیر ۵) گرچہ بخون (ارو) الف (۱) بیمزہ بقول آصفیہ۔ الونا
نے کہا ناقہ سے یہ اے ساربان کو ایک دن لیلی سے پھیکا۔ بے مزہ (۲) وہ شخص جس کو کسی بات کا ذوق
کھ کچھ تو ہمارے واسطے پودل میں اسکے پر ہی ڈکا ہے (ب) بے مرگی کرنا۔ بے وفائی کرنا۔
راہ اب دیکھئے بیٹھا ہے اونٹ کس پہلو ہمارے بیٹھتا ہے بقول برہان بانون دیگر بر وزن مینو
(الف) بی نمک اصطلاح۔ بقول اندکچال (۱) بمعنی شخص بیانا و (۲) صاحب وقوف و عاقبت
فرنگ فرنگ بمعنی (۱) بیمزہ صاحب تحقیق الاصطلاح اندیش و (۳) چشمہ صاحب جہانگیری درملحات بر
گوید کہ نام غوب (صائب ۵) گند بی نکان در معنی سوم قانع (فردوسی ۵) مرا آرزو نیست از
شراب کار نمک ہمدہ بہ مجلس می راہ ہوشیاران مہراو کہ میندہ بردارم از چہراو کہ صاحب شیدا
راہ مؤلف عرض کند کہ (۲) اسم فاعل ترکیبی و بہار و اند و ہفت ہمزانش مؤلف عرض کند

کہ اسم فاعل مصدر (بمیزن و بسیدن) است و معنی **بی نوا** اصطلاح - بقول بحر در ویش و فقیر
 اول و سوم حقیقی است و معنی دوم کنایہ باشد (ارو) در ماندہ - صاحب سفرنگ بشرح ہفتاد و ہفت
 (۱) دیکھنے والا (۲) صاحب بصیرت - عاقبت ایضاً فقرہ (نامہ شت حی افرام) ذکر این کردہ و معنی
 (۳) آنکھ - مؤنث - غیات و اند و شمس ہم این را آورده اند **مؤلف**

بی ننگ استعمال - بقول برہان و ہفت (۱) عرض کند کہ (۱) بمعنی حقیقی بی صدا است (۲) مجازاً
 بمعنی بی عیب و عار و (۲) بی وقار چہ ننگ بمعنی عیب بمعنی بی ساز و سامان مراد از در ویش و غفلت -
 و عار است **مؤلف** عرض کند کہ معنی اول حقیقی (صائب) بی درین بستان مانا برک دارد بی
 است و معنی دوم مجاز آن کہ کسی کہ ننگ و عار ندارد است پد برک را از خود بنفشہ گر نوا می باید است و
 بی وقار می باشد (ارو) (۱) بے ننگ و ناموس (انوری) آن روز کہ گنج حسن کردی پد این گنج
 - بقول آصفیہ بے شرم - بے حیا - بچلن - بد وضع - و شاق بی نوار پد (ارو) (۱) بے آواز - بے
 آواز (۲) بے غرت - بے آبرو - صدا (۲) بے نوا اور بے برگ و نوا - غفلت - فقیر کے لئے

بینو بقول اند و مؤید بالکسر و ضم نون جبرات کہہ سکتے ہیں - در ماندہ - بے سہارا - در ویش -
 یک بستہ کہ ہنوز مسکہ از و بیرون نیاوردہ باشند **بی نوالی** اصطلاح - بقول اند و بہار
مؤلف عرض کند کہ معاصرین عجم بر زبان نثر بی سامانی و بی آوازی و فرماید کہ بالفاظ کشیدن
 و محققین اہل زبان ازین ساکت - متناقض است **مؤلف** عرض کند کہ بزیادت یا می
 می باشیم و اسم جامد فارسی زبان و نیم (ارو) زائد (بی نوا) مرادف (بی نوا) است و این
 وہی چکا جا ہوا دی - مذکر - (دیکھو آصفیہ میں چکا) بزیادت یا می مصدری بران موافق قیاس است

<p>(صائب ۷) خرابی باعث تمیز باشد بی نوئی بی نور کردن مصدر اصطلاحی بقول بحر و طحقات را پاک کوری کاسه در یوزه می گرد و گدائی را برهان داکنایه از کشتن و فرو نشاندن شمع و چراغ چنان که (اردو) بے نوائی - مؤنث - بے سرو سامانی اند و مؤنث (بی نور کن) را بجوالة قنیه بمعنی بمیران و بی آب کن و روشنائی دور کن نوشته اند مؤلف عرض کند که بقول شان معنی این مصدر (۲) بمیراندن و (۳) بی رونق کردن هم موافق قیاس است (اردو) بمعنی حقیقی است و بر زبان معاصرین عجم هم مستعمل (۱) چراغ بجھانا - گل کرنا (۲) مار و انا (۳) بے و مراد از بی رونق است (اردو) و کیهو بے نور و رونق کرنا - بے نور کرنا -</p>	<p>بی نور استعمال - بقول اندکجواله فرنگ فرنگ بمعنی بی فروغ مؤلف عرض کند که (۱) چراغ بجھانا - گل کرنا (۲) مار و انا (۳) بے و مراد از بی رونق است (اردو) و کیهو بے نور و رونق کرنا - بے نور کرنا -</p>
<p>بی نوک اصطلاح - بقول اندکجواله فرنگ بمعنی دوغی که در آفتاب خشک سازند مؤلف عرض کند که معاصرین عجم بر زبان نوازند اگر سندا استعمال بدست آید اسم جامد فارسی قدیم توان گفت سکوت مشتقین اهل زبان تقاضای سندی کند (اردو) خشک دی - مذکر -</p>	<p>بی نوک اصحابان اند و غیاث گویند بفتح کند که این کلمه غیر مسلم است که محاوره زبان به خطا نون و کاف تازی بمعنی شخص نوکری پیشه که بی باک این هم بکثرت یافته شده چنانکه ممد رین باب گذشت نوکر نباشد غلط است و نا نوکر به همین معنی صحیح چه و نا نوکر را از زبان معاصرین عجم هم شنیدیم بلکه غیر ملازم مستعمل است (اردو) غیر ملازم -</p>
<p>بی نوکر اصحابان اند و غیاث گویند بفتح کند که این کلمه غیر مسلم است که محاوره زبان به خطا نون و کاف تازی بمعنی شخص نوکری پیشه که بی باک این هم بکثرت یافته شده چنانکه ممد رین باب گذشت نوکر نباشد غلط است و نا نوکر به همین معنی صحیح چه و نا نوکر را از زبان معاصرین عجم هم شنیدیم بلکه غیر ملازم مستعمل است (اردو) غیر ملازم -</p>	<p>مفط نام برای نفی برشتقات و صفات آید چنانکه نابالغ و نا سموع و لفظ بی بر اسمای غیر شتق و صفات و شخص جو نوکر نه ہو - و کن مین اسکو بے روزگار آید مثلاً بی شعور و بی هنر و بی زر مؤلف عرض کتے مین - مذکر -</p>

ملیه | بقول بهار و اندو و ارسته جابر کن حمام (شفیع اثر و در چو حمام) (نذار و بنیه آن تنگ ما و او پس آن کفش پیش از یک قدم یا پود و پیر عدم از پیش بنیه پود و باریک تا پای خزینه پود) (افضل ثابت) (داغ و دل از مردم شیم برون آورد و دود پاکر مش از آتش گلن هوای بنیه ام پود) **مؤلف** عرض کند که اسم جابد فارسی زبان است و مراد از جانی که بعد از حجام در آن جامه می پوشند (ار و و) و مختصر مقام جو حجام است متعلق لبوس پهنه که نه پود و

بی نهایت | استغالی | بقول اندو و ارسته جابر کن حمام (شفیع اثر و در چو حمام) (نذار و بنیه آن تنگ ما و او پس آن کفش پیش از یک قدم یا پود و پیر عدم از پیش بنیه پود و باریک تا پای خزینه پود) (افضل ثابت) (داغ و دل از مردم شیم برون آورد و دود پاکر مش از آتش گلن هوای بنیه ام پود) **مؤلف** عرض کند که اسم جابد فارسی زبان است و مراد از جانی که بعد از حجام در آن جامه می پوشند (ار و و) و مختصر مقام جو حجام است متعلق لبوس پهنه که نه پود و

بنیه | بقول بهار و اندو و ارسته جابر کن حمام (شفیع اثر و در چو حمام) (نذار و بنیه آن تنگ ما و او پس آن کفش پیش از یک قدم یا پود و پیر عدم از پیش بنیه پود و باریک تا پای خزینه پود) (افضل ثابت) (داغ و دل از مردم شیم برون آورد و دود پاکر مش از آتش گلن هوای بنیه ام پود) **مؤلف** عرض کند که اسم جابد فارسی زبان است و مراد از جانی که بعد از حجام در آن جامه می پوشند (ار و و) و مختصر مقام جو حجام است متعلق لبوس پهنه که نه پود و

اوست الف - انگشت - خامه - قلم تر کس (ار و و) **نیاز** | اصطلاح - بقول بهار و اندو و ارسته جابر کن حمام (شفیع اثر و در چو حمام) (نذار و بنیه آن تنگ ما و او پس آن کفش پیش از یک قدم یا پود و پیر عدم از پیش بنیه پود و باریک تا پای خزینه پود) (افضل ثابت) (داغ و دل از مردم شیم برون آورد و دود پاکر مش از آتش گلن هوای بنیه ام پود) **مؤلف** عرض کند که اسم جابد فارسی زبان است و مراد از جانی که بعد از حجام در آن جامه می پوشند (ار و و) و مختصر مقام جو حجام است متعلق لبوس پهنه که نه پود و

احتیاج است صاحبان بخر و مانند و بہار و ہفت
 ہم ذکر این کرده اند۔ صاحب بحر بمعنی دوم قانع
مؤلف عرض کند کہ معنی اول حقیقی است و (صائب ۱۵) سبکی توکل کی پی ہر ہنگام گیر و
 موافق قیاس و معنی دوم مجاز آن (صائب ۱۵) زمین بی نیازی نیست ممکن نقش پا گیر و (انوری
 ۱۵) بی نیاز از نالہ ہا باشد چون ماہ تمام ہو (۱۵) اگرچہ ہرست بضاعت بضاعت فرجاء ہو
 چون افتاد و سہمین حاجت غفلت نیست پروردگار (۱۵) بی نیازی خود منکر این زمین پذیر و (اردو)
 آن حسن بی نیاز و دل مانیازمند ہو گوہر گران و طبع بے نیازی کہہ سکتے ہیں بمعنی (۱) بے احتیاجی (۲)
 خریدار نازکست ہو (اردو) بے نیاز قبول تو نگری۔ مؤلف۔

آصفیہ (۱) بے پروا۔ لاطیع (۲) غنی۔ غیر محتاج۔
بی نیاز گردن استعمال بمعنی بی پروا و بی فرنگ بالکہ نوعی از نقاب زنان **مؤلف** عرض
 احتیاج و تو نگری گردن است (صائب ۱۵) کرد کہ آن نقاب کو چکی کہ در برقع بالای چشم باشد
 صائب شعر تر از آب نضر م بی نیاز ہو مصراع تسلیم کہ یہ بینی ختم شود یعنی زنان عجم برقع می دو زند کہ ہمہ
 سبز از تر زبانی شد مرا ہو **مؤلف** عرض کند کہ جسم رامی پوشد و برای چشم پارہ جدا گانہ از پارچہ
 موافق قیاس است۔ (اردو) بے نیاز گردن۔ مشکب درست می کنند کہ از جبین تا بینی آویزان
 بہ فکر کرنا۔ تو نگری کرنا۔
 می باشد و کنارہ زیرین آن را قریب بینی با برقعہ

بی نیازی استعمال بقول ہفت و مؤید مذکور بواسطہ دو تکرار و اصل می کنند (اردو)
 (۱) بمعنی بی احتیاجی و (۲) غیر محتاجی و تو نگری بمعنی بند فاریسون نے جالی کے اس نقاب کو

کہا ہے جو برقع میں پیشانی سے لٹکایا جاتا ہے اور پرہ مینی و منخر مؤلف عرض کند کہ قلبی است
ناک پر ختم ہوتا ہے۔ مذکر۔

بہینی در اصطلاح۔ خان آرزو در چراغ منخر بقول آصفیہ عربی اسم مذکر بہینا۔
ہدایت گوید کہ باضافت چوبیکہ بر تخته در نصب سورخ مینی ناک کا چھید جب دونوں تھنے
کند تا ہر دو تخته خوب بہم بہت شود و مضبوط کہنے طور ہونگے تو منخرین کہینگے۔

بہینیدن مصدریت متروک کہ حقیقت
گرو دو یکی بردگیری باشد (تاثیر) کار
کشتایان ز حادثات مصونند بہ مینی در آفت
رعاف نزار و پادوسی فرماید کہ مینی در را کار کشتا ناقص التصریف است (اردو) کہو بہیندن
گفتن خالی از تعدی نیست صاحبان بحر و اندوہا و دیدن۔

بہینی در دن مصدر اصطلاحی بقول بحر
عجم ہم ذکر این کردہ اند مؤلف عرض کند کہ
موافق قیاس است (اردو) دروازے کی وہ بار و اندک نہایت از انکار کردن (مولوی معنی
مینی) دکن میں یہ استعمال ہے یعنی وہ تخته جو ایک پٹ (چون اشارت ہاش را بر جان نہی و در وفا
پراس عرض سے نصب کیا جاتا ہے کہ دروازہ آن اشارت جان دہی کہ بس اشارتہای اسرار
بند ہونے کے بعد دونوں پٹ کے درمیان شگاف دہد کہ ناز بردار و ز تو کارت دہد و در اشارت
باقی نہ رہے۔ مذکر۔

بہینی در اصطلاح۔ بقول اندکجو الہ فرنگ
فرنگ بالکسر و فتح وال و رای مہلتین نامی مینی و حرکتی ہند و این علامت نفرت از انت

و از همین عادت این مصدر مرکب قائم شد **بمینی کوه** اصطلاح بقول وارسته برآمدگی کوه
 (اردو) انکار کرنا صاحب آصفیہ نے (نا) کہ آن را در تازی قلعه خوانند (سلیم) (پیش
 چرمانا) پر فرمایا ہے ناپسند کرنا اور یہی معنی **بمینی** از بس ضعف و اندوہ کہ کشیدہ تیج همچون
 (ناک سکیڑنا) کے ہیں۔ **بمینی** کوه کہ فرماید کہ ہمیں راسخ کوه گویند صاحب
بمینی گردن **بمینی** اصطلاحی بقول بحر و بہار و اندھم ذکر این کردہ اند صاحب
 و بہار و اندھم کہ از غرور و تکبر گردن (مولوی) رہنما بحوالہ سفرنامہ ناصر الدین شاہ قاجار ہم
 معنی (۷) شکر کن غرہ مشو بمینی مکن کہ گوش این را آورده و صاحب بول چال صرحت
 دار و بیچ خود بمینی مکن کہ ہر کسی کو از حد بمینی کند فرماید کہ وہ کہ سنگی از سنگهای کوه بیرون آمدہ باشد
 خویش را بی گوش و بی بمینی کند کہ مؤلف عرض مثل ایوان آن را بمینی کوه گویند مؤلف عرض
 کند کہ این مخفف خود بمینی گردن است دیگر بیچ کند کہ موافق قیاس است (اردو) پہاڑ
 (اردو) ناک چرمانا بقول آصفیہ غرور کرنا کہ وہ چٹان جو مثل برآمدے اور ایوان کے
 تخت سے خاطر میں نہ لانا کہ اہست کی نظر سے دیکھنا یا ہر نخلی ہوئی ہو۔

بمینی بمینی برہان و جامع بفتح اول و ضم ثانی و سکون و او مجہول (۱) بمعنی عروس باشد
 و کبر اول و سکون ثانی مجہول و واو (۲) کرکلی باشد کہ جامہ نشین و کاغذ را بخورد و ضائع
 کند صاحب سروری گوید کہ بمعنی اول (بیوک) بہ کاف ہم گویند (حکیم سنائی) (۷) برہی گرکنی
 بفروسی خوی کہ از خلاف خورہ ننگ بیوی کہ وہم او ذکر معنی دوم کردہ می فرماید کہ ہر وزن دیو
 گرمی است کہ آن را بید ہم نامند (فخر الدین ابوالمعانی) (۷) ز عدلش گرگ با صد حیلہ و ریو کہ

ہنان گرد و پشیمیش چون بیوہ صاحب رشیدی بذکر معنی اول فرماید کہ دیو و بیوگ مراد فاش و بیوگانی
 بمعنی عروسی و ذکر معنی دوم ہم کردہ از پور بہا سند دہد (۷) شہاب قلاور ز تو دیو بہ پشیم ز نخت انت
 دیو بہ (۸) آذری (۹) ز غلبوت فلک رشتہای آتش رنگ پ بتافت و ز تفت آن برگلم شب ز دیوہ
 صاحب ناصری ہم ذکر ہر دو معنی کردہ خان آرزو در سراج بر معنی اول قانع مولف عرض کند کہ سنی
 اول بیو اسم جامد فارسی زبان است بمعنی زن عروس و زنی کہ در کم سنی کہ خدا شود آزا بہ کان
 تصغیر بیوگ نامند و انجہ بہ و آد عوض مؤدہ می آید مبدل این چنانکہ آب و آو و بمعنی دوم مبدل
 بید باشد کہ بر معنی چارمیش گذشت و اشارہ این ہم ہمدر انجانہ کور و مقنین فارسی برای سبب تبدیل
 دال با واد بہین را بسند گرفتہ اند و کالیدہ و کالیوہ ہم تمثیل بہین تبدیل است و حقیقت این کرکک
 ہما نجا بیان کردہ ایم (ارو و) (۱۰) دلہن بقول آصفیہ - ہندی - اسم مونث - عروس - بی -
 ہنرمی - بانو (۱۱) دیکھو بید کے چوتھے معنی -

بیوار | بقول برہان بروزن دیوار عددہ ہزار را گویند و بانیمین بحدث الف ہم آمدہ صاحب
 سروری بذیل بیوار (سراج سکرائی) سند این آوردہ (۱۲) از بہت تو کی سزد آخر کہ بندہ را پ
 ہر سال عشر الف ز بیواری رسد پ صاحبان رشیدی و ناصری و جامع دانند و ہفت و نہرت
 ہم ذکر این کردہ اند مولف عرض کند کہ بیو کہ بہین معنی می آید غنق این است چنانکہ معاصرین
 عجمی گویند جزین نیست اسم جامد فارسی قدیم است (ارو و) و من ہزار -

بیوارہ | بقول برہان باثانی مجہول بروزن بیچارہ (۱۳) بیکس و غریب و تہنا و بی تہد و مرتبہ و بی
 را گویند و (۱۴) چوبی کہ بدان گلہ و خمیرہ نان تنک سازند - صاحب سرودی بر معنی اول قانع

(حکیم اسدی ۱۷) بدو گفت که خانه آواره ام؛ زیرا این یکی مرد بیو ار دام؛ صاحبان رشیدی و
 اشند و هفت و سراج و جامع هم ذکر این کرده اند مولف عرض کند که بهر و معنی اسم جامه فارسی
 زبان است یکی از معاصرین عجمی فرماید که فارسیان الف اول (آواره) را به تهمانی بدل کرده اند
 چنانکه (مازانده) را (تازیانه) کردند و معنی اول حقیقی است و اثر این تبدیل باشد که معنی اول هم آوارگی باقی
 و بعضی گویند که آواره در فارسی زبان مقدار را گویند پس معنی لفظی این بی مقدار است و کنایه
 از بیکیس و بیچاره و غریب و معنی دوم مجاز معنی اول است و بس (اروو) (۱)، و یکهو بیچاره (۲)
 باین مذکر - و یکهو (اسباب نور و مانند)

بیواز | بقول برهان و رشیدی و جامع یا ثانی مجهول بر وزن شیراز (۱)، شپره را گویند که آواز
 مرغ عیسی هم خوانند و بعضی خفاش و بجای حرف اول بای فارسی هم آمده صاحب ناصری فرماید
 که این را بیوازه هم گویند مولف عرض کند که اصل این (بی آواز) بود الف محذوف و ده حذف شد
 مخففش بیوازه ماند معنی لفظی این چیزی که آواز ندارد و کنایه از شپره که پریدنش مطلق آواز نمی دهد
 و آنچه به بای فارسی می آید تبدیل این چنانکه اسپ و اسپ (اروو) چکا در - و یکهو باز پرده کاغذ -
 (۲) بیواز - بقول برهان و سروری و رشیدی و جامع معنی اجابت و قبول هم آمده مولف عرض کند
 که اسم جامه فارسی زبان است (استاد بهرامی ۱۷) با سید رفتم بدرگاه او؛ امید مرا جمله بیواز کرد و؛
 ز مولوی معنوی ۱۷) در جهان روح کی گنجد بدن؛ کی شود بیواز هم فرماید؛ (اروو) اجابت بقول
 آصفیه قبولیت نیز لوری - نوشت -

(۳) بیواز - بقول برهان و سروری و جامع معنی پاسخ و جواب و باین معنی بجای حرف ثانی نون هم

بنظر آمده مؤلف عرض کند که مجاز معنی دوم است و آنچه برنون و مستعمل باشد متبدل این چنانکه او در یک
دوا و نج دار و و جواب - مذکر -

بیواسطه استعمال - بقول انند بحواله فرهنگ نیک
یعنی بے وسیله و بی ذریعہ مؤلف عرض کند که بوده است ہمزہ بیابدل کرده اند بیو باریدن
موافق قیاس است (انوری ۵) بی واسطه شد و او باریدن بفتح ہمزہ یعنی ناچا ویدہ فرو بردن
بدیش خبر و از جنبش روم و قرار چین (دار و و) و بلع کردن باشد و ہم او -
بے وسیله بے ذریعہ کہہ سکتے ہیں -

بیوان بقول انند بحواله فرهنگ نیک بالکسر
اجازت و پروا نگینی مؤلف عرض کند کہ و آن معنی (۲) یعنی مصدر ہم و فرماید کہ درین لغت نیز ہمزہ
نگہبان می آید و این معنی لفظی بی نگہبان و بی مانع است
و گنایہ از اجازت - دیگری از محققین فارسی زبان بود - صاحب رشیدی بر (الف) می فرماید کہ ہما
ذکر این نکرد و معاصرین عجم بر زبان ندارند و او باریدن (۱) کہ گذشت - صاحب ناصری و کر
سند استعمال تسلیم نہ کنیم (دار و و) اجازت - نوشت - الف و ب ہر دو کرد و ب را ماضی الف قرار داد
و الف بیو باریدن مصدر اصطلاحی بقول و برای الف از حکیم ناصر خسرو سند آورده (۵)

بربان بکسر اول و ثالث مجهول بر وزن فرو باریدن یک گروہ از کریم طبعی خویش پامرو می را بجان خرید
ناچا ویدہ فرو بردن را گویند کہ بحر بی تلح خوانند و ہجو مایہ کی گروہ از حرص و یکدگر را بھی بیارند
فرماید کہ بفتح ثانی ہم آمده کہ بر وزن شکم خاریدن باشد صاحب جلیع بذکر الف گوید کہ معنی کر مک کا غزو

پشمینه خوار نیز - خان آرزو و سراج ذکر (الف) الف پنجم و تهمانی هفتم - و ظاهر همین قدر است تحقیق
 کرده گوید که بر (او باریدن) بای زائد آن سبب (ج) بلحاظ ماخذی که بر (او باریدن) گذشت و لیکن
 آن الف بیابدل شد چنانکه قاعده فارسیان است یکی از معاصرین عجم نسبت (ج) گوید که (بیو) در فارسی
 صاحب بحر بر الف گوید بکسر اول و او مجهول است قدیم معنی داخل است و لغت ژند و پازند باشد
 کامل التصریف که مضارع این (بیو بارو) آمده و فرماید که به همین معنی که کلمی را هم نام کردند که داخل
 و فرماید که - - - - - پشمین و کاغذ جای اوست ما این را تسلیم نکنیم و
 (ج) **بیو بردن** هم به همین معنی مصدر است ماخذ بیو معنی ووش که گذشت بهتر ازین ماخذ است
 کامل التصریف که مضارعش (بیو برو) باشد - بالجملة مقصودش این است که (بیو بردن) یعنی
 صاحب نوادر همزانش **مولف** عرض کند (فرو بردن) معنی حقیقی است و خیال ما این را
 که حقیقت الف همان است که محققین بالا ذکرش بدین وجه تسلیم نمی کنند که بیو معنی داخل بجایش
 کرده اند که اصلش (او باریدن) است و صراحت مذکور نشد و همه محققین ازین معنی ساکت اند اگر
 ماخذ (او باریدن) بجایش گذشت (ب) با الف این را تسلیم کنیم بای اول زائد نباشد بلکه اصلی و علم
 هیچ تعلق ندارد که ماضی مطلق (ج) باشد به ضم بحقیقه محال - و آنچه صاحب جامع بذیل الف
 موجده و سکون رای مجهول و مضارعش بفتح موجده معنی کرک کاغذ و پشمینه را نوشته غلطی اوست
 و رای مجهول محققین بالا سکندری خورده اند که باینکه خود بر لفظ نکرده و خلاف قیاس است (آرو) و
 متعلق به الف کرده اند و اصلا معنی مصدر نباشد الف و ج و یکپا او باریدن (ب) ماضی او مضارع
 و (ج) مصدر است مستقل و مخفف (الف) بخذف **ه** ج کا -

بیوتات نویسی

اصطلاح جهان بر تات نویسی کہ اشارہ این در اینجا کرده ایم (اردو) دیکھو و تات نویسی۔

بیور بقول برہان در شیدی و ناصری و جامع و سراج و انند و ہفت بر وزن بیور کہ سرادل و

فتح ثالث (۱) بمعنی دہ ہزار صاحب سروری از حکیم فردوسی سند و ہد (۵) کہ بایں از پہاوانی اشارہ
بود در زبان دری دہ ہزار و مولف عرض کند کہ اشارہ این بر (بیور) کردہ ایم (اردو) دیکھو و

(۲) بیور۔ بقول برہان در سروری و در شیدی و ناصری و جامع و سراج و انند و ہفت نام فتح کاران

ہم ہست و اورا (بیور سب) می خوانند و اند و پنجفیف (بیور) ہم خوانند لیکن صاحب فرہنگ بنامی

بفتح و ضم ثانی آورده است (سراج سکزی) نہ من میش دارم ز جمشید فر و کہ بیرید بیو میانش بہار

مولف عرض کند کہ در اینجا ہمین قدر کافی است کہ محقق (بیور اسب) است کہ می آید (اردو)

دیکھو (بیور اسب)

(۳) بیور۔ بقول برہان و سروری و جامع و سراج و انند و ہفت گردگان و بادام و پستہ را نیز گفتہ

کہ مغز آنہا تیز و ضائع شدہ باشد مولف عرض کند اسم جامد فارسی قدیم است بعض گویند کہ تخصیص

با مغز بادام و پستہ و گردگان نباشد ہمہ اقسام مغزیات ضائع شدہ را فارسیان بیور گویند (اردو)

وہ مغزیات جن کے بگڑ جانے سے ذائقے میں تیزی پیدا ہوگئی ہو۔ مذکر۔

بیور اسب

بقول ناصری بذیل (بیور) لقب آن بیور اسب تند خو کہ بر گل نمود بویہ خار و خشک

فشا کہ زیر کہ دہ ہزار اسب و اشتہ صاحبان رشیدی در چشم او اکنون بیا بیور بگر و مولف عرض

و برہان ہم بذیل بیور ذکر این کردہ اند و صاحبان کند کہ موافق قیاس است (حکیم خاقانی) (۵)

جامع و سروری ذکر مستقل این کردہ (ناصری) (۵) دوش محمد از در مہر نبوت است و آن دوش

<p>بود جای آید (اُرو) ضحاک کا لقب فارسی کہ مغزیات ناقص را نام است پس محقق بی تحقیق بین بیوراسب ہے۔ مذکر۔</p>	<p>این مرکب را بمعنی حقیقیش دیده باشد وغور بر بیور پر مور اصطلاح بقول شمس بفتح قیل بمعنی اول بمعنی علف مؤلف عرض کند کہ پر مور از اینجا است کہ دیگر ہمہ محققین اہل زبان ازین مرکب بمعنی علف بجای خودش می آید و بیور بمعنی شمش ساکت اند (اُرو) ناقابل ترجمہ۔</p>
<p>بیورو بقول برہان باثانی مجہول بروزن بیدرد (۱) نام مبارز نیست کہ افراسیاب بد و پیر ویدہ فرستاد و (۲) نام شہر سیت در خراسان مشہور رہا و در صاحبان رشیدی و ناصری و جامع ذکر این کردہ اند بدین صراحت کہ امیور و شہر معروف است بنا کردہ او۔ خان آرزو در سراج می فرماید اندر نیصورت بیور و بمعنی دوم مخفف امیور و باشد و شہر مذکور را منسوب بہ مبارز مذکور نمودن استجاوی دارو۔ مؤلف عرض کند کہ وجہ تسمیہ بمعنی اول متحقق نشد و حقیقت بمعنی دوم بر (اُبیور) گذشت و اشارہ این ہمد را بنجا مذکور (اُرو) (۱) بیور و ایک پہلوان کا نام ہے جو افراسیاب کے زمانہ میں تھا۔ مذکر (۲) دیکھو بیورو۔ مذکر۔</p>	<p>بیور سب اصطلاح بقول برہان و ہفت بہ بای عربی و بقول اند بہ بای فارسی دوم مراد چنانکہ تب و تب و اسپ و اسپ (اُرو) زبان بیوراسب کہ گذشت مؤلف عرض کند کہ بجزن دیکھو بیوراسب۔ مذکر۔</p>
<p>بیوس بقول برہان بفتح اول بروزن عروس (۱) طبع و خواہش و امید و (۲) امیدواری شد بخیزی از ہر نوع کہ بودہ باشد و (۳) بمعنی چالوسی و (۴) انتظار ہم۔ صاحب سروی</p>	<p>الف۔ تبدیل مؤدہ بہ بای فارسی یا بالعکس آن مخففش الف۔ تبدیل مؤدہ بہ بای فارسی یا بالعکس آن مخففش</p>

بر معنی اول و سوم قانع صاحب ناصری ذکر هر سه معنی اول کرده فرماید که بیوسد بمعنی طبع کند و بیوسد
 بمعنی تواضع و چاپلوسی کننده و فرماید که اصل مصدر همه بیوسیدن است صاحب جامع متفق باین
 بهر چهار معنی - خان آرزو در سراج می فرماید که بوس به لام عوض تختانی به همین معنی گذشت و ظاهراً
 به تختانی تصحیف است و به بای ناصری هم می آید و آن غالباً صحیح نیست مولف عرض کند که
 این اسم مصدر بیوسیدن است و آنچه به لام عوض تختانی گذشت تصحیف نباشد آن اصل است
 و این مبتدیش چنانکه نال و نای - هیچگاه تصحیف نباشد مخفی مباد که معنی سوم اصل باشد و دیگر همه
 معانی مجاز آن و صراحت ماخذ بوس بجایش گذشت (ابن یمن ۱) هرگز اهمیت بلند بود و
 راه یابد به منتهای بیوس و صاحبان موارد و نوادر بیدیل مصدر گویند که اصل و صحیح (بیوسی) است
 به بای مصدری نه تنها بیوس و بسند دعوی خود از انوری سند دهند (۲) افسوس که محرم به بیوسی
 بگذشت و دین عمر جو جان عزیزم از سی بگذشت و اکنون چه خوشی و گریختی دست دهد و صد
 کاسه بنانی چو عروسی بگذشت و مولف عرض کند که غور نکرده اند وجود بیوس در فارسی زبان
 از تصدیق محققین اهل زبان و سند ابن یمن ثابت و بیوسی بیای مصدر هم چنانکه امید و امیدگی
 نمی دانیم که محققین بالا چرا بیوس را غلط و بیوسی را صحیح دانسته اند (ارو) (۱) طبع - خواهش
 امید - موت (۲) امید واری - موت (۳) چاپلوسی - موت (۴) انتظار - مذکر -

بیوسپ	بقول شمس مرادف بیور اسپ که مخفف همان بیور اسپ است بخد ف رای مطهر
یعنی لقب ضماک مولف عرض کند که دیگر محققین و الف - استعمال این از نظر ما گذشت (ارو)	فارسی زبان ازین ساکت اند و خلاف قیاس نیست - دیکو بیور اسپ -

<p>(۲۲) طبع کرنا (۳) چاپلوسی اور خوشامد کرنا، توکینا</p> <p>بیوفائی یای مصدری بر دیوفای (که مزید علیہ)</p>	<p>(۲۲) طبع کرنا (۳) چاپلوسی اور خوشامد کرنا، توکینا</p>
<p>بی وضعی اصطلاح - بقول انند بھوالہ فرہنگ فرنگ</p>	<p>بی وضعی اصطلاح - بقول انند بھوالہ فرہنگ فرنگ</p>
<p>با کسر و فتح واو و کسر عین مہملہ معنی بد اطواری مولف</p>	<p>با کسر و فتح واو و کسر عین مہملہ معنی بد اطواری مولف</p>
<p>عرض کند کہ موافق قیاس است ولیکن بعض از معاصرین</p>	<p>عرض کند کہ موافق قیاس است ولیکن بعض از معاصرین</p>
<p>عجم عوض این استعمال (بد وضعی) می کنند مشتاق بد عہدی - موتث -</p>	<p>عجم عوض این استعمال (بد وضعی) می کنند مشتاق بد عہدی - موتث -</p>
<p>سند استعمال می باشیم کہ از نظر مانگداشت (ارو) بیوگند استعمال - بقول مؤید مطبوعہ مطبع</p>	<p>سند استعمال می باشیم کہ از نظر مانگداشت (ارو) بیوگند استعمال - بقول مؤید مطبوعہ مطبع</p>
<p>بد وضعی کہہ سکتے ہیں - موتث - صاحب فرہنگ آصفیہ نے</p>	<p>بد وضعی کہہ سکتے ہیں - موتث - صاحب فرہنگ آصفیہ نے</p>
<p>بد وضع معنی بد اطوار و بد چلن کہا ہے دیکھو بد آئین -</p>	<p>بد وضع معنی بد اطوار و بد چلن کہا ہے دیکھو بد آئین -</p>
<p>بدل می کنند (کذافی القینہ) مولف عرض کند کہ</p>	<p>(۱۱) بی وفا استعمال (۱) اسم فاعل ترکیبی است</p>
<p>تحریر صاحب مطبع (بیوگند) را بیوگند نوشت</p>	<p>(۲) بی وفا کردن کسی را معنی کسی کہ صفت وفا</p>
<p>دور دیگر نسخ قلمی ہم (بیوگند) مر قوم فابہ واو</p>	<p>ندارد (صائب) وفا داری ز عمر بی وفا هر کس</p>
<p>بدل می شود چنانکہ فرخج و در سنج - مؤید مطبوعہ</p>	<p>می جوید و زیلاب یک رفتار خود داری طبع دارد و</p>
<p>(۳) نوکر بیوفائی کردن کسی را (ظہوری) از جفا زائد است - ماضی مطلق از مصدر (بیوگندن)</p>	<p>(۳) نوکر بیوفائی کردن کسی را (ظہوری) از جفا زائد است - ماضی مطلق از مصدر (بیوگندن)</p>
<p>ہای تو خود را بی وفا کردیم و رفت و از وفا دیگر گو</p>	<p>ہای تو خود را بی وفا کردیم و رفت و از وفا دیگر گو</p>
<p>بر خود جفا کردیم و رفت و مولف عرض کند کہ بی وقت استعمال - بقول انند بھوالہ فرہنگ</p>	<p>بر خود جفا کردیم و رفت و مولف عرض کند کہ بی وقت استعمال - بقول انند بھوالہ فرہنگ</p>
<p>بر دو موافق قیاس است (ارو) (۱) بے وفا</p>	<p>بر دو موافق قیاس است (ارو) (۱) بے وفا</p>
<p>قیاس است مرادف (بی نگاہ) کہ گذشت (ارو)</p>	<p>وہ شخص جو وفا دار نہ ہو - بد عہد (۲) بے وفابانا -</p>

<p>بے وقت بقول آصفیہ بے موقع -</p> <p>بی وقر استعمال - بقول انند بھوالتی ^{سنگ} (اُردو) سبے وقر بقول آصفیہ - بے غت -</p> <p>فرنگ بفتح واو و سکون قاف و رابعتی ^{سنگ} بے اذلیل - خوار -</p>	<p>دبی تمکین مولف عرض کند کہ موافق قیاس ^{ست}</p>
<p>بیوک بقول سروری و جامع و انند اصل این بیوک معنی عروس گذشت مولف عرض کند کہ</p> <p>اشارہ این ہمد را بجا کرده ایم (استاد رودکی) بس عزیزم بس گرامی شاد باش؛ اندرین خانہ</p> <p>بسان نو بیوک؛ (فخر گرگانی) ہمہ سالہ عروسی کرد شہر و بیوکش و سیہ و داماد و پرو؛</p> <p>و فرماید کہ بکاف فارسی نیز آمدہ (اُردو) دیکھو بیو -</p>	<p>بیوک</p>
<p>بیوکانی بقول جامع بروزن خموشانی ^{سنگ} بے کاف عربی و فارسی ہم ہمد را بجا کرده ایم و رینجاہین قدر</p> <p>عروسی مولف عرض کند کہ موافق قیاس است کافی است کہ مؤدہ زائد است و فابدل شدہ و</p> <p>کہ بیوکان بزیادت الف و لون مزید علیہ بیوک است چنانکہ فرخ و درخ (اُردو) دیکھو انگندن یہ اسکے</p> <p>و بزیادت یای مصدری معنی عروسی است (اُردو) تمام معنون پر شامل ہے -</p> <p>عروسی - شادی - کتخانی - موت -</p>	<p>بیوک</p>
<p>بیوکندن بقول جامع مراد بیکندن ^{سنگ} (۲) بیوکانی و ضم ثانی (۱) معنی عروس (۲) معنی</p> <p>ہ تبدیل فابہ واو - خان آرزو در سراج می فرماید عروسی و فرماید کہ (۱) بضم اول و بای فارسی ہم آمدہ</p> <p>باز آید است مولف عرض کند کہ دیگر محققین و نسبت (۲) فرماید کہ صاحب موتید بکامی حرف ثانی</p> <p>این را بکاف فارسی نہ نشہ اند کہ بجایش می آید ^{سنگ} (۲) آورده - صاحب رشیدی بذیل بیو ذکر کرده</p> <p>ما حقیقت ماخذ بر انگندن بیان کرده ایم ^{سنگ} (۲) کرده (عصری) ساخت انگہ کی بیو</p>	<p>بیوکندن</p>

<p>ہم برآئین و رسم یونانی پوارستہ و بہار ہنر بان رشیدی سند استعمال بر مجر و قول موتید این را تسلیم نہ کنیم صاحب بھر بذیل (۲) ذکر (۱) ہم کردہ معنی بارشیدی و جاوارد کہ فارسیان از با تو بحدف الف بنو متفق مولف عرض کند کہ بعض از محققین این را کردہ برای عروس استعمال کردہ باشند و زیادت بہ کاف عربی ہم نوشتہ اند چنانکہ گذشت و بیو کہ معنی عروس گذشت اصل این است و کاف تصغیر بران زیادہ کردہ آن بنوکان و زیادت یای مصدری (بنوکانی) بیو کہ کردہ برای عروسی کہ در صفر سنی عقد او شود و بای حال سند استعمال باید (ارو و) (۱) آنانکہ بہ کاف فارسی استعمال این کردہ اند از ما خداین و یکہو بیو کے پہلے معنی - چوٹی دہن - موتث - واقف نباشند و در اینجا چارہ جزین نیست کہ مبدل (۲) شادی - یکہو بنوکانی -</p>	<p>ہم برآئین و رسم یونانی پوارستہ و بہار ہنر بان رشیدی سند استعمال بر مجر و قول موتید این را تسلیم نہ کنیم صاحب بھر بذیل (۲) ذکر (۱) ہم کردہ معنی بارشیدی و جاوارد کہ فارسیان از با تو بحدف الف بنو متفق مولف عرض کند کہ بعض از محققین این را کردہ برای عروس استعمال کردہ باشند و زیادت بہ کاف عربی ہم نوشتہ اند چنانکہ گذشت و بیو کہ معنی عروس گذشت اصل این است و کاف تصغیر بران زیادہ کردہ آن بنوکان و زیادت یای مصدری (بنوکانی) بیو کہ کردہ برای عروسی کہ در صفر سنی عقد او شود و بای حال سند استعمال باید (ارو و) (۱) آنانکہ بہ کاف فارسی استعمال این کردہ اند از ما خداین و یکہو بیو کے پہلے معنی - چوٹی دہن - موتث - واقف نباشند و در اینجا چارہ جزین نیست کہ مبدل (۲) شادی - یکہو بنوکانی -</p>
<p>دائیم کہ کاف عربی بفارسی بدل شود چنانکہ کند و گند (۱) بیو گند (۱) بقول ہفت معنی بیگند</p>	<p>دائیم کہ کاف عربی بفارسی بدل شود چنانکہ کند و گند (۱) بیو گند (۱) بقول ہفت معنی بیگند</p>
<p>و بیوکان زیادت الف و نون مزید علیہ بیو کہ (۲) بیو گند (۲) و (۲) بقول بھر و سروری و</p>	<p>و بیوکان زیادت الف و نون مزید علیہ بیو کہ (۲) بیو گند (۲) و (۲) بقول بھر و سروری و</p>
<p>زیادت یای مصدری بر مزید علیہ افادہ معنی مصدری رشیدی معنی بیگندن مولف عرض کند کہ (۲)</p>	<p>زیادت یای مصدری بر مزید علیہ افادہ معنی مصدری رشیدی معنی بیگندن مولف عرض کند کہ (۲)</p>
<p>کند و بنو بہ نون عوض تہمتانی در فارسی بدیع معنی نیامد بہان بیو کنند کہ بہ کاف عربی گذشت و تصفیہ</p>	<p>کند و بنو بہ نون عوض تہمتانی در فارسی بدیع معنی نیامد بہان بیو کنند کہ بہ کاف عربی گذشت و تصفیہ</p>
<p>البتہ لغت ہندی است بہ تشدید نون معنی عروس کاف عربی و فارسی بر انگندن مذکور شد و این</p>	<p>البتہ لغت ہندی است بہ تشدید نون معنی عروس کاف عربی و فارسی بر انگندن مذکور شد و این</p>
<p>در موتید الفضلا کہ (بنوکانی) بنون گذشت ما ہم کایا مبدل بیگندن است و (۱) بہ سکون نون معنی</p>	<p>در موتید الفضلا کہ (بنوکانی) بنون گذشت ما ہم کایا مبدل بیگندن است و (۱) بہ سکون نون معنی</p>
<p>جاوادہ ایم و در اینجا ہر جہ پنجم ما آمدہ ہمین قدر کہ عجبی مطلقش و بفتح نون مضارع آن (ارو و) (۱) و یکہو انگندن (۲) انگندن کی ماضی یا مضارع</p>	<p>جاوادہ ایم و در اینجا ہر جہ پنجم ما آمدہ ہمین قدر کہ عجبی مطلقش و بفتح نون مضارع آن (ارو و) (۱) و یکہو انگندن (۲) انگندن کی ماضی یا مضارع</p>
<p>معنی بہ تخفیف مقرر کردہ باشند و لیکن بدون وجود بیون بقول برہان و جامع بفتح اول بروز</p>	<p>معنی بہ تخفیف مقرر کردہ باشند و لیکن بدون وجود بیون بقول برہان و جامع بفتح اول بروز</p>

زبون یعنی تریاک و افیون صاحب سروری می فرماید که بنظر آید تو اینم گفت که مخفف اپیون است که گذشت
این را اپیون نیز گویند که گذشت خان آرزو در سراج و ازینکه استعمال این بقول محققین اهل زبان
گوید که بوزن زبون تریاک ظاهراً بای فارسی است مسلم است می توانیم عرض کرد که مخفف و مبدل اپیون باشد
مخفف اپیون که افیون مبدل آنست مولف که الف حذف شد و بای فارسی بدل شد به بای عربی
عرض کند که پیون در محاوره فرس نیامده و اگر استعما^{لش} چنانکه تپ و تب دیگر هیچ (آر و و) دیگر افیون -

بیوه | بقول برهان و ناصری و هفت و اند و سراج بر وزن ریوند یعنی غداست
که بیوفائی کردن باشد مولف عرض کند که اسم جامد فارسی قدیم است - یکی از معاصرین عجم گوید
و قرین قیاس است که وند یعنی خواهش پس معنی لفظی این بی خواهش و نامرغوب - فارسیان
بهای غدا استعمالش کردند که مرغوب نیست بلکه مکروه - موافق قیاس می نماید و اندر اعلم بحقیقه الحال
(آر و و) غدا بقول آصفیه - عربی - اسم مذکر - بے وفائی - عهد شکنی - بدعهدی - بنات - سرکشی - تفرق
بیوه | بقول برهان و ناصری و جامع بر وزن میوه (۱) بمعنی غریب و تنها مولف عرض کند
یکی از معاصرین عجم گوید و درست گوید که این مرکب است از بی که افاده معنی نفی کند و وده که «دفا»
زبان کلمه ایست که در محل انتعاش طبیعت استعمالش کنند و حاصل این مرکب بمعنی غمزه
(آر و و) غریب - تنها -

(۳) بیوه - بقول برهان و سروری و جامع و هفت و اند زنی را گویند که شوهرش مرده باشد
یا در اطلاق داده چنانکه (امیر خسرو) بود یکی کودک بیوه سرشت و بر سر رفته نگهبان
گشت و صاحبان ناصری و فدائی بر زن شوهر مرده قانع - خان آرزو در سراج ذکر این کرده

مولف عرض کند کہ جاز معنی اول است و در عرف و محاورہ عجم برای زن شوہر مردہ مخصوص (ارو) بیوہ بقول آصفیہ - فارسی - اسم موتث - بدہوا - رائڈ - شخصی - وہ عورت جس کا خاوند مر گیا ہو -

(۳۳) بیوہ - بقول برہان و جامع و ہفت و اند مروی را گویند کہ زنش مردہ باشد - خان آرزو ذکر این کردی فرماید کہ این متروک الاستعمال است و معنی مستعمل مولف عرض کند جاز معنی اول باشد نظر نہ تہائی (ارو) رنڈوا - بقول آصفیہ - ہندی - اسم مذکر - مرد بے زن - ویکھو آیم -

(۳۴) بیوہ - بقول برہان و ہفت و اند و سراج نام داروی است کہ برگ آن بزرگ کبرماند اما خار و ثمر آن بخیار و دراز لیکن کوچکتر از ان کہ آنرا بحرئی قنار البری خوانند و قنار الکمار ہمانست صاحب جامع بر نام گیاه قانع - صاحب محیط ذکر این نکرد و بر قنار الکمار فی فرماید کہ لغت عرب است و نیز بحرئی مشط الذنب و صاب و بفارسی خیار زہ اسپند و خیار خرد سماہنگ و خیاردشتی و بیونانی شقوشینا و بقول دیاسقوریوس سیفیس اغریوس بمعنی خیاردشتی و نیز اسفراغریوس و سندیس اغریوس و قناریون نامند و ہندی بندال و کہکزیل خوانند - بالجمہ نباتات آن شبیہ بہ نبات خیار زہ گرم و خشک و سرد و گویند گرم و در دوم و لطیف مغلل جالی و منقی دماغ و سہل ترہ صفرا و بلغم و زرد آب و خون و مٹی و چیت فالج و لقوہ و صرع و کزاز و صداع و غیرہ نافع و منافع بسیار دارد و مولف عرض کند کہ اسم جاد فارسی زبان و اینم (ارو) بندال - بقول محیط اسم ہندی قنار الکمار اور بقول آصفیہ ہندی - اسم موتث ایک قسم کی تلخ گہاٹ جسے سنگیرہ بھی کہتے ہیں -

بہیدہ	بقول برہان و جامع بکسر اول و نیم ہا و یقین - چہ ہدہ بمعنی حق است صاحب سروری
بہروزن و شدہ و دما خفقت بیوہ و معنی ناعی و بل	بہروزن و شدہ و دما خفقت بیوہ و معنی ناعی و بل

<p>تکمیل بحث بر یہود و می آید (ارو و) وہ کپڑا جو آگ کی حرارت سے چلا ہو گیا ہو۔ مذکر۔</p>	<p>بے مہری و بدخواہی زمین و سیدہ و صاحب رشیدی فرماید کہ یہود ہم بمعنی حق است و لهذا</p>
<p>اصطلاح۔ بقول وارستہ ہرزہ گرد</p>	<p>بہیدہ و یہودہ ہر دو بمعنی ناعق صاحبان ناصری</p>
<p>تہمت آلود تماشا دیدہ حیران ماست و</p>	<p>وانند و ہفت و بہار و چہا نگیری ذکر این کردہ</p>
<p>بہیدہ بال گلستان و فافغان ماست و بہار ذکر این کردہ</p>	<p>مولف عرض کند کہ بقول خان آرزو کہ بذیل</p>
<p>از معنی ساکت مولف عرض کند کہ موافق قیاس است</p>	<p>یہودہ در سراج گفتہ این مخفف یہودہ است و</p>
<p>(ارو و) ہرزہ گرد۔ بقول آصفیہ۔ فارسی۔ اسم مذکر۔ یہودہ پھرنے والا۔ آوارہ گرد۔</p>	<p>ہم مخفف یہودہ بمعنی حق (ارو و) یہودہ بقول آصفیہ۔ فارسی ناعق باطل۔ لٹو۔</p>
<p>استعمال۔ بمعنی یہودہ گرد و</p>	<p>(۲) بہیدہ۔ بقول برہان و جامع و چہا نگیری</p>
<p>بیرکب جاہ تو فلک بہیدہ تارے</p>	<p>بفتح اول جامہ را گویند کہ از حرارت آتش نذر</p>
<p>باجت عدل تو ستم بہیدہ گوئی و مولف عرض کند</p>	<p>شدہ باشد خان آرزو در سراج گوید کہ تصحیف</p>
<p>کہ موافق قیاس است و از ہمین مذ انوری استعمال</p>	<p>برہود و باشد کہ ہمین معنی گذشت مولف</p>
<p>بمعنی یہودہ سخن و فضول گوید</p>	<p>عرض کند کہ در بابا ہمین صدر کافی است کہ مخفف</p>
<p>یہودہ و اسامی فاعل ترکیبی است (ارو و) (الف)</p>	<p>یہودہ بخند و او باشد کہ ہمین معنی می آید و ہر دو اسم</p>
<p>و یکو یہودہ بال (ب) یہودہ گو۔ ہرزہ سرا۔</p>	<p>و جا دار و کہ یہودہ را کہ ہمین معنی می آید متبدل</p>
<p>غیر مذتب گنگو کرنے والا۔ بک بک کرنے والا۔</p>	<p>برہودہ و انیم کہ سند این قسم تبدیل ہمین است</p>
<p>صاحب آصفیہ نے (یہودہ گوئی) کا فک</p>	<p>و مراحت کامل ماخذ بر مصدر دہرہودن گذشت</p>

کیا ہے۔ یعنی مصدری۔

بی ہراس

ازین ساکت ظاہر ایہ مبدل دپیہ بیہای

استعمال۔ بقول انڈیکوالہ فرہنگ فارسی، باشد و این مرکب۔ اسم فاعل ترکیبی

فرنگ بکسرای ہوز یعنی بی خوف و ترس مولف

معنی سوزندہ پیہ و کنا یہ از شمع توان کرد۔ برآ

عرض کند کہ موافق قیاس است (اُروو) بے خطر

این شتاق سند استعمال می باشیم کہ از نظر مانگداشت

و یکہو بے خار۔

و مجرد قول شمس بدون سند اعتبار را

بیمہ سوز

اصطلاح۔ بقول شمس معنی از شمع کہ

نشايد (اُروو) شمع مونت۔ ویکہو اسپند

در پیہ سوزانند مولف عرض کند کہ دیگر محققین

کا نمبر (۱)

بیہق

بقول برہان و جامع بفتح اول و ثالث و سکون قاف نام شہریت غیر معلوم صاحب

ناصری می فرماید بروزن بیرق ناحیہ ایست از سنروار و از مضافات آنست قریہ سور سوم بہ خسرو

کرد (انوری سج) سدید بیہقی را دوست گفتم پ و فرماید کہ تاریخ بیہقی و آثار غزنویہ کتابیت

پسندیدہ و معروف (اُروو) بیہق ایک شہر کا نام ہے جو سنروار میں واقع ہے۔ مذکر۔

بی بہال

استعمال۔ بقول انڈیکوالہ فرہنگ

فرنگ بکسراول و ثالث یعنی بی نظیر و بی انباز و بی ہما

مولف عرض کند کہ موافق قیاس است اسم فاعل

ترکیبی باشد (اُروو) بے نظیر۔ ویکہو بے مثال۔

استعمال۔ بقول دارستہ مراونی بہان

بہان کہ گذشت (والہ ہروی) زیر نگین توبہ و موافق قیاس (اُروو) بے ہمت۔ ویکہو بے جرات

<p>بی ہمتا استعمال - بقول انند بفتح با و سکون میم و قاجار ذکر این کرده و بہار بر معروف قانے</p> <p>فوقانی بالف کشیدہ بمعنی بی مانند و بے مثل</p> <p>مؤلف عرض کند کہ موافق قیاس است</p> <p>صاحب روزنامہ ہم بحوالہ سفرنامہ ناصر الدین شاہ (دار و و) بے ہمتا - دیکھو بے مثال -</p>	<p>بیہن بقول برہان بکسر اول بر وزن حین خاریشت بزرگ تیراند از را گویند یعنی خار ہای خود را مانند تیر انداز صاحب ناصری گوید کہ بہین است چونکہ صاحبان انند و بہمت ہم ذکر این کردہ اند</p> <p>مؤلف عرض کند کہ ما حقیقت این را بر بہترک بیان کردہ ایم بجزین نیست کہ اسم جاہ فارسی زبان است</p> <p>(دار و و) خاریشت - دیکھو اتشی اور بہترک - مذکر -</p>
<p>بی ہنجار اصطلاح - بقول بکسر و بہار و انند (۱) راہی کہ جاوہ نہ داشتہ باشد مؤلف عرض</p> <p>کند کہ (۲) ہر فعل بی راہ و بی قاعدہ (شیخ اولیٰ) (۳) ہنرمند یا مقابل ہنرمند بمعنی بی وقوف و ناما مثل</p> <p>(۴) چون دیلمان مخالف اند بگرد و زین در ہنر و بر جگر دندان نہ ازہی ہنر نازی کش و</p> <p>کڑا ہنگ راہ بی ہنجار (۵) رفت بی ہنجار (دار و و) بے ہنر - دیکھو بے جوہر -</p>	<p>بی ہنگام اصطلاح - بقول انند بحوالہ</p> <p>نداشت و (دار و و) (۱) نامہوار اور ٹیڑھا راستہ</p> <p>مذکر (۲) بے راہ بقول آصفیہ - بدر راہ - بے وقت</p> <p>بیجا - جیسے " بے راہ خرچ کرنا - دیکھو بے راہ -</p> <p>نمیدانند کہ چند از شب گذشت است و مؤلف</p>
<p>بی ہنر استعمال - بقول انند بحوالہ فرہنگ فرنگ</p>	<p>عرض کند کہ موافق قیاس است (دار و و) بے ہنگام</p>

گفته سکتے ہیں (دیکھو بے وقت)

بران زیادہ کردہ مصدری وضع کردہ اند محققین

یہود | بقول برہان بفتح اول بروزن فرسودہ (۱) چیز

مصادر این را ترک کرده اند و نزدشان متروک است

را گویند که نزدیک بسوختن رسیده و آتش آن را زرد کرد

(ارو) (۱) تلنا بریان کرنا (۲) یہودہ باتین کرنا

باشد و فرماید کہ بکسر اول ہم آمدہ صاحب سروری فرمایہ

یہودہ | بقول برہان (۱) بکسر اول بروزن

مرادف برہود کہ بجایش گذشت (۲) خانه کہ آتش در آن

فیروزہ بمعنی یہودہ است کہ ناحق و بی نفع باشد

گرفته و لیکن ہنوز نسوختہ باشد (شمس فخری ۵۲)

(۲) بفتح اول جامہ را گویند کہ نزدیک بسوختن

گفتند بلا را کہ تن و جان عدو سوز پگفتا کہ چہ قیست

رسیدہ باشد صاحب سروری بذیل یہودہ ذکر این

ہنوز انچہ نہ یہود و صاحبان رشیدی و ناصری و جاث

معنی اول کردہ (سعدی ۵) مجال سخن تانیابی

ہم ذکر این کردہ اند **مولف** عرض کند کہ مبدل

زیبیش و یہ یہودہ گفتن مبرقد رخویش و صاحب

برہود است و این است سند ماضی یہودن (ارو)

رشیدی ہم بر معنی اول تانہ صاحب ناصری گوید کہ

دیکھو برہود -

یہودہ بمعنی حق است و مخفّش ہدہ ہم پس یہودہ

یہودن | بقول اند بحوالہ فرہنگ فرنگ (۱)

مرکب از ان است و یہودہ مخفّ این داوہم بر

بفتح بریان کردن (۲) بالکسر باطل گفتن **مولف**

معنی اول قناعت کردہ صاحبان جامع و بہار ذکر

عرض کند کہ بمعنی اول مرکب است از یہود کہ گذشت

این بمعنی اول کردہ اند - خان آرزو در سراج بند

و علامت مصدر دن و برہودن ہم بجای خودش گذشت

معنی اول گوید کہ قوسی بمعنی جامہ نیم سوختہ نیز آمدہ

و این را مبدل آن توان گرفت و بمعنی دوم مصدر است

در جہانگیری و غیرہ چیزی کہ نزدیک بسوختن رسیدہ

مرکب از یہود کہ مخفّ یہودہ باشد کہ علامت مصدر

و حرارت آتش آن را زرد ساختہ باشد اغلب کہ

بنیمینی تصحیف برهود باشد مولف عرض کند که مذکر - فضول خرجی - خرج بیجا -	
ببدل برهوده چراگوئیم که چنانکه برپیده نوشته ایم بیهوده دارو اصطلاح - بقول انشد بجا	
غوامض سخن بمنی داروی بیهوشی (اسیر) خود دارو و یکپو بیده	
بیهوده خند اصطلاح - بهار روانند بیهوده داروی دماغ است و حریفی را که در آستانه	
ذکر این کرده از معنی ساکت مولف عرض کند عشق است و مولف عرض کند که موافق	
که اسم فاعل ترکیبی است بمنی کسی که خند بیهوده کند قیاس است (دارو) دارو بیهوشی - موتث -	
بیهوده خندی بمنی نمک بیهوده و خنده و ده اجس کے استعمال سے بیهوشی طاری ہو -	
بیهوده (صائب ۷۷) داشت و تشنگی مرا چون بیهوده رو استعمال - مولف گوید که کسی که	
غنیچه در هدا مان و چون گل از بیهوده خندی خرم روش او بیهوده باشد - اسم فاعل ترکیبی است	
بر باد رفت و (دارو) (۱) بیهوده بنفست و (انوری ۷۷) باد را هر دم بساطت گوید ای بیهوده	
بیهوده بی - موتث - (۲) بیهوده بی - موتث -	
بیهوده خواری اصطلاح - بقول بهار بیهوده روش - و ده شخص جس کی روش اور چال بیهوده ہو	
و بگردانند اسراف و خرچ بیتا (نظامی ۷۷) بیهوده کرد اصطلاح - بقول بهار روانند	
چنان نیز کیسر و از گنج و که آئی ز بیهوده خواری مراد بیهوده نال مولف عرض کند آنکه سیر بیهوده	
برنج و مولف عرض کند که معنی حقیقی این حال و بی کار کند و از همین است -----	
بالمصدر بیهوده خوردن و مراد از آن است اسراف بیهوده گردی بزیادت یای صدی	
و خرچ بیجا (دارو) اسراف بقول اصفیه عربی - بمعنی گردش بیهوده (صائب ۷۷) با سر آزاد	

این یہودہ گردی تا بچند ۶ کوہ زیر تیغ در و امان خود از غور نگرفت این اسم فاعل ترکیبی است بمعنی
 جامع کرد ۶ (اُر دو) (۱) یہودہ سیر کرنے والا (۲) کسی کہ نالہ یہودہ کند (صائب ۷) مدار
 یہودہ گردی بمعنی گردش یہودہ - موتث -
یہودہ گفتن | استعمال - مولف گوید کہ سخن جرس و نبال خود یہودہ نالان را ۶ (اُر دو)

یہودہ کردن است بمعنی حقیقی (ظہوری ۷) ظہوری نالہ یہودہ کرنے والا -
 تاکہ یہودہ گوئی ۶ زبان در ہر استغفار بنشین ۶
 (انوری ۷) گز خاصیت و ہذا از خاص تو یہودہ گوئی ب **یہوش شدن** | بحوالہ فرہنگ فرنگ
 در توزیع ز توزیع تو یا وہ مد رای ۶ (اُر دو) ج **یہوش کردن** | بالکسینی دیوانہ و
 یہودہ کہنا - مدہوش مولف عرض کند کہ موافق قیاس و

یہودہ گوی | استعمال - مولف گوید کہ اسم ب (لازم بمعنی دیوانہ و مدہوش عاشق شدن
 فاعل ترکیبی است بمعنی کسی کہ یہودہ سخن کند از ہمین است و ج) مقدی آن (ظہوری الف) ہوش
 (یہودہ گوئی) بمعنی مصدری بزیادت یا مصدری آگاہی و گردارد ۶ تا ظہوری شد است بہوش
 در آخر این (ظہوری ۷) پند گو پرداخت فصلی ۶ (ولہ ج) کردہ کیفیت تماشایت ۶ ہر طرف
 سخن می آیدش ۶ کردہ بخوش یہودہ گوئی ماگرہ برباؤ صد نگاہ را بہوش ۶ (اُر دو) (الف) بے ہوش
 (اُر دو) یہودہ گو - فضول گو - وہ شخص جو یہودہ باتیں کر بقول آصفیہ - بے سدھ - بے حواس - مدہوش
یہودہ نال | اصطلاح - بقول بہار و اتند (ب) بے ہوش ہونا (ج) بے ہوش کرنا -

مرادف یہودہ گرد مولف عرض کند آنکہ کار بی یار | اصطلاح - بقول بہار (ا) بے عدیل

و بی نظیر و (۲) آنکہ از کسی امداد و اعانت نخواهد یاری ندارد۔ برای معنی اول و دوم مشتاق سند استعمال صاحب اند گوید کہ بی کس ہم صاحب بحر می فرماید می باشیم کہ از نظر مانگذشت (اردو و) (۱) بے نظیر۔ کہ (۳) مراد بی آشنا مولف عرض کند کہ بے مثال (۲) وہ شخص جو کسی سے اعانت اور مدد نہ چاہے ہمین است بی کس و مقصودش ہمین کہ کسی کہ (۳) بے یار کہہ سکتے ہیں (دیکھو بے کس)

پای فارسی

پ بقول اند این حرفی است از حروف مخصوصہ فارسی مولف عرض کند کہ بدل میشود (۱) با موقدہ چنانکہ پیغارہ و پیغارہ واسپ و اسب و تب و تب و (۲) باتای فوقانی چنانکہ پنجم و پنجم و (۳) باجم عربی چنانکہ پالیز و جالیز و (۴) باغین معجمہ چنانکہ پرویزن و غرویزن و (۵) بافا چنانکہ سپید و سفید و گو سپند و گو سفند و کپ و کف و (۶) باکان عربی چنانکہ پیچ و کچ و (۷) بالام چنانکہ سراندیپ و سراندیل و (۸) باہیم چنانکہ سپاروک و سماروک و (۹) باواو چنانکہ چار پا و چاروا و پام و وام مخفی مباد کہ انحصار این نباشد کہ بمقابلہ تبدیل بیان کردہ متعین فای بہ تحقیق ما اضافہ ہم شد کہ داخل بیان بالاست و جاداروک بضمن تالیف این کتاب تبدیلی تازہ ہم بنظر آید بالجملہ عدد این درجہ مثل موقدہ دو باشد و این را فارسیان بای فارسی گویند (اردو) (پ) بقول آصفیہ فارسی۔ اسم موثث اردو الف بے تے کا تیسرا اور ہندی حرف صحیح کا اکیسواں۔ شفقی کا پہلا حرف جسے رسم خط میں بای فارسی یا عجمی اور ہندی میں پے کہتے ہیں اور یہ حرف اردو میں با سے ابجد سے بدلا جاتا ہے اور ہندی میں جب الف کے ساتھ کسی صفت کے اخیر میں آتا ہے تو اس کو اسم بنا دیتا ہے یا نسبت کے معنی دیتا ہے جیسے پام۔

باسے فارسی با الف

پا | بقول برهان و جهانگیری و ناصری (۱) معروف است که بعربی رجل خوانند و (۲) تاب و طاقت و قوت و قدرت را نیز گویند (کمال اسمیل ۷۵) شاد باش ای دل پر دل که ندارد پایت ؛ دشمن از خود بش رستم و ستان باشد ؛ خان آرزو در سراج گوید که افاده معنی مقاومت هم کند چنانچه گویند فلانی پای ندارد یعنی با او مقاومت نمیتواند کرد یا قائم نمیتواند بود و این مجاز است مولف گوید که اسم جاد باشد (ارو) (۱) پاؤن بقول آصفیه - هندی - اسم مذکر - پیر - چلنے کا عضو - ٹانگ (۲) طاقت - قدرت - موتث.

پا آهو | اصطلاح - بقول برهان و بحر با الف ممدوه که مد ممدوده گذشت خان آرزو در سراج هم ذکر و با او رسیده با اصطلاح بنایان (۱) خانه شش پہلو هر دو معنی کرده صاحب ناصری ذکر معنی دوم کن و آنرا بعربی مستس خوانند و (خانه گج بری) را نیز مولف عرض کند که (آهو پای) در ممدوده گویند که بعربی آنرا مقرنس نام است و (۲) کنایه از دنیا گذشت که در اینجا بر معنی اول اکتفا کرده اند معنی هم باعتبار شش جهت صاحب جهانگیری ذکر معنی اول و دوم کرده گوید که حکیم ناصرخسرو در مدح و نیا نظم نموده مزید کند که قرناس در لغت عربی مانع کوه آمده (۷۵) زین دیو و فاجرا طمع داری ؛ همچو من ازین بنایان چون دران گج بری در طاقها و طاقچه با ترکیب پا آهو ؛ و هم او در ملحقات بد کر معنی اول نسبت معنی دوم و مانع از گج چیزی بر آمده سازند لهذا تشبیه می فرماید که خانه را هم نام است که آنرا گج بری بد مانع کوه کرده آنرا مقرنس گویند مولف کرده باشند و (آهو پا) هم نام دارد و همین است عرض کند که معاصرین عجم تصدیق خیال مای کنند مقرنس عربی صاحب رشیدی گوید که همان (آهو پا) است که خانه شش پہلو و مقرنس را بدنیو جه (آهو پا)

<p>از کمال خویش؛ از پای پیش رفته بمنزل رسیده ام؛ صاحب بحر نقل قول خان آرزو و ارسته کرده مولف عرض کند معنی اول درست است و حقیقی معنی دوم درست نیست از همه اسناد بالا</p>	<p>یاد پای آهو گویند که بر هر یک پهل و طاقچه آن نقش شم آهو می کنند و دنیا را آهو پای برای این گفته اند که همچون آهوه و سیر است و بس (ارو) (د)، و یکو (آهو پای) که پہلے معنی (۲) دنیا - موت -</p>
<p>تصدیق معنی اول می شود و اصلا معنی دوم پیدا نیست</p>	<p>الف) پا از پیش بدر رفتن مصداق اصطلاحی</p>
<p>و آنچه کنایه پیدامی شود (۳) بر زمین افتادن است</p>	<p>ب) پا از پیش رفتن خان آرزو و پرچاخ</p>
<p>هدایت نسبت هر دو گوید که (۱) یعنی لغزیدن و مجاز که حاصل پا لغز می است و همین است معنی دوم این هر دو مصداق اصطلاحی خان آرزو و ارسته هر دو طبع آزمائی کرده اند و بی بحقیقت نبوده و صفا بهر که مقلد هر دو است - به پیروی و اعتبار نشان سکندری خورده و از همین اصطلاح عام (پای قلم از پیش بدر رفتن) معنی لغزش پیدا شدن در قلم است چنانکه از کلام مخلص کاشی پیدا است (پای و دل از پیش رفتن) لغزش دل باشد چنانکه شغائی آورده قاتل (ارو) (۱) پاؤن</p>	<p>(۲) تقصیر و زلت (سیلم) هزار ساله نه هم دور شد به یک تقصیر؛ و دو چو پای کسی از پیش در قفا افتد؛ و ارسته بذکر معنی اول نسبت معنی دوم گوید که کنایه از غنا بعنا افتادن (سعید اشرف) مفلسی کرد از زندان وطن آزادوم؛ پایم از پیش بدر رفت و بهند افتادم؛ (مخلص کاشی) سو دای سخن با سرو سامان نشود جمع؛ این بود که پای قلم از پیش بدر رفت؛ (شغائی) رفته تا پای دل از پیش از باب سلامت را؛ فریب سبزه خلش سرچاه دقن پوشد؛ (تاثير) دست تهنی است حال</p>
<p>پسند (۲) زمین پر گرنا - این مصدر اصلاحی - تعریف</p>	<p>پا از جا پریدن</p>

<p>بر (پا از جای بریدن) می آید (ارو) و یکپو پایاز بقول بهار (۱) کنا از حد بیرون آمدن (میرزا سائب) (۵) پامنه بیرون ز حد خود سعادتمند</p>	<p>جائے بریدن</p>	
<p>پا از جافتن مصدر اصطلاحی - استقلال یافتن باش و نصیبت کمتر از بهما تا چند درویرانه است و نماندن و لغزش پا باشد (طهوری) (۵) سر از صاحب بجزر گوید که (۲) وضع قدیم خود گذاشتن و می رود و زنگاه عشق پا از جا پیکر زخم تبر بر کردن کاری که نه در خور او باشد صاحب اند بهر مغفرو جوشن نمی باشد مولف عرض کند که (از جافتن پا) در محدوده گذشت (ارو) لغزش و هونا - ویکپو (از جافتن پا)</p>	<p>استقلال یافتن</p>	<p>۱۰۰۰</p>
<p>پا از جای بریدن مصدر اصطلاحی - وارسته بزرگوار (۱) ویکپو (از جا بر آمدن) (۲) قدیم وضع ترک مراد قدم از جای بریدن یعنی ترک آمد و شد تنهایی کردن (سلیم لهرانی) (۵) پایم ز کوی او چه عجب</p>	<p>وارسته</p>	
<p>الف) پا از دایره بیرون نهادن مصدر ب) پا از دایره بیرون نهادن اصطلاحی</p>	<p>دایره</p>	
<p>صاحب بجزر بهر بان نش مولف عرض کند که موافق قیاس است (پا از جای بریدن) مخفف این و جا دارو که این را مزید علیه آن دانیم (ارو) آمد و رفت تک کرنا -</p>	<p>مخفف این و جا</p>	
<p>پا از حد بیرون بردن مصدر اصطلاحی - مصد کی است (وحید) (۵) ز تاب سیلی غم چون</p>	<p>مصدق کی است</p>	

صدای و ن گاہی؛ برون زوارہ پامی نہم و بقولہ کمال شادمانی و غایت خوشی نمودن مولف
ولی باصول (اردو) ویکھو (پاز جدیرون برن) عرض کند کہ تعریف خوشی نکرد کہ این بمعنی خوش شدن
کے پہلے معنی۔

پاز سر ساختن | مصدر اصطلاحی۔ مقام | ہند است و محاورہ نیست (اردو) بے حد خوش ہونا
احترام استعمال این می کنند چنانکہ (ظہوری) (پاؤن زمین پر نہ پھیرنا) بقول آصفیہ۔ خوشی کے
دل پہ تحقیق خبر پامی ز سر ساختہ بود؛ انیک از مارے تہر نہ رہنا۔ کمال خوش ہونا۔

پیش کسی رو بقفامی آید؛ (اردو) دکن میں کہتے **پاز کلیم دراز کردن** | مصدر اصطلاحی۔ بہار
ہین (سر سے چلنا) یعنی مخاطب کی تعظیم کے لئے
ہادب چلنا۔

پاز سر مطلب نہادن | مصدر اصطلاحی۔ (اردو) تاسرور اہوای قدرت سر فراز کرد؛
در ہر قدم مطلب خود نگاہ داشتن (ظہوری) پاز کلیم ناز چو زلفت دراز کرد؛ صاحب انند
بہتر آنت کہ پاز سر مطلب بہند؛ در طلب گرچہ نقل نگارش مولف عرض کند کہ یہی خصوصیت
ساکر گرو ازمانبرد؛ (اردو) ہر قدم مطلب کا باشیخ العارفین نیست چرا کہ معاصرین عجم بزبان دا
خیال رکھنا۔

پاز شادی بر زمین نرسیدن | مصدر اصطلاحی | تیغ ستم بہ بین چہ زلف آیا ز کرد؛ (اردو)
صاحب بھرورین مصدر اصطلاحی بعوضن پا چادر سے باہر پاؤن پہلانا۔ بقول آصفیہ۔
(پامی) نوشتہ عیبی نیست کہ ہر دو کی است اپنی حد یا بساط سے باہر قدم رکھنا۔

پا از میان کشیدن | مصدر اصطلاحی۔ بقول گذشتہ (اُردو) دیکھو (پا از حد بیرون بردن)

بہار و بھر کنایہ از بر آوردن خویشتن را از میان کاری کے دوسرے معنی۔

(محسن تاثیر) از میان تاثیر اگر پا و ختر رزی پا از وضع خود بیرون گذاشتن | مصدر

کشد؛ در میان عاشق و معشوق کی دلالہ بود؛ اصطلاحی۔ بقول بحر مراد (پا از حد بیرون

مولف عرض کند کہ موافق قیاس است (اُردو) بردن) مولف عرض کند کہ ہمان اصطلاح

کسی کام میں سے اپنا قدم نکال لینا یہہ وکن کا گذشتہ (اُردو) دیکھو (پا از حد بیرون بردن)

محاورہ ہے (کسی کام سے کنارہ کرنا) کے دوسرے معنی۔

پا از وضع بیرون کشیدن | مصدر اصطلاحی بقول پا افزار | اصطلاح۔ بقول برہان با فاوزا

مراد (پا از حد بیرون بردن) مولف عرض بروزن ناہموار کفش و پا پوش را گویند صاحب

کند کہ مراد معنی دوم است و موافق قیاس بیجاگیری گوید کہ بخت الف (پا فزار) ہم گویند

(اُردو) دیکھو (پا از حد بیرون بردن) کے صاحبان سراج و رشیدی و ناصری و بھر و بہار

دانند و بہار عجم ذکر این کردہ اند و (پای افزار) دوسرے معنی۔

پا از وضع بیرون گذاشتن | مصدر اصطلاح۔ مزید علیہ انہیست بذیات یا ی تھانی (والہ

بقول بہار دانند معنی وضع خود ترک کردن (میر ہیروی) مسافران خرد منزلی بسر نہند

طاہر و حمید) برق آہش خویشتن را می زند اگر چہ زابلہ در پا کنند پا افزار؛ مولف

بر غرض؛ چون گذارد پا از وضع خویشتن بیرون عرض کند کہ قلب اصناف (افزار پا) است

ہلال؛ مولف عرض کند کہ مراد ہا مصدر کہ بجایش گذشت و صراحت ماخذ ہمدا بخاکردہ

و تکمیل بحث این بر (پای افزار) می آید خان قزشت بر وزن پا افزار (۱) دو تخته کوچک باشد
 آرزو در سراج صراحت مزید کند که بعضی این بمقدار نعلین که بافندگان و جولاهاگان چون
 را بمعنی پا افشار هم گیرند ولیکن اصح آنست که یک پای بران افشارند نصفی از رشتهای که می
 این همان کفش و جوراب است و پا افشار چپ بافند یا ^{نصف} پائین رود و چون پای دیگر بپشتارند
 دیگر که می آید تا می گوئیم که جراب درای کفش است دیگر - صاحبان جهانگیری و سراج ورشیدی و
 باید که ذکر سن در اینجا کرد و خان آرزو از غور سروری و وارسته و ناصری و بحر دانند ذکر این
 کار نگرفت - (اردو) و یکپا افزار پا - کرده اند چهار گوید که (۳) نعلین چوبین که
 پا افزار پیش نهادی | مصدر اصطلاحی - مزارعان وقت شگافتن زمین در پاکتد مولف
 بقول بجز تهنیه سفر کردن مولف عرض کند عرض کند که بدون سند استعمال معنی دوم را
 که کسی که اراده رفتن بجائی کند ملازمش در ایراد تسلیم نکنیم که خلاف همه محققین است و معاصرین
 کفش اورا پیش او می نهاد تا در پای کند و بود عجم بر زبان ندارند (شیخ آذی ۵) نیست
 از همین عادت این مصدر اصطلاحی قائم شده بافنده او بدست افزار پند بهما کو نورد و
 باشد و تخصیص این با سفر التبتة تعاضای سند پا افشار (۴) سیفی (۵) دست بر سر میزند
 استعمال می کند که معاصرین عجم بر زبان ندارند سیفی ازین غم چون نورد و تا چرا پای تو میو
 محققین اهل زبان این را ترک کرده اند (اردو) پا افشارها پز مخفی مباد که افشاردن بمعنی محکم
 کردن پای بجایش گذشت و این اسم فاعل
 تهنیه سفر کرنا -
 پا افشار | اصطلاح - بقول برهان باشین ترکیبی است (اردو) ده دو تخته جن کاغذ

مول پاؤں کے پنجے کے موافق ہوتا ہے جلا ہے این یہ سہ طرز می شود (۱) وقتی کہ مہمانی مغرب
اس پر پاؤں رکھ کر اپنا کام کرتے ہیں اور تاناہین می آید در راہش فرش کنند و آزار ہمین نام است
سے متعلق ہوتا ہے۔ مذکر۔ (۲) فرشی خاص کہ صاحب خانہ بدرخانہ

پافشردن مصدر اصطلاحی۔ ہمان افشردن خود می اندازد و تا صادر و وار و کفش خود را
پاست کہ بجایین گذشت (ظہوری ۵) ابر بران صاف کردہ داخل از بیاید و این
در دعوی چشم نہ بجا پافشرد پڑو بر و کرد و بہر اکثر کلفت و از اقسام بافت کلفت دست کردہ
گوشہ دو صیدیمون را پ (ولہ ۵) بر غم پا می شود و و بعضی جا ہا از تار آہن ہم و (۳)
بہر غیر افشرد پ بضر دست خود را بیونفا کرد پ فرش تھلی خود کہ بالای فرش خانہ پیش کری
(اردو) دیکھو افشردن پا۔ می کنند تا کرسی نشین پای خود بران قائم کنند

پا انداز اصطلاح۔ بدل اندیش و بسا و این برای زینت فرش مکان است
کہ برای تعظیم شان خود و تعظیم ہمان در رگدزش (اردو) (۱) وہ فرش جو ہمان کے
گہسترند (طالب کلیم ۵) تانبا شد یک گلستان اعزاز میں دروازہ مکان سے داخل مکان
خار پا انداز من پ کی ز کچ غم قدم در باغ و کتہ تمام راستہ میں سفید چاندنی وغیرہ کیا جائے۔
ستان می ہم پ صاحب بھر گوید کہ فرشیکہ برای (۲) پا انداز۔ بقول آسنیہ فارسی۔ وہ فرش
تعظیم زیر پا ہوا ہمان گہسترند و بالفاظ انگلستان ہم مکان کے اندر دروازہ پر پاؤں کی گرد
ستعل مولف عرض کنند کہ اسم مفعول ترکیبی صاف ہو جانے کے واسطے پہا ویتہ میں
یعنی حقیقی چیزی کہ بریر پا انداختہ شود و متعل (۳) وہ تھلی ٹکڑے جس کو کر سیون یا صوفیہ

بفرق آرایش فرش پر پچھاتے ہیں اور کرسی برای دست و پا و این مخصوص برای پا (آردو) نشین کے پاؤں کے نیچے ہوتے ہیں۔ مذکر۔ پازیب بقول آصفیہ۔ فارسی۔ اسم مؤنث۔ پانو پا اور بنجن | اصطلاح۔ بقول برہان باہر کے ایک زیور کا نام۔

مفتوح دو اوساکن و فتح رای قرشت و سکون پا و زرار | اصطلاح۔ بقول رشیدی مراد ہون و حیم مفتوح بنون دیگر زوہ بمعنی خلخال (پافشار) کہ گذشت۔ خان آرزو در سراج این را باشد و آن حلقہ ایست از طلا و نقرہ و مانند آورہ می فرماید کہ آنکہ این را بمعنی (پافشار) آن کہ زمان در پای کنند۔ صاحب سروری گیرند غلط است واضح آنست کہ این مراد و ذکر این کردہ می فرماید کہ (پار بنجن) و (پا بنجن) پا افزار بمعنی کفش و جراب است مولف معتقد این (معروفی ۵) ز پا اور بنجن آن عرض کند کہ مارا اتفاق است با خان آرزو سرو نو شاد و بگل در ماندہ پای سرو آزاد و کہ این مبدل (پا افزار) است بمعنی کفش چنانکہ صاحب ناصری بدکر این گوید کہ انچہ در دست فرنج و درنج و لیکن بمعنی جراب نباشد و ما اشارہ می کنند آنرا (دست اور بنجن) نام است این بر (پا افزار) ہم کردہ ایم و بدون سند و این را (پار بنجن) نیز گویند صاحب بحر می فرماید استعمال این معنی را تسلیم نکنیم (آردو) کہ ہمین است در عربی خلخال۔ خان آرزو و کبھو پا افزار۔

در سراج ہم ذکر این کردہ مولف عرض پا و زرارہ | اصطلاح۔ بقول سروری کند کہ (اور بنجن) بجای خودش گذشت حقیقت بازای فارسی چوبیکہ جولاہہ در وقت کار کردن ماخذش بر (اور بنجن) گذشت آن عام است پای بران ہند (کذا فی المسامی) مولف

عرض کند که فارسیان بر همان (پا اوزار) که معنی کفش گویند که علامت این محاوره را با طفلان تخصیص است
گذشت های نسبت زیاده کردند و زامی عربی را به نمی دانیم که محقق بالا چرا اختصاصیت این را
زای فارسی بدل کردند چنانکه آذیر و آذیر معنی برداشته سندش هم خصوصیت را اظا هر یکند
لفظی این منسوب به کفش پا کمنایه از آله جولاهگان که سرشک طفلی است استعاره (ارو) که
که زیر پا دارند که (پا فشار) هم گویندش (ارو) لڑکے کی رفتار کا آغاز۔ لڑکے کا چلنا۔
دیکھو پا فشار۔

پا باز کردن

پا ب | بقول انند و برهان در فارسی زبان این را مرادف (پا باز شدن) گفته و سند
خلیعه دین عیسی علیه السلام را گویند و بابای فارسی ابو طالب کلیم را که بر پا باز شدن گذشت
سوم هم گفته اند مولف عرض کند که صراحت برای این آورده نیز گوید که حالا در محاوره خصوصیت
کامل این همانجا کنیم و در اینجا همین قدر کافی است برای طفل نمانده صاحب انند نقل نگارش
که این مبتدل آنست چنانکه اسپ و اسپ (ارو) دارسته هم ذکر این کرده معلوم می شود خصوصیت
دیکھو (پا ب) قائم کرده دوست حیف است که سند استماع

پا باز شدن | مصدر اصطلاحی - بقول بحر این پیش نکرد (ارو) دیکھو (پا باز شدن)
نوبت رفتار آمدن طفل و فرماید که حالا خصوصیت طفل
نمانده (کلیم) بسیر کوی او تا باز شد پای و در مولف عرض کند که در دیگر نسخ قلمی
سرشک من و چه طفل از این استیاد از کتب را با سوزید این لغت یافته نمی شود و اضافه مطلع نشی
کردم و مولف عرض کند که صاحبین عجم و لکشمی نماید و دیگر همه محققین فارسی زبان

ہم ازین ساکت بدون سند استعمال این را
تسلیم نہ کنیم و اگر سند بدست آید تو انیم گفت کہ
چون سوزش و درد در اعضای انسان شود
از بیقراری دست و پا زند و نارسیان آنرا
پا بازی گفته باشند (اُردو) سوزش جلن۔
موتث۔ درد۔ نڈگر۔

پا بالا گذاشتن | مصدر اصطلاحی۔ بقول
صاحبان انڈو بحر و بہار و وارستہ و ویدن و
بشتاب رفتن (مخلص کاشی) نیستی بیماخو
ای نالہ پا بالا گزار ڈورو دل بیجا پر اپشیں سیجا
می کنی مولف عرض کند کہ ہمان (پا بالا گذاشتن
پا) است کہ بجایش گذشت (اُردو) دیکھو
بالا گذاشتن پا۔

پا بالا کردن | مصدر اصطلاحی۔ بقول
دارستہ کنایہ از حالتی است امر دراکہ در وقت
خاص رو دہد (فوقی یزدی) چون روی
در بزم ہا می دلبر محبوب من ڈ سر بہ بالا کرنی کہ گذشت (صائب) داغ ناسور مرا
سہیل است پا بالا کن ڈ صاحب بحر عمر بشتاب
مولف عرض کند کہ معاصرین عجم ہم تصدیق پا بالا ہند ڈ مولف عرض کند کہ ہمان کہ بر
این اصطلاح نی کنند و گویند از حالت خاص (بالا ہند پا) گذشت (اُردو) دوڑنا۔
مراد از وقت اغلام بازی است کہ پای
امر و بالائی شود بر خلاف زن پس معنی این
مصدر اصطلاحی مفعول شدن کون دادن است
(اُردو) اغلام کرانا۔ دیکھو بر خود کشیدن۔

پا پیار رفتن | مصدر اصطلاحی۔ بقول بہا
بمعنی (۱) برابر بودن با کسی در سیر و سفر و
(۲) در تہذیب و حالت (محسن تاثیر) (۳)

بیچ در عشق ز کس پای کمی نیست مرا پاپا پھر و مجھوں پہونک کر پاؤن رکھنا۔ کمال احتیاط سے
چو سلاسل رفتم پڑ صاحب بھرگوید کہ معنی اول حقیقی است قدم رکھنا۔ ہوشیاری اور عاقبت اندیشی
دعنی دوم کنایہ باشد بہ مجاز۔ خان آرزو در چراغ سے کوئی کام کرنا۔

متفق با بھر مولف عرض کند کہ موافق قیاس **پانچار رسیدن** مصدر اصطلاحی۔

(۱) (اردو) قدم بقدم چلنا۔ بقول آصفیہ (۱) کسی کنایہ باشد از بتلای مصیبتی شدن (ظہوری
کے پنڈے چلنا۔ پیچھے پیچھے چلنا۔ ساتھ ساتھ چلنا) گوید ش دستم بہ گل در بوستان یافت پڑ
(۲) کسی کی پیروی کرنا کسی کی روش اختیار کرنا۔ در بیابان بلا پائیم بخاری می رسد مولف
کلیہ پر فقیر ہونا۔ عرض کند کہ موافق قیاس است (اردو)

پا بجساب نہادون مصدر اصطلاحی۔ مصیبت میں مبتلا ہونا۔

بقول بہار کنایہ از غایت خرم و احتیاط کردن
(صائب ۷) خط شبرنگ کز حسن ہند پائنا غلہ شدن و این مخصوص بخند ہنشد بلکہ ہری
شب نوروز من و روز حساب است ترا پڑ صاحب ہر طرف مکان استعمال این تو ان کرد و چنانکہ
بھرواند ہنریان بہار مولف عرض کند کہ (پانچانہ نہادون) (ظہوری ۷) گل تفرش
انکہ از لغزش خوفناک باشد قدم را ہشمار دو کسی تو حور اگر چہیند پڑ چو پانچند ہند شرسار

آہستہ بر زمین ہند تا سکندری بخورد و از ہمین برگردو پڑ (اردو) بہشت میں داخل ہونا۔

حادثہ این اصطلاح قائم شد (اردو) **پا بدامن آوردن** مصدر اصطلاحی۔

گلین گن کے قدم رکھنا۔ بقول آصفیہ پہونک تانے شدن و بالمینان خاطر نشستن (ظہوری)

پادمان عطر و مغز آورم و یاد نگزار گرینا علیحدگی تنہائی اختیار کرنا۔ کوچہ گردی سے
برنجور و مولف عرض کند کہ موافق باز آنا (پاؤن کنیکر پیٹہ رہنا) (پاؤن کنینا) ہی
قیاس است (اردو) قانع ہونا۔ اطمینان کہہ سکتے ہیں (صبر کرنا۔ قناعت کرنا)
سے بیٹھنا۔

(الف) پادمان چیدن | مصدر اصطلاحی
پادمان افشردن | مصدر اصطلاحی - (ب) پادمان جمع کردن | ہمہ مرادف

بقول بہار مرادف پادمان چیدن و کشیدن (ج) پادمان کردن | (پادمان
یعنی ترک آمد و شد کردن) (طالب آملی) (د) پادمان کشیدن | افشردن است

طالب توفیق گیر و وصل بتان کہ ما پائی صاحبان بھرو بہار عجم دانند ذکر (الف) کردہ اند
طلب بدامن حرمان فشرده ایم و صاحب بھر تعریفی خوش و صاحبان بھرو دانند ذکر (ب) و صاحبان

کردہ کہ گوشہ گرفتن و صبر و قناعت نمودن است بھرو موید ذکر (ج) و صاحبان بھرو بہار
صاحب اند نقل نگار بہار مولف عرض دانند ذکر (د) مولف عرض کند کہ ہمہ موافق

کند کہ پای را در دامن گرفتن بمعنی باز آمدن قیاس است (ملاقات اسم مشہدی الف) -
از رفتار و احتراز از تک و دو باشد و از ہمین محبت پای صبری گر بدامن کینفس پیچید و

این اصطلاح قائم شد مخفی مباد کہ از سند طالب درو۔ در پنجه یوسف گریبان زینما را (اردو)
پادمان فشرودن) پیدای شود و عیبی نیست و یکہو (پادمان افشردن)

کہ فشرودن مخفف افشردن است (اردو) پادور کسی گردانیدن | مصدر اصطلاحی
پاؤن سیٹنا۔ بقول آصفیہ ترک ملاقات کرنا۔ بقول بھرو دانند و غبارت عاجز ساختن او مولف

<p>عرض کند کہ طالب سند استعال می باشیم محققین بلای سالکان پیش بین باشد؛ (اُردو)</p> <p>اہل زبان ذکر این نکرده اند و معاصرین عجم ساکت مانع رفتار ہونا۔ کسی کی رفتار کو روکنا۔</p> <p>بادی این صاحب غیاث ہند ز است و نقل پا براہ ماندن مصدر اصطلاحی۔ و طلب</p> <p>نگارش بھروا نند (اُردو) عاجز کرنا۔ چہیزی کسی رفتن مولف عرض کند کہ رفتی</p> <p>پا بر اصطلاح۔ بقول بہار و اوند بضم ہا بی قیاس است (عربی) فیض را نامزم</p> <p>موقعہ ترک کنندہ آمد و شد (عارف تبریزی) کہ ہر کس پا براہت ماندہ است و دل</p> <p>خلق را (پا بر) توان کردن بہ تیغ خلق بدست آورد و جان را از میان انداختہ و</p> <p>کچھ بی سپر خود را از ترک تنہی خود کردہ ایم؛ (اُردو) کسی چہیزی طلب بین جانا۔</p> <p>مولف عرض کند کہ اسم مفعول ترکیبی است پا بر بہ تیغ کردن کسی مصدر اصطلاحی</p> <p>بمعنی پای بریدہ شدہ و مجازاً بہمنی (کنارہ کش) صاحب بحر بذیل (پا از جائی بریدن)</p> <p>باشد و این تعریفی خوش است (اُردو) کنارہ گوید کہ (پا بر بہ تیغ کردن) متعدی است</p> <p>کش کہہ سکتے ہین۔ صاحب آصفیہ نے کنارہ کشی کا مولف عرض کند کہ معنی حقیقی این پای</p> <p>ذکر کیا ہے اور (کنارہ کش ہونا) یہی۔ کسی بہ تیغ بریدن است و (پا بر) درینجا</p> <p>پا بر آمدن بسنگ مصدر اصطلاحی۔ اسم مفعول ترکیبی است بمعنی پا بریدہ شدہ</p> <p>مانع رفتار شدن سنگ مولف عرض کند کہ سند این بز (پا بر) گذشت (اُردو)</p> <p>موافق قیاس است (ظہوری) بسنگ کسی کا پاؤں تلوار سے کاٹ دینا۔</p> <p>مصلحت پا بر نیاید تیز گامان را پس افتاد پاؤں کٹا کر دینا۔</p>	<p>(۱۱۱)</p>
--	--------------

پا بر پی رسیدن

مصدر اصطلاحی بقول

انند و موید بفتح بای ابجد و سکون رای قرشت

بهار کنایه از متابعت کسی کردن صاحب اند
 با (پای بر پای کسی نهادن) ذکر این کرده ثابت قدم - صاحب رشیدی بر ثابت و همیشه
 مولف عرض کند اگر چه معاصرین عجم بر زبان قانع صاحب اند این را مرادف (پادار)
 ندارند و محققین اهل زبان ساکت بدون سند گوید هر دو معنی - صاحب جهانگیری در ملحقات
 استعمال این را تسلیم نکنیم که بگوش مانخور و ذکر هر دو معنی کرده (لهوری ۱۷) شذوهر
 و از نظر مانگدشت و لیکن موافق قیاس است بدل بشهر کام اندائی؛ و ایریم همین رنج بر آ
 (آردو) متابعت کرنا (دیکهو پا بپارفتن) رائی؛ از سیئه پاره پاره گردون دوزی؛ و ز

پا بر پی نهادن

مصدر اصطلاحی -

صاحب اند این را بر زیادت تهمانی بر پا

نوشته گوید که مرادف (پا بر پی رسیدن) است
 یعنی متابعت کسی کردن که آنرا در عربی باشد و گاهی یعنی همیشه نیز مستعمل محقق مباد که
 (لما بق النعل بالنعل) گویند مولف عرض بعض محققین این را بر زیادت تهمانی در آخر
 کند که موافق قیاس است (آردو) کسی (پا بر جای) قائم کرده اند عیبی ندارد که
 پیروی کرنا - متابعت کرنا (قدم بقدم چلنا - مزید علیه انیت) (صائب ۷) سر و پا بر
 دیکهو پا بپارفتن) جای را جستن خلاف عادت است؛

پا بر جا

اصطلاح - بقول برهان و بحر

نالہ قمری ز شوق قامت و لجوی کیست؛

مولف عرض کند که معنی دوم اصل است و که در الف مقصوره گذشت و پافشردن هم
معنی اول مجازش (آردو) همیشه - دائم در همین باب مذکور شد (آردو) ثابت قدم هفت
(۲) ثابت قدم - پابر سال و ماه نهادن | مصدر اصطلاحی

پا برداشتن | مصدر اصطلاحی - بقول بحر بقول انند زمانه را مغلوب خود تصور کردن
یعنی دویدن و شتاب رفتن و آرسه این را از جهت فراخی معاش (نهوری) و قسوت
مرادف پا بالا گذاشتن و نهادن گفته (سالک) که بر پای هوس بند نبی و در صرفه وقت گوش
تزیینی (۵) همچو مجنون پی آواز درائی بردار و بر بند نبی و در طی زمان فراخ و چون
سوز بخیر بدوش انگن و پائی بردار و مولف تو که دید پاپی بر سال و ماه تا چند نبی و
عرض کند که موافق قیاس است (آردو) و بگو مولف عرض کند که هیچ ضرورت ندارد
پا بالا گذاشتن و نهادن - که فراخی معاش را و تعریف این مصدر و غل

پا بر زمین فشردن | مصدر اصطلاحی - کنیم معنی این زمانه گذاشتن و بسر کردن عمر است
بقول رهنما بحواله سفرنامه ناصرالدین شاه و بس مخفی مباد که در نقل شعر غلطی را یافته
تا چار معنی ثابت قدمی مولف عرض کند که و بلحاظ آن مصدر غلط قائم شده که صراحتش بر
طرز تعریف خوب نیست معنی این ثابت قدم (پا بر سر سال و ماه نهادن) کنیم (آردو)
بودن است و ثابت قدمی اختیار کردن - عمر گزارنا - زمانه گزارنا -

مجرد (ثابت قدمی) حاصل بالمصدر است پا بر سر حرف کسی گذاشتن | مصدر
معنی مباد که این مرادف همان افشردن است | اصطلاحی - بقول بهار و انند و آرسه و

بحرف او توجہ نکردن (حسن رفیع ۷) پاپیر گذارند تا زیر دست و پاکہنہ شود و این مرسوم
 حرف من گذاری پاپیری بمنت سخن نیست؛ زنان آنجاست چنانکہ از اہل زبان شنیدہ شد
 مؤلف عرض کند کہ حرف کسی را زیر پا آورد (محسن تاثیر ۷) دولت ز تازہ دولت
 گویا برخلافش اعتنا نکردن است (اردو) خواری کشد ز اول پوشندہ پاکدار و بر سر
 کسی کی بات کی پروا نکردنا۔ کسی کے کہے پر توجہ لباس نورا پڑ مؤلف عرض کند کہ معنی
 نکردنا۔ کیکی نصیبت نہ سننا۔

پاپر سر سال و ماہ نہادون

بمقول بہار مراد ہمان (پاپر سال و ماہ) (لباس نور پاپر سر گذاشتن) است (اردو)
 نہادون) است کہ گذشت مؤلف عرض نیا لباس پہنا۔ اور (لباس نو پر پاؤں پہنا)
 کند کہ سندی کہ از طہوری در آنجا گذشت یہاں بیہ عجیبی عورتون میں مروج ہے کہ وہ اول نئے
 نقل آن در نیجا ہم کردہ کہ بمصرع آخرش لباس پر پاؤں رکھنے کے بعد اسکو چھتی ہیں تاکہ
 (پانی بر) را (پاپر سر) نوشتہ وہیں صبح او گھس پس کر جسم سے اترے۔

پاپر سر ماہ و سال نہادون

مصدر بلا قائل نمود (اردو) دیکھو (پاپر سال و ماہ نہادون) بقول وارستہ ہمان کہ یہ تقدیم سال
 پاپر سر لباس نو گذاشتن مصدر اصطلاحی۔ بر ماہ گذشت دیگر پہنچ و سندا این ہم ہمدراہ
 وارستہ و بہار و بھر و اند گویند کہ رسم عجم است مذکور (اردو) دیکھو پاپر سر سال و ماہ نہادون
 کہ چون جامہ نو خواہند کہ پوشند اول پاپران پاپر سنگ آمدن مصدر اصطلاحی

صاحب اند ذکر این کرده مولف عرض کند که هر چیزی که قریب ضائع شدن باشد عموماً همان (برسنگ آمدن پا) است که بجایش گذشت و مائل شدن شراب برشی خصوصاً و فرماید (آردو) دیکهو برسنگ آمدن پا - که بالفظ داشتن و زدن و شدن و نهادن

پا برسنگ خوردن | مصدر اصطلاحی - بقول مستعمل - صاحبان بکروا نند بر معنی اول قانع

انند مراد (پا برسنگ آمدن) مولف عرض کند که اسم فاعل ترکیبی است

کند که همان (برسنگ آمدن پا) که بجایش گذشت که پا در رکاب و داشتن علامت سوار بر اسب

(وحید) پایش بنگ تا نخورد و در طلب و شدن است و سوار اسب شدن علامت

کی نقد سومی کیسه صراف می رود و (آردو) آمادگی است برای رفتن معنی اول کنایه باشد

دیکهو برسنگ آمدن پا - و معنی دوم مجاز آن برای غیر انسان هم

پا برسنگ در آمدن | مصدر اصطلاحی - (صائب ۵۲) غافل ز حال عاشق خونین

بقول انند مراد (پا برسنگ آمدن) که گذشت جگر مباحش و مغرور حسن پا برکاب اینقدر

(شیخ اوحیدی ۵) ننگت پای ما که در آید مباحش و (وله ۵۲) همه از درد طلب

بنگ غم و زیر که احتیاط نکردیم راه را و فعل در آتش دارند و کوه چون ریگ

مولف عرض کند که همان (برسنگ آمدن پا) روان پا برکابست اینجا و (وله ۵۲)

(آردو) دیکهو برسنگ آمدن پا - کمتر از جنبش ابروست مراد و در نشاط و خون

پا برکاب | اصطلاح - بقول بهار (۱) می چون مه نو پا برکاب است مرا و (وله

آنکه آماده رفتن باشد و بقول هاشیه نگارش (۲) نقصان درین بساط بود خوشتر از کمال و

بدر از بلال پابرکاب است بیشتر و محفی مباد ز مقراض شود پابرکاب پو چشم بختشای خطا شک
 که تخصیصی که برای شراب مذکور شد فنول است نشان را در یاب پو (اردو) پابرکاب هونا -
 و تعمیم معنی دوم بران هم شامل و تخصیص معاد پابرکاب ماندن استعمال بهار اشار
 بالا هم نباشد که صراحتش در ملحقات می آید - این بذیل پابرکاب کرده از معنی ساکت مولف
 (اردو) (۱) پابرکاب اس شخص کو کہہ سکتے عرض کند کہ مراد پابرکاب باشند موافق
 بین جو روانگی پر آمادہ ہو - مذکر (۲) وہ چیز قیاس (صائب ۵) از حیاتم نفسی پابرکابم
 جو قریب مین متغیر ہونے والی ہو - موث - ماند است پو میرود وقت کہ از من خبری
 پابرکاب باشند استعمال - آمادہ می گیری پو (اردو) پابرکاب رہنا - جانے
 بودن یہ رفتن - سند استعمال این از کلام صائب - پر آمادہ ہونا - دیکھو پابرکاب باشند -
 بر (پابرکاب) مذکور شد مولف عرض کند پابرکاب نہادن استعمال - مراد
 کہ بمعنی حقیقی است برای انسان و غیر آن کہ پابرکاب باشند موافق قیاس است -
 صراحتش بر پابرکاب گذشت (اردو) پابرکاب (ظہوری ۵) عشق خوبان نہادہ پابرکاب
 ہونا - جانے پر آمادہ ہونا - ماہ و حسن ہمنان تو نیست پو مولف
 پابرکاب شدن استعمال - بہار ذکر عرض کند کہ در اینجا آغاز مراد است کہ
 این بذیل پابرکاب کردہ از معنی ساکت مولف ارادہ رفتن ہم آغاز سفر است و این مجاز
 عرض کند کہ بمعنی حقیقی است مراد پابرکاب معنی حقیقی است مجرود (آما دگر) (اردو)
 باشند (صائب ۵) پیش از ان دم کہ آمادہ ہونا - آغاز کرنا -

پا بر گرفتن

مصدر اصطلاحی - مولف عرض

دارستہ و بھر کنایہ از کمال بی ادبی (زلالی

کند کہ بمعنی برداشتن یا باشد متعلق بمعنی اول (۵) چہ زلفی ہندوی ایمان پریدہ پڑ
(برگرفتن) کہ بجای گزشت (ظہوری ۵) سیاہی پامی بر مصحف کشیدہ پڑ مولف
با ظہوری در طلب شاید کہ ہمایائی کند پڑ ہر کہ عرض کند کہ موافق قیاس است و لیکن بمعنی
در راہش بجای پایا بان برگرفت پڑ (اردو) حقیقی این بی ادبی کردن بدرجہ کمال است
پاؤن اٹھانا - چلنا -

پا بر گلو افشردن

مصدر اصطلاحی - (اردو) سخت بے ادبی کرنا -

پا برنجن

جانوری را بعد از بخش پای بر گلویش نہادن (۵) اصطلاح - بقول برہان بالا
تا زود بمیرد و دیر نہ طپد و دست پازوش بزور - ساکن و حیم مفتوح بنون دیگر زودہ بمعنی پا اورنجن
لباس ذابج را بخون تر کند و این رسم محرم ہند است کہ گزشت - صاحبان جہانگیری و
کہ اکثر بر گوسپند یا گاؤ مذبح مرغی است (ظہوری) بچرواند و موید و سراج ہم ذکر این کردہ اند
(۵) بامیدی کہ صیادی کند سپرنجہ را رنگین پڑ مولف عرض کند کہ صراحت کامل بر
ظہوری آہو پا بر گلو افشردہ را ماند پڑ مولف (۵) برنجن (۵) گزشت و (برنجن) مخفف برنجن
عرض کند کہ موافق قیاس است (اردو) مذبح کہ ترکیب یافتہ است یا پاتھان غلغالی کہ
کے گلے پر بعد از بچ پاؤن رکھنا تاکہ وہ دیر تک نہ تر پڑے ذکرش بر (پا اورنجن) گزشت (اردو)
اور ہاتھ پاؤن زور سے نہ مارے - دیکھو پا اورنجن -

پا بر مصحف کشیدن

مصدر اصطلاحی -

پا بر ہوا

(۵) اصطلاح - بقول بیار بمعنی (۱) پا بر ہوا

هر چیزی بی اصل عموماً و (۲) حرف بی اصل خصوصاً
 (میربخشی ۷۷) منم آن نکته پروری که مدام پ (۱) هر بی اصل چیز - مونت (۲) هوئی
 صفت کون بچه با گویم پ من و وصف جماع خبر - بقول آصفیه - اسم مونت - بازاری گی -
 زن میبات پ حرف پا بر هوا چا گویم پ بی سر و پا خبر - افوا و گپ - اور بقول مولف
 مولف عرض کند (۳) کسی که پای خود فضول بات (۳) و ده شخص جو لیٹ کر پاؤن
 در عالم خواب بر دارد چنانکه زن در جماع و بلند کیا ہو مرد ہو یا عورت ان معنوں میں
 و سندی که محققین بالا برای معنی دوم از کلام (پا پیوا) کا استعمال بھی آوردن بقا عدہ
 میبخشی شیرازی آورده اند برای معنی سوم بکار
 ثور و اگر ازین سند (حرف پا بر هوا) را بمنی
 حرف فضول گیریم من و چه معنی شعر درست بران دانند (پای بزین نرسیدن) کنایه
 می شود و لیکن معنی حرف بی اصل که درست خوشحالی مفروض انتعاش طبیعت باشد که می آید
 نباشد چرا که جماع زن حرف بی اصل نیست مولف عرض کند که موافق قیاس است
 بلکه حرف اصل است ماضی نیست که معنی و این اصل و آن مزید علی این بذیات
 سوم اصل باشد - اسم فاعل ترکیبی و صفت تحتانی بر پا همچون جا و جامی فارسیان گویند
 برای انسانی که پایش بخواب بلند باشد و که در خوشحالی و سرور پای انسان بر زمین قائم
 بمعنی اول صفت چیزی که بی اصل بود عموماً نباشد و این مبالغه ایست بخمال فرضی و صفت
 برسیل کنایه و بمعنی دوم صفت حرف خصوصاً (پا از شادی بر زمین نرسیدن) به همین معنی

بجایش گذشت پس این را غنفت آنهم توان گرفت
 (اُر و و) دیکو پا از شادی بر زمین نرسیدن - گوید منتظر ماندن باشد مولف عرض
پایست | اصطلاح - بقول بجز (۱) بنیاد کند که هر دو معنی موافق قیاس و لیکن بمعنی
 عمارت و (۲) محکم و (۳) گرفتار و اسیر است دوم معاصرین عجم بر زبان نه از شدت شاق
 اند و غیاث هم ذکر این کرده اند (طبری ۵) سند استعمال می باشیم که از نظر نگاشت
 رشک و رو آوردن پایست کلاه درستی است (اُر و و) (۱) قید هوتا (۲) منتظر رہنا -
 دای بر جان من این بنیاد بر کند کسیت یا نه | اصطلاح - بقول بجز (۱) گرفتار
 عرض کند که اسم منقول ترکیبی است و برای (۲) اسیر است مولف عرض
 معنی موافق قیاس و (۳) بمعنی استحکام هم بنظر آمده اند که موافق قیاس است و لیکن استعمال
 (طبری ۵) بنائی زبرد را باید تر لای با و ده این بمعنی دوم از نظر نگاشت و معاصرین
 پایستی و طهوری خانه در کوچه خمار می باید بود عجم هم بر زبان نه از شد و دیگر محققین فارسی
 (اُر و و) (۱) عمارت کی بنیاد - موت (نیو) زبان هم ازین ساکت - مشتاق سند استعمال
 موت - دیکو بندیش (۲) محکم مضبوط (۳) می باشیم (اُر و و) (۱) گرفتار - مقید
 گرفتار اسیر (۴) استحکام - مذکر - بمعنی استواری (۵) اسیر محبت -
 مضبوطی -
پایستن | مصدر اصطلاحی - بقول بجز (۱) داخل سر شدن مولف عرض کند که
 شدن و بقول اند (۲) منتظر شدن نیز صاحب این متعلق به طرف مکان است عموماً چنانکه

<p>(با نهادن بیدان یا در خانه و امثال آن) (اوحدی ۵) نشفت پای ماکہ در آید بنگ غم و (لہوری ۵) آن بہ کہ خرابی نہند یا بسرائی؛ زیرا کہ احتیاط نکردیم راہ را؛ و (ح) بقول گر رختہ توان از گل تعمیر بر آورد؛ (اردو) اندو بگرد و بید از پای در افتاد و (۳) گھرمین پاؤں رکھنا۔ یعنی گھرمین داخل ہونا۔ ہوشیار شدن مولف عرض کند کہ درین دکن میں مستعمل ہے۔</p>	<p>ہر پنج مصادرا پا و پائی مزید علیہش ہر دو مستعمل</p>
<p>(الف) پابنگ آمدن</p>	<p>مصادر اصطلاحی و ہمانست کہ در موجدہ بر (برنگ آمدن پا)</p>
<p>(ب) پابنگ آمدن</p>	<p>بقول اند گذشت بہر دو معنیش۔ معاصرین عجم می گویند کہ</p>
<p>(ج) پابنگ خوردن</p>	<p>(۱) معروف معنی سوم نیز در ہر پنج مصادراست (اردو)</p>
<p>(د) پابنگ در آمدن</p>	<p>(۱) و (۲) کنایہ (۲) دیکھو (برنگ آمدن پا) (۳)</p>
<p>(ه) پابنگ رسیدن</p>	<p>از بلا و گردی ہوشیار ہونا۔ متنبہ ہونا۔</p>
<p>پیش آمدن بہار و بحر (ب) را مراد من گفتہ</p>	<p>پا بقدر کلیم و راز کردن</p>
<p>(طالب آملی ۵) من و زیارت کوئی کہ پای دیدہ بر آتش؛ اگر بنگ بر آید بنگ سر</p>	<p>بقول بحر و غیاث و اند بقدر دسترس و استعداد خود کاری کردن صاحب رہنما ہم بجا الہ سفرنا</p>
<p>بر آید؛ صاحب اند (ج) را مراد</p>	<p>ناصر الدین شاہ قاجار ذکر این کردہ مولف</p>
<p>(الف) نوشتہ (و مید ۵) پائی بنگ تا</p>	<p>عرض کند کہ موافق قیاس است (اردو)</p>
<p>نخور و در رہ طلب؛ کی نقد سوی کیسہ صرا</p>	<p>دکن میں کہتے ہیں۔ جتنی چادر اتنا پاؤں پہلا</p>
<p>می رود؛ و (د) بقول اند و بحر مثلاً (شیخ)</p>	<p>یعنی جتنا استعداد ہے اس قدر کام کر و</p>

اس کہاوت کا تعلق مصدر (اپنی چادر کے موافق سے بلند کرنا۔

پاؤن پہیلانا) سے قائم ہو سکتا ہے۔ اردو میں (چا) یا بگنچ فرو رفتن | مصدر اصطلاحی۔

یا ہر پاؤن پہیلانا) اس کا مقابل مستعمل ہے کچھ بقول بہار کنایہ از دولت یافتن و مالدار

(پا از گلیم دراز کردن) اس موقع پر اردو ترجمہ شدن (صائب) پای ویرانہ ہر کس

(حاصلہ کے موافق کام کرنا) ہو سکتا ہے۔ کہ فرو رفت بگنچ؛ نیست صائب سر معمار

پابکلات کردن | مصدر اصطلاحی۔ بقول و غم تعمیرش؛ (خواجہ نظامی) مگر

بہار بکاف تازی و فوقانی۔ فنی است از کشتی داد و دولت مرا پای رنج؛ کہ پاؤں فرو رفتہ

کہ حریف را از کمر گرفته چنان بردارند کہ پایش ز میان بگنچ؛ صاحبان بگردانند ہمزبان

بلند شود (میرنجات) کہ وہ پابکلاتش کہ از مولف عرض کند کہ موافق قیاس است

رفت حیات؛ بگذر از غیر چہ میخوای ازین کہنہ (اردو) مالدار ہونا۔ دولت مند ہونا۔

کلات؛ صاحب بگرد کر معنی بالا گوید کہ کلات پابلند کردن | مصدر اصطلاحی۔ بقول بہار

بکاف تازی برد زن حیات قلعہ کہ بر سر کوہ و بگرد بر بان و رشیدی و (بہار نگیری و ملحقات)

پشتہ باشد خواہ آباد بود خواہ ویران (کذافی) بشتاب رفتن و دیدن (میرنجات)

وارستہ ہم ہمزبان مولف عرض کند کہ معنی عزم تو پای باد بند کند؛ باد ہر چند پابلند

لفظی این پای بلند کردن از قلعہ کلات و کتا کند؛ مولف عرض کند کہ موافق قیاس

از (حریف را کمرے پایش بلند کردن و کشتی) کہ کسی کہ زود و بشتاب زود پایش در رفتار

(اردو) کشتی میں حریف کی کمر کڑ کے زمین زیادہ تر بلند شود و بمقابلہ رفتار معمولی (اردو)

<p>پاؤن اٹھانا۔ بقول آصفیہ۔ قدم بڑھانا۔ جلد کہ بدان پامی دوایب بندند و (۲) شخص گرفتار چلنا۔ پھرتی کے ساتھ قدم رکھنا۔ تیز رفتاری ہونا و (۳) متعلق۔ صاحب انند ذکر ہر دو معنی اول و گین بھرنے (پاؤن اٹھانے کے جانے) بھی کہتے</p>	<p>الذکر کردہ و صاحب مویہ برای تائید فضلای فرماید کہ (۴) پامی را بہ بند و (۵) ضد مجرور ہیں دیکھو بالا گذشتن پا۔</p>
<p>پا بمیان تہا و ن مصدر اصطلاحی۔ مولف عرض کند کہ نسبت معنی اول تعمیم بیان در میان کاری آمدن است مولف عرض کند صاحب بحر درست است اسم فاعل ترکیبی و کہ موافق قیاس و معنی حقیقی است (ظہوری سے) معنی دوم موافق قیاس کہ گرفتار و مقید سلا بہر جان بکناری چنان رود کہ امید پشادہ در پامی دارد نسبت معنی سوم عرض می شود کہ پا بمیان کا مشکل افتاد است (اگر وہ) قدم کسی کہ مقید بکاری است۔ چنان معنی دوم و معنی در میان ہونا۔ بقول آصفیہ۔ بیچ مین پڑنا۔ آڑے ہونا۔ کن چارم امر حاضر یا بنیدن۔ احسان صاحب مین کہتے ہیں قدم بیچ مین آنا جیسے : اون کا قدم مویہ است کہ برای تائید فضلای معنی را بیان بیچ مین آگیا اب تو تصفیہ ہو کر رہیگا : کر وہ طفل مکتب صرف خوان ہم ازین واقف پا بند اصطلاح۔ بقول بہار (۱) رسی کہ نسبت معنی پنجم عرض می رود کہ ضد آزاد است</p>	<p>پا بمیان تہا و ن مصدر اصطلاحی۔ مولف عرض کند صاحب بحر درست است اسم فاعل ترکیبی و کہ موافق قیاس و معنی حقیقی است (ظہوری سے) معنی دوم موافق قیاس کہ گرفتار و مقید سلا بہر جان بکناری چنان رود کہ امید پشادہ در پامی دارد نسبت معنی سوم عرض می شود کہ پا بمیان کا مشکل افتاد است (اگر وہ) قدم کسی کہ مقید بکاری است۔ چنان معنی دوم و معنی در میان ہونا۔ بقول آصفیہ۔ بیچ مین پڑنا۔ آڑے ہونا۔ کن چارم امر حاضر یا بنیدن۔ احسان صاحب مین کہتے ہیں قدم بیچ مین آنا جیسے : اون کا قدم مویہ است کہ برای تائید فضلای معنی را بیان بیچ مین آگیا اب تو تصفیہ ہو کر رہیگا : کر وہ طفل مکتب صرف خوان ہم ازین واقف</p>
<p>پا بند اصطلاح۔ بقول بہار (۱) رسی کہ نسبت معنی پنجم عرض می رود کہ ضد آزاد است ہر دو پامی اسپ بدان بندند چنانچہ افسار و مقصودش از ہمان معنی سوم کہ بالا گذشت رسی کہ ہر دو دست اسپان بدان بندند و (اگر وہ) (۱) پا بند۔ بقول آصفیہ۔ فارسی در عرف اول را پچھاڑی و ثانی را اگاڑی اسم مذکر۔ گھوڑے کی پچھاڑی مولف نامند صاحب بحر نسبت معنی اول گوید کہ رسیانی عرض کرتا ہے کہ بلحاظ معنی بیان کردہ بہار</p>	<p>پا بند اصطلاح۔ بقول بہار (۱) رسی کہ نسبت معنی پنجم عرض می رود کہ ضد آزاد است ہر دو پامی اسپ بدان بندند چنانچہ افسار و مقصودش از ہمان معنی سوم کہ بالا گذشت رسی کہ ہر دو دست اسپان بدان بندند و (اگر وہ) (۱) پا بند۔ بقول آصفیہ۔ فارسی در عرف اول را پچھاڑی و ثانی را اگاڑی اسم مذکر۔ گھوڑے کی پچھاڑی مولف نامند صاحب بحر نسبت معنی اول گوید کہ رسیانی عرض کرتا ہے کہ بلحاظ معنی بیان کردہ بہار</p>

<p>(پہچاڑی) اور بلحاظ تقسیم صاحب بحر عجم وہ رسی جس کردہ دوم او (ب) از بحوالہ فرہنگ فرنگ سے تہان پر چار پایون کے پاؤن کو باندہ دیتے بمعنی قدم بوسی آوردہ صاحب مویہ نسبت بین (۲) قیدی - مقتید (۳) کسی کام کا مقتید (۴) الف مذکر معنی دوم گوید کہ (۳) بمعنی ابرہم پاؤن کو باندہ (۵) امر حاضر (۵) مجرور اور آزاد کا مقابل</p> <p>پابند کیش اصطلاح - بقول اندو غیاث بکسر کاف اسم مصدر باشد کہ از ہمین وضع شد مصدر تازی نام شہر و فرماید کہ بعض شارحین بوستان پابند بمعنی زمین گل ولای نوشتہ اند و کیش نام جزیرہ مولف بحر تعریف خوشی نکرود بمعنی دوم اسم فاعل ترکیبی است بمعنی سوم امر حاضر است از دوران فرورد پابند نام کردند استعارہ ایست بہان مصدر و (ب) حاصل بالمصدرش و شہری را (پابند کیش) نام کردن در احوال است (ظہوری ۱۷) نخل بی برگ و بار تقدسی و باشد کہ زمینش گل ولای دارد و جزیرہ باشد کہ بپا بوس یا رخم نہ شود و (ولہ ۱۷) سرو حیف است تعریف مزید این جزیرہ بیان نشد کہ رانیت رخصت پا بوس پگرنہ چون شاخ کجا واقع است (اردو) پابند کیش ایک شہر کا گھل خمیدہ شود و (ب) موافق قیاس است نام ہے جو ٹاپو ہے جسکی تعریف مزید معلوم نہ ہو سکی</p> <p>(الف) پا بوس اصطلاح - الف - بقول بحر (الف) (۱) قدم بوس - (قدم بوسیدن) (ب) یا بوسی بمعنی (۱) پا بوسیدن و (۲) کا اسم مصدر (۲) پاؤن کو بوسہ دینے والا - پا بوسندہ صاحب اند بحوالہ غیاث ذکر ہر معنی قدم بوس (۳) قدم کو بوسہ دے (ب)</p>	<p>(پہچاڑی) اور بلحاظ تقسیم صاحب بحر عجم وہ رسی جس کردہ دوم او (ب) از بحوالہ فرہنگ فرنگ سے تہان پر چار پایون کے پاؤن کو باندہ دیتے بمعنی قدم بوسی آوردہ صاحب مویہ نسبت بین (۲) قیدی - مقتید (۳) کسی کام کا مقتید (۴) الف مذکر معنی دوم گوید کہ (۳) بمعنی ابرہم پاؤن کو باندہ (۵) امر حاضر (۵) مجرور اور آزاد کا مقابل</p> <p>پابند کیش اصطلاح - بقول اندو غیاث بکسر کاف اسم مصدر باشد کہ از ہمین وضع شد مصدر تازی نام شہر و فرماید کہ بعض شارحین بوستان پابند بمعنی زمین گل ولای نوشتہ اند و کیش نام جزیرہ مولف بحر تعریف خوشی نکرود بمعنی دوم اسم فاعل ترکیبی است بمعنی سوم امر حاضر است از دوران فرورد پابند نام کردند استعارہ ایست بہان مصدر و (ب) حاصل بالمصدرش و شہری را (پابند کیش) نام کردن در احوال است (ظہوری ۱۷) نخل بی برگ و بار تقدسی و باشد کہ زمینش گل ولای دارد و جزیرہ باشد کہ بپا بوس یا رخم نہ شود و (ولہ ۱۷) سرو حیف است تعریف مزید این جزیرہ بیان نشد کہ رانیت رخصت پا بوس پگرنہ چون شاخ کجا واقع است (اردو) پابند کیش ایک شہر کا گھل خمیدہ شود و (ب) موافق قیاس است نام ہے جو ٹاپو ہے جسکی تعریف مزید معلوم نہ ہو سکی</p> <p>(الف) پا بوس اصطلاح - الف - بقول بحر (الف) (۱) قدم بوس - (قدم بوسیدن) (ب) یا بوسی بمعنی (۱) پا بوسیدن و (۲) کا اسم مصدر (۲) پاؤن کو بوسہ دینے والا - پا بوسندہ صاحب اند بحوالہ غیاث ذکر ہر معنی قدم بوس (۳) قدم کو بوسہ دے (ب)</p>
--	--

قدم بوسی - موتث -

دشین معجمه بدل شد به کاف و سند اول این

پاپوک | اصطلاح - بقول انذبحواله فرنگ

تبدیل که بنظر رسیده همین است والا اول اولی

فرنگ بنظم بای موحده پاپوش را گویند مولف من الآخر و لیکن طالب سند استعمال می باشیم

عرض کند که معاصرین عجم بر زبان ندارند و دیگر (اَر دو) دیکهو پاپوش اور پافزار -

محققین فارسی زبان ازین ساکت جا دارد که کتب پاپیش از کلیم کشیدن | مصدر اصطلاحی -

باشد با پامعنی حقیقتش و بوک مجاز معنی پنجمش بمطلق بقول بحر مراد پازحد برون بدون مولف

جایی پس معنی نطی این جایی پا و کنایه از پاپوش عرض کند که اگر چه موافق قیاس است ولیکن مشتق

و جا دارد که این را مبتدل (پاپوش) گیریم که سند استعمال می باشیم که استعمال این از نظر ما

بای فارسی بدل شد به عده چنانکه تپ و تب گذشت (اَر دو) دیکهو پازحد برون بدون -

پاپ | بقول برهان بدیل (پاپ به موحده آخر) مرادفش - صاحب ناصری می فرماید که

بسکون بای ابجد خلیفه دین حضرت مسیح را گویند و این سلسله پس از زمان عیسی در روم معزز

و معظم بوده و هر کس بعد از خود خلیفه تعیین کرده که در مقام او قائم بود و همیشه هفتاد نفر در

کلیسای بزرگ بعبادت اشتغال دارند و هر وقتی که تعیین خلیفه لازم شود این هفتاد نفر

باید در وقت بدیع او متفق باشند و در عمارتی مخصوص تاج سر طبقه بر سر آدمی گذارند و

دختران صیحه که ترک دنیا کرده طالب ثواب آخرت اند در خدمت گزاری پاپ و در تن

مفاخرت می دارند شهر سو سوم به رومه الکبری شهر ایشان است که یونان مشهور است

و جمعیت آن ملک تخمیناً ده ملیان و ششصد هزار است و یانی روم - روملوس اول بادشاه

روم بوده که بمقصد و پنجاه سال قبل از عیسی آن ولایت را بنام خود بناماده از جمله نمارت
 این شهر کلیسائی سنت پطرس است که در مدت صد و پنجاه سال با تمام رسید و پاپ تلج بر
 نشانان اروپا یعنی فرنگستان می بناده در سال هزار و دویست و سیرده ناپلیان فرانسه
 لشکر بان ملک کشید و متصرف شد و پاپ را تنیر داد و از عزت آن طائفه کاست دیگر باره
 سلاطین بوریان آن طائفه را محترم داشتند و درین سنوات هنوز (پاپ پیوس) در آن
 شهر خلیفه بزرگ و پاپ را پاپا نیز گویند - صاحب رہنما بحواله سفرنامه ناصرالدین شاه
 قاجار گوید مذہب رومن کیتولک را خلیفه که آنرا پاپ گویند و ہم او بتکرار لفظ گوید که
 جانشین حضرت عیسی را گویند که سرور معبد باشد مولف عرض کند همین اصل است
 و پوپ که حالا بر زبان نصرانیان است مبدل این باشد و جادارو که فارسیان همان
 پوپ را که لغت ایشان است به تبدیل واد بالف پاپ کرده باشند چنانکه دستاویز
 (اردو) پوپ بقول آصفیه - انگلش - پاپا - روم کا سرور پادری - رومن کیتولک
 کے چرچ کا سرور کردہ - مذکر -

پاپا بقول برهان بابای فارسی بروزن کرده اند (اردو) پاپا - بقول آصفیه -	
کا کا همان پاپ را گویند که خلیفہ دین عیسی باشد فارسی - دیکھو پاپ - مذکر -	
صاحبان اند و موبد و بول چال ذکر این پاپ پیش اصل فارسی بقول اند - همان	
کرده اند مولف عرض کند که مزید علیہا پالوش است کہ کوفتش باشد صاحب	
پاپ است کہ گذشت الف در آخرش زیاد موتی گوید کہ مراد پاپا سب محیط	

ہرچہ نسبت این نوشته مذکرش بر (پاپوش) به موحدہ وواو بدل شد به رای مہملہ
 کردہ ایم و آن را اصل قرار دادہ ایم چنانکہ کلا و وکلار و برمودہ (ارو و)
 و درینجا ہمین قدر کافی است کہ این مبتدل کا فور غیر خالص - مذکر - دیکھو (پاپوش)
 آفتست کہ بای فارسی اول و سوم بدل شد کا نمبر ۱)

پاپوش | اصطلاح - بقول برہان و ناصری بفتح بای فارسی و سکون زای عجی (۱)
 زمین پست و ناہموار (۲) گل کہنہ و نرم را نیز گفتہ اند و بعضی طین صاحب انند ہم ذکر
 این کردہ مولف عرض کند کہ در فارسی زبان زمین ناہموار را پڑ گویند کہ می آید
 و گل کہنہ و نرم را ہم کی از معاصرین زردشت گوید کہ معنی حقیقی پڑ زبان زند پازند
 خراب و زبلون و بجا زمین ناہموار را نام شد - اگرچہ این معنی در کتب لغات نیامدہ لیکن
 موافق قیاس می نماید و معنی ترکیبی این پای را خراب کنندہ (اسم فاعل ترکیبی) و کنایہ
 از زمین ناہموار و اللہ اعلم بحقیقۃ الحال (ارو و) (۱) ناہموار اور پست زمین - مونث -
 (۲) پرانی اور نرم مٹی - مونث -

(۱) پاپس آمد | اصطلاح - بقول اند
 و مویہ بمعنی گرخت و ہزیمیت خورد و کم
 افتاد و ہم ادبر - - - - -
 (۲) پاپس آمدن | گوید کہ کنایہ از
 دیگر ہیچ معنی مباد کہ صاحب انند ذکر (پای)
 ترک دادن و گذاشتن و منہدم شدن پس آمدن (کرده عیبی ندارد کہ پا و پاتی

<p>مزید علیش هر دو یکی است (اُردو) (۱) بهارگاه - را مرادف (پایس آمدن) گفته که گذشت واپس هوا - شکست پایا (۲) پیچیده - بهارگاه - پس موافق قیاس است (اُردو) دیگر هونا - شکست پانا - پایس آمدن -</p>	<p>پایس آوردن مصدر اصطلاحی - بقول پاپوش اصطلاح - بقول بهار کفش و</p>
<p>برهان دبحر (۱) کنایه از ترک دادن و قطع نظر و فرایده که بالفاظ دریدن مستعمل (محمد قلی سلیم) کردن و واگذاشتن و باز ماندن از طلب بجز (۲) باقتضای تضاد کار خویش را بگذار و (۳) منهدم شدن در رزم - بهار بر ترک کردن که سعی بهیده پاپوش می ورد مثل است و گذاشتن قانع - و بقول رشیدی ترک دادن و صاحب بحر گوید که آنچه در پای پوشند و صاحب بقول سراج و (جهانگیری در ملحقات) کنایه از موتید بخواه قنیه همز با نش بدین صراحت مزید ترک دادن - صاحب انند هم ذکرش کرده مولف که مثل موزه و جز آن مولف عرض کند که عرض کند که مرادف (پایس آمدن) است اسم فاعل ترکیبی و هیچ خصوصیت با مصدر موافق قیاس (اُردو) (۱) ترک کرنا - چوڑنا - دریدن ندارد - فارسیان پاپوش پوشیدن و (۲) دیگر پایس آمدن - و در پایی کردن و از پای بر آوردن و غیره</p>	<p>پایس شد اصطلاح - بقول (موتید مطبوعه) استعاش می کنند (اُردو) پاپوش - بقول مطبع نو کشور پاپر جای نماند و ریجایا نبرو گاه آتشی - فارسی - اسم موت - جوتی - کفش - مولف عرض کند که در دیگر نسخ قلمی این لغت پاپوش دریدن مصدر اصطلاحی - را نیافتیم - صاحب انند (پای پس شدن) بقول انند (بذیل پاپوش) کنایه از سعی</p>

<p>دو نو پاؤن مین باندہ ویستے ہین تاوہ اپنی جگہ پر رہین اور جو انان لشکر ہند و عجم ہر ایک پاؤن پر ٹخنے سے گھٹنوں تک پٹتے ہین تاکہ اس کی حرارت قوت رفتار کو تیز کرے۔ مذکر۔</p> <p>پایچال اصطلاح - بقول بہار بابای و این نام نبات نیست بلکہ آن اقسام نباتات نام است دوم فارسی بتختانی رسیدہ و جیم فارسی بالف کشیدہ و لام نباتیست از عالم عشق بیچان کہ ساق ندارد و بد رخت و دیگر پیچیدہ بالا رود و چنین نبات را بیارہ گویند بیای تازی (محسن می بود البتہ ذکرش می کرد و بر اسنج و عشق تاثیر) چو پایچال وارم دست پیچے فاش می گویم ؛ کہ باشد مصرت رنگین زری کہ این را مرادف بیارہ دانیم (ارو) و دیگر بیارہ</p>	<p>بر خاک افشاندن ؛ یکی از ماصریں</p> <p>عجم گوید کہ اصل این (پایچ) دوال است بمعنی دوالی کہ پای را پیچیدہ دال ہلکہ دوال حذف شدہ (پایچال) باقی ماند</p> <p>و این نام نبات نیست بلکہ آن اقسام نباتات نام است کہ بیارہ عوض تنہ دارد و مولف عرض کنند کہ پیش قرین قیاس است کہ صاحب محیط محقق مفردات طلب ہم این را ترک کردہ است اگر نباتی خاص می بود البتہ ذکرش می کرد و بر اسنج و عشق پیچہ و لیلاب ہم اشارہ این نشد پس جز این نیست کہ این را مرادف بیارہ دانیم (ارو) و دیگر بیارہ</p>
<p>پات بقول برہان بسکون تازی قرشت اورنگ و سریر و تخت را گویند صاحبان سروری و ناصری و جہانگیری و رشیدی و اند و مویذ ذکر این کردہ اند خان آمدزو در سراج گوید کہ مغیر پاد است کہ بمعنی تخت می آید و فرماید کہ رشیدی مرادف گفتہ دال خطاست مولف عرض کند کہ انچہ خان آرزو مغیر گوید آنہم خطاست بلکہ سبب الیست کہ دال ہلکہ بہ فوقانی بدل میشود چنانکہ زروشت و زرتشت اگر این متبدلہ راستی مرادف گوئیم چہ خطاست کہ پات را مرادف پاؤ ہم خوانیم کہ معنی ہر دو یکی است صاحب ناصرا</p>	<p>برہان بسکون تازی قرشت اورنگ و سریر و تخت را گویند صاحبان سروری و ناصری و جہانگیری و رشیدی و اند و مویذ ذکر این کردہ اند خان آمدزو در سراج گوید کہ مغیر پاد است کہ بمعنی تخت می آید و فرماید کہ رشیدی مرادف گفتہ دال خطاست مولف عرض کند کہ انچہ خان آرزو مغیر گوید آنہم خطاست بلکہ سبب الیست کہ دال ہلکہ بہ فوقانی بدل میشود چنانکہ زروشت و زرتشت اگر این متبدلہ راستی مرادف گوئیم چہ خطاست کہ پات را مرادف پاؤ ہم خوانیم کہ معنی ہر دو یکی است صاحب ناصرا</p>

صراحت مزید کند که از همین تبدیل لغت بعضی پادشاه را (پادشاه) هم گفته اند که بجا
می آید بالجمله این اسم جاد فارسی زبان است و مبدل پا و صراحت ماخذ بر پا و کینم
(ارو) تخت بقول آصفیه - مذکر - ویکهوارشیا -

الف پاتابه	بقول بهار و انند (الف چیز)	لباسی که منسوب بحرارت پاست و (ب)
ب پاتابیج	که زیر موزه پوشند و عیاران	معنی مجازی پاتابه پوش است گویند در عجم
	بدون موزه در پاکند از نیجت عیاران	شرفاً عموماً عوض پاتابه موزه در پامی گردند
	را (ب) پاتابه بیج گویند (رفیع و اعصاب)	که آن قسمی از کفش لطیف است و از چرم نرم
	سرنیک مصر گوشه نشینی کنون منم؛ پاتابه بیج	ساخته می شود و بالای آن پا پوش در پامیکشید
	کوچه عزت زدا منم؛ (مخلص کاشی)	و در مقامات تبر که کفش را دور می کردند و
	پاتابه بیج و سرکش و طرف کله شکن؛ مغرور	با موزه می رفتند بر خلاف شان عیاران و
	تند و سرخ و بیجا عتاب کن؛ صاحب بحر	او با شان عوض موزه پاتابه در پامی کرده
	(ب) را بمعنی مکار و دغا باز گفته و خان	بدون موزه پا پوش استعمال می ساختند
	آرز در چراغ هم به همین معنی آورده مولف	و این در زمانه سلف مروج بود حالا موزه
	عوض کند که (الف) مرکب است با پاتابه	مخصوص است بموسم سرما برای همه و پاتابه
	خروش و تابه بمعنی بافته شده پس معنی این	برای گرما که به نسبت موزه حرارت کم پیدا
	معبوس که بافته شده برای پا بعضی گویند که	می کند از همین رواج قدیم عیاران و مکاران
	تاب بمعنی گرمی و های آخره برای نسبت	را (پاتابه بیج) نام شد (ارو) (الف)

پاتاہ - بقول آصفیہ - فارسی - مذکر - وہ چیز جو پاؤں (رفیع واعطاء) سر ہنگ مصر گوشہ نشینی کو گرمی سے بچائے - موزہ - جراب (دیکھو ازار پاکے منم کنون پاتاہ یتیمی من عطف دامن است یتسرے معنی) مولف کی رائے میں پاتاہ اور بہار و صاحبان بحر و اند نقل نگار و آریستہ ہے اور جراب اور - در حقیقت چرمی پاتاہوں کا نام مولف عرض کند کہ ہمہ محققین بالائے ہذا جراب ہے اور یہی ہے موزہ اور اونی یا سوتی ناخوشی کردہ اند چرائی گویند کہ این مرگہ یار شیمی غلاف پاکو پاتاہ کہتے ہیں لیکن زبان اردو اضافی و کنایہ از پاتاہ کہ (بی موزہ بالائین) یہ امتیاز باقی نہیں رہا ہے (ب) عیا یمکار فریبی - باشد و این مخصوص یتیمان است کہ از فقر و پاتاہ کشادہ | مصدر اصطلاحی - بقول بہار فاقہ استطاعت خرید موزہ ندارند و ہر پاتاہ و اند کنایہ از سفر باز آمدن و اقامت کردن مولف قناعت میکنند اگر عیاران ہم بوجہ مفلسی بچین عرض کند کہ اگرچہ موافق قیاس است کہ کسی کہ بجانہ کند آنرا (پاتاہ عیاری) تو ان گفت وینا خود میرسد لباس مختصر قائم کردہ طہوس زائدہ را از ان پاتاہ یتیمی (پاتاہ عیاری) مراد نباشد تن بیرون کند و پاتاہ را ہم دور کند لیکن استعمال متاثر (اُردو) یتیموں کا پاتاہ جو بغیر موزہ این از نظر مانگداشت معاصون عجم بر زبان ندارند کہ ہوتا ہے - مذکر -

(اُردو) سفر سے واپس آنا - گھرا نا - پاتاہ | بقول انڈیکو الہ فرہنگ فرنگ

پاتاہ یتیمی | اصطلاح - بقول دارستہ مخصوص ہمان پاتاہ کہ گذشت مولف عرض کند کہ

عیاران و یتیمان است و پاتاہ چیزست کہ زیر سبدل پاتاہ کہ موحده بہ و او بدل میشود موزہ پوشند و عیاران بدون موزہ در پا کنند چنانکہ آب و آو (اُردو) دیکھو پاتاہ -

<p>پاٽراس اصطلاح - بقول برهان و بادافراه معروف صاحب انند نقل نگار بکسر فوقاني و سکون بای فارسي و رای شت مولف عرض کند که اسم جايد فارسي بالف کشيده و بسين في نقطه زده بلغت زند پاٽر نذ جزا و مکافات بدی را گویند صاحب همین لغت به تحتانی سوم عوض بای فارسي هم می آید ناصری هم ذکر این کرده گوید که کیهنر (اُرو) دیکهو بادافراه -</p>	<p>پاٽر بقول انند بحواله فرہنگ فرنگ بفتح فوقاني و سکون تا بمعنی لائق و شایسته مولف عرض کند که زردشتان معاصر تصدیق این می کنند که اسم جايد زرد و پاژند است و حالا از زبان معاصرین عجم متروک (اُرو) لائق - شایسته -</p>
<p>پاٽختہ اصطلاح - بقول انند بحواله فرہنگ فرنگ مراد معنی اول پا فشار است مولف عرض میکند که موافق قیاس و بعض معاصرین عجم هم بزبان دارند که پا فشار را از تختہ درست می کنند ازین وجه این را پا تختہ کہ پاٽر لغت ہندی است بقول آصفیہ بمعنی ناحہ کردند (اُرو) دیکهو پا فشار - (۱) پاٽر اصطلاح - بقول بہار و انند (اُرو) مفسر س کرده (پاٽر باز) بمعنی واحد استقامت (۲) پاٽر باز از زنان کہ در ہندی باشند کہ در مفسر س است (اُرو) (۱ و ۲) پاٽر و در خوش سرائی ضرب المثل (نثر ملاطفا بقول آصفیہ - ہندی - موتث - کسبی - بیسوا</p>	<p>پاٽر بقول انند بحواله فرہنگ فرنگ مراد معنی اول پا فشار است مولف عرض میکند که موافق قیاس و بعض معاصرین عجم هم بزبان دارند که پا فشار را از تختہ درست می کنند ازین وجه این را پا تختہ کہ پاٽر لغت ہندی است بقول آصفیہ بمعنی ناحہ کردند (اُرو) دیکهو پا فشار - (۱) پاٽر اصطلاح - بقول بہار و انند (اُرو) مفسر س کرده (پاٽر باز) بمعنی واحد استقامت (۲) پاٽر باز از زنان کہ در ہندی باشند کہ در مفسر س است (اُرو) (۱ و ۲) پاٽر و در خوش سرائی ضرب المثل (نثر ملاطفا بقول آصفیہ - ہندی - موتث - کسبی - بیسوا</p>

تخبه - رنڈی - کپنی -

پائند | اصطلاح - بقول جہانگیری در

پاترگاہ | اصطلاح - بقول انڈیکوالہ فرہنگ

فرنگ بکان عجمی یعنی بطریق است مولف

عرض کند کہ بیچ معلوم نشد کہ بطریق چہ چیز است

ہمہ لغات فرس ازین ساکت و (پاترگاہ) را

ہم غیر از انند و دیگر کسی از محققین ذکر نکرد و

بملاحظہ لغت گذشتہ کہ مفرس است همچون (پاتر

باز) این را بمعنی مقام زنان فاحشہ توانیم

قیاس کرد اگر بطریق در فارسی زبان ہمین

معنی می بود من وجہ قول صاحب اندر دست

می بود و ازینکہ بطریق در بیچ لغت فارسی بیا

فارسی یافتہ نمیشود و معنی بطریق عربی باین

لفظ بیچ تعلق ندارد چارہ نیست کہ باین را کہ در خواب

تصحیف دایم و ناقابل قبول (اردو) وہ تکیہ جو کروٹ سوڑتے وقت گھومتے کے نیچے

ناقابل ترجمہ - رکھتے ہیں - مذکر (پاتکیہ) کہیں کہیں

پاتکہ | اصطلاح - بقول برہان بکسر ثالث و فتح لام مخففت پاتیلہ است و

دیگ باشد عموماً و دیگر دہن فراخ علوا پڑی خصوصاً - صاحب سروری ہم بکوالہ

نشد و فانی ذکر این کرده (ابوالعباس ۷) دی چو پاگندہ شد م یا فتم پ؛ آخر چون
پاتلہ سفلیگان پ؛ صاحب رشیدی بر معروف قانع و صاحب ناصری ذکر معنی خاص
کرده از تعلیم ساکت بہار گوید کہ باطیہ معرب این است و پاتیل ہم آمدہ دیگر
حلو انیان را نام است کہ بصورت نصف کردہ بود۔ صاحب موید می فرماید کہ الٹی است
حلو انیان را کہ ہند کر اہی نامند۔ صاحب انند ہم این را آوردہ مولف عرض کند کہ
پاتیلہ اصل اسم جامد فارسی زبان است زیادت تحتانی و پاتلہ و پاتیل ہر دو مخفّش (اردو)
پتیلہ۔ بقول آصفیہ (اردو) اسم مذکر۔ بڑے منہ کا دیکھ۔ تاجے کا کھلے منہ کا دیکھ۔
آپ فرماتے ہیں کہ اگرچہ فارسی میں پاتیلہ۔ پاتلہ۔ پتیل عموماً ہر ایک دیگر کو کہتے ہیں مگر
اردو والوں نے ایک خاص وضع کی بڑی دیکھی کا نام پتیلہ رکھ لیا۔ مولف عرض
کرتا ہے کہ غالباً آپ نے فارسی میں محققین کے اقوال کو ملاحظہ نہیں فرمایا یہ لفظ
ہند ہے فارسی کے پاتیلہ کا بحذف الف دوم و تبدیل ہا سے ہو ز آخر بالف۔
پاتنی | بقول سروری بکسر تاو زون یعنی طبق چوبین کہ بدان غلہ بر افشانند و پتنی
بحذف الف ہم آمدہ (سراج الدین راجی ۷) ہرچہ آیدت بدست بر افشان چو
پاتنی پ؛ مانند غم مباحث کہ بر کشیش تنگ پ؛ صاحب رشیدی صراحت مزید کند کہ
کہ الٹی است چوبین مانند پنچہ کہ بدان غلہ افشانند و گاہ از غلہ جدا کنند و پتنی و غلہ
افشان نیز گویند مولف عرض کند کہ بقول معاصرین عجم پتنی اصل است و پاتنی
مزید طبع آن و حالاً بر زبان متروک و بجائیش غلہ افشان متعل۔ اسم جامد فارسی زبان است

دیس (اُردو) دکن میں اس سوپ کو جو کسی قدر مستطیل اور لاٹ بنا ہوتا ہے پٹنی کہتے ہیں جس سے کاشتکار غلہ کو بلندی پر سے گراتے ہیں تاکہ ہوا کے ذریعہ سے خس و خاشاک سے صاف ہو جائے۔ (دیکھو بواشتہ جس پر اردو کا لفظ چھاج ہے)

پاتو | بقول برہان و سرلج باثالث بواور سیدہ (۱) خانہ و منزل عطار و راگویند و آن برج جوزا و سنبلہ است و بعضی (۲) منزل مریخ را گفته اند کہ برج حل و عقرب باشند و (۳) ظرفی را نیز گویند کہ از گل سازند و گندم وجود در میان آن کنند صاحب ناصری و سروری برہر و معنی اول الذکر قانع (شمس لمسی) گرتیر فلک عرض و بد منصب گلت بی آب شود خنجر بہرام پاتو پڑ صاحب رشیدی معنی دوم گفتا کردہ مولف عرض کنند کہ اسم جامد فارسی قدیم است و حالاً بر زبان معاصرین عجم نیست (اُردو) (۱) منزل عطار و موتث یعنی برج جوزا اور سنبلہ (۲) منزل مریخ موتث یعنی برج حل اور عقرب (۳) مٹی کا ظرف۔ مذکور جس میں اناج رکھتے ہیں جس کو دکن میں گولی کہتے ہیں۔

پاتیراس | اصطلاح۔ بقول جہانگیری لغت را بنیافتم و کتابت جہانگیری ہم مذکور در ملحقات باد افراد و جزا صاحب موتث پس بخیاں مانٹ گذشتہ اصح است کہ صاحب گوید کہ جزا و مکانات مولف عرض کنند کہ تینا برہان و را بنجا ذکر بای فارسی بصراحت کرو اسم جامد بابای فارسی عوض تھانی سوم گذشتہ (اُردو) دیکھو پاتیراس۔

بخیاں ماتصیف کتابت باشد کہ ورنیچا تئیر تھانی (الف) پاتیل | اصطلاح۔ صاحبان راہ یافتہ مخفی مباد کہ در و گیر نسخ قلمی متبدلین (ب) پاتیلہ | بہار عجم دانند و موتث ذکر

صاحب رشیدی در معنی خلایک کرده لفظ پاستنی خود	(الف) کرده اند و صاحبان برهان دانند
و لفظ تیمار بمعنی غمخواری پس معنی لفظی این غمخواری	و بیمار و سروری و رشیدی و خان آرزو در
پاست و کنایه از شتاب که در شتاب رفتن غمخواری	سراج (ب) را آورده مولف عرض کند
است مخصوص به پا و حجر و تمجیل و شتاب به مجاز	که ما پر پاتکه که گذشت حقیقت این را عرض
آن تمجیم این است حقیقت این لغت و معنی	کرده ایم (ملاحظه الف) چه پاتیل گردون
دوم هم برین قیاس (اردو) (۱) تمجیل	سراپ شده از علوی غم خشم من سیر شد
موتث (۲) مزدوری - موتث - موتث	(میان ب) غایگان او چو کابله شد موت
اصطلاح - بقول برهان با فوقانی	روی او چون کون پاتله شد است (اردو) پاتنی
بتمتانی رسیده و وزن بیای حطی کشیده طبعی باشد	و یکپو پاتله -
اصطلاح - بقول برهان و ناصر	پاتیمار
از چوب که غله بدان پفشانند و پاک سازند	و جهانگیری با میم بر وزن شالیکار بمعنی تمجیل
صاحبان جهانگیری دانند و ناصری و (خان	و شتاب باشد و بزبان زند و پازند هم همین
هم ذکر این کرده اند مولف	معنی دارد - صاحب جهانگیری در محققات هم
عرض کند که مزید علیه بهان پاتنی است که بدون	این را آورده - صاحب رشیدی می فرماید که
تمتانی سوم گذشت (اردو) و یکپو پاتنی -	معنی ترکیبی این رنج باد (۲) پارنج و مزویا پاجامه
اصطلاح - بقول برهان با حیم	خان آرزو در سراج ذکر کرده بری
بالت کشیده و فتح میم شلوار و تنبان را گویند	معنی دوم سندی خواهد مولف عرض کند
صاحبان بخر دانند و موید هم ذکر این کرده اند	

مولف عرض کند که قلب اضافت جامه پاست پاچفت در راه دوست پڑ مولف عرض کند
و موافق قیاس (اردو) پا جامه - بقول آصفیه که موافق قیاس است (اردو) و شخصون کا
فارسی اسم مذکر - ازار - ستنہا - شلوار - ایک ساتھ دوڑنا -

پا جامہ گردن | اصطلاح - بقول سنفرنگ (الف) پاچفت گردن | مصادر اصطلاحی -

بشرح (شصت و یکم فقرہ نامہ شت و خورشور یا سان) (ب) پاچفت نمودن | راستہ ذکر (الف)

نخواست گردن کہ پا جامہ نخواست را گویند کردہ گوید کہ در تلاش کار سعی فوق مقدور

چون بول و براز مولف عرض کند کہ موافق بجا آوردن (طغرا) زند تا لکد بر سر

قیاس است کہ جادر پای دارندہ معنی حقیقی آن کلفت پڑ کسیت قلم پای خود کردہ

این است و کنایہ از بول و براز (اردو) جفت پڑ (ولہ) ز گنبد ابلق گردن زند

بگنا - موتنا - ببطاق ولم پڑ اگر کند بہ و ہر پای خود را جفت پڑ

پاچفت و دیدن | مصادر اصطلاحی - صاحبان بحر و بہار معجم دانند ہم ذکر این کردہ اند

بقول بحر و بہار دانند بایکد گیر و دیدن کہ یکی و صاحب بحر (ب) را مراد این گفتہ مولف

بر دیگری تقدیم کنند (سیرۃ الطاہر و حیدر) عرض کند کہ موافق قیاس است (اردو) کسی خیر

فکنند از شوق مشورت پوستان پڑ و دیدن تلاش میں طاقت سے بڑ بکر کوشش کرنا -

پاچی | بقول بہار دانند بحیم تازی مردم اعلان و فرومایہ و فرمایید کہ این در کلام

قدما یافت نشدہ و گوید کہ جمیع این پواج از تقرنات فارسی زبان متعرب و نلاہر آنت

کہ بحیم فارسی باشد مشتق از پاچین مبدل پاشین کہ بمعنی از ہم رکنین است پس معنی

ترکیبی آن زود از ہم بریزنده بود و اطلاق آن بر مردم فرومایہ از بہت کم حوصلگی باشد و
 میتوان گفت کہ مرکب است از پامعنی تحت کہ مقابل فوق است و جی کہ کلمہ نسبت است
 چنانچہ میابجی و برین تقدیر معنی ترکیبی این منسوب بہ تحت بود پس اطلاق آن بر مردم
 فرومایہ مجاز باشد و این اقوی است (محمد قلی سلیم) دل شکستہ ام از جور پاجیان
 خون شد و چون ہر نفر سہ ہم جگر خوار است و خان آرزو در سراج پو آج جمع
 انیر غلط گفتہ چہ این وزن جمع عربی است و در فارسی نیاید و بذکر ماخذ بالا کہ متعلق بہ
 مصدر است گوید کہ حق آنست کہ بی تکلف بلفظی است موضوع برای معنی مذکور بی
 ملاحظہ این مراتب مولف عرض کند کہ ما این را با اتفاق خان آرزو اسم جاد فارسی
 زبان دانیم دیگر بیج (آردو) پاجی - بقول آصفیہ - فارسی - کمینہ - فرومایہ - رذیل - سفلیہ
 شریر - بد ذات - پجا - شہدایہ - حرام زادہ -

<p>پاجی بطواف کعبہ حاجی نشود مثل - اورا باز بفرومایگی می آرد یعنی اگر او طواف کعبہ صاحبان خزینۃ الامثال و امثال فارسی کند حق العباد کہ بذمہ اوست نہ اہل نشود ذکر این کردہ اند از معنی و محل استعمال ساکت (آردو) دکن مین کہتے ہین " پاجی ہتے مولف عرض کند کہ فارسیان این مثل را اب حاجی ہی مین " اس کا یہ مطلب ہے بحق اجلان و فرومایہ می زمند مقصود شان کہتے ہو آئے ہین اور خدا سے منہ ہمین است کہ فرومایہ و اجلان اگر چہ عبادت کنند پیرائے ہین مین جج کے بعد پہلے سے ولیکن انہ فرومایگی باز نیاید و اصلیت آن زیادہ بد ذات اور پاجی ہین</p>	<p>پاجی بطواف کعبہ حاجی نشود مثل - اورا باز بفرومایگی می آرد یعنی اگر او طواف کعبہ صاحبان خزینۃ الامثال و امثال فارسی کند حق العباد کہ بذمہ اوست نہ اہل نشود ذکر این کردہ اند از معنی و محل استعمال ساکت (آردو) دکن مین کہتے ہین " پاجی ہتے مولف عرض کند کہ فارسیان این مثل را اب حاجی ہی مین " اس کا یہ مطلب ہے بحق اجلان و فرومایہ می زمند مقصود شان کہتے ہو آئے ہین اور خدا سے منہ ہمین است کہ فرومایہ و اجلان اگر چہ عبادت کنند پیرائے ہین مین جج کے بعد پہلے سے ولیکن انہ فرومایگی باز نیاید و اصلیت آن زیادہ بد ذات اور پاجی ہین</p>
--	--

پاجی پرست

اصطلاح - بقول انڈیکوالہ چال و چاہ معنی کو است مولف عرض

فرہنگ فرنگ سفلہ پرورد فرومایہ دوست مولف کند کہ چال بقول برہان ورفارسی زبان

عرض کند کہ اسم فاعل ترکیبی است اگرچہ دیگر کوی و منہا کی را نام است کہ دران توان

محققین ذکر این نکرده اند و لیکن غیبی ندارد کہ ایستاد یعنی زیادہ برد و گز نباشد نیز کوی

موانع قیاس است و معاصرین عجم بزبان داند کہ جولاہگان پامای خود دران آویزند

(اردو) پاجی پرست - سفلہ پرورد - اس شخص کو پس جزمین نیست کہ لفظ پامرب است

کہہ سکتے ہیں جو کمینوں کے ساتھ دوستی رکھتا ہو - باچال و چال بقیاس مامبدل چاہ است

پاچال اصطلاح - بقول برہان و ناصری چنانکہ چاہ رنج و چال رنج و افادہ این

بروزن پامال (۱) گوی باشد کہ جولاہگان تبدیل بہین قدر است کہ چال - چاہ حقیقی

در وقت بانندگی پامای خود دران آویزند (اردو) (۱) پاچال - اس گڑھے کو

(۲) استاد - بقال و نانو او آتش پزان کو دران کہتے ہیں جس میں جولاہے پاؤں رکھ کر

استاد و چیری فروشد صاحبان سروری و جاگیر بیٹھے ہیں اور اپنا کام کرتے ہیں - مذکر -

بر معنی اول قانع (خاقانی) بلوچ پای (۲) و - جگہ جس میں نان بائی وغیرہ کھڑے

وہ پاچال و غرغہ بکرہ پڑ بنا پڑ و کلک و تبار ہو کر بیوپار کرتے ہیں - مؤنث -

و پود شیب و صاحب رشیدی این را مراد پاچان اصطلاح - بقول ناصری بزرگ

(پاچاہ) و (پاچاہے) گوید معنی اول کہ می آید ہنسی (۱) پاشان است معنی پاشندہ -

خان آرزو در سراج مذکر معنی اول گوید کہ صاحب برہان گوید کہ (۲) معنی پاشیدن

صاحب جہانگیری ذکر ہر دو معنی کردہ (حکیم) (۱) پاچاہ اصطلاح (۱) بقول بحر	
ناصر خسرو (۵) طاعت ارکان بہ بین مر (۲) پاچاہمہ چاہک جو لاہنگان - صاحب	
چرخ و انجم را بطبع و تا بطاعت چرخ و رشیدی ذکر (۱) و (۲) کردہ گوید کہ مراد	
انجم شان ہی با چان کنند و فرماید کہ مصد ہمان پاچال بمعنی اولش کہ گذشت - صاحب	
این پاچیدن صاحب رشیدی گوید کہ پاچا انند بذکر (الف) ہمزبان رشیدی صاحبان	
و پاشان معروف است صاحب انند برہان و سروری (۲) را مراد معنی اول	
ہمزبان ناصری مولف عرض کند کہ ہمہ پاچال گفتہ اند - خان آرزو و در سراج ہر دو را	
محققین بالاحیف است کہ از تواعد فارسی مراد معنی پاچال قرار دادہ مولف عرض	
زبان خبرندارند ازینجاست کہ کئی ہم ازینان کنند کہ (۱) گنا یہ باشد کہ چاہی کہ در ان پای	
حقیقت این را بیان نکرد و پاچیدن بقول ہند ہمان کو جو لاہنگانست و در (۲) ہای	
بحر بمعنی پاشیدن و نرم و آہستہ براہ رفتن ہوز و در آخر زیادہ کردہ اند و گیکہچ (آر و و)	
بجای خودش می آید و این اسم حال بہین دیکہو پاچال کے پہلے معنی -	
مصدر است و تعریف اسم حال بجایش پاچاہ اصطلاح - بقول برہان بفتح تحتانی	
گذشت پس معنی اول درست است و پامیدی و بجاست کہ بول و غلط باشد صاحب	
معنی دوم یہ کہ صاحبان برہان جہانگیری ناصری ہمزباننش - خان آرزو و در سراج ذکر	
متاح کردہ اند (آر و و) دیکہو پاچیدن این کردہ و غالب دہلوی در قاطع برہان	
یہ اس کا اسم حال ہے - اعتراض فرمودہ گوید کہ اصل پاچا یہ بحیم عربی است	

نہ فارسی و صاحب قاطع القاطع جواب ترکی تیر کی
 دادہ مولف عرض میکند کہ خان آرزو را گویند۔ صاحب جہانگیری تذکرہ ہر دو معنی
 اگر ہندو را خوانیم و معتبر تر از زبان ندائیم نسبت معنی دوم می فرماید کہ این را غوشا
 صاحب ناصری را چہ گوئیم شک نیست کہ او و غوشاک ہم نام است کہ ہند او پل نامند
 محقق اہل زبان است و در فرہنگ خود بخیم صاحب رشیدی بر معنی دوم قانع صاحبان
 فارسی آورده پس چرا این را مبدل پا جایہ مویید و انند و سراج ہم تذکرہ ہر دو معنی کرده اند
 گنگوئیم کہ بر (پا جایہ گردن) گذشت و سند مولف عرض کند کہ اسم مفعول ترکیبی است
 این تبدیل کاج و کاج است و صراحت بمعنی چکیدہ بر پای و کنایہ از سرگین گاو
 ماخذ ہمد را بجا کرده ایم۔ غالب خوب کاری کہ بر پایش چکیدہ خشک می شود و معنی دوم
 نکرہ کہ اوقات خود را بزبان درازی ضائع مجازاً است و آنچه بہ و او سوم می آید مزید
 کرد برای شہرتش اعتبار این نبود کہ خود علیہ نیست چنانکہ بر دمنده تنومندار و
 از شاہیر وقت بود (آمد و) بول و (۱) گائے اوریل کا گو بر جوان کے پاؤں
 براز۔ مذکر۔ اگر کر خشک ہو جاتا ہے۔ مذکر (۲) اُپلا۔
 پاچک | اصطلاح۔ بقول برہان بروز بقول آصفیہ ہندی اسم مذکر۔ پاچک سنی
 ناوک (۱) سرسین گاؤں را گویند کہ خشک شدہ گوہر کا تھا یا ہوا بند ہن۔ وکن میں اسکے
 باشد یا (۲) بدست پہن کردہ بھتہ سوختن گردن کو اُپلا اور چھوٹے گردن کو (۱) پل
 خشک کردہ باشد۔ صاحب سروری تذکرہ کہتے ہیں۔ مونث

پاچلہ | اصطلاح - بقول برہان بروزن بجایش می آید آن اصل است و این مخفف
 غافلہ چیزى باشد مانند غربال کو چکی کہ بچہ آں (اُردو) وہ آلہ جو مثل غربال کے
 کو فتن برف بر پای بند نہ تا مردم قافلہ و مختصر سا ہوتا ہے جس کو پاؤں میں باندھ کر
 لشکر وغیرہ بفرارغت بگذرند - صاحب برف پر چلتے ہیں تاکہ برف کو توڑے اور
 جہانگیری ہم ذکر این کردہ (حکیم سنائی) دور کرے اور رفتار میں تکلیف نہ ہو - مذکر -
 در ورون کعبہ رسم قبلہ نیست ؛ چہ غم ار **پاچنار** | اصطلاح - بقول بہار (مطبوعہ)
 غواص را پاچلہ نیست ؛ صاحب انہم مطبع سراجی دہلی (۱) بمجاز خدمتگار دائم
 ذکر این کردہ - خان آرزو در سراج این الحضور (قدسی) نسیم پامی چنار قدیمی
 را مخفف پاچیلہ بزیاوت تحتانی گفتہ کنی آید چمن است ؛ کہ کہ مطیع خرابست و کہ مرید
 مولف گوید کہ آن مرکب است از پامنی بہار ؛ و راستہ بر (پاچناری) گوید کہ
 حقیقی و چیلہ بمعنی بندہ و شاگرد و مرید - فارسی (۲) پاچنار نام مقامی خاص در ایران و
 این را کنایہ از آلہ کردند کہ بندہ پاست و ساکن نش را پاچناری گفتہ میشود و مولف
 برف ردور می کند و می کہ بد از راہ تارہ عرض کند کہ این مرکب است از پامنی حقیقی
 روانرا سہولت رفتار بدست آید - آنا کہ و چنار کہ بمعنی حلقہ ہم می آید - پس معنی لفظی این
 در کلام حکیم سنائی چلہ بہ تشدید خواندہ اند حلقہ در پای دارندہ و بمجاز کنایہ از خدمتگار
 و برای چلہ سند آورده اند سکندری خورده کہ در زمانہ پیشین و حال خدمتان مقبول را
 اند بلکہ سنائی استعمال بہان چیلہ کردہ کہ حلقہ از طلا یا نقرہ یا برنج در یک پای شان

می انداختند و این رسم عجم است و علامت مقبولیت
 چاکر پینا که حلقه بگوشی علامت غلامی است و لیکن اجلاط اند لہذا (۲) ہر نامقید و فرومایہ
 حلقہ دریا خصوصیت انعام خدمتی است و حلقہ را پا چناری گویند - صاحب بحر ہمزبان
 در گوش علامت عام غلامی یعنی در پای کسی کہ بہرہ و معنی و نیز بقولش (۳) بجای خدمتگار
 حلقہ باشند می دانند کہ این خدمتی مقبول مولی است و ائمہ الحضور را گویند - خان آرزو و درجہ
 و د ائمہ الحضور و ہمین د ائمہ الحضور و وسیلہ مقبولیت ہدایت بر ذکر معنی دوم قانع و از سلیم برائی
 باشند مخفی مباد کہ از سند قدسی (پای چنار) پیدا است این معنی سند آورده (سلیم ۵۲) بہار بر
 عیبی ندارد کہ پا و پائی ہر دو یکی است اول صفت سبزہ پا چناری باش ؛ سلیم می
 اسم جاد است و دوم مزید علیہش و معنی دوم روی از باغ ہچو آب کجا ؛ صاحب اند
 مجاز معنی اول باشد یعنی مقامی را کہ مسکن و ذکر ہر سہ معنی کردہ (طغرا ۵۱) کار
 مقام خدمتیاں یا جانی کہ تجار نگاہ غلامان بود ہر یک را کہ می بینی ز سر سبز ان باغ ؛
 (پا چنار) نام کرد و ندگیر تیج (اُردو) (۱) ہچو کار پا چناری بی ثبات و ابراست
 و خدمتگار جو ہمیشہ حاضر باش ہو - مذکر (۲) (میر صیدی ۵۲) سروی تو و این بوالہو
 ایران کے ایک مقام کا نام پا چنار ہے مذکر پای چناری ؛ زہار بر ایشان مقلن
 پا چناری اصطلاح - بقول وارستہ سائے یاری ؛ (محمد قلی سلیم ۵۳) حدیث
 (۱) ساکنان مقام پا چنار کہ بر معنی و دوش ہمد گل و دور لالہ از من پرس ؛ کہ ہچو
 گذشت - بہاری فرماید کہ نام محلہ ایست آب روان پا چناری چمنم ؛ مولف

عرض کنندہ اول سلیم متعلق بمعنی سوم است	خدمت بیان و اتم الحضور۔
نہ دوم خان آرزو بر معنی شعر غور نکر و بکنند	پاچناری گری اصطلاح۔ بقول وارستہ
خور و دور معنی اول یا ی نسبت است یعنی (۱)	معنی نامقتدی و فرو ماگی (یجی کاشی)
دوم مجاز آن و دور معنی سوم بلحاظ ماخذی	نیم سایہ کز پاچنار گری پو بجائی روم ہر زمان
کہ بر (پاچنار) گذشت یا ی زائد دانیم	سر سری پو (۲) مجاز معنی خدمتگار و اتم الحضور
و جا دارو کہ یا ی نسبت گیریم یعنی منسوب	اسنادی کہ برای انہ معنی پیش کردہ ہمہ متعلق
بہ خدمتی کہ حلقہ در پامی دارو و کنا یہ از	بہ پاچناری است و ہمدرا انجام قوم صاحبان
خدمتی مقبول مولی و اتم الحضور (آر دو)	بہار عجم و بحر دانند بر معنی اول قانع مولف
(۱) مقام پاچنار کار ہنے والا (۲) کمینہ	عرض کنند کہ تسامح وارستہ کہ معنی دوم را
آزاد (۳) و یکہو پاچنار کے پہلے معنی۔	بذیل این قائم کرد کہ بر معنی سوم پاچناری
پاچناریان اصطلاح۔ بقول انند بھو	گذشت و معنی اول موافق قیاس است
غیاث جمع پاچناری بمعنی اولش مولف	(آر دو) (۱) آزادی بکنیگی۔
عرض کنند کہ ہیچ خصوصیت یا معنی اولش	موت۔ (۲) ناقابل ترجمہ۔
نباشد بہرہ معنی جمع پاچناری است و	پاچ نامہ اصطلاح۔ بقول برہان
ضرورت بیان این نہ داشت (آر دو)	بر وزن شاہنامہ (۱) لقب را گویند و
پاچناری کی جمع اسکے تینوں معنوں میں یعنی (۲)	معنی ہمال و قرین ہم صاحبان جہاگیر
مقام پاچنار کے رہنے والے۔ کینے آزاد و ناصری ہم ذکر این کردہ۔ صاحب رشیدی	

این را بہر دو معنی مرادف پاژ نامہ و پاشنامہ (اُردو) (۱) و کپہو (باجنامہ) کے دیگر
 کفۃ صاحب مویہ بر معنی اول قانع و خان آردو معنی (۲) ہمتا - مذکر۔
 در سراج ذکر بہر دو معنی کردہ مولف عرض **پاچنگ** اصطلاح - بقول برہان
 کند کہ ہمین لغت بہ موقدہ و جیم عربی ہم بمعنی بر وزن آہنگ (۱) در پچہ کو چکی را گویند
 اول گذشت بخیاں (بارنامہ) بہ موقدہ کہ در خانہ و کوشک و غیرہ از پنجرہ و امثالہ
 اول و رای مہلہ سوم اصل است و باجناس آن سازند کہ بیک چشم از ان نگاہ توان
 بموقدہ اول و جیم عربی سوم مبدلش بحث کرد و (۲) کفش و پا افزار و فرماید کہ پا
 ماخذش ہمد را بخا کردہ ایم و ہمین معنی بازای و پا آہنگ مرادف این است - صاحب
 ہوز سوم ہم بجایش گذشتہ است - ما این را سروری بحوالہ تحفہ ذکر معنی اول این کردہ
 مبدل (باج نامہ) و ایم کہ موقدہ بدل شد (شمس فخری ۱۷) ہزارگونہ گل از شاخ
 بہ بامی فارسی پھون تپ و تپ و جیم عربی بدل چہرہ نمود و چو لعبتان گل اندام نازک
 شد بہ جیم فارسی چنانکہ چو چہ و چو چہ - نسبت از پاچنگ و بحوالہ نسخہ میرزا ذکر معنی
 معنی دوم ماخذش پچہ جیم نامی آید مشتاق سند دوم - صاحب جہانگیری صراحت کاف
 استعمال می باشیم و معنی دوم ازین مرکب فارسی آخر کردہ بہر دو معنی را آورده
 موافق قیاس نیست نظر بر اعتماد صاحب صاحب رشیدی بحوالہ سامانی می فرماید
 ناصری کہ محقق اہل زبان است این را کہ پاژنگ بہر دو معنی اصل است
 جا دادہ ایم کہ استعمال خلاف قیاس باشد و این مبدلش بہر دو معنی صاحب ناصری

بہر زبان برہان - خان آرزو و در سراج این فارسی زبان ازین ساکت و از نظر ما ہم نگذشت
 را بہر دو معنی اصل قرار می دهد و پاشنگ و اگر سندا استعمال پیش شود تو انیم عرض کرد کہ
 پاشنگ را مبدلش مولف عرض کند کہ ما مزید علیہ آنست کہ او و ورین زائد است
 (پاشنگ) را کہ بہ زامی فارسی می آید برآ چنانکہ نقل و منقول (آر دو) و یکہو پاچک -
 معنی اول اسم جامد فارسی زبان دایم و پاچہ اصطلاح - بقول برہان مفتی ثالث
 پاشنگ را کہ پیشین معجمه عوض جیم فارسی می آید (۱) تصغیر پای و بحر بی کراع خوانند بسکون
 مبدلش چنانکہ باشگونہ و باشگونہ و این را عین بی نقطہ صاحب سرور می گوید کہ (۲)
 مبدل پاشنگ خوانیم چنانکہ پاشان و پاچا پاچہ زیر جامہ (شاعر ۵۲) شلوار تو گنج
 و برای معنی دوم این مرکب است با پا روانست اسی غلام پڑ از پاچہ تا بہ نیفہ بود
 بمعنی حقیقتش و شنک کہ بمعنی شاہد و زیبائی پیر زیم خام پڑ و ہر سر پا را گویند عموماً و پای
 و معنی نقلی این شاہد پا و زیبائی پا و کنایہ از نقش گوسفند را نیز کہ پزند و خورد و روغن آن
 (آر دو) (۱) جہر کا و یکہو بنیاسک (۲) در کمال لطافت باشد و اشکنہ آن نہایت
 لذت بخش (بسم ۵۲) آنکہ منعم کند از
 و یکہو پا افزار -
 پاچوک | اصطلاح - بقول انند بحوالہ عشق ترید پاچہ پڑ تا بخور و شند ہم پیش
 فرہنگ فرنگ بضم جیم فارسی بہان پاچک انکاری ہست پڑ فرماید کہ پاشونیز گویند
 است کہ گذشت مولف عرض کند کہ صاحب ماصری بذکر معنی اول نسبت معنی
 معاصرین عجم بر زبان ندارند و دیگر محققین دوم می فرماید کہ معنی شلوار پای نیز استعمال

شدہ (شاعر) نگار پاچہ پرن کہ دل سزا
 اوست و تمام لذت عالم میان پاچہ اوست و رہتی ہے -
 صاحب مویہ بر معنی اول قانع - صاحب محیط گوید پاچیدن | مصدر اصطلاحی - بقول
 کہ آن اسم دست و پامی چہار پایان است و برہان (۱) بروزن و معنی پاشیدن باشد
 و بہترین آن پاچہ بز و گو سپند جوان فرہ و گرم کہ پاشانیدن است و (۲) نرم و آہستہ براہ
 تر و باعتبار اقرب مولد کیوس لزج غیر غلیظ رفتن ہم صاحب رشیدی این را مراد
 و لیکن محمود کم فضول و بہت سرفہ مار یا بس پاشیدن گفتہ صاحب بجر کہ محقق مصادر
 نافع خصوصاً با کشک شعیر بہر آنکہ ملین است و فارسی است نسبت معنی اول می فرماید کہ
 منافع بسیار وار و مولف عرض کند کہ پاشی پریشان شدن و پریشان کردن و افشان
 حقیقی اوست و چہ علامت تصغیر و معنی اول و ریختن و ریختہ شدن - سالم التصریف
 حصہ خور و پا و ہمین است کراع و عربی غیر ماضی و مستقبل و اسم فاعل و یاء و لفت عرض
 و معنی دوم شلوار نباشد بلکہ جز و شلوار است کہ اصل این پاشیدن است کہ می آید
 و شلوار از دو پاچہ درست میشود و ونیفہ ہم دخل و این مبدل آن کہ شین مجملہ بہ جم فارسی
 شلوار و ذکر این بر (بر پاچہ رید) گذشت بدل شدہ چنانکہ کاشی و کاچی و صراحت
 و پاچہ ہم گویند (اُردو) (۱) پاؤن کاچوٹا ماخذش ہمد را نجا کہیم و معنی دوم این مجازتہ
 حصہ - یعنی گھٹنے کے نیچے کا حصہ - مذکر (۲) اول است کہ نرم و آہستہ رفتن مائل پاشیدن
 پا نیچہ دیکھو بذاق - پاچہ ہی کہتے ہیں یعنی آب است و گیر ہیچ (اُردو) (۱) دیکھو

پاشیدن (۲) آهسته چلنا -

معنی اول که دیگر کسی از محققین فارسی زبان

پاچیلله | اصطلاح - بقول برهان بردزن ذکر این نکرد و تسامح برهان در تعریف است

پاتیل (۱) کنش و پاافزار صاحب سروری که صراحت کافی نکرد و پاافزاری خاص را

هم ذکر این کرده (نظامی) بدون کن پاچیل نام است که مخصوص است برای

پازین پاچیل تنگ که کنش تنگ دارد و سفر بر رفت پس معنی اول و دوم یکی است

پای رانگ (مولانا روی) در و (اگر و) (۱) و کیهو پاافزار (۲) و کیهو پاچله -

کعبه رسم قبله نیست چه غم از غواض را پاچیل | پاخاکی کردن | مصدر اصطلاحی - بقول

نیست و بجواله از تنگ می فرماید که (۲) و ارسته (۱) کنایه از سفر کردن - صاحب

چیزیت مانند غربال کوپک که پیاده بارها اندنقلش برداشته مولف عرض کند که

کوفتن رفت بر پای بند صاحب رشیدی بر پای مسافرین پر از گرد و غبار باشد از همین

معنی دوم قانع و سب و دوم را متعلق بدان است این مصدر مرکب و هم او گوید که (۲)

کنند صاحب ناصری ذکر کنی دوم کرده مولف طلب نمودن (مخلص کاشی) ز دل هر دو

عرض کند که همین سند دوم را که با مولانا دوم عزیز می بچو غم را عذر می خواهم که پاخاکی

منسوب است صاحب جهانگیری مال حکیم سنائی کنم جائیکه پیکانش فرو و آید و نسبت معنی

گفته و بذیل پاچله که محقق این گذشت نقل فرموده ما دوم عرض میشود و از سند مخلص کاشی هم معنی

همدرانجا اشاره کرده ایم که درین شعر پاچله باشد رفتن بجائی پیدا است نمی دانیم که و ارسته

و صراحت ماخذ این هم همدرانجا کرده ایم حال آنکه عرض میشود | چطور این معنی را ازین شعر قائل گرد و بر

<p>(۳) دکن کی بولچالین (پا تراب کرنا) یعنی دوم با ستنا و ہمین سند سکندری خورد و بر سفر سے ایک دن پہلے اپنے گھر سے نکل کر معنی شعر غور نکرو از اینجا است که تسامح واقع شد کسی دوسرے مکان میں قیام کرنا یہہہ در تعریف پنجالیال مالتریف معنی اول ہم درست عمل اس حالت میں کیا جاتا ہے جب کہ نیست کہ خصوصیت با سفر نباشد کہ در سیر کردن ہم پا خاکی میشود و مجبور رفتن و سیر کردن معنی سفر بوجہ ممکن نہ ہو۔</p>	<p>(پای خاکی کردن) صاحب انند ہم در معنی این باشد کہ سفر ہم داخل ہمین است صاحب انند بر (پای خاکی کردن) تہیہ سفر کردن و رجوع آوردن بخیزی و قدم رنجہ فرمودن نوشته و بحوالہ لغو امض سخن گفته کہ پای خاکی کردن (۳) آنست کہ از روز سفر یک روز پیشتر اسباب را در خانہ دیگر می ہند یا خود در خانہ او قرار گیرند و روز دیگر سفر کنند کہ این را در ہندوستان پا تراب گویند مولف عرض کند کہ اگر سند استعمال این پیش شود کہ برین نشیمن نشستہ پای بیا و یزند صاحب این را مجاز معنی اول و انیم (آر و و) (۱) موید می فرماید کہ ہندویش رویہ خوانند سفر کرنا۔ چلنا۔ سیر کرنا (۲) طلب کرنا</p>
<p>پاخرہ اصطلاح - بقول برہان بفتح خای نقطہ دار و رای بی نقطہ صفحہ و نشیمنی را گویند کہ در پیش خانہ بسازند و فرماید کہ بکسر خای نقطہ دار ہم آمدہ و بسکون آن ہم۔ صاحب سروری این را با خای موقوف و فتح رای مہملہ گفته بہ معنی نشستگاہ پیش در صاحب رشیدی بفتح خا آورده صاحب ناصر ای نقدر صراحت مزید کند کہ برین نشیمن نشستہ پای بیا و یزند صاحب موید می فرماید کہ ہندویش رویہ خوانند خان آرزو و در سراج بند کر معنی بالابحوالہ</p>	<p>سفر کرنا۔ چلنا۔ سیر کرنا (۲) طلب کرنا</p>

قوسی گوید کہ بمعنی رکابخانہ و طشت خانہ و	جانب بنایا جاتا ہے جس پر پاؤں لٹکائے
تحقیق آنست کہ پانخیرہ و پانخرہ دراصل	ہوے بیٹھتے ہیں - مذکر -
معنی بناست مطلق - ازینجہت (پانخیرہ زن)	پانخسہ اصطلاح - بقول ائندو موید باخای مو
بتا را گویند و مجاز بر عمارات اطلاق آن	دسین جملہ (۱) رستہ بنا کہ ہندیش روہ نامند و در تہنگی
آمدہ مولف عرض کند کہ این مخفف	مرقوم است کہ (۲) چہچہ بلند مولف عرض کند کہ این
(پانخیرہ) است و چنانکہ چشم از گرد خیرہ	مرکب است از پا بمعنی خودش و خسہ بمعنی خس و
شود و فارسیان پای را ہم گویند یعنی پای	خاشاک و پای نسبت و معنی نقلی این چیز کی کہ منسوب است
ہم بوجہ سفر و سیر از گرد خیرہ می شود و عادت	بہ پاخس و خاشاک و گنایہ از رستہ بنا مخفی مباد کہ بتایان
ایشانست کہ چون از سیر و سفر بخانہ رسند	قدیم برای عمارت خاک را باخس و خاشاک
بر این جای بلند کہ بازوی در بہر دو جانب	و آب بوسیله پای لکد کوب می کردند
ساختہ میشود می نشینند و پای بیا و نیزند و	و پس از ان ازین مرکب یک حصہ دیوار
آرام می گیرند و چاکر ایشان طشت حاضر	بنامی کردند و چون خشک می شد حصہ دیگر
می دارد و پای را بوسیله آب گرم از گرد	بالا آن قائم می کردند و برای عمارت نامرا
و خبار صاف می کند ازینجاست کہ این	و سلاطین ہمین کار لکد کوبی از نیلان میگرفتند
مقام را موسوم کردند بہ پانخرہ معاصرین	گویند کہ ازین طرز عمل (خاک مخلوط باخس و
بحکم تصدیق این ماخذ می کنند (اردو)	خاشاک) بسیار کار آمد برای رستہ بنا
وہ چہوترہ جو دروازہ مکان کے دونوں	می شد و آن رستہ بیش از دیوار خشت و آہ

مستحکم می شد و ما این قسم بنابر مشاہدہ کردہ ایم اصطلاحی مرکب است از پآ بمعنی خودش و خط
 کہ خیلی مستحکم بود و در انہدام آن نشند آہنی کار نمی کرد بمعنی تحقیقش و ہامی نسبت و معنی لفظی این چیز
 و معنی دوم مجاز است و بس و لیکن برائے آن طالب کہ نسبت دار و بی پای خط و گنایہ از آلہ نازکی
 سند استعمال با شتم کہ معاصرین عجم بزبان ندارند کہ بوسیلہ آن خط نگین را عمیق کنند و نزاکت
 (اردو) (۱) ردّا - بقول آصفیہ اردو - اسم سرو پای حروف را درست سازند و نیز
 مذکر - پرت - ایک چٹائی کے بعد دوسری چٹائی عمق حروف را صاف و پاک می کنند فارسی
 (۲) چٹا بقول آصفیہ - اسم مذکر و یکہ باران گریز پای خط بہمان عمق حروف نگین را کنا پتہ نام
 پا خطہ اصطلاح - بقول بہار بخای مجسمہ کردہ زیادت ہای نسبت (پا خطہ) آلہ را گفتند
 و طامی حملہ شدہ نام کمی از انزار حکا کان کہ از آہن درست کردہ میشود و مثل حکا ک
 (میرزا طاہر وحید و صفت حکا ک ۷) سر آن تیزی باشد و آنرا حکا ک ہم گویند
 چو خاتم بود عشق در کاما و سر ما و پا خطہ یار (اردو) وہ آہنی نہرنی جس سے حکا ک
 ما و ز نقش نگین و انش آموختم و بی پای خطش مہرون کے حروف کندہ ہو جانے کے بعد
 چشم خود و دو ختم و صاحب بحر ہمز بانس خان ان کے نوک پلک کو درست کرتے ہیں اور
 آرزو در چراغ ہدایت صراحت تشدید طامی عمق حروف کی صفائی کرتے ہیں -
 حطی نکر و حق ہمین است کہ بسند استعمال طامی پا خواست اصطلاح - بقول انند بھوالہ
 وحید کہ در ان طامی شدہ است نباید کہ فرہنگ فرنگ مراد و پا خواست بمعنی پا خطہ
 تشدید را لازم گردانیم این محاورہ شدہ صاحب بران بر (پای خواست) کہ

می آید صراحت کرده که بمعنی چیزی است که در کند پز مولف عرض کند از سند بالا (پاخوانی)
 زیر پا کوفته شده باشد اعم از نیکه زمین باشد کردن (معنی بول و برابر کردن است و از بمعنی
 یا چیز دیگر و این مرادف آن باشد و آن ثابت می شود که در کتابت این از کتاب
 مختلف این که الف پنجم حذف شد صاحب بحر تحریفی و تصرفی شده که (پاخانی) را (پا
 بضم مصدر خواستن بذیل (فائده) صراحت خوانی) زیادت و او نوشته و از (پاخانی)
 مزید کرده که (خواست) سامان و راه گفته ثابت است که (پاخانه) بمعنی بیت الخلاست
 شده را گویند مولف عرض کند که خواستن و صاحب انشد بحواله فرنگ فرنگ بر (پاشا)
 بدین معنی نیامده مصدر خواستن هم مترک است بهین معنی نوشته پس فوقی یزیدی از همین (پاخانه)
 صراحت معنی مصدری بجایش کنیم در اینجا همین زیادت یا مصدری و حذف یا معنی مصدری
 قدر کافی است که این مختلف (پاخواسته) رسیدن پیدا کرده و (پاخانی کردن) را بنی
 است بخذف های هنوز آخر (آر و و) رسیدن آورده قیاس می خواهد که از (پاخانه
 چیز جو پال هوی هو - موث -
پاخوانی اصطلاح بهار ذکر این کرده از هم آمده و (پاخانی) حاصل بالمصدرش و
 معنی ساکت و صاحب اند تقلسش برداشته (پاخوانی کردن) مصدر مرکب بهمان معنی
 و هر دو برای این از کلام ملا فوقی یزیدی سند رسیدن از اینجا است که صاحب فرنگ آصفیه
 آورده اند (ه) سیلی بکرم خیالم چون از ار که محقق لغات اردو است (پاخانه) را لغت
 از پاکشد پز از فروغ جفته بر خورشید پاخوانی فارسی نوشته (آر و و) گننا

پانخور دن	مصدر اصطلاحی - بقول خان کس در قمار عشق چو من پانخورده است و
آرزو در چراغ هدایت (۱) بسنی فریب خوردن	مولف عرض کند (۲) معنی حقیقی این میکند
مطلقاً خواه و گشتی و خواه غیر آن (سلیم ۵)	خوردن است و معنی اول مجاز باشد (اُردو)
براه شوق نشان تاز نوک خاری بست و (۱) فریب کھانا (۲) ٹھو کر کھانا -	ز موج لاله گل پانی خورد پایم (ملاحشی ۷) اصطلاح - بسنی همان (پا خوا)
ایک از گشتی خود باش که پانی نخوری و (سالک)	که بجایش گذشت و صراحت معنی این همانجا
قریبی ۵) برگز فریب خواهش دنیا نخورده کرده ایم (اُردو) دیکو پا خواست -	ایم و از روی دست اہل کرم پانخورده ایم و (الف) پاخیرہ اصطلاح - بقول برہان بروز
بہار نقل نگارش و صاحب بحر سم برہین معنی	کامیرہ بنای دیوار و خانہ و انثال آن و
تانع (ظہوری ۵) ظہوری پای خوردی تو بہ	بعضی رہس خوانند و
بشکستی غلط کردی و ندانستی غنیمت کا چننا	(ب) پاخیرہ زن
ساقی بدست آمد (ابوطالب کلیم ۵)	و بعضی رہا ص صاحب جہانگیری ذکر الف
زابد از افسون بخند تو بہ داد از می مرا و	کرده بدیل آن ذکر (ب) ہم صاحب رشید
پانخور ہم خورد تاہ ستم بینامی رسد و (باقی)	ہر دور آوردہ صاحب بحر بر (ب) تانع
کاشی ۵) دل از ان زلف کج و غا نخورد و	مولف عرض کند کہ کسی کہ گل را با خاشاک
کارش از دست رفت پانخور و (محسن)	و آب بواسطہ پایامی خود مخلوط کردہ برای
تاثیر ۵) پا بر تیب خفته ز در خورد و بر دلم و	پاخشہ دیار درست کند پایامی او از کار خیرہ

می شود و بنا بر این فارسیان این خاک مخلوط را
 پاخیرہ نام کردند کہ اسم فاعل ترکیبی است کہندل کردیوار کار و قائم کرنے کے لئے
 یعنی خیرہ کنندہ پاو (ب) موافق قیاس (اردو) تیار کرین (کلائی ہوئی مٹی - موتث) (ب)
 (الف) دکن میں اس کو اصل کہتے ہیں معمار دیکھو پانیکار۔

پاو بقول برہان وجہانگیری و رشیدی و سروری و ناصری و جامع بروزن شاد یعنی (۱)
 پاس خان آرزو در سراج گوید کہ معنی پاس و حفظ مولف عرض کنند کہ بد معنی اسم جاد
 فارسی قدیم است (اردو) پاس - بقول آصفیہ - فارسی - اسم مذکر - نگہبانی -

(۲) پاو - بقول برہان وجہانگیری و رشیدی و سروری و ناصری و جامع معنی پاسبان
 و نگہبان مولف عرض کنند کہ جزین نباشد کہ مجاز معنی اول است کہ نگہبانی را بمعنی نگہبان
 استعمال کردند باعتبار سروری و جامع و ناصری کہ از اہل زبانند بدون سند ہم این را
 تسلیم کنیم و جادارد کہ (پادشاہ) از ہمین مرکب باشد بمعنی شاہ نگہبان قلب اصناف
 (اردو) پاسبان بقول آصفیہ - فارسی - اسم مذکر - نگہبان - محافظ -

(۳) پاو - بقول برہان وجہانگیری و رشیدی و سروری و ناصری و جامع معنی پائیدن
 کہ از دوام و ثبات و در نظر داشتن است خان آرزو در سراج ذکر این کردہ مولف عرض
 کنند کہ طرز بیان محققین بعلطمی اندازد معنی این دوام است و ثبات و ہمین است اسم
 مصدر پائیدن کہ می آید کہ دال ہلکہ آخر بدل شد بہ یا چنانکہ لا و و آہی ترجمہ این در
 فارسی زبان پائیدگی است (اردو) دوام بقول آصفیہ - ہمیشگی - دائمی -

(۴) پاد۔ بقول برہان و ناصری و جامع و سراج بمعنی سامان و دارندگی مولف عرض کند کہ باعتبار صاحبان ناصری و جامع کہ از اہل زبانند این را مجاز معنی سوم و انیم و ضرورت سند استعمال نیست کہ قول شان سندی را ماند (اُردو) سامان بقول آصفیہ۔ فارسی۔ اسم مذکر۔ اسباب۔ اٹالا۔ چیز بست۔ ساز۔ لوازمہ (مومن ۷) کس کام کے رہے جو کسی سے رہانہ کام و سر ہو مگر غرور کا سامان نہیں رہا؛

(۵) پاد۔ بقول برہان و سروری و ناصری و جامع و سراج بمعنی بزرگ و عمدہ و (پادشاہ) مرکب از بہین است مولف عرض کند کہ نگہبان اصل است کہ بر معنی دوم گذشت و بمعنی را بجاز پیدا کردہ اند و سند استعمال مرکب (پادشاہ) متعلق از بہان است باعتبار صاحبان سروری و ناصری و جامع کہ محقق اہل زبانند بمعنی را ہم تسلیم کنیم (اُردو) بزرگ۔ دیکھو بزرگ۔

(۶) پاد۔ بقول برہان و جہانگیری و رشیدی و سروری و ناصری و جامع بمعنی تخت و اورنگ و فرماید کہ در اصل این لغت پات بود و تائی فوقانی بدل شد بدال ہلکہ۔ خان آرزو در سراج ذکر این کہ فراموش کردہ مولف عرض کند کہ موافق قیاس است و اشارہ این بر پات ہم گذشت (اُردو) دیکھو پات۔

(۷) پاد۔ بقول سروری بحوالہ تحفۃ السعادت رمز گادان۔ خان آرزو در سراج ذکر این کہ فراموش کردہ گوید کہ مخفف پادہ مولف عرض کند کہ با خان آرزو اتفاق داریم کہ پادہ بہین معنی می آید (اُردو) ریوڑ۔ دیکھو پادہ کے نوین معنی۔

پادادون	مصدر اصطلاحی۔ بقول بھر (۱) روان کردن و (۲) قوت و قدرت دادن
---------	--

مولف عرض کند کہ ہر دو معنی موافق قیاس است احتمال دارد کہ مخفف پائدار باشد و احتمال
 ولیکن ازین کہ محققین اہل زبان و معاصرین عجم ازین دارد کہ مرکب باشد از پائ یعنی پائیدن و
 ساکت اند و استعمال این از نظر مانگدشت مشتق است کہ کلمہ نسبت است مولف عرض کند کہ
 ہذا استعمال می باشیم و سوتیان معاصرین عجم اسم فاعل ترکیبی و اصل این پائدار مبدل
 گویند کہ (۳) یعنی کون دادن و آمادہ شدن پادوار است صراحت این تبدیل بر معنی
 زن برای جماع ہم (اردو) (۱) روان کرنا۔ سوم پاد کہ روہ ایم و جادار کہ از (پادوار)
 چلاتا (۲) قوت اور قدرت عطا کرنا (۳) گاند یک دال حذف شد و آرا مر حاضر و شفق است
 مرانا۔ عورت کا جماع کے لئے آمادہ ہونا۔ کلمہ نسبت چنانکہ خان آرزو خیال کردہ بعضی
 پادوار اصطلاح۔ بقول برہان و جہانگیری این را اصل و پادار را مزید علیہ می گیرند لیکن
 و ناصری و جامع و بہار و بحر بردن و ادوار (۱) اول بہتر از آخر است (اردو) پادار۔ بقول
 بمعنی باقی و ہمیشہ و برقرار صاحب سروری گوید آصفیہ۔ فارسی (صفت) مضبوط۔ ویر پا۔ حکم۔
 کہ بمعنی باقی و مقاومت کنندہ (عجلال خوانی) راو۔
 (۲) حکم و تمکینیت مخلصہ جاد و قدرت مستدام (۳) پادار۔ بقول برہان و سروری و جہانگیری
 عز و اقبال است سوتید ملک و عورت پادار و صفا و ناصری و جامع و بحر نام روز بیستم است
 رشیدی گوید کہ مراد پادار بمعنی ثابت و از ماہی ملکی مولف عرض کند کہ معاصرین عجم
 محکم۔ خان آرزو در سراج حکم و ثابت را می گویند کہ فارسیان این تاریخ را بسیار مسعود
 اصلی گیر و ہمیشہ و باقی را مجازی و فرمایید کہ محمود و مانند و جہاد کنند و لباس ہای نرمی پوشند

می دانند کہ ہرچہ درین روز کنند بہمین آن پائدا وارگر بہرندت بیای دار و مردانہ پای دار
می باشند ازینجاست کہ این روز را بدین اسم کہ آن پائدار نیست و خان آرزو صراحت فرید
موسوم کردند مجاز معنی اول است و گیر پیچ (اردو) کند کہ پاداشتن بمعنی راسخ بودن است مولف
ہر ماہ فصلی شمس کا میسون روز۔ فارسی میں پادار عرض کند معنی پائین و داشتن کہ بیان کردہ
سے موسوم ہے۔ مذکر۔
رشدی است بفہم مانیا مدی و ایم کہ تسامح

(۳) پادار۔ بقول برہان و جہانگیری و رشدی دوست و پاداشتن و پای داشتن بجایش می
و ناصری و جامع و سراج و بحر بمعنی اسب جلد و آید (اردو) و یکھو مصدر پاداشتن یہ اس کا
و تند و تیز و صاحب سر و رمی بر بحر و تند و تیز امر حاضر ہے۔

رو قانع و تخصیص اسب نکردہ مولف عرض کند (۵) پادار۔ بقول روزنامہ بحوالہ سفیرنامہ
کند کہ مجاز معنی اول است کہ معنی لفظی این است کہ ناصرا الدین شاد قاچار نام قریہ ایست مولف
دارندہ متعلق بہ معنی اول و مجاز تند و تیز پادار عرض کند کہ جادار و کہ وجہ تسمیہ این متعلق باشد
را گفتہ اند و کنایہ از اسب باشد (اردو) از معانی گذشتہ و لیکن از ہجو تعریف ترکش اولی
تیز و گھوڑا۔ مذکر۔ جس کو فارسیوں نے پادار بودیہج نہ کشود کہ این موضع کجا واقع است
کہا ہے۔ اردو میں بھی پادار کہہ سکتے ہیں۔ وجہ خصوصیت دار کہ فارسیان ذکر خاصش

(۴) پادار۔ بقول برہان و ناصری و بحر و لغت کردند (اردو) پادار۔ بقول روزنامہ
امر پاداشتن صاحب رشدی بذکر این گوید ایک قریہ ہے جس کی تعریف مزید افسوس ہے
کہ معنی پائین دار ہم (از ناصری) منقول کہ معلوم نہ ہو سکی۔

پاداش | اصطلاح - بقول برہان بروزن
 آداس جزا و مکافات نیکی باشد و آنرا جزای
 غیر خوانند و بقول بعض مطلقاً بمعنی مکافات خواه
 جزا و مکافات نیکی باشد خواه بدی - صاحب
 جہانگیری این را مراد پاداشت و پاداش
 بمعنی مکافات نیکی گفته کہ می آید (انوری ۵)
 دست عدلی دراز کردستی پڑ ہم پاداش دہم
 بیاد افراہ پڑ صاحب رشیدی گوید کہ پاداش ہم
 بہین معنی آمدہ و فرماید کہ مرکب است از پاد
 بمعنی ملاحظہ از باب پائیدن و داس مخفف داس
 بمعنی حفظ پس معنی ترکیبی این حفظ و ملاحظہ نیکوئی
 صاحب سروری ہم ذکر این کردہ بمعنی جزای نیکی
 (انوری ۵) ای بتو زندہ سنت پاداش پڑ
 دے بتو مردہ رسم باد افراہ پڑ صاحب نامری
 ہمزبانش صاحب جامع متفق با برہان - خان
 آرزو در سراج معنی با جہانگیری متفق و قول
 قوسی را ہم بان خودار و قوسی را بر خلاف تعمیم
 معنی بہتر از برہان می شمارد و با ماخذ بیان کردہ
 رشیدی ہم اختلاف دارد مولف عرض کند
 کہ پاداش کہ بہ موحدہ اول گذشت مبدل
 این کہ بای فارسی بہ موحدہ بدل شد و ماخذ خیا
 کردہ ماہمد را بنجا مذکور و نسبت تعمیم معنی این عرض
 میشود کہ ماہمد را بنجا عرض کردہ ایم کہ تعمیم لمجا
 ماخذش درست است و لیکن در بنجا این قدر
 صراحت مزید کنیم کہ این لغت زند و پازند و
 بقول سفرنگ بشرح (ہفتاد و ہشت فقرہ نامہ
 شت جی افراہ) بمعنی سزا است و حالا ما صریح
 عجم ہم بہین معنی بر زبان دارند و برای جزا یعنی
 صلہ نیکی استعمال نمی کنند نمی دانیم کہ خان آرزو
 چرا تر وید تعمیم می کند اصل لغت تخصیص سزا
 دارد اگر در کلام قدما برای جزا ہم مستعمل شدہ
 باشد مجاز باشد (ظہوری ۵) زیادہ بودگنا
 از عقوبت پاداش پڑ بشر مساری عضو ازین
 انتقام کشید پڑ (ارردو) دیکہو پاداش -

<p>پاداشت اصطلاح - بقول برهان و جامع اصطلاح - بقول برهان و ناصری</p>	<p>پاداشت اصطلاح - بقول برهان و جامع اصطلاح - بقول برهان و ناصری</p>
<p>بسکون تائی قرشت بمعنی پاداش است صاحبان جهانگیری و سروری و رشیدی و ناصری و سراج ذکر این کرده اند (استادفرخی ۵) خدایگان جهان آنکه از خدای جهان و جهانیان را پاداش است و بادافراه و مولف عرض کند که مایه ماخذ این بر باداش عرض کرده ایم (ارو و) و بگو باداش -</p>	<p>بسکون تائی قرشت بمعنی پاداش است صاحبان جهانگیری و سروری و رشیدی و ناصری و سراج ذکر این کرده اند (استادفرخی ۵) خدایگان جهان آنکه از خدای جهان و جهانیان را پاداش است و بادافراه و مولف عرض کند که مایه ماخذ این بر باداش عرض کرده ایم (ارو و) و بگو باداش -</p>
<p>پاداشن اصطلاح - بقول برهان و جامع اصطلاح - بقول برهان و ناصری و جهانگیری و رشیدی و ناصری و سراج مراد همان پاداش که بدون نون آخر گذشت مولف عرض کند که مزید علیه آنست که فارسیان در آخر بعض کلمات نون زائد می آرند چنانکه گزارش و گذارشن و آنچه به موحده باداشن بجایش گذشت مبدل این است چنانکه تپ و تب (لامعی جرجانی ۵) یگانه که دستش که عطا بدهد و هزار فائده با صد هزار پاداشن و (ارو و) و بگو پاداش</p>	<p>پاداشن اصطلاح - بقول برهان و جامع اصطلاح - بقول برهان و ناصری و جهانگیری و رشیدی و ناصری و سراج مراد همان پاداش که بدون نون آخر گذشت مولف عرض کند که مزید علیه آنست که فارسیان در آخر بعض کلمات نون زائد می آرند چنانکه گزارش و گذارشن و آنچه به موحده باداشن بجایش گذشت مبدل این است چنانکه تپ و تب (لامعی جرجانی ۵) یگانه که دستش که عطا بدهد و هزار فائده با صد هزار پاداشن و (ارو و) و بگو پاداش</p>

برزبر آب می بند پاوام (حکیم سوزنی) محیط ذکر این نکرد و برگزرد و گاجر هم اشاره این
 اصل پامی دامی نهاد است صعب و بنا کلام تقریر دیگر محققین فارسی زبان هم ازین ساکت
 آید همی در فتاد و مولف عرض کند که بمعنی مولف عرض کند که حیف است ما از تحقیق نر
 اول قلب اصنافت دام پاست بمعنی حقیقی و این قاصیریم و متحقق نه شد که چه چیز است ترک
 پس دوم اسم مفعول ترکیبی است یعنی دام این بر ذکرش تفویض داشت (اُردو) ایک
 و پکرده شده (اُردو) بال کاپندار معلوم رخت کی جڑ ہے جو گاجر سے مشابہ ہوتا ہے
 جو طیور کے پکڑنے کے لئے لگائے ہیں۔ مگر سوٹت - افسوس ہے کہ اسکی کیفیت مزید معلوم نہ ہو سکی۔
 (۲) وہ پرند ہوا سی پھڑکی میں پکڑ کر سٹاکا پاواو | اصطلاح - بقول انند بھوالہ فرہنگ
 پر چوڑے ہوتے ہیں تاکہ اس کو دیکھ کر جانور کہیں نہ ڈرے۔ ترکیب (۱) زن سانخور وراگو بند و (۲) نام
 پاواوان | اصطلاح - بقول بھرجائی اگر بنداز و زن جاسے است از اقطاع کار و زن مولف عرض
 کہ زمین نزدیک باشد مولف عرض کند کہ دیگر محققین و معاصرین عجم ازین اصطلاح
 ہمہ دیگر محققین فارسی زبان ازین ساکت اند بکن ساکت اند و آویغانی متعدد وہ بجایش می آید
 موافق قیاس است مرکب اعغانی نکات انداز و از انجملہ کی بمعنی ہر چینیہ و ہر مرتبہ دیوار کہ رده
 نامی و امان یعنی حصہ زمین و امان (اُردو) باشد (کذافی البرهان) پس پامی مثل رده
 زمین کا حصہ زمین جو زمین کے قریب ہو۔ مگر دیوار وارندہ گنایہ کردہ اند برای زن سانخور
 پاواوان | اصطلاح - بقول انند بھوالہ فرہنگ بدون سدا استعمال تسلیم نہ کنیم نسبت بمعنی دوم
 ترکیب بکسر نون مخفی است مشابہ بکسر صاحب وجہ تسمیہ این و تعریف مزیدش ہیج متحقق نشد

(اُردو) (۱) بڈھی عورت (۲) ایک مقام	ہاتھ اور پاؤں وغیرہ کا رعشتہ - مذکر۔
کنا نام جو اقطاع کا زوین سے ہے جسکی تعریف	پاوراز اصطلاح - بقول اندیکو الہ فرینگ
مزید افسوس ہے کہ معلوم نہ ہو سکی - مذکر۔	فرنگ بمعنی (۱) آسودہ و آرمیدہ میوہ
پاؤبان اصطلاح - بقول اندیکو الہ فرینگ	عرض کنند کہ (۲) بمعنی جیتی کسی کہ پائی خود
فرنگ بمعنی پالہنگ و پائی بند مولف عرض	دارد - اسم فاعل ترکیبی است و معنی اقل
کنند کہ معنی لفظی این صاحب حفظ کہ پاد بمعنی	مجاز آن کہ در عالم آسودگی ہم پائی را دراز
نگہبانی آمدہ و مراد از پالہنگ اسب موافق کنند (اُردو) (۱) آسودہ - آرام لیا ہوا	
قیاس (اُردو) باگ ڈور - دیکھو افسار -	(۲) وہ شخص جس نے اپنے پاؤں کو دراز
پاور اصطلاح - بقول اندیکو الہ فرینگ	کیا ہو - پہلایا ہو -
فرنگ رعشتہ دست و پا و امثال آن مولف	پاوراز کردن مصدر اصطلاحی بقول
دیگری از محققین ذکر این نکر و جزین نیست کہ	بہار بر (پائی دراز کردن) مراد است (پاوراز
این را اسم جامد فارسی زبان دانیم - یکی از کشیدن (۱) کنا یہ از غلطیدن و (۲) تہری	
معاصرین عجم کہ سوتی است تصدیق این میکنند	کردن (والہ ہروی ۵۷) کا بدو تان تارشا
و گوید کہ کسی را گویند کہ رعشتہ در پا دارد پس	طعن خراسن نہ کنند پاوراز سا یہ کنایہ
عجمی نیست کہ مخفف (رعشتہ و رپا) بہ تخفیف	جو پائی دراز پور (میر خسرو ۵۷) ببارغ بانو
و قلب بعض باشد و جاوہر کہ این معنی خاص	ہمی کرد سرو پائی دراز پور بیک طپا پک پاد
را عام کردہ باشند واللہ اعلم بالصواب (اُردو)	بزد دراز نجفت پور (ولہ ۵۷) بیخردان را

زنجیبان چہ ناز و خرچہ کند با شتران پادراز و انند و بحر و موید (۱) بمعنی سوار بہار بر بہان
مولف عرض کند کہ معنی حقیقی این (۳) دراز (پا برکاب) قانع کہ بجایش گذشت مولف
کشیدن پاست و معنی اول و دوم مجاز آن (۴) عرض کند کہ اسم فاعل ترکیبی است یعنی کسی کہ
بمعنی آسودہ شدن بلحاظ معنی پادراز کہ بجایش پای خود در رکاب کردہ سوار اسپ شد (اردو)
گذشت (اردو) (۱) لپٹا - لوٹا پوٹا (۲) گھوڑے پر سوار -

ہمسری کرنا (۳) پاؤں لمبا کرنا (۴) آسودہ (۵) پادراز رکاب - بقول برہان و انند و بحر و
ہونا - آرام لینا - پاؤں پھیلا نا - آرام سے ہونا بمعنی سواری سفر - مولف عرض کند خلاف
پادراز کشیدن | مصدر اصطلاحی - بقول قیاس و تعریف ناخوشی - بدون سند استعمال
بہار (بذیل پای دراز کشیدن) مراد معنی ہرگز این معنی را پسند و تسلیم نہ کنیم تسامح محققین
اول و دوم پادراز کرن کہ گذشت (جمال الدین) می نماید (اردو) سفر کی سواری -

سلمان (۵) سر و برد امن جو پای کشید است (۶) پادراز رکاب - بقول برہان و انند و
دراز و راستی خرم و آراستہ جانی دار و بحر و موید کنایہ از مہیا بودن و مستعد شدن
مولف عرض کند کہ مراد ہمان معانیست اسباب سفر مولف عرض کند کہ تعریف
و انچہ بہار سند سلمان را متعلق بمعنی اول کند ناخوشی است بہ تحقیق ما و تصدیق معاصرین
ما و را با معنی چہارم متعلق کنیم فتاویٰ صاحب عجم کسی را گویند آمادہ سفر باشد و گیریم
بحر شفق با بہار (اردو) دیکھو پادراز کردن (اردو) پا برکاب اس شخص کو کہہ سکتے ہیں
پادراز رکاب | اصطلاح - بقول برہان جو سفر پر آمادہ ہو -

(۴) پاور رکاب - بقول برهان و بحر و مویده رخت و درگرمی و درگرمی پاور رکاب شهر
 و م نزع که ابتدای سفر آخرت مولف عرض را با مومن کند و (اوله ۵) جلوه پاور رکاب
 کند خوش تعریفی نکردند البته قریب المرگ و بطریق خط و در روزی بیش نیست و غافل از فرصت
 مجاز معنی سوم میتوان گفت - اسم فاعل ترکیبی است وقت تماشا نمازگست و مولف عرض کند
 (اُردو) قریب المرگ یعنی در شخص چه حالت که مجاز معنی اول است و بس که برای غیر انسان
 نزع مین بود - هم مستعمل (اُردو) هر چند چو ضائق اور زائل

(۵) پاور رکاب - بقول برهان و بحر و مویده چنانچه پاور رکاب می باشد
 که نزدیک بصلای شدن باشد و شربانی که به غیر انسان که گفته بهی (پاور رکاب) که
 مائل تیرشی شده باشد و صائب (صائب ۵) سکت مین جیسے "آپ کا حسن پاور رکاب ہے"
 چون موبراتش است و می پیچ و تاب خط و غافل یعنی منقریب زائل ہونا چاہتا ہے -

مشور دولت پاور رکاب خط و (اوله ۵) نیست پاور رکاب باشیدن | مصدر اصطلاحی
 چندانی که ساز و گرم چشم روزنی و جلوه پاور رکاب بمعنی پاور رکاب بودن است بهمه معانی پاور
 آفتاب زندگی و (اوله ۵) زندگی گردید از رکاب) بهار سندان از صائب بذیل پاور رکاب
 قد و تا پاور رکاب و پرواز عالم بدون این نقل کرده (۵) با قامت خم از عمر استادگی
 اسپ چو گانی مرا و (اوله ۵) تا مہش در مالہ مجوسید و پاور رکاب باشد تیری که در کمان
 خط رفت شد پاور رکاب و باعث آوارگی است و مولف عرض کند که موافق قیاس
 گرد و گرد گدسته را و (اوله ۵) ناله آتش عنانم (اُردو) پاور رکاب رہنا -

پاور رکاب رفتن | مصدر اصطلاحی - باعث آوارگی گرد و کمر گداشته را (اُردو)

بمعنی سوار رفتن - بهار سدا این بذیل (پاور رکاب) یا بر رکاب ہونا -

آوردہ کہ متعلق بہ (پای در رکاب) است | پاور رکاب کردن | مصدر اصطلاحی بمعنی

عینی نیست کہ ہر دو یکی است (میر معری) آمادہ کردن کسی را برای روانگی و آمادہ سفر شدن

خدمت کنان عثمان در رکاب ترا قدر چون ہم کہ پای را در رکاب کردن معنی لازم پیدا میکنند

وست در عثمان رو و پای در رکاب (نظہوری) کند چون شد عقل پای در رکاب (

مولف عرض کند کہ موافق قیاس است فتہ در جهان شکیب انقلاب (مولف گوید

و شامل بر ہمہ معانی (پاور رکاب) (اُردو) کہ موافق قیاس و شامل بر ہمہ معانی (پاور رکاب)

سوار جانا - بہار بذیل (پاور رکاب) بر نقل ہمین سند قانع

پاور رکاب شدن | مصدر اصطلاحی - (اُردو) پاور رکاب کرنا - پاور رکاب ہونا -

بمعنی پاور رکاب گردیدن متعلق بہ ہمہ معانی پاور رکاب گردیدن | مصدر اصطلاحی -

پاور رکاب سدا این بہار بذیل (پاور رکاب) مراد پاور رکاب شدن و آمادہ شدن

آوردہ (والہ ہرومی) تو زود از زود بہ روانگی کہ گذشت بہار سدا این بذیل پاور

ہمچون ہر گز فیتی جهان دل و زرشکت بد شد رکاب نقل کردہ (صائب) زندگی گردید

پاور رکاب آہستہ آہستہ (مولف عرض از تہ و تا پاور رکاب (بر د از عالم برون این

کند کہ موافق قیاس است (صائب) اسپ چو گانی مرا (مولف عرض کند کہ موافق

تا ہمیش در ہالہ خطر رفت شد پاور رکاب (قیاس است و شامل بر ہمہ معانی (پاور رکاب)

(اُردو) روانگی پر آمادہ ہونا۔

کوی تو پا در گلم ز عمر چه سود و ہزار جان گرامی

(الف) پا در زمین آمدن

مصدر اصطلاحی۔ و یکقدم رفتار و صاحب بحر بند کر معنی اول گویا

بقول بحر معنی (۱) بسیار افتادن صاحب اند کہ (۲) دام و (۳) استوار و (۴) بنیاد

بند کر معنی اول می فرماید کہ نیز (۲) کنایہ از کم عمارت صاحب اند بر معنی اول قانع موی

افتادن صاحب موی (مستبعد مطلق نو کشور) عرض کند کہ معنی حقیقی این (۵) کسی کہ پای او

بحوالہ تقنیہ ذکر ہو و معنی کرد و مولف عرض در گل فرو رفته باشد اسم فاعل ترکیبی است

کند کہ در بعض نسخ قلمی موی معنی اول و دوم برابر۔ معنی اول مجاز آن و دیگر معانی ہم بر سبیل

(ب) پا در زمین آوردن

انوشہ بنجیال یا مجاز موافق قیاس باشد لیکن استعمالش

معنی دوم موافق قیاس است و برای معنی اول بگوش مانجوز مشتاق سند استعمال می باشیم کہ

طالب سند استعمال می باشیم کہ موافق قیاس معاصرین عجم ہم بر زبان ندارند و دیگر معنی

نیست و معاصرین عجم بر زبان ندارند و دیگر معنی اہل زبان ہم ذکرش نکرده اند (اُردو) (۱)

اہل زبان ہم این را نہ نوشته اند (اُردو) سقید۔ گرفتار (۲) دام۔ نہ گرفتار (۳) استوار

الف و ب (۱) کثرت سے گرنا (۲) کم گرنا۔ بقول آصفیہ منسوباً مستحکم۔ پائدار (۳) عمارت

پا در گل

اصطلاحی۔ بقول بہار (۱) کنایہ کی بنیاد۔ سوخت (۲) وہ شخص جس کے پاؤں

از مقید و گرفتار (صائب ۵) ز شرم جلوہ کشیدہ بینش نہ گئے ہوں۔

پا در نشر آمدن

مصدر اصطلاحی۔ نشر

دو دوازہ زبان ہوا گیر و (عرفی ۵) زشتا فرو رفتن بی پای (ظہوری ۵) خیال غمزہ کی

در لاله زار داغ دل گردو پڑا اگر در سینه پای مراد و پا برہوا کہ بجایش گذشت (محسن تاثیر
 صبر و نشتر نمی آید پڑ مولف عرض کند کہ در سند (ب) لب پا درہوا کہ صاحب دانش نمیدارد
 ظهور می استعمال پای - عوض پاست کہ مزید علیہ کمان کو دوکان پیش انگشت تیر ہوائی را پڑ (ولہ
 است صبی ندارد و این مصدر اصطلاحی موافق (ب) خوشم بود عہدہ پا درہوا می سیم بران کو کشیم
 قیاس است (اُردو) پاؤن مین نشتر کیا جانا - نشنہ لبان موجہ سراب خوش است پڑ (ملا
 پا درنگ | اصطلاح - بقول انند بھوالہ طغراوی معنی (ب) سخن مای آن لغو شیخ ریاض
 فرہنگ فرنگ (۱) نوعی از خیال باشد پڑ (۲) بود چون الف لام پا درہوا پڑ (ولہ (ب) زبس
 بمعنی ترنج - دیگر کسی از محققین ذکر این نکرد مولف میرند حرفت پا درہوا پڑ بود سقف مسجد پر از
 عرض کند کہ (با درنگ) بموحدہ اول بہ ہمین نقش پا پڑ (حکیم زلالی (ب) نزاکت آنچنان
 دو معنی بجایش گذشت و صراحت ماخذش ہم دست آزا بود پڑ کہ تعریف ہوا پا درہوا بود
 ہمد را بخاند کور جز این نیست کہ این مبدل آن صاحب بحر ہمزبان بہار و خان آرزو در چرخ
 باشد چنانکہ تب و تب و از نیکہ دیگر ہمہ محققین ہدایت ہم این را آورده مولف عرض کند
 ذکر این نکرده اند و معاصرین ہم نیز بزبان کہ موافق قیاس بہر سہ معنی آن و صراحت کامل
 ندارند طالب سند استعمال می باشیم کہ از نظر ما این ہمد را بخاند کور و از ہمین است (با پور
 ہم گذشت (اُردو) دیگر ہوا درنگ کہ پہلے ہوائی) زیادت یامی مصدری در آخر مزید علیہ
 اور دوسرے معنی - این بمعنی مصدری یعنی لغویت و فضولی (شاعر
 (الف) پا درہوا | اصطلاح - بقول بہار (ع) بازمان یک صحبت (با درہوا) ماندہ

مخفی مباد کہ درین مصرع شاعر نظر بر معنی سوم (پا پر) نمی نماید که در مصرع ادا، تحریف خیال کنیم
 هوا که گذشت صنعت ایهام هم باشد خصوصاً از که کاتب مطبع (نبود) را (باشد) نوشت
 لفظ صحبت که در آن هم ایهام است قاتل و حالاً بحث در تشبیه ترازوست نسبت این
 خان آرزو در چراغ بدایت بذیل این سندی از عرض می شود که فارسیان ترازو را در مثال
 محسن تاثیر آورده که از آن -----
 (ب) پا در هوا گفتن | بمعنی لغو گفتن گرفته هم که هر دو پایه آن که پای ترازوست
 (دو پندار) تمیز نیک و بد پیوسته در دست کسی باشد طالع هواست و از اثر هوا زیر و بالا
 که باشد چون ترازو کار او پا در هوا گفتن و یا بحدی که می شود - قاتل (آردو) (الف)
 بر معنی این شعر غور کرده ایم (پا در هوا گفتن) را و بگویم پا بر هوا کے تینوں معنی اور (پا
 درین شعر خلاف ادعای محققین بالامی و انیم و در هوائی) بمعنی لغویت - فضولی نوشت
 و نمی توانیم که پا در هوا گفتن را بمعنی (سنجیده گفتن) (ب) هوائی باتین کرنا - فضولی کرنا
 گیریم که معنی لفظی آن اجازتش نمی دهد پس چاره جز این لغو باتین کرنا -

پاوری | اصطلاح - بهار گوید که بغیر وال و کسر رای مهلتین در اکبر نامه بزبان نرنگ
 عالم و فاضل (خان آرزو) هر یک ز پاوری و مغ و شیخ و برهن و و آرزو زبان دیگر
 و محو بیان تست و مولف عرض کند که در کلام قد با استعمال این یافته نشد - وارسته
 هم ذکر این کرده - محقق هند ترا و استعمال این کرده است و معاصرین عجم هم بزبان دارند
 (آردو) پاوری بقول آصفیه - پر نکال - اسم مذکر - عیسوی مذہب کا پیشوا -

پاؤزہر	اصطلاح - بقول سروری مراد	پاؤ دست	اصطلاح - بقول برہان بقیع ثالث
(پای زہر) و (پاؤزہر) مخفّش بحدّث یا (کہ ہمدین باب می آید و آن مخفّش ہمین (پاؤ زہر) است و (پاسے زہر) نیز علیہ آید)	صاحب رشیدی گوید کہ ہمین است بمعنی پاس زہر وارندہ و پاؤزہر مخفّش بحدّث و ال مہملہ و بھو لہ ہما نگیری گوید کہ او تو ہم کردہ کہ پاؤزہر از معاصرین عجم نسبت وجہ تسمیہ می فرماید کہ این بہ و او سوم عوض و ال مہملہ باشد بمعنی شویندہ	بروزن پاؤست بمعنی نسبیہ باشد و آن خریدن چہیزی است امروز کہ فردا قیمت بدہند صاحب	بجو لہ ہما نگیری گوید کہ او تو ہم کردہ کہ پاؤزہر از معاصرین عجم نسبت وجہ تسمیہ می فرماید کہ این بہ و او سوم عوض و ال مہملہ باشد بمعنی شویندہ
زہر کہ پاؤ بمعنی شستن و پاک کردن می آید مولّف بدست کہ نقد باشد و از پاؤزہر بپشت دست عرض کند کہ وزہر بجا ماخذ بیان کردہ رشیدی دست	است و ماخذ دوم برای (پاؤزہر) است ہم او گوید کہ چون معاملہ بیع منعقد شو و فارسیاں کہ با و او عوض و ال مہملہ می آید و (پای زہر) تاجر دست بائع گرفتہ از انگشت شہادت بر غلط است کہ پاؤزہر بمعنی پای نیست بلکہ مخفّش	زہر کہ پاؤ بمعنی شستن و پاک کردن می آید مولّف بدست کہ نقد باشد و از پاؤزہر بپشت دست عرض کند کہ وزہر بجا ماخذ بیان کردہ رشیدی دست	است و ماخذ دوم برای (پاؤزہر) است ہم او گوید کہ چون معاملہ بیع منعقد شو و فارسیاں کہ با و او عوض و ال مہملہ می آید و (پای زہر) تاجر دست بائع گرفتہ از انگشت شہادت بر غلط است کہ پاؤزہر بمعنی پای نیست بلکہ مخفّش
پاؤ است قتائل مخفی مباو کہ (باؤ زہر) کہ بوجہ ہمین است کہ معاوضہ قیمت فردا او کنیم پس بجایش گذشت مبدل این اسبت و اشارہ	این در انجا کردہ ایم (اگر و) فاؤزہر مذکور ز قیمت بروز دوم شود (اگر و) وہ معاملہ بہہ مخفّش ہے (فاؤزہر) معرب کا ویکھو باؤزہر بیع جس کی قیمت دوسرے دن ادا ہونا قرار	پاؤ است قتائل مخفی مباو کہ (باؤ زہر) کہ بوجہ ہمین است کہ معاوضہ قیمت فردا او کنیم پس بجایش گذشت مبدل این اسبت و اشارہ	این در انجا کردہ ایم (اگر و) فاؤزہر مذکور ز قیمت بروز دوم شود (اگر و) وہ معاملہ بہہ مخفّش ہے (فاؤزہر) معرب کا ویکھو باؤزہر بیع جس کی قیمت دوسرے دن ادا ہونا قرار

پاے - مذکر۔

شد چو یوسف پادشاہ اول پدر را کور کرد و

پادش | اصطلاح - بقول ناسری و رشیدی و پادشہ کہ بجایش می آید ہم محنت (ب) باشد

و سراج و مانند محنت همان پادش کہ بجایش بخندت الف دوم و به تحقیق ما (۲) مالک و

گذشت بخندت الف مولف عرض کند کہ موتی حاکم و خود مختار و مطلق انسان و فارغ البالی

قیاس است (نفس گرگانی ع) ترا پادش و نہ نہایت متمول و این بر سبیل مجاز است و صراحت

ایزد و بینو یا ماصر است کافی بر پادش کرده ایم انیمحالی در ملحقات می آید (اگر دو) الف و

(اگر دو) و یکو پادش - ب و یکو بادشا و بادشاہ (۲) (بادشاہ

(الف) پادشا | اصطلاح - (الف) بقول بہا بقول آصفیہ مالک - حاکم - خود مختار - بیسے

(ب) پادشاہ | مراد (ب) و نجیال ما (اپنے گھر کے سب بادشاہ ہیں) فارغ البالی

مخففتش صاحب اند نقل نگار بہار و صاحب نہایت مالدار -

موتید ہم ذکر این کردہ مولف عرض کند کہ **پادشاہ است** | مقولہ - بقول بہا یعنی

(۱) اصل همان بادشا و بادشاہ کہ بوحده گذشت در حکم کسی نیست (محمد قلی سلیم) گر و ہند

این اصل است و آن مبدل این و صراحت بگلشن و رجا ہند بگلشن و چینی می توان گفت

ماخذ ہمد را بخاند کور شد (کمال اسمعیل الف) و یوانہ پادشاہ است و درست و بھر و اند

من و ملازمت در گشت کرین معنی پوشدا است ہم ذکر این کردہ اند مولف عرض کند کہ معانی

محرم اسرار پادشا پر وہ (محمد قلی سلیم ب) عجم تصدیق خیال مائی کہ مذک کہ اصل این مقولہ نیست

چشم خویشان را حسد از بس بدولت شور کرد و ضرورت ندارد کہ کلید است و داخل اصطلاح

<p>کینم لفظ پادشاہ بجا زبانی مطلق العنان مستقل (۲) ون - مذکر -</p>	<p>کینم لفظ پادشاہ بجا زبانی مطلق العنان مستقل</p>
<p>شده قاتل (اُردو) مطلق العنان ہے کسی پادشاہ خود اصطلاح - بقول بہار و بحر و کے حکم میں نہیں - بادشاہ ہے جیسے وہ اپنے گھر کا (محمد قلی سلیم) سرمرزمی چو شود گرم پادشاہ</p>	<p>شده قاتل (اُردو) مطلق العنان ہے کسی پادشاہ خود اصطلاح - بقول بہار و بحر و کے حکم میں نہیں - بادشاہ ہے جیسے وہ اپنے گھر کا (محمد قلی سلیم) سرمرزمی چو شود گرم پادشاہ</p>
<p>(الف) پادشاہ چین اصطلاح - بقول خودم: چو شیع افشین شد کلاه شب پوشیم پوخان</p>	<p>(الف) پادشاہ چین اصطلاح - بقول خودم: چو شیع افشین شد کلاه شب پوشیم پوخان</p>
<p>(ب) پادشاہ ختن برہان و رشیدی و آرزو و چراغ ہدایت ہم این را آورده مولف</p>	<p>(ب) پادشاہ ختن برہان و رشیدی و آرزو و چراغ ہدایت ہم این را آورده مولف</p>
<p>بحر و اندو جہانگیری و ملحقات (۱) ہر دو کتا عرض کند کہ بیج ضرورت ندارد کہ لفظ پادشاہ از آفتاب جہان تاب است صاحب مؤید بر را بالفظ خود مرکب کرده انیمنی گیرند حق است (ب) مذکر (الف) می فرماید کہ (۲) روز ہم کہ لفظ پادشاہ بجا ز این معنی دارد چنانکہ اشارہ مولف عرض کند کہ استعارہ باشد و بیج آن ہمد را بجا کردہ ایم (اُردو) دیکھو پادشاہ بفہم مانیاد کہ درین استعارہ خصوصیت چین کے دوسرے معنی -</p>	<p>بحر و اندو جہانگیری و ملحقات (۱) ہر دو کتا عرض کند کہ بیج ضرورت ندارد کہ لفظ پادشاہ از آفتاب جہان تاب است صاحب مؤید بر را بالفظ خود مرکب کرده انیمنی گیرند حق است (ب) مذکر (الف) می فرماید کہ (۲) روز ہم کہ لفظ پادشاہ بجا ز این معنی دارد چنانکہ اشارہ مولف عرض کند کہ استعارہ باشد و بیج آن ہمد را بجا کردہ ایم (اُردو) دیکھو پادشاہ بفہم مانیاد کہ درین استعارہ خصوصیت چین کے دوسرے معنی -</p>
<p>و خن چہ باشد - جزین کہ ہر دو شہر و مشرق پادشاہ گردش اصطلاح - بقول بہار</p>	<p>و خن چہ باشد - جزین کہ ہر دو شہر و مشرق پادشاہ گردش اصطلاح - بقول بہار</p>
<p>واقع محب است کہ محققین الہ زبان یعنی نامری زمان انتقال سلطنت از پادشاہی بہ پادشاہی و سروری و جامع ذکر این نکرده اند و معاصرین دیگر مادیام کہ نظم و نسق این پادشاہ بروجاہم عجم ہم این استعارہ را بر زبان ندارند و بعد و اکمل صورت گیرد (محمد سعید اشرف)</p>	<p>واقع محب است کہ محققین الہ زبان یعنی نامری زمان انتقال سلطنت از پادشاہی بہ پادشاہی و سروری و جامع ذکر این نکرده اند و معاصرین دیگر مادیام کہ نظم و نسق این پادشاہ بروجاہم عجم ہم این استعارہ را بر زبان ندارند و بعد و اکمل صورت گیرد (محمد سعید اشرف)</p>
<p>سند استعمال ما این را تسلیم نہ کینم و معنی دوم را رفت از خرابی دل جمعیت حواسم و لشکر شود مجاز معنی اول و انیم (اُردو) (۱) دیکھو آفتاب پریشان از پادشاہ گردش و صاحبان بحر و</p>	<p>سند استعمال ما این را تسلیم نہ کینم و معنی دوم را رفت از خرابی دل جمعیت حواسم و لشکر شود مجاز معنی اول و انیم (اُردو) (۱) دیکھو آفتاب پریشان از پادشاہ گردش و صاحبان بحر و</p>

انہذا نقلش برداشتہ اند مولف عرض کند کہ کہ نیمروز نام سیستان است۔ صاحب برہان
معاصرین عجم تصدیق خیال مای کنند کہ این بر نیمروز گوید کہ سیستان را با این سبب نیمروز
بمعنی دایسی پادشاہ است از کارزار یعنی گویند کہ چون سلیمان با بنجار سیدزین آن پرآب
گرختش از مصاف رزم و ہمن است گردش دید دیوان را فرمود تا خاک بریزند و در نیمروز
بخت او دیگر تیج و انتقال سلطنت نتیجہ لازمی پر از خاکش کردند و بقول بعض خسرو چین تا نیمروز
آنست در کلام اشرف استعمال این بمعنی آنجا را لشکر گاہ کردہ بود و وجوہات دیگر نیز
حقیقی است پس ضرورت ندارد کہ معنی مجازی دارد مولف عرض کند کہ مرکب اضافی است
پیدا کنیم از کلام اشرف (اُردو) لڑائی سے (اُردو) سیستان کے پادشاہ کو شاہ نیمروز
بادشاہ کی دایسی اور فراری۔ موت۔ کہتے ہیں۔ مذکر

پادشاہ نیمروز | اصطلاح۔ بقول برہان (۳) پادشاہ نیمروز۔ بقول برہان و بحر و موی
و بحر و رشیدی و مویڈو (جہانگیری درملحات) مردم نیک پی و مبارک قدم مولف عرض
و سراج (۱) کنایہ از آفتاب است مولف کند کہ جزین نیست کہ بلحاظ معنی اول برسبیل مجاز
عرض کند کہ عروج آفتاب تا نصف النہار مردم نیک پی و مبارک قدم را بدین اسم
است و پس از ان زوالش از نیجاہت او موسوم کردہ باشند (اُردو) مبارک قدم۔
را بدین اسم موسوم کردند (اُردو) ویکو آفتاب وہ شخص جس کے آنے کو ہیمنت خیال کریں۔
(۲) پادشاہ نیمروز۔ بقول برہان و بحر و مویڈو (۴) پادشاہ نیمروز۔ بقول برہان و بحر و مویڈو
(جہانگیری درملحات) پادشاہ سیستان و مویڈو (جہانگیری درملحات) و سراج کنایہ

<p>از حضرت آدم ہم سبب آنکہ تا نیمروز در بہشت بود مولف عرض کند کہ موافق قیاس است (اُردو) آدم علیہ السلام کو فارسیوں نے پادشاہ نیمروز کہا ہے۔ مذکر۔</p>	<p>جمعیت مولف عرض کند کہ بمعنی پادشاہ عہد خود است و بمعنی حقیقی و معنی دوم مجاز آن کہ صراحت ان معنی ہم بر لفظ پادشاہ گشت (اُردو) اپنے عہد کا پادشاہ (۲) نہایت فارغبال۔ بنے فکر</p>
<p>(۱) پادشاہ نیمروز۔ بقول برہان و بحر و رشید و مویہ و (۲) ہانگیری در ملحقات و سراج اشارہ</p>	<p>پادشاہ نیمروز۔ بقول برہان و بحر و رشید و مویہ و (۲) ہانگیری در ملحقات و سراج اشارہ</p>
<p>بمحضرت رسالت پناہ صلوٰات اللہ علیہ مجتہد آنکہ شفاعت امتان خود را تا نیمروز خواہ کرد مولف عرض کند کہ موافق قیاس است (اُردو) آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم کو فارسیوں نے پادشاہ نیمروز کہا ہے۔ مذکر</p>	<p>بمحضرت رسالت پناہ صلوٰات اللہ علیہ مجتہد آنکہ شفاعت امتان خود را تا نیمروز خواہ کرد مولف عرض کند کہ موافق قیاس است (اُردو) آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم کو فارسیوں نے پادشاہ نیمروز کہا ہے۔ مذکر</p>
<p>پادشاہ وقت خود اصطلاح۔ بقول بہار و بحر بمعنی (۱) پادشاہ خود (صائب)</p>	<p>پادشاہ وقت خود اصطلاح۔ بقول بہار و بحر بمعنی (۱) پادشاہ خود (صائب)</p>
<p>در اقلیم تجر و پادشاہ وقت خود بود و نمیدانم چہ کردم تا برندان بدن رفتم پادشاہ آرزو در چراغ ہدایت گوید کہ این و (پادشاہ خود) ہمدرد (۲) کنایہ از نہایت فارغبال و صائب</p>	<p>در اقلیم تجر و پادشاہ وقت خود بود و نمیدانم چہ کردم تا برندان بدن رفتم پادشاہ آرزو در چراغ ہدایت گوید کہ این و (پادشاہ خود) ہمدرد (۲) کنایہ از نہایت فارغبال و صائب</p>

<p>پاؤگان اصطلاح - بقول بہار مراد</p>	<p>بچولیا - سودا کرانے والا - بائع اور مشتری میں</p>
<p>(پاؤگانی) و (پای دگانی) (۱) بمعنی مردم کم</p>	<p>واسطہ ہو کر خرید و فروخت کرانے والا - اثبات</p>
<p>ماہ و قلیل البصاعت کہ در پای دگان دیگری</p>	<p>پاؤگانہ اصطلاح - بقول بہار نالکسر ثالث</p>
<p>نشستہ بامدادش سود و سودا کنند چنانکہ در بازار</p>	<p>بروزن شادیا نہ (۱) بام بلند و (۲) دریچہ</p>
<p>دیدہ می شود و (۲) دلال را نیز گویند صاحب</p>	<p>را نیز گویند و بسکون ثالث ہم نیز نظر آید حساب</p>
<p>انند نقل نگارش مولف عرض کند کہ (پای</p>	<p>ناصری بذکر معنی اول نسبت معنی دوم گوید کہ</p>
<p>دگانی و مخفف آن پاؤگانی) صلت یہ ترکیب</p>	<p>دریچہ را بدین اسم موسوم کرده اند کہ بر بام بلند</p>
<p>توصیفی و این بہ ترکیب اضافی اسم فاعل</p>	<p>است مراد (با و گیر) کہ آن را با و غن یعنی</p>
<p>ترکیبی است یعنی کسی کہ تحت دگان لب راہ</p>	<p>خانہ با و ہم گویند و (پاؤگانہ) در اصل بہمان</p>
<p>نشستہ دکانداری خود کند و معنی دوم مجاز است</p>	<p>معنی با و خانہ بودہ بامی عربی را ببامی پارسی</p>
<p>کہ دلالان ہم بہ تحت دگان چیزی حاصل کنند</p>	<p>و خارا بکاف بدل کردہ اند از معنی اصلی دور</p>
<p>خان آرزو در چراغ ہدایت بذیل پاؤگانی</p>	<p>افتادہ چنین شد الحمد للہ علی فہم المعانی والہدای</p>
<p>نسبت ماخذ معنی دوم گوید کہ دلال پای دگان</p>	<p>صاحب انند نقلش برداشتہ و خان آرزو در</p>
<p>استادہ آئینہ و رونڈہ را آواز کند (اُردو)</p>	<p>سراج گوید کہ (با دگانہ) بہ ہمین معنی گذشتہ</p>
<p>(۱) وہ غریب دکاندار جو لب سڑک بڑی دکان</p>	<p>میتوان گفت کہ آن صحیح باشد ببامی تازی مرید</p>
<p>کے تحت میں بیٹھ کر اپنا سامان فروخت کرتے</p>	<p>از با و دگانہ کہ کلمہ نسبت است مولف</p>
<p>ہیں (۲) دلال بقول آصفیہ - عربی - اسم مذکر</p>	<p>عرض کند کہ طبع آزمائی خان آرزو در ماخذ</p>

پی بحقیقت نبرد۔ کائنات کلمہ نسبت نباشد بلکہ همان
 مبدل خانہ و ما صراحت کامل بر پادگانہ (کرده ایم) ز فائگو یا بوزن شادمانہ (۱) بام بلند و بجوالہ
 و معنی اول مجازش موحدہ بدل شدہ بای فارسی شرمنا می فرماید کہ (۲) در یکچہ مولف
 چنانکہ اسب و اسب (ارود) (۱) بلند مکان۔ کمر عرض کند کہ با حقیقت این بہ (پادگانہ) بیان
 (۲) دیکھو پادگانہ بہ کاف فارسی اور دیکھو پادگانہ کرده ایم کہ بکاف عربی گذشت (ارود) دیکھو
 بکاف عربی۔ پادگانہ۔ کاف عربی کے ساتھ۔

پادگانی اصطلاح۔ بقول بہار و وارستہ (الف) پادنگ اصطلاح۔ بقول بہار
 و بحر مرادف همان (پادگان) کہ گذشت بہرود (ب) پادنگہ (الف) بکسر ثالث و سکون
 معنیش (حکیم شغانی ۱۵) نقد جان برکت بباز آون و کاف فارسی چوبی باشد بہیئت سرگرد
 تومی آیم ما پوکول خوردن از حریت پادگانی زو اسب و بدان شلتوک را بکو بند تا از پوست
 بود (ولہ ۱۲) پادگانی شود بلند آواز پوکول براید و (ب) بفتح کاف فارسی همان پادنگ
 کہ بدامان بہ برمتاع نیاز پوکول عرض صاحب جہانگیری بذکر ہر دو گوید کہ چوبی بدان
 کند کہ بہ تحقیق ما (۳) بیای مصدری معنی دلالی غلہ بکو بند علی الخصوص شلتوک و آن را چنان
 ہم (ولہ ۱۵) نہ ہی نگاہ ترا فتنہ پامی دگانی سازند کہ چون پایہ یکسر آن چوب بزور نہند
 بطرہ تو مقید دل پریشانی (ارود) (۱) و سر دیگرش بلند شود و ہمین کہ پارا بردارند
 (۲) دیکھو پادگان (۳) دلالی۔ بقول آصفیہ آن سر بر غلہ بخورد و بنوعی کہ سبوس از غلہا و پوست
 ارود۔ اسم موث۔ دلال پنہ کا کام۔ آرہت۔ از شلتوک جدا شود و آن را دنگ نیز خوانند

صاحب رشیدی ہم ذکر ہر دو کردہ۔ صاحب
 ناصری بر ذکر (الف) قانع و انقدر صراحت
 مزید کند کہ شخصی کہ این کار کند آنرا دنگی نام است
 و بذیل (الف) اشارہ (ب) ہم کردہ۔ خان آرزو اکثر بھڑ ہو بجے اس سے کام لیتے ہیں۔ مذکر۔
 در سراج بر (الف) (ب) را ہم آوردہ مولف دکن میں اس کو گھڑ کو کہتے ہیں معلوم ایسا ہوتا
 عرض کند کہ دنگ اسم جامد است بہمین معنی کہ ہے کہ اس کی اصل گھڑ کو ب تہی یعنی وہ لکڑی
 بجائیش می آید و چون آنرا بقدر و راز و درست کا گھوڑا جس سے چڑوے یا دھان کوٹتے ہیں
 کردہ بپا استعمال کنند آن را (پا دنگ) گویند دہلی میں اسی کو ڈومینکی اور ڈومینکی کہتے ہیں۔
 یعنی دنگی کہ بپا کار گرفتہ میشود و در (ب) ہامی صاحب آصفیہ نے دو نون کا ذکر کیا ہے۔
 ہوز آخر زائد است یکی از معاصرین عجم گوید کہ پاؤ (اصطلاح) بقول بہار و بکروا نند بفتح
 دنگ در فارسی زبان مطلق آلہ چوبیس را نام است وال آنکہ پیادہ در رکاب کسی دو دو مولف
 کہ بواسطہ آن کار صاف کردن غلہ از پوست عرض کند کہ موافق قیاس و اسم فاعل ترکیبی
 و مخلوط کردن آہک باریگ برای تیاری گچ (اردو) آقا کے ہمرکاب پیدل دوڑنے
 از و کار گیرند و انچہ خصوصاً برای مقصد اول والا شخص۔ مذکر۔
 بکار می آید آنرا پا دنگ نام است (اردو) پاؤ (اصطلاح) بقول برہان بر وزن ساء
 وہ چوبی آلہ جس کا سر مثل گھوڑے کے ہوتا (۱) گلہ خروگلاور گلویند (۲) چرا گاہ اسپان
 ہے جس کے ساتھ ایک ڈنڈا لگا ہوتا ہے و شتران و گلاوان را نیز (۳) بمعنی چوبدستی

ہم آمدہ صاحب سروری بزرگ ہر سہ معانی بالا گوید چنانکہ باروان و بادوان اگر بمعنی سوم یا تہ را
کہ این را بمعنی (۴) چوپان ہم نوشتہ اند (فرلادی اصل گیریم این مبدل آن کہ موحدہ بدل شد
(۵) مادہ گاوان پادہ اش ہر یک پڑ شاہ پرو بہ بامی فارسی چنانکہ اسب و اسب و زامی ہونہ
بود چو پڑ مایون پڑ صاحب جہانگیری بمعنی اول بدل شد بہ دال ہلہ چنانکہ سرخ مرز و سرخ مرو
و سوم فافع (حکیم سنائی ۷) خصم در دست قہرت و دیگر ہمہ معانی مجاز معنی اول (اُردو) (۱)
افتادہ پڑ پایہا در رکاب چون پادہ پڑ صاحب دیکھو پاد کے ساتوین معنی (۲) چار پایون کی
رشدی بزرگ معنی اول و سوم می فرماید کہ شبان چہرا گاہ - موتث (۳) ہاتھ کی لکڑی - موتث
و چوپان را (پادہ بان) ہم گویند کہ می آید صاحب چہرا ہا - بزرگ -

ناصری هم بر معنی اول و دوم تناعیت کرده و خان پاوه بان اصطلاح - بقول برهان پروین
آرزو در سراج ذکر معنی اول و دوم کرده نسبت سائبان (۱) گلّه بان و چوبان و (۲) پاسبان
معنی سوم گوید که بدین معنی موحده و زای تازی صاحب رشیدی و مانند هزبانش مولف
گذشت پس در یکی تحریف باشد مولف عرض عرض کند که موافق قیاس است که پاوه بمعنی
کند که بمعنی اول اسم جامد فارسی زبان است و گاه آن بجایش گذشت و معنی دوم مجاز
و پاوه بدون با مخفف این که بر معنی هفتش گذشت این (آورد و) (۱) چروا - بقول آصفیه -
و جا دارد که این را مبدل باره گیریم که بمعنی اسم مذکر - چار پایون کا محافظ - گلّه بان (۲)
نهمش گذشت موحده بدل شده بای فارسی پاسبان دیکه یار و که و دوسری معنی -

چنانکه تب و تب و رای هله بدل شد به و آن پادشاه اصطلاح بقول برهان و جامع

بایامی حطی بروزن ماہتاب معنی شستن و پاکیزہ جاگیر مچی کہ بجهت استحکام بر پشت دیوار شسته
 ساختن چیز با بود و با خواندن صاحب ناصری بزنند تا نیفتد و با ذال نقطه وار هم گفته اند و
 بزرگ معنی بالامی فرماید که آن در میان پارسیان متناهی این اصح بنا بر قاعده کلیه که هر گاه ماقبل و ال
 مستعمل بوده و آنرا (پاویا) بروزن آب سا حرف علت ساکن باشد ذال است و باز آ
 نیز گفته اند ولغت زید و پازند است صاحب نقطه دار نیز با بمعنی آمده صاحب نامبری همز با
 اند نقل نگارش مولف عرض کند که طرز بیان و فرماید که اصل این با و د یعنی با و دیر پا صاحب سرور
 محققین بالابطل می اندازد معنی لفظی این عمدگی هم ذکر این کرده (استاد رودکی) نه پاوی
 آب است و پاکیزگی آب که پا و بمعنی عمده بجای باید ترانه ستون و نه دیوار خشت و نه زاین
 گذشت و یای مصدری و لفظ آب با و مرکب در او مولف عرض کند (بادیر) بجایش
 شد و کنایه باشد از پاکیزگی چیزها که باب شسته گذشت و ما صراحت ماخذ هم در اینجا کرده ایم
 برای عبادت (آرود) اشیاء عبادت که این اصل است و آن مبدل این و دیگر
 کی پاکیزگی جو د هوسے سے حاصل ہو۔ لغات مبینہ بالاهم ازین قبیل کہ صراحتش بجایش
 پاویا و اصطلاح بقول بریان و انند کنیم (آرود) و یکو بادیر۔
 بمعنی همان پاویا که گذشت مولف عرض پاویر اصطلاح بقول جهانگیری همان
 کند که این مبدل آنست که سجد و به او بدل پاویر که گذشت و سندش هم همان که از کلام
 میشود همچون آب و آرد (آرود) و یکو پاویا رودکی هم در اینجا مذکور صاحب سروری آنرا
 پاویر اصطلاح بقول بریان بروزن برای (پاویر) بدل مطلق آورده و صاحب

جہانگیری در بخا بدال معجمه نقل کرده - صاحب مولف عرض کند که خان آرزو چرا بر رشیدی اعتراض
 رشیدی بحوالہ سامانی گوید کہ معنی مطلق پشتیبان کند و همان جواب را خود می دهد کہ جواب اوست
 و جہانگیری تخصیص بخوب خاص کرده و آن ناخوشگ نیست کہ اصل این بدال مہملہ باشد و
 لیکن بدال مہملہ بہتر است بمعنی دیر پا - خان آرزو این مبدل آن چنانکہ آرد و آذر و جادارد
 در سرج بہ نقل ہمین قول رشیدی می فرماید کہ کہ بعضی عربان فارس این را ابوحدہ و ذال
 درین نظر است چرا کہ قاعدہ تفرقہ ذال مہملہ معجمہ (بافیر) استعمال کرده باشند و فارسیان
 و ذال معجمہ می خواہد کہ در اینجا معجمہ بود لیکن متیون بسامی فارسی خود استعمالش با ذال معجمہ ہم
 گفت کہ آنجا شرط است کہ از جزو کلمہ باشد و این کردند و این اختلاف زبان مخصوص
 مرکب است از دو کلمہ و بحوالہ فرہنگ توسی مقام است دیگر هیچ (اردو) و یکہو
 گوید کہ بہ زامی تازی است و این اصح است پاور -

پار بقول برہان بروزن فاردا بمعنی سال گذشتہ و پیش ازین صاحبان جہانگیری و سروری
 و رشیدی و ناصری و جامع ذکر این کرده (سعدی ۵) سال دیگر را کہ می داند شمار پڑ
 تا کجا رفت آنکہ با ما بود پار پڑ (فرخی ۵) پار آن اثر مشک نبود است بدیدار پڑ اسال
 و مید انچہ ہمی خواستہ ام پار پڑ مولف عرض کند کہ مخفف (پار سال) است کہ می آید و
 صراحت ماخذ ہمراہ انجا کنیم (اردو) پار سال - بقول آصفیہ - فارسی - گزشتہ سال پچہلا برس -
 (۲) پار - بقول برہان و جہانگیری و سروری و رشیدی و ناصری و جامع مخفف پارہ (علیم
 سنائی ۵) دین زردشت آشکار شدہ پڑ پرودہ رحم پار پار شدہ پڑ (عماد سلطانی ۵)

زینت باغ بیشتر گرد و چون گل سرخ جامہ پار کند پو صاحب سروری بہین شعر عمار سلطان
 را مال عماد شہر یاری گفتہ مولف عرض کند کہ موافق قیاس است و استعمال این با مصد
 شدن و کرون از ہر دو اسناد بالا پیدا است کہ بجای خودش می آید (اُردو) پارہ بقول آصفیہ
 نگرا (دیکھو برج)

(۳) پارہ - بقول برہان و جہانگیری و سروری و رشیدی و ناصری و جامع بمعنی چرم و باغت
 کرد و مولف عرض کند اسم جاہ فارسی زبان است باعتبار سروری و ناصری و جامع
 کہ اہل زبانند بدون سند استعمال ہم این معنی را تسلیم کنیم کہ قول شان سدر اماند (اُردو)
 و باغت کیا ہوا چٹرا - مذکر -

(۴) پارہ - بقول برہان و جہانگیری و سروری و رشیدی و ناصری و جامع بمعنی پرداز و پرش
 چہ پاریدن بمعنی پریدن آید و (مولوی معنوی) از خوف و رجا پار و برداشت دل من کا
 امسال چنانم کہ پر از پارند انم مولف عرض کند کہ بہین است اسم مصدر پاریدن کہ بجای
 می آید و حاصل بالمصدرش ہم (اُردو) اٹوان بقول آصفیہ - اسم موثث - پرواز - آپ
 نے پرواز کو اس کی جگہ پر ترک فرمایا ہے اردو میں پرواز کا استعمال یہی ہو سکتا ہے - موثث -

پاراب اصطلاح - بقول رشیدی (۱) طرف ترکستان و آنسوی سہر قند و محرب آن	
مراون پاراو - پار یاب - پار یاو - مرادانہ - غاراب - خان آرزو و سراج بذکر معنی اول	
زراعتی کہ باب چشمہ و کاریز و رودخانہ و مانند نسبت معنی دوم گوید کہ غالب کہ زراعت	
آن مزدوع شود ضد (ویہی) و (۲) نام شہر است کہ ایک آب جوی و کاریز باشد و لہذا بدین	

اسم موسوم شدہ فرماید کہ نسبت شہر طرف ترکستان دوم مارا بابا خان آرزو اتفاق است
 محل نظر مولف عرض کند کہ (باراب) بہ توجہ قسمیہ بہین باشند و اصل این ہمہ بان
 اول بہین دو معنی بجایش گذشت و آن اصل است بہ موحده اول و این را بہر دو معنی غیر از
 و این مبتدل آن چنانکہ اسب و اسپ و معنی سند استعمال کنیم کہ معاصرین عجم و محققین
 لفظی آن ثر آب یعنی زراعتی کہ از آب نہر چشمہ اہل زبان ازین ساکت (ارو) دیکھو
 و غیرہ مزروع شود و نسبت ماخذ معنی باراب کے دونوں معنی۔

پاراج اصطلاح بقول انندیکوالہ فرہنگ فرنگ بمعنی بدیہ پیشگی کہ بہ بزرگان و
 مہتران و امرا بدہند مولف عرض کند کہ دیگر محققین اہل زبان و زبان دان ازین
 لغت ساکت و معاصرین عجم بہ زبان ندارند و استعمال این از نظر ما گذشت و بگوش
 مخور و شاق سند استعمال می باشیم کہ مجر و قول محقق ہند ترا داعتبار را نشاید (ارو)
 پیشگی۔ مذکر۔ بقول آصفیہ۔ نذر۔ تھنہ۔ بدیہ۔ سوغات۔

پاراج اصطلاح بقول خان آرزو در سراج بہ باوہیم فارسی (۱) قابلہ و (۲) ضمیر
 کہ ما چہ وزن شیرود باشند فرماید کہ این است در برہان و در فرہنگ قوی و غیرہ
 پس انچہ صاحب جہانگیری نوشتہ کہ تنہا بمعنی ما تنہا است و آنکہ بمعنی شیرود بستہ ہو کردہ
 خطاست مولف عرض کند کہ خان آرزو سکندری خوردہ است کہ قول برہان و جہانگیری
 نقل کردہ ہر دو محققین اصلاً این لغت را قائم نکردہ اند و قول شان بہ پاراج بزرانی ہو
 عوض را می ہل می آید و مارو و قد حش بہد را سخا کنیم البتہ بہین لغت بہ بہین معنی یا موحده

اول و جیم عربی گذشت و در اینجا ہم محذور قول اند بحوالہ فرنگ فرنگ است در اینجا میتوانیم گفت کہ این مبدل آنست کہ موحده بہ بای فارسی بدل میشود چنانکہ اسب و اسب و جیم عربی ہم بفارسی تبدیل می یابد چنانکہ چوچہ و چوچہ و لیکن قیاس ما این است کہ اصل این لغت همان بازاری ہوتا است۔ صاحب اند و را بنجا و خان آرزو در اینجا ہر دو در نقل لغت غلط کردہ اند کہ بارای حملہ نوشتہ اند صراحت کامل بر پازراج کنیم (ارو) و یکو بازاراج۔

<p>پارار اصطلاح۔ بقول اند و غیاث سہ بدکر معنی دوم نسبت معنی اول پیرو پیر زال سالہ گذشتہ را گویند مولف گوید کہ از ہمان گفتہ۔ صاحب رشیدی بدکر معنی دوم گوید پار باشد کہ گذشت معاصرین عجم بر زبان نہ اند کہ آن را پار آب ہم گویند و فار آب معرب و محققین اہل زبان ازین ساکت اگر سند ہستند آن ابو نصر فارابی از ہمین شہر است و (۳) بدست آید اسم جامد فارسی زبان گوئیم (ارو) زراعتی کہ بد آب چشمہ و رود خانہ و کاریز گذشتہ تین سال کو فارسیون سنے پارا کہاہے و مانند آن شود۔ خان آرزو در سراج نقل</p>	<p>پارار اصطلاح۔ بقول برہان و جامع (۱) نگار رشیدی و ہر دو محققین معنی اول را ترک زن پیرو پیر زال را گویند و (۲) نام بلو کہ کردہ اند صاحب بول چال بحوالہ معاصرین از بلوکات قزوین صاحب بہا گیری میفرماید کہ عجم می فرماید کہ (۴) مقام جائزہ لشکر و میدان این را پارو۔ پارو بد نیز گویند کہ معنی پیر باشد قواعد مولف عرض کند کہ بمعنی اول اسم و ذکر معنی دوم ہم کردہ۔ صاحب سروری جامد فارسی زبان و لیم و از نیکہ این معنی را با جہا گیری اتفاق دارو۔ صاحب ناصر صاحبان سروری و جامع ذکر کردہ اند کہ صا</p>
--	--

زبانند اسم جامد فارسی قدیم و انیم و بمعنی دوم مثل - صاحبان خزینۃ الامثال و امثال فارسی
 و سوم این را مبدل (باراب) گوئیم کہ گذشت ذکر این کردہ از معنی و محل استعمال ساکت مولف
 موحدہ اول بدل شدہ بای فارسی چنانکہ عرض کند کہ (۱) فارسیان چون کسی را در مراتب
 اسب و اسب و موحدہ آخر بدل شدہ و او علوم و کمالات ترقی کنان بیند این مثل را می زنند
 چنانکہ آب و آو و بمعنی چارم اسم جامد فارسی و (۲) طنز ابجی کسی ہم مستعمل کہ ہر سال ب رنگی دیگر
 جدید کہ زبان معاصرین عجم است (اُردو) باشد مرادف (سال اولی شیخ بودی رفتہ رفتہ
 (۱) بڈ یا - مذکر بیہی عورت - موت (۲) و (۳) خان شدی پڑغلہ گرا ارزان شود و امسال سید
 دیکھو بار بار (۴) وہ میدان جس میں فوج می شوی پڑ (اُردو) (۱) کل ہتا ستارہ رت
 کا جائزہ ہو - قواعد فوج کا مقام - مذکر - ہے چاند صبح کرے سورج کو ماند " اہل دکن
 پار بد | اصطلاح - بقول انند و موید بار (۱) اس کا استعمال اس شخص کے لئے کرتے ہیں
 موقوف نام سرود گوی پر دیز کہ سرود مسجع گشتی جو اپنے علم و فضل اور جاہ و مرتبہ میں جلد جلد ترقی
 وقیل بابای تازی است مولف عرض کند کہ (۲) بمقام طنز و ہی فارسی مثل دکن میں
 کہ مبدل ہمان بار بد کہ بجایش در موحدہ گذشت بھی مستعمل ہے جس کا ذکر تعریف بالا میں ہوا -
 و بعد از انجا صراحت کافی کردہ ایم کہ نام مطلبی صاحب محاورات ہند نے کہا ہے (سال
 اول جلد بودم سال دیگر میرا پڑغلہ چون
 (اُردو) دیکھو بار بد -
 پار بودی قطبک و امسال گشتی قطب دین ارزان شود و امسال سید می شوم پڑ (دکن میں
 سال دیگر گر مانی قطب دین حید شوی اس موقع پر یہ بھی کہا رت ہے " شیخ

پیشان ہوے سید ہونا کیا شکل ؟

مرد را گویند و در اینجا معنی اول مراد است۔

پارچہ | اصطلاح - بقول اندر بحوالہ فرہنگ و ارستہ نسبت معنی اول گوید کہ معشوقہ خرد سال

فرنگ معنی (۱) پارہ و قطع و (۲) ثوب و پوشاک باشد و صراحت کند کہ یہ رای پہلے و جیم و ہای

مولف عرض کند کہ اسم جامع فارسی زبان است فارسی و یامی حقیقی و نون است مولف عرض

و معنی اول اصل باشد و پارہ کہ بہ معین معنی می آید کند کہ مرکب است از پارچہ معنی اولش و پینہ

مختف این و معنی دوم مجاز آن کہ ثوب و پوشاک را ہم کہ بقول برہان پوست اعضا کہ سبب کار

پارچہ گفتند معاصرین عجم بہر معنی بر زبان دارند کردن سخت شدہ باشد و معنی لفظی این یک

(ظہوری ۵) روزی نشو و منت اغیار کشیدن و پارہ پوست سخت و کنایہ از فرج کو چک تنگ

منت کشی از پارچہ مقدار گراست (ارو) و معنی اول مجاز آن کہ محبوبہ خرد سال فرج

پارچہ - بتیل آصفیہ - فارسی - اسم مذکر (۱) کڑا تنگ دارد (ارو) (۱) کم عمر محبوبہ - موت

ریزہ - پارہ - تاش (۲) کپڑا - پوشاک - لباس (۲) چھوٹی سی فرج - تنگ فرج - موت۔

فرج کی تعریف (بیاض ندین) پر گزری ہے

پارچہ پینہ | اصطلاح - بقول بہار و بحر و اند پارچہ کار | اصطلاح - بقول بہار و بحر و

(۱) کنایہ از محبوبہ یک سال و گویند (۲) کنایہ از فرج - شوخ و شک و عیار و فرماید کہ بد معنی پار

- الثانی ہو الاقوی (محمد سعید اشرف ۵) شد کار با ضابطت نیز آمدہ (میرزا عبد الغنی قبول

پارہ لباس طاہم از غربی و یک پارچہ پینہ خدایا (۵) شوخ بزاز نگاری کہ تراست و است

برسان و فرماید کہ عزب مردی زن و زن بی خود پارچہ کاری عجیب و صاحبان بھر و اند

<p>وارستہ ذکر این کرده اند و ارستہ صراحت مزید کند کہ نگہ اضافت است مولف عرض کند کہ یکی از معاصرین عجم گوید کہ فارسیان (پارچہ کار) پارچہ را گویند کہ سوزن کار باشد کہ بران گلہامی رنگارنگ از سوزن درست یا پارچہ کہ بران کنند پس در اینجا استعارہ باشد (اُردو) کردہ باشد معشوق عیار جو شوخ ہو۔ مذکر۔ کپڑا۔ مذکر۔</p>	<p>پارچہ مقتول اصطلاح۔ بقول رہنما بحوالہ سفرنامہ ناصر الدین شاہ قاجار۔ پارچہ کہ از تار فقرہ و طلا ساختہ باشند مولف عرض کند کہ مرکب اضافی است مراد از پارچہ کہ زرین و زرکار باشد یا تار کش بران گلہامی رنگارنگ از سوزن درست یا پارچہ کہ بران کنند پس در اینجا استعارہ باشد (اُردو) کردہ باشد زرین اور زرکار</p>
<p>پارو بقول بول چال بحوالہ معاصرین عجم مراد ف بیل کہ بزمنی دوش گذشت اسم جامد فارسی جدید است۔ معاصرین عجم بزبان دارند (اُردو) دیکھو بیل کے دوسرے معنی</p>	<p>پارو بقول بول چال بحوالہ معاصرین عجم مراد ف بیل کہ بزمنی دوش گذشت اسم جامد فارسی جدید است۔ معاصرین عجم بزبان دارند (اُردو) دیکھو بیل کے دوسرے معنی</p>
<p>پاروان اصطلاح۔ بقول اند بحوالہ بالفطری افادہ معنی ظرف و بد پس معنی لفظی این فرہنگ فرنگ بارای موقوف (۱) جوال (۲) پیا لہ شرب آب خورد و (۳) پیا لہ شرب ہم معنی اول مجاز گویند و (۴) معنی آب خورہ و (۵) پیا لہ شرب آب خورد و (۶) پیا لہ شرب ہم معنی اول مجاز صاحب مویذ بد کہ معنی اول نسبت معنی سوم آن کہ جوال ہم برای نقل غلہ و سامان ظرفی گوید کہ آوند شراب را گویند مولف عرض کند کہ است خور و مخفی مباد کہ در فارسی زبان آوند شراب بمعنی ظرف شراب است و این آب خورہ نیامدہ (اُردو) (۱) خرمی۔ دیکھو مرکب است از پار کہ مخفف پارہ است ایرغنج (۲) دیکھو آب خور کے دوسرے معنی و مجازاً بمعنی قدری و دان کلمہ کہ بحالت کسب</p>	<p>پاروان اصطلاح۔ بقول اند بحوالہ بالفطری افادہ معنی ظرف و بد پس معنی لفظی این فرہنگ فرنگ بارای موقوف (۱) جوال (۲) پیا لہ شرب آب خورد و (۳) پیا لہ شرب ہم معنی اول مجاز گویند و (۴) معنی آب خورہ و (۵) پیا لہ شرب آب خورد و (۶) پیا لہ شرب ہم معنی اول مجاز صاحب مویذ بد کہ معنی اول نسبت معنی سوم آن کہ جوال ہم برای نقل غلہ و سامان ظرفی گوید کہ آوند شراب را گویند مولف عرض کند کہ است خور و مخفی مباد کہ در فارسی زبان آوند شراب بمعنی ظرف شراب است و این آب خورہ نیامدہ (اُردو) (۱) خرمی۔ دیکھو مرکب است از پار کہ مخفف پارہ است ایرغنج (۲) دیکھو آب خور کے دوسرے معنی و مجازاً بمعنی قدری و دان کلمہ کہ بحالت کسب</p>

پاروم | اصطلاح - بقول برہان لضم وال (۷۵) ای خرقتہ آلودہ بخون زن حائض و
 و سکون میم رانگی را گویند و آن چرمی باشد و می پاروم کون خرگم شدہ افشار و صاحب
 پین کہ برپس پالان چار وادارند و برپس را مویڈ آورده کہ دوالی را نام است کہ زیر
 چار وادارند و بقول بعض چرمی کہ برپس و م اسپ بود - صاحبان بہار عجم و بحر و اند
 زین اسپ بندند و بر زیر دم اسپ اندازند ہم ذکر این کردہ اند مولف عرض کند کہ
 و این اصح است صاحب رشیدی گوید کہ پالدم اصل است و ماخذ بیان کردہ رشیدی
 مرادف پالدم است کہ تبرکی قشقون گویند درست و پاروم مبدل آن کہ لام بدل شد
 و معنی ترکیبی این ریمان دم یعنی ریمانی کہ در بہرہ راسی مہملہ چنانکہ الوند و اروند و ریمانی
 دم حیوانات کنند چہ پال بمعنی ریمان آمدہ را گویند کہ برای قیام زین قدیم بر پشت اسپ
 صاحب سروری با برہان متفق و گوید کہ عبری و خرو و امثال آن زیر دم قائم کنند و بجای
 ثغر گویند (حافظ شیرازی) و اعطاشہر کون بران رسن پارہ چرمی ہم تاکہ از سختی
 بین کہ چون لقمہ بشہہ می خور و و پارومش رسن در انجا زخم نہ شود (ارو) و بھی
 در از باد این حیوان خوش غلف و فرماید بقول آصفیہ - فارسی - اسم مونث - ساز
 کہ بلام پالدم ہم آمدہ - صاحب ناصری تذکرہ گا وہ قسمہ جوگہوڑے کی دم کے نیچے رہتا
 تعریف بیان کردہ برہان و رشیدی قانع ہے پارہ و دم -
پارٹرو | اصطلاح - بقول انند بھوالہ فرنگ
 و ارستہ می فرماید کہ بند اسپ و گا و خر کہ فرنگ بفتح زای فارسی و سکون دال مطلق
 از مصالح زین و پالان است (حکیم شفاوی)

دوارا گویند مولف عرض کند که (بارزو) بوجه تبدیل مبدل شد به تعمیم مخفی مباد که موحد به بای فارسی	بموحد و زای هوز معنی داروی خاص گذشت زای هوز به زای فارسی بدل میشود چنانکه اسب و
اگر سدا استعمال این بدست آید تو انیم قیاس	اسب - آذیر و آذیر - دیگر همه محققین فارسی زبان
کرد که این مبدل آنست بجا ز که تخصیص معنی	ازین لغت ساکت اند (اگر دو) دوا - مونث -

پارس | بقول بهمان (۱) بسکون ثالت بر وزن معنی فارس که شیراز و توابع آن باشد و صفایان و کرمان و یزد و رانیر گفته اند - صاحب سروری بر ولایت معروف قانع و فزونی که فارس معرب است (سعدی ۵) اقلیم پارس را غم از آسیب و هرنسیت و تاب و سرش بود چو توامی سایه خدا و صاحب ناصری فرماید که تمام ایران موسوم بنام پارس پسر هوشنگ است که بر معنی سوم مذکور است و زبان پارسی منسوب بدوست (حافظ شیرازی ۵) عراق و پارس گرنی بشعر خود حافظ و بیا که نوبت بنداد و وقت تبریز است صاحب موی صراحت مزید کند که در پارس شیراز و سپاهان و کرمان و یزد و داخل است - خان آرزو در سراج گوید که ولایت مشهور که شیراز و السلطنت آنجا است و در قدیم اصطخر بود و عمارت چهل منار که بزعم بعضی منسوب به جمشید و بزعم بعضی بار و شیر بابکان در اصطخر است و پاس بجذوف رانیر آمده به همین معنی آن مخفف پارس است و فارس بکسر رای جمله معرب آن مولف عرض کند موافق قیاس (اگر دو) فارس - بقول آصفیه - فارسی - اسم مذکر (اصل پارس) ملک ایران جس مین شیراز - اصفهان - کرمان - یزد و غیره داخلین -

(۲) پارس۔ بقول برہان نام جانوریست شکاری کوچک از پلنگ و اور ایوز ہم گویند خان آرزو در سراج گوید کہ بد معنی ننت ترکی است مولف عرض کند کہ آن بموحده است (کذا فی لغات ترکی) و این مفسر ش بہ بای فارسی و مبدل آن چنانکہ تب و تب (ارو) یوز۔ بقول آصفیہ۔ فارسی۔ اسم مذکر۔ چیتا۔

(۳) پارس۔ بقول برہان نام پسر ہلپ بن سام کہ اصغر بنا کردہ دوست صاحب ناصری فرماید کہ نام پسر ہوشنگ شاہ مشہور و بنام او ایران تمامی را پارس خوانند خان آرزو در سراج ذکر این کردہ بابرہان متفق مولف عرض کند کہ اسم جاد فارسی زبانت عجمی نیست کہ در وجہ تسمیہ این معنی دوم را دخل باشد و جادارد کہ این را فارسیان بمعنی نگہبان گرفتہ باشند بزیادت رومی مہملہ در لفظ پاس کہ گذشت چنانکہ شاد و شاد و (برآہ و برآہ بمعنی خوبی) و تصدیق تلغث پارسامی شود (ارو) پارس ایک بادشاہ کا نام ہے جو ہوشنگ کا لڑکا تھا جسکے نام سے سلطنت پارس موسوم ہے۔ مذکر۔ صاحب آصفیہ نے بذیل معنی اول اسکا ذکر فرمایا ہے۔

پارسی اصطلاح۔ بقول برہان باربع بلف در رقص و حالت آرو پیران پارسا را صاحب کشیدہ (۱) بمعنی پرہیزگار و دور از ماصی و دائم سروری بمعنی اول قانع و صاحب رشیدی بزرگ و (۲) بمعنی پارس ہم آمدہ جمع آن پاریان است ہر دو معنی نسبت معنی اول گوید کہ مرکب است صاحب جہانگیری ہم ذکر ہر دو معنی کردہ (حافظ از پارس کہ لغتی است در پاس بمعنی حفظ و نگہبانی شیراز) کہ مطرب حریفان این پاری بخوانند و آلف کہ چون لاحق شود افادہ معنی ممالیت کند	
---	--

و معنی ترکیبی حافظ و نگهبان - چه پارسا پاسدا کند خطاست چرا که آن الف در الفاعلی می آید
نفس خواست صاحب ناصری بذکر هر دو معنی که مشتق باشد چنانکه کوشا و نیوشا بخلاف جا
می فرماید که (۳) هم معنی لغت و لفظ پاری است پس صحیح آنست که گوئیم الف برای نسبت است
و فرماید که پارس معنی نگهبانی آمد یعنی چون شهاب که گاهی افاد و معنی فاعلی کند چنانکه در کوشا و
سنگان فریاد کنند فارسیان گویند پارس میکنند نیوشا و گاهی افاد و مصدری کند چنانکه در فرخا
یعنی نگهبانی خانه و حفظ آن از زرد و بیگانه می و پنهان و ترقا و گاهی افاد و معنی صاحب بخشند چنانکه
نمایند - خان آرزو در سراج ما خذ بیان کرده پارسا و میتواند که قلب پارسا باشد که مرکب است
رشدی را که صاحب ناصری هم با آن مشتق از پارس و آری که کلمه نسبت است و این بهتر است
است غلط گوید چه پارس که لغتی است در پاک (بذافانه من فضله سبحانه) و فرماید که در برهان
یا پارس مخفف آنست که یعنی ملک فارس باشد - معنی پاری نیز آورده و گفته که جمع آن پارسان
نه نگهبانی پس صواب آنست که گوئیم ما خود است و این هم غلط - هم از روی لفظ و هم از روی معنی
از پارسه که معنی گدائی است پس برین تقدیر (از وجه غلطی صراحتی نکرده) و فرماید که (۴)
معنی گداخواه بود و بر بر بنیر کار و زاهد بطریق لقب خواجه محمد پارسا که مرید خواجه بهاء الدین
مجازاً اطلاق کرده باشد چنانکه لفظ و در پیش فقیر محمد نقشبند اند قدس الله تعالی سرهما و این لقب
که بر صوفیان و زبایان حضرت همیشه صاحب کمال ایشان از ان قرار گرفت که چون اول بر در
اطلاق کرده می آید بعد از ان مشهور شده باشد دولت سرای حضرت خواجه آمد و دستک زد
و اینکه الف آنرا الفی گفته که افاد و معنی فاعلی کنیز خواجه قدس سره برآمد و احوال پیر سید ایشا

عرض کردند بگو مشتاق زیارت شخصی آمده کینز نفس خود است و همین است پارسا پس صاحب
 مذکور رفته عرض نمود که جوانی پارسا بر دروازه رشیدی چه غلط کرده که این الف را مفید معنی
 استاده حضرت خواجه برون تشریف آورد و پرسید فاعلی گفت و خان آرزو چه جدت پیدا کرد که همان
 که جوان پارسا شما بوده اند از آن روز این لقب الف را مفید معنی صاحب گفت - شک نیست که
 برای خواجه محمد مذکور مقرر شد (انتهی کلامه) فارسیان این الف فاعل را مخصوص با صیغه امر
 مولف عرض کند که خان آرزو ذوق محاوره حاضر کرده اند چنانکه داناکه الف آخر بالفظ و آن
 زبان ندارد از نیاحت ماخذ بیان کرده رشیدی مرکب شد که امر حاضر دانستن است و این
 را غلط می شمارد - صاحب ناصری که محقق این تخصیص برای الفی هم باشد که افاده معنی صاحب
 زبانست نسبت لفظ پارسا صراحت کرده که کند و بدین لحاظ الف آخر (پارسا) ظاهر غیر
 بمعنی نگهبانی بر زبان است و مقوله فارسیان این نمی نماید ولیکن حقیقت آنست که (پارسیدن)
 را هم بسند آن نقل کرده پس اینقدر متحقق که لفظ مصدری بود و در فارسی زبان بمعنی نگهبانی کردن
 پارس بمعنی نگهبانی آمده و عجیبی نیست که پارسین که حالا متروک و عوض آن مخفّش (پاسیدن)
 معنی مخفّش آن باشد یا این مزید علیه آن و خیال بخذف رای همله بر زبان است و از امر حاضر
 اول بهتر از آخر - پس زبانی پارس را مرکب با همین مصدر متروک که پارس بود (پارسا) یادگار
 الف کردند و این همان الف است که بتول در محاوره زبان دانانست (اعلموا یا ایها المحققون)
 خان آرزو افاده معنی صاحب کند پس معنی لفظی این است حقیقت پارسا - پس هر چه صاحبان
 این صاحب نگهبانی باشد و کنایه از کسی که نگهبان رشیدی و ناصری نسبت ماخذ این بمعنی اول

گفتہ اند اصح است و آنچه خان آرزو سخن آرائی **پارسا گرد** اصطلاح - بقول ناصری نام
 کرده است بیج - حالا عرض میشود نسبت معنی دوم شهرست از پارس و معنی ترکیبی آن شهر پارسیا
 بیان کرده برهان که خان آرزو آن را ہم غلط یعنی پرہیزگار ان و پاکان بوده زیرا کہ گرد
 می گوید - صاحب ناصری کہ محقق زبان خود است بمعنی شهر است و بتدریج آنرا تخفیف کردہ
 ذکر آن معنی کردہ و خان آرزو الف نسبت را تسلیم پارسا خواندند و آن نیز حذف کردند و پس گفتند
 فرمودہ پس باشندہ پارس را پارسی و پارسا و از آنجا بودہ (پسا شیر) کہ عربان (پسا میر)
 گفتن غلط نیست نمی دانیم کہ خان آرزو بچہ ہو گفتہ اند و ابوالحارث کنیت او بودہ و ترکی
 این را غلط از روی لفظ و معنی گوید در حالیکہ ارسلان می نامیدند و آخر بدست خلیفہ کشتہ
 لفظاً و معنی صحیح است فائل (اگردو) شد و شیخ روز بہان نقلی فارسی از پسا بودہ
 (۱) پارسا بقول آصفیہ - فارسی - مشتقی - پرہیزگار و از مشتاق معروف است و پسا را معرب
 - نیک - صالح - جہتی - زاہد - پاکدامن - درویش کردہ و پسا خواندند و منسوب بدان چارافسا
 با خدا فقیر (۲) پارسی - بقولہ - فارسی - اسم و فسوی مانند حصائی و محسوی کہ منسوب بہ
 مذکر - آتش پرست - مجوسی - فارس کارہنہ محصاست و آن را احسان نیز خواندہ اند صاحب
 والا (۳) فارسی زبان کا لفظ - مذکر (۴) اند نقلش برداشتہ مولف عرض کند کہ محقق
 پارسا - خواجہ محمد کا لقب جو خواجہ بہار الدین اہل زبان تعریف خوشی نکرد و ترکیب لفظی این
 محمد نقشبند کے مرید اور خواجہ محمد پارسا سے متقاضی آنست کہ پارسا نامی کسی یا پارسیا
 مشہور رہتے - مذکر - این شہر را آباد کرد یا بنا پیش نہاد و بیان

ماخذ ناصری برہر قدم خلاف قیاس فتاقل دیگر پاکدامنی بخت عصمت - زہد -

محققین ساکت حیف است کہ از تعریف مزید **پار سنگ** | اصطلاح - بقول برہان بسکون
این شہر بخشی نہ شد کہ ترکش برہمچو بیان تفوق ثالث بر وزن آبرنگ بمعنی پانسنگ است و آن
داشت (ارو) پار سا کرد - ایک شہر کا نام چیز ی باشد کہ در یک کفہ ترازو نہند تا با کفہ
ہے - مذکر - دیگر برابر شود صاحب سروری ہم ذکر این

پار سال | اصطلاح - بقول اندجوالہ کردہ (مولانا کابتی) بست دوران بر
فرہنگ فرنگ و موید سال گذشتہ را گویند مولف رکوی چرخ چندین سنگ و خاک ہر لیک
عرض کنند کہ پار بمعنی گذشتہ و سال بمعنی پیش آنچہ در میزان حکمت کم نمود از پار سنگ پڑ حنا
پار بمعنی سال گذشتہ مذکور شد مخفف این است رشیدی در مصرع ثانی سند بالابجای (پارنگ)
(ارو) و یکو پار کے پہلے سننے - (پای سنگ) نقل کردہ ذکر (پار سنگ)

پار سائی | اصطلاح - بقول اندجوالہ فرنگ ہم بہمین معنی می کند - خان آرزو و سرمراج
فرہنگ بمعنی عفت و پرہیزگاری مولف عرض می فرماید کہ ظاہرا (پار سنگ) اصل و (پارنگ)
کنند کہ یای مصدری بقاعدہ پارسی بر پار سائی مخفف آنست یا (پار سنگ) تصحیف (پای
زیادہ کردہ اند دیگر ہیج (پہوری) نیست سنگ) مولف عرض کنند کہ (پار سنگ)
جہمی کشی و زندوشی چارہ مرا پڑ پار سائی شدہ بمعنی پارہ بنگ است کہ پار مخفف پارہ
برہر تہو میخوارہ مرا (ارو) پار سائی - بجایش گذشت و ہمین است اصل آنانکہ
بقول آصفیہ - فارسی - اسم مؤنث - پرہیزگاری استعمال (پای سنگ) درست دانند

مقصودشان از مزایای علییه (پاسنگ) است که (فقره) هرگاه آن ملائم حرکات خود متوجه پاس
 آرا پاسی کرده اند و نمی دانند که پاس اصطلاح گشته بنمونه یا نگه از از درول ها و ریزه آرا ام
 (پاسنگ) بمعنی قدم نیست بلکه مخفف پاس است و قرار نماید نقد جان نیز در خطر است "بهار
 پس در کلام کاتبی تصریحی است که در نقل رشیدی نقل نگار و ارسته و خان آرزو در سراج ذکر این
 است بوجه بی خبری از ماخذ (ارو) پاسنگ و مخففش کرده مولف عرض کند که مرکب است
 و یکپار (بار سنج) از همان پارس که ماخذ پارسا است باهای بتوز
 پارسه اصطلاح بقول برهان بر وزن بمعنی منسوب به نگهبانی نفس و مجازاً برای گدائی
 پارچه بمعنی گدائی صاحب سردری گوید که بجهت استعمال اسم جامد فارسی زبان (ارو)
 الف پارسه هم گویند صاحبان جهانگیری و رشیدی گدائی بقول آصفیه - فارسی - اسم مؤنث -
 ذکر این کرده اند صاحب ناصری صراحت میزد فقیری - بیک مانگنا - حاجت خواهی -
 کند که گردش و گدائی و رویشان در بازار پاسی استعمال - بقول اند بجا ال فرنگ
 و در خانه های شهر - و ارسته می فرماید که اهل لغت فرنگ (پارسیان) آتش پرستان را گویند
 این را بمعنی گدائی مطلق نوشته اند و نزد اهل مولف عرض کند که جمع پارس و پارس مرکب
 ایران گدائی هنگامه گیرانست خصوصاً آن از پارس و یای نسبت یعنی منسوب به پارس
 چنانست که این جماعه در عین گرمی هنگامه دست (۱) باشند و پارس و کنایه از آتش پرست
 از کار برداشته بدرویز و پیر و از چنانکه صادق که بعالم جاہلیت آتش را پرستیدن خاصه
 و سبب غیب در دستور العمل سیر صفایان آورده ایشان بود و (۲) زبان فارس (حافظه)

<p>نوبان پارسی گو بخشندگان عمراند پز ساقی بدہ - حاسد - حسد کرنے والا -</p>	
<p>بشارت پیران پارسا را پ (ارو) پارسی</p>	<p>پارکاب اصطلاح - بقول انند و مویہ</p>
<p>(۱) بقول آصفیہ - فارسی - اسم مذکر - گبر - آتش</p>	<p>بمعنی پا در رکاب مولف عرض کند کہ مخففت</p>
<p>پرست - اس کی جمع ہی بقاعدہ ارو پارسی</p>	<p>پا برکاب و پا در رکاب است دیگر پیچ و</p>
<p>ہے (۲) مونت - فارسی زبان -</p>	<p>صراحت این در ملحقات می آید (ارو)</p>
<p>(الف) پارش اصطلاح - الف - بقول انند</p>	<p>و کیہو پا برکاب و پا در رکاب یہ اسکا مخففت</p>
<p>(ب) پارشک بحوالہ فرہنگ فرنگ بسکون</p>	<p>پارکاب برواشستن مصدر اصطلاحی -</p>
<p>رای جملہ دشین مجسمہ مہی یوزو پلنگ و ب بقول بھر معنی سواری کردن صاحب انند</p>	<p>بہ رای زودہ دشین مفتوحہ رسکون کان تازی</p>
<p>(۱) معزز و موقر و (۲) دلیر و شجاع و (۳) سنی</p>	<p>شدن مولف عرض کند کہ مخففت (برداشتن</p>
<p>حاسد ہم مولف عرض کند کہ الف مبتدل پار</p>	<p>پا برکاب) است موافق قیاس (ارو)</p>
<p>کہ بہ سین مہلہ گذشت ہچون کستی و کشتی و (ب) بہ</p>	<p>پا برکاب ہوتا - گھوڑے پر سوار ہونا -</p>
<p>تعظیم چنانکہ ماتک و بابک مجاز آن بہ معنی دوم</p>	<p>سواری کرنا -</p>
<p>و معنی اول مجاز مجاز و لکن برای معنی سوم گات</p>	<p>پارکابی اصطلاح - بقول بھر معنی مقداً</p>
<p>تحقیر گریم کہ حاسد ہم دلیر و ذلیل است (ارو)</p>	<p>قبیل صاحب انند بحوالہ غیاث ہمزایش</p>
<p>(الف) و کیہو پارس (ب) (۱) معزز - موقر -</p>	<p>گوید کہ پا یعنی ذلیل و خوار و زبون است</p>
<p>عزت مند - صاحب عزت (۲) دلیر و شجاع (۳)</p>	<p>اور کابی بھتوچہ خورد مولف عرض کند کہ از</p>

تعریف ماخذ بر نخورده از نیجاست که بسوی در نیجا همین قدر کافی است که اگر سزا استعمال
 رکابی و طبقه خورد رفت معنی لفظی این پامی به کاف عربی بدست آید این را مبدل آن
 بدون برکاب (حاصل بالمصدر) و از نیکه و اینم چنانکه کند (اُردو) و یکپو پارگین -
 پا برکاب بدون در آئی و دقیقه می شود **پارگی** اصطلاح - بقول برهان و سروسر
 فارسیان کنایه این را معنی مقدار قلیل استعما بسکون ثالث دکان فارسی به تختانی رسیده
 کردند و دیگر هیچ معاصرین عجم ماخذ بیان کرده (۱) تمبکی را گویند صاحب ناصری ذکر این
 ما را پسند کنند که موافق ذوق زبان شان است بحواله برهان کرده گوید که نیافتیم صاحب جامع
 (اُردو) قلیل مقدار - موثث - ذکر این کرده میفایید که (۲) محیل و حمله گروا زبانی
پارگین اصطلاح - بهار (مطبوعه نو لکهنو) بقول ساکت صاحب سدید متفق با برهان
 ذکر این کرده از معنی ساکت و بر نقل سند مذکور موثث عرض کند که مبدل پارگی که بوقده
 اکتفا می کند و در نسخه دیگرش بکاف فارسی بجایش گذشت چنانکه اسب و اسب معنی
 یعنی ناودان و جائی که آب نساله و آب گنده و درم این مجاز معنی اول (اُردو) (۱) تمبکی -
 جمع شود (۲) تشنه گرمیری مبین در پا موثث - و یکپو پارگی کاخبر (۳) (۲) حیل
 کین پاره میدانی بسوی کوثر آئی و موثث باز بقول آصفیه مکار - فریبی - و غا باز متفتنی -
 عرض کند که همان پارگین است که می آید و در **پارگین** اصطلاح - بقول برهان با کاف
 شعر طهوری هم استعمال همان پارگین به کاف فارسی بر وزن استین (۱) گوی را گویند که آنها
 فارسی است صراحت کامل بجایش کنیم کثیف و چرگین همچو زیر آب حمام و ملطخ و امثال

آن بد انجا رود و (۲) آب گندہ و بد بوی را اہل زبان بر معنی اول قناعت کردہ اند و بد
 نیز گفتہ اند و معرب آن فارقین است صاحبان مبتدل پارگین بوحدہ باشد چنانکہ تب و
 جہانگیری و ناصری و جامع بر ذکر معنی اول قانع تب و ذکر معنی دوم غیر از برہان کسی نگرد
 (حکیم سنائی ^۱) گرچہ سوی صورتیان گاہ شکل و لیکن آنہم موافق قیاس است اگر در کلام
 زیر تک خامہ چو دین است دین و نیک و راست کمال اسمعیل عطف پارگین بر حیوان گیریم
 کہ و اند خود و چشمہ حیوان زخم پارگین ^(۱) کمال معنی دوم حاصل می شود و اگر بر (چشمہ
 اسمعیل ^۲) اگر با تو دشمن تو زندان ہمسری و حیوان (عطف قرار دہیم معنی اول
 باشد حدیث چشمہ حیوان و پارگین و صاحب معلوم می شود کہ ہمین یک شعر کہ در عطف
 مویید ہذا کہ ہر دو معنی بحوالہ فنیہ می فرماید کہ چہرہ ^۳ و پہلو دارد و برہان را بر معنی دوم رجوع
 کہ چون عرض بزرگ است و در زستان آب دروی و از آنکہ (پارگین) بوحدہ اصل است و معنی دوم
 جمع کنند و اکثر در ولایت ما در اہل النہر یافتہ میشود این دران یافتہ نمیشود و ضرورتی ندارد کہ دنیا
 خان آرد و در سراج بذر کنی اول و قول برہان گوید قاشمش کنیم سکوت دیگر محققین ہم متقاضی این
 کہ خطاست و صحیح بہ بای موحدہ است یعنی نجاست است (آرد و) (۱) و یکہو پارگین کے دیگر
 آو و چنانکہ گذشت مولف عرض کن کہ محققین معنی (۲) گندہ پانی - مذکر -

پارلمنت بقول رہنما بحوالہ سفرنامہ ناصرالدین شاہ قاجار جلسہ یا مجلس اراکین سلطنت
 صاحب بول چال بحوالہ مسامرین عجم این را (پارلمنتو) نوشتہ مولف عرض کند کہ مقرر
 است از لغت انگلیسی زبان بہ تبدیل تہا ہی ہندی بہ فوقانی دیگر بیچ (آرد و) پارلمنت

بقول آصفیہ - انگلش - اسم موصوف - موجدین قانون - قانون بنانے والوں کی جماعت
تجزان قانون - اراکین ملک و ملت و مختاران رعایا کی مجلس - مجلس وزراء و امرا - پابجالی

(الف) پارنچ | اصطلاح - بقول برہان (دست رنج) و الملاق آن بر مطلق اجرت حتی کہ
بر وزن آرنج زری باشد کہ بر شاعران و بر انعام مطربان و صلہ شاعران مجاز است
مطربان و امثال ایشان و ہند تا و حش و بالفظ دادن و کشیدن مستعمل (میر خسرو)
و میہانی حاضر شوند و زری را نیز گویند کہ اگر افشاخم ہزاران کان و گنجت پو نباشد نیم
باجرت قاصدان و ہند - صاحب جہانگیری پای رنجت پو صاحب بحر نقلش کردہ - خان
بر معنی اول الذکر قانع (نظامی) مفتی را آرزو در سر کج متفق اللفظ بانا صری مولف
کہ پارنچی بدادی پو بہر و ستان کم از گنجی ندادند عرض کنند کہ ما ہم تخصیص را نمی پسندیم و با
صاحب سروری (بذکر معنی اول بحوالہ فرہنگ) تقیم اتفاق داریم (پای رنج) مزید علیہ
گوید کہ بخاطر این ضعیف میرسد کہ آن زر گنجی این است و ہر دو یکی است و -----
و ہند کہ بجائی فرستند مثل قاصد و پیک و (ب) پارنچ دادن ہر دو معنی واحد
و امثال ایشان را نیز پارنچ توان گفت (ج) پارنچ کشیدن است کہ مخفف
صاحب رشیدی گوید کہ بقول سامانی مطلق (پارنچ پیش کشیدن) است و بہ نسبت
(پامزد) است و تخصیصی ندارد و صاحبان (ب) معزز (نظامی) بفرمودہ تماشہ
ناصری و جامع بارہان شفق بہار گوید کہ رقیبان گنج پو کشند از پی میہان پای رنج و
انہم عوص منعت پای کسی و ہند مقابل (اردو) (الف) و ہر دو پیہ یا معا و صلہ قدم

جو مہمان وغیرہ کو دیا جائے۔ نذر (ب و ج) یعنی (۱) ظرافت و (۲) ناملاتم و ناگوار
پارنج وینا۔ پارنج پیش کرنا۔
پارنجن | اصطلاح۔ بقول برہان بروزن گند فارسی زبان ذکر این نکر و موقت عرض
میل طلائئ باشد کہ در پای کنند و آنرا بعربی کنند کہ این مبتدل (بارندگی) است کہ
غلام گویند صاحب جهانگیری یا (پارنجن) بہ مودہ گذشت و آن حاصل بالمصداق
این را مرادفش گوید و (پارنجن) ہم بہین باریدن چنانکہ تب و تب و کنا یہ از معنی
معنی می آید صاحبان رشیدی و سرور می و بحر سوم و بہین اصل است و معنی چہارم مجاز
ہم ذکر این کردہ اند۔ خان آرزو و در سراج آن و برای معنی اول و دوم طالب سند
می فرماید کہ (ابر نجن) اصل است و اوجین می باشیم کہ موافق قیاس نیست و معاصرین
متعیر آن یا برعکس۔ موقت عرض کنند کہ ما ہم ہم بر زبان ندارند (آر و و) (۱) ظرافت
حقیقت این بر (ابر نجن) بیان کردہ ایم دل لگی۔ موقت (۲) ناملاتم۔ ناگوار (۳)
آن عام است برای دست و پا و این ویکو باران (۴) شبنم۔ ویکو ایشک۔
مخصوص برای پا و ظاہر این مختلف (پارنجن) پارو | اصطلاح۔ بقول برہان با و او
بحدت مودہ و یا می کشائی و خصوصیت بالظاہر بقول بروزن جادو (۱) پیرہ زال و
ہم نباشد (آر و و) پاریب۔ نکر ویکو پارنجن زن پیر و (۲) بیل مانند می از چوب کہ
پارندگی | اصطلاح۔ بقول انشد بحوالہ بدان برت برو بند صاحب جهانگیری
فرہنگ فرنگ بفتح رانی ہمد و کسر کات فارسی نہ کر معنی اولیٰ بصراحت معنی دوم بیفرماید

کہ سرگین اسپ و امثال آن را ہم بدان	و اسم فاعل ترکیبی بمعنی دوم و چهارم و پنجم - و
کشند صاحب سروری بر ذکر معنی دوم	نسبت معنی سوم عرض می شود که طرز بیان
قانع و معنی اول را ترک فرموده صاحب	رشدی این معنی را متعلق باین کرد و نظر بسبوت
ناصری با صاحب جهانگیری متفق و صاحب	همه محققین اهل زبان تسامحش خیال می کنیم
رشدی بذکر معنی اول گوید که (۳) بگویت	که مقصودش از (پارو) است - مخفی مباد که
از بلوکات قزوین و بقول بهار معنی (۴)	ذکر معنی چهارم و ارسته کرده و صاحبان بهار
چوبی که بدان پای اسپ از گاه پاک کنند	عجم و بجز نقلش بر داشته اند اگر چه موافق قیاس
از عالم جاروب صاحبان بجز و ارسته	می نماید ولیکن سند استعمال پیش نشد و معاصرین
همزبانش صاحب رہنما بحواله سفرنامه ناطق	عجم بر زبان ندارند بدون سند تسلیمش نمیکنیم
شاه قاجار (۵) چوبی را گفته که بدان کشتی	و بمعنی پنجم فارسی جدید معاصرین عجم و انیم و
می رانند - خان آرزو در سراج متفق با بر	و موافق قیاس است که این چوب از
در هر دو معنی و صاحب جامع بذکر هر دو معنی	پای خود آب را می روید و کشتی را می راند
یا برهان اتفاق دارد و در معنی دوم بر سیل	(ارو) (۱) بدهی عورت - موتث (۲) دیکهو
مانند چوبی معرود قانع مولف عرض کند پاچه (۳)	قزوین کا ایک شهر (دیکهو پارو)
که بتحقیق ما (پاروب) اصل است اسم	(۴) و مختصری لکڑی جس سے گھوڑے
مفعول ترکیبی بمعنی روبیده شده از پا و	کے سمون کو کچرے کوڑے سے صاف کریں
کنایه باشد با پیر زال که معنی اول است	موتث (۵) دیکهو سیل کے دوسرے معنی -

<p>پارو بقول رشیدی (۱) بمعنی زن پیرو (۲) بمعنی پارو است که (۱) زن پیرو (۲) سیل بلوکسیت از نزدین مولف عرض کند که دیگر همه چو بین باشد صاحب جهانگیری همزبانش و صاحب محققین فارسی زبان ازین ساکت اگر سند رشیدی این را مرادف پارو گفته که بجایش استعمال معنی اول پیش شود این را مزید علیہ گذشت بمعنی سیل چو بین که برف بدان رو بند (بارو) و اینم بمعنی اول و نسبت معنی دوم و بقول بعض (۳) چیزی که دست دراز دارد و هم برای معنی اول خیال ما این است که رشیدی که رو بند و بپا ایستاده جابرو بد و مطلق جابرو (پارو) را (پارو) نوشته که بهین هر دو معنی نیست چنانکه بعضی گمان برده اند - صاحب گذشت و اگر سند استعمال بدست آید تو انیم قیاس سروری بر معنی دوم قانع بصراحتی که صاحب کرد که قلب بعض باشد (ارو) و یکپارو رشیدی کرد و صاحب ناصری همزبان بران کے پہلے اور دوسرے معنی - و بصراحت معنی دوم گوید که بدان برف و</p>	<p>پارو بقول رشیدی (۱) بمعنی زن پیرو (۲) بمعنی پارو است که (۱) زن پیرو (۲) سیل بلوکسیت از نزدین مولف عرض کند که دیگر همه چو بین باشد صاحب جهانگیری همزبانش و صاحب محققین فارسی زبان ازین ساکت اگر سند رشیدی این را مرادف پارو گفته که بجایش استعمال معنی اول پیش شود این را مزید علیہ گذشت بمعنی سیل چو بین که برف بدان رو بند (بارو) و اینم بمعنی اول و نسبت معنی دوم و بقول بعض (۳) چیزی که دست دراز دارد و هم برای معنی اول خیال ما این است که رشیدی که رو بند و بپا ایستاده جابرو بد و مطلق جابرو (پارو) را (پارو) نوشته که بهین هر دو معنی نیست چنانکه بعضی گمان برده اند - صاحب گذشت و اگر سند استعمال بدست آید تو انیم قیاس سروری بر معنی دوم قانع بصراحتی که صاحب کرد که قلب بعض باشد (ارو) و یکپارو رشیدی کرد و صاحب ناصری همزبان بران کے پہلے اور دوسرے معنی - و بصراحت معنی دوم گوید که بدان برف و</p>
<p>پارو اصطلاح - بقول انند بھوالہ فرنگ سرگین پاک کنند - وارسته گوید که (۴) چوبی فرنگ بر وزن تار ساز بمعنی کفش و پافزار لفت که بدان پای اسپ پاک کنند بهار همزبانش عرض کند که دیگر می از محققین اہل زبان ذکر صاحب بحر همزبان بهار و صاحب موید بر معنی این نکر و رواز بقول برهان بمعنی خدمتگار زن دنیا اول قانع - خان آرزو در سراج نوکر معنی می آید پس معنی مجاز این خدمتی پای و کنایہ از اول و دوم کرده همزبان ناصری مولف کفش و پافزار (ارو) و یکپارو - عرض کند که اسم فاعل ترکیبی است بمعنی چیزی</p>	<p>پارو اصطلاح - بقول انند بھوالہ فرنگ سرگین پاک کنند - وارسته گوید که (۴) چوبی فرنگ بر وزن تار ساز بمعنی کفش و پافزار لفت که بدان پای اسپ پاک کنند بهار همزبانش عرض کند که دیگر می از محققین اہل زبان ذکر صاحب بحر همزبان بهار و صاحب موید بر معنی این نکر و رواز بقول برهان بمعنی خدمتگار زن دنیا اول قانع - خان آرزو در سراج نوکر معنی می آید پس معنی مجاز این خدمتی پای و کنایہ از اول و دوم کرده همزبان ناصری مولف کفش و پافزار (ارو) و یکپارو - عرض کند که اسم فاعل ترکیبی است بمعنی چیزی</p>
<p>پاروب بقول برهان بر وزن جابرو که رو بنده است پارو و بپا و کما یہ باشد و</p>	<p>پاروب بقول برهان بر وزن جابرو که رو بنده است پارو و بپا و کما یہ باشد و</p>

این اصل است و پارو کہ بدون موحده اہل زبان است تو انیم گفت کہ مبدل پارو بہ
 گذشت محقق این و ہر چہار معانی بالا موافق باشد چنانکہ تبکو بہ و تبکو ت و تخصیص معانی
 قیاس و صراحت بر (پارو) ہم گذشت بالا بیج تعجب خیز نیست کہ از بعض تبدیلات
 (اردو) (۱) بڈہی عورت - موتھ (۲) ہمین گونہ عمل بنظر آمدہ (اردو) (۱) دیکھو
 لکڑی کا ڈنڈا - مذکر - جس سے برف اور میلا پارو بہ کے پہلے معنی (۲) دیکھو پارو کے تیسرے
 صاف کرتے ہیں (۳) وہ جھاڑو جس کو ایک معنی (۳) دیکھو پارو کے دوسرے معنی -
 لکڑی کا دستہ ہوتا ہے جس سے کھڑے ہو کر پارو وون بقول انند بھوالہ فرہنگ فرنگ
 جھاڑو دیتے ہیں - موتھ (۴) وہ لکڑی غلہ را اور ہوا افشاندن مولف عرض کند کہ
 جس سے گھوڑن کے سمون کا میل اور کچرا دیگر ہمہ محققین فارسی زبان عموماً و محققین مصفا
 پاک و صاف کریں - موتھ - فرس خصوصاً ذکر این نکر وہ اند اگر سند استمال
 پاروت اصطلاح - بقول رشیدی معنی این بدست آید تو انیم قیاس کر د کہ اسم این
 (۱) زن پیر (۲) نام بلو کیست از بلوکات مصدر پارو است کہ بمعنی میل مانند می از
 قزوین صاحب جامع بذکر معنی اول گوید (۳) چوب گذشت کہ بدان برف برو بند و آن
 بمعنی میل مانند چوبی ہم مولف عرض کند کہ چوبی است کہ سرش پہن باشد و مشابہ این
 خیال ما این است کہ همان پارو بہ را کہ آگہ دیگر ہم کہ در پہنائی سرش سوراخ ہا و
 بموحده آخر گذشت کا تبین تصحیفاً بہ فوتانی مزارعین آن را بدست گیرند و بوسیله سپریش
 تخرہ نوشتہ اند یا باعتبار صاحب جامع کہ محقق غلہ را اور ہوا بروارند و خس و غاشاکش از

سوراجہامی ریز و غلّہ خالص و ران باقی غلّہ کو پتی کے ذریعہ سے ہوا میں کھرے
 می ماند کہ آنرا در انبار خالصہ می اندازند سے پاک کرنا۔
 و پس از ان بہین کار کنند و لیکن فارسیان پار و زون | مصدر اصطلاحی۔ بقول
 این را پار و نہ گفتہ اند بلکہ پاشینی نام کرده اند روزنامہ بحوالہ سفرنامہ ناصرالدین شاہ
 چنانکہ گذشت یکی از معاصرین عجم کہ طہرانی است قاجار کشتی را روان کردن مولف
 تصدیق این مصدر می کند و می فرماید کہ پار و عرض کند کہ موافق قیاس است کہ پار و
 مرکب است از پار و ب و علامت مصدر و ت بمعنی چوبی گذشت کہ بدان کشتی می رانند
 اصل این مصدر (پار و بیدن) بود بمعنی روبیدن (اُردو) ناو چلانا۔
 غلّہ از پای ستوران کہ عادت کاشتکاران است پار و لہ | اصطلاح۔ بقول انند بحوالہ
 کہ خوشہ های غلّہ را بر زمین فرش کنند و در گاو و اڑا فرہنگ فرہنگ بضم ر ای مہملہ و فتح لام
 بالای آن بدفعات می رانند تا از لکد کوب و سکون های ہو ز بمعنی تراشہ و لات زن
 شان و آنہ از خوشہ ہا جدا شود و سوتیان بہین و خود فروش و بدلہ باز و نقال مولف عرض
 را بہ تخفیف موحدہ و تحتانی پار و دن ہم گویند کند کہ معاصرین عجم بزبان ندارند و دیگری
 و بہین است زبان و اصطلاح زبان و ہر گاہ از محققین فارسی زبان ذکر این نکرد اگر سند
 آن غلّہ را بلا پاشینی بردارند و در ہوا از خس و خاشاک استعمال بدست آید اسم جامد فارسی زبان نیم
 پاک کنند این را ہم مجاز پار و دن میگویند (اُردو) و گینچ (اُردو) مسخرہ۔ و یکہوا لواط۔

پارہ | بقول برہان و سروری و جہانگیری و رشیدی و ناصری و وارستہ بردون

چارہ (۱) مسروفتست کہ در مقابل درست باشد و عبرتی قطعہ خوانند بہار بر قدری از
چیزی قانع و صاحب بول چال بجوالہ معاصرین عجم ہم ذکر این کردہ - خان آرزو
در سراج گوید کہ قطعہ از چیزی است مولف عرض کند کہ اسم جادہ فارسی زبان است
و پار کہ بہین گذشت مخفف این (اُردو) پارہ - بقول آصفیہ - فارسی - مذکر - ٹکڑا - ریزہ -
(۲) پارہ - بقول برہان و جہانگیری و رشیدی و ناصری و وارستہ و بہار و سراج بمعنی
گزر آہنیں (مسعود سعد سلمان ۷) بری را کونستہ پارہ دلی را دوختہ رو بین و
سری را خار و خس بالین تنی را خاک و خون بستر مولف عرض کند کہ این را ہم
اسم جادہ فارسی زبان و انیم (اُردو) آہنی گرز - صاحب آصفیہ نے گرز پر فرمایا ہر
فارسی - اسم مذکر ایک ہتھیار کا نام جو سر پر پارا جاتا اور اوپر سے موٹا ہوتا ہے -
(۳) پارہ - بقول برہان و سروری و رشیدی و ناصری و بہار بمعنی رشوت (عنصری
۷) ہر آنجا کہ پارہ شد از در درون پڑ شود استواری در وزن برون پڑ (سونی
۷) تاضی دعویٰ مرا نشنود پڑ تا نبرم سوی ز نش پارہ کیر پڑ (مولوی معنوی ۷)
مکن ای دوست ز جور این دلم آزدہ مکن پڑ جان پی پارہ بگیر و جگر م پارہ مکن پڑ
وارستہ گوید کہ (پارہ خوار) بمعنی رشوت خواری آید - خان آرزو در سراج می فرماید
کہ معنی سوم و چارم نزدیک بہم مولف عرض کند کہ تحفہ چیزی دیگر است و رشوت
چیز دیگر فارسیان این را پارہ ازان گفتند کہ قدری می آید از مقدار مقصود یعنی
کاری و پولی کہ متعلق از مقدمہ باشد گویا پارہ آن را بہ حاکم می دہند برای کامیابی خود

ہمین است وجہ تسمیہ این کہ محاصرین عجم تصدیق این می کنند و بارہ بہ موعده ہم گذشت کہ مبدل این است چنانکہ تپ و تب (اُردو) رشوت - موتث - ویکھو بارہ کا نمبر ۱۳ - (۴) پارہ - بقول برہان و سروری و جہانگیری و رشیدی و ناصری و سراج بمعنی تحفہ و تبرک (ناصر خسرو) بہ از نیکو سخن چیزی نیابی پُر کہ ز می وانا بری بر رسم پارہ پُر مولف عرض کند کہ بلحاظ مقدار می قلیل کہ اکثر برای تحفہ می باشد فارسیان این را بدین اسم موسوم کردند (اُردو) تحفہ - ویکھو ارسال -

(۵) پارہ - بقول برہان و سروری و جہانگیری و رشیدی و ناصری و سراج نوعی از علما باشد کہ بشکر پارہ مشہور است (ناصر خسرو) پندی بفرہ چونند بشنو پُبی عیب چو پارہ سمرقند پُر مولف عرض کند اسم جامد فارسی زبان و مجاز معنی اول است یعنی پارہ از شکر (اُردو) شکر پارہ بقول آصفیہ (اُردو) اسم مذکر - ایک قسم کی مہائی جو بہ شکل مربع پارہ پارہ ہوتی ہے - شکر برگ - شکر پرہ - فارسی میں صرف پارہ ہی کہتے ہیں (بحرہ) واہ کیا یار کے ہونٹوں کی مین تعریف کردن پُر جان پیاری نہیں جس سے وہ شکر پارہ میں پُر (۶) پارہ - بقول برہان و جہانگیری و رشیدی و ناصری و سراج بمعنی پریدن و پرواز کردن (حکیم سنائی و رصف اسپ) گر بہ پڑدہ پرہامی بود پُر پارہ او بدست و پامی بود پُر مولف عرض کند کہ طرز بیان محققین بالا خوب نیست مقصود شان از پرواز است و پارہ بذمعنی اسم جامد فارسی زبان و ہمین است اسم مصدر پاریدن کہ می آید بخذف ہامی ہوز (اُردو) پرواز - ویکھو پار کے چوتھے معنی -

(۷) پارہ - بقول برہان و ناصری جزو رائیہ گویند چنانکہ سی جزو قرآن راسی پارہ گویند (مولوی معنوی ۷) سی پارہ بکثرت در چلہ شدی پوسی پارہ منہم ترک چلہ کن پوز (اولہ ۷) آن قبلہ مشتاقان ویران نشود ہرگز پوز و ان مصحف خاموشان سی پارہ نخواہد شد پوز خان آرزو در سراج گوید کہ بعد نوشتن معنی قطعہ بمعنی جزو نیز سہواست مولف عرض کند کہ در پارہ چہیزی و جزو کتابی فرق بین است خان آرزو غور نکرد موافق قیاس و مجاز بمعنی اول باشد (اردو) پارہ بقول آصفیہ جزو حصہ - مذکر -

(۸) پارہ - بقول برہان نادوشیزہ را ہم گویند کہ دختر بی بکارت باشد - خان آرزو در سراج بذکر این گوید کہ اغلب کہ بد بمعنی مجاز باشد مولف عرض کند کہ استعمال این بمعنی بدون ترکیب از نظر مانگداشت و بد بمعنی (خام پارہ) تو ان گفت کہ محاصرین عجم دختری را گویند کہ قبل از بلوغ بکارتش زائل شدہ باشد پس نادوشیزہ و بی بکارت را پارہ گفتن اگر چہ موافق قیاس است ولیکن محتاج سند باشد کہ محققین اہل زبان ازین ساکت اند و برای قول برہان غیر از سند (خام پارہ) کہ زبان سوقیان است سندی دیگر بدست نیامدہ (اردو) وہ لڑکی جس کی بکارت زائل ہو گئی ہو - موتث -

(۹) پارہ - بقول برہان یعنی زادہ ہم چنانکہ گویند (مخدوم پارہ) یعنی مخدوم زادہ - صاحب ناصری ذکر این بحوالہ برہان کردہ گوید کہ ماین را در فرہنگ ہانیا فیم - خان آرزو در سراج بذکر این گوید کہ اغلب کہ مجاز باشد چنانکہ مہ پارہ مولف عرض کند کہ (مخدوم پارہ) کنایہ باشد و استعمال این ہم بدون ترکیب نیاید و (مہ پارہ) متعلق بد بمعنی نباشد بلکہ

متعلق بمعنی اول است فتاقل (اُردو) لڑکا - مذکر۔

(۱۰) پارہ - بقول برہان و جہانگیری و رشیدی و ناصری بزبان رومی نرسی است کہ درہمان ولایت راج صاحب سروری گوید کہ قسمی از درم است در بلاد روم و بقول ناصری باندک مایہ ہا (فصولی ۷) اکثر سپران شہر بغداد و پڑکانند نہان و آشکارہ پڑکونیکہ از ان درست تر نیست پڑ یا شد بد و پارہ یا سہ پارہ پڑخان آرزو در سراج گوید کہ لغت رومی است مولف عرض کند کہ فارسیان این لغت رومی را ہم بزبان دارند و ہمین سکہ در بغداد و راج است و کم کم در ایران ہم چنانکہ معاصرین عجم گویند (اُردو) پارہ ایک رومی سکہ کا نام ہے جو مثل درم کے کم قیمت ہے جیسے ہند میں دوائی اور چوائی - مذکر۔

(۱۱) پارہ - بقول برہان و جہانگیری و سراج ہندی سیاب را گویند مولف عرض کند کہ چون فارسیان استعمال این بطور تفریس نمی کنند ضرورت بیان این نہ داشت ولیکن بعضی از معاصرین عجم گویند کہ در لغات ہندی بalf آخر است و فارسیان بہ ہای ہوز آخرہ بزبان دارند و اللہ اعلم بحقیقۃ الحال (اُردو) پارہ - بقول اصفیہ - ہندی - اسم مذکر - دہات کا نام - زریق - سیاب -

پارہ اُردو	اصطلاح - بقول برہان یا تہرہ و آزا بقدر گندی از خمیر سازند و پزند
بalf کشیدہ وہ وال بی نقطہ زودہ آتش	صاحبان سروری و رشیدی و ناصری
اُردی است کہ با دواج شہرت دارد	ہم ذکر این کردہ - خان آرزو در سراج

<p>گوید که صاحب رشیدی که این را مخصوص به فقر کرده بیجاست مولف عرض کند که صاحب مویدهم برای تائید فضلاء و محترمان این تخصیص کند و معنی ترکیبی این موافق قیاس و کنایه باشد (اردو) و بگوید اوج - بعض مقامات - مذکر -</p>	<p>پاره چایا اصطلاح - بقول رهنما بحواله سفرنامه ناصرالدین شاه قاجار معنی بعض مقامات و بعض مساکن مولف عرض کند این موافق قیاس که معنی حقیقی است و موافق قیاس (اردو) بعض مقامات - مذکر -</p>
<p>پاره تن اصطلاح - بقول وارسته (۱) خویش و نزدیک که حکم پاره تن دارد و مانند (۲) جزو تن (مخلص کاشی) نماید بکار کند که موافق قیاس و اسم فاعل ترکیبی است پاره تن روز احتیاج بکشی شانه یا دطره (مفید بلخی) ایرت که بشب خیزی او شمشاد می کند (میرنجات ۵) درجه هر که هست دشمن تست و غیر کونت که پاره تن تست و صاحبان بهار عجم و بحر بزمیان وارسته و صاحب اند نقل نگار بهار مولف رشوت خوار -</p>	<p>پاره چایا اصطلاح - بقول رهنما بحواله سفرنامه ناصرالدین شاه قاجار معنی بعض مقامات و بعض مساکن مولف عرض کند این موافق قیاس که معنی حقیقی است و موافق قیاس (اردو) بعض مقامات - مذکر -</p>
<p>پاره دادن اصطلاح - بقول بحر معنی رشوت دادن مولف عرض کند که موافق قیاس و متعلق معنی سوم پاره که گذشت معنی حقیقی (اردو) رشوت دینا -</p>	<p>پاره چایا اصطلاح - بقول رهنما بحواله سفرنامه ناصرالدین شاه قاجار معنی بعض مقامات و بعض مساکن مولف عرض کند این موافق قیاس که معنی حقیقی است و موافق قیاس (اردو) بعض مقامات - مذکر -</p>

<p>پارہ ووزر اصطلاح - بقول انند بھوالہ فرہنگ فرنگ (۱) آنکہ جامہ ہای کہنہ و ورید را ووزو (۲) بمعنی خیمہ ووزر مولف عرض کند کہ معنی اول حقیقی و موافق قیاس بمعنی دوم مجاز آن (اسم فاعل ترکیبی) (آرو) (۱) وہ شخص جو پہٹے پر اسنے کپڑون کو پیوند لگائے ہیں - مذکر -</p>	<p>پارہ ووزر اصطلاح - بقول برہان با پارہ زرد اصطلاح - بقول برہان بفتح زامی نقطہ دار و سکون را ووال بی نقطہ پارچہ زردی باشد کہ یہودان برای امتیاز بر دوش جامہ ووزند و آنرا بعرنی غیار و غیارہ خوانند - صاحب رشیدی بذکر این گوید کہ این را بعرنی عسلی گویند صاحب سرور ہم این را آورده (خاقانی ۵) گردون یہود یا نہ بکتف کبود خویش پوز آن زرد پارہ بین کہ چہ عمدا بر انگند پوز صاحب ناصری ہمزبانش - خان آرزو و سراج گوید کہ این سراج بذکر این بروزن لالہ راز گوید کہ بمعنی</p>
<p>پارہ کار اصطلاح - بقول برہان با پارہ زرد اصطلاح - بقول برہان بفتح زامی نقطہ دار و سکون را ووال بی نقطہ پارچہ زردی باشد کہ یہودان برای امتیاز بر دوش جامہ ووزند و آنرا بعرنی غیار و غیارہ خوانند - صاحب رشیدی بذکر این گوید کہ این را بعرنی عسلی گویند صاحب سرور ہم این را آورده (خاقانی ۵) گردون یہود یا نہ بکتف کبود خویش پوز آن زرد پارہ بین کہ چہ عمدا بر انگند پوز صاحب ناصری ہمزبانش - خان آرزو و سراج گوید کہ این سراج بذکر این بروزن لالہ راز گوید کہ بمعنی</p>	<p>پارہ کار اصطلاح - بقول برہان با پارہ زرد اصطلاح - بقول برہان بفتح زامی نقطہ دار و سکون را ووال بی نقطہ پارچہ زردی باشد کہ یہودان برای امتیاز بر دوش جامہ ووزند و آنرا بعرنی غیار و غیارہ خوانند - صاحب رشیدی بذکر این گوید کہ این را بعرنی عسلی گویند صاحب سرور ہم این را آورده (خاقانی ۵) گردون یہود یا نہ بکتف کبود خویش پوز آن زرد پارہ بین کہ چہ عمدا بر انگند پوز صاحب ناصری ہمزبانش - خان آرزو و سراج گوید کہ این سراج بذکر این بروزن لالہ راز گوید کہ بمعنی</p>

<p>معشوقی که دل را پاره پاره سازد و فرماید (میرچی شیرازی ۷) که او امتلا می غصه مکش که این مجاز است مولف عرض کند که اهل حرص را پاره پاره غم ز کمر ترک اسم فاعل ترکیبی است یعنی معشوقی که پاره پاره کردن دل کار اوست و بقاعده فارسی که موافق قیاس است (ارو) بهت چو پنهان همان وزن لاله زار صحیح است اگر نظامی حصه - مکر - قدر قلیل -</p>	<p>استعمال این با صافیت های موز کرده و تشبیه</p>
<p>اصطلاح - بقول برهان بر وزن پار یاب (۱) زراعتی که با آب رودخانه و مثلاً آن مزروع شود و صاحب جهانگیری گوید که استعمال نظامی اعتراض بر برهان کرد (پار یا و) هم گویند و فار یاب و قار یا و هم (ارو) معشوق - مذکر - صاحب سرور می نماید که فار یاب معرب این</p>	<p>اوست و لغت حیف است از ناصری که از قوا عدزبان خود خبرنداشت و با اعتماد آن مزروع شود و صاحب جهانگیری گوید که استعمال نظامی اعتراض بر برهان کرد (پار یا و) هم گویند و فار یاب و قار یا و هم (ارو) معشوق - مذکر - صاحب سرور می نماید که فار یاب معرب این</p>
<p>پاره کردن استعمال - یعنی چاک کردن صاحبان رشیدی و موید هم ذکر این کرده اند است و حصه حصه کردن هم (ظهوری ۷) که صند دیمی باشد - خان آرزو و سراج بذکر چون چنار از جلو شمشاد قدش سرور را و معنی اول گوید که (۲) نام دو شهر هم اول در گریبان پاره کردن و ستیاری می رسد نزدیک بلخ و دیگر در اقصای ترکستان و (ارو) پاره پاره کرنا - چاک کرنا مکرر کرنا اشاره این بر پار او هم گذشت مولف</p>	<p>پاره کردن استعمال - یعنی چاک کردن صاحبان رشیدی و موید هم ذکر این کرده اند است و حصه حصه کردن هم (ظهوری ۷) که صند دیمی باشد - خان آرزو و سراج بذکر چون چنار از جلو شمشاد قدش سرور را و معنی اول گوید که (۲) نام دو شهر هم اول در گریبان پاره کردن و ستیاری می رسد نزدیک بلخ و دیگر در اقصای ترکستان و (ارو) پاره پاره کرنا - چاک کرنا مکرر کرنا اشاره این بر پار او هم گذشت مولف</p>
<p>اصطلاح - بقول بهار معنی عرض کند که ظاهر اصل این با ریاب بیای قدری کمتر و این مبالغه و مقدار قلیل است موحد یافته می شود و معنی حاصل کننده اثر</p>	<p>پاره کمتر استعمال - بقول بهار معنی عرض کند که ظاهر اصل این با ریاب بیای قدری کمتر و این مبالغه و مقدار قلیل است موحد یافته می شود و معنی حاصل کننده اثر</p>

<p>وزراعتی کہ با آب رودخانه و امثال آن سیراب که بمعنی پریدن و پرواز کردن است (سالم) ^{تلف} شود و شادابی می شود و حالش بهتر و زیاده تر از آنکه غیر از ماضی و مستقبل و اسم مفعول نیاید و می است و این مبدل آن به تبدیل موحده مولف عرض کند که اسم مصدر این بهمان بابا می فارسی و پار او که گذشت مخفف و مبدل پار که بمعنی پرواز گذشت و پریدن که می این که تحتانی حذف شد و موحده بدل شد آید مخفف این (اُردو) اژدنا - پرواز کرنا -</p>	<p>به و او چنانکه آب و آو و بمعنی دوم مجازش که زراعت این هر دو شهر تمام تر پار یاب باشد که موسوم شد بهمین اسم (اُردو) و یکهو پاراب -</p>
<p>پار لیس اصطلاح - بقول رہنما بحوالہ سفرنامہ ناصرالدین شاہ قاجار مراد پیرس - دار السلطنت فرانس مولف عرض کند کہ مفرس پیارس باشد به قلب بعض دیگر بیج (اُردو) پیرس - ملک فرانس کے دار السلطنت کا نام - مذکور -</p>	<p>پار یو اصطلاح - بقول صاحبان بہان و سروری و ناصری و جہانگیری و رشیدی و سراج مراد پار یاب مولف عرض کند کہ مبدلش همچون آب و آو و دیگر بیج (اُردو) و یکهو پار یاب -</p>
<p>پارین اصطلاح - بقول انند بحوالہ فرہنگ فرنگ بکسر رای مہملہ (۱) سالگذا مولف عرض کند کہ معنی لفظی این (۲) منسوب بہ بنال گذشتہ و مجازاً بمعنی کہنہ و نرید علیہ این پارینہ کہ می آید برای معنی صاحب بحر کہ محقق مصاور است می فرماید اولی طالب سند می باشیم کہ استعمالش از</p>	<p>پاریدن بقول بہان بروزن خاریدن بمعنی پرواز کردن صاحب ناصری بہرباش صاحب بحر کہ محقق مصاور است می فرماید</p>

نظر مانگد شت و معاصرین عجم بزبان نذراند کہ بمعنی کہنہ و چیز می کہ سال تمام بروگذشتہ
و معنی دوم موافق قیاس کہ یا دون نسبت (سعدی ع) کہ تقویم پارینہ ناید بکار
بر لفظ پاد زیادہ کردہ اند (اُردو) (۱) مولف عرصہ کند کہ ہا می ہو زور آخر
دیکھو پار کے پہلے معنی (۲) پرانا۔ دیکھو این زائد باشد و یا دون نسبت بالفظ
پارینہ - پار مرگب شدہ است معنی لفظی این ہاں
پارینہ | اصطلاح - بقول سروری کہ صاحب سروری ذکرش کردہ معنی بیان
انچہ منسوب باشد بسال گذشتہ (سعدی) کردہ صاحب اندیصحیح است کہ کنایہ باشد
(۵) چند خرامی و تکبر کنی و دولت و از ہر دو سند سعدی ہمین معنی پیدا است
پارینہ تصور کنی و صاحب اند گوید (اُردو) پرانا۔

پار | بقول برہان بسکون زای نقطہ دار بمعنی (۱) بیخ و (۲) نازک و لطیف
صاحب ناصری ہم ذکر این کردہ - صاحب سفرنگ بشرح (پنجاد ششمی فقرہ نامہ
شت حی افرام) ذکر این فرمودہ مولف گوید کہ این فارسی قدیم داسم جامد زند و پازند است
و حالاً بزبان معاصرین عجم متروک (اُردو) (۱) خالص (دیکھو اومن) (۲)
نازک - لطیف -

(الف) پازاج | اصطلاح (الف) مادر ایام طفل نخت ترا و بزرگ می کند
(ب) پازاج | بقول سروری (۱) اندر کنار چون پازاج و فرماید کہ
وایہ باشد (منصور شیرازی ۵) بناز در فرہنگ بمعنی (۲) قابلہ آوردہ کہ (نام)

و (ماماچه) نیز گویند (سوزنی) گفته من می طرازو که تابلو و مام نات و همین را	و (ماماچه) نیز گویند (سوزنی) گفته من می طرازو که تابلو و مام نات و همین را
حلال زاده بطبع پز نبود مرخشوک را پازاج پز ماماچه هم نامند صاحب سراج بر (پازاج	حلال زاده بطبع پز نبود مرخشوک را پازاج پز ماماچه هم نامند صاحب سراج بر (پازاج
و فرموده که منصور شیرازی سهو کرده که یعنی دایه به رای جمله) ذکر هر دو معنی کرده و اعتراف	و فرموده که منصور شیرازی سهو کرده که یعنی دایه به رای جمله) ذکر هر دو معنی کرده و اعتراف
نظم کرده اما بخاطر این بی بضاعت میرسد که جهانگیری نسبت معنی دوم هم نقل کرده گوید	نظم کرده اما بخاطر این بی بضاعت میرسد که جهانگیری نسبت معنی دوم هم نقل کرده گوید
چون ز آج زن زائیده باشد پازاج یعنی که خطای اوست مولف عرض کند که (با	چون ز آج زن زائیده باشد پازاج یعنی که خطای اوست مولف عرض کند که (با
زنیکه خدمت او می کند پس دایه را نیز پازاج راج) به موخده و رای جمله و جیم عربی گذشت	زنیکه خدمت او می کند پس دایه را نیز پازاج راج) به موخده و رای جمله و جیم عربی گذشت
توان گفت که او نیز تعهد خدمت زن زائیده و ماخیال خود بهمد را بخاطرها هر کرده ایم و	توان گفت که او نیز تعهد خدمت زن زائیده و ماخیال خود بهمد را بخاطرها هر کرده ایم و
می کند صاحب موبدین را به جیم عربی و فارسی (بازاج) به موخده و رای جمله و جیم فارسی	می کند صاحب موبدین را به جیم عربی و فارسی (بازاج) به موخده و رای جمله و جیم فارسی
هر دو نوشته می فرماید که با جیم فارسی درست هم بجایش مذکور شد و ماورا بخا اشاره	هر دو نوشته می فرماید که با جیم فارسی درست هم بجایش مذکور شد و ماورا بخا اشاره
تراست و اشاره پازاج هم کند که به رای جمله (ب) کرده ایم و (پازاج) به بای فارسی	تراست و اشاره پازاج هم کند که به رای جمله (ب) کرده ایم و (پازاج) به بای فارسی
گذشت و رای مجمه رایج و اند معنی این (دایه) و رای جمله و جیم فارسی هم بجایش نوشته شد	گذشت و رای مجمه رایج و اند معنی این (دایه) و رای جمله و جیم فارسی هم بجایش نوشته شد
تاف) گفته که مقصودش غیر از قابله نیست صاحب که آنرا مبدل (ب) گفته ایم و (ب) را	تاف) گفته که مقصودش غیر از قابله نیست صاحب که آنرا مبدل (ب) گفته ایم و (ب) را
برهان ذکر (الف) نکرد و بذکر (ب) از معنی اول اصل قرار داده ایم و حق همین است که	برهان ذکر (الف) نکرد و بذکر (ب) از معنی اول اصل قرار داده ایم و حق همین است که
مرضه مراد گیر و ذکر معنی دوم هم صاحب این مرکب است از پامعنی خودش و رایج	مرضه مراد گیر و ذکر معنی دوم هم صاحب این مرکب است از پامعنی خودش و رایج
جهانگیری بذکر (ب) ذکر معنی اول بجای منصور یعنی زن نوزائیده و مبدل آن ز آج	جهانگیری بذکر (ب) ذکر معنی اول بجای منصور یعنی زن نوزائیده و مبدل آن ز آج
شیرازی کرده گوید که بعربی مرضه خوانند و فرماید به جیم عربی پس کسی که پیش پای زن نوزائید	شیرازی کرده گوید که بعربی مرضه خوانند و فرماید به جیم عربی پس کسی که پیش پای زن نوزائید
که همانا منصوری درین سهو کرده و بذکر معنی دوم می نشیند همان قابله است و معنی اول	که همانا منصوری درین سهو کرده و بذکر معنی دوم می نشیند همان قابله است و معنی اول

مجاز باشد که مرصعه را هم به همین یک اسم غالب و بلومی را نمی رسد که دخل در منقولات خوانده اند صاحب جامع هم که محقق اهل کند که من و جبر معقول هم هست (ارو و) زبان است ذکر (ب) بهر دو معنی بالا کرده (۱) قابله و یکپو بازاج (۲) انا - بقول آصفیه غالب و بلومی در قاطع برهان ذکر (ب) کرده اسم مؤنث - دوده پلانے والی عورت - دایه - نسبت معنی دوم بر برهان اعتراض می کند پا زار اصطلاح - بقول انند بجواله فرہنگ و صاحب قاطع القاطع جواب ترکی بترکی می دهد فرنگ نوعی از کفش که مزارغان پوشند صاحب مؤید و مابعد یک غور کردیم فضولی غالب است برافزار و کفش قانع و تارک خصوصیت بیان کرده و این اعتراضش پیدا کرده او نیست بلکه انند مولف عرض کند که اصل این (پا زار) مال صاحب جهانگیری است که او هم مثل بود الف و دوم حذف شده (پا زار) شد مخفی غالب بر معنی دوم زبان اعتراض کشاده میاد که (ازار پا) بسه معنی گذشته که دران معنی و به تحقیق ما نظر بر صراحتی که صاحبان جامع کفش و افزار داخل نیست اگر چه خلاف و سرور می کرده اند هر دو معنی را درست می دیم قیاس نیست لیکن بدون سند استعمال این و همین که معنی دوم اصل است و معنی اول را تسلیم نه کنیم که معاصرین عجم بر زبان مجاز که دایه هم بضم ر ضاعت نومو لو و نند و دیگر محققین زبان دان و اهل زبان خدمت زن نوزائیده می کنند و هرگاه ازین ساکت ما تخصیص را نمی پسندیم (ارو و) محققین اهل زبان هر دو معنی را تسلیم کنند و یکپو یا افزار -

پا زار اصطلاح - بقول انند بجواله فرہنگ فرنگ ز هر مہرہ را گویند مولف عرض

کنند اسم جادہ فارسی قدیم یعنی زند و پازند باشند دیگر محققین ازین ساکت - معاصرین
بجہم بر زبان ندارند (اردو) زہر مہرہ (دیکھو باد مہرہ)

<p>پاز تازی اصطلاح - بقول برہان باتائی جزئی - کلی کی ضد - سوئٹ - ناکامل - ناتمام - منقطع قرشت بروزن آبپاری بمعنی جزئی کہ در برابر میں وہ جسکا نفس مفہوم زیادہ چیزوں پر صادق کلی است و پاز تازیان بمعنی جزئیات - صاحب آئے جیسے زید جزئی ہے انسان کا۔ پازون مصدر اصطلاحی - بقول بہار معنی بازی دادن (فطرتی ۷) جلوہ آن ساق سیمین دل ز قمری می بود و قادر آن در بردن دل سرور اپامی زند و ترک کردن (صایب ۷) دست چون در کمر موج تہید ست زخم پو منکہ چون شہ مکرر بگہر پازو دام پو دار ستہ ذکر معنی دوم صاحب بھر مہربانش و صاحب انند نقل نگار بہار بہر و معنی مولف عرض کند کہ از شعر اول ہم معنی دوم حاصل میشود معنی مباد کہ در نسخہ بہار مطبوعہ سراجی دہلی بر معنی اول الذکر قناعت شدہ و مطبع نکلشور</p>	<p>باز تازی اصطلاح - بقول برہان باتائی جزئی - کلی کی ضد - سوئٹ - ناکامل - ناتمام - منقطع قرشت بروزن آبپاری بمعنی جزئی کہ در برابر میں وہ جسکا نفس مفہوم زیادہ چیزوں پر صادق کلی است و پاز تازیان بمعنی جزئیات - صاحب آئے جیسے زید جزئی ہے انسان کا۔ پازون مصدر اصطلاحی - بقول بہار معنی بازی دادن (فطرتی ۷) جلوہ آن ساق سیمین دل ز قمری می بود و قادر آن در بردن دل سرور اپامی زند و ترک کردن (صایب ۷) دست چون در کمر موج تہید ست زخم پو منکہ چون شہ مکرر بگہر پازو دام پو دار ستہ ذکر معنی دوم صاحب بھر مہربانش و صاحب انند نقل نگار بہار بہر و معنی مولف عرض کند کہ از شعر اول ہم معنی دوم حاصل میشود معنی مباد کہ در نسخہ بہار مطبوعہ سراجی دہلی بر معنی اول الذکر قناعت شدہ و مطبع نکلشور</p>
---	---

معنی آخر الذکر ہم نوشتہ و نظر بہ معنی ترکیبی (۱) کند کہ موافق قیاس است و متعلق بمعنی اول
 بمعنی حقیقی زون پابر چیری است (محمد سعید) (پازون) اسم مفعولش (آر دو) پائمال
 اشرف (۵) از تغافلہای پی در پی مگر باقی بقول آصفیہ - فارسی - روند اہوا - پامال -
 کنم و پازنم چند ان بخت خود کہ بیدارش کنم پازش | اصطلاح - بقول بریان بکیر زامی
 و (۲) کنایہ باشد از ترک کردنش چنانکہ از کلام ہو ز بروزن خواہش گیاہ و علف زیادتی
 صائب کہ بالاند کور شد پیدا است (دلہ ۵) را از میان غلہ زار کنند و دور افکندن
 صد گل بنیاد و دور قفا ہر زخم خار و پای ہچنانکہ پیرایش شاخہای زیادتی دخت
 نہ و برد دولت خود ہر کہ خار از پاکشید (آر دو) را بریدن صاحبان ناصری و اند ہم ذکر
 لات مارنا - بقول آصفیہ (۱) خفگی سے انمعنی کردہ اند مولف عرض کند کہ این
 ہٹو کر مارنا (۲) ترک کرنا (جرات ۵) حاصل بالمصدر (پازیدن) بود و مبتدل
 مواہون جس کے لئے مین ہزار حیف وہ پاچیدن بمعنی بیان کردہ محققین بالایعنی
 شوخ و کبھی نہ لات ہی اگر مزار پر مارے خس و شاک از بن پامی غلہ زار چیدن و
 (لا اوی - از آصفیہ ۵) مع قارون زمین صاف و پاک کردنش - حالا مصدر (پازیدن)
 مین و ہس گیا گنج زر قارون و کسی نے بر زبان نیست و محققین مصداق آزار ترک
 دولت دنیا پہ ایسی لات ماری تھی و کردہ اند و این حاصل بالمصدرش خبر میباید
 پازدہ | اصطلاح - بقول اند بحوالہ از وجود آن و ہلش پاچیدن مستعمل است
 فرہنگ فرنگ بمعنی پائمال مولف عرض بدیگر معانی چنانکہ گذشت این است

حقیقت این لغت که معاصرین عجم تصدیق میکنند مولف عرض کند که اشاره این بر معنی
 (اُردو) دکن میں اس کو کلچائی کہتے ہیں اور دوم بروزن گذشت و این بمعنی اول اسم
 محاورہ زبان میں (نلای) بقول آصفیہ۔ اسم فاعل ترکیبی است بمعنی پامی زنندہ و مطلقاً
 موثقت۔ کہیت نلای کا کام۔ صفائی۔ برای بزرگہ چون اور برای ذبیح می گیرند
 پازگیر اصطلاح۔ بقول انند بجوالہ فرہنگ پامی خود زند و بہین است عادت او
 فرنگ دوم مار و اژدہا مولف عرض کند کہ و تخیا لش علاج رستگاری و در زبان کوہی
 اگرچہ دیگر محققین این را ترک کردہ اند و لیکن این عادت بیشتر است بحدی پامی خود
 معاصرین عجم تصدیق این می کنند کہ اصل این می زنند کہ اکثر از دست گیرندہ جدا و
 (از پازگیر) بود بخلاف لغت و تفسیر بعض پازگیر پامی شوند از نیجا ست کہ فارسیان
 شد بمعنی چینی کہ کسی را از پامی او گیر و قید این را بدین اسم موسوم کردند کہ کنایہ
 کند دوم مار و اژدہا ست و این کنایہ باشد باشد و ماخذ معنی دوم ہم بہین کہ چون ریش
 (اُردو) سانپ اور اژدہا کی دوم۔ موثقت۔ را از پرہایش گیرند پامی خود می زند
 پازن اصطلاح۔ بقول برہان بروزن بدین امید کہ او را بگذارند (اُردو)
 دادن (۱) بزرگوہی را گویند۔ صاحب نامہ صری (۱) بزرگوہی۔ مذکر۔ جنگلی بکرا (۲) چنگا۔
 چہ خوش صراحت کردہ کہ بمعنی پازن است بقول آصفیہ۔ مذکر۔ پردانہ۔ پروار کیڑا۔
 و اصطلاحاً معنی بالا قرار یافت نیز فرمایہ کہ اسی کو دکن میں پازتر کہتے ہیں۔
 (۲) بمعنی رقاص کہ در ہند آنرا پازتر گویند پاز نامہ اصطلاح۔ بقول نامہ صری و انند

پاچ نامکے معنی لقب و قرین و ہمال گذشت می فرماید کہ چیزی کہ بر آتش زنہ زند تا ازان
 مولف عرض کند کہ صراحت ماخذش آتش بر آید و معنی ترکیبی آنکہ ہمپائی و معاونت
 ہمد را بجا کرده ایم و در اینجا ہمین قدر کافی با آتش زنہ و بر آوردن آتش کند و بدین
 است کہ مبدل آنست چنانکہ پشک و مناسبت شرح زند را گویند چہ احکام آتش
 و پز شک (اُروو) دیکھو پاچنامہ - کہ در زند کنون است با عانت آن شرح
 پا زند | اصطلاح - صاحب برہان گوید کہ ظاہری شود صاحب ناصر متفق با برہان
 بر وزن پابند تفسیر زند باشد و زند کتاب (حکیم ناصر خسرو) ای خواندہ کتاب زند و
 زروشت است و بر عکس این ہم گفت اند پا زند پوزین خواندن زند تا کی و چند بول
 یعنی زند تفسیر پا زند است بعضی دیگر گویند پز فضول و زند برابر پز دشت چنین
 کہ (زند و پا زند) دو کتاب اند از تصنیفات نوشتہ در زند پز خان آرزو و در سراج بذکر قول
 ابراہیم زروشت در آئین آتش پرستی و دیگر برہان و رشیدی گوید کہ تحقیق این در آبتا
 گوید کہ ترجمہ کتاب زند است و باز ای فارسی گذشت مولف عرض کند کہ اسم جامد
 ہم آمدہ - صاحب جہانگیری ہم ذکر این کردہ فارسی قدیم است کہ آن را زند و پا زند
 (انوری) حرفت صوت از قضا بگزاند گویند (اُروو) دیکھو آبتا جو معنی شرح زند
 مر جہا زند عتد پا زند پز صاحب سروری گزرا اور معنوں نے خود پا زند کو کتاب
 بذکر معنی بالا صراحت مزید کند کہ زند و پا زند کہا ہے جو ابراہیم زروشت کی مصنف ہے
 نام تفسیر کتاب آبتا باشد صاحب رشیدی و دونوں حالت میں نوشتہ -

<p>پازوپرمی اصطلاح - بقول جہانگیری کہ می آید مولف عرض کند کہ ازین کتب نوعی از انگور - دیگر از محققین فارسی زبان ہم کنایہ از قسم خاص انگوری توان گرفت کہ فوکر این نکر و - پاز بمعنی بغیش و نازک و لطیف شیر و اور و لطیف باشد موافق قیاس (ارو و) بجایش گذشت و پرمی پراز شراب از انگور است انگور کی ایک خاص قسم کو فارسیوں نے پازوپرمی کہا ہے</p>	<p>پازوم اصطلاح - بقول اند بچوالہ فرہنگ فرنگی ہضم زامی ہوز بمعنی طعام و غذا مولف عرض کند کہ دیگر ہمہ محققین ازین ساکت - معاصرین عجم بزبان ندارند اگر سند استعمال پیش شود تو انیم گفت کہ اسم جامد فارسی قدیم است یکی از معاصرین زروشت کہ دستور شان است این را لغت نرند و پاز نرند گوید کہ اعتبارش کنیم (ارو و) غذا بہوش</p>
<p>پازہر اصطلاح - بقول برہان بفتح زامی خان آرزو در سراج اصل این را بہ وال ہوز و سکون با و رای قرشت معروف و اصل ہملہ عوض و او دانند یعنی (پازہر) کہ بجایش این پازہر بودہ یعنی شویندہ زہر و پاز بمعنی گذشت و قول برہان و جہانگیری را بہ و ا شستن و پاکیزہ کردن آمدہ و او حذف شدہ غلطی پندارد مولف عرض کند کہ پاز بمعنی و معرب آن فاذہر است و آن را تریاق شست و شو و پاکیزگی بجایش می آید اگر بقول نیز گویند و عبری جہر آتیس خوانند اگر با آب جہانگیری اصل این را (پازہر) قرار دہیم رازیانہ تر بسایند و برگزیدگی مار طلا کنند نافع این محققان آشت و خیال ما ماخذ بیان کردہ باشد صاحبان جہانگیری در شیدی و سروری رشیدی رامی پسندد کہ بر (پازہر) بہ و (ناصری) بذیل پازہر ذکر این کردہ اند و ال ہملہ عوض و او گذشت و لیکن ماخذ</p>	<p>پازہر اصطلاح - بقول برہان بفتح زامی خان آرزو در سراج اصل این را بہ وال ہوز و سکون با و رای قرشت معروف و اصل ہملہ عوض و او دانند یعنی (پازہر) کہ بجایش این پازہر بودہ یعنی شویندہ زہر و پاز بمعنی گذشت و قول برہان و جہانگیری را بہ و ا شستن و پاکیزہ کردن آمدہ و او حذف شدہ غلطی پندارد مولف عرض کند کہ پاز بمعنی و معرب آن فاذہر است و آن را تریاق شست و شو و پاکیزگی بجایش می آید اگر بقول نیز گویند و عبری جہر آتیس خوانند اگر با آب جہانگیری اصل این را (پازہر) قرار دہیم رازیانہ تر بسایند و برگزیدگی مار طلا کنند نافع این محققان آشت و خیال ما ماخذ بیان کردہ باشد صاحبان جہانگیری در شیدی و سروری رشیدی رامی پسندد کہ بر (پازہر) بہ و (ناصری) بذیل پازہر ذکر این کردہ اند و ال ہملہ عوض و او گذشت و لیکن ماخذ</p>

اول الذکر را غلط ندانیم (اُردو) ویکھو پاور ہر۔	فرہنگ فرنگ بکسر زای ہوتو ز یوری است مرپای را مولف عرض کند کہ اسم فاعل ترکیبی
پازری بقول سفرنگ بشرح (سغدی فقرہ نامہ شت ساسان نخست) بمعنی تختی	است بمعنی زیب و ہندہ پاور این زیور غلط
و جزوی مولف عرض کند کہ پازر بمعنی بخش و نازک و لطیف بجایش گذشت بازای ہوا	ہم نام دارد (اُردو) پازیب (ویکھو پاور بخن)
و پازر بمعنی پارہ بہ رای مہلہ قیاس می خواہد کہ درینجا پارمی بہ رای مہلہ باشد بمعنی تختی	پازیر اصطلاح بقول برہان بروزن جاگیر چو پی را گویند کہ در زیر سقفی یا دیواری
کہ برای مہلہ قیاس می خواہد کہ تصور کردہ باشد فروز مند تا نیست صاحب	پازیر اصطلاح بقول برہان بروزن جاگیر چو پی را گویند کہ در زیر سقفی یا دیواری
کہ درینجا پارمی بہ رای مہلہ باشد بمعنی تختی و جزوی و اگر با عتماد صاحب سفرنگ این ہزار می مجملہ صحیح دانیم تو انیم گفت کہ مبتدائی است	تاصری و انند ہم ذکر این کردہ اند مولف عرض کند کہ موافق قیاس و چیزی کہ زیر پای
کہ برای مہلہ بہ زای مجملہ ہم بدل میشود چنانکہ بر موعده و وال مہلہ عوض زای ہوتو ہم بہین	چیزی است قلب اضافت زیر پا (باویر)
برسخ و بزغ تحتانی آخرہ برای وحدت است و پس وجا وارو کہ اصل این در فارسی قدیم	معنی گذشت (اُردو) وہ ستون یا لکڑی قائم کرتے ہیں تاکہ وہ گرنے سے محفوظ
پانژر است کہ ذکرش بر پانژرہ می آید و این مختلف آن بخذ زای فارسی بواسطہ اعلم	رہے اسی کو کن ہیں پوٹی اور تہتی کہتے
بحقیقہ الحال (اُردو) ایک ٹکڑا۔ ایک جزو۔ میں صاحب آصفیہ نے تہونی پر یہی معنی	رہے اسی کو کن ہیں پوٹی اور تہتی کہتے
پازیب اصطلاح بقول اندجوالہ	کے ہیں۔ اڑواڑ (ویکھو باویر)

پاژیرہ اصطلاح - بقول انند بھوالہ فرہنگ	بہدر انجا کردہ ایم و ورنیجا ہمین قدر کافی است کہ
فرنگ بکسر زای ہوز حصہ از شب باشد مولف	پاژیرہ بقول دستور ان معاصر زروشت بمعنی حصہ و عرض کند کہ ہمین لغت بہ ہمین معنی با موحہ و در مہلہ عومن زای فارسی گذشت کہ نوکر ماخذش شد برای حصہ شب (اُردو) رات کا ایک حصہ
پاژ بقول برہان بسکون زای فارسی نام وہی است از بلوکات طوس - صاحبان انند و ناصری ہم ذکر این کردہ اند مولف عرض کند کہ باژ بہ موحہ بر معنی چار مش بہ ہمین معنی گذشت و جزین نیست کہ این راصل دایمہ و آن را مبدل این چنانکہ اسپ و اسب (اُردو) دیکھو باژ کے چوتھے معنی -	
(الف) پاژخ بقول برہان و موید بروزن آنخ بمعنی مالش و آزار صاحب جہانگیری این را بمعنی مالش گفتہ (عماد زوزنی) ای کردہ و لم غم تو رخ رخ و تا چند کنم عشق پاژخ و صاحبان رشیدی و ناصری و جامع ہمزبانہ - خان آرزو در سراج متفق با جہانگیری و رخ را مخفف این گوید صاحب انند صراحت مزید کند کہ بہ زای ہوز ہم بہ ہمین معنی آمدہ مولف عرض کند کہ ما تعریف بیان کردہ محققین آخر الذکر را درست دایمہ و معاصرین عجم ہم اتفاق دارند گویند کہ فارسی قدیم است و از کلام عماد ہم مصدق (ب) پاژخ کردن بمعنی مالش کردن ثابت (اُردو) (الف) مالش بقول آصفیہ فریاد - شکایت (ب) مالش کرنا - شکایت کرنا - فریاد کرنا -	
پاژگر اصطلاح - بقول انند بھوالہ فرہنگ	فرنگ بکاف فارسی بمعنی باج گیر است

فارسی بدل شد به زای فارسی چنانکه نانچه و فرننگ بر وزن مازو (۱) نوعی از تره و (۲) نانثره و کاف فارسی بدل شد به وال مهله بازوی ورو (۳) لب در را گویند مولف چنانکه اورنگ و اورند و معنی دوم اسم جامد عرض کند که دیگر همه محققین ازین ساکت فارسی قدیم و معنی سوم این را اصل پازند و خصوصاً سکوت صاحب محیط از معنی اول و اینم که به زای پوز گذشت و آن را مبتدل تقاضای آن میکنند بدون وجود سند احتمال این که زای فارسی بدل میشود به زای عربی معنی اول را تسلیم نکیم و معنی دوم جادارد که چنانکه مژده و مزده و گیر پیچ (اردو) (۱) این را مبتدل باز و اینم که بموحده و زای و یکپو پانچنگ (۲) و یکپو آتش گیر (۳) و یکپو پانچنگ پوز گذشت چنانکه اسب و اسپ و باز پانچنگ اصطلاح - بقول برهان بازای و باثر و همین تبدیل این معنی خاص را پیدا فارسی بر وزن آهنگ مرادف پانچنگ است کرد که مخصوص به و راست و جادارد که صاحبان جهانگیری و رشیدی دانند هم ذکر همین را اسم جامد معنی دوم گیریم به همین این کرده اند صاحب رشیدی صراحت فرید ماخذ و پس از آن باز و را که به همین معنی گذشت کنند که بقول سامانی اصل همین است و پانچنگ مبتدل این و اینم و آنچه معنی سوم لب در که گذشت مبتدل این مولف عرض کند که گفته نصیحت محقق می نماید که بی خیر پیش که ما اشاره این همه را اینجا کرده ایم (اردو) از ماخذ لب در را داخل معنی کرد و اگر و یکپو پانچنگ - برای آن سند احتمال بدست آید مجاز پازرو اصطلاح - بقول انند بکواله فرننگ معنی دوم و اینم (اردو) (۱) ایک ترکیاری

کا نام فارسی میں پازو ہے جس کی تعریف چنانکہ در آغاز مرض برص۔ بالکل تبدیل جیم
 مزید افسوس ہے کہ معلوم نہ ہو سکی۔ موت بہ زامی فارسی موافق قیاس چنانکہ
 (۲) دیکھو بازو کے دوسرے معنی (۳) کج و کثرواز نیکہ معاصرین عجم این لغت
 را بر زبان ندارند و دیگر محققین فارسی لب در مذکر۔

پازوہ اصطلاح۔ بقول انند بھوالہ زبان ہم ازین سکوت و زیدہ اندما
 فرہنگ فرنگ بضم زامی فارسی فتح واو برای ہر دو معنی مشتاق سندھی با شیم خصوصاً
 (۱) اسپ کہ سہ یا چہار پامی اوسفید باشد برای معنی دوم (اُردو) (۱) وہ گھوڑا
 و (۲) مرضی کہ بر بدن پیدا شود مولف جس کے چارون پاؤں یا صرف تین
 عرض کند کہ معنی اول مرکب است از پا یعنی پاؤں سفید ہوں۔ مذکر (۲) ایک مرض
 حقیقی و زوہ کہ مبدل جوہ است یعنی سپید جس میں جسم پر سپید دہتے پیدا ہوں
 محققین فارسی زبان از جوہ بد معنی ساکت و مائت از قسم برص۔ مذکر۔

زروشت گویند کہ جوہ یعنی سپید لغت زندو پازند است پازہ اصطلاح۔ بقول برہان فتح زامی
 و جوہی نام گلی سپید از زمین لغت قرار یافت پس فارسی بمعنی پاچہ کہ بحر بی کراخ خوانند۔
 معنی لفظی این (پاسپید) و استعارہ از اسپ کہ ہر صاحبان سروری و ہانگیری و ناصری ذکر این
 چہار پایش سپید باشد و مجازاً برای اسپ ہم کہ کردہ اند مولف عرض کند کہ این مبدل
 پایش سفید است و نیز بر سبیل مجاز مرضی را بدین اسم آن است چنانکہ نایچہ و ناثرہ۔ صراحت ماخذ
 موسوم کروند کہ بر بدن داغ های سپید پیدا کنند ہمد را بخاند کور (اُردو) دیکھو پاچہ۔

پاس | بقول برهان و جهانگیری در شیدی و ناصری و موید و جامع بروزن طاس (۱)
 بمعنی نگاهد اشتن و نگاهبانی و حراست کردن (فخر گرگانی ۷) کشایم یکی را از کشته و راه
 سپارم یکی جنس نموده را و بشرطی که داری را اختیار پاس و نیاری در معنوی راقیاس و
 صاحب سروری بر نگاهبانی و حراست قانع (انوری ۷) ای برسم دولت از آغاز
 دوران داشته و طارم قدر ترا هندوی هفتم چرخ پاس و بهار با اتفاق صاحب سروری
 گوید که بدین معنی بالفظ داشتن و نگه داشتن مستعمل چند افظ نگه دران مستدرک خان آرزو
 سراج می فرماید که بمعنی نگاهد اشت است و پاسبان از بهین ما خود مولف عرض کند
 که این اسم جامد است به معنی بیان کرده سروری و مخفف پارس که بجایش گذاشت
 بخذف رای همله و مصدر پارسیدن که حالا متروک است از بهان پارس و ماصر هشت
 بر لفظ پارسا کرده ایم که گذشت و پاس اسم مصدر پارسیدن باشد که بجایش می آید سند
 گرگانی با این تعلق ندارد بلکه متعلق به معنی هشتم است که مجاز بهین باشد محققین بالا غور
 بر نزاکت معنی نکرده اند و از سند انوری که بالاند کور شد مصدر (پاس داشتن) پیدا
 است که بجایش مذکور شود و هیچ تخصیص و مصداق بیان کرده بهار نیست استعمال این
 با مصدر متعدده در ملحقات می آید (اردو) حفاظت نگهبانی - مونت -

(۲) پاس - بقول برهان و موید و جامع بمعنی استوار داشتن مولف عرض کند که مقصود
 محققین بالا از استواری است که حاصل بالمصدر (استوار داشتن) باشد طرز بیان شان
 از معنی مصدری بخلط می اندازد - و بدین معنی مجاز معنی اول دانیم و باعتبار قول جامع که محقق

الہذا بان است انمیعنی را بدون سندا استعمال تسلیم کنیم (اردو) استواری - موتث - مضبوطی - پاکداری -

(۳۳) پاس - بقول برہان معنی نوبت مولف عرض کند کہ مشتاق سندا استعمال می باشیم کہ دیگر محققین زبان دان این را ترک کرده اند و مجازہ معنی چہارم می دانیم کہ من وجہ ازان نوبت را تعلق است (اردو) نوبت - موتث - دیکھو بنانہ -

(۳۴) پاس - بقول برہان وجہ انگیزی و سروری و رشیدی و ناصری و جامع یک حصہ از ہشت حصہ شب و روز چہ شبانہ روزی را بہ ہشت حصہ کردہ اند و ہر حصہ را پاسی نامیدہ اند (حکیم فرہوسی) یکی گفت صدرہ زیزوان سپاس و نیایش کنم روز و شب و رسمہ پاس و (ولہ) چو یک پاس بگذشت از تیرہ شب و زپیش اندر آمد خروش چلب و صاحب سروری بحوالہ حسین وفائی می فرماید کہ پاس یک نخش شب باشد و آن کس کہ در الوقت بیدار باشد آن را پاس بان گویند (نظامی) چو پاسی از شب و بخور بگذشت و ازان در شاہ دل رنجور بگذشت و صاحب رشیدی بحوالہ سامانی صراحت فرماید کہ حصہ روز و شب را ازان پاس گویند کہ نگاہداشت ہر پیرہ پاسانی متعلق است و باقی پاسانان خفتہ باشند و پس از پیرہ دیگر خفتگان پاس دارند و لہذا بطریق مجاز پاس گویند - صاحب موید گوید کہ چہارم حصہ روز و شب است کہ شب و روز ہشت پاس دارد - خان آرزو در سراج باتفاق موید می فرماید کہ بدین معنی مجاز است مولف عرض کند کہ اسم جامد فارسی زبان دانیم معنی با محققین

اول الذکر اتفاق داریم (ارو) پاس - بقول آصفیه پهر یعنی تین گنه کا وقت -

(۵) پاس - بقول برهان و جامع شخصی را نیز گویند که در وقت پاس عمداً بیدار باشد یعنی پاسبان - صاحب جهانگیری بر پاسبان و نگاربان قانع (حکیم اسدی) که در روز و شب از پس هر اس پوهر کوه ویده پهر ویر پاس پو صاحب سروری بذکر قول جهانگیری می فرماید که بواسطه مناسبت ویده که دیدبان باشد پاس را پاسبان گفته و الا پاس بمعنی حراست خوب است است خان آرزو بذکر این معنی بحواله برهان گوید که خطا مولف عرض کند که با خان آرزو اتفاق داریم محققین بالاد معنی سند حکیم اسدی سندی خورده اند که پاس دران بمعنی نگهبانی و حفاظت است نه بمعنی نگهبان اگر چه نظر بر قول جامع که محقق ابلزبان است انیمینی را مجاز معنی اول توانیم گفت ولیکن نه باستان قول اسدی بلکه طالب سند دیگر باشیم که از نظر استعمال این بدین معنی نگذشت (ارو) و یکپاسبان -

(۶) پاس - بقول برهان و جامع و سراج بمعنی حصه و بخش مطلقاً اعم از نیک از شب و روز باشد یا غیر آن - خان آرزو در سراج ذکر انیمینی بحواله قوسی کرده مولف عرض کند که باعتبار صاحب جامع که محقق ابلزبان است بدین معنی مجاز و انیم از معنی چهارم که این تقسیم از همان تخصیص پیدا کرده اند (ارو) حصه - جزو - مذکر -

(۷) پاس - بقول برهان و جهانگیری و سروری و جامع بمعنی تنگی و اندوه دل (حکیم فردوسی در صفت شب) فرشته گرفته ز شب بیم پاس پو پری در نهیب اهرمن در

ہراس پڑ صاحب رشیدی گوید کہ بمعنی اندوہ و بیم۔ پاس است بموحدہ و آن عربی است و فرماید کہ در جہانگیری کہ بمعنی تنگدلی آورده اصلی ندارد و سند آن ظاہر نیست و ظاہر پاس بپای موحدہ را پاس خواندہ صاحب ناصری می فرماید کہ جہانگیری ہمانا سہو کردہ پاس عربی را بپای پارسی دانستہ۔ خان آرزو در سراج گوید کہ نیمخی را سند بایمولف عرض کند کہ شک نیست کہ سند فردوسی بکار این نمی خورد و از ان معنی تنگی و اندوہ دل یا بیم یا تنگدلی پیدا نیست و لیکن باعتبار صاحبان سروری و جامع کہ محقق اہل زبانند این را بد نیمخی مفسر و مبدل پاس عربی دانیم۔ عیبی ندارد (اُردو) و یکہو پاس کے دوسرے معنی۔

(۸) پاس۔ یہ تحقیق مولف بمعنی حق و لحاظ ہم آمدہ چنانکہ پاس ایمان و پاس نمک کہ بجایش می آید و مجاز معنی اول است (ظہوری ۷) منشور مہربانی خود مہر کردہ ایم پڑ پاس و فابعدہ عہد است ماست پڑ (ولہ ۷) در پاس ننگ و نام بغفلت نیزند پڑ آری ہمیشہ در دل آگاہ گشتہ است پڑ (ولہ ۷) آبروی پاس ہر چیزی ظہوری بر منت گریہ شیرین شد بچشم و شور عمان کم شد است پڑ (اُردو) پاس بقول آصفیہ۔ لحاظ۔ خیال۔ مذکر۔

(۹) پاس۔ بقول بہار بمعنی ترصد و انتظار (نظامی ۷) چو آگاہ شد مردانہ و شناس پڑ کہ دزدان و ران قلعہ دارند پاس پڑ مولف عرض کند کہ ماسعر نظامی را متعلق بمعنی اول دانیم و از ہمین شعر نظامی (پاس داشتن) پیدا است کہ بجایش می آید

(اُرو) امید - انتظار (دیکھو پاس کے پہلے معنی)

پاس آمدن | استعمال - صاحب آصفی بزرگ فرہنگ فرنگ معنی مستعد و آمادہ مولف
از معنی ساکت مولف عرض کند کہ متعلق معنی عرض کند کہ فارسی قدیم باشد کہ حالاً بر زبان
ہشتم پاس است یعنی لحاظ آمدن و لحاظ عائد معاصرین عجم نیست و محققین اہل زبان
حال شدن (را تم مشہدی ہے) بیش ازین ہم ازین ساکت اگر سند استعمال پیش شود
پاس دل بدخونی مرا پڑ گرچہ با این و نشین پہلو تو اینم عرض کرد کہ مخفف (پاساختہ) باشد
نشین تو کردوام پ (اُرو) لحاظ آنا - بقول یعنی برخاستہ و کنایہ از آمادہ کہ در آمادگی
آصفیہ شرم آنا - خیال آنا لیکن استعمال شعرا و مستعدی عادت است کہ برخیزند (اُرو)
معنی مطلوب حاصل ہوتے ہیں (ناظم ہے) دیکھو آمادہ -

سچ ہی تھا عہد وفا لیکے دل اسکو دیا پڑ آگیا پاس و | استعمال - بقول برہان و مویذ
وقت پہ کرتے ہوئے تکرار لحاظ پڑ (ولہ ہے) و ناصری و اند و سراج و جامع بروزن
حبیب و دامن کو کیا سرسبز آلودہ خون پڑ کچھ آزاد معنی صیانت و آن محافظت کردن
نہ آیا تجھے اسے ویدہ خونبار لحاظ پڑ مولف است خود را از سخنان ہزل و قبیح و فحشا
عرض کرتا ہے پاس کرنا کا لازم ہے - پاس شنیعہ و قبیحہ مولف عرض کند کہ مزید علیہ
رہنا ہی کہہ سکتے ہیں جیسے (ان کو ہمارا مطلق پاسد کہ مہنار ع پاسیدن است چنانکہ
پاس نہ رہا) کنا و از کند و شود و از شود و باد از بود

پاساخت | اصطلاح - بقول انند بھوالہ کہ بوجہ زیادتی این الف معنی و عانیہ پیدا

میشود که ذکرش بر (الف و عا) گذشت و پاسپار (هر دورا بمعنی لکد گوید و صاحب
 محققین بالا در تعریف این از صراحت جامع پاسارو (پاسپار) زیادت موحده
 ماخذ کار نگرفته اند و بر نزاکت معنی غور بعد سین جمله را بمعنی لکد گفته - خان آرزو در
 نظر موده معاصرین بحکم با ما اتفاق دارند سراج هم زبان برهان مولف عرض کند
 و گویند که معنی بیان کرده محققین بالا درست که شک نیست که پاسار مخفف است از
 نیست (ارو) خدا کرے که حفاظت کیا پاسپار بمعنی لکد کوب و پاسپار سیدل (پاسپار)
 جاے محفوظ رہے - بهامی فارسی چهارم که می آید چنانکه اسپ
 پاسار اصطلاح - بقول برهان برورد و استب و صراحت ماخذش بجایش کنیم و
 ازار (۱) بمعنی لکد باشد - صاحب جهانگیر شک نیست که مجر و لکد معنی لفظی این نیست
 این را مرادف پاسپار بهمین معنی گفته که می پس معنی دوم حقیقی است و معنی اول باعتبار
 آید و صاحب رشیدی پاسپار بهامی فارسی چهارم قول جامع که محقق ابلز بانست مجازش و قو
 و پاسار هر دورا (۲) بمعنی لکد کوب و سندی را ماند و جا و ارد که معنی لفظی (پاسپار)
 پائمال گفته و بقول سامانی فرماید که مرکب را که می آید سپارنده پاکیریم که اسم فاعل
 از پائی معروف و سار بمعنی مانا و مان از ترکیبی است و کنایه از لکد که لکد سپارنده
 ماندن بمعنی گذاشتن و معنی ترکیبی این بیجا است و برای لکد کوب بهمین مرکب را
 گذاشته شده و فرماید که آنانکه بمعنی مجر و لکد اسم مفعول ترکیبی دانیم که پای بد و سپرده
 گفته اند خطاست - صاحب مویید (پاسپار) شده این است حقیقت هر دو معنی محققین

<p>ہند نژاد را نہیں سدا کہ از غور کار نگیرند و منی بیان کردہ اہل زبانزائیکھت غلط گویند۔ فمائل (اُردو) (۱) لات۔ بقول آصفیہ۔ ہندی۔ چشم باہی بیند از سوی مخاک پڑ مولف اسم موثق۔ کدر۔ لرت۔ لچ۔ پاؤں کی ضرب آپ ہی سنے گئے گوہی اردو میں انہیں جنون گذشت متعلق یعنی اول پاس (اُردو) میں مستعمل کہا ہے (۲) پائمال۔ دیکھو پاڑوہ پاسبان۔ دیکھو پاؤ کے دوسرے سنے۔ پاس ایمان استعمال۔ یعنی لحاظ ایمان پاسبان خطہ اول اصطلاح۔ بقول باشد متعلق یعنی ہشتم پاس و سند این بر معنی اند بجا الہ فرہنگ فرنگ یعنی فرشتگان اول پاس گذشت (اُردو) پاس ایمان مولف عرض کند کہ از خطہ اول آسمان ایمان کا پاس کہہ سکتے ہیں جیسے "افسوس" اول مراد است اگرچہ موافق قیاس است ہے آپ کو مطلق پاس ایمان نہیں۔ یا ایمان لیکن مشتاق سند استعمال می باشیم کہ محققین کا پاس نہیں " اہل زبان این را ترک کردہ اند (اُردو) پاسبار اہل زبان کہ تبدیل پاس را ذکرش گذشت فرشتے۔ دیکھو اولی اجنہ۔ (اُردو) دیکھو پاسبار۔ پاسبان طارم نہم اصطلاح۔ بقول پاسبان اصطلاح۔ بقول برہان برہان و بحر و مویہ کنایہ از کوکب زحل و آسمان شب زردہ دار و محافظت کنندہ مراد مطلق (پاسبان فلک) کہ می آید صاحبان بحر و بہار عجم و سروری و رشیدی صاحبان بحر و مویہ و انند ہم ذکر این کردہ</p>	<p>ہند نژاد را نہیں سدا کہ از غور کار نگیرند و منی بیان کردہ اہل زبانزائیکھت غلط گویند۔ فمائل (اُردو) (۱) لات۔ بقول آصفیہ۔ ہندی۔ چشم باہی بیند از سوی مخاک پڑ مولف اسم موثق۔ کدر۔ لرت۔ لچ۔ پاؤں کی ضرب آپ ہی سنے گئے گوہی اردو میں انہیں جنون گذشت متعلق یعنی اول پاس (اُردو) میں مستعمل کہا ہے (۲) پائمال۔ دیکھو پاڑوہ پاسبان۔ دیکھو پاؤ کے دوسرے سنے۔ پاس ایمان استعمال۔ یعنی لحاظ ایمان پاسبان خطہ اول اصطلاح۔ بقول باشد متعلق یعنی ہشتم پاس و سند این بر معنی اند بجا الہ فرہنگ فرنگ یعنی فرشتگان اول پاس گذشت (اُردو) پاس ایمان مولف عرض کند کہ از خطہ اول آسمان ایمان کا پاس کہہ سکتے ہیں جیسے "افسوس" اول مراد است اگرچہ موافق قیاس است ہے آپ کو مطلق پاس ایمان نہیں۔ یا ایمان لیکن مشتاق سند استعمال می باشیم کہ محققین کا پاس نہیں " اہل زبان این را ترک کردہ اند (اُردو) پاسبار اہل زبان کہ تبدیل پاس را ذکرش گذشت فرشتے۔ دیکھو اولی اجنہ۔ (اُردو) دیکھو پاسبار۔ پاسبان طارم نہم اصطلاح۔ بقول پاسبان اصطلاح۔ بقول برہان برہان و بحر و مویہ کنایہ از کوکب زحل و آسمان شب زردہ دار و محافظت کنندہ مراد مطلق (پاسبان فلک) کہ می آید صاحبان بحر و بہار عجم و سروری و رشیدی صاحبان بحر و مویہ و انند ہم ذکر این کردہ</p>
---	---

<p>غالب دہلوی در قاطع برہان اعتراض میکند می کند (اُردو) و یکہو پاسبان فلک ہنم اور کہ مقام زحل فلک ہفتم است و فلک ہشتم کرسی و (برید فلک)</p>	<p>ہنم عرش پس چگونہ زحل پاسبان فلک ہنم باشد پاسبان فلک</p>
<p>مولف عرصہ کند کہ ضرورت ندارد کہ پاسبان عرش متصل آن بر فلک ہنم باشد پس عینی نیست</p>	<p>اصطلاح - بقول برہان</p>
<p>کہ پاسبان عرش بر مقام خود یعنی بر فلک ہفتم پاسبانی عرش قائم است مولف</p>	<p>ورثیدی و بحر و (جہانگیری در ملحقات) و خان</p>
<p>پاسبانی عرش و کرسی کند و این را پاسبان طارم عرصہ کند کہ مرکب اضافی است و در سابعہ</p>	<p>آرزو در سراج و موید بہان ستارہ زحل کہ بر</p>
<p>ہنم گویم (مرکب اضافی است) و مقصود از پاسبانی سیارہ این را پاسبان ازین گفتند کہ بر فلکی</p>	<p>فلک ہفتم برای پاسبانی عرش قائم است مولف</p>
<p>نیست کہ خود بر فلک ہنم باشد حتی آنست کہ قائم است کہ زیر عرش و کرسی است خلاف</p>	<p>پاسبانی عرش و کرسی کند و این را پاسبان طارم</p>
<p>غالب در اکثر تردیدات برہان سکندری خود قیاس نیست (اُردو) و یکہو پاسبان فلک</p>	<p>سیارہ این را پاسبان ازین گفتند کہ بر فلکی</p>
<p>و تفسیر اوقات خود نمود و امی برو (اُردو) ہفتم و ہنم -</p>	<p>قائم است کہ زیر عرش و کرسی است خلاف</p>
<p>زحل - و یکہو برید فلک -</p>	<p>قائم است کہ زیر عرش و کرسی است خلاف</p>
<p>پاسبان طارم ہفتم اصطلاح - بقول</p>	<p>پاسبان طارم ہفتم اصطلاح - بقول</p>
<p>رثیدی بہان زحل صاحب جہانگیری در ملحقات</p>	<p>رثیدی بہان زحل صاحب جہانگیری در ملحقات</p>
<p>این را آورده و خان آرزو در سراج ہم مولف</p>	<p>این را آورده و خان آرزو در سراج ہم مولف</p>
<p>عرض کند کہ مرکب اضافی است یعنی پاسبانی بیدار تر از بیدار نیست (اُردو) پاسبانی</p>	<p>عرض کند کہ مرکب اضافی است یعنی پاسبانی</p>
<p>کہ بر فلک ہفتم است کہ نگہداشت عرش و کرسی بقول آصفیہ - فارسی - اسم موصوف - چوکیدای</p>	<p>کہ بر فلک ہفتم است کہ نگہداشت عرش و کرسی</p>

مخافت - رکھوائی - چوکسی - درباری -
 پاسنبر | اصطلاح - بقول دارستہ (۱) یعنی پامی کسی کہ سنبر میشو و علامت بیماری است
 میا بنجی (واعظ) کند منای چمن خلق را و قوت سیر ندارد و قاصد و راه نما را ہم
 ہی تکلیف پڑ شدہ است و ختر ز راہنہال سنبر پامیاز گفتند کہ از تعب و کثرت سیر خون
 کل پاسنبر پڑ و (۲) شوم قدم و آن پھر دست زائد و پامی شان ہم جمع شدہ رنگ
 خان آرزو و چراغ بند کر معنی اذلی می فرماید کہ پاسنبری نماید معنی چہارم بیچ است کہ سند
 (۳) دلیل راہ و راہ نما ہم باشند (۴) خود متقاضی معنی دوم است پس ضرورتی
 بباشق می نماید آشنا خط لعل باکان را پوک کہ بہ ندارد کہ معنی تازہ پیدا کنیم (اردو) (۱)
 از خضر پاسنبری نباشد آب حیوان را بہار قاصد و کیہواسک (۲) سنبر قدم بقول
 بند کر معنی اول گوید کہ (۴) و لعل ہم و سند اتصافہ - سنبر پامی منخوس قدم - شوم - بخت
 (لاوری) پیش می کند (۵) نماید شمع منخوس - نامبارک - وہ شخص جس کا آنا مبارک
 شبہا عارض اورا بغیر پکشتن پاسنبر فرص نہ ہو - جس کے آنے سے نقصان یا تکلیف
 آمد ہر مذہب کہ ہست پڑ نیز صراحت کند یا خرابی ہو جائے (رنگین) آ کے وہ
 کہ معنی دوم (سنبر یا) ست صاحب بھر بر پھر ہی گئے و کیہوا بتک نہ پھری پڑ لینے
 معنی اول و دوم و سوم قانع مولف عن بازار بخو وہ سنبر قدم پان گئی پڑ (مشت)
 کند کہ از معنی اول قاصد مراد است و معنی (۵) خط لے ترے حسن سب گنویا پڑ
 دوم قلب اصناف سنبر یا کہ فارسیان سنبر یا بہ سنبر قدم کہان سے آیا پڑ (۳) راہ نما

بقول آصفیہ۔ اسم مذکر۔ ہادی۔ راستہ پاسپاری بہ پاسپانش زو؛ صاحب مویدا این
 و کہلانے والا (۴) دلال۔ دیکھو پاؤں کا راسراوت پاسار گفتمہ بحوالہ فرہنگ تو اس
 کے دوسرے معنی۔ گوید کہ این را در بیان بازیہا آورده ازین

پاسبک اصطلاح۔ بقول انند بحوالہ معلوم میشود کہ آن لکد بازیست کہ بچگان در
 فرہنگ فرہنگ بفتح سین مہملہ و ضم ہای موحده آب و در سایہ می بازیند مولف عرض کند
 (۱) تیز گام و تیز قدم و (۲) نوعی از تیر۔ کہ حقیقت ماخذ این بر پاسار گذشت و معنی
 مولف عرض کند کہ دیگر ہمہ محققین فارسی بیان کرده مویدر محققین زبان دان ترک
 زبان و معاصرین عجم ازین ساکت و بلحاظ کرده اند مجرب و قیاس ہیج و تکمیل بحث این
 معنی ترکیبی اسم فاعل ترکیبی و موافق قیاس بر پاسار می آید (اردو) دیکھو پاسار اور
 (اردو) (۱) تیز قدم۔ جلد چلنے والا (۲) بلحاظ بیان مویدر الفضلا لڑکون کا وہ کہیل
 تیر کی ایک قسم۔ مذکر۔ جو پانی اور خشکی میں کھیلتے ہیں۔ مذکر۔

پاسپار اصطلاح۔ بقول برہان و جہانگیر پاسپار اصطلاح۔ بقول انند بحوالہ
 و رشیدی و ناصر بنی ہمان پاسار کہ گفتمہ فرہنگ فرہنگ بیاد استادہ کنایہ از
 این گذشت۔ صاحب برہان بحوالہ مویدر مستند و آمادہ مولف عرض کند کہ کبیر
 صراحت مزید کند کہ لکد بازی طفلان در زمین مہملہ موافق قیاس است کہ ہر مستند و
 در آب و در خشکی (از جہانگیری۔ لا آوری) آمادہ کاری برہنہ و برای سرانجام آن کار
 (۵) چون شندی چو بہشتان در خواب معاصرین عجم برہان ندارند و محققین زبان دان

ذکر این نکرده اند (اردو) و یکپو آماوه - قدما که نقلش در جهانگیری است و نقلش
 پاستار | اصطلاح - بقول رشیدی مراد بر پاسپا کرده ایم در سراج اللغات خان
 همان پاسپا که گذشت و سندش همان سند آرزو هم به تاسی فوقانی عوض بای فارسی
 لا اوری که صاحب جهانگیری بر پاسپا نقلش است - بالجمله چنان معلوم میشود که خان
 کر در رشیدی درینجا به فوقانی عوض بای فارسی آرزو نسخه جهانگیری که داشت غلطی کتابتش
 نقلش کرده و خان آرزو در سراج بذیل پاسپا اوراد غلطی انداخت - ما اشاره ماخذ
 و پاسپا گوید که قوسی پاسپا را بمعنی پی سپر گویند - بن هم بر پاسپا کرده ایم (اردو) و یکپو
 کوب تنها آورده و همین صحیح است چرا که پی سپر پاسپا -
 و اصل پاسپا بود که الف اول را اما کرده **پاستان** | اصطلاح - بقول اند بکواله
 و الف دوم را حذف از جهت تخفیف و پی سپر فرنگ بمعنی پیشین و سابق و پاستانیا
 خود بی شبهه بمعنی لک کوب است و این نیز به معنی پیشینان مولف عرض کند که باستان
 معنی باشد و پاسپا مخفف پاستا است به نوبت به موعده به همین معنی گذشت و صراحت
 چنانکه جهانگیری گفته پس این لفظ جدا باشد ماخذش به در انجا بر معنی اولش کرده ایم
 و ازین باب بنود مولف عرض کند که جهانگیری و درینجا همین قدر کافی است که سبیل
 ذکر این نکرد بلکه ذکر پاسپا به هر دو بای فارسی آنست چنانکه تب و تب (فروسی ۵)
 کرده نمیدانیم که خان آرزو چگونه پاستار را کی نام بداد که پاستان و فراوان بدو
 در جهانگیری یافت عجیب است که شعری از اندرون پاستان و (اردو) و یکپو پاستان

کے پہلے معنے ۔

متعلق بمعنی ہشتم پاس کہ بجائیش گذشت (صائب ۵)

پاس حبستن | اصطلاح - صاحب آصفی ذکر کیا کہ دلیل جو ہر مردیست پاس اہلیت حبستن پوزنا محرم
از معنی ساکت مولف عرض کند کہ معنی لفظ و شستن بکندارند ابکار معانی را پوز (اگر وہ) لفظ کرہنا لفظ کرنا

پاسخ | بقول برہان بضم ثالت و سکون خامی نقطہ دار جواب را گویند کہ در مقابل

سوال است صاحب سروری از شیخ نظامی سند آورده (۵۵) زبانیش کرد پاسخ

را فرامشت پوز نہاد از عاجزی بر ویدہ انگشت پوز صاحبان چہا نگیری و رشیدی ذکر

این کردہ اند صاحب ناصر می گوید کہ معنی جواب مطابق سوال معروفست ولی اصل

لغت پاسخ بودہ چہ سخن بمعنی سنجیدن آمدہ چنان معلوم می شود کہ آنکہ در پایان صفحہ رستا

می نگارند کہ مطابق اول سطر منضم چپ است کہ آن را پا و رقی می گویند - پاسخ بود

و بتدریج معنی جواب مستعمل و مطابق آن را جواب دہ می گویند و پائی رس و پی رستا

و پی رس یہمین معنی - پاسخ و پھر س نیز گفتہ اند و پھر رس را ہرست معرب است

و پاسخ بفتح سین صحیح باشندہ بضم - چہ سخن مفتوح است خان آرزو در سراج بر

مطلق جواب قانع - بہار گوید کہ بالفظ آوردن و دادن و کردن و نمودن مستعمل و

این ظاہر اما خود از پاس است کہ جواب ہم محیب را محافظت و نگاہبانی می کند

و سائل را از باز گفتن باز بیدار و داین مجازی است کہ مشہور شدہ و حکم حقیقت

بہم رساندہ و اللہ اعلم بحقیقۃ الحال مولف عرض کند کہ طبع آزمائی ہر دو محققین

در تلاش ما خدا سم جامد مضحکہ خیز است و حق آنست کہ تلاش ما خدا سمی جامد

رفتن بعد از انجامی زبید که اجزای لفظ مرکب معنی خیر باشد ماخذ بیان کرده هر دو محققین
 هیچ است بعض معاصرین عجم گویند و اشاره آن در تعریف ناصری هم که جوابی که موافق
 و بمنظور می سوال است نه برخلاف آن پاسخ باشد و استعمال عام مجاز آن و از همین
 تصدیق اینقدر واضح میشود که در ترکیب و وضع این لفظ - پاس معنی لحاظ داخل است
 و خامی مجمله زائد چنانکه سیایش و سیایش البته این ماخذ قرین قیاس است - انحصار
 استعمال این بصراحت چار تا مصداق در بیان کرده بهار در ملحقات این باقی نماند -
 (اُردو) جواب - بقول آصفیه - عربی - اسم مذکر - سوال کا نقیض - اثر - پاسخ -

<p>پاسخ آوردن مصدر اصطلاحی - صاحب آصفی ذکر این کرده از معنی ساکت مولف عرض کند که معنی جواب دادن است (فردوسی) (۵) برایشان چنین پاسخ آورد شاه پوزک را ایشان بدیده ندیدم گناه (اُردو) جواب دینا -</p>	<p>بشتم پاس و موافق قیاس است (طهوری) (۵) منی رنجم طهوری یا را معذور میدارم ز پاس خاطر من خاطر اغیار می ماند (اُردو) پاس خاطر که سکتے ہیں - یعنی لحاظ - خاطر سے (۵) (۲۷۵۰) پاسخت کردن مصدر اصطلاحی - مذکر</p>
<p>پاس خاطر اصطلاح - بقول بهار معنی خاطر داشت (میرزا رضی و دانش) (۵) و چنین عزم بیاس خاطر بلبل گذشت پوز دست بر سر میزد و گر گل بدامن داشتیم صاحب اند نقل نگارش مولف گوید که متعلق به معنی لینا - آهسته چلنا -</p>	<p>بآهستگی کردن مولف عرض کند که موافق قیاس است (طهوری) (۵) پاسخت کرده ام نتوان زود در گذشت پوز بیچاره سائلی که جوابش نمیدهند (اُردو) پادین اینیٹھا لینا - آهسته چلنا -</p>

<p>پاسخ دادن استعمال صاحب آصفی شرع را کرد و ند پاسخ (اردو) جواب ذکر این کرده از معنی ساکت مولف عن قرار دینا۔</p>	<p>پاسخ شنیدن استعمال صاحب آصفی شرع را کرد و ند پاسخ (اردو) جواب ذکر این کرده از معنی ساکت مولف عن قرار دینا۔</p>
<p>کنند که معنی جواب سوال دادن است پاسخ گذاردن استعمال صاحب آصفی (نظامی) چنین داد پاسخ که عمر اینقدر ذکر این کرده از معنی ساکت مولف یغم خوردنش چون رسا نم بسر (اردو) عرض کنند که معنی جواب دادن موافق قیاس است (اسدی طوسی) ریح گفت ای</p>	<p>کنند که معنی جواب سوال دادن است پاسخ گذاردن استعمال صاحب آصفی (نظامی) چنین داد پاسخ که عمر اینقدر ذکر این کرده از معنی ساکت مولف یغم خوردنش چون رسا نم بسر (اردو) عرض کنند که معنی جواب دادن موافق قیاس است (اسدی طوسی) ریح گفت ای</p>
<p>پاسخ شنیدن استعمال صاحب آصفی شوخی خامش یزمان تا فضل خویش من بگویم عرض کنند که یافتن جواب باشند (اسدی طوسی) جواب دینا۔</p>	<p>پاسخ شنیدن استعمال صاحب آصفی شوخی خامش یزمان تا فضل خویش من بگویم عرض کنند که یافتن جواب باشند (اسدی طوسی) جواب دینا۔</p>
<p>پاسخ نمودن مصدر اصطلاحی صاحب کیک بیک از من بشنو و غفلت بفرم برگمار (اردو) جواب ستنا جواب پانا۔ عرض کنند که معنی جواب دادن است و</p>	<p>پاسخ نمودن مصدر اصطلاحی صاحب کیک بیک از من بشنو و غفلت بفرم برگمار (اردو) جواب ستنا جواب پانا۔ عرض کنند که معنی جواب دادن است و</p>
<p>پاسخ کردن مصدر اصطلاحی صاحب زن هوشمند از یاقوت سر بسته بکشا و بند عرض کنند که جواب قرار دادن و قائم مقام (اردو) جواب دینا۔</p>	<p>پاسخ کردن مصدر اصطلاحی صاحب زن هوشمند از یاقوت سر بسته بکشا و بند عرض کنند که جواب قرار دادن و قائم مقام (اردو) جواب دینا۔</p>
<p>پاس دادن مصدر اصطلاحی بقول چنان در حق من ابل تناسخ (اردو) بحواله لغوامض سخن معنی نگهبانی کردن (فیضی)</p>	<p>پاس دادن مصدر اصطلاحی بقول چنان در حق من ابل تناسخ (اردو) بحواله لغوامض سخن معنی نگهبانی کردن (فیضی)</p>

<p>نیاضی (۵) زین پیش مدہ مجاز را پاس پوششی و سندان از نظامی بر معنی اول پاس گذشت که حقیقی است بشناس پڑ مولف عرض کند (اُرو) (الف) و کیو با سبان (ب) که معنی لحاظ کردن متعلق معنی هشتم پاس (اُرو) (۱) پاس کرنا - لحاظ کرنا (۲) نگهبانی کرنا نگهبانی کرنا - لحاظ کرنا - پاس دانستن استعمال - صاحب آصفی</p>	<p>نیاضی (۵) زین پیش مدہ مجاز را پاس پوششی و سندان از نظامی بر معنی اول پاس گذشت که حقیقی است بشناس پڑ مولف عرض کند (اُرو) (الف) و کیو با سبان (ب) که معنی لحاظ کردن متعلق معنی هشتم پاس (اُرو) (۱) پاس کرنا - لحاظ کرنا (۲) نگهبانی کرنا نگهبانی کرنا - لحاظ کرنا - پاس دانستن استعمال - صاحب آصفی</p>
<p>(الف) پاسدار اصطلاح - (الف) ذکر این کرده از معنی ساکت مولف عرض (ب) پاسداشتن بقول بهار روانند و بجز کند واقف بودن از لحاظ کسی (خسرو و بلوی معنی پاسبان (استاد فرخی ۵) گفتم بگر و ملکش ۵) اگر چه پاس و لها نازنین من ننید اند پاسدار کیست پگفتا سخا و نش نه پسندید پاسد و عامی عاشقان هر جا که باشد پاسبان باد صاحب آصفی ذکر (ب) کرده از معنی ساکت (اُرو) پاس و لحاظ سے واقف ہونا -</p>	<p>(الف) پاسدار اصطلاح - (الف) ذکر این کرده از معنی ساکت مولف عرض (ب) پاسداشتن بقول بهار روانند و بجز کند واقف بودن از لحاظ کسی (خسرو و بلوی معنی پاسبان (استاد فرخی ۵) گفتم بگر و ملکش ۵) اگر چه پاس و لها نازنین من ننید اند پاسدار کیست پگفتا سخا و نش نه پسندید پاسد و عامی عاشقان هر جا که باشد پاسبان باد صاحب آصفی ذکر (ب) کرده از معنی ساکت (اُرو) پاس و لحاظ سے واقف ہونا -</p>
<p>مولف عرض کند که (۱) لحاظ داشتن است پاسره اصطلاح - بقول بهار و نامری (شفائی اصفهانی ۵) پاس خود دار لے و موید و جہانگیری و جامع بفتح ثالث برو نگاه گرم و بی روی کن بقراب لها ریت ناصرو زمینی را گویند که صاحب زراعت نیست محبوب ترا پڑ (سعدی ۵) رضای و روجہ اخراجات جدا کرده ہزار عان و ہا حق اول نگہداشتی پڑ و گریہ پاس فرمان شد تا اہمٹان حاصل آن را صرف اخراجات داشتی (ظہوری ۵) تو خودی دار پاس دیوانی و غیرہ کنند - خان آرزو و در سراج عزت تو پا ز کوتہ دستیم ہمت بلند است پڑ گوید کہ این بہ بہین در موحہ گذشت مولف و بلحاظ معنی پاسدار (۲) نگهبانی کردن ہم عرض کند کہ تخصیصی کہ در معنی این قائم است</p>	<p>مولف عرض کند کہ (۱) لحاظ داشتن است پاسره اصطلاح - بقول بهار و نامری (شفائی اصفهانی ۵) پاس خود دار لے و موید و جہانگیری و جامع بفتح ثالث برو نگاه گرم و بی روی کن بقراب لها ریت ناصرو زمینی را گویند کہ صاحب زراعت نیست محبوب ترا پڑ (سعدی ۵) رضای و روجہ اخراجات جدا کرده ہزار عان و ہا حق اول نگہداشتی پڑ و گریہ پاس فرمان شد تا اہمٹان حاصل آن را صرف اخراجات داشتی (ظہوری ۵) تو خودی دار پاس دیوانی و غیرہ کنند - خان آرزو و در سراج عزت تو پا ز کوتہ دستیم ہمت بلند است پڑ گوید کہ این بہ بہین در موحہ گذشت مولف و بلحاظ معنی پاسدار (۲) نگهبانی کردن ہم عرض کند کہ تخصیصی کہ در معنی این قائم است</p>

نتیجہ تبدیل است کہ فارسیان موحدہ را می شد جاوارو کہ فارسیان اوّل را بدین وجه	بر بای فارسی بدل کرده این را مخصوص کرڈ
بہ پاسرہ موسوم کرده اند کہ مرکب است از سر	بزمینی کہ در وجه اخراجات دیوانی جدا کنند
و پاوہای نسبت معنی منسوب بہ محنت کاشتکار	یعنی بادشاہان سلف اراضی موقوفہ مزارع
(اُردو) وہ حصّہ زمین جو زمین موقوفہ کاشتکار	برو حصّہ منقسم میکردند یکی برای مصارف کاشت
میں مصارف کاشت اور کاشتکار کی محنت	و اہل حقوق و معاوضہ محنت مزارع و دیگر
کے معاوضہ میں جدا کی جاتی ہے جس کا اصل	برای حقوق اتفاقی کہ داخل خزانہ شاہی
خزانہ شاہی میں نہیں آتا۔ موتث۔	

پاسق بقول مویّد مطبوعہ مطبع نو کشور یعنی پوست موّلفّ عرض کند کہ در دیگر نسخ قلمی ما این را نیافتیم و باسق با موحدہ عوض بای فارسی در عربی زبان دراز و بالیدہ را گویند و نام میوہ ہم کہ زرد رنگ است اگر سند استعمال فارسیان پیش شود تو انہم تپاس کرد کہ فارسیان بہ تبدیل اوّل (چنانکہ تب و تپ) این را برای پوست اسم جاد قرار دادہ اند کہ مثل میوہ باشد از نیکہ ہر قسم پوست را از گوشت لذیذ تر دانند و اللہ اعلم (اُردو) پوست۔ مذکر۔

پاسک بقول برہان بضم ثالث بر وزن	تفنگ و آید از حسرت آن بادہ کمان را
تازک خمیارہ و وہان درہ و فرماید کہ بفتح ثالث	پاسک و فرماید کہ با موحدہ ہم گذشت
ہم آمدہ صاحب سروری ہم ذکر این کردہ	صاحبان نامہ صری و مویّد دانند ہم ذکر این
(شاعر) از خماری چون عطسہ زند مغز	کرده اند خان آرزو در سراج گوید کہ بفتح

شین مجمه هم می آید ظاهرا یکی ازین دو تصحیف کند که با حقیقت این برپا سنگ بیان کرده ایم
 باشد و میتواند که باشد مولف عرض کند که ما (ظهوری ه) از ان میثم که بیش از اباپسنگ
 صراحت ماخذ بر (باسک) کرده ایم که بوده کمی آرام و کسی این پله گر خواهد ز سنجیدن
 اول گذشت جزین نیست که این مبدل آن باشد (ارو) و دیکو پاسنگ -
 چنانکه استب و استپ و آنچه بر شین مجمه عوض پاسنگی استمال - زیادت یای مصد می
 سین ممل می آید نیز مبدل این چنانکه گشتی و گشتی بر پاسنگ است بمعنی برابری که مجاز باشد
 (ارو) و دیکو پاسک - صاحب سروری بر پاسنگ سند این آورد
 پاسن | اصطلاح - بقول اندکواله غیاث (اشیرالدین اخسیگیتی ه) وجود خصم چه
 بکسر سین ممل بمعنی پاشنه صاحب غیاث گوید که وزن آورد دوران میزان و که بوقبیس
 ما این را از شرح قران استعدین یافته ایم نیابد مجال پاسنگی و مولف عرض کند
 مولف عرض کند که مرکب است از پاشنی که موافق قیاس است (ارو) برابری بونش
 خودش و سن بالفتح که بمعنی مثل و مانند می آید پاس نمک | اصطلاح - بقول بحرنگاه
 فارسیان این مرکب را وضع کرده اند برای داشتن حق نمک و این کلمه با کلمه داشتن و
 پاشنه (ارو) و دیکو پاشنه - نگاه داشتن مستعمل مولف عرض کند که
 پاسنگ | اصطلاح - صاحبان برهان و موافق قیاس است و سند این بمعنی اول
 ناصری و سروری و بحر و رشیدی و چهار و مویید پاس گذشت و متعلق بمعنی هشتم است و مرکب
 و سراج ذکر این کرده اند مولف عرض اضافی باشد (ارو) پاس نمک -

شک کا پاس۔

قیاس (میرا ہی جہانی ۱۵۵) شعر ابیدل

پاسوار اصطلاح - بقول برہان ۱ پاسوختہ در کو چہ دو ان پڑ بدل جیفہ پرست

جامع بمعنی سوار پاسست کہ پیادہ و جلد و دلب نالہ گداز پڑ (اگر دو) (۱) و یکہ یقینار

چابک است صاحبان بحر و بہار عجم مانند (۳) پاسوختہ اس شخص کو کہہ سکتے ہیں جس

پاسری ہم ذکر این کردہ اند مولف عمن کے پاؤں جلے ہوئے ہوں اور چلنے سے

کند کہ موافق قیاس است (اگر دو) پیادہ معذور ہو۔

پا پیدل - جلد چلنے والا۔ پاسودن مصدر اصطلاحی - بقول بحر و

پاسوان اصطلاح - بقول انند گوشت ۱ بہار و انند گنایہ از راہ رفتن (در ویش والہ ہروی

فرنگ فرنگ مبتدل پاسبان است (۵) سر فارسی ہو و در ہمہ راہ طلب پکہ بدر پوزہ

مولف عرض کند کہ خلافت قیاس نیست نمودم بدر او پائی پڑ مولف عرض کند کہ

کہ موحدہ بہ و او بدل می شود چنانکہ آب موافق قیاس است و گنایہ کہ در رفتار پای

و آو (اگر دو) و یکہ پاسبان - سووہ میشود (اگر دو) چلنا۔

پاسوختہ اصطلاح - بہار و انند گوشت ۱ پاسوزہ اصطلاح - بقول بول چال بچو

این کردہ از معنی ساکت و در نسخہ و گیرش معاصرین عجم (۱) بمعنی بی قرار و مضطرب۔

(۱) ہرزہ گرد و بقرار مولف عرض کند (۲) عاشق مولف عرض کند کہ ہمہ محققین

کہ (۳) گنایہ باشد از کسی کہ معذور باشد فارسی زبان ازین ساکت و لیکن موافق

عجم فنام - اسم فاعل ترکیبی است موافق قیاس است و فارسی جدید و گنایہ ایست

<p>پرمی (ارو) (۱) بقول برهان و جامع بروز این می نماید چنانکه تخم و تخم و جاوار که آزا مرکب از تاس و های نسبت گیریم که تعلق ازین ندارد و باشد که این را بمعنی دوم سبدل آن دانیم (ارو) (۱) بقول اصفیه - عربی - اسم مذکر - رجحان طبع - غبت میلان (۲) غم - اندوه - مذکر (۳) نشو و گلو کا ترجمه - گلا گوشتا حاصل بالمصدر پاسیدن صدر اصطلاحی بقول برهان و ناصری و ناصری بر وزن مالیدن بمعنی و بیدار خوابی و (۲) پاس و بقتل و بقول بحر بمعنی نگاهبانی کردن و پاس داشتن (سالم التصریف) که غیر ماضی و مستقبل و اسم مفعول نیاید مولف عرض کند که مرکب است از اسم مصدر پاس که گذشت بزیادت تحتانی معروف و علامت مصدر و آن ظاهر باصول متعین</p>	<p>پرمی (ارو) (۱) بقول برهان و جامع بروز این می نماید چنانکه تخم و تخم و جاوار که آزا مرکب از تاس و های نسبت گیریم که تعلق ازین ندارد و باشد که این را بمعنی دوم سبدل آن دانیم (ارو) (۱) بقول اصفیه - عربی - اسم مذکر - رجحان طبع - غبت میلان (۲) غم - اندوه - مذکر (۳) نشو و گلو کا ترجمه - گلا گوشتا حاصل بالمصدر پاسیدن صدر اصطلاحی بقول برهان و ناصری و ناصری بر وزن مالیدن بمعنی و بیدار خوابی و (۲) پاس و بقتل و بقول بحر بمعنی نگاهبانی کردن و پاس داشتن (سالم التصریف) که غیر ماضی و مستقبل و اسم مفعول نیاید مولف عرض کند که مرکب است از اسم مصدر پاس که گذشت بزیادت تحتانی معروف و علامت مصدر و آن ظاهر باصول متعین</p>
---	---

<p>فارسی زبان مصدر جعلی است و باصول ما مصدر حقیقی که صراحت هر دو بر (اسم مصدر) گذشت و ما این را کامل التصریف و انیم که مضارع این پاسد باشد و هر دو نشی کرده صاحب بحر درست است و معنی که اول بیان کرده محققین اول الذکر برای حاصل بالمصدر (اُردو) (۱) نگاهبانی کرنا (۲) پاس رکھنا۔</p> <p>پاش بقول برهان و ناصری بر وزن ماش (۱) بمعنی پریشان و افشان و (۲) بمعنی پاشندگی باشد و معنی سوم درست است معنی از هم پاشیدن و بر افشاندن هم و (۳) معنی چهارم غلط محض و خبر میداد از بی خبری امر باین معنی نیز یعنی پریشان کن و از هم جدا ساز محققین که این معنی غیر از ترکیب امر حاضر باقی و بر افشان (سعدی ۵) جو امر و خوش حاصل نمی شود و سند سراج الدین راجی سند خوی و بخشده باش و چو حق بر تو پاشد تو تحقیق ماست و بمعنی خیم مخفف پایش۔ صراحت بر بنده پاش و صاحب سروری گوید که صاحب مویده الفضلا برای تأیید طفلان کتب (۴) بمعنی افشاننده و نثار کننده (سراج الدین) درست باشد و فضلا ازین بی خبر نباشند راجی ۵) زلفش از بوی گشته عنبر پاش و (اُردو) (۱) ویکھو افشان (۲) چھڑکاؤ</p>	<p>رویش از زلف گشته عنبر پوش و ذکر معنی سوم هم کرده صاحب مویده بذکر معنی سوم و چهارم برای تأیید فضلا صراحت مزید کند که (۵) پای او پای اورا۔ خان آرزو در سراج می فرماید که معنی افشان است بچین معانی و بمعنی از هم ریختن هم مولف عرض کند که مقصود از معنی اول اسم جامد و اسم مصدر پاشیدن است که می آید و مقصود از معنی دوم که محققین بالا تصریف خوشتی نکرده اند حاصل بالمصدر پاشیدن است که بمعنی پاشیدن و افشاندن هم و (۳) معنی چهارم غلط محض و خبر میداد از بی خبری امر باین معنی نیز یعنی پریشان کن و از هم جدا ساز محققین که این معنی غیر از ترکیب امر حاضر باقی و بر افشان (سعدی ۵) جو امر و خوش حاصل نمی شود و سند سراج الدین راجی سند خوی و بخشده باش و چو حق بر تو پاشد تو تحقیق ماست و بمعنی خیم مخفف پایش۔ صراحت بر بنده پاش و صاحب سروری گوید که صاحب مویده الفضلا برای تأیید طفلان کتب (۴) بمعنی افشاننده و نثار کننده (سراج الدین) درست باشد و فضلا ازین بی خبر نباشند راجی ۵) زلفش از بوی گشته عنبر پاش و (اُردو) (۱) ویکھو افشان (۲) چھڑکاؤ</p>
--	--

مقبول آصفیہ۔ آبپاشی۔ پانی وغیرہ کا زمین پر ڈکرا این کردہ گوید کہ مراد پاجان است
چہر کنا (۳) چہرک (۴) چہر کنے والا (۵) اسکا کہ گذشت مولف عرض کند کہ ہمیں اسم
پاؤن۔ اس کے پاؤن کو۔ حال است از پاشیدن و پاجان کہ گذشت

پاشا اصطلاح - بقول انندبجوالہ فرہنگ
فرہنگ لغت ترکی است بمعنی خداوند معظم و سوبر و حقیقت (اسم حال) بجایش گذشت (اروہ)
بزرگ مولف عرض کند کہ در فارسی زبان ہم زمانہ حال میں چٹرکنے والا۔

این را مخفف پادشاه بحدف دال مهمله و هائی
 هنوز توان گرفت و معنی بالاهم مجاز بادشاه که
 یعنی سلطان باشد (از دو) براسر وار -
 (الف) پاشانی استعمال - خان آرزو
 در چراغ هدایت گوید که مشتق است از پاشیدن
 و با صطلاح خطاطان برابر نبودن بی قرینه

پاشا مه اصطلاح بقول انند بجماله نوشتن مذات و دوائر حروف بسیار کشاوه
فرهنگ فرهنگ بر وزن و معنی پاچا مه مولف نوشتن چنانکه تاثیر گوید (۵) افزونی قدر
عرض کند مبدل پاچا مه باشد که گذشت است پریشانی خاطر و پاشانی خطها سبب

چنانکه کاج و کاش - معاصرین عجم زبان ندارند حجم کتاب است و بسیار بسند همین شعر تا شیر
و محققین اهل زبان ازین ساکت صاحب هتید (ب) یا شانی خط را نوشته بدکری بیانی

بر پا جامه ذکر این بحواله ز فغانگو یا کرده بالجمله کرده خان آرزو گوید که ازین سند محسن تاثیر
نفت متروک می نماید (ارو) و یکپو پا جامه - مستفاد میشود که عبارت از دور دور نوشتن
پاشان | اصطلاح - صاحب رشیدی حرف است مولف عرض کند که بهار دست

<p>گوید و تحقیق ما (الف) حاصل بالمصدر (پاشنا) ^{نہیں} صفت برود و صرصر آہم کند اور اق گل را پاش است کہ می آید و (پاشانی خط) کہ مرکب از پاش و مولف عرص کند (۲) فارسیان است همان است بمعنی تحریر پشیاں و دور و دور است این بمعنی ریزہ ریزہ و پارہ پارہ ہم می کنند چنانکہ بر خلاف تحریر گنجان - خان آرزو غلط کرد کہ گویند: او دلم را پاش پاش کرد یعنی پارہ (الف) را متعلق بہ مصدر پاشیدن داشت پارہ کرد و بمعنی مجاز معنی اول است و پس (اُرو) (الف) دور و دور گنجان کی کنند درین اصطلاح تکمیل اسم مصدر پاشیدن است صاحب آصفیہ نے چہدرابر لکھا ہے فرق سیکریج و ازہین شعر خواجہ آصفی مصدر -----</p>	<p>فرق سے (ب) تحریر کی غیر گنجانی تحریر کا (ب) پاش پاش کردن بمعنی (۱) چہدر اپن - مذکر۔</p>
<p>پاشا نیدن بقول بحر متعدی پاشیدن و (۲) پارہ پارہ کردن ہم (اُرو) (الف) کہ می آید و کامل التصریف است کہ مضارع (۱) پراگندہ - پشیاں (۲) پاش پاش بقول این (پاشاند) آمدہ و شامل برہمہ معانی پاشیدن آصفیہ - فارسی - پارہ پارہ - ریزہ ریزہ - ٹکڑے برسیل متعدی (اُرو) ویکہو پاشیدن یہ ٹکڑے - پڑے پڑے (ب) (۱) پراگندہ اس کا متعدی ہے جیسے چٹکنا سے چٹکنا - کرنا - پشیاں کرنا (۲) پاش پاش کرنا - (الف) پاش پاش اصطلاح بقول بقول آصفیہ پارہ پارہ کرنا -</p>	<p>بھر و بہار و اند بمعنی (۱) متفرق و پراگندہ پاشیدن مصدر اصطلاحی بقول رہنا (خواجہ آصفی ۷) در گلستان ہر کہ نام دفتر بچوالہ سفر نامہ نامہ لکدین شاہ قاجار بمعنی</p>

بر خاستن مولف عرض کند که محاوره جدید است و اردو بر قدم خود که بر جای ناهموار سکندری
و معاصرین عجم بر زبان دارند و موافق قیاس و نخوردانه همین عادت این مصدر اصطلاحی
کنایه است لطیف یعنی ایستادن بپا و محقق قائم شد و معنی فطری این سیر با احتیاط کردن است
بپاشدن است که موحده حذت شده باشد و مجاز غایت خرم کردن عموماً (اردو)
باقی ماند استعمال این در کلام قدما نیست البتہ نهایت احتیاط کرنا۔
بپاشدن بجای خودش بهین گذشت که اصل پاشنا | اصطلاح - بقول برهان و جامع
این است (اردو) کثرا ہونا۔
پاشک | اصطلاح - بقول برهان بفتح پاشک | پاشک | اصطلاح - بقول برهان و جامع
بر وزن ناوک معنی خمیازہ یا شد صاحب مصری را نیز کہ بچہ تخم نگاہ دارند۔ صاحب جهانگیری
گوید کہ ہمان پاسک است کہ پسین ہما گذشت بدکر این از امیر خسرو سند و ہد (۱۵) چنان
مولف عرض کند کہ این تبدیل آفت ہم دیدہ ام کافہ وہ پائے و تخت زور و رید
بس چنانکہ فرستہ و فرشتہ (اردو) و پاشک۔ پاشائے و صاحبان رشیدی و سروری و
پاشمردہ گذشتن | مصدر اصطلاحی بقول نا صری و بہار بر معنی اول قانع۔ خان آرزو
بہار کنایہ از غایت خرم و احتیاط کردن (۱۶) در سراج بدکر معنی اول می فرماید کہ بعید
(۱۷) ای برق بی عروت پاشمردہ بگذار نیست کہ بای مختنی بالفت بدل شدہ مولف
بہر خارا این بیابان رزق برہنہ پائست و عرض کند کہ (پاشنہ) کہ اصل این است
مولف عرض کند کہ کسی کہ با احتیاط رود و نگاہ مرکب است از پادشہ و معنی فطری این تعجب

اضافت اسپ پا و کنایه از عقب که پای بروا عرض کند که مبدل (بارنامه) که گذشت چنانکه
 است و حامل پا - یکی از معاصرین عجم می گوید که اسپ و اسپ و انگارون و انگاشتن - صراحت
 سوار اسپ را پاشنه می راند از نیجاست که فارسیا^ن ماخذ هم در اینجا کرده ایم (ارو) و یکبارنامه کاظم
 عقب عربی را پاشنه نام کردند معنی پامی اسپ پاشنگ اصطلاح - بقول برهان و جامع
 یعنی پانگه که بدان اسپ می رانند و لیکن بنجیا^ن با کاف فارسی بروزن آونک (۱) خوشه کوچک
 ما ماخذ اول الذکر بهتر ازین است - معنی مباد انگورو (۲) خیار و خربزه و هندی وانه و کدو
 که معنی دوم مجاز معنی اول است که خیار و خربزه امثال آن را نیز گویند که بجهت تخم نگاها رند
 و غیره که برای تخم نگاها رند خشک و سخت و (۳) با (پاشنگ و پاشنگ) مترادفست
 همچون عقب می باشد و آنچه به بای عربی گذشت صاحب جهانگیری هم ذکر هر دو معنی اول الذکر
 مبدل این همچون اسپ و اسپ (۱) کرده (حکیم اسدی ۱) تو گوئی در خنده پاشنگ
 نیست مگر اهل ترک از خود نادر و کفش از کفش بود و پادشاه و پادشاه آهنگ بود و
 پادشاهان از پادشاهان دین و دولت را دوست صاحب ناصری بذکر هر دو معنی بالا گوید که در
 (ارو) (۱) و یکبارنامه (۲) سوکها هو خربزه فرنگ سامانی گفته که معنی دوم مخفف پاشنگ
 و غیره پس سبب کاشت کے لئے تخم لیتے ہیں - است مرکب از پاد معنی پاینده و شنگ که نوچی
 پاشنامه اصطلاح - بقول برهان بروزن است از خیار که برای تخم نگاها رند و معنی
 شاهنامه معنی لقب و قرین و همال صاحبان ترکیبی خیار محفوظ و خوشه خشک انگورو هم معنی دوم
 جهانگیری و رشیدی هم ذکر این کرده اند مولف داخل باشد - خان آرزو و در سراج بذکر قول

سامانی گوید که عجب از سامانی چرا که هرگاه خشک است چنانکه خان آرزو خیال کرده و همین
 بمعنی خیاری باشد که برای تخم نگا بدارند لفظ پاست معنی اصلی و مطلق خوشه انگور و خربزه
 بمعنی پائیده مسترک و زائد محض خواهد بود و پس و غیره که برای تخم نگا بدارند مجاز آن و تراوف
 صحیح همان است که بمعنی مطلق ثمری است که در معنی سوم بر سبیل تبدیل است که جمیع فارسی
 برای تخم نگا بدارند و لهذا پاشنگ و پاشنگه بمعنی پشین معجمه بدل شد چنانکه کاجی و کاشی و
 خوشه انگور است که بر تاک خشک شود و حق سند تبدیل های هوز بشین در همین لغت که
 تحقیق آنست که پاشنگه در اصل پاشنده بدل مرادف پاشنگ است پس متحقق شد که این
 بود و دال به کاف فارسی بدل شده چنانکه مخفف پاشنگه باشد مخفف های هوز آخره و آنچه
 در استخوان رند و استخوان رنگ و چون ثمری بود عده اول به همین معنی گذشت مبدل این
 برای تخم نگا بدارند خوب آن همانست که از چنانکه اسپ و اسب پاشان آرزو و تعریف
 هم پاشند بدین نام موسوم شده و پاشنگ پاشند صحیح نکرد (اَرُو) (اَو) و
 بخذف یا مخفف آنست و پاشنگ مبدل آن (۲) و یکپو پاشنگ (۳) و یکپو پاشنگه پاشنگ
 چنانکه پاشیده و پاشیده پس مرادف نیست پاشنگه اصطلاح - بقول برهان و جهانگیری
 چنانکه بعضی گمان برده اند مولف عرض کند و موید همان پاشنگ بمعنی اول و دومش لغت
 که شک نیست که پاشنده اصل است بمعنی انگور گوید که ماصراحت معنی و ماخذش را اشاره
 خشک که برای تخم نگا بدارند و تاک خشک این همدراجا کرده ایم که این اصل است
 شده می پاشد یعنی می ریزد و پاشنگه مبدل و آن مخفف این (اَرُو) و یکپو پاشنگ

پہلے اور دوسرے معنی جن کی صراحت پاشنگ پہ گزری ہے۔
 بالاتعریف خوشی نکر وہ اندھ حق آنت کہ در سنگین را
 مجرور بر حلقہ آہنی (چوب آستانہ) نمی گذارند کھا

پاشنہ اصطلاح - بقول بہار و سروری
 و موید و اند مراد پاشنہ گذشت مولف
 عرض کنند کہ این اصل است و آن مبدل
 این و صراحت ماخذ این ہمد را بجا کردہ ایم
 (اُردو) دیکھو پاشنا۔
 پاشنہ در اصطلاح - بقول وارستہ

چیزی است کہ تختہ در را بگرداند و در جو چو کہٹ کی نیچے کی لکڑی میں قائم رہتی ہے
 ہند آن را چول گویند (شفیع اثر) خانہ صاحب تاکہ در وازیکا وزن صرف (نرمادون) یعنی
 دولت ز نسامی گرد و پڑا این دراز پاشنہ پای
 گد امی گرد و پڑ بہار این را مراد (پای) کی چول کہتے ہیں۔ صاحب آصفیہ نے چول
 (در) گوید و بر (پای در) ہمیں معنی می نویسد پفرمایا ہے۔ پاشنہ در یعنی لکڑی کا
 (نام خسرو) نیست مدبر اہل ترک وہ میراجو دوسری لکڑی میں داخل کیا جا
 ار خود نادر و کفش از انکہ پاشنگان از
 پاشنایش دین و دولت را درست پڑھا
 بحر بنز بانش مولف عرض کنند کہ محققین اسی سبب سے کہتے ہیں جو دوسری لکڑی میں

<p>داخل ہو لیکن (پاشنہ در) فارسی میں پٹ کے ہرگز پیدا نیست پس محققین بالانغور بر لفظ و اس سیرے کا نام ہے جو چوکھٹ پر صرف اسلئے معنی نہ کردہ اند و سکندرمی خوردہ اند و محاسن قائم رہتا ہے کہ دروازے کے وزن کو سنبھالے عجم ہم بابا اتفاق دارند معنی اول را برای رہے۔ ہماری رائے میں اس کو (دروازے) این اصطلاح غلطی نگارند (ارو) (۱) کی چول (کہنا چاہئے) یا (پٹ کی چول) نقاب کرنا (۲) نقاب کرنے والا۔</p>	<p>پاشنہ کوب اصطلاح - بقول بہار (۱) پاشو اصطلاح - بقول انند بھوالہ فرہنگ نقاب نمودن و پی در پی رسیدن بحیثی کہ پاشنہ فرنگ بضم شین بمعجمہ (۱) عصای چوپانان گریزندہ را بسر انگشت پای خود گرفته و ملاصق و مسافران و بقول رہنما بھوالہ سفر نامہ نمودہ می رسیدہ باشد - صاحب انزل نقل زکاش ناصر الدین شاہ قاجار (۲) بفتح شین بمعنی صاحب بحر درست گوید کہ (۲) کسی را گویند کہ بر خیز مولف عرض کند کہ بمعنی اول حالا در پس گریختہ بدود و آئرا در عربی متعاقب گویند بر زبان محاصرین عجم نیست و لیکن موافق و برای معنی اول می فرماید کہ پی در پی رسیدن قیاس است کہ اسم فاعل ترکیبی است ہم مولف عرض کند کہ بمعنی دوم اسم فاعل بمعنی پاشوندہ و قائم مقام پای بمعنی همان ترکیبی است یعنی تعاقب کنندہ کہ بر نشان عصا است کہ بامدادش چوپانان و مسافران پاشنہ گریزندہ می رود و آئرا می گوید بمعنی اول بر خیزند و کار خود در رفتار می گیرند و بمعنی (پاشنہ کوب شدن) یا حاصل بالمصدر پاشندہ دوم امر حاضر مصدر مرکب (پاشدن) کہ بجا کوبی - درست باشد و معنی اول از (پاشنہ کوب) گذشت معنی سبب و فتن شین و معنی دوم</p>
---	--

ممکن است و این نتیجہ آن است و این معنی را را بہ از خلوت نمی باشد و گلابی بہتر از
 غیر از موید و دیگری از محققین فارسی زبان ذکر پاشیدن صحبت نمی باشد و مولف عرض
 نکرد (ظہوری ۵) زہر شد آنجا کہ پاشید است کند کہ متعلق بہ معنی اول پاشیدن است
 آٹنی بر شکر و گاہ کواہ آنجا کہ ہجرائش گرانی کردہ (ارود) صحبت بر ہم ہونا صاحب آصفیہ
 است و (ارود) (۱) پریشان ہونا پریشان نے (صحبت بر خاست ہونا) پر کہا ہے
 کرنا (۲) ڈالنا پڑنا جیسے پانی ڈالنا (۳) بہرینا یا رون کا جلسہ بر خاست ہونا مجلس اہٹنا
 بہر اجانا (۴) چہر کرنا۔ (داغ ۵) تیری مجلس میں رسائی ہی ہوئی

پاشیدن صحبت

مسدود اصطلاحی بقول تو کیا ہوا و ہم گئے اور وقت جب بر خاست
 بہار از ہم متفرق و پراگندہ شدن مردم و فرمایید صحبت ہو گئی و

کہ لازم و مستعدی ہر دو آمدہ یعنی (پراگندہ کردن) یا علم اصطلاح بہار گوید کہ بدون افت
 مردم صاحب بحر ہجرائش - خان آرزو در و از بعضی استفسار کردہ شد گفتند کہ در و لا
 چراغ گوید کہ تمام شدن صحبت و رفتن اہل رسم است کہ چون خواہند ہنگامہ رکشتی گرم
 بزم بجای دیگر مولف عرض کند کہ معنی حقیقی نمایند پہلوانان ہر جانب علمی بر پای
 است و معنی بیان کردہ خان آرزو نتیجہ آن کنند و زیر آن می ایستند و بعضی گویند (علم)
 (تاثر ۵) گوشہ گیری با حضور دل عجائب بوحہ نام فنی از کشتی و فرماید کہ سید این
 دولت است و دانہ دام ہما کن صحبت بذیل (زبین نوافق) گذشت مولف
 پاشیدہ را و (صائب ۵) بہشتی بیہ خان عرض کند کہ از سند محولہ ہم معنی بالا پیدا است

و معنی لفظی این (علم برپا) یعنی قیام علم است جو علمون کے پاس مرثیہ پڑ ہے (۲) وہ شخص
 و بس و مقصود از بہان عادت گشتی گیران باشد جو بہاوانون کے علم کے نیچے اونکی تعریف پڑ ہے -
 حاصل بالمصدر (پاکرون علم) یعنی پا علمی و پا علم رنگین کردن | مصدر اصطلاحی -
 این محقق آن (آردو) علم کا قیام - بہار گوید و صاحب اتندہم کہ (۱) چون دوزنگا
 پا علم خوان | اصطلاح - بقول بہار (۱) تقابل صفین روی دہر جمعی گیت تاز از یک جا
 کسیکہ در عاشورای پای علم تابوت خصوصاً سبقت کردہ کی یا چندی را از فوج غنیمت گیر
 یا وزیر علم مردہ عمر یا چیزی بخواند (میرنجات) آوردہ بہ پای علم خود کردن زنند و گویند پا علم
 (۵) نہ عشور نہ عزایست و نہ بزم فقرا و رنگین کردیم (میرنجات ۵) جان من خون
 پا علم خوان ز برای چہ شدی ای ملا پڑ صاحب بدل دشمن بد آئین کن پڑ بنوازش بنہ من
 بھری فرماید کہ کسی را نام است کہ پای علمی یا علمی رنگین کن پڑ و فرماید کہ (۲) با اصطلاح
 در عاشورہ چیزی بخواند و نیز (۲) کسی کہ زیر لوطیان کنایہ از اغلام بود و مولف عرض
 علم پہلوانان چیزی بخواند در اسرار معنی اول کنند کہ بیچارہ قوت بیان ندارد و معنی اول
 قانع - خان آرزو در چراغ ہدایت ذکر ہو رنگین کردن پای علمی بخون دشمن است
 معنی کردہ و صراحتی کنند کہ بہار نقش زیر و بیعتی دوم کنایہ باشد کہ کیر را استعارہ کردہ
 (پا علم) کہ مولف عرض کنند کہ اسبم فال تویی بہ علم و رنگینی پای علم کنایہ باشد از رنگ برآز
 است و موافق قیاس و محقق (پا علم خوان) کہ کیر از رنگین کند و کنایہ از لواطت کردن
 بخند موحداً اول (آردو) (۱) وہ شخص است مامنی دوم را از زبان معاصرین مجسم

نشنیدیم و برای آن طالب سند استعمال می شیم
 (ارو) دشمن کے خون سے اپنے علم کے غلو کہ تازمت اول برطرف نشود و آن ہم
 پاؤں کو رنگین بنانا (۲) لواطت کرنا۔ برطرف نکر دو۔ صاحب ناصری بردار افضل
 یا غر اصطلاح۔ بقول برهان بروزن لاغر قانع۔ خان آرزو در سراج گوید کہ این
 ستونی را گویند کہ سقف خانه بدان قرار گیرد مرکب است از پا و غر کہ معنی ستون است
 صاحبان رشیدی و ناصری و مؤید ہم ذکر این وہا می نسبت کہ پارا مثل ستون می سازد
 کرده اند مولف عرض کند کہ ظاہر این مختص بعضی گویند مرکب است از پا و غر کہ لغتی
 پا غر کہ بہا می ہو ز آخر می آید و ماخذش ہندو است و گر و معنی ترکیبی آن کنندہ پاشل
 بیان کنیم و معنی آن فیلیا است کہ مرضی است پامی فیل و بقول رشیدی بحوالہ جہانگیری
 از امراض پامی انسان فارسیان بحدت غر معنی گرہ و ورم است و درین صورت بکسر
 یا (پا غر) نام کردند چوبی و ستونی سطر را غین خواهد بود و مولف عرض کند کہ غر
 کہ برای حفاظت سقف ناقص زیر آن گذارند و در فارسی زبان برآمدگی اعضاء را گویند
 و این استعارہ باشد (ارو) دیکھو پازیر۔ پس معنی لفظی این برآمدگی پاست و سطر
 یا غر اصطلاح۔ بقول برهان بغیم ضین و گندگی آن و باہا می نسبت در آخر معنی
 نقطہ دار و فتح برای بی نقطہ مرعی است کہ واد الفیل را نام کردند دیگر بیج (ارو)
 پای آدمی مقابل شکی می شود و آن را عبری فیل پا۔ بقول آصفیہ۔ اسم مذکر۔ ایک مرمن
 واد الفیل خوانند و بعضی گویند کہ زحمی و کھ نام جو اکثر بار واد در مرطوب ملکون بن ہنلا

اور اس سے پاؤں ہاتھی کے پاؤں کے (شمس فخری ہے) فلک زکیان بکر فکر مرا پڑ باشد
مانند موٹا ہو جاتا ہے۔ فارسی میں پاغ کہتے ہیں از ہر و ماہ پاغندہ پڑ مولف عرض کند کہ
(الف) پاغندہ اصطلاح الف بقول برہان باغندہ بموعدہ اول بجائیش گذشت و صراحت
(ب) پاغندہ بضم ثالت و سکون نون ماخذش ہمد را نجا کردہ ایم پس (ب) مبدل
گلولہ پنبہ علاجی کردہ و نسبت (ب) میفرمایند آن باشد همچون تب و تب و (الف) مخفف
کہ بفتح ثالت ہم صاحب سوری نسبت (الف) (ب) بخفت پای ہوز آخر (ارود) و کہو باغندہ
بر پیشہ زدہ قانع۔ خان آرزو در سراج گوید (الف) پاغوش اصطلاح (الف)
کہ در موعدہ گذشت صاحب موید بند کردہ (ب) پاغوش خوردن بقول برہان
فرماید کہ ہندش گالہ گویند کہ پنبہ بر زدہ و کرد (ج) پاغوش زدن و جہانگیری
کردہ باشد (شمس فخری اللہ) چہ لا و و سروری و رشیدی و بہار و سراج با و او
بر تیغ سپاہیش چہ پولاد پڑ چہ کوہ برگز فلان
چہ پاغندہ صاحبان جہانگیری و ناصری و سرآب فرو بردن۔ صاحب ناصری بند کرد
رشیدی و جامع ہم ذکر این کردہ اند (مولوی) معنی بالا گوید کہ قدری و زری آب توقف
معنوی ہے) چچو منصور تو بردار کن ناطقہ کردن مولف عرض کند کہ ہمین لغت
را چون زمان چند برین پنبہ پاغند زنی پڑ بموعدہ اول بجائیش گذشت و صراحت
(بدر چاچی ہے) تا وقت شام بیوہ زنی ماخذ این ہمد را نجا کردہ ایم کہ این اصل
پنج شویہ را و پاغندہ بر کنار ہند چرخ اخفش است و آن مبدل این و (ب) بمعنی

<p>غوط خوردن (ج) بمعنی غوطہ زدن مصدر لازم و متعدی چنانکہ تب و تب و آن اسم مفعول مصدر بہن از بہین الف است (شمس فخری اللہ) نہ ہر است کہ بمعنی آراستن ہم آمدہ پس پافٹہ بمعنی غوط خورد و بر آورد و زبمار پڑسا کسا کہ بود و آراستہ کنایہ باشد از معنی بالا کہ برای آراستگی دی از پافٹوش پڑ (فردوسی بے) درین آب اسپ و لگام بکار بر بند قیاس می خواہد کہ این پافٹوش خوردن رواست پڑ کہ یک تیر بالا بود نام چیزی را نہند کہ از بن میبھا آراستہ شدہ آب رواست پڑ (استاد رودکی ع) بود زود و لیکن فارسیان ذریعہ آراستگی را مجازاً نام اگر آئی نیک خاموش پڑ چو مرغابی زنی در خاک نہاوند (اُردو) چاندی اور سولنے کی وہ پافٹوش پڑ (اُردو) (الف) دیکھو با غوش میخین جن کو لگام اور زین وغیرہ میں خوبصورتی کے لئے نصب کئے ہوں۔ موتھ۔</p>	<p>غوط خوردن (ج) بمعنی غوطہ زدن مصدر لازم و متعدی چنانکہ تب و تب و آن اسم مفعول مصدر بہن از بہین الف است (شمس فخری اللہ) نہ ہر است کہ بمعنی آراستن ہم آمدہ پس پافٹہ بمعنی غوط خورد و بر آورد و زبمار پڑسا کسا کہ بود و آراستہ کنایہ باشد از معنی بالا کہ برای آراستگی دی از پافٹوش پڑ (فردوسی بے) درین آب اسپ و لگام بکار بر بند قیاس می خواہد کہ این پافٹوش خوردن رواست پڑ کہ یک تیر بالا بود نام چیزی را نہند کہ از بن میبھا آراستہ شدہ آب رواست پڑ (استاد رودکی ع) بود زود و لیکن فارسیان ذریعہ آراستگی را مجازاً نام اگر آئی نیک خاموش پڑ چو مرغابی زنی در خاک نہاوند (اُردو) چاندی اور سولنے کی وہ پافٹوش پڑ (اُردو) (الف) دیکھو با غوش میخین جن کو لگام اور زین وغیرہ میں خوبصورتی کے لئے نصب کئے ہوں۔ موتھ۔</p>
<p>پافٹہ اصطلاح بقول انند بھوالہ فرہنگ فرہنگ بر زبان تافٹہ میبھامی مللا و نقرہ پہن سر بہان پافزار کہ گذشت۔ صاحبان سروری کہ بالامی اسپ و لگام و مانند آن نصب سازند و بگردانند و موید ہم ذکر این کردہ اند مولف مولف عرض کند کہ دیگر محققین فارسی عرض کند کہ موافق قیاس است (کمال اسماعیل زبان ازین ساکت و معاصرین عجم ہم بر زبان دست انعام بر سرش می دار پڑ ورنہ ندارند اگر سند استعمال پیش شود اسم جامد فارسی ترتیب پافزار کند پڑ (نزاری ہستانی ع) زبان دایم و معنی ترکیبی این ظاہر نمیشود و جزین بندہ بی ترتیب و بی برگ و نوا پڑ نوکران کہ این را مبدل پافٹہ گیریم کہ بہ موحدہ گذشت بی جامہ و بی پافزار پڑ (اُردو) دیکھو پافزار</p>	<p>پافٹہ اصطلاح بقول انند بھوالہ فرہنگ فرہنگ بر زبان تافٹہ میبھامی مللا و نقرہ پہن سر بہان پافزار کہ گذشت۔ صاحبان سروری کہ بالامی اسپ و لگام و مانند آن نصب سازند و بگردانند و موید ہم ذکر این کردہ اند مولف مولف عرض کند کہ دیگر محققین فارسی عرض کند کہ موافق قیاس است (کمال اسماعیل زبان ازین ساکت و معاصرین عجم ہم بر زبان دست انعام بر سرش می دار پڑ ورنہ ندارند اگر سند استعمال پیش شود اسم جامد فارسی ترتیب پافزار کند پڑ (نزاری ہستانی ع) زبان دایم و معنی ترکیبی این ظاہر نمیشود و جزین بندہ بی ترتیب و بی برگ و نوا پڑ نوکران کہ این را مبدل پافٹہ گیریم کہ بہ موحدہ گذشت بی جامہ و بی پافزار پڑ (اُردو) دیکھو پافزار</p>

پافشرون | مصدر مطلق یعنی ثابت قدم بود (طہوری ۵) عاشقان چون نظر براندازند و مولف عرض کند که منفعت پافشرون است که بجایش گذشت پافشارند و بر سر اندازند و (ارو) و یکپو پافشرون و همان (افشرون پا) که در الف مقصوره مذکور شد و افشرون پا۔

پاک | بقول برهان بر وزن خاک (۱) بمعنی صاف و بغیش و پاکیزه و (۲) بمعنی همه و تمام و (۳) بمعنی باقی هم چنانکه گویند که حساب ما پاک شد یعنی تمام شد و چیزی نماند صاحبان جهانگیری و جامع بذکر معنی اول و دوم گویند که مقصود معنی دوم از بی باقی است صاحبان رشیدی و سروری و موید هم بر معنی اول و دوم قانع و ناصری ذکر معنی سوم هم کرده (حکیم ناصر خسرو ۵) همه بگذشت بر تو پاک چو باد و باد و مال و ملک و تن و دست و شباب و (شاعر ۵) باد و بیار ای پسر خوش که پاک و باد و بر دین دل نعلین غبار و خان آرزو و در سراج بذکر معنی اول و دوم و تبرک معنی سوم گوید که (۴) بمعنی انفصال معامله هم و راست معاملی نیز آمده چنانکه گویند (حساب فلانی پاک شد) یعنی معامله او فهمیده شد و چنانکه شیخ فرماید (آنرا که حساب پاک است از معامله چه پاک) یعنی کسیکه حساب او درست است و راست و صاحبان فرہنگ و درین قسم مواقع بمعنی تمام گفته اند و آن خالی از ضغنی نیست و بہا رگوید کہ ترجمہ ظاہر است و بالکل و تمام چنانکہ گویند پاکش انداز یعنی تماشا انداز و فلانی خانہ ما پاک رفت و یا متاع ما پاک برد و یا پاک باخت و پاک سوخت و استعمال این با مصداق فارسی ہم بیان می کند مولف عرض کند کہ معنی حقیقی این (۵) ظاہر و پاکیزہ کہ در ان طہارت و پاکیزگی باشد و بہین اسم جامد فارسی زبان است ترجمہ ظاہر عربی و معنی اول مجاز این یعنی بغیش و خالی

از آلودگی و معنی سوم فی الحقیقت بی باقی است نہ باقی کہ داخل معنی دوم است آنانکہ بجایش
 معنی سوم یعنی باقی قائم کرده اند سکندری خورده اند و انچه خان آرزو معنی چهارم پیدا کرده
 معلوم میشود کہ بر معنی اول غور نکرده و ما ضرورت معنی چهارم نداریم و سند شیخ را متعلق بمعنی
 اول پنداریم یعنی آنرا کہ حساب او بی غش است از مواخذہ باکی نیست (ارو) (۱)
 پاک - بقول آصفیہ - صاف - بے غش (۲) تمام - کامل (۳) باقی (۴) معاملہ کا انفصال -
 گذر (۵) پاکیزہ - بقول آصفیہ - پاک - ستہرا -

<p>پاک آمدن مصدر اصطلاحی - صاحب آصفی ذکر این کرده از معنی ساکت مولف عرض کند کہ بمعنی ظاہر سپید شدن است متعلق بمعنی پنجم بی غل و غش - صاف و پاک -</p>	<p>پاک (فتائی شیرازی ۵) و لاگو شدہ آن چشم خوانناک نگہ پڑ تو پاک آمدہ پاک باش و پاک نگہ پڑ (ارو) پاک اور ظاہر سپید ہونا -</p>
<p>پاکابوی اصطلاح - بقول انند بھو الہ فرنگ فرنگ بمعنی بی غش مولف عرض کند کہ مرکب از پاک و بوی و میان ہر دو لفظ الف زائد اصل این (پاک بوی) بود کہ بمعنی بی غش است و (۳) مطلق خدمتگار - صاحب جہانگیری فارسیان پاک را بالف زائد پاک کردند و این</p>	<p>را بدون سند استعمال تسلیم نہ کنیم و ظاہرا متعلق بمعنی اول پاک است (ارو) کسی را گویند کہ تحصیل داری چون بجای بیاید او زرا مردم تحصیل کند</p>

پامی کار ہم آمدہ صاحب رشیدی ذکر ہر سہ و فرماید کہ این و پامی کار مراد فیکہ یکہ بہا
 معنی کردہ گوید کہ بہ ہمین ہر سہ معنی پامی کار ہم ہم بر معنی اول و دوم قانع و بہ تعریف معنی دوم
 صاحب سروری ہمز بانث صاحب ناصری متفق با و ارستہ و از حکیم شقائی سند و ہد (۳۷)
 بر معنی اول و دوم قانع و می فرماید کہ شخصی کہ چکویم از پدر و منصبش کہ بود و روز پیکوچہ
 از مردم زر تحصیل کند و در پی آن و دوازیبست ز محلات کا زران پاکار پمولف عرض
 کہ آنرا پاکار گفته اند۔ و ارستہ نسبت معنی کند کہ معنی لفظی این کسی کہ از پامی کار گیرد و
 اول میفرماید کہ شخصی کہ در شہر یا و قریات محصلان گنایہ از کسی کہ در وصول تحصیل دیوانی سعی
 دیوانی را جابای مردم نشان دہد و ذکر معنی کند و کتاس را بدینوچہ نام است کہ کار او
 دوم ہم کردہ گوید کہ ترجمہ کتاس است ہم پسعی پامی تعلق دارد و مطلق خدمت گار
 صاحب بھر نذر ہر سہ معنی بالامی فرماید کہ (۳۸) مجاز معنی اول و نسبت معنی چہارم عرض میشود کہ
 جائی کہ مزدوران مصالح را فراہم آورہ معاصرین عجم برخلاف این گویند۔ یعنی پاکار
 انبار کنند و نسبت معنی اول متفق با تعریف کسی است کہ از موضع دیگر آمدہ کار زراعت
 و ارستہ۔ صاحب مؤید بر معنی اول و دوم کند و باز بخانہ خود رود اگر سند استعمال معنی
 قانع و صاحب جامع متفق با برہان بہر سہ چہارم بیان کردہ صاحب بھر بدست آید
 معنی۔ خان آرزو در سراج می فرماید کہ معنی آخر الذکر را معنی (۵) گوئیم (ارو)
 اول خانہ ناست و بند کر معنی دوم گوید کہ خد (۱) وہ شخص جو وصول زر مالگزاری مین مدو
 خانہ نمائی مردم وہ ہم بہ کتاس تعلق دارد کرے (۲) خاک روب۔ بقول آصفیہ۔

فارسی - اسم مذکر - جاروب کش - جتر کناس - کہ در عہدہ گرفتست پڑ مرگان ترم شستن
 حلال خور (۳) خدمت گار (۴) وہ جگہ جہاں دامن ترم را پڑ (ولہ ۷) خستہ ام بسیار
 مزدور مال مسالا کسی کام کا جمع کرین - موٹا پاکان کتراند پڑ بست بحر و بحر ہم تروان
 (۵) پانکار - دکن میں اس شخص کو کہتے ہیں است پڑ (اردو) پاکان اون لوگون
 جو کسی دوسرے موضع سے آکر زراعت کرے کو کہہ سکتے ہیں جو پاکبانہ ہوں جیسے زاہد
 اور مقام مزروعہ میں مستقل سکونت نہ رکھتے - اور پرہیز گار -

پاک اصل اصطلاح - بقول بہاروانند (الف) پاکان حصہ اول اصطلاح
 معروف مولف عرصہ کند کہ موافق قیاس (ب) پاکان خطہ اول الف و ب
 بمعنی چتری کہ بنیاد او پاک و طاہر است بقول انند کنایہ از ملائکہ و کرد و بیان و حاملان
 اسم فاعل ترکیبی (سلمان ۷) از آب گوہری عرش معلی صاحب برہان بر (ب) ذکرین
 کہ حسامش پدید شد پڑ این دین پاک اصل کہ معنی کردہ و صاحبان رشیدی و جہانگیری
 با ملک توام است پڑ (اردو) پاک اصل در ملحقات و بحر ہمزبانہ (خاقانی ۷)
 اس چیز کو کہہ سکتے ہیں جس کی بنیاد پاکیزہ ہو - بدان خدای کہ پاکان خطہ اول پڑ ز شوق
پاکان اصطلاح - بالف و نون جمع مراد حضرت ادوالہ اند چون عشاق پڑ مولف
 از زاہدان و پرہیز گاران مولف عرصہ کند کہ حصہ اول در (الف) و خطہ دوم
 کند کہ معنی لفظی این آنا کہ پاکیزہ باشد و کنایہ در (ب) بمعنی آسمان است و موافق قیاس
 از معنی بالا (ظہوری ۷) از ہمت پاکان است و معنی این بریں کنایہ فرشتگان باشد بہت

<p>حاملان عرش که عرش فلک نهم را نام است بر بان بروزن خاکسار (۱) کسی را گویند که در و همین فلک نهم بلحاظ شمار از بالا فلک اول است بازی کردن و غلی نگیرد (۲) شخصیکه اسباب (اُردو) فرشته جو حاملان عرش ہیں۔ مگر خود را تمام بیا زدو (۳) زاهد و مجتهد و (۴) و پاک انداختن مصدر اصطلاحی بحث عاشقی که معشوق را بنظر پاک بنگرد و صاحب بحر این بر (پاکش انداز) می آید (اُردو) بهمزبانفش۔ بهار بند کر معنی دوم و سوم قانع صیاب و یکبار پاکش انداز۔ پاک انداختن کیسه مصدر اصطلاحی۔ (۵) پاکبازان که بروی نو نظر باخته اند و هر چه بقول آصفی خالی کردن کیسه تمام از آنچه در دست غیر تو باقیال تو در باخته اند و (سعدی ۳۵) مولف عرض کند که موافق قیاس است جوانی پاکباز و پاک رو بود و که با پاکیزه روی و صاحب اندر هم ذکر این کرده و بهار بنیل در گرد و بود و مولف عرض کند که پاک بمعنی انداختن این را آورده (اُردو) تہیل کو تمام و باختن بمعنی حقیقیش پس معنی (الف) بالکل خالی کردینا جو چیز اس میں ہے وہ موافق قیاس است یعنی متاع و امثال آنرا بتامہ اس سے باہر ڈال دینا۔ (الف) پاک باختن متاع و غیر آن (ب) پاکباز مصدر اصطلاحی۔ صاحب آصفی ذکر (الف) کرده گوید کہ پاک درین مصدر بازی کردن است پس معنی لفظی این بازی مرتب بمعنی تمام و بالکل است و (ب) بقول گویند بہ پاک و پاکیزگی کنایہ باشد بمعنی اول</p>	<p>حاملان عرش که عرش فلک نهم را نام است بر بان بروزن خاکسار (۱) کسی را گویند که در و همین فلک نهم بلحاظ شمار از بالا فلک اول است بازی کردن و غلی نگیرد (۲) شخصیکه اسباب (اُردو) فرشته جو حاملان عرش ہیں۔ مگر خود را تمام بیا زدو (۳) زاهد و مجتهد و (۴) و پاک انداختن مصدر اصطلاحی بحث عاشقی که معشوق را بنظر پاک بنگرد و صاحب بحر این بر (پاکش انداز) می آید (اُردو) بهمزبانفش۔ بهار بند کر معنی دوم و سوم قانع صیاب و یکبار پاکش انداز۔ پاک انداختن کیسه مصدر اصطلاحی۔ (۵) پاکبازان که بروی نو نظر باخته اند و هر چه بقول آصفی خالی کردن کیسه تمام از آنچه در دست غیر تو باقیال تو در باخته اند و (سعدی ۳۵) مولف عرض کند که موافق قیاس است جوانی پاکباز و پاک رو بود و که با پاکیزه روی و صاحب اندر هم ذکر این کرده و بهار بنیل در گرد و بود و مولف عرض کند که پاک بمعنی انداختن این را آورده (اُردو) تہیل کو تمام و باختن بمعنی حقیقیش پس معنی (الف) بالکل خالی کردینا جو چیز اس میں ہے وہ موافق قیاس است یعنی متاع و امثال آنرا بتامہ اس سے باہر ڈال دینا۔ (الف) پاک باختن متاع و غیر آن (ب) پاکباز مصدر اصطلاحی۔ صاحب آصفی ذکر (الف) کرده گوید کہ پاک درین مصدر بازی کردن است پس معنی لفظی این بازی مرتب بمعنی تمام و بالکل است و (ب) بقول گویند بہ پاک و پاکیزگی کنایہ باشد بمعنی اول</p>
---	---

و معنی سوم و چہارم مجاز آن (اُردو) (الف) فرہنگ فرنگ کنایہ از ماہ است مولف تمام متاع کا ہار دینا (ب) (۱) وہ شخص جو بغیر عرض کند کہ طالب سداستعمال می باشیم کہ دغا اور فریب کے بازی کرے (۲) وہ شخص معاصرین عجم و محققین زبان دان و کراہین جو اپنی تمام متاع ہار دے (۳) زائد (۴) نکر وہ اند اگر چہ من وجہ موافق قیاس است وہ عاشق جو معشوق کو پاک نگاہ سے دیکھے۔ (اُردو) چاند۔ مذکر۔

صاحب آصفیہ نے پاکباز پر فرمایا ہے وہ شخص پاکبازی و اشتیاق استعمال یعنی پاکباز جو کہیل میں چنید نکرے۔ ایماندار۔ زائد۔ عاشق بودن است شامل بر ہمہ معانی پاکباز (ظہوری) بے غرض وہ عاشق جو پاک محبت سے معشوق کو دیکھے (ذوق ۷۷) اس بت پہ گر خدا ہی من پڑنیا بجم داد اگر بادشمنان از من دغا ہو عاشق تو آئے رشک پڑ ہر چند جانتا ہوں آید پڑ مولف گوید کہ در پاکبازی یا سے کہ وہ پاکباز ہے۔ مصدری است (اُردو) پاکباز ہونا۔

پاکبازان استعمال۔ جمع پاکباز است پاکبازی اختیار کرنا۔

بجملہ معانی شت گذشت (ظہوری ۷) آخری پاکباز اصطلاح۔ بقول بہار روانند از ہست پاکبازان را پڑ بدول از ماست اسمی محبوب است مولف عرض کند باختن برگشت پڑ (اُردو) پاکباز لوگ دیکھو کہ اسم فاعل ترکیبی است بمعنی پڑ پاکیزہ پاکباز کے تیسرے معنی کی یہ جمع ہے۔

پاکباز چرخ اصطلاح۔ بقول انذبحوالہ ناز گری خوش زبان پاک بری شوخ چشم پڑ

عشوہ وہی ولفریب بواجبی اوستاد (اردو) گوید کہ مرادف پاک نظر و پاک دیدہ مولف
پاک بر فارسین نے محبوب کو کہا ہے عرض کند کہ اسم فاعل ترکیبی است بمعنی پاکیزہ
اردو میں بقاعدہ فارسی اس کا استعمال نظر دارندہ و عاشقی کہ معشوق خود را بہ نظر پاک
کر سکتے ہیں۔ مذکر۔

پاک برون استعمال۔ صاحب آصفی بان ظہوری بگریہ کار افتادہ پاک بنیان نگاہ
ذکر این کردہ گوید پاک درین مصدر بمعنی تمام شویانند (اردو) پاک بین۔ اس شخص کو
و بالکل است مولف عرض کند کہ بمعنی بڑا بقاعدہ فارسی کہہ سکتے ہیں جو پاکیزہ بمعنی
چیزی تمامہ و چیزی ازان نگذاشتن موافق اس کی نگاہ بے لوث ہو۔ وہ عاشق جو پاک
قیاس (اردو) سب لیجانا۔ کوئی حصہ نہ چھوڑنا نظر سے معشوق کو دیکھے۔ پاک محبت رکھنے والا
پاک بوم استعمال۔ بقول انند و بہار **پاکپاش** اصطلاح۔ بقول بحر

معنی پاکیزہ بوم مولف عرض کند کہ بمعنی آنکہ ہرچہ داشتہ باشد بباد و بد مولف
باشندہ زمین پاکیزہ و مقام پاکیزہ متعلق بمعنی عرض کند کہ اگرچہ موافق قیاس است
سوم بوم کہ بجایش گذشت۔ اسم لائل ترکیبی و لیکن مشتاق سند استعمال می باشیم
(اردو) پاکیزہ مقام۔ وہ شخص جو مقام کہ معاصرین عجم بر زبان اندازند و محققین
پاکیزہ پر رہنے والا ہو۔

پاک بین اصطلاح۔ بہار بر معروف تانہ (اردو) وہ شخص جو اپنی متاع کو تمامہ
و صاحب انداز معنی ساکت صاحب آصفی بر باد کرے۔

پاکت | بقول رہنما بحوالہ سفر نامہ ناصر الدین شاہ قاجار یعنی (۱) کیسہ و (۲) جیب صاحب

بول چال ہم ذکر این کرده مولف عرصہ کند کہ صاحب رہنما (پاکتی لاک زود) را بمعنی
نفاذ یکیسہ لاک زود می گوید پس پاکت معنی پاکٹ انگلیسی زبان است کہ کیسہ و امثال
آن را گویند جزین نیست کہ تاسی ہندی را بہ فوقانی بدل کردہ اند (اگر دو) بٹوا۔ بقول
آصفیہ - ہندی - اسم مذکر - چوٹی سی و دو پٹری تھیل جس میں بن الہی اور نقدی وغیرہ رکھتے ہیں

پاکچ گداشتن | مصدر اصطلاحی - بقول پھر ذکر این کردہ از معنی ساکت مولف

گناہ از ناہوار و گستاخی کردن (صاحب سہ) عرصہ کند کہ داشتن چیری بحالت پاکیزگی و
پھر کہ پاکچ می گذارد و ادلی خود می خوریم پوشیدہ
ناموس عالم و مغل و ارباب مولف ہر من دل و دست و لب خود پاک توان داشت و
کند کہ کج رفتاری - و غیرہ از ناہوار است و اہمیت زدن مدعیان را چہ کند کس و
و بد روشی ہم ہمین باشد و صاحب پھر (اگر دو) کسی چیز کو پاک و صاف رکھنا۔
گستاخی کردن حاصل آن باشد (اگر دو) (الف) پاکد امانی | اصطلاح - (ب)

گستاخی کرنا۔ بقول آصفیہ - بے ادبی کرنا یعنی (ب) پاکد امن | بقول بہار و اندکناہ
کرنا۔ شرارت کرنا اور بہارے معنوں کے لحاظ از عقیف و پار سا مولف عرصہ کند کہ
سے کج رفتار ہونا۔ صاحب آصفیہ نے کج رفتار کسی کہ دامن خود از منا ہی پاک دارد۔ اہم
فاصل ترکیبی است و (الف) بمعنی بیگناہی

پاک داشتن | استعمال - صاحب آصفیہ و پاکد از می - پس پاکد امنی زیادت یابی

مصدر می بر (ب) بمعنی مصدر می بختی میباید (اگر دو) پاک دهن اس شخص کو کہہ سکتے ہیں کہ دامن و دامان ہر دو کی است کہ تعریفش پس کا منہ بہ صاف پاک ہو اور جس کے منہ سے بجای خود می آید (حافظ شیرازیؒ) ^{نقطہ} بد بونہ آتی ہو۔

بخود پیوشید این خرقه می آلود و ای شیخ پاکدامن
مخدوم و ارمارا پو (طهوری الشیخ) در شمار زید
خشکم ساقی تر دست کو پو خرقه آلود و سازم
پاکدامنی بس است پو (ارودو) (الف) همین مصدر است که بجایش گذاشت و معنی

پاکدامنی بمعنی پارسائی۔ پرہیزگاری۔ یگانہ بمانی ویدن بہ پاک نظری۔ بہار بر-----
کہہ سکتے ہیں جیسے " یہ ان کی پاکدامنی تھی کہ (۲) پاک ویدہ آگوید کہ معنی پاک میں است
آگل میں کو دینے کے لئے آمادہ ہو گئے (ب) (صائب ص) بی حسن نیست خلوت آئینہ
پاکدامن بقول آصفیہ - پارسا۔

پاک وہان اصطلاح۔ بقول بہار و ہر دو موافق قیاس (اُردو) (۱) پاکیزہ نگاہ
انند معروف مولف عرصہ کنند کہ اسم سے دیکھنا (۲) دیکھو پاک ہیں۔

فَاعِل تَرْكِيبِی است بمعنی کسی که در آن او پاک و پاک را می استعمال - بقول بهار و بحر
وصاف است و عفونت ندارد (صائب) و آنند آنکه عقل صحیح و فکر رسا داشته باشند
(از لبش جامی سخن عقد گهر می ریزد) (شیخ شیراز) حقت گفتم ای خسرو پاک
هر که صائب چو صدف پاکد بان افتاد است و پاک را می توان گفت حق پیش مرد خدای و

ککش است؛ کہ جان دار و جان شیرین عجم بزبان دارند. (اُردو) نیک نہاد بقول
 خوش است؛ (اُردو) شریف نجیب۔ آصفیہ پاک طینت۔ پاک سیرت۔ پاک باطن۔
 جس کا حسب و نسب صحیح ہو۔ نیک نہاد۔ پاک سوختن | استعمال۔ صاحب آصفی
 نیک طینت۔
 پاک ساختن | استعمال۔ صاحب است چنانکہ گویند: متاع مارا پاک شستہ
 آصفی ذکر این کردہ از معنی ساکت مولف مولف عرض کنند کہ موافق قیاس است
 عرض کنند کہ صاف و پاک کردن است (از قبیل پاک رفتن بنام) کہ گذشت (اُردو)
 (حیاتی بخاری) خاک بہت آشکم اگر با نکل جلا دینا۔ کوئی چیز باقی نہ رہنا۔
 بان خون نیامیزد و مرغ؛ گویم بچشم خویش | پاکش | اصطلاح۔ بقول سفرنگ بشرح
 با پاک ساز و راہ را؛ (سیر حاج مصر) ابھی فقرہ (نامہ و تشویر گلشاہ) بمعنی نقد
 پاک ساز و رہ سیارہ زحاشاک ہلال؛ (اُردو) و تترہ مولف عرض کنند کہ بکسر کاف عربی
 صاف و پاک کرنا۔ لغت زند و پازندہ است بمعنی پاکیزگی زیاد
 پاک سرشت | اصطلاح۔ بقول بہار شین مجملہ بر لفظ پاک کہ افادہ معنی نسبت
 و مانند مراد ہمان پاک زاد کہ بجائش گذشت چنانکہ بالمش و پوش کہ منسوب بہ بال و پو
 مولف عرض کنند کہ بمعنی مرو نیک نیت و است (اُردو) پاکی۔ بقول آصفی صفا
 نیک طینت باشد و فرقی نازک است میان سہرائی۔ طہارت۔ پیرہیز گاری۔
 این و پاک زاد کہ از تعریف ہر دو ظاہر معانی پاکشاد | مصدر را اصطلاحی۔ بقول

انند (۱) کنایه از باز آمدن یعنی اینکه قبل ازین
 نئی آمد - حالامی آید و فرماید که (۲) کنایه از طلاق
 دادن و (۳) گر ختن مولف عرض کند که بانگ کردن رساند که نه سوار گوید پاکش انداز
 یعنی سوم موافق قیاس است و برای معنی بمعنی تماشای بینداز (میرنجات سے) نگذاشت
 اول و دوم بدون سند استعمال تسلیمش نکنیم را بکش و بر سر خاکش انداز و بعد از این شکر
 معاصرین عجم بر زبان ندارند و محققین زبانان مخالف کش و پاکش انداز و مولف غرض
 هم ازین ساکت (ارو) (۱) پھر انا (۲) طلاق کند که صاحبان بحر و درسته باستان و همین
 وینا (۳) بھاگنا - یک شعر میرنجات (پاکش بینداز) قائم کرده اند
 پاکشاده رواق اصطلاح - بقول انند تسلیم هر دو باشد که عوصن مصدر (پاکش انداختن)
 کنایه از آسمان مولف عرض کند که بلحاظ این مقوله را قائم کرده اند و حق آنست که پاک
 معنی سوم (پاکشادن) که بجایش گذشت انداختن) مصدر است مرکب بمعنی بر زمین
 معنی لفظی این رواق گیر زنده و کنایه از آسمان انداختن کسی را چنانکه پشت بر زمین شود
 می توان گرفت که موافق قیاس است نظر بر و نیمعنی از معنی حقیقی (انداختن تمامه) پیدا شود
 قول حکمای قدیم که آسمان را دور گفته اند و عادت گشتی گیران است که حرف خود را
 ولیکن دیگر همه محققین ازین ساکت و معاصرین چون بر زمین می زنند پشت او را برابر زمین
 عجم هم بر زبان ندارند - طالب سند استعمال می کنند و این تعریف غالب است و گشتی
 می باشیم (ارو) و یکو آسمان - (ارو) اس کو چیت گرا - اور اس کا مصدر

<p>مصدر اصطلاحی۔ بقول انند فارغ و رستگار شدن است مولف عرض کند کہ نجات یافتن</p>	<p>را چیت کرانا) بقول آصفیہ پچھاڑنا پیٹھ کے بل کرانا۔ ہرانا۔</p>
<p>پاک شدن استعمال۔ صاحب آصفی و خصوصیت عذاب و رنج و درستی نیست بلکہ ذکر این کردہ گوید کہ (۱) از عذاب فارغ و (پاک شدن از چیزی) بہتر است و این مصدر رستگار شدن است مولف عرض کند خاص ہم داخل بہان تہمیم باشد چنانکہ سند کہ (۲) بمعنی پاکیزہ و صاف و پاک شدن کہ این از کلام اسدی طوسی و نجات اصفہانی معنی حقیقی است (اسدی طوسی ۱۷) بہان بر معنی اول (پاک شدن) گذشت (اردو) زیر فرمان غمناک شد و زہر نامہ نام جم پاک عذاب سے نجات پانا۔</p>	<p>پاک شدن استعمال۔ صاحب آصفی و خصوصیت عذاب و رنج و درستی نیست بلکہ ذکر این کردہ گوید کہ (۱) از عذاب فارغ و (پاک شدن از چیزی) بہتر است و این مصدر رستگار شدن است مولف عرض کند خاص ہم داخل بہان تہمیم باشد چنانکہ سند کہ (۲) بمعنی پاکیزہ و صاف و پاک شدن کہ این از کلام اسدی طوسی و نجات اصفہانی معنی حقیقی است (اسدی طوسی ۱۷) بہان بر معنی اول (پاک شدن) گذشت (اردو) زیر فرمان غمناک شد و زہر نامہ نام جم پاک عذاب سے نجات پانا۔</p>
<p>پاک شدن گشتی مصدر اصطلاحی۔ خان شد و (نجات اصفہانی ۱۷) چہ پیشی است کہ آنشوخ غضبناک شود و از دنگا ہی گشت گشتی ما پاک شود و (نجاتی ۱۷) آئینہ دل پاک عمل معروف و تمام شدن معرکہ گشتی است شد و یار و آید و صد شکر کہ کار ہم ہمہ بر جو و سندش بہان کہ از میر نجات بر (پاک شدن) حسن شد و محضی سبا و کہ معنی اول مجاز معنی گذشت صاحب بحر ہمز بانس مولف عرض و دوم باشد کہ نجات یافتن است و صراحت کند کہ بمعنی مجازی ختم شدن گشتی است کامل این در ملحقات می آید (اردو) (۱) یعنی نجات یافتن از گشتی (اردو) گشتی سے نجات پانا چہوٹنا (۲) صاف و پاک ہونا۔ فارغ ہونا نجات پانا۔ گشتی ختم ہونا۔</p>	<p>پاک شدن گشتی مصدر اصطلاحی۔ خان شد و (نجات اصفہانی ۱۷) چہ پیشی است کہ آنشوخ غضبناک شود و از دنگا ہی گشت گشتی ما پاک شود و (نجاتی ۱۷) آئینہ دل پاک عمل معروف و تمام شدن معرکہ گشتی است شد و یار و آید و صد شکر کہ کار ہم ہمہ بر جو و سندش بہان کہ از میر نجات بر (پاک شدن) حسن شد و محضی سبا و کہ معنی اول مجاز معنی گذشت صاحب بحر ہمز بانس مولف عرض و دوم باشد کہ نجات یافتن است و صراحت کند کہ بمعنی مجازی ختم شدن گشتی است کامل این در ملحقات می آید (اردو) (۱) یعنی نجات یافتن از گشتی (اردو) گشتی سے نجات پانا چہوٹنا (۲) صاف و پاک ہونا۔ فارغ ہونا نجات پانا۔ گشتی ختم ہونا۔</p>
<p>پاک شدن از عذاب و عقاب پاک شدن مصدر اصطلاحی۔ بقول دار</p>	<p>پاک شدن از عذاب و عقاب پاک شدن مصدر اصطلاحی۔ بقول دار</p>

(۱) معنی آہستہ رفتن (طالب آملی سے) نرملک یہاں رشتہ ام پڑتا آن طیب از سرمن پاک کشید
 معصیت سامان غربت کردہ ام اکنون پڑ بعد صاحب بحر ہم ذکر ہر دو معنی کردہ مولف
 افتادگی در راہ جانان می کشم پائے پڑ و فرماید عرض کند کہ (از چیزی پاک کشیدن) سبب ہمار
 کہ چون بصلہ آزارند معنی (۲) باز رفتن است کردن ازان بجاییش گذشت و بہالہ است
 (سلیم سے) بلبلان پای کشیدند از اطراف چمن یعنی دوم این (اُردو) (۱) آہستہ چلنا۔
 میرود ہر کہ درین باغ سراسر بادا است پڑ کن مین پاؤں کہنیکر چلنا کہتے ہیں (۲) چلنا
 بہار فو کہ ہر دو معنی کردہ (میرزا جلال اسیر از چیزی پای کشیدن
 (۳) لنگ لنگان در رکاب چشم تر پامی کشم پڑ پاک طہیت استعمال بہار و اندو کہ این
 تانفس دارم سر زنجیر در پامی کشم پڑ کام میگید کردہ از معنی ساکت مولف عرض کند کہ
 اسیر آخر ز دریا ہمو موج پڑ گرچہ گریان در رکاب مرا وف پاک سرشت است کہ بپیش آہستہ
 چشم تر پامی کشم پڑ (صائب سے) تابیر گلشن (میرزا رضی دانش سے) پاک طہیت را
 آن سر درخرا مان پاکشید پڑ شد نسیم صبح را بدنیامیل آمیزش کجا ست پڑ گوشہ گل گہر
 ہر غنچہ ز انوی دگر پڑ (ملاطفا سے) سیو در باد وسعت دریا گرفت پڑ (اُردو) دیکہ پاک سرشت
 سرخ و کلاہی ندید پڑ خجل گشتہ از بزم پاک کشید پاک عیار اصطلاح۔ بقول بہار و بحر
 (محمد قلی سلیم سے) فغان من ز رکاب ہلال پای اند ز رخا نص را گویند مولف عرض کند کہ
 کشید پڑ کہ از ستارہ ریش در میان گلہ شدہ آہستہ ہر دو معنی ہر دو موافق قبال است
 (مولانا نبائی سے) دست از حیات خود من (اُردو) از خالص وہ طلا جو بخش اور خالص ہو۔ مگر

(الف) پاک فروختن مصدر اصطلاحی - (اُردو) (الف) (۱) دکان کی تمام متاع بیچنا۔	(الف) پاک فروختن مصدر اصطلاحی - (اُردو) (الف) (۱) دکان کی تمام متاع بیچنا۔
(ب) پاک فروش صاحب آصفی ذکر (۲) اپنی متاع کو بر باد کرنا (ب) (۱) کل متاع	(ب) پاک فروش صاحب آصفی ذکر (۲) اپنی متاع کو بر باد کرنا (ب) (۱) کل متاع
(الف) کردہ از معنی ساکت و بند کر (ب) کو بیچ دینے والا (۲) اپنی متاع کو بر باد کرنا والا۔	(الف) کردہ از معنی ساکت و بند کر (ب) کو بیچ دینے والا (۲) اپنی متاع کو بر باد کرنا والا۔
گوید کہ آنکہ ہر چہ داشتہ باشد بر باد و بد فروشا (۳) کل متاع کو فروخت کر دے اور بر باد کر دے	گوید کہ آنکہ ہر چہ داشتہ باشد بر باد و بد فروشا (۳) کل متاع کو فروخت کر دے اور بر باد کر دے
کہ ہنرمندی است پاکباز۔ وارستہ ذکر (ب) پاک کردن استعمال۔ بقول صاحب	کہ ہنرمندی است پاکباز۔ وارستہ ذکر (ب) پاک کردن استعمال۔ بقول صاحب
کردہ در نفس معنی متفق با آصفی (سالک یزوی) آصفی (۱) چیدن و صاف کردن و (۲) تمام	کردہ در نفس معنی متفق با آصفی (سالک یزوی) آصفی (۱) چیدن و صاف کردن و (۲) تمام
(۳) سالک رند کہ اسباب و ریح داشت کردن (نوعی جنوشانی ۱۷) تاروی تو بینم	(۳) سالک رند کہ اسباب و ریح داشت کردن (نوعی جنوشانی ۱۷) تاروی تو بینم
بسی پُر رفتہ در میکدہ و پاک فروش آمدہ است مرثہ ام پاک کن از اشک پُر گز گریہ نگاہ ہم چرخ	بسی پُر رفتہ در میکدہ و پاک فروش آمدہ است مرثہ ام پاک کن از اشک پُر گز گریہ نگاہ ہم چرخ
پُر صاحبان بھر و اندہ ہمزبان و ارستہ (صائب) در تہ آب است پُر (اسدی طوسی ۱۷) کہ	پُر صاحبان بھر و اندہ ہمزبان و ارستہ (صائب) در تہ آب است پُر (اسدی طوسی ۱۷) کہ
(۱۷) از ہر دو جہان حاصل من ناوک آہ است دیبہ کہ بوم از و پاک کردہ گرد پُر کہ باغ سبز و	(۱۷) از ہر دو جہان حاصل من ناوک آہ است دیبہ کہ بوم از و پاک کردہ گرد پُر کہ باغ سبز و
پُر مانند کمان پاک فروش شمر ز و خانہ پُر و صاب رنجتہ گل گرد او صبا پُر (صائب ۱۷) میکند ز و	پُر مانند کمان پاک فروش شمر ز و خانہ پُر و صاب رنجتہ گل گرد او صبا پُر (صائب ۱۷) میکند ز و
بہار عجم با اتفاق آصفی این را مراد پاکباز حساب من و ہستی را پاک پُر ہچو صبح این نفس پاکباز	بہار عجم با اتفاق آصفی این را مراد پاکباز حساب من و ہستی را پاک پُر ہچو صبح این نفس پاکباز
گوید مولف عرض کند کہ (الف) (۱) بمعنی کہ مراست پُر مولف عرض کند کہ بار لفظ	گوید مولف عرض کند کہ (الف) (۱) بمعنی کہ مراست پُر مولف عرض کند کہ بار لفظ
ہمہ سامان دکان فروختن و دکان را خالی پاک از جملہ معانی آن بحث کردہ ایم و این مصدر	ہمہ سامان دکان فروختن و دکان را خالی پاک از جملہ معانی آن بحث کردہ ایم و این مصدر
کردن است و (۲) مجازاً بمعنی بز بادا و ن شامل است بر ہمہ معانی (اُردو) (۱)	کردن است و (۲) مجازاً بمعنی بز بادا و ن شامل است بر ہمہ معانی (اُردو) (۱)
متاع و (ب) بہر و معنی اسم فاعل ترکیبی پاک کرنا (۲) تمام کرنا۔ دیکھو پاک جس کے تمام	متاع و (ب) بہر و معنی اسم فاعل ترکیبی پاک کرنا (۲) تمام کرنا۔ دیکھو پاک جس کے تمام
از بہین مصدر (الف) و (۳) امر حاضرش معنون پر یہ مصدر شامل ہے۔	از بہین مصدر (الف) و (۳) امر حاضرش معنون پر یہ مصدر شامل ہے۔

<p>پاک گردیدن استعمال - صاحب آصفی بعبثت و خیال چیزی نکردن (اسدی طی) ذکر این کرده از معنی ساکت مولف عرض (سپه و خیل نجوم تو که باشند که پاک به کند که مراد پاک شدن است که گذشت بگریزند چو خورشید من افراخت علم به (اردو) (طالب آملی) خرقه زاهد نگرود پاک از جلد بهاگنا - رفوچکرهونا -</p>	<p>پاک گردیدن استعمال - صاحب آصفی بعبثت و خیال چیزی نکردن (اسدی طی) ذکر این کرده از معنی ساکت مولف عرض (سپه و خیل نجوم تو که باشند که پاک به کند که مراد پاک شدن است که گذشت بگریزند چو خورشید من افراخت علم به (اردو) (طالب آملی) خرقه زاهد نگرود پاک از جلد بهاگنا - رفوچکرهونا -</p>
<p>میل ریاض جبرئیلش گر بآب زمزم و کوثر کشد پاک گشتن استعمال - مراد پاک گردیدن (ناظم هروی) سراپاشسته شده چون موج که بجایش گذشت و سدا این هم بعد را بخاند کو کوثر به زلف پاک گشت آن حور پیکر پنهانی (اردو) ویکهو پاک گردیدن - میا و که سند و م متعلق از پاک گشتن است که پاک گوهر اصطلاح - بقول بهار و انند مراد همین است حیف است که محققین فایده معروف مولف عرض کند که مراد پاک در هر دو لفظاً فرق نکرده اند از یکدیگر (گرد) را اصل است که بجایش گذشت (صائب) مضارع هر دو دانند و ما بجایش صراحت سرچشمه فشار دل پاک گوهر است و تال کنیم که گرد و مضارع گردیدن باشد که کامل شگفته است سخن تازه و تراست به (اردو) است و گشتن مضارع ندارد که سالم التصریف ویکهو پاک اصل -</p>	<p>پاک گردیدن استعمال - صاحب آصفی بعبثت و خیال چیزی نکردن (اسدی طی) ذکر این کرده از معنی ساکت مولف عرض (سپه و خیل نجوم تو که باشند که پاک به کند که مراد پاک شدن است که گذشت بگریزند چو خورشید من افراخت علم به (اردو) (طالب آملی) خرقه زاهد نگرود پاک از جلد بهاگنا - رفوچکرهونا -</p>
<p>پاک ماندن استعمال - صاحب آصفی ذکر این کرده از معنی ساکت مولف عرض کند که مراد پاک بودن است که بجایش عرض کند که معنی یک سخت گریختن و گریختن گذشت (مختشم کاشی) مجنون چو افشا</p>	<p>پاک گردیدن استعمال - صاحب آصفی بعبثت و خیال چیزی نکردن (اسدی طی) ذکر این کرده از معنی ساکت مولف عرض (سپه و خیل نجوم تو که باشند که پاک به کند که مراد پاک شدن است که گذشت بگریزند چو خورشید من افراخت علم به (اردو) (طالب آملی) خرقه زاهد نگرود پاک از جلد بهاگنا - رفوچکرهونا -</p>

آتش بیروصل تار و زخمہ ای و امان لیلی پاک گردند بی خطر خوبان و چست راجہ خطر ہر کجا ماند از تہمت آلوگی و (ارو) پاک رہنا۔ بود پاکند و صاحب ناصری این را با تہمتانی و کیہو پاک بودن۔

پاک مخمر | اصطلاح۔ بقول بہار و انند انکہ بکاف فارسی کردہ با تہیم برہان متفق مولف عقل جمیع و فکر سا داشتہ باشد (خواجہ نظامی عرض کند کہ ما بر پاکند کہ بہ موحدہ اول گذشت) چو بند و ملک دید آن پاک غر و نداشت صراحت این بر معنی اولش کردہ ایم خیال ما با این کار و پامی لغز و سائب بھر گوید کہ مراد این است کہ (پاکند) بہ تہمتانی اول اصل است (پاک رای) باشد مولف عرض کند کہ ہر کہ واسم جامع فارسی زبان و فارسیان تبدیل پاک مخمری باشد رای او ہم پاک می باشد پس تہمتانی بہ موحدہ پاکند گردند چنانکہ یوب و وب پاک رای مراد پاک مخمر نباشد این معنی و پس از ان موحدہ بہ بای و اسی بدل شد چنانکہ روشن و ماغ باشد و بس (ارو) روشن تب و تب آنا کہ بکاف فارسی نوشتہ اند صراحت و ماغ۔ دیکھو آئینہ ہوش۔

پاکند | اصطلاح۔ بقول برہان و جامع دیکھو پاکند کے پہلے معنی۔

بر وزن پازند مطلق یا قوت اعم از نیکہ سرخ **پاک نظر** | اصطلاح۔ بقول بہار و انند باشد یا زرد و سفید و یا معنی بجای حرف اول یای معروف مولف گوید کہ اسم فاعل ترکیبی است تہمتانی ہم آمدہ۔ صاحب سروری این را مخصوص کنایہ از کسی کہ نظر او پاک باشد یعنی بہ نگاہ پاک کند یا قوت سرخ (بخاری) کجا تو باشی بنگرد۔ مقابل بد نظر (ارو) پاک نظر۔ پاک نگاہ

بقاعدہ فارسی کہہ سکتے ہیں۔ صاحب آصفیہ	(الف) پاکوب	اصطلاح - الضمیر
نے پاکباز پر فرمایا ہے کہ "وہ عاشق جو پاک	(ب) پاکوبی	انندجو الہ فرہنگ نرنگ
نظر سے معشوق کو دیکھے " اگرچہ آپ نے پاک	(ج) پاکوبیدن	رقاص را گویند ہم
نظر کو اپنے لغت میں قائم نہیں فرمایا ہے	(د) پاکوفتن	بجوالہ غیاثی فرمایا
لیکن زبان اردو میں اس کا استعمال موجود کہ (ب) پاکوبی بمعنی رقص است و (د) پاکوبیدن		
ہے (اسم فاعل ترکیبی)		(۱) بمعنی رقص کردن (لا اوری) (۲) نرنگ
پاک نگریشتن	مصدر اصطلاحی۔ صاحب	افشردہ خوشا وقت قدح پیمائی پڑ کہ شود
آصفی ذکر این کردہ از معنی ساکت مولف		مست و زند دست و بکوبد پائی پڑ (ظہوری)
عرض کند کہ دیدن کسی را بنظر پاک باشد (فانی)		(۳) گراز و شک زنی ہای غمش آہ بنفتان
شیرازی) دلا بگوشتہ آن چشم خوانک نگر پاکوبی چہ می کرد پڑ صاحب برہان بر ذکر		
تو پاک آمدہ پاک باش و پاک نگر پڑ (اردو)	(د) بمعنی بالاقانع۔ صاحب بجزیدہ کر معنی اول	
پاک نگہ سے دیکھنا۔	می فرماید کہ (۲) نزدیک شدن بہ رفتن و	
پاک نمودن	استعمال۔ مراد پاک	(۳) مردن و صاحب ناصری ہم ذکر معنی اول
کردن است مولف عرض کند کہ موافق	(د) فرمودہ و نقل سند (لا اوری) کردہ۔ صاحب	
فتیاس (ظہوری) افتادہ است خرقہ شین	جہانگیری در ملحقات بذکر معنی اول (د) سند	
چہ تبرعہ گیر پڑ لب پاک نامودہ ردابر گرفتہ اند	(پامی کو فتن) و بدعیبی ندارد کہ پاد پامی ہر	
(اردو) دیکھو پاک کردن۔	کی است خان آرزو در سراج ذکر معنی اول	

کرده مؤلف عرض کند که (کوب) در فارسی (الف) ناچنے والا (ب) ناچ - نذر (ج)
 زبان بمعنی ضرب و آسیب باشد که از چوب و (د) (۱) ناچنا (۲) جانے کا ارادہ کرنا (۳) منہ
 و سنگ و مشت و مثال آن یکسی رسد که آنرا در **پاکی** استعمال - بقول برهان بوزن خاکی
 عربی صدمه گویند (کذا فی المبرهان) و مصدر (۱) استرؤ سر تراشی را گویند و (۲) تمام شد
 (کوبیدن) از بهین اسم مصدر است بزیادت و (۳) صفا و طهارت صاحب ناصری بذکر معنی
 یای معروف و علامت مصدر و آن که می آید اول نسبت معنی سوم می فرماید که غسل طهارت
 و کوفت متبدل بهین کوب است چنانکه زبان باشد و است بذکر معنی اول و تبرک معنی دوم
 و ز قان و مصدر کوفتن از اسم مصدر کوفت نسبت معنی سوم به معروف قانع (طغرائه)
 وضع شد پس (الف) اسم فاعل ترکیبی است چون نکر دم لاله و ش از پاکی اصلح و اغ و
 از مصدر مرکب (ج) که کنایه از قمع کردن است و خط نوخیز او گلدهسته بند پوشش شد و بهار
 است و (ب) حاصل بالمصدر ش بزیادت و هر دو معنی متفق با ناصری و نسبت معنی دوم
 یای مصدری - و هر دو اسناد بالا متعلق است گوید که بنحیض سرشار از صفات اوست
 از (ج) نه به (د) چنانکه محققین بالا خیال خان آرزو و سراج بذکر معنی طهارت نسبت
 فرموده اند و معنی دوم و سوم مجاز معنی اول معنی اول می فرماید که بنا بر رعایت معنی
 ولیکن بدون سند استعمال تسلیش ندکنیم غیر حقیقی است صاحب جامع بذکر معنی اول
 از صاحب بحر دیگری از محققین ذکرش نکرد و نسبت معنی دوم گوید که معنی تمامی (طهوری)
 سند استعمال آن هم پیش نه شد (ارو) (ه) بصارت تو مباد این ستم روا دار و و

حباب پاکی چشم ترم کجا دارد پڑ مولف عرض مولف عرض کند کہ دیگر ہمہ محققین فارسی
 کنند کہ برای معنی دوم و سوم یا می مصدری بر لفظ زبان ازین اصطلاح گشتی گیران ساکت اند
 پاک زیادہ کردہ اند نسبت معنی اول خیال ما اگر سند استعمال این پیش شود تو انیم قیاس کرد
 نیست کہ (پاکی اصلاح) بمعنی استرہ سترشی کہ این مرکب است از پا بمعنی خودش و کتر
 است نہ مجتہد پاکی۔ و سند ظہر ہم تا سید خیال ما بمعنی نمود و لید بمعنی لفظی این نمود پا کنا یہ ازہمان
 میکند و باعتبار صاحبان جامع و ناصری کہ تحقیق و اوستی کہ نتیجہ آن گردن را برای غلبہ
 اہل زبانند این را بمعنی اول مخفف (پاکی اصلاح) بر زمین رساندن است و جا دارد کہ این را
 دانیم و ازین مرکب ہم معنی استرہ برسپیل مجازہ مخفف پاکیزہ گیریم کہ می آید و کنا یہ ازہمان
 پیدا کنیم کہ معنی حقیقی تقاضای آن می کند و جا دارد و او قطر بر پاکیزگی (اردو) گشتی گیرون
 کہ (پاکی) را بمعنی منسوب بہ پاک گیریم و کنا یہ از کے ایک و او کو فارسیون نے پاکیز کہا ہے
 استرہ و اللہ اعلم بحقیقۃ الحال (اردو) (۱) استر جس میں حریف کا پاؤں ایک ہاتھ سے
 بقول آصفیہ۔ ڈارمی۔ اسم۔ مذکر۔ بال مونڈنے پکڑ کر دوسرے ہاتھ سے گردن پر روز ڈالتے ہیں
 کا اوزار۔ پاچہنا (۲) تمامی۔ بقولہ۔ فارسی۔ تاکہ وہ زمین پر آ رہے۔ مذکر۔
 اسم مونث۔ آخر۔ انجام (۳) پاکی۔ دیکھو پاکش۔ پاکیزہ بقول بہار و اتند منسوب بہ پاک
 پاکیزہ اصطلاح۔ بقول انند بھوالہ غیاث زیرا کہ مرکب است از لفظ پاک و پیزہ
 نام داؤ از گشتی کہ بیکدست پای حریف گرفتہ کہ کل نسبت است و نظیر نیست آتشہ
 بدست دیگر زور برگردن آوردن است بہی گرم شب تاب و دوشیزہ بمعنی دختر بکو

فرماید کہ چون کلمہ نسبت زائده نیز می آید متواتر ساکت مولف عرض کند کہ اسم فاعل ترکیبی
 کہ پاکیزه مزید علیہ پاک بود و می تواند مرکب از است و موافق قیاس مراد از کسی که اعتقاد
 پاکی وزه بود یعنی چیزی که زاده و آفریده شدن او پاک باشد (اَرُو) پاکیزه اعتقاد و تقابل
 آن از پاکی باشد مولف عرض کند کہ ماخذ ہے بد اعتقاد کا۔

آخر بهتر است و میدانیم کہ همین است حقیقت پاکیزه اعتقاد استعمال - صاحب اشند
 پاکیزه کہ زه یعنی زائیدگی و پیدایش بجای بذاکر این از معنی ساکت مولف عرض کند
 خودش می آید و بدین معنی لفتح زای ہوزیم آمده کہ موافق قیاس و اسم فاعل ترکیبی است
 و معنی لطفہ و بچہ ہم (کذا فی البرہان) پس معنی مراد از کسی کہ اعتقاد او پاک و پاکیزه باشد
 لفظی این پاکی پیدایش و استعمال این معنی (اَرُو) پاکیزه اعتقاد کہہ سکتے ہیں۔

پاک ہم - ہر دو ماخذ بیان کردہ محققین بالآج پاکیزه بوم اصطلاح - بقول بہار و اشند
 است و نیزہ اصلاً کلمہ نسبت نیست و حقیقت معروف مولف عرض کند کہ معنی وطن
 آتشیزہ ہم بہمین ماخذ است بعض محققین پاکیزه و ازندہ و پیدا شدہ و زمین پاکیزه
 در آتشیزہ ہم - نیزہ را کلمہ نسبت دانستہ اند اسم فاعل ترکیبی است (شیخ سعدی ع)
 چنانکہ بجایش گذشت و ما آنرا درست ندیم شنیدیم کہ مرد سبت پاکیزه بوم و شناسا و
 و حقیقت ووشیزہ بجایش عرض کنیم کہ می آید و ہر دو اقصای روم (اَرُو) پاکیزه بوم
 (اَرُو) پاکیزه - دیکہو پاک کے پہلے معنی - اس شخص کو کہہ سکتے ہیں جس کا وطن مقدس ہو جیسے
 پاکیزه اعتقاد استعمال - بہار از معنی مکہ معظمہ یا مدینہ منورہ وغیرہ کا رہنے والا۔

پاکیزہ پیکر استعمال - بقول بہار داند **پاکیزہ دل** استعمال - بقول اند - معرو
 از اسمای محبوب است مولف عرض کند مولف عرض کند کہ اسم فاعل ترکیبی است
 کہ معنی لفظی این پاکیزہ رو و خوبصورت و خوشتر یعنی پاک دل و زاہد کہ دل او از گناہ پاک
 موافق قیاس است و اسم فاعل ترکیبی (سوی) باشد (فردوسی) کنون ای خردمند
 (ہ) دو پاکیزہ پیکر چو رو پر می؛ چو خوشید پاکیزہ دل؛ مشو بد گمان پای برکش ز دل؛
 و مہ از نکو اختر می؛ (اردو) پاکیزہ پیکر (اردو) پاک دل اور پاکیزہ دل اس
 خوبصورت کو کہہ سکتے ہیں - بقاعدہ فارسی - شخص کو کہہ سکتے ہیں جس کا دل گناہوں
 اسم فاعل ترکیبی - سے پاک و صاف ہو -

پاکیزہ دامن استعمال - بقول بہار **پاکیزہ روی** استعمال - بقول بہار و
 داند گناہ از عقیف و پار سا مولف عرض کند از اسمای محبوب مولف عرض کند
 کند کہ موافق قیاس است مراد دامن پاک دامن کہ معنی لفظی این خوشتر و خوبصورت و مجازاً
 یعنی کسی کہ دامن او از گناہ پاک است بمعنی محبوب (شیخ شیراز) خاتون خوب
 (صائب) از حدیث و لکشا صائب سیرت و پاکیزہ روی را؛ نقش و نگار خاتم
 دہن را دوختن؛ یوسف پاکیزہ دامن را فیروزہ گو مباحث؛ (اردو) پاکیزہ رو -
 بزدان کردن است؛ (اردو) خوبصورت اور خوش رو کو کہہ سکتے ہیں
 پاکیزہ دامن - پاک دامن - پار سا کو کہہ سکتے ہیں بقاعدہ فارسی - اسم فاعل ترکیبی - معشوق کہہ
 اسم فاعل ترکیبی - بقاعدہ فارسی - (الف) پاکیزہ سرشت استعمال - الف

(ب) پاکیزہ طینت

بقول بہار معروف اسم فاعل ترکیبی بمعنی کسی کہ نظر او پاک باشد
 و صاحب انند ذکر (ب) کرده و بہار ہم این یعنی معشوق خود را بنظر پاک ببیند (ناظر مراد)
 را بدون تعریف آورده مولف عرض کند یک عاشق پاکیزہ نظر نسبت چو محمود و زور نہ ہمہ
 کہ ہر دو مراد پاک سرشت کہ بجایش گذشت اطراف جہان پرزایا ز است (اُردو)
 (خواجہ حافظ شیرازی) عیب رندان پاکیزہ نظر - پاک بین - اس شخص کو کہہ سکتے ہیں
 مکن ای زاہد پاکیزہ سرشت و گمانہ و گران جو اپنے معشوق کو پاک نگاہ سے دیکھے -
 بر تو نخواہند نوشت (اُردو) ویکہو پاک سر پاکیزہ نفس استعمال - بہار و انند ذکر
 پاکیزہ قول استعمال - بقول بہار و انند این کردہ از معنی سادگت مولف عرض
 معروف مولف عرض کند کہ کنایہ باشد کند کہ مراد پاک طینت باشد کہ بجایش
 از راست گو کہ قولش پاک و صاف باشد گذشت (سعدی) چو پاکیزہ نفسان
 (سعدی) پدر بارہا گفتہ بودش بہ ہوش صاحب دلان و در آیمختہ جملہ با جاہلان و
 کہ شایستہ رو باش و پاکیزہ قول و مخفی مباد (اُردو) پاک نفس ویکہو پاک طینت -
 کہ این اسم فاعل ترکیبی است و موافق قیاس پاک کی گرفتار مصدر اصطلاحی - بقول بحر
 (اُردو) پاکیزہ قول - بقاعدہ فارسی - است کہ بمعنی موی زہار تراشیدن مولف عرض
 کہ کہہ سکتے ہیں - کند کہ دیگری از محققین فارسی زبان ذکر این
 پاکیزہ نظر استعمال - بقول بہار و انند مشتاق سند استعمال می باشیم حیف است
 و انند معروف مولف عرض کند کہ کہ سند ہم پیش نہ شدہ موافق قیاس است

(اُردو) پاکی لینا۔ بقول آصفیہ۔ موئے زہار پا کر فتن | مصدر اصطلاحی۔ بقول انند
 مونڈنا۔ زیر ناف کے بال مونڈنا۔ چھانٹین لینا۔ و بہار (۱) بمعنی بند شدن پاؤ (۲) مرون
 وکن میں نورے کے استعمال کو یہی کہتے ہیں۔ و فرماید کہ برنیقیاس است پاگیر (مرزا عبد الغنی
 پاگاہ | اصطلاح۔ بقول انند بحوالہ فرنہنگ فرنگ بقول ۵) اغیار راہ آمدن ما گرفتہ اند و
 بکاف عجبی (۱) جای طہارت را گویند و (۲) بمعنی تاجھو سگ دران سر کو پا گرفتہ اند و (۳) بمعنی
 زینہ و نردبان باشد۔ صاحب رشیدی گوید کہ (۳) بمعنی قیام و استقامت گرفتن (محمد جعفر نذیر تخلص
 طویلیہ این را (پاگاہ) ہم نامند مولف عرض ۵) تاجشتم نیم مست تو مار از ما گرفت و از
 کند کہ معنی لفظی این مقام پاوہر سہ معنی موافق قیام یا بخودی و لم نتوانست پا گرفت و (تاثیر ۵)
 است اما برای معنی اول طالب سند استعمال فارغ ز سوختن نیست تا شمع پا گرفتہ و مشرق
 می باشیم کہ معاصرین عجم بزبان ندارند و محققین بیقرا می گویند ما گرفتہ و (ابو طالب کلیم ۵)
 اہل زبان ہم ازین ساکت و بمعنی سوم مجاز باشد صد برق نا امید می کردہ کمین زہر سو و بخل
 (ظہوری ۵) پاگاہ تماشای توار و در ضرور امید واری ہر جا کہ پا گرفتہ و صاحب بحر بمعنی
 است و می بود بہ بینائی من کاش کسی چند و سوم قانع۔ و آرتہ ہم بر ذکر معنی سوم قناعت
 (اُردو) (۱) طہارت خانہ۔ پاخانہ۔ مذکر (۲) کردہ مولف عرض کند کہ فضولی بہار است
 زینہ۔ مذکر (۳) طویلیہ۔ مذکر۔ وکن میں اس علاقہ معنی اول و دوم را قائم کرد و سند عبد الغنی
 کا نام ہے جس کے تفویض منجانب سرکار سوار قبول ہم برای معنی سوم است۔ غور بمعنی
 کی قوج ہو اور اس کے مصارف کے لئے جاگیر عطا ہوئی شعر مذکور و محققین اہل زبان و معاصرین عجم ہم از

معنی اول و دوم سکوت و زریده اند بدون عرض کند که کنایه باشد از آماده رفتار شدن
 سدا استعمال تسلیم کنیم (اردو) (۱) پاؤن کہ در وقت رفتار پاتا بہ و موزہ می پوشند و پای
 بند ہونا (۲) مرنا (۳) قیام اختیار کرنا۔ اگر کم کنند (اردو) دیگر ہوا دہ رفتار ہونا۔
 قائم ہونا۔

پاگرفتن طفل | مصدر اصطلاحی۔ بقول گستاخ شدن پاست یعنی حقیقی (لمہوری سہ)

بہار و اند قوت رفتار بہم رسانیدن طفل و شد بر اہش قدم ماگستاخ پویم سرہست کہ
 بیآ آمدن و از محسن تاثیر سند و ہد کہ بر (پاگرفتن) شد پاگستاخ پو مولف عرض کند کہ گستاخ
 گذشت مولف عرض کند کہ معنی لفظی این شدن چیزی و کسی بجای خودش می آید کہ از
 قائم و اسادہ شدن طفل است و این آغاز محیطہ ادب بیرون شدن و گستاخی کردن است
 رفتار اوست کہ اول اسادہ می شود پس یعنی و این مصدر خاص است از ہمان تعیم (اردو)
 حقیقی باشد (اردو) لڑکے کا کھڑا ہونا پاؤن کا گستاخ ہونا۔ بے ادب بننا گستاخی کرنا۔

(چلنے کا آغاز) | پاگیر | اصطلاح۔ بقول انند یعنی زمین چرخش

پاگرم کردن | مصدر اصطلاحی۔ صاحب مؤید بحوالہ لسان الشعر اذکر

بہار عجم و انند نوکر این کردہ از معنی ساکت این کردہ دیگر ہمہ محققین فارسی زبان ازین
 و از علی خراسانی استناد کردہ اند (سہ) لغت ساکت و معاصرین عجم بر زبان ندارند
 پیش ماقطع بیابان طلب آسان است پو مولف عرض کند کہ اگر سدا استعمال بدست
 آنقدر نیست رہ شوق کہ پاگرم کنم پو مولف آید تو انیم عرض کرد کہ کنایہ باشد کہ زمین چرخش آید

و خوش آب و ہوا ساکنین آرائی گذارو کہ نقل مقام کنند (اردو) خوش آب و ہوا زمین - موٹ -

پال | بقول ناصری (۱) نام دیہی از گرم سیرت فارس قریب با تیسر و ہر دواز توابع قصبہ کلمہ دار است و بہ بندر کنکان و دوسہ منزل و معترب این فال و ازینجا بود قطب الدین فالی مولف تقریب و غیر آن صاحب رشیدی می فرماید کہ (۲) بمعنی رسیان و ازہمین مرکب است پالدم کہ می آید صاحب انند ہمزبان ناصری مولف عرض کند کہ بمعنی دوم اسم جامد فارسی قدیم و انیم و وجہ تسمیہ معنی اول بیچ بوضوح نہ پیوست و بہ تحقیق ما (۳) صاف و پاک کہ اسم جامد فارسی قدیم و اسم مصدر پالائیدن و پالادون و پالودن و پالیدن است کہ می آید معاصرین عجم تصدیق انیمنی میکنند و وجود ہر چہار مصاور بالاتائید انیمنی میکنند (اردو) (۱) پال فارس کے موضع کا نام ہے۔ مذکر (۲) رستی۔ موٹ (۳) صاف و پاک۔

پالا | بقول برہان و جہانگیری و ناصری و جامع صراحت ماخذ بیان کردہ اش ہمد را نجا کنیم بروزن کالا (۱) اسپ کوتل (حکیم اسدی ۵) و بنجیا لش اسم کوتل و مطلق اسپ مجاز زور و ازہ تادر کہ شدہ و میل پڑد و رویہ سپہ بود آن مولف عرض کند کہ ما این را مبدل پالا و پیل پڑ صاحب رشیدی گوید کہ بدین معنی پالا و انیم کہ بہہمین معنی در موحدہ گذشتہ و پالا و پالا وہ ہم آمدہ و بقول بعض مطلق اشارہ این ہم ہمد را نجا کردہ ایم و نسبت اسپ و فرماید کہ حق بہین است و اطلاق معنی حقیقی و مجازی ہم باخان آرزو اتفاق اسپ کوتل بقریبہ مقام خواہد بود۔ خان آرزو (اردو) کوتل گھوڑا۔ مذکر مطلق و در سراج این را متعلق بہ پالا و می داند و گھوڑا۔ مذکر۔

<p>(۲) پالا۔ بقول برہان و جہانگیری و جامع بذکر این گوید کہ مصدر این پالادون است صاف کننده و فرماید کہ بدون ترکیب گفته نمیشود همچون ترشی پالا۔ می پالا۔ صاحب رشیدی بذکر این گوید کہ مرکب است از پال و الف ہر چہار مصدر کار نگرفته کہ بجایش می آید و مصدر کہ چون لاحق کلمہ شود افادہ فاعلیت کند و اسم آلہ نیز و ہر چیز بدان مصناف شود افادہ آن کند مثل ترشی پالا و می پالا صاحب نامری بر مجرّد صاف کننده قانع۔ خان آرزو و سراج ذکر این کردہ مولف عرض کند کہ تسامح ہمہ محققین است کہ این را بدین معنی جاو ادند یعنی ذکر مفرد این بدین معنی تحصیل حاصل است زیرا کہ ذکر امر حاضر یعنی سوم پر بیان ہوں گے۔</p>	<p>(۳) پالا۔ بقول برہان و جہانگیری و جامع بذکر این گوید کہ مصدر این پالادون است صاف کننده و فرماید کہ بدون ترکیب گفته نمیشود همچون ترشی پالا۔ می پالا۔ صاحب رشیدی بذکر این گوید کہ مرکب است از پال و الف ہر چہار مصدر کار نگرفته کہ بجایش می آید و مصدر کہ چون لاحق کلمہ شود افادہ فاعلیت کند و اسم آلہ نیز و ہر چیز بدان مصناف شود افادہ آن کند مثل ترشی پالا و می پالا صاحب نامری بر مجرّد صاف کننده قانع۔ خان آرزو و سراج ذکر این کردہ مولف عرض کند کہ تسامح ہمہ محققین است کہ این را بدین معنی جاو ادند یعنی ذکر مفرد این بدین معنی تحصیل حاصل است زیرا کہ ذکر امر حاضر یعنی سوم پر بیان ہوں گے۔</p>
<p>(۴) پالا۔ بقول برہان و جہانگیری و رشیدی اسم فاعل ترکیبی میشود (اگر دو) ناقابل ترجمہ و جامع و سراج بمعنی آویختہ مولف عرض کند کہ ہمہ محققین همچون معنی دوم درین معنی ہم (دیکھو تیسرے معنی)</p>	<p>(۳) پالا۔ بقول برہان و رشیدی سکندر می خورده اند و انہی معنی را بدون سند و سراج امر پالودن بمعنی صاف کن صاحب استعمال تسلیم نہ کنیم و قول مجرّد محقق اہل زبان</p>

اعنی صاحب جامع را هم کافی ندانیم که اهل زبان (۵) پالا- بقول برهان و جهانگیری و جامع
 در قواعد فارسی اکثر غلطی کنند. حق آنست که و سراج بلغت زند و پازند یعنی فریاد و فغان
 امر حاضر چون بااهی مرکب نی شود افاده معنی اسم مولف عرض کنند که اسم جامع فارسی زبان
 فاعل و اسم مفعول می کنند و همان است اسم است و حالا بر زبان معاصرین عجم نیست
 فاعل ترکیبی و اسم مفعول ترکیبی پس لفظ غیر مرکب (اردو) فریاد- فارسی- بقول آصفیه-
 را چنانکه ایشان معنی اسم فاعل بر نشان دوم نوشت- و اویدا- و هائی- مطلقمون کی آه و
 قائم کرده اند و کار از تحقیق قواعد زبان نگرفته اند زاری- آه و ناله (رند) تهرائیکه اچرخ
 همچنان و ریجا هم معنی اسم مفعول آورده اند دیگر فرشته ترے سنگر پوتا عرض جو پنچی کسی فریاد هائی
 هیچ- محضی مباد که معنی آویختن تعلت دارد از صان **پالا پال** اصطلاح- بقول برهان و جامع
 پاک کردن که چنیری رقیق را که صاف و پاک بر وزن مالامال (۱) چنیری سخت را گویند
 می کنند اکثر آزمای آویزند پس انیمنی من وجیه که بسیار بماند (۲) فالوده سخت شده را
 در پالوده پیدا میشود که صراحت آن بر مصدر نیز- صاحب جهانگیری بر معنی اول قانع (وقتی
 پالودن می آید و در ریجا همین قدر کافی است) بفر و سیت شمشیر تو قرار گرفت پوزمانه
 که اگر سند استعمال این معنی آویخته پیش شود که پر آشوب بود و پالا پال پوز صاحب سروری
 ما این را مخفف و مبدل پالوده و انیم بحدف گوید هر دو معنی کرده برای معنی دوم حواله تحفه
 دال جمله و های هوز و تبدیل و او به الف چنان کند- صاحب ناصری بذکر معنی اول گوید که این
 توغ و تاغ (اردو) لشکایا هوا- لشکایا هوا- در فرهنگ های معتبره نیامده ظن غالب آنست

که مالا مال بود به میم و آنرا پالا پال خوانند فالوده و جی نیست که در سند و قبیحی تصرف لفظی
 نیز فرماید که از شعر و قبیحی معنی بسیار پیدا می شود که کنیم که معاصرین عجم هم درین شعر پالا پال را بر
 نه معنی چیزی سخت صاحب رشیدی به زبان زبان دارند و لفظ مالا مال بلحاظ معنی مصرع
 ناصری - صاحب (موتید مطبوعه نو لک شوره) بذکر اول درین شعر هیچ لطافت ندارد و آنانکه اصلا
 معنی دوم فرماید که (۳) سریه باشد که رنگیان در شعر استاد می پسند کرده اند ذوق سخن ندارند
 دارند و دیگر نسخ قلمی این لغت نیست همان آنرا و آنانکه در اقی این تصرفات این لغت زبان و
 در سراج با صاحب رشیدی اتفاق کرده را غلط دانند فصولی می کنند معنی سومین
 مولف عرض کند که جزین نیست که درین معنی نو لک شوری نماید و الله اعلم (اگر دو)
 مکرر پال است زیادت الف الصاق چنان (۱) بهت سخت چیز - موت (۲) سخت فالوده
 مالا مال و دو مادم پس معنی لفظی این بلحاظ معنی مذکر (۳) ایک بهتیا رکنا نام - مذکر -
 سوم پال بسیار صاف و پاک و حاد و که پالو پالا و اصطلاح - بقول برهان بر وزن آباد
 را نام نهیم و تخصیص سختی با او خلاف ما نند و اسپ خصیت را گویند که مراد پالا باشد
 باعتبار صاحب جامع که از اهل زبان است صاحب جهانگیری هم ذکر این کرده (شمس)
 میگوئیم که فالوده سخت را بدین اسم مخصوص (نخری) شش که کشد سخت و مواکب
 کردن با اختیار اهل زبان است و این قدر و در چو نقره خنگ سمند فلک و دو صد پالا و
 مستحق که فالوده را پالا پال گفتن موافق قیاس صاحب رشیدی گوید که پالا و پالا و پالا و
 است و معنی اول مجاز معنی دوم بلحاظ سختی هر سه لغت به همین معنی است و بعضی گفته اند

که بمعنی مطلق اسپ و متقی همین است و بعضی مطلق که بر معنی سوش گذشت و پالا امر حاضر این
مکروب نوشته اند لیکن از اسناد خصوص اسپ که بجاییش مذکور شد و حاصل بالمصدر این پالا
مفهوم می شود - خان آرزو در سراج می فرماید که می آید و صراحت کامل معنی بر پالودن نیم
که مرکب است از پال که مبدل پار است (ارو) و یکپو پالودن -

په را می جهله بمعنی ریمان درس و آد که نسبت پالا ده | اصطلاح - بقول برهان بر وزن
است و پالوا بمعنی مطلق اسپ چنانکه بمعنی مطلق مرکب آما ده (۱) اسپ جنسیت و (۲) مفسد و
آمده و می فرماید که صاحب رشیدی ازین غافل غیبت صاحب جهانگیری همزبانش صاحب
مانده مولف عرض کند که صراحت ماخذ سروری مذکور معنی اول نسبت معنی دوم حواله
بر پالا کرده ایم و در اینجا جزین نیست که دال رساله حسین وفائی دهد (حکیم غنصری ۱۷)
مطلعه آخر زانده است چنانکه پیدا پید آد و ابلق ایام را تا بر نشیند می رود و سبزه تنگ
اشاره این بر پالا گذشت که به پای موحده چرخ پیش قد را و پالا ده پ صاحب رشیدی
بجایش مذکور شد (ارو) و یکپو پالا ده - این را بمعنی اول مراد پالا و پالا ده گفته

پالا دن | بقول برهان بر وزن و لادون و ذکر معنی دوم هم کرده صاحب جامع هم زبان
معنی پالودن و پالایش و صانت کردن است برهان - خان آرزو در سراج نسبت معنی
بهمر همزبانش و فرماید که سالم التصرفی است اول گویند که پالا و پالا ده بد معنی از قبیل
که غیر ماضی مستقبل و اسم مفعول می آید و لاف خان و خانه و (۳) بمعنی کشنده اسپ کوتل
عرض کند که اسم مصدر این همان پال است مولف عرض کند که همه محققین اهل زبان

<p>از معنی سوم ساکت کہ پیدا کردہ خان آرزو پالار اصطلاح - بقول برہان بروزن</p>	<p>یعنی ہامی ہوز را ہامی نسبت قرار دادہ این</p>
<p>معنی پیدا کردہ ہامی ہوز زائد و انیم و مزید را گویند صاحب سروری ابن را مراد</p>	<p>پالا کہ آنہم مزید علیہ پالا است و صراحت ماخذ</p>
<p>پالا بجائیش گذشت و جاء اردو کہ در معنی دوم</p>	<p>ہامی ہوز را ہامی نسبت گیریم کہ معنی لفظی</p>
<p>این منسوب بہ اسپ کوتل و کنایہ از مفسد</p>	<p>ماخذ ہمد را بجا کردہ ایم و سنی حقیقی این شبیر</p>
<p>و شریعہ است کہ اسپان کوتل ہمیشہ ورتندی</p>	<p>بشد و معنی ستون مجاز آن و معنی درخت</p>
<p>و تیزی می باشند و همچون اسپ کہ زیر سواری</p>	<p>مجاز مجاز پس در نیجا ہر دو معنی مجاز معنی اول</p>
<p>است مطیع نمی باشند و از ہمین عادت معنی</p>	<p>(بالار) است کہ بہ موحدہ مذکور شد (ارو)</p>
<p>دوم پیدا شد یکی از معاصرین عجم گوید کہ اسپان</p>	<p>(۱) جہاڑ - مذکور (۲) ستون و یکہو بالار کے</p>
<p>کوتل را دائما از سواری و محنت محفوظی دارند</p>	<p>دوسرے معنی -</p>
<p>تا در فائت تازگی و خوشنمائی باشند و وجود</p>	<p>پالار رنگ اصطلاح - بقول انند بھو</p>
<p>ایشان در جلو می پادشاہ محض رونق را</p>	<p>برہان مفتی را می مہملہ آہن و فولاد ہندی</p>
<p>(ارو) (۱) ویکہو پالا (۲) شیر شخص</p>	<p>را گویند مولف عرض کند کہ ما این لغت</p>
<p>(۳) کوتل گھوڑے کا مالک جس کے ساتھ</p>	<p>غریبہ را در برہان نیافتم و دیگر ہمہ محققین</p>
<p>کوتل گھوڑا ہوتا ہے -</p>	<p>فارسی زبان ہم ازین ساکت و ماخذ این ہم</p>

یہ سچ بفہم نمی آید و نظر معانی پالاترکیب این
بالتظرنک ہم متقاضی معنی آہن و غولابندی
نمی شود بدون سند استعمال این را تسلیم کنیم
اگر این را برای مہر گیریم البتہ قولاً و آہن کے پہلے اور دوسرے معنی۔

می آید (اُردو) لوبا - خولاو - مذکر -
 شایان آنکه در نزدیکی یا بگل ولای - صاحبان

پالاری بقول انسبحوالہ فرہنگ فرنگ ناصری دانند و رشیدی و جامع و صراح و ذکر

کبر برای مجله (۱) شهسرو (۲) ستون بزرگ این کرده اند (خمس و سه) چوپا خسرو پالاش

مولا عرض کند که یا ابا جعفر به همین معنی دار و شکست بز مرغان و بی تان و خز و دولت و

گذشت و پادشاهی قارسی مبتدیش و حضرت مولف عریف کند که معنی این را اولوی پادشاه

باخذ هر یک از مذکور پس چنین نباشد که صاحب که حاصل بالمقدور است و این

فرنگ، فرنگ استعمال این بابایمی وحدت (پاپالایش) بود بهشت، حدوده و شتمانی

میباشد و غور بر معنی نکرده - اگر خدا استعمال ششم (پالاش) باشد و این قلب صافست

پیش شد تصفیه آن می کردیم حالا چاره جزین باشد یعنی آلودگی با پیش رو لای و استعمال

بیشتر که این را تصحیف دانیم که دیگر همه محققین این و حسن و حسن را علی است یعنی شاعر

ازین سادگت و معاصرین مجمل بزبان فارسی گوید که این کتابی که در حدیث و تفسیر و فقه است

اگر است استعمال پیش شود این را از روی علی ایمن و اگر بر روی چپ باشد در سینه میخیزد مکن تا

دل تو زنجیر پس پالاش حاصل بالمصدر کہ استعمال این با مصداق متعدد و در ملحقات
 آلودہ شدن و گردن ہر دو باشد (اُردو) می آید و این اسم حال است از مصدر
 کیچڑمین پاؤں کی آلودگی اور آلودہ سازی یا لاون و پالیدن کہ معنی بزرگ گردانیدن
 فاعلی اور مفعولی و دونوں معنوں میں موتث۔ و افزودن می آید پس معنی لفظی این افزون
 پالاگر | اصطلاح۔ بقول انند بفتح کاف و بزرگ کنندہ و زمانہ حال و کنایہ از پلاس
 فارسی معنی ستون مولف عرض کند کہ پشت خر کہ افزون کنندہ اوست و حیث
 اصل این (بالاگر) بموحدہ اول باشد کہ البدن و گیر ہیج حیف است دیگر محققین فارسی
 اشارہ آن و ماخذ بالا کر کردہ اہم معنی لفظی زبان ازین لغت سکوت و زیدہ اند (اُردو)
 این بلند کنندہ و کنایہ از ستون کہ بلند کنندہ پالان۔ بقول آصفیہ۔ فارسی۔ اسم مذکر۔ وہ
 خانہ است (اُردو) ویکھو بالا رکے دوسرے معنی گدڑی یا کپڑا جو گدھے یا اونٹ کی پیٹھ کے
 پالان | اصطلاح۔ بقول انند بجاوالہ غیاث بجاو کے واسطے اس کی پشت پر ڈال دیتے
 بروزن کا شان پلاسی کہ بر پشت خراںد از بند ہیں۔ گدڑی۔ خوگیر۔ مولف عرض کرتا ہے
 بہار و کرا این کردہ از معنی ساکت و می فرماید کہ بلحاظ معنی بیان کردہ محققین فارسی بحر جی
 کہ بالفاظ کشیدن بمعنی برداشتن مستعمل (لفظاً) موتث۔ ویکھو از غنج۔
 (۷) خرا ازین زربہ کہ پالان کشند پڑکتا تخت پالان و ختن | استعمال۔ صاحب آصفی
 خربندہ آسان کشد مولف عرض کند کہ ذکر این کردہ از معنی ساکت مولف عرض
 تخصیص یک مصدر کشیدن درست نباشد کہ معنی درست کردن پالان است

بوسیله دوخت از قبیل کفش دوختن (عالی شیرازی) مراد پالان دوز که بجایش گذشت (نظامی)
 (۳) یکی گفت که پالان بدوزای ظالم پوچیرے (شبی نعلبندی و پالانگری پوچ حق خویش
 شکافتم این است چوب کاه رسید پو (اردو) می خواستند از خرمی پو (میرزا ظاہر وحید)
 خوگیر سینا - خورش گرچه باشد فلاطون شعار پو کشید است

پالان دوز | اصطلاح - بقول بہاروندی پالان گرش زیر بار پو مولف عرض کند کہ
 مراد پالان گروہیج صراحت معنی نہ شد مولف اسم فاعل ترکیبی است و موافق قیاس
 عرض کند کہ اسم فاعل ترکیبی است یعنی کسی کہ (اردو) دیکھو پالان دوز -

پالان | مراد دوز و درست کند از بہان (پالان) اصطلاح - بقول - جہانگیری و بہان
 دوختن کہ گذشت (اردو) خوگیر بنائے والا - (۱) مخارجہ کہ در بالا خانہ سازند صاحبان
 خوگیر سینے والا - جامع دانند ہم ذکر این کردہ - خان آرزو

پالان کشیدن | مصدر اصطلاحی - صنا در سراج می فرماید کہ این مرکب است از
 آصفی ذکر این کردہ از معنی ساکت مولف پال کہ بمعنی رسن است و آنہ کہ کلمہ نسبت
 عرض کند کہ کنایہ از بار کشیدن ہست (نظامی) است و چون یہ مکان مذکور بر سن می توان
 (۳) خرازین زربہ کہ پالان کشد پو کہ تا رسید پالانہ گفتند و بقول ناصر می کہ بذیل
 رخت خربندہ آسان کشد (اردو) بوجہ (پالادان) آورده (۲) مراد پالادان
 اٹھانا - بارکش ہونا - (حکیم سنائی ۳) بسیار ہمہ رنگ بیالائے آہن پو

پالان گر | اصطلاح - بقول بہاروندی بگذار ہمہ رنگ بیالو وہ بازار پو مولف

عرض کند که اصل این معنی اول همان بالانه برای بارکشی و معنی دوم مجاز معنی اول باشد
 که بوخده گذشت و این تبدیل آن چنانکه تب (اردو) (۱) سست گهوڑا جو جلدین چلتا
 و تب و اثر این تبدیل در معنی همین که برآمده گذر (۲) بارکش ٹو - صاحب آصفیہ نے
 بالافانہ را نام نہادند - خان آرزو در ماخذ (بھاڑیکا ٹو) پر فرمایا ہے - اسم مذکر گویا
 سکندری خور و کہ رسن را متعلق باین کرد پر چلنے والا ٹو - و کن مین اس ٹو کہ کہتے
 و صراحت ماخذ معنی دوم - بر (پالان) کنیم مین جس پر بوجہ لاڈا جائے .
 (اردو) (۱) ویکو برآمده (۲) ویکو بالان پالانیدین | بقول انند نون پنجم صاف
 پالانی | اصطلاح - بقول رشیدی مراد و روشن کردن از کہ درت با صاحب شس مذکر
 (پالانی) کہ (۱) اسپ کندرو باشد کہ لائق معنی بالا گوید کہ معنی خلاص شدن ہم مولفہ
 پالان بود - صاحب موید بر (۲) اسپ با گیر معروض کنند کہ ہمین معنی بر پالانیدین می آید کہ
 قانع - خان آرزو در سراج گوید کہ اسپ عوض نون پنجم تختانی است و نظر بر ہم مولفہ
 زیر پالان و مجازاً اسپ کند رفتار را ہم گویند این کہ پال است همان صحیح معلوم می شود
 و فرماید کہ صاحب رشیدی خطا کرده کہ این و نون پنجم درین بلحاظ معنی غلط می نماید اگر
 حقیقت دانست مولف عرض کنند کہ پالان را اسم مصدر این و انیم خلاف معنی
 یای نسبت بر پالان زیادہ کردہ اند و دیگر است و محقق مصداق معنی صاحب بحر
 هیچ معنی لفظی این منسوب پالان و کنایہ از این را ترک کردہ و صاحبان ہوار و نوارہ
 اسی یا غری کہ بر پشت او پالان بندند ہم ساکت پس جزین نیست کہ این را تصحیف

دائیم و بدون سند استعمال برعجز و قبول صاحب افشرد خون دل از چشم او؛ ریخته پالاون
 شمس که محقق بی تحقیق است این را تسلیم کنیم مترگان او؛ صاحب مویذ بر الف قانع و
 و صاحب اند نقل نگارش چنانکه عادت است و گوید که این را بهندی مانگه گویند صاحب
 معاصرین عجم هم بر زبان ندارند (اردو) و بگوینا صری بذکر الف ضمناً ذکر ب هم کرده گوید
 پالائیدن - که در کلام خود استعمال (پالاون) هم بهین

(الف) پالاون | اصطلاح بقول برهان هر دو معنی کرده ام و (پالاون) نیز گفته اند و
 (ب) پالاون | بمعنی ظریفی است مانند کفگیر (پاونه) و (پالان) و (پالوان) همه بدین معنی
 که چیزی را در آن صاف کنند و آن را (ترشی پالا) خان آرزو و در سراج می فرماید که پالایش
 گویند صاحب جهانگیری انقدر صراحت مزید حاصل بالمصدر است که مجازاً بمعنی ترشی
 کنند که طبقی است که در آن سوراخهای بسیار پالامی آید و پالاون و پالاون مرکب اند
 باشد مثل کفگیر که طبّا خان و حلوانیان آن را از پالا بمعنی پالانیده و دآن و دودن کلمه نسبت
 بر سر و یک نهاد و روغن و شیر و ترشی ها و اشیا است یعنی چیزی که بیالانیده نسبت
 آن را بدان صاف کنند - صاحب رشیدی دارد و مولف عرض کند که در اینجا نسبت
 بذکر هر دو گوید که پالایش پاونه هم مراد است این هر دو لغت زیر تعریف عرض کنیم که
 این است که می آید و فرماید که این چهار لغت پال بمعنی صاف و پاک بر معنی سوش گذشت
 اسم آله است از پالودن صاحب سروری و دآن مبدل بآن است چنانکه آب و آو
 بر (ب) سندی پیش کرده (ابوشعیب) که افاده معنی فاعلی کند چنانکه باغبان و گهبا

پس معنی لفظی (پالوان) صاف کننده و کنایه در آخرش زیاده کرده اند چنانکه شفتا و شفتا^{بلا} از آنکه ذکرش بالا گذشت و پالون بحدف و یکزه سیج مخفی میاد که صراحت ماخذ پالاون الف مخفف این و (پالاون) قلب بعضی که بجایش کرده ایم و این لغت را باعتبار ناصری تقدیم و تاخیر در و او الف شد و پالوانه که صاحب زبان است جا داده ایم (ارو) می آید مزید علییه زیادت های هتوز در آخر و یکوه پالاون -

(پالوان) و پالانه که به همین معنی گذشت مخفف پالاهنگ | اصطلاح - بقول برهان فتح (پالوانه) بحدف و او و صراحت ماخذ پالوانی های هتوز برون بالانگ (ا) کهکشان را بجایش می آید (ارو) چهلنی بوئث (یکوه آروزی) گویند و آن سفیدی است که شهاد آسمان پالاون | اصطلاح - بقول ناصری بذیل نماید فرماید که این لغت در اصل (پالاهنگ) پالاون مرادش (از ناصری ه) نر خون بوده یعنی جنیت کش چه پالا اسپ جنیت است هرگز همچو پالاونای که پالائی از آن می در نیاید که اسپ کوتل باشد و آهنگ یعنی کشیدن و مولف عرض کند که مزید علییه پالاون است چون در میان علمای فرس مقرر است که الفاخر این زائد باشد دیگر سیج (ارو) هرگاه خواهند و کلمه را با هم ترکیب کنند اگر حرف آخر کلمه اول با حرف اول کلمه آخر از یک و یکوه پالاون -

پالاوند | اصطلاح - بقول ناصری که جنس باشد یک حرف را ساقط کنند بنابران بذیل (پالاون) آورده مراد همان کلمه یک الف را حذف کرده پالاهنگ خوانند عرض کند که مزید علییه آن است که دال جمله صاحب سروری گوید که پالاهنگ هم به همین

معنی می آید۔ صاحب مویڈیم ذکر این معنی کرده مولف
 عرض کند کہ این بمعنی دوم اصل است و معنی صاحبان رشیدی و ناصری و مویڈیم ذکر
 کہکشان مجازش کہ صورت کہکشان ہم از این کرده اند۔ خان آرزو در سراج گوید
 طولانی سفیدی بارسن مشابہت دارد کہ این مرکب است از پال بمعنی ریسائی
 (اُر دو) کہکشان۔ مذکر (دیکھو اڑو ہاے فلک) کے و آہنگ بمعنی کشندہ مولف عرض کند کہ
 آہنگ بمعنی کشندہ نیست بلکہ بمعنی بکشی امر
 دوسرے معنی۔

(۳) پالاہنگ۔ بقول برہان کمندی را حاضر آہنگیدن و (پالاہنگ) اسم فاعل
 گویند کہ بریک جانب لجام اسپ بندند و ترکیبی بمعنی رسی کہ کشندہ باشد و کنایہ
 اسپ را بدان بکشند۔ صاحب جہانگیری از رسن اسپ۔ خان آرزو بر قواعد فارسی
 ذکر این کرده ہمان صراحت ماخذ کند کہ غور نکرد (اُر دو) باگ و در۔ مذکر۔ دیکھو افسانہ
 صاحب برہان نقلش کرد کہ ذکرش بذیل معنی (۳) پالاہنگ۔ بقول برہان کمندی
 اول کردہ ایم (حکیم سنائی ۷) در کہ خمر و ان کہ گناہگار را بدان محکم بر بندند۔ خان آرزو
 ہمہ دریاست؛ یک گہرنی و صد ہزار ہنگ؛ در سراج ذکر این کردہ۔ مولف عرض
 در پناہ خمر و نشین کہ خرد و بزدل کردن آزرست کند کہ مجاز معنی دوم است و گویج (اُر دو)
 پالاہنگ؛ صاحب سروری گوید کہ دوالی وہ رستی جس سے مجرمون کے ہاتھ پاؤں
 است کہ بر کنار لگام بستہ باشند (استاد معری باندہ تہتہ بین۔ موتث۔

(۴) پالاہنگ۔ بقول برہان نزد مجرورین
 (۵) کشی ز روم بخوار زم بت پرستان را؛

انچہ باعث تعلق باشد مولف عرض کند ہے جس کے دو لون سرون پر دو رستیان
 کہ طالب سند استعمال می باشیم و مجاز معنی مثل لگام اسپ - موٹت -
 دوم و انیم کہ سلسلہ تعلق ہم رسی را مانند **پالامی** | اصطلاح - بقول برہان بسکون
 معنی (اردو) تعلق کا سلسلہ - مذکر - یامی حطی (۱) صاف کنندہ و افزائندہ را
 (۵) پالاسنگ - بقول موید بحوالہ دستور نیز گویند و (۲) امر بہ صاف کردن ہم بہت
 کمندی و شاخہ و چوبی کہ برگردن سگ و (۳) اسپ جنیت را ہم گفتہ اند صاحب
 ہند مولف عرض کند کہ مجاز معنی دوم است سروری ہم ذکر ہر سہ معنی کردہ (شیخ عطاریہ)
 مخفی مباد کہ تعریف موید از تصرف کاتبین کہی از رنگست خواب پالای پگہی بخواب
 مطیع چوب را داخل این کردہ و مقصود صاف کہ ہتہاب پیامی پ (انوری ۷) زانکہ پالو
 دستور از کمندی است و شاخہ کہ دران سرکوبیت پ استمانش کن و فرو پالامی پ
 چوب کو چکے ہم باشد و بیچ تخصیص سگ ندارد صاحبان موید و انند ہم زبانش مولف
 و این چوب کو چک در بینی یا برگردن چار پالای عرض کند کہ (۴) این حاصل بالمصدر پالان
 قائم شود و ہر دو شاخ رسنش بدست کسی است کہ بمعنی صاف شدن و صاف کردن
 و این را اکثر برای شتران استعمال کنند لازم و متعدی ہر دو است و حق آنست کہ
 (اردو) و شاخہ کند یا رسی جو چار یا یون پال اسم جامد است بمعنی صاف و روشن
 کے گلے میں باندہتے ہیں اور اونٹ کی برای ہر چار مصدر کہ درین باب می آید
 ناک میں بھی جس میں ایک نازک لکڑی ہوتی و ہر کی را حاصل بالمصدر خاص است

یعنی (پالای) حاصل بالمصدر (پالاون) کہ گزشتہ پالایش | اصطلاح - بقول سروری
 و پالش حاصل بالمصدر (پالیدن) و پالایش (۱) ظرفی کہ دوران سوراخا کنند بجهت صاف
 حاصل بالمصدر (پالائیدن) و پالودگی حاصل کردن چنیرهای مانع (سراج الدین راجی
 بالمصدر (پالودن) حیث است کہ محققین مصافحہ (۲) زودہ جوش دریای دروازورون پڑ
 درین نزاکت فرقی نکرده اند و ما صراحت این از پالایش ویدہ پالودخون پڑ صاحب رشید
 بر ہر یک مصدر می کنیم بالجملہ درینجا ہمین قدر بذکر معنی اول گوید کہ (۲) بمعنی مصدری
 کافی است کہ این بمعنی اول بدون ترکیب ہم آمدہ - خان آرزو بذکر معنی اول نسبت
 نمی آید و بمعنی دوم امر حاضر است از پالائیدن معنی دوم صراحت مزید کند کہ حاصل بالمصدر
 و بمعنی چہارم حاصل بالمصدر است از پالاون است کہ مجازاً بمعنی اول مشتمل شد مولف
 و بمعنی پنجم مزید علیہ پالا کہ بمعنی اولش گذشت عرض کند کہ چہرانی گوید کہ بمعنی دوم مخصوص
 تسامح محققین است کہ مجرور این را بمعنی اسم است از (پالائیدن) چنانکہ بر پالای
 زاعل گفتند و در سندشان (خوناب پالای) صراحت کردہ ایم و حق آنست کہ ازین نزاکت
 اسم فاعل ترکیبی است (آروو) (۱) صاف خبر ندارد (آروو) (۱) ویکہو پالاون
 کرنے والا (۲) صاف کر (۳) ویکہو پالا کہ (۲) صفائی وغیرہ - مصدر پالائیدن کا
 پہلے معنی (۴) صفائی - موتث - واضح ہو کہ حاصل پالامصدر اور اس کے تمام معنوں پر
 معنی اول و دوم و چہارم میں یہ مصدر پالا شامل - موتث -
 اور پالاون کے کل معنوں پر شامل ہوگا۔ پالائیدن | بقول برہان بروزن سالیہ

(۱) زیاده کردن و زیاد شدن و (۲) صاف که مرکب شد از اسم مصدر پال که بجایش گذشت نمودن صاحب سر و رمی بر معنی دوم قانع و بقاعده فارسیان متعدی پالیدن است صاحب موید متفق با برهان صاحب بحر بزرگ که می آید و ما پالیدن را لازم گوئیم و تصرف معنی اول بذکر معنی دوم گوید که صافی و روشن فارسیان است که در مصداق لازم متعدی از کرد و رت با کردن و (۳) خلاص شدن فرق نکرده هر دو معنی لازم و متعدی استعمال هم و فرماید که (پالاید) مضارع این (کامل) می کنند معنی اول بلحاظ ماخذ اصلی است و صاحب موارد و بذکر معنی اول نسبت معنی دوم و معانی اول و سوم را چاره نیست که مجاز بر لازم اکتفا کرده که صاف و پاک گردیدن معنی دوم و اینم و لیکن هیچ تعلق مجازی ظاهر است و فرماید که بمعنی زیاده کردن هم - و نمی نماید و قیاس می خواهد که بدین معنی پالانیدن پالاکش و پالاش هر دو را حاصل بالمصدر بنون پنجم صحیح باشد که اسم مصدرش پالان این گوید - صاحب نوادر گوید که معنی دوم را گیریم - عجب آنست که پالانیدن بدین معنی صاف و متعدی هر دو و بحواله خان آرزو نیامده آنچه صاحب موارد و پالاش را حاصل می فرماید که در کلام شیخ نظامی بسیار است که اکثر بالمصدر این نوشته بر نزاکت بیان کرده مصداق متعدی بمعنی لازم استعمال کرده اند ما که بر پالای گذشت قادر نشده همانا پالایش و کتب لغت بران مساعدت نمی کنند چنانکه حاصل بالمصدر است و پالاید و پالانیده در همین لفظ و (پالانیده) بقول موید بمعنی شامل باشد بر همه معانی این مصدر (نظامی افزاینده مولف عرض کند که این مصدر است) پدید آمد از چشمه سیم رنگ و چو سیمی که

<p>پالاید از ناف سنگ پڑ (ظہوری ۳۵) ساقی ما (۱) زیادہ کرنا۔ زیادہ ہونا (۲) صاف کرنا صاف چوبادہ پالاید پڑ دوش ز ہادی رو با شد پڑ (اردو) ہونا (۳) خلاص ہونا۔ رہا ہونا۔ چھوٹنا۔</p>	
<p>پالش صاحب رہنما بحوالہ سفرنامہ ناصر الدین شاہ قاجار گوید کہ (۱) بمعنی چرم چشم دار است کہ از ان پوستین سازند و صاحب بول چال (۲) برپوستین قانع و فرماید کہ مفسر است از لغت انگلیسی پلیٹاٹ کہ بہ بای فارسی و تھانی و لام و تابی ہندی و الف و تابی آخرہ ہم ہندسیت مولف عرض کند کہ جا دارو کہ بہ تبدیل و تخفیف بعض مفسرین شدہ و نسبت معنی این قول صاحب رہنما را معتبر و انیم کہ معاصرین عجم ہم تصدیق آن می کنند (۱) چشم دار چمڑا۔ مذکر (۲) پوستین۔ موٹ۔ دیکھو برغان۔</p>	
<p>پالدم اصطلاح۔ بقول برہان بضم پالش اصطلاح۔ بقول برہان بروزن وال مہلہ بروزن و معنی پا روم است و آزا بالش بمعنی افزون شدن و بالیدن و افزا ترکان قوسقون می گویند۔ صاحبان چانگی صاحب سروری این را بحوالہ نسخہ میرزا ورشیدی دانند ہم ذکر این کردہ اند مولف بمعنی افزایش گفتہ می فرماید کہ بدیعنی بیای عرض کند کہ ما بعد از انجا اشارہ این کردہ ایم کہ تازی باید و معنی صاف کردن بیای فارسی این اصل است و آن مبدل این چنانکہ و بمعنی تقویٰ و تحجس نیز۔ صاحب موید برافزونی الوند و آروند (مولوی معنوی ۳۵) ابروان قانع مولف عرض کند کہ ما بر پالای ما شاہ چون پالدم زیر آمدہ پڑ چشم را نم آمدہ تازی این کردہ ایم کہ حاصل بالمصدر پالیدن شدہ پڑ (اردو) دیکھو پاروم۔</p>	<p>است و شامل برہمہ معنی پالیدن۔ تحقیق</p>

بالا برین نزاکت غور نکرده اند از نیجاست درست نیست بلکه مطلق پیمانہ باشد چنانکہ از اشعار
 کہ در معانی بعض را بموحدہ درست دانند مفهوم می شود (عمارہ ۵) با چنگ سنجی
 و بعض معانی را بہ بامی فارسی و بخیال ماہم و با پالغ شراب پڑ آمد بخان چاکر خود خواہ
 معانی این بہ بامی فارسی باشد (ارو) با صواب پڑ صاحب موید گوید کہ انہی بکسر
 افزایش - تلاش - خلاصی - زیادتی - موت است و بفتح لام (۲) نام ولایت
 مشاہدہ - مذکر - بہ سب معانی بلحاظ مصدر شمال - خان آرزو در سراج می فرماید
 پالیدن بین جوآیندہ آئیگاہ اسی کا مائل بالمعنی کہ همان پالغ است کہ بضم لام در موحدہ
 پالغ اصطلاح - بقول برہان بضم گذشت مولف عرض کند کہ مادر موحدہ
 ثالث و سکون فین معجمہ (۱) پیمانہ شرابی صراحت ماخذ کردہ ایم و این را اصل و
 را گویند کہ از شاخ کرگدن و گاودا سخا آن را مبدل این قرار دادہ ایم و تخصیص
 فیل و چوب سازند - صاحب جهانگیری در ساخت پیالہ متفق علیہ محققین است
 ہم ذکر این کردہ (حکیم اسدی ۵) بدیش و این را با اشعار سندہیچ تعلق نیست کہ
 ہما بنجای بر تخت خویش و یکی پالغ و کالہ شعر ادراستعمال الفاظ ذکر حقیقت معنی
 می بہ پیش - صاحب ناصری ہمزبان برہان نمی کنند و معنی دوم ہم در موحدہ گذشت
 صاحب رشیدی می فرماید کہ ہمین لغت (ارو) و یکہو پالغ کی معنی اول و دوم -
 در موحدہ گذشت و لیکن ہمین صحیح است پالغ اصطلاح - بقول برہان بفتح ثالث و سکون
 تیز می فرماید کہ تخصیص در معنی با چوب و غیرہ وغین و زای نقطہ وار (۱) خطا و جرم و زب

باشد کہ بحر بنی عشر خوانند - صاحب رشیدی | **پالغز خورون** استعمال - صاحب آصفی
 بند کر معنی اول گوید کہ (۲) زمین کی پاوران لغز و ذکر این کرده از معنی ساکت مولف عرض
 (نظامی سنه) شده از پند آن پیر یا پوده مغز کند که لغزش واقع شدن از کسی شامل به
 براسان شد از کار آن پامی لغز صاحب معنی اول و دوم پالغز (طغرای مشهدی
 جہانگیری در ملحقات بزرگ معنی اول قانع - ص ۳۸۵) کہ ولی اگر خورده پالغز عقل پز زیاده
 ناصری نسبت معنی اول گوید کہ بمعنی خطا و جرم بدستش دهد مغز عقل (ارو) لغزش
 وزلت و لغزش و افتادن و از معنی دوم ساکت واقع ہونا -
مولف عرض کند کہ معنی اول لغزش پاست | **پالغز وادون** استعمال - صاحب آصفی
 کہ حقیقی است و خطا و جرم وزلت مجاز آن ذکر این کرده از معنی ساکت مولف
 متعلق از انست و معنی دوم بدون سند استعمال عرض کند کہ باعث لغزش کسی شدن است
 تسلیم نہ کنیم کہ استعمال این بد معنی از نظر مانگد حیث است کہ سند استعمال این پیش نہ شد
 بہار بند کر معنی اول گوید کہ بالفظ خورون و وادون و ما از زبان معاصرین عجم (پالغزی وادون)
 و رسیدن مستعمل مامی گوئیم کہ صراحتش و ملحقات شنیدہ ایم معلوم می شود کہ صاحب آصفی
 می آید (ارو) (۱) پاؤن کی لغزش موتث نظر بر صراحت بہار کہ بر (پالغز) کرده ایم
 صاحب آصفی نے صرف (لغزش) پر فرمایا، اراقا یکم کرد بائی حال مشتاق سند استعمال
 (موتث) خطا - سہو - بھول چوک غلطی گمراہی ہی باشیم (ارو) کسی سے لغزش کرنا -
 غملا لت (۲) وہ زمین جس میں پاؤن پہلے موتث مبتلا سے لغزش کرنا -

پالغز رسیدن

استعمال - صاحب

مجاورہ و انیم بجالی کہ سندا استعمال این بدست
آصفی فکر این کرده از معنی ساکت مولف آید (اردو) دیکھو پا افزار۔

عرص کند کہ لغزش واقع شدن (نظامی) پالکی | اصطلاح - بقول بہار مرکبی است

(۵) میا و اکہ شہ را رسید پای لغز کہ گرد مخصوص ہند کہ امرا و اغنیا بران سوار شوند
سر ملک شوریدہ مغز (اردو) لغزش و نا لگی بنون در رتبہ افزون تر از انست و
واقع ہونا۔ مخصوص بسواری پا و شاہ زادگان صاحب

پالک

اصطلاح - بقول انند بچوالہ

انند نقل نگارش مولف عرص کند کہ این

فرہنگ فرنگ بفتح لام و سکون کاف تازی مرکب را اقلًا چار کس بردوش خود بردارند و سیر
بمعنی کفش باشد مولف عرص کند کہ ہمہ کہند یکی از معاصرین عجم گفت کہ جا دارو کہ
محققین غیر ازین ہر دو ساکت معاصرین ہند یاں فارسی و ان این اسم وضع کردہ باشند

عجم بر زبان ندارند و لیکن موافق قیاس و فارسی زبان معنی لفظی این ایلہی در پاست

است کہ بامعنی خود است و لک بقول یعنی از پای خود کار نگرفتہ بر انسانان سوار

برہان بمعنی جامہ و لٹہ کہنہ پارہ پارہ شدہ شدن خالی از حماقت نیست - پامعنی او

و لباسی کہ رؤسا پوشند خواہ نو باشد خواہ کہنہ و لک بمعنی ابلہ و احمق و یای آخر مصدر است

پس معنی لفظی این لباس پا و کنایہ باشد از دیگر بیج - بخمال ماشک نیست کہ این لغت

کفش و جا دارو کہ برای پاتا بہ و موزہ ہم ہند بیست مرکب از پال و کی معنی این مرکب

استعمال این شود و لیکن تخصیص کفش را از خیمہ خورد کہ پال خیمہ خورد را گویند - مغلان

ولایت: این را بہ ہمین نام خوانند کہ علم است صاحب ناصری گوید ہمین لغت در موحده
 و استعمال این در فارسی زبان درست گذشت و بحوالہ برہان ذکر معنی سوم کردہ
 باشد کہ ترجمہ فارسی ندارد (ارو) پاکلی۔ گوید کہ اصل این لغت (بالا خانہ) بود و
 بقول آصفیہ۔ اسم موثق۔ ایک قسم کی خدار تبدیل و تصحیف شدہ و ذکر معنی چہارم
 ڈنڈون کی ڈولی۔ پنیس۔ ففس۔ محافہ (ناسخ) ہم کند و فرماید کہ خاقانی این را بمعنی
 (۵) ایسے گرے ہیں ہم کہ نہ اٹھیں گے حشر تک غرفہ بالا خانہ آورد۔ صاحب جامع ہمزبان
 تابوت ہی نچا ہے ہم کو نہ پاکلی پڑ
 پاکلکانہ اصطلاح۔ بقول برہان پاکاف ز فائنگویا تصدیق معنی اول کند و بحوالہ
 فارسی بروزن آشیانہ (۱) بام بلند و (۲) دیچہ شرفنامہ تصدیق معنی دوم۔ خان آرزو
 خانہ و (۳) شروع در غلہ درو کردن و (۴) در سراج بند کر ہر چہار معنی بیان کردہ ہوا
 پانگ ترازو۔ صاحب جہانگیری بر معنی دوم بند کر قول رشیدی گوید کہ معنی دوم غرفہ
 قانع (کمال اسمعیل ۷) ترسم ز پاکلکانہ دیدہ درست است نہ دیکچہ و فرماید کہ پالانہ
 برون جہد پڑ این چند قطرہ خون کہ محل وفای
 قست پڑ (خواجہ شمس الدین محمد درکافی ۷) حقیقت این را بر پاکلکانہ بیان کردہ ایم
 مشبکات رواق سپہر پیروزہ پڑ ز پاکلکانہ کہ بموحده و کاف عربی گذشت و این را
 ایوان قست پنجرہ پڑ صاحب رشیدی ہم مبدل آن دانیم چنانکہ استب و استپ
 ذکر معنی اول کردہ گوید کہ غرفہ باشد نہ دیکچہ و کند و کند عجب آنست کہ ہمین سند کمال

را کہ بالا مذکور شد بعض محققین فارسی بر آ
 بالکانہ ہم آورده اند کہ بموحدہ گذشت و از ان داخل خانہ می آید و بادگانہ بجایش
 در اینجا بالکانہ را بموحدہ نقل کرده اند و گذشت و بمعنی سوم مرگب است از پال کہ
 در اینجا بہ بای فارسی بالجملہ این بمعنی اول مبتدا بمعنی صاف و پاک گذشت و گانہ افادہ معنی
 است از (بالا خانہ) کہ الف چہارم حذف لیاقت و قابلیت کنیز پس معنی لفظی این کیا
 شد و موحدہ بہ بای فارسی و خای مجملہ یک کاف صاف و پاک دارندہ و گنایہ از وقتی و موسمی کہ
 فارسی بدل گردید چنانکہ استب و استپ آغاز در و گردن غلہ در ان شود و بمعنی سوم
 و فرسخ و فوسنگ و بمعنی دوم مجاز آن کہ مجاز معنی اول باشد کہ پانگ ترازو ہم
 بغرفہ ہم بالای خانہ می باشد و بارشیدی بلند باشد از زمین مثل بالا خانہ و برای
 و خان آرزو اتفاق داریم کہ بمعنی دوم معنی سوم و چہارم مشتاق سداستعال
 غرفہ است نہ دریکہ کہ غرفہ خرد از دریکہ می باشیم و باعتبار صاحب جامع کہ محقق
 و پیچہ های آہنی پیچہ را ماند کہ برای رکن اہل زبان است این را جادادہ ایم و بدو
 و ہوا اکثر بالای دریکہ دور و دیوار قائم سند ہم نہ معنی را تسلیم کنیم (ارو) (۱) دیکھو
 کنند۔ صاحب منتخب غرفہ را پرورہ فارسی بالا خانہ (۲) دیکھو بادگانہ صاحب آصفیہ
 زبان گوید و ہمین را فارسیان پرور ہم نامند نے غرفہ پروریکہ اور جہر و کافر مایا ہے اور
 و جادارو کہ این را سبدل بادگانہ گیریم کہ ہماری را سے مین صحیح ترجمہ جہر و کا ہے
 وال جملہ بدل شد بہ لام چنانکہ و غ و غ نہ دریکہ (۳) فصل کاٹنے کا آغاز۔ وقت۔

نذکر (۴) و یکپو پانگ -

(رودکی سے) از خریا لنگ آنگامی رسیدم

پانگ اصطلاح - بقول برهان بر وزن کہ بھی پڑ موزہ چینی می خواہم واسطہ نازی پڑ
 شائنگ (۱) کفش و پانزار چرمی و (۲) ویکچ و یکوالہ رشیدی و کر معنی سوم ہم کردہ صاحب
 کو چکے کہ بیک چشم از ان نگاہ کنند صاحب موی می فرماید کہ همان پانگ کہ مسطور شد
 جہانگیری بذکر معنی اول گوید کہ در فرہنگ بند و شام (معنی اول و دوم) صاحب جامع بذکر معنی اول
 بالیک بکسر لام و بہ تخانی عوض فون لکان نازی و نسبت معنی دوم گوید کہ سوراج و یکپو باشد
 کاف فارسی آمدہ - صاحب رشیدی بذکر معنی خان آرزو در سراج گوید کہ ظاہر آنست کہ
 اول ذکر فرہنگ بند و شاہ ہم کند و فرماید کہ بضم لام معنی پایا بہ باشد و مجاز کفش را نیز
 و سروری بفتح لام و سکون فون و کاف فارسی گفتہ باشند و معنی و یکپو بالیک بہ تخانی عوض
 آورده و اکثری بہ تخانی ہم گفتہ اند و نسبت معنی فون باشد کہ بیک چشم از ان نظر توان کرد
 فرماید کہ پانزار و (۳) پایا بہ برود را گویند و لحت عربی کند کہ نسبت معنی اول و
 نیز می فرماید کہ صحیح بضم لام و فون ساکن است سوم با خان آرزو اتفاق داریم کہ لنگ پایا
 معنی سوم چنانکہ در فرہنگ سامانی نوشتہ چنانکہ همان پایا بہ باشد و مجاز کفش یا ہم نقلی را
 ناصری بذکر معنی اول گوید کہ اصل این پانگ ماند و معنی دوم مبدل پانگ معنی شوش
 هست یعنی پاکش چہ ہنگ معنی کشیدن آمدہ و کہ گذشت چنانکہ اشکوش و اسپنول و پانگ
 فرماید کہ از بند و شاہ سہوشدہ کہ بہ تخانی آورد مبدل - پانگ کہ اسم جامد است بہین
 و ذکر معنی دوم کردہ گوید کہ (۴) معنی پای لنگ نیز معنی و اشارہ این بر پانگ کردہ ایم و

یہ معنی حقیقی است یعنی لنگت در پاوارنده کنند کہ ما بر بالو کہ بہ بامی موقدہ گذشت صراحت
اسم فاعل ترکیبی (آردو) (۱) ویکہو یا افزا یا خد این کرده ایم و ہمان اصل است و این
(۲) ویکہو یا لگانہ کے دوسرے معنی (۳) مبدل آن ہجیون سب و اسب (آردو) ویکہو
دیکہو یا تیا بہ (۴) لنگڑا - بالو - آرخ -

پالو اصطلاح - بقول برہان بروزن پالو اسہ اصطلاح - بقول برہان بروزن
خالو د اہنامی سخت مانند عدس کہ از اعضا شاہ کاسہ غمہ اندوہ و تاسہ و تلو اسہ - صاحب
آومی برمی آید و عبری ثولول می گویند صناسروری بجوالہ تحضیکہ یعنی بالاکوید کہ در اکثر نسخ
بہا نگیری گوید کہ این دانہ دور نہ کند و پختہ بہای قرشت آمدہ مولف عرض کند کہ بعض
شود و ہمین را آرخ و رخ نیز گویند و در معاصرین عجم گویند کہ ہمین اصل است و انچہ
بعضی ولایات فارس عراق عجم گوگ ہم خوانند بہ توقانی اول می آید مبدل این چنانکہ نجم
و تہرکی کوینک و بزبان تبریز سکیل و بند و نجم و اللہ اعلم بحقیقہ الحال و درین شک
مسا (شمس فخری ۵) بر دیت ہر کہ روشن نیست کہ درین ہر دو یکی اصل است و دیگری
نیست چشمش پڑ بود مقلہ چشمش در چو پالو پڑ مبدلش پس خیال معاصرین عجم درست می نہا
صاحبان سروری و رشیدی و اند و نامری (آردو) غمہ اندوہ - مذکر - دیکہو بند کے
فکر این کردہ اند - خان آرزو و سرخراں گوید اہوین معنی -

کہ بہ بامی تازی ہم گذشت و بعضی گویند کہ پالوانہ اصطلاح - بقول برہان بانون
صحیح بہ بامی فارسی است مولف عرض بروزن کارخانہ (۱) مرغی است سیاہ و

کوچک که پیوسته در پرواز باشد و چون بنشیند در اصل پالاولان بود که البته آن حذف شد
 نتوانست برخاست و آنرا (بادخورک) هم میگویند از جهت تخفیف و بزرگتر منی اول گوید که این
 و بعضی گویند ابابیل همان است و (۲) تری پا تصحیف پالوایه باشد که به تختانی عوض نون
 را هم گفته اند - صاحب جهانگیری می فرماید که می آید و آنکه شمس فخری بنون قافیه کرده
 مراد پالوانست که مرقوم شد - صاحب قایل اعتماد کلی نیست تصحیفات بسیار دارد
 سروری بزرگتر منی اول گوید که در تحفه پالوایه مولف عرض کند که ماحقیقت این معنی
 به یامی حطی ششم آمده و گفته که او را اپیلوایه هم اول بر (بالوانه) بیان کرده ایم که بموحده
 گویند اما شمس فخری باز مانده قافیه کرده و در گذشت و این مبدل آنست چنانکه تب
 رساله میرزا بنون و یامی حطی هر دو آمده و در و تب و پالوایه را که به تختانی می آید مبدل
 فرمینگ به بای تازی - صاحب رشیدی دانیم چنانکه بالوایه به موحده و تختانی هم مبدل
 گوید که مراد پلوایه و فرماید که بای موحده بالوانه بموحده و نون است و اشاره اش
 هم - صاحب ناصری هم ذکر این کرده و صاحب بر بالوانه کرده ایم و نسبت معنی دوم صراحت
 مویده (مطبوعه نوکشور) گوید که مراد پالوانه کامل بر پالاولان کرده ایم و معنی سوم بیان
 و همان بالاولان که گذشت و قبیل (۳) شراب کرده مویده تصرف مطبع نوکشور می نماید که
 و بحواله ادوات بابای فارسی ذکر معنی اول کند در نسخ قلمی یافته نمی شود (اردو) (۱)
 و در دیگر نسخ قلمی ذکر معنی سوم نیست - خان ویکهو بالوانه (۲) ویکهو بالاولان -
 آرزو در سراج بزرگتر معنی دوم گوید که این پالوایه اصطلاح - بقول برهان بابای

<p>حظی بروزن چارخایہ پرستوک باشد صاحب (ب) پالودون آسود ماضی پالودون است رشیدی ذکر این کرده گوید که بنون عوض تختانی هم بمعنی صاف کردن از غل و غش پاک ساختن آمده - خان آرزو در سراج همین را صحیح سروری از ناصر خسرو سند آورده (س) اگر داند و بالوانه را تصحیف می شمارد و آنچه بر سخاوی گاهی مجبشرا لوده پوز بهیل جان و زرد بالوایه بوخته اول گذشت آنرا صحیح می نند بدبایدت پالودون (ب) بقول برهان مولف عرض کند که ماخذ این را بر بالوانه بروزن آسودن بمعنی (ا) صاف و پاک کردن بیان کرده ایم که بوخته و بنون گذشت و روشن گردیدن و صاف گردیدن از کدورتها بالوایه را که بوخته و تختانی گذشت مبدل و (۲) خلاص شدن و نجات دادن و (۳) آن قرار داده ایم و در اینجا همین قدر کافی است افزون و زیاده گشتن و بزرگ شدن و بزرگ که این مبدل پالوانه است که بنون تختانی گردانیدن - صاحبان سروری و رشیدی بدل شد چنانکه ادبج و افیج و آنچه صاحب بر صاف کردن قانع - صاحب ناصری بذكر مویذ پالوایه به تختانی عوض بنون را صحیح داند پاک و صاف کردن گوید که مصدر این پالایش مجتبی بران ندارد و ماخذ بیان کرده ما که است که ضد آلایش باشد صاحب مویذ بر (بالوانه) به بوخته اول و بنون ششم گذشت گوید که صافی و روشن شدن از کدورتها و تائید خیال ما و تردید خان آرزو می کند صاف کردن و خلاصه شدن و کردن صاحب (آردو) و یکپو پالوانه اور بالوانه - بحکم که محقق مصادر است بذكر معنی اول و (الف) پالودون (الف) بقول برهان بروزن سوم - معنی دوم را داخل معنی اول کند و گوید</p>	<p>حظی بروزن چارخایہ پرستوک باشد صاحب (ب) پالودون آسود ماضی پالودون است رشیدی ذکر این کرده گوید که بنون عوض تختانی هم بمعنی صاف کردن از غل و غش پاک ساختن آمده - خان آرزو در سراج همین را صحیح سروری از ناصر خسرو سند آورده (س) اگر داند و بالوانه را تصحیف می شمارد و آنچه بر سخاوی گاهی مجبشرا لوده پوز بهیل جان و زرد بالوایه بوخته اول گذشت آنرا صحیح می نند بدبایدت پالودون (ب) بقول برهان مولف عرض کند که ماخذ این را بر بالوانه بروزن آسودن بمعنی (ا) صاف و پاک کردن بیان کرده ایم که بوخته و بنون گذشت و روشن گردیدن و صاف گردیدن از کدورتها بالوایه را که بوخته و تختانی گذشت مبدل و (۲) خلاص شدن و نجات دادن و (۳) آن قرار داده ایم و در اینجا همین قدر کافی است افزون و زیاده گشتن و بزرگ شدن و بزرگ که این مبدل پالوانه است که بنون تختانی گردانیدن - صاحبان سروری و رشیدی بدل شد چنانکه ادبج و افیج و آنچه صاحب بر صاف کردن قانع - صاحب ناصری بذكر مویذ پالوایه به تختانی عوض بنون را صحیح داند پاک و صاف کردن گوید که مصدر این پالایش مجتبی بران ندارد و ماخذ بیان کرده ما که است که ضد آلایش باشد صاحب مویذ بر (بالوانه) به بوخته اول و بنون ششم گذشت گوید که صافی و روشن شدن از کدورتها و تائید خیال ما و تردید خان آرزو می کند صاف کردن و خلاصه شدن و کردن صاحب (آردو) و یکپو پالوانه اور بالوانه - بحکم که محقق مصادر است بذكر معنی اول و (الف) پالودون (الف) بقول برهان بروزن سوم - معنی دوم را داخل معنی اول کند و گوید</p>
---	---

از کدورتها خلاص شدن و نجات دادن باشد پالیدن باشد صاحب ناصری نبی خیر است
و صراحتاً مزید کند که کمالی و شریف است از قواعد فارسی که پالایش را مصدر پالودن
و مضارع این پالاید - صاحب موارد و در پیش می و اند مخفی میابد که این در اصل مصدر
معنی مشتق بایرمان و پالایش و پالاش را حاصل لازم است فارسیان در محاوره خود بمعنی
بالمصدر گرفته - مولف عرض کند که اسم مصدر استعی هم استعمال کردند بمعنی اول این
انیم همان پال است که بجاییش مذکور شد فارسیا اصل است و حقیقی و معنی دوم هم من وجه
آز این زیادت و او بعد اسم مصدر با علامت مجاز آن که خلاص شدن از کدورت است
مصدر و آن مرکب کردند - دیگر هیچ و در میان نتیجه آن همان پاک و پاک شدن و لیکن
و و کلمه انقیسم زیادتی می کنند چنانکه بر دهنده معنی سوم را هیچ تعلق قیاسی ازین مصدر
و ننهند و مضارع این پالتو و است به بضم نیست بلکه با پالانیدن تعلق دارد که اسم
لام و فتح و ال جمله - صاحب بحر قساح کرد که مصدرش پالان گیریم نمیدانیم که فارسیان
پالاید را مضارع نوشت و خیال نکرد که آن چگونه انقیسم تصرف کرده اند اگر سندهستما
مضارع پالانیدن است و صاحب موارد پیش می شد تصفیه آن می کردیم بعضی معاصرین
غلط کردند که پالایش و پالاش را حاصل بالمصدر هم گویند که (م) بمعنی آویختن هم مولف
این دانست و ما بر پالای صراحت کرده ایم هر چند گفتند که چیزی را که پاک و صاف کنند
که حاصل المصدر این پالتو و است و پالاش آزار اکثر می آویزند و از همین خیال معنی
حاصل بالمصدر پالانیدن و پالاش حاصل بالمصدر آویختن پیدا کرده باشد و ما اشاره این

بر معنی چهارم پالا کرده ایم و از معنی سوم و برای معنی دوم از (شمس فخری ۵۵) پاره شده	پالوده که می آید تصدیق نمی‌گردد - زجاجیش را دق عصبی و مهاببت تو بنیروی
(ارو) (۱) صاف و پاک هونا - صاف تیغ پالوده پز (حکیم سنائی ۵۵) زرا آلوده کم	و پاک کرنا (۲) خلاص هونا - نجات پانا - عیار بود پز و پالوده پاند و بود و صاحب
نجات دینا (۳) زیاده هونا - بزرگ هونا - رشیدی برای معنی چهارم از مولوی معنوی	زیاده کرنا - بزرگ قرار دینا (۴) لشکانا - سند او ده (۵) از شهنشایان مه پالوده است
پالوده اصطلاح - بقول برهان بر وزن بهار بر معنی اول و دوم قانع به صاحب مویند	آلوده (۱) معروفست و آن چیزی باشد که ذکر معنی اول و سوم کرده صاحب جامع همزبان
از شفاسته پزند و با شربت قند خورند و مغرب برهان مولف عرض کند که اسم مفعول است	آن فالوذج و (۲) پاک و صاف کرده شده از مصدر پالودن و همه محافی بالا از محافی
از غش و (۳) بمعنی کف ترازو هم آمده صاحب مصدر پالودن تعلق دارد و مخفی مباد که آنچه	جهاگیری همزبان برهان و صاحب رشیدی صاحب رشیدی مصرع مولوی معنوی را
بذکر معنی اول و دوم گوید که (۴) بمعنی خلاصه برای معنی چهارم سند آورده ما آنرا متعلق	و برگزیده هم آمده لیکن راجع بمعنی صاف بمعنی دوم کنیم که (مه پالوده) در آن بمعنی
کردن صاحب سروری برای معنی اول روشن کرده ماه است و با معنی اول مصدر	از انوری سند آورده (۵) زانکه پالوده پالودن تعلق دارد و از مجر و پالوده درین
سرکوبیت و امتحان کن و فروپالای مصرع معنی خلاصه و برگزیده پیدا نیست و	

<p>ضرورت ندارد کہ معنی چهارم قائم کنیم (اردو) پالوده فروش استعمال - بقول انند</p>	<p>(۱) فالوده (دیکھو برگ پالوده) (۲) پاک و صاف</p>
<p>معروف مولف عرض کند کہ آنکہ پالوده را بفروش می دهد - اسم فاعل ترکیبی است بر شامل (۳) پڑا - بقول آصفیہ - اسم مذکر - (اردو) فالوده بیچنے والا -</p>	<p>گیا ہوا - مصدر پالودن کے تمام معانی مفعولی</p>
<p>پالوده گشت اصطلاح - بقول انند</p>	<p>پلہ ترازو - کفہ (۴) خلاصہ - برگزیدہ -</p>
<p>وموید یعنی از بدی گم گشت و پاک شد مولف عرض کند کہ ماضی مطلق پالوده گشتن یعنی صاف و پاک شدن از غش و لیکن استعمال این مصدر مرکب از نظر مانگدشت مشتاق سند استعمال می باشیم کہ معاصرین عجم بر زبان نہاںند (اردو) فالوده بنائے والا - فالوده و دیگر محققین ساکت (اردو) کدورتون پکانے والا -</p>	<p>پالوده بند اصطلاح - بقول انند و بہار</p>
<p>بفتح موحدہ مراد پالوده پز و پالوده فروش (ظاہر و حیدر) چون خون شہد پالوده گرد و ز قند و در و تلخ بیند چو پالوده بند و مولف عرض کند کہ اسم فاعل ترکیبی است و موافق قیاس (اردو) فالوده بنائے والا - فالوده و دیگر محققین ساکت (اردو) کدورتون پکانے والا -</p>	<p>پالوده پز اصطلاح - بقول بحر فیل - پالوده بند</p>
<p>معروف مولف عرض کند کہ آنکہ پالوده می پزند و انند مراد پاک مغز (خواجہ نظامی) دورست کند - اسم فاعل ترکیبی است (ظہوری) شہ از پند آن پیر پالوده مغز و ہر اسان (۵) شہد را غریبال کردم در طلب و نگہی پالوده پز شد از کار آن پامی لغز و مولف عرض پیدا نشد و (اردو) دیکھو پالوده بند -</p>	<p>کند کہ اسم فاعل ترکیبی است و موافق</p>

قیاس (اُردو) دیکھو پاک مغز۔

پالوس | اصطلاح۔ بقول مویدهاں باکوا

پالودی | بقول انڈیجوالہ فرنگ فرنگ است کہ در موحده معنی کا فور مغشوش گزشت

بکسر وال بی نقطه جائے کہ از پوست گوسپند و قیل باشین معجم مولف عرض کند کہ تبدل

سازند مولف عرض کند کہ اسم جامد فارسی (پالوس) کہ در موحده گذشتہ همچون اسب

زبان باشد و من وجہ موافق قیاس یعنی اسب و اسب و صرحتہ کہ در اینجا کہ وہ یہ (اُردو)

بہ صاف دپاک و گنایہ از پوشین کہ چرم راحہ دیکھو پالوس۔

و پاک کردہ درست می کنند و لیکن بدون **پالوس** | اصطلاح۔ بقول انڈیجوالہ فرنگ

استعمال این را تسلیم نہ کنیم کہ دیگر ہمہ محققین فرنگ بضم لام و فتح سین ہند و اندود و عرض

ازین ساکت و معاصرین عجم ہم بر زبان ندارند و فرماید کہ آنرا پالواسہ ہم گویند مولف عرض

کند کہ پالواسہ بجایش گذشتہ و ما پالواسہ را (اُردو) دیکھو بر فان۔

پالوزہ | اصطلاح۔ بقول انڈیجوالہ فرنگ تبدلش قرار داده ایم کہ بجایش می آید و لیکن

فرنگ بضم لام و فتح زای ہوز و سکون باہمان و رنجابہین قدر کافی است کہ این مختلف

پالوست کہ بجایش گذشتہ مولف عرض آنست چنانکہ راہ ورہ (اُردو) دیکھو پالواسہ

کند کہ اگر سند استعمال این بدست آید اسم **پالوش** | اصطلاح۔ بقول برہان بروز

جامد فارسی زبان دانیم۔ معاصرین عجم بر زبان آغوش کا فور مغشوش را گویند و باسین بی نقطہ

ندارند و دیگر محققین فارسی زبان ازین ساکت ہم۔ صاحب سروری ہم ذکر این کردہ (شمس

(اُردو) دیکھو پالو۔
نخری ۵) حسودار بنود با تو خالص اندر ہر

عجب مدار که ویژه نیاید از پالوش و صاحب شد است و صاحب نامری هم این را
 مویده گوید که همان پالوش است که مویده اول مراد پالوان گوید مویده عرض کند
 بجایش گذشت مویده عرض کند که همین که خان آرزو در سراج آنچه فرستد مقلش
 لغت در مویده به سبب موله عوض شین معجمه بر پالوان کرده ایم و اشاره پالوان هم و
 به همین معنی گذشت در اینجا همین قدر کافی است این مخفف پالوان باشد که بجایش گذشت
 که این مبدل آنست چنانکه تب و تب کشتی (آرود) و یکپو پالوانه -
 کشتی (آرود) و یکپو بالوس اور بالوش - **پالهنک** اصطلاح - بقول برهان نبی
پالونه اصطلاح - بقول برهان بر وزن پالاهنگ است که بجایش گذشت صاحب
 و آژونه بمعنی پالوانه است که ترشی پالا باشد جهانگیری و رشیدی و سروری و مویده و
 صاحب جهانگیری هم ذکر این کرده (حکیم خاقانی و اند و سراج هم ذکر این کرده اند) فخر
 (ه) هری که ریخت ریخت به پالونه مژه و یا و اگر گانی (ه) نه از زر ساختم اتمام و تنگت و
 خیال انس رسان تومی خورم و (وله ه) و زار بشم فشار و پالهنک (حکیم اسدی
 گر نه جانم آهین بودی ز راه آتشین و دیده چون ه) بهر جای از اسپ گذار جنگ و همیشه
 پالونه آهن فرو پالومی و صاحب رشیدی این همان دار با پالهنک و مویده عرض
 را مراد پالوان و پالوان گفته صاحب کند که با حقیقت این بر پالاهنگ بیان
 سروری هم ذکر این کرده (جمال الدین عبدالرزاق کرده ایم و صراحت ماخذش هم و در اینجا
 (ه) دیده پالونه سرشک امل و طبع پیاده عذاب همین قدر کافی است که این مخفف آنست

(ارو) ویکه پالاهنگ -

کامل التصریف باشد و پاک مضارع این

(الف) پالید صاحب رشیدی بر (الف) یعنی ویدن و جستجو کردن و صاف و پاک کردن

(ب) پالیدن گوید که برقیاس پالیدن و شدن و خلاص شدن از کدورتها - صاحب

و صاحب موید فرماید که معنی صافی شده و کرد و وار و بند کرمی اول و دوم پالاش و پالاش

و افزون شده و کرد و (ب) بقول برهان معنی را حاصل بالمصدر این گوید صاحب نواد

(۱) جستجو و تفحص نمودن و (۲) صاف و پاک بند کرمی اول می فرماید که صاحب برهان معنی

کردن صاحب جهانگیری بند کرمی اول گوید سوم هم نوشته و (۶) معنی پروردن هم مولف

که (۳) ویدن هم صاحب رشیدی بر معنی عرض کند که اسم مصدر این همان پال معنی

اول قانع صاحب ناصری نوکر هر سه معنی سومش که بجای خود گذشت فارسیان بقاعده

کرده و صاحب سروری و بهار بر معنی اول خود تکتانی محروف بر و زیاده کرده باعلات

تفاوت کرده و صاحب موید بند کرمی صاف کردن مصدر و آن مرکب کردند و مصدر می ساختند

گوید که (۴) معنی افزون شدن و (۵) بزرگ که معنی حقیقی آن صاف و پاک شدن است

شدن و کردن هم - خان آرزو در سراج و معنی متعدی یعنی صاف و پاک کردن - تصریف

بند کرمی اول گوید که معنی دوم پالودن و شان که بعضی مصاور لازم را هم معنی متعدی

پالیدن است نه پالیدن و صاحب استعمال کرده اند و دیگر معانی بیان کرده

جامع نوکر معنی اول و دوم و سوم فرموده و محققین را بدون سند استعمال تسلیم نکنیم

صاحب بحر که محقق مصاور است می فرماید که معنی دوم و سوم را باعتبار ناصری که صاحب

زبان است مجاز معنی اول تو انیم گفت جهان را سراپای پالیدہ ام پو بفضل و شہر
 و لیکن ہیچ تعلق مجازی بامنی اول ندارد چون تو کم ویدہ ام پو صاحب مویڈو کرنی
 و تسامح صاحب ناصری می نماید کہ اکثر نقل اول و دوم و سوم کردہ مولف غرض
 قول برہان می کند و نسبت معنی ششم عرض کند کہ شک نیست کہ این اسم مفعول است
 میشود کہ از اسم مصدر ہندی وضع شدہ بہ ہمہ مسانی متعدی پالیدن و بزیادت
 و بدون سند استعمال مجرب و بر قول بہار مفرس ہای مخفی ماضی مطلقش ہم و در شعر سراج الدین
 تسلیم نہ کنیم و نسبت حاصل بالمصدر این صیغہ بہیچ معنی مستعمل است نہ بمعنی مفعولی نہ صام
 میشود کہ مابرا لآمی صراحت کردہ ایم کہ پیش سروری سکندری خورد کہ این را بمعنی
 است صاحب موار و سکندری خوردہ کہ (تفحص کردہ شدہ) نوشت و برای این
 فرق در حاصل بالمصدر پالیدن و پالائیدن سند بالامیش کرد و حق آنست کہ بر معنی شعر
 نکردہ (آردو) (۱) جستجو کرنا (۲) صاف و غور نکرد و مخفی مباد کہ معنی دوم مجاز معنی اول
 پاک ہونا - کرنا (۳) و یکہنا (۴) زیادہ ہونا (۵) است اگرچہ پالیدن بمعنی خلاصہ کردن نیاید
 بزرگ ہونا - بزرگ کرنا (۶) پالنا - (۱) صاف و پاک اور صاف و
 پالیدہ اصطلاح - بقول برہان (۱) صاف پاک کیا ہوا (۲) خلاصہ - و یکہوار و ند (۳)
 کردہ و صاف شدہ و (۲) خلاصہ و (۳) افزوہ زیادہ کیا ہوا - بڑا یا ہوا (۴) ڈھونڈا ہوا -
 و (۴) جستجو کردہ و تفحص نمودہ صاحب سروری پالینر اصطلاح - بقول برہان برون
 بر معنی چہارم قانع (سراج الدین راجی) کارینر (۱) بمعنی باغ و بوستان و گشت و بار

باشد عموماً و (۲) خربزه زار و خیار زار و ہند و خیار زار و امثال آن اطلاق کنند۔ خان آرزو
 و آنہ زار را گویند خصوصاً صاحب جہانگیری و سرسراج بحوالہ قوسی می فرماید کہ در اصل معنی
 بند کہ ہر دو معنی برای معنی اول استاد ذیل مطلق کشت زار چنانکہ بوستان اسیت و
 پیش می کنند (فردوسی ۱) یکی دختری دارد کشت زار خربزه و خیار خصوصاً مولف
 آن نامدار و بیابالا چو سر و بر رخ چون نگار عرض کند کہ مرگب است از پامعنی خودش
 شہنشاہ بیند پس آیدش و بیالیز سر و بلند و نیز امر حاضر لیزیدن کہ معنی لغزیدن و آمیختن
 آیدش و (ولہ ۱) بگستر و کافور بر جای مشک می آید پس این اسم منقول ترکیبی است
 محل ارغوان شد بیالیز مشک و صاحب بمعنی (پالغزیدہ) و کنایہ از زمینی کہ از نرمی
 سر و رمی بند کہ ہر دو معنی برای معنی دوم از حکیم آن پالغزو و کنایہ باشد از بہتان و کشتن
 و اسمی جرجانی سند آورده (۲) بازار رنگ خربزه و امثال آن کہ زمیش بنایت نرم
 و چون کتبہ بازار و پالیز بوی او چون خانہ می باشد (ارزو) (۱) باغ۔ مذکر کہیتی
 و (ادیب صابر ۲) پالیز میان پای موتث (۲) خربزون یا کہیرون وغیرہ
 اورا و پیوستہ تخیار کشتہ دیدم و صاحبان کا کہیت۔ مذکر۔ صاحب آصفیہ نے
 رشیدی و ناصری و موتید و جامع ہم ذکر این فالیز پر فرمایا ہے (فارسی) اسم موتث
 کردہ صاحب جامع گوید کہ درین روز با (۱) لغوی معنی کشت زار۔ باغ و بہتان
 تنہا بہتان را گویند بہار بند کراہین گوید کہ فانی (۲) خربزون کا کہیت۔ گلڑی۔ کہیرے
 مبدل است و در عرف حال بر خربزه زار تر بوز کا کہیت۔

(الف) پالیزبان

اصطلاح (الف) بقول

عرض کنند کہ از قبیل باغبان است کہ کلمہ بان

(ب) پالیزوان

برہان (ا) باغبان وستان

افاودہ معنی فاعلیت و محافظ کند و (ب)

دوہقان و نگاہدارندہ فالیز و (۲) نام صوتی

موجہ بدل شدہ و اوچنانکہ آب و آو معنی

است از موسیقی صاحب جہانگیری الف و ب

اول اصل است معنی دوم مجاز آن یکی از معانی

راہرو معنی بالاگفتہ (منوچہری ۷) این زند

عجم گوید کہ این نوا مخصوص است برای

برچنگہای سفیدیان پالیزبان و وان زند

برغبانان کہ وقت صبح چون آب از چاہ میکشد

نایہای لوریان آزاد و وار و صاحب رشیدی

در الوقت این نوا می زند و نسبت معنی

بذکر ہر دو لغت بر معنی دوم قانع و فرماید کہ

سوم عرض می شود کہ مجاز معنی دوم باشد

این نوا ساختہ پالیزبانی بودہ صاحب سروری

(اردو) الف و ب (۱) باغبان مالی و بقیان

بذکر (الف) برای ہر دو معنی از شاعر سند

فالیز کا محافظ (۲) ایک راگنی کا نام فارسی

و ہد (۷) رونق پالیز رفت اکنون کہ بلبل

مین پالیزبان بہ جس کو مزارع صبح میں اوسو

نیم شب و بر سر پالیزبان کمتر زند پالیزبان

کہ گاتے ہیں جب کہ وہ ہٹ چلاتے ہیں (۳) ویکٹیل

صاحب ناصری ہمزبان نش بہار ذکر (الف)

اصطلاح بقول برہان بروزن

بہر دو معنی و تبدیل آن ذکر (ب) ہم فرمودہ

باریک (۱) پاتاہ و پاچہ را گویند و لغت را

خان آرزو بذکر ہر دو لغت می فرماید کہ بعضی

نیرو (۲) پای افزا چہر میں ہم صاحب جہانگیری

(۳) معنی بلبل ہم آورده اند صاحب جامع

بذکر معنی اول فرماید کہ بابائی تازی معنی پانفل

بذکر ہر دو لغت بر معنی دوم قانع مولف

صاحب سروری بذکر معنی سوم بخوالہ تخطہ گوید

کہ بمعنی پای تابیہم کہ آنرا الفافہ نیز گویند مولف پالودن می نماید کہ معنی چهارمیش آویختن است
 عرض کند کہ همین لغت اصل است بمعنی دوم و آنچه در معنی لفظی این آویخته شدہ و کنایہ از خوشہ خرما
 بموحدہ گذشت مبدل این چنانکہ اشارہ این و مجاز برای درخت خرما ہم استعمال کرده اند
 ہمد را بجا کردہ ایم و معنی اول مجاز این مخصوص محضی میا و کہ ظاہر این محضت پائیدہ می نماید کہ
 با این (اردو) (۱) پایتابہ (۲) دیکھو بالیک۔ اسم مفعول پالیدن است۔ وال ہلہ حذف
 پالیدہ اصطلاح۔ بقول رہنما بحوالہ سفرنامہ شدہ پالیدہ باقی ماند و لیکن پالیدن بمعنی آویختن نیامد
 ناصر الدین شاہ قاجار (۱) درخت خرما و (۲) بلکہ معنی چارم پالودن آویختن است معلوم می شود کہ
 خرما۔ صاحب بول چال بحوالہ معاصرین عجم معاصرین عجم پالیدن را ہم مثل پالودن بمعنی آویختن
 بروخت خرما قانع مولف عرض کند کہ اگر گرفته اند و اللہ اعلم بحقیقہ الحال (اردو) (۱)
 لغت جدید وضع کردہ معاصرین عجم از مصدر کہجور کا درخت۔ مذکر (۲) کہجور۔ خرما۔ مذکر۔

پام بقول برہان (۱) بروزن و معنی دام است کہ قرص باشد و (۲) بمعنی شبیہ و مانند
 و (۳) رنگ و لون ہم۔ صاحب ناصری صراحت فرید کند کہ بمعنی دوم و سوم قام ہم می آید
 مولف عرض کند کہ معاصرین عجم گویند کہ بمعنی اول اصل است و این مبدلش یقین
 فارسی ہمین را سند این تبدیل قرار داده اند و بمعنی سوم قام است و این مبدل آن
 چنانکہ اسفہان و اسپہان و معنی دوم مجاز معنی اول محضی میا و کہ قام ہم بمعنی و آم آمدہ
 ہما ہم مبدل و آم است و بام بموحدہ ہم بمعنی اول بر معنی سومش گذشت و و آم و قام
 اسم جامد فارسی زبان باشد (اردو) (۱) دیکھو بام کے تیسرے معنی (۲) شبیہ۔ بقول آصفیہ

عربی - اسم مونث - نظیر - مشابہ - مانند - مثال - ہم شکل (۳) رنگ - دیکھو ادا م -

پامال | اصطلاح - بقول انندجوالہ غیاث برآوردو (اردو) الف - پامال ہونا (ب)

مراد پامال یعنی خراب و خوار مولف پامال کرنا -

عرض کند کہ اسم مفعول ترکیبی است بمعنی مالیدہ (الف) یا محکم داشتن | مصدر اصطلاحی (۳۷۳۱)

در پای و کنایہ از چیزی مناع و خراب شدہ (ب) یا محکم کردن | ہر دو بمعنی (۱) ایستاد

(ظہوری ۵) اعداد یکشم کم بین پامال حسرت با استقلال است و (۲) ارادہ مستقل کردن

انچنین و بر شاہ کام آستین افشاند دست ناز و رکاری (ظہوری الف) رفت بی ہنجار باو ہم

ماؤ (اردو) پامال - بقول آصفیہ - فارسی - از خاطر غبار و در زمین سینہ نخل صبر یا محکم

بر باد شدہ - تباہ شد - خراب شدہ - داشت و (ولہ ۵) کردہ یا محکم ظہوری بر

(الف) پامال شدن | استعمال - الف سرکومی کسی پر کز سر میدان او ہر روز سر ہا

(ب) پامال کردن | خراب و ضائع شدہ رفتہ اند و مولف عرض کند کہ بمعنی اول

است از ہمان پامال کہ گذشت و (ب) متعدی حقیقی است و معنی دوم مجاز آن (اردو)

آن معنی خراب و ضائع کردن مولف عرض (الف و ب) پاؤن جمانا - بقول آصفیہ (۱)

کند کہ موافق قیاس است (ظہوری الف) استقلال اور مضبوطی کے ساتھ قیام کرنا

از پای مروی بخت انچنین شدم پامال و فلک (۲) ثابت قدمی کے ساتھ رہنا -

اگر نشود و ستیا ر مفت منست و (ولہ ۵) پامال (الف) پامرو | استعمال - بقول بہار و آند

کند عشوہ رنگین نگہا نرا و آن سر کہ نگاہ تو بہیر (ب) پامروی | مراد پامی گذار و (پای)

<p>گوید که گنایه از مد و کار است و صاحب اند پازند گذشت صاحب ناصری گوید که مراد بر (ب) می فرماید که بمعنی قوت پا و دستگیری پازند و همان پاچنگ و پاچه باشد مولف مولف عرض کند که (الف) اسم فاعل ترکیبی عرض کند که پازند چهار معنی گذشت (۱) در یک است بمعنی دستگیر و مد و دهنده و (ب) به پای کوچکی که ترجمه آن در اردو چهار که باشد و (۲) مصدر می یعنی اعانت باشد (طهوری ۵) کفش و پا افزار و (۳) آتشگیر و (۴) نام قفسیر شاه ما پامرو شب گردیده اند و هیچ صبحی و شبانه و این مرکب می نماید از پا بمعنی خودش و مژه روز نیست و (وله ۵) دستگیریش بیامردی بمعنی خودش که واحد شرکان است و معنی ترکیبی گردون نتوان و هر که افتاده طاق دل و پازند این مژه پامی یا مژه پر پامی دارند و ازین است و (اردو) الف پامرو بمعنی مد و کار معنی ترکیبی هر چهار معنی بالا هیچ تعلق مجازی اور (ب) پامردی بمعنی اعانت اردوین است و ازین که کفش و پا افزار را من و جیه مژه توان گفت معاصرین عجم ازین لغت نابلد اند پامرو اصطلاح - بقول بهار مراد پامی و دیگر محققین فارسی زبان و اهل زبان هم ازین و پارسی مقابل دست مزد - صاحبان سر سگت نظیر اعتبار صاحب ناصری که مشتق و اند و بهر هم ذکر این کرده اند مولف اهل زبان است این را اسم جامد و نیم (اردو) عرض کند که قلب اصناف مزد پاست مراد و یکپا پازند - معنی بر پارسی گذشت (اردو) و یکپا پارسی - پامس اصطلاح - بقول برهان و جامع پامره اصطلاح - بقول اند همان که در بفتح میم بر وزن ناکس بمعنی پای بند باشد یعنی</p>	<p>گوید که گنایه از مد و کار است و صاحب اند پازند گذشت صاحب ناصری گوید که مراد بر (ب) می فرماید که بمعنی قوت پا و دستگیری پازند و همان پاچنگ و پاچه باشد مولف مولف عرض کند که (الف) اسم فاعل ترکیبی عرض کند که پازند چهار معنی گذشت (۱) در یک است بمعنی دستگیر و مد و دهنده و (ب) به پای کوچکی که ترجمه آن در اردو چهار که باشد و (۲) مصدر می یعنی اعانت باشد (طهوری ۵) کفش و پا افزار و (۳) آتشگیر و (۴) نام قفسیر شاه ما پامرو شب گردیده اند و هیچ صبحی و شبانه و این مرکب می نماید از پا بمعنی خودش و مژه روز نیست و (وله ۵) دستگیریش بیامردی بمعنی خودش که واحد شرکان است و معنی ترکیبی گردون نتوان و هر که افتاده طاق دل و پازند این مژه پامی یا مژه پر پامی دارند و ازین است و (اردو) الف پامرو بمعنی مد و کار معنی ترکیبی هر چهار معنی بالا هیچ تعلق مجازی اور (ب) پامردی بمعنی اعانت اردوین است و ازین که کفش و پا افزار را من و جیه مژه توان گفت معاصرین عجم ازین لغت نابلد اند پامرو اصطلاح - بقول بهار مراد پامی و دیگر محققین فارسی زبان و اهل زبان هم ازین و پارسی مقابل دست مزد - صاحبان سر سگت نظیر اعتبار صاحب ناصری که مشتق و اند و بهر هم ذکر این کرده اند مولف اهل زبان است این را اسم جامد و نیم (اردو) عرض کند که قلب اصناف مزد پاست مراد و یکپا پازند - معنی بر پارسی گذشت (اردو) و یکپا پارسی - پامس اصطلاح - بقول برهان و جامع پامره اصطلاح - بقول اند همان که در بفتح میم بر وزن ناکس بمعنی پای بند باشد یعنی</p>
--	--

یعنی شخصی که در شهر خود یا جای دیگر بسبب امری لب پان خورده می بوسد و بان شمشیر را پان
گرفتار باشد و نتواند بطرف دیگر رفت و در اینجا مولف عرض کند که لغت هندی است
نیز نتواند بود - صاحب ناصری ذکر این بحواله مستعمل در فارسی - مفسر تو ان گفت
بر بان کرده گوید که در فرهنگ بنیافتم و بر بان (ارو) پان - بقول آصفیه - هندی - اتم
نیز بر بان ندارد مولف عرض کند که همین مذکر - ایک قسم کا خوشبودار پتا جس کو ہندوستان
لغت در موعده به همین معنی گذشت و صراحت میں روزمرہ یا بیاہ شادی وغیرہ میں کہانے
ماخذ ہمد را بنجا کرده ایم و در بنجا ہمیں قدر کافی ہیں - برگ تنول - ناگریل کا پتا جسکے کہانے
است کہ این اصل می نماید و آن مبتدل این (ارو) سے منہ سرخ ہوتا ہے -

دیکھو باس - **پان رخصت** اصطلاح - صاحب بحر

پان بقول بر بان بروزن جان برگی باشد گوید که در بعض بلاد ہند رسم است کہ بوقت
کہ در ہندوستان با آبک و فوفل خوردن تالب با رخصت کردن پان بہ شخص روندہ می دہند
را سرخ گرداند و اللہ اعلم - صاحب ناصری گوید صاحب غیاث ہم ذکر این کرده و صاحب
کہ معلوم است کہ این لغت ہندی است - انند ہم نقلش برداشتہ مولف عرض کند
بہار گوید کہ چون آن را در برگی دیگر برسم معبود کہ فارسیان بر زبان ندارند البتہ پان کہ
بہ پیچند بیرہ بروزن خیرہ خوانند و ہر دو لفظ لغت ہندی است در فارسی زبان صورت
در اشعار میر خسرو و بعض متأخرین آمدہ (ص) تفسیر گرفته کہ فارسیان استعمالش کردہ اند
بوی گلزار شہادت ہر کرا بیتاب کرد و چون و بدین لحاظ اگر (پان رخصت) را کہ مرگب

<p>اضافی است بفتک اضافت استعمال کنند که چاره نیست جزین که دسم چاند فارسی زبان عیبی ندارد (آردو) رخصتی پان - مذکر - و اینهمه و ازینکه صاحب جامع هم این را نوشته پانزده اصطلاح - اسم عدد است که بدون سند استعمال شدیم که از جنس الی زبان صراحت ماخذ این بر (اسم عدد) کرده ایم است (آردو) پوچیا هو انحصار</p>	<p>پانزده اصطلاح - اسم عدد است که بدون سند استعمال شدیم که از جنس الی زبان صراحت ماخذ این بر (اسم عدد) کرده ایم است (آردو) پوچیا هو انحصار</p>
<p>پانصد و ات اصطلاح - صاحبان</p>	<p>(آردو) پندر - ویکو (اسم عدد)</p>
<p>پان زهر اصطلاح - بقول اندکواله اند و غیاث گویند که بد آنکه صاحب منصب فرهنگ فرنگ همان پان زهر است مولف پانصدی ذات را بهشت لک و ام مقرر پان عرض کند که دیگر محققین ازین سکت و معانی چون چهل و ام را یک روپیہ میشود و بدین حساب عجم بر زبان ندارند اگر سند استعمال این بهشت بهشت لک و ام را بهشت هزار روپیہ شد مو آید تو اینم عرض کرد که مبدل همان (پان زهر) عرض کنند بیا این عالی از فضولی نباشد است که گذشت دال همله بدل شده بنون و این اصلاً نادره عجم نیست بلکه</p>	<p>پان زهر اصطلاح - بقول اندکواله اند و غیاث گویند که بد آنکه صاحب منصب فرهنگ فرنگ همان پان زهر است مولف پانصدی ذات را بهشت لک و ام مقرر پان عرض کند که دیگر محققین ازین سکت و معانی چون چهل و ام را یک روپیہ میشود و بدین حساب عجم بر زبان ندارند اگر سند استعمال این بهشت بهشت لک و ام را بهشت هزار روپیہ شد مو آید تو اینم عرض کرد که مبدل همان (پان زهر) عرض کنند بیا این عالی از فضولی نباشد است که گذشت دال همله بدل شده بنون و این اصلاً نادره عجم نیست بلکه</p>
<p>چنانکه نموده و نمونه (آردو) ویکو پان زهر - پانصدی کسی را ناسند که مشاهد در</p>	<p>چنانکه نموده و نمونه (آردو) ویکو پان زهر - پانصدی کسی را ناسند که مشاهد در</p>
<p>پانصد اصطلاح - بقول برهان و جامع سرکار پانصد روپیہ مقرر باشد البته این بفتح نون و سین بی نقطه بر وزن بالوند بمعنی محاوره زبان است و مخولان پانصدی پرسیده و احوال گرفته - صاحبان موید و آنرا ملازم سحرزد و اندو ذکر پانصدیان اکثر هم ذکر این کرده اند - خان آرزو در سراج از زبان شان شنیده ایم و پان در این اصطلاح بر نقل قول محققین قانع مولف عرض کند مبدل پنج است که نون بالفت بدل شد</p>	<p>پانصد اصطلاح - بقول برهان و جامع سرکار پانصد روپیہ مقرر باشد البته این بفتح نون و سین بی نقطه بر وزن بالوند بمعنی محاوره زبان است و مخولان پانصدی پرسیده و احوال گرفته - صاحبان موید و آنرا ملازم سحرزد و اندو ذکر پانصدیان اکثر هم ذکر این کرده اند - خان آرزو در سراج از زبان شان شنیده ایم و پان در این اصطلاح بر نقل قول محققین قانع مولف عرض کند مبدل پنج است که نون بالفت بدل شد</p>

<p>چنانکہ نفس و عقل و جیم عربی بدل شد بنون مجاز آن (اردو) الف (۱) قوت اور اتقاً</p> <p>چنانکہ بود بخیر و بد بخت (اردو) پانصدی پیداکرنا (۲) جلد مرنا (ب) الف کامضارع</p> <p>اس معترض لازم کو کتبہ میں جس کی تنخواہ مہینہ پانچ سو روپیہ ہو۔</p> <p>بجوالہ سفر نامہ ناصر الدین شاہ قاجار نقشہ</p>	<p>(الف) پانچ گزشتن مصدر اصطلاحی - الف</p> <p>(ب) پانچ گزشتن بقول بحر بنون نفی (۱) قوت</p> <p>و استقامت نگرفت (۲) زود مردن (ضنا)</p> <p>(۳) سر تنبیه شوخ من دارد و یارب استاد</p> <p>او نگیرد پاؤ بہار بند کر (ب) گوید کہ نفی است</p> <p>یعنی قوت و استقامت نگیرد و زود میرد (میخات)</p> <p>(۴) ہرگز قوت بازو نہ ہم می باشد پانچ گزشتن</p> <p>بجہان گرہہ رستم باشد پانچ گزشتن</p> <p>کنند کہ این لغزش پامی تحقیق بہار است کہ</p> <p>مصدر می را بشکل مضارع قائم کردہ ازینکہ</p> <p>در سند شعر استعمال مضارع آشت معاصرین</p> <p>عم تصدیق این می کنند کہ این مصدر بیست</p> <p>اصطلاحی و معنی اول حقیقی است و معنی دوم</p>
<p>شہر یا عمارت و رکو چکی بطریقہ کہ از (ورہ میں)</p> <p>ہیئت اعلیش بملاحظہ رسد صاحب بول</p> <p>چال صراحت مزید کند کہ در انگلیسی زبان</p> <p>(پنیورامہ) یعنی دور نما نقشہ را نامند کہ</p> <p>در قد کو چاک درست کردہ باشند مولف</p> <p>عرض کنند کہ مفرس است کہ فارسیان تختا</p> <p>را یا الف بدل کردہ اند چنانکہ یرمنان</p> <p>را از رمنان (اردو) چھوٹے اسکیل کا نقشہ</p> <p>جس کو خوردین میں دیکھنے سے اہلی قہ</p> <p>نظر آئے۔ مذکر۔</p>	<p>پانچ مصدر اصطلاحی - الف</p> <p>بقول بحر بنون نفی (۱) قوت</p> <p>(۲) زود مردن (ضنا)</p> <p>(۳) سر تنبیه شوخ من دارد و یارب استاد</p> <p>او نگیرد پاؤ بہار بند کر (ب) گوید کہ نفی است</p> <p>یعنی قوت و استقامت نگیرد و زود میرد (میخات)</p> <p>(۴) ہرگز قوت بازو نہ ہم می باشد پانچ گزشتن</p> <p>بجہان گرہہ رستم باشد پانچ گزشتن</p> <p>کنند کہ این لغزش پامی تحقیق بہار است کہ</p> <p>مصدر می را بشکل مضارع قائم کردہ ازینکہ</p> <p>در سند شعر استعمال مضارع آشت معاصرین</p> <p>عم تصدیق این می کنند کہ این مصدر بیست</p> <p>اصطلاحی و معنی اول حقیقی است و معنی دوم</p>
<p>پانچ مصدر اصطلاحی - بقول برہان و جامع</p> <p>بروزن شانہ (۱) چوبک تنگی باشد کہ در</p> <p>زیر در خانہ نہند تا روی در بستہ کشودہ نگردد</p>	<p>پانچ مصدر اصطلاحی - بقول برہان و جامع</p> <p>بروزن شانہ (۱) چوبک تنگی باشد کہ در</p> <p>زیر در خانہ نہند تا روی در بستہ کشودہ نگردد</p>

و (۶) دروگران بشکاف چوبی دارند تا نمیکند - صاحب سروری بر معنی اول و دوم
 در بریدنش سهولت دست و بدو (۷) کفش و سوم قانع - صاحب ناصری بذکر هر سه
 ووزان در فاصله کفش و قالب گذارند - معنی مذکور نقل صراحت قول رشیدی نسبت
 صاحب جهانگیری بذکر هر سه معنی بالا گوید معنی اول کند - صاحب مؤید بر معنی اول
 که (۸) در زیر ستون بگذارند تا راست قانع - خان آرزو در سراج بذکر هر سه معنی
 بایستد و آنرا قان و پهان و قبان نیز گویند حکیم بیان کرده برهان و صراحت مزید رشیدی
 ناصری (۹) ترا خانه دین است و دانش بترک معنی پنجم گوید که غالب آنست که صراحت
 ورون شو و بدین خانه سخت کن در به پان مزید رشیدی و معنی اول یکی است و آنچه
 صاحب رشیدی بذکر هر چهار معنی بالا میفرماید صاحب برهان نوشته به تحقیق زبیده مولف
 که (۱۰) معنی انتظار باشد بلغت درمی و عرض کند که اسم مفعول ترکیبی است بمعنی نهاد
 بصراحت معنی اول می فرماید که چوبکی است شده در پا و کنایه از چوب کو چکی که در آستانه در
 بر یک طرف آن سوراخی باشد و منجی باریک یا در دیوار قائم کنند بغرضی که بالاند کور شد
 در آن کنند چنانچه آن چوب با سانی حرکت و معنی دوم و سوم مجاز آن و از معنی چهارم
 کند و آن طرف که سوراخ دارد در دیوار پاره چوبی مراد است که در زیر ستون نهند
 کنند و چون خواهند که در خانه بسته شود آن و در عمارات زمانه حال عوض این پاره
 را به پشت در باز انگیند و آنرا چلیم و هم چوب سنگ مسطح و صاف قائم کنند و بمعنی پنجم
 خوانند از آنرو که قوت چهل مرد بآن وفا اگر سند استعمال پیش شود اسم جامد دانیم

و بدون سند تسلیمش نکنیم کہ دیگر محققین الزبان کا کرا جو موچی جوتی میں سا بچے کے ساتھ کتہ
 ازان ساکت اندر انچہ کسہ لون را بفتح بدل ہیں تاکہ سا بچے کو نکالنے میں آسانی ہو۔ مذکر
 کمرہ اندر تصرف محاورہ زبان باشد و گنج (۱) وہ لکڑی کا ٹکڑا یا صاف اور مسلح تہر
 (۱) بلی۔ بقول آصفیہ۔ موت۔ وہ لکڑی جو کرا (مذکر) جو تہم کے نیچے قائم کرتے ہیں جس کو
 کے اندر کٹڈی کی بجائے لگاتے ہیں مولف دکن میں گدرا لئی کہتے ہیں (۵) انتظار
 عرض کرتا ہے کہ یہی ترجمہ بسکھ پر ہی گذرتا ہے ویکھو انتظار۔

یہاں وہ لکڑی کا دراز ٹکڑا مراد ہے جس کو دروازے (الف) پانہا دن بچیری (مصادر اصطلاحی)
 کی نیچے کی چوکھٹ یا دیوار میں اسکر کے (ب) پانہا دن بریحیری (ب) بقول
 ذریعے سے قائم کرتے ہیں اور دونوں ٹون (ج) پانہا دن دریحیری (ج) بھر ترک کردن
 کے بند کرنے کے بعد اندر سے اس کو ٹون آن (ج) بذیل (ب) بقولش در آمدن
 پر چڑھا دیتے ہیں جس کی وجہ سے پٹا کھل نہیں و داخل شدن در ان مولف عرض کند
 اس کو دکن میں ریٹان کہتے ہیں اور بسکھ کا نام کہ ہر دو موافق قیاس است و (الف) مراد
 دکن میں اڑوٹڈا ہے۔ اڑوٹڈا ہمیشہ دونوں (ج) (ظہوری الف) آن بہ کہ خرابی نہ ہند
 پٹون کے بیچ میں قائم ہوتا ہے اور ریٹان نیچے پائیسرا سے پڑ کر ختمہ تو ان از گل تعمیر آوے
 دونوں کا مقصد ایک ہے (۲) وہ لکڑی کا (ولہ سم) دلی کشانی کہ بہستان شہان پا
 ٹکڑا جو تاجار شکاف چوب میں رکھتے ہیں تاکہ ارہ نہ ہند پو دست پر دروہ سر منزل درویشا
 چلانے میں آسانی ہو۔ مذکر (۳) وہ لکڑی است پو دیگر محققین ذکر این نکر وہ اندیشی

ندارد که معاصرین عجم بر زبان دارند (ارودی) الف پادشاه رکهنه داخل هونا (ب) ترک کر (ج) دیکو و الف -
پانی صاحب رشیدی گوید که بمعنی آب اگرچه لغت هندی است ولیکن چون سنائی در کلام
 خود آورده بنابراین قائم کرده شد (س) نه دران محده خدره میده پونه دران دیده
 قطره پانی پرخان آرزو در سراج گوید که صاحب جهانگیری این را بکسر نون و یای محذوف
 بمعنی آب نوشته و هیچ معلوم نشد که این لغت مخصوص هندی است یا در زبان فارسی نیز آمده
 ولیکن حکیم سنائی استعمال این فرموده و صاحب رشیدی بزم هندی بودن این کرده تحقیق است
 که آوردن کلمه هندی در شعر فارسی بچند وجه بنظر آمده یکی آنکه اشعار بدان کنند و دوم آنکه
 التزام آوردن الفاظ هندی در اکثر اشعار با اشعار معهوده خود کرده باشند سوم آنکه لفظی که
 آرند علم باشد و سوای این آوردن لفظ هندی در شعر صحیح و درست نباشد و درین صورت
 شعر سنائی درست نیست ولیکن حق آنست که این لفظ مشترک است در هر دو زبان از عالم
 توافق اللسانین پس صاحب رشیدی خطا کرده و صاحب جهانگیری غافل است از تحقیق
 (تم کلامه) مولف عرض کند که ما این لغت را در جهانگیری نیافتم نسخه که پیش ما است
 معتبرترین نسخه است پس چاره جزین خیال نباشد که یا اینکه در نسخه ماترک شد یا در نسخه
 خان آرزو تحریف است و آنچه صاحب رشیدی این را هندی داند درست است
 و آنچه خان آرزو این را مشترک و بیخیز لسان می پندارد و باستناد استعمال سنائی درست
 باشد و معاصرین عجم هم تصدیق این می کنند که در کلام قدما استعمال این بگوش خورده
 خان آرزو فضولی می کند که رشیدی را خطا دارد و جهانگیری را غافل از تحقیق می پندارد

و خود را نمی داند که غیر از سخن آرائی درین لغت کاری نکرد (اُرو) پانی بقول آصفیہ ہندی۔ مذکر۔ دیکھو آب کے پہلے معنی۔

پانی پت اصطلاح۔ بقول انند بھوالہ کذا فی الشرفنامہ و در قنیہ مذکور است کہ پانی پت فرہنگ فرہنگ بکسر نون مفتوح بائی فارسی و سکون شکر برگ و آن شکر بیست کہ در کہسار برگ فوقانی نام شہری است در ہند کہ از وہلی بفاصلہ شکل راست کنند و شکر قلم بہان برگ شکر را پنجاہ میل واقع است مولف عرض کند کہ گویند و آن علو ازان قند یعنی عصا رہ چون مرکب از ہر دو لغت ہندی است (اُرو) منجمد شود پانی داز و سازند (کذا فی زفا نگویا) پانی پت۔ ایک شہر کا نام ہے جو دلی کے مضافات میں واقع ہے۔ مذکر۔

پانی پت بقول جہانگیری بانون کسور و بای پانیدہ بہ تھائی سوم باشند بای ہوز آخرہ معروف نوعی از علو یا قند مانند شکر لیکن از شکر فروتر و غلیظ باشد و معرب آن فانیذ و آنرا معاصرین عجم این را قرین قیاس دانند۔ بتازمی کعب الغزال خوانند۔ صاحب رشیدی ہم این را آورده گوید کہ سخت تر باشد صاحب معجمی آید (اُرو) ایک مٹھائی کا نام فارسی مویذ گوید کہ شکر بیست مثل شکر برگ و شکر قلم وین پانی پت ہے اور شکر پارے کے قریب تر فرماید کہ با ذال معجمہ عوض ذال مہملہ ہم آمدہ ہے جو سخت ہوتی ہے۔ مذکر۔

از روی قاعدہ خود ذال فانیذ تعریب این است **پانی پت** بقول برہان و جامع (۱) قند سفید باشد

و (۲) بقول بعض شکر برگ و فانیذ معرب آن مرکب از پان و یای نسبت و وال زائد همچون
 صاحب سروری ذکر معنی اول کرده (بستان شفتالو و شفتالو و هرگاه تعریب این فانیذ
 ۵) زبنگاه حاتم کی پیر مرد و طلب و درم قرار یافت عجمان عربی و ان پانیز را هم بنا
 سنگ پانیز کرد و ز را وی چنین یاد دارد مخبر مجمر استعمال کردند و ما با خان آرزو اتفاق
 که پیش فرستاد تنگ شکر و بند کر معنی دوم فرماید و در یکم که معنی حقیقی است و استعمال این معنی
 که نوعی از حلوا که کعب الغزالش گویند صاحب اول بر اعتماد محققین زیاده اند ان به سبیل مجاز
 ناصری بند کر هر دو معنی بالا گوید که منسوب بدان (اگر دو) (۱) قند سفید و موث (۲) و کیهو پانیز
 را پانیزی گویند و از نیجاست علی پانیزی پانیز اصطلاح بقول اند و موث (۱) زمین پست
 از شعرا می آل خاقان که در چهار مقاله نظامی (۲) طناب بلند و هموار را نیز گویند مولف
 عروضی مرقوم است خان آرزو در سراج بند کر عرض کند که اسم جامد فارسی زبان است و
 هر دو معنی بالا گوید که تحقیق آنست که همان شکر برگ ما این را بدون سند استعمال تسلیم نکنیم که
 است پس این را از حلوا نوع دیگر قرار دادن هر دو محققین بالا هندی را دانند و محققین اهل زبان
 مدست نباشد مولف عرض کند که شکر برگ خصوصاً و دیگر همه محققین عموماً ازین ساکت
 بهای خودش می آید که شکر پاره با بصورت و معاصرین عجم هم بر زبان ندارند (اگر دو)
 برگ می سازند و (پانیز) بدال جمله اصل (۱) پست زمین موث (۲) بلند و هموار
 این است که بشکل پان ساخته می شود رستی - موث -

پاؤ بقول برهان و جهانگیری بسکون و او (۱) معنی شستن و پاکیزه کردن - صاحب رشیدی

بذکر این گوید کہ ازہین ماخوذ است پازہر کہ بجایش گذشت کہ دراصل (پا و زہر) بود کہ می آید صاحب ناصری ہم ذکر این کردہ مولف عرض کند کہ ما تعریف بالا را پسند نکنیم بلکہ شویکی و پاکیزگی باشد و بانی معنی اسم جادو انیم۔ صاحب دلیل ساطع کہ محقق سنسکرت است می فرماید کہ بزبان سنسکرت ربع را گویند و (۲) بفارسی ہم بہین معنی مستعمل و ما ہم این را بر زبان معیار عجم یافته ایم کہ یک و ربع را ایک و (پا و بالا) گویند و در مکاتیب قدیمہ ہم استعمال این یافته ایم کاتبین آن عجمی الاصل بودند و از زبان سنجر طہرانی ہم این را شنیدہ ایم (اُردو) (۱) پاکیزگی۔ شویکی۔ موتث (۲) چوتھائی۔ موتث۔

(۲۷۷۷)

(۱) پاواشدن	مصدر اصطلاحی (۱) بقول بہار	پاواکشیدن (پنجیزی)	مصدر اصطلاحی
(۲) پاواگردون	(۲) پنجیزی نو برقرار آمدن طفل	کنارہ کردن از ان مولف عرض کند کہ	
<p>و فرماید کہ حالا در محاورہ خصوصیتی نماندہ (سعید موافق قیاس است (ظہوری ۵) پاچرا اشرف ۵) زاید آخر بد رمیکدہ پایش داشت و اکشید از رہ جنگ ؛ بانظہوری نہ بازوان دختر آخرت آخر سپردنیا شد ؛ (بیانا ۵) سر صلح ؛ (اُردو) پاؤن کینچنا۔ بقول آصفیہ باکہ بودی شب کجا رفتی حنایت را کہ بست ؛ ترک کوچہ گروی کرنا۔ چلنے پھرنے سے ہاتھ بیوفاگو یا بیزم غیر پاوا کردہ ؛ و ارسہ ہم ذکر این کردہ۔ صاحب بھر گوید کہ مراد (پاواشدن) مصدر کا ترجمہ کنارہ کرنا۔ بازانا۔ و کنین است کہ گذشت مولف عرض کند کہ ماضی است کامل بعد رانجا کردہ ایم (اُردو) ویکھو پاواشدن جیسے ہم نے اس کام سے پاؤن کینچ لیا۔ یعنی</p>			

ہم نے کنارہ کیا۔

صاحبان موید و جہانگیری گویند کہ معنی پاجک

(الف) پاور | اصطلاح - بقول برہان

است کہ بجائیش گذشت - صاحب ناصری بخوان

بامی فارسی بروزن وادگر معنی قدرت و توانا

برہان ذکر این کرده مولف عرض کند کہ صراحت

و تاب و طاقت - صاحب ناصری ذکر این کرده

ماخذ بر (پاجک) کرده ایم و این مزید علیہ نیست

از فردوسی سند دہد (ب) ستودان ہی خواہد

بزیادت وادسیان دو کلمہ چنانکہ برومند و تہمند

زال زرد و دہی جنگ را پاور پاور

(اردو) دیکھو پاجک کے دونوں معنی۔

موید ہم ذکر این کرده و خان آرزو در سراج

پاورق | اصطلاح - بقول بہار کلمہ کہ پائین

(ب) پاور و اشتق | را بمعنی تاب و طاقت

صفحہ کتاب نویسند مطابق صفحہ آئندہ و آنرا دعوت

و اشتق آورده مولف عرض کند کہ معنی

رکابک گویند (ملاحظہ فرمائیے) گوشہ گیر اوراق

لفظی این خصوصیت دارد با پرند و لیکن در

گردون را بود چون پاورق و پاورق سازد

محاورہ زبان مستعمل است بطور عام و موافق

درست اوراق را اگر ابراست پاورق صاحب

تیاس (اردو) (الف) طاقت - قدرت - جوش

بھر ہم ذکر این کرو خان آرزو در چراغ ہدایت

(ب) طاقت رکھنا - قدرت رکھنا۔

ہم این را آورده مولف عرض کند کہ محقق

پاوچک | اصطلاح - بقول برہان و جامع

(پائین ورق) کہ فارسی دانان ہند آنرا ترک

بفتح جیم فارسی بروزن چار یک سر گین کا خشک گویند (اردو) ترک - بقول آصفیہ - اردو

شدہ را گویند اعم از آنکہ خود خشک شدہ یا موتث - وہ کلمہ یا لفظ جو صفحہ تمام ہو جانے

یادست پہن ساخته خشک کردہ باشند کے بعد جدول سے باہر صفحہ کے اخیر کونے پر

صنف آئندہ کے شروع کی عبارت میں سے لکھتے زکوی اوچے عجب گر بریدہ شد پڑ تا کی بروی
 ہین یہ ہندسہ کی جگہ کام دیتا ہے۔ پاورق۔ شیشہ زہا تو ان گزشت پڑ (قدسی ۷)
 خارجہ (اسیر ۷) بہر شکین دیکھتا ہوں ہجر میں بریدہ شد قدمش ساعتی ازان دروہام پڑ
 جب میں کتاب پڑ ترک ایک اک جزو کی دو چہر بافتاب گرفتن خوشم برای ہین پڑ مولف
 ملتی نہیں پڑ
 عرض کنند کہ (پا از جای بریدن) بجائیش گزشت
پاورنجن اصطلاح۔ بقول برہان لفتح ثالث و (قدم از جای بریدن) بجائیش خواهد آمد
 ورامی قرشت و سکون نون و حیم مفتوح بہ نون ضرورت نہ داشت کہ این را بموقع جا دہند
 دیگر زدہ۔ غلغل را گویند و آن حلقہ ایست از طلا (ارو) دیکھو (پا از جای بریدن)
 و فقرہ و امثال آن کہ زنان در پامی کنند صاحب **پاولون** اصطلاح۔ بقول صاحب
 جہانگیری در شیدی و بحر و سروری و ناصری ذکر بول چال بحوالہ معاصرین عجم معنی کلاہ عمارت
 این کردہ اند مولف عرض کنند کہ مخفف و سقف عمارت و خانہ۔ ہم او فرماید کہ این
 (پا اورنجن) کہ گزشت (ارو) دیکھو پا اورنجن۔ مفترس (پیولین) لغت انگلیسی است۔ محمد
پا وزہر اصطلاح۔ این ہمان است کہ بعض حروف مفترس۔ ہم او گوید کہ فارسیا
 اشارہ این بر (پا وزہر) بہ وال مہملہ سوم گزشت (پا ویون) ہم گویند۔ صاحب رہنما بحوالہ
 (ارو) دیکھو پا وزہر۔ سفرنامہ ناصر الدین شاہ قاجار (پاوی لین)
پا و قدم از جای بریدن مصدر اصطلاحی۔ ہم معنی مطلق خانہ آوردہ کہ بجائیش می آید
 بقول اند ترک آمد و شد کردن (سلیم ۷) پایم و آن ہم مزید علیہ وہ (قلب بعض) مفترس است

کلاه عمارت و سقف خانه را در معنی این داخل کنایه از گرفتاری کسی باشد که نتواند از معشوق
 کردن ضرورت ندارد و در انگلیسی زبان **پین** بخود شکیباشد - خان آرزو در سراج گوید که
 خیمه یا شامیانه یا امکافی را گویند که سقف **مبدل** پابند است بمعنی مطلق بند پا و تخصیص
 فراختر همچون خیمه باشد (آردو) بنگله بزرگ پای گنه گاران از خصوصیت مقام ناشی شده
پاوند اصطلاح - بقول برهان بر وزن پا چنانکه ذات کلمه دلالت بران دارد مولف عرض کند
 (۱) بندی باشد که در پای گنه گاران و مجربان که صراحت کامل بر پابند گذشت در میانین قدس
 گذارند - صاحبان جهانگیری و جامع هم ذکر این است که این **مبدل** آنست چنانکه آیه را دیگر در میان
 کرده اند - صاحب رشیدی صراحت مزید کند را در کل معانی مراد آن **دایم** (آردو) و یکپو پابند
 که پابند منیر آنست نه لغتی دران صاحب **پاپیلون** اصطلاح - همان پاپولون که اشاره
 تا صری گوید که (۲) بند ستوران هم و (۳) این هم در اینجا کرده ایم (آردو) و یکپو پاپولون -

پاه بقول انند بجواله فرهنگ فرنگ بر وزن باه در فارسی زبان بمعنی طعام و غذا باشد
مولف عرض کند که معاصرین عجم بر زبان ندارند و دیگر محققین اهل زبان هم ازین ساقط
 فارسی قدیم باشد (آردو) غذا - مونث -

پاپک بقول برهان بر وزن آپک بمعنی کج که با پک به همین معنی بجایش گذشت که **مبدل**
 باشد آن باوزاری است که در زبان را کنند این است و صراحت ماخذ این هم در اینجا کرده ایم
 صاحبان جهانگیری و رشیدی و ناصری و جامع (آردو) و یکپو پاپک -
 و سراج ذکر این کرده اند **مولف** عرض کند **پاپکیدن** بقول برهان بر وزن وار سیدن

بمعنی شکنجه کردن صاحبان رشیدی و سروری پاؤ آہنگ مرکب از پاؤ بمعنی پائیدن و آہنگ
 ذکر این کرده اند صاحب بحرین را اسلام ^{یعنی} بمعنی قصد یعنی پیروی کہ قصد پائیدن آن کرده باشند
 گوید کہ غیر ماضی مستقبل و اسم مفعول نمی آید مولف مولف عرض کند کہ پاچنگ (۱) بمعنی دریچہ
 عرض کند کہ از اسم مصدر پاک کہ گذشت این کوچک و (۲) بمعنی کفش گذشت و پاشنگ
 مصدر را وضع کرده اند و آنچه بوجہ گذشت بمعنی (۳) پوششہ کوچک انگور و (۴) خیار
 مبدل ہمین باشد چنانکہ تپ و تب (۵) و خربزہ و غیرہ کہ برای تخم نگاہدارند و بلحاظ
 مساقی بالا (۵) بمعنی خلخال و (۶) بمعنی پاہنگ
پاہنگ اصطلاح بقول برہان بردزن ترازو و ظاہر این مبدل پاچنگ و پاہنگ
 و بمعنی پاشنگ است و فرماید کہ پاچنگ و پاشنگ و پاشنگ است مخفی مباد کہ برای تبدیل
 مرادف این بمعنی خلخال ہم مرادف پا اور بنجیم فارسی بہ ہای ہوز ہمین یک مثال اول
 و بمعنی دریچہ کوچک ہم صاحب جہانگیری بر مراد است و تبدیل سین مہملہ بہ ہای ہوز چنانکہ
 پاچنگ و پاشنگ قانع صاحب ناصری صراحت خروس و خرزہ و همچنین تبدیل شین معجمہ یا
 کند کہ بمعنی پاہنگ ترازو و بمعنی خلخال بمعنی کفش و ہای ہوز چنانکہ گذارش و گذارہ و برای
 موزہ و فرماید کہ پاہنگ مرادف این کہ می آید صناعی پنجم این را لغت مستقل و انیم کہ مرکب
 جامع گوید کہ مرادف پاچنگ و پاشنگ کما مراد است از پاؤ آہنگ (۱) و (۲) و (۳) و (۴) و (۵) و (۶)
 بمعنی پاہنگ ترازو خان آرزو در سراج گو پاچنگ (۳) و (۴) و (۵) و (۶) و (۷) و (۸) و (۹) و (۱۰)
 کہ مرادف پاشنگ و فرماید کہ بعضی گفته اند کہ مخفف پا اور بنجیم (۶) و یکہو پاہنگ -

<p>پاہنگہ اصطلاح - بقول برہان مفتاح (۳) آلہ برف کو بی کہ برپامی بند پس بقول فارسی بروزن آئندہ (۱) کفش و پامی افزار خان آرزو استعمال پاہنگہ بمعنی آمدہ نسبت راگویند و (۲) بمعنی پابرخن و غلخال صاحب مانڈ بیانکرو او مارا اتفاق است و لیکن برای جہانگیری کفش قاتع (نظامی ۱۵) برون کن معنی سوم طالب سند استعمال می باشیم کہ محققین پازین پاہنگہ تنگ پڑ کہ کفش تنگ دارد زبانان ازان ساکت اند (اردو) (۱) پامی رالنک پڑ (فردوسی ۱۵) بدستان دیکھو پا افزار (۲) دیکھو پا ابرخن (۳) دیکھو پا چیلہ و ستینہ در رازشد پڑ باہنگ پاہنگہ و مساز کے دوسرے معنے۔</p>	<p>پاہنگہ اصطلاح - بقول برہان مفتاح (۳) آلہ برف کو بی کہ برپامی بند پس بقول فارسی بروزن آئندہ (۱) کفش و پامی افزار خان آرزو استعمال پاہنگہ بمعنی آمدہ نسبت راگویند و (۲) بمعنی پابرخن و غلخال صاحب مانڈ بیانکرو او مارا اتفاق است و لیکن برای جہانگیری کفش قاتع (نظامی ۱۵) برون کن معنی سوم طالب سند استعمال می باشیم کہ محققین پازین پاہنگہ تنگ پڑ کہ کفش تنگ دارد زبانان ازان ساکت اند (اردو) (۱) پامی رالنک پڑ (فردوسی ۱۵) بدستان دیکھو پا افزار (۲) دیکھو پا ابرخن (۳) دیکھو پا چیلہ و ستینہ در رازشد پڑ باہنگ پاہنگہ و مساز کے دوسرے معنے۔</p>
<p>پامی بقول برہان و جہانگیری ورشیدی و رشیدی بذکر ہر دو معنی گوید کہ در اکثر فرہنگ ہا بجای پاہنگہ پاچیلہ مرقوم است - صاحب ناصری این را مراد پاہنگ دانند بہ ہمہ معانیش و خان آرزو در سراج گوید کہ بزیادت باہر پاہنگ بمعنی چیزی کہ در پاکند پس این محقق پاہنگہ بود یعنی چیزی کہ پاہنگ او کند ازین جہت بر کفش و پابرخن و پاچیلہ اطلاق یافتہ ہذا ہوا تحقیق مولف عرض کند کہ پاچیلہ بمعنی کفش گذشت و معنی دوش</p>	<p>پامی بقول برہان و جہانگیری ورشیدی و رشیدی بذکر ہر دو معنی گوید کہ در اکثر فرہنگ ہا بجای پاہنگہ پاچیلہ مرقوم است - صاحب ناصری این را مراد پاہنگ دانند بہ ہمہ معانیش و خان آرزو در سراج گوید کہ بزیادت باہر پاہنگ بمعنی چیزی کہ در پاکند پس این محقق پاہنگہ بود یعنی چیزی کہ پاہنگ او کند ازین جہت بر کفش و پابرخن و پاچیلہ اطلاق یافتہ ہذا ہوا تحقیق مولف عرض کند کہ پاچیلہ بمعنی کفش گذشت و معنی دوش</p>

<p>غیر نیست و (صائب ۵) بیامی آبلہ ریز آنقدر ترا جستم کہ غوطہ زد بگھر رشتہ های موج سراب و این کردہ (طاہر غنی ۵) فی جامی درون رفتن (دولہ ۵) صائب چہ کنی پامی طلب آبلہ فرسود و فی پامی برون شد و در ماندہ این دائرہ ام ہر کس بمقامی کہ رسید است رسید است و (نعمت خان) ہیچو جلاجل و بہار گوید کہ ہنمینی مجاز است۔ عالی ۵) جادہ خط فقط زہر قطرہ نوشت مرا و مولف عرض کند کہ مجاز معنی اول باشد قلم پا قلم مشق جنوشت مرا و (حکیم زلالی ۵) (اردو) دیکھو پا کے دوسرے معنی۔</p>	<p>پامی ماندہ رجاں و خان آرزو در سراج ذکر این کردہ (طاہر غنی ۵) فی جامی درون رفتن و فی پامی برون شد و در ماندہ این دائرہ ام ہیچو جلاجل و بہار گوید کہ ہنمینی مجاز است۔ مولف عرض کند کہ مجاز معنی اول باشد (اردو) دیکھو پا کے دوسرے معنی۔</p>
<p>پریدی گرنگہ پیش از جنایش و بریدی راہ را (۳) پای۔ بقول برہان و ناصری بمعنی صبر مقراض پایش و مولف عرض کند کہ پاکہ بدو کردن مولف عرض کند کہ بمعنی تحمل باشد تحتانی زائدہ گذشت اصل است و این مر علیہ و نظر بر اعتبار صاحب ناصری کہ اہل لسان است آن ہیچون جادو جامی۔ اسم جادو فارسی زبان برہان انیمینی را جامی دادہ ایم و استعمال این از نظر ما رجل و ہمہ مرکبات آن برین صادق می آید و ہمہ گذشت مشتاق سند استعمال می باشیم (اردو) ملحقات این بران تسامع محققین است کہ ہر دو صبر۔ تحمل۔ نہ گھر۔</p>	<p>پامی ماندہ رجاں و خان آرزو در سراج ذکر این کردہ (طاہر غنی ۵) فی جامی درون رفتن و فی پامی برون شد و در ماندہ این دائرہ ام ہیچو جلاجل و بہار گوید کہ ہنمینی مجاز است۔ مولف عرض کند کہ مجاز معنی اول باشد (اردو) دیکھو پا کے دوسرے معنی۔</p>
<p>را بدو جامی جادو اند (اردو) دیکھو پا کے (۴) پای۔ بقول برہان و سمروری و ناصری بمعنی مقاومت چنانکہ گویند بان فلان پای پہلے معنی۔ (۳) پای۔ بقول برہان و ناصری و نداری (نظامی ۵) بر آئم میا و کہ جنیم زجائی جامع بمعنی تاب و طاقت و قدرت (مولوی معنی) نداری و پریشہ بایں۔ پامی و صاحب جامع گوید (۵) مادرین فن صفدریم و پہلوان و کس ندارد کہ بمعنی ثبات است۔ خان آرزو در سراج ذکر</p>	<p>پامی ماندہ رجاں و خان آرزو در سراج ذکر این کردہ (طاہر غنی ۵) فی جامی درون رفتن و فی پامی برون شد و در ماندہ این دائرہ ام ہیچو جلاجل و بہار گوید کہ ہنمینی مجاز است۔ مولف عرض کند کہ مجاز معنی اول باشد (اردو) دیکھو پا کے دوسرے معنی۔</p>

این کرده گوید کہ حق آنست کہ این معنی مجازی خود بر خور بکام دولت پامی و بعز و حشمت
 است نہ حقیقت بہار گوید کہ بنمینی استوار مان بڑ مولف عرض کند کہ چرائی گویند کہ امر
 باشد (ولہ ۵) بشرطی کہ جان خود جای او حاضر پائیدن است کہ بجایش می آید شامل
 کہ ہرگز نتاجم سر از پامی او بڑ مولف عرض کند ہمہ معانی او (اُردو) ہمیشہ قائم رہ پائیدن
 کہ مجاز معنی اول و متعلق بہ معنی دوم است کہ از کامر حاضر اس کے تمام معنوں پر شامل (دیکھو)
 سند دوم نظامی معنی مقابلہ و مقاومت پیدا پائیدن -
 (اُردو) مقابلہ - مذکر - مقاومت - موتث - (۷) پامی - بقول برہان معنی فرو و بر چیز چھون
 (۵) پامی - بقول برہان معنی پائیدگی و باقی و پامی کوہ و پامی حصار و پامی دیوار - صاحب
 ہمیشہ بودن - صاحب جامع گوید کہ معنی بقا و جامع گوید کہ کنایہ از پائیدن کوہ و حصار و غیرہ بہا
 دوام است - بہار گوید کہ معنی تمکن و استقرار گوید کہ معنی بنج و بنیاد است و معنی تحت مجاز باشد
 باشد مولف عرض کند کہ مجاز معنی اول است چون پامی دیوار و پامی مسند و امثال آن -
 کہ از پا - پائیدگی مراد گرفته اند و ہمین باشد اسم (مولانا لسانی ۵) لسانی از سر کولیش مکن ہو
 مصدر پائیدن کہ معنی جاوید بودن می آید بہشت بڑ کہ رشک باغ بہشت پامی دیوارش
 (اُردو) پائیدگی - دیر پانی کہہ سکتے ہیں - موتث - (حکیم زلالی ۵) بیامی مسندش عاشق بردخت
 (۶) پامی - بقول برہان ورشیدی و سروری کند اقبال را ہم خدمت بخت بڑ مولف
 امر معنی پائیدگی و ہمیشہ بودن معنی پائیدہ باش عرض کند کہ مجاز معنی اول و موافق قیاس
 (مسعود سعد ۵) ز ملک خویش بتازد ز عدل است چنانکہ سر را ہم مجاز ابرامی آغاز ہر چیز

استعمال می کنند (اُردو) ہر چیز کی انتہا۔ نوٹ۔ اوست پڑوای ورع لای درپای اوست پڑ
 حصہ زیرین جیسے دیوار کا پایہ۔ پنج دنیا و موت۔ **مولف** عرض کند پامی شمع شمع باشد پامی
 (۸) پامی۔ بقول رشیدی بمعنی پایندہ و ہمپائی مینا مینا کہ نظریہ شباهت شمع و مینا بہ پای ترکیب
 کنندہ و مقادمت نمایندہ۔ ازینجا است کہ گویند اضافی تشبیہی کار گرفتند و شمع و مینا را پای قرار دادند
 فلان پامی ندارد یعنی برابری با او نمی تواند کرد چنانکہ خارشنگان و امثال آن و صراحت انقسم
 و برابر و قائم نیار و کرد۔ صاحب سہروردی ہم ذکر کرکبات و ملحقات می آید ضرورت نداشت کہ بذیل
 این کرده (نظامی ۵) کیست درین دسگہ ویرپائی معانی پامی ذکر کن کنیم ورنجا پامی حقیقتہ بمعنی اول است
 کولن الملک زند جز خدای پو خان آرزو در سراج و گریج (اُردو) دیکھو پامے کے پہلے معنی۔

بذکر نیمعنی سند (ویرپا) دہد **مولف** عرض کند پامی آدم بند شدن | مصدر اصطلاحی
 کہ ہمہ محققین بالاسکندری خوردہ اند کہ معنی فاعلی صاحب رہنما بحوالہ سفرنامہ ناصرالدین شاہ
 اصلاً از پامی پیدا نیست و سند بالامتعلق بہ اسم قاجار (پامی آدم بند نمیشد) را بمعنی (پامی
 فاعل ترکیبی است کہ بدون ترکیب بالفعلی و یکر قائم نہ شد) آوردہ **مولف** عرض کند کہ
 اینمعنی حاصل نمی شود و ما صراحت کاملش بر (اسم بمعنی پابند شدن کسی باشد۔ موافق قیاس
 فاعل ترکیبی) کردہ ایم (اُردو) ناقابل ترجمہ۔ است و لیکن استعمال این در کلام قدما بنظر
 (۹) پامی۔ بقول بہار و بعض مواضع استعارہ (اُردو) پامی جہنا۔ پابند ہونا۔

است (ظہوری ۵) بہ پروانہ پامی شمع و چراغ پامی آمدن | استعمال۔ صاحب آصفی
 برنگینی لالہ باغ داشت پڑ سرپوش درپای مینا کو گر این کردہ از معنی ساکت و سندی کہ از

صائب پیش کند متعلق بہ (پای برنگ آمدن) کنند (اُردو) دیکھو پای و اشتق۔ یہ اس
است مولف عرض کند کہ سکندری خورد کا سفارح ہے۔

و مجرور (پا آمدن) چیز ہی نیست (اُردو) پای آور اصطلاح۔ بقول انند بھوالہ
نا قابل ترجمہ۔

پای آن چید | مقولہ۔ بقول صاحب عرض کند کہ موافق قیاس است و اسم فاعل

انند یعنی (۱) قوت سر نیابت و گریخت و قیل و کبی (اُردو) توانا۔ قادر۔ قوت مند کہہ سکتے ہیں
(۲) ترک کردن و عزت گرفتن مولف عن پای آورون | مصدر اصطلاحی۔ بقول

کند کہ می بایست کہ (پای چیدن) قائم کند بہار قیام و استقامت گرفتن (انوری ۵)

ماضی مطلق را برنگ مقولہ قائم کردن و قیل و کبی با کنش ابری نیار و پای پڑ بادش بھرمی نگیر

آن معنی مصدری آوردن فضولی است مراحت نام پڑ صاحب بھر (پای آوردن بر چیز)

کامل بر (پای چیدن) می آید و نیچہ (اُردو) را بہ ہمین معنی آورده مولف عرض کند کہ

دیکھو پای چیدن۔

پای آن ندارو | مقولہ۔ بقول بہار بھر (اُردو) قیام اور استقامت اختیار کرنا۔ قائم

و موید و انند۔ ای مقدور و امکان آن ندارو پایا | بقول برہان با تھانی بالف کشید و (۱)

مولف عرض کند کہ پای معنی طاقت و قدرت بمعنی قائم باشد مچنانکہ گویند عرض پایا بحکم

گذشت و (پای داشتن) بجای فروش فی آید است یعنی قائم بحکم است۔ صاحب ناصری

پس ضرورت نہ داشت کہ این را بطور متوال قائم بذکر معنی بالا گوید کہ (۲) بمعنی ثابت قدم باشد

پایاب من پو خان آرزو در سراج ذکر این بحوالہ جہانگیری کردہ مولف عرض کند
 جہانگیری کردہ مولف عرض کند کہ انیمنی را کہ ما این را مجاز معنی دوم دانیم دیگر ہیچ (ارو) ^م
 بالفظ ہیچ تعلق نیست و چارہ جزین نیست کہ این دیکھو پائے کے دوسرے معنی۔

را مزید علیہ (پای) بمعنی پنجم او دانیم کہ الف و ^م پایاب۔ بقول برہان و موید و بحر معنی مقادیر
 دوران زائد است و جادارو کہ این را بمعنی بہار بند کر این گوید کہ از عہدہ حریف بر آمدن
 مجاز پایا دانیم و موحدہ را زائد چنانکہ ناشتا و است و حق آنست کہ پنجمی مزید علیہ پایا ^{ست}
 ناشتاب (ارو) ہمیشگی۔ بقا۔ موت۔ دیکھو خان آرزو در سراج ذکر این کردہ مولف ^{ست}
 پائے کے پانچویں معنی۔ عرض کند کہ انیم معنی دوم و مجاز معنی

(۳) پایاب۔ بقول برہان و جہانگیری و ^م سوم باشد (ارو) دیکھو پائے کے دوسرے معنی
 و موید و جامع و بحر و بہار تباب و طاقت و توانا ^{نی} (۵) پایاب۔ بقول برہان و جہانگیری و رشیدی
 (سعدی ۵) با فراغت چند سازم ترک و موید و جامع و بحر معنی چاہی و آب انباری
 تنہائیم نیست پو دستگاہ صبر و پایاب شکیبائیم کہ زینہ پایہا بران ساختہ باشند تا مردم با ^{نی}

نیست پو (حکیم سعدی ۵) ز ایران جزا نیست آب از ان بردارند (حکیم نزاری قہستانی ۵)
 ہم تاب من پو ندارو ہم اونیر پایاب من پو ^{نی} حیاتی نیست و ممکن نیست پو زویشتر بہ ہیچ
 رشیدی بند کر این گوید کہ انیمنی نیز راجع بہ پایانست ^{ست} سابعم پو ای درینا گر آب زر بودی پو و آخری
 (فردوسی ۵) کہ این راہ را نیست پایاب او کو ز آب پایابم پو صاحب رشیدی صراحت مزید
 در لکی کند چرخ را تاب او پو خان آرزو در سراج ^{ست} کند کہ پایاب ویر آب باشد و آن را ہی است

که از ان بچاه ورتوان شد بجهت آب برواشتن - شود خصم او غرق دریای غیرت پنهیند و برین
 خان آرزو در سراج ذکر این بحواله جهانگیری کرده بحر پر شور پایاب پنهان آرزو در سراج این را
 و بقول بعضی راهی که از ان بچاه توان شد بجهت بمسئنی تعذر در یاد و گوید و حوضی که در زیر زمین
 برواشتن آب مولف عرض کند که مرکب اضافی است او سر و لبه ها سازند و غالباً دو جا بمعنی پایان آب است
 بمعنی پایه های آب و از آب چاه و امثال آن مراد یعنی خود آب که در پایان است یا جایی که پایان
 باشد و خود انقسم چاه را پایاب گفتن که زمینه در ان آب است و در چراغ هدایت هم ذکر این کرده
 باشد بجاز باشد (آردو) و باولی جس مین بذر سند طغرا گوید که در اینجا باندک تکلف معنی
 سیتره بیان بنی هون - موتث - یا باولی مین از نیک اول هم راست می آید مولف عرض کند که
 راسته - مذکر - پایمی بمعنی بقیه گشت پیش اینهم مرکب اضافی

(۶) پایاب - بقول برهان و سروری و موید و بحر است بمعنی ته آب (آردو) تهاه - بقول آهینه
 و بهار بمعنی ته حوض و دریا را نیز گویند که بحر بی دریا - سمندر - کنوے کی ته کی زمین - موتث -
 قعر خوانند (خاقانی ۵) جاہل نرسد و سخن ژر (۷) پایاب - بقول رشیدی بمعنی گذرگاه آب
 تو آری پوکت بر بحر آید و پیرایه پایاب پوکت مولف عرض کند معاصرین عجم و محققان بلخیان
 (۸) گل کبود که بر تافت آفتاب بران پوز چشم از زمین ساکت - پای آب را گذرگاه آب
 و دیده نهان گشت در بن پایاب پوکت (طغرا ۸) گفتن بن وجه موافق قیاس است بر سیل مجاز
 سبک روان طریقت چو بگذرند از آب و حباب و این ننگ اضافت باشد به تبدیل ممدوده
 و از شود روی آب شان پایاب پوکت (علی خراسانی) با مقصوده - بدون سند استعمال انیمسی را

تسلیم کنیم (اُردو) پانی کی راہ موت۔ گزرگاہ آب صاحب آصفی ذکر این کرده مولف عرض کند کہ

(۸) پایاب۔ بقول رشیدی بمعنی مخلص از جہاں لک (پا از پیش بدر رفتن) بجایش گذشت صراحت کامل

و بسند این همان سند فردوسی آورده کہ بمعنی دوم و بسند این ہم ہمد را بخاند کور (اُردو) دیکھو پا از

گذشت۔ خان آرزو در سراج بحوالہ رشیدی کہ پیش بدر رفتن۔

این کرده گوید کہ این محل تعجب است چرا کہ ہمینی پای از پیش رفتن | مصدر اصطلاحی۔

و زہنگ ہای مقبرہ نیست۔ مولف را با آصفی و انند ذکر این کرده اند مولف عرض

آرزو اتفاق است و سند مؤلف متعلق بدین معنی نباشد کہ ہم (پا از پیش رفتن) کہ گذشت و بسند این ہم

و معنی ترکیبی ہم ہیچ تعلق ازین ندارد۔ طالب سند ہمد را بخاند کور (اُردو) دیکھو پا از پیش رفتن۔

و دیگر می باشیم و سکوت معاصرین عجم محققین اہل زبان | مصدر اصطلاحی۔ بقول

ہم تقاضای این می کند (اُردو) تہلکون سے بہار کنایہ از بجا کردن پای مولف عرض کند

بچنے کا ذریعہ۔ مذکر۔ کہ قائم نبودن پای بر جای خودش (خواجہ شیراز

پای ابرنجن | اصطلاح۔ بقول رشیدی و) و دوش دست طرح سلسلہ عشق تو بست و

انند مرادون پا برنجن کہ گذشت مولف عرض پای خیل خردم لشکر غم از جا برد و صاحب انند

کند کہ صراحت این بر اورنجن گذشت و حقیقت نقل نگاہ بہار (اُردو) پاؤں اس کی جگہ پر

ماخذ برابرنجن آن عام است برای دشت و پا و قائم نہ ہنا۔ لغزش ہونا۔

این مخصوص برای پا (اُردو) دیکھو پا اورنجن۔ پای از جا بردن | مصدر اصطلاحی۔

پای از پیش بدر رفتن | مصدر اصطلاحی۔ بقول بہار و انند ہم (پا از جا بردن) کہ

گذشت مولف عرض کند که در اینجا تحتانی زائده که این کنایه باشد (نہوری ۵) تیر شوقان
 بر لفظ پا زیادہ کردہ اند و دیگر هیچ سند استعمال این برہ کعبہ پی راحت خود و پای ازویدہ کنند
 ہمدرا بخاند کور (اردو) و یکہو پا از جاس بریدن و بمغیلان بخشند (اردو) و یکہو پا از سر ساختن
 پای از خط حکم بیرون کردن | مصدر اصطلاحی | پای از شادی بر زمین نرسیدن

بقول بہار و انند کنایہ از عدم امتثال و اطاعت | مصدر اصطلاحی - صاحبان رشیدی و انند
 نکردن (میر مغری ۵) پس خصم کہ پای از خط حکم تو و (جہانگیری در خاتمہ) و بہار عجم و خان آرزو
 بیرون کرد و کز میخ سر تیغ تو از پای و رافتاد و چراغ ہدایت ذکر این کردہ اند و این مزید علیہ
 مولف عرض کند کہ موافق قیاس است و همان (پا از شادی بر زمین نرسیدن) است
 بیرون و بیرون ہر دو یکی است (اردو) کہ گذشت (تاثیر ۵) زویدہ تر من آب خورہ
 اطاعت نکردنا - امتثال حکم نکردنا -
 پنداری و کہ پای ابر ز شادی نمیرسد بر زمین و

پای از دائرہ بیرون نہادن | مصدر | مولف عرض کند کہ مصدر اصلی (پا بر زمین

اصطلاحی - صاحب آصفی ذکر این کردہ مولف نرسیدن) است و استعمال این در محل شادی
 عرض کند کہ همان کہ بدون تحتانی زائده بالفظ پای و امتثال آن میشود (از شادی) را در اصطلاح

گذشت (اردو) و یکہو (پا از دائرہ بیرون نہادن) و داخل کردن ضرورت ندارد و محققین بالانظر
 پای ازویدہ کردن | مصدر اصطلاحی - ہند تاثیر انجمن کردہ اند و غور بر موضوع نکردہ اند

مراد (پا از سر ساختن) است کہ در مقام (صائب ۵) پا تم نمیرسد بر زمین از گفتنی و پنا
 احترام استعمال این می کنند مولف عرض کند | سودہ ام بی پای تو همچون رکاب چشم و مخفی مباد کہ

بعض محققین شراوہین مصدر اصطلاحی را (پاز) بالمیدن و نوکرون بجایش می آید پس (بالیدگی) یا شادی بر زمین نرسیدن) قائم کرده اند و این علامت مرض پا و درد پا است معنی حقیقی این مخصوص تصرف ہندیان است کہ (از شادی) را داخل با پا و لیکن فارسیان بر سبیل مجاز برای مطلق سوزش اصطلاح کرده اند (اُردو) و یکہو (پاز شادی) و درد استعمال این کرده اند (اُردو) و درد - بر زمین نرسیدن) - مذکر - سوزش - موثث -

پای از میان کشیدن | مصدر اصطلاحی | پای استدلالیان چوبین بود | مثل صاحب اند ذکر این کردہ مولف عرض کند پای چوبین سخت پی تمکین بود صاحبان کہ ہمان (پاز میان کشیدن) است کہ گذشت خزینہ الامثال و امثال فارسی ذکر این کردہ اند و تخمائی بر پای درین زائد است (اُردو) و از معنی محل استعمال ساکت مولف عرض دیکہو پا از میان کشیدن - کند کہ فارسیان این مثل را بتعریف غیر استحکامی

پا پازمی | اصطلاح - بقول برہان دانند و بی دلیل تقریر کسی می زنند یعنی آنکہ در تقریر خود بر وزن ناسازی معنی سوزش و درد باشد و استحکام ندارد و از دیگری استدلال کند تقریرش تا از اجہری چوبی گویند مولف عرض کند مستند نباشد (اُردو) و کن مین کہتے ہین کہ درین مرکب پا بمعنی خود است و یازی کہ بے دلیل بات و دلائل کی تلاش

بزیادت پای مصدری از یاز است و یاز **پای اقرار** | اصطلاح - صاحبان اند و بمعنی نو بجایش می آید و یازی بمعنی بالیدگی و برہان و سروری ذکر این کردہ بذکر معنی (۱) و ہین است اسم مصدر یازیدن کہ بمعنی کفش پای فرماند کہ (۲) چوبی را نیز گویند باندام

فعلین کہ جو لاہنگان و بانڈنگان بوقت بانڈگی ہامی ہتور از کجا پیدا شد۔ تا آنکہ سند استعمال
پامی بران گذارند و بردارند۔ صاحب جهانگیری پیش نشود و ماین را خرید علیہ (پا افزا) نگویم
بر معنی اول قانع (امیر خسرو) طرب ز انگونه کہ محققین اہل زبان و معاصرین عجم ازین سادگی
برشتہ اشکم کرد و پیکر پامی افزا رجست و پامی گم کرد (اردو) مرتبہ بڑھانے والا۔

مولف عرض کند کہ معنی دوم مرادون پافشار پامی افشار اصطلاح۔ بقول انند بھوالہ
معنی اولش و معنی اول این بر (پا افزا) گذشت فرہنگ فرنگ یہاں معنی اول کہ بر (پا افشار) گذشت
و معنی دوم را باعتبار سرور سی تسلیم کنیم معاصرین مولف عرض کند کہ مزید علیہ آنست بزیادت
عجم ہم بد معنی بزدبان دارند تو انیم گفت کہ مجاز تحتانی بر لفظ پا (اردو) دیکھو پافشار کے
معنی اول باشد و تحتانی بر پا زائد است پس پہلے معنی۔

پامی افشرون مصدر اصطلاحی۔ بقول
(اردو) (۱) دیکھو پا افزا (۲) پافشار کے
پہلے معنی۔

پامی افزا اصطلاح۔ بقول مویذ الفضلا (پا افشرون) ہم مذکور (ظہوری) ہر اسیم
امی افزا بندہ مرتبہ مولف عرض کند کہ این بر سینہ افشردہ پامی پڑ بدہ آن شراب تہور
لغت برای تأیید فضلامی نماید کہ صاحب مویذ افزای پڑ مولف عرض کند کہ موافق قیاس
پیش کرد پامی معنی مرتبہ و افزا امر حاضر از افزا است (پامی افشرون) ہم ہمین کہ می آید
مجرب و (پامی افزا) بدون ہامی ہتور و اخر ہم بہار ذکر (پامی افشرون و رچیزی) کردہ۔
فاعل ترکیبی است معنی مرتبہ افزا بندہ لیکن (اردو) دیکھو (افشرون پا)

پایان بقول برہان و سروری و رشیدی محققین ذکر این نکرده و ظاہر ہے و سکندری و ناصری و جامع بروزن مایان (۱) آخر و انتہا خورده اند۔ صاحب جامع از اہل زبانست و نہایت و کراۓ ہر چیز (مسعود سعدی) نیست اگر باعتبارش انہی را از مجر و لفظ پایان تسلیم پایان شغل من پیدا ہو بہت یک شغل کش نہ کہیم محقق (پایان مجلس) و انہم بر سبیل مجاز و لوکن پایانست (سعدی ع) پایان آمد این دفتر حکایت معاصرین عجم بنیمانی بزبان ندارند (اگر دو) ہچنان باقی ہو مولف عرض کند کہ مرکب مجلس کی آخری صف۔ موتث مجلس کا آخر۔ مذکر۔ است از پامی و الف و نون کہ افادہ مخفی نسبت کند و ذکرش پران (گذشت پیش معنی لفظی و ذکرش کن مولف عرض کند کہ انہم متعلق بہی این منسوب بہ پا و کنا یہ از آخر ہر چیز کہ پای ہم اول است و معنی صف نعال از پایان مجلس آخر جسم انسانست (اگر دو) پایان۔ بقول اصفیہ۔ فارسی۔ اسم مذکر۔ آخر۔ انتہا۔ انجام۔ است مجر و پایان را بدہ معنی گیریم محقق پایان مجلس باشد کہ صف نعال در پایان مجلس می باشد و صاحب موتث این را بمعنی آخر مجلس گفته مولف (اگر دو) جویتون کی صف۔ جویتون کی جگہ۔ موتث عرض کند کہ مجر و پایان بدہ معنی نیست بلکہ بمعنی حقیقی خود کہ بر معنی اول گذشت و چون این را مصاف کنند بسوی مجلس انہی پیدا می شود و نہایست کہ غیر از برہان و جامع دیگر کی از نہ کہیم و اگر سندا استعمال پیش شود محقق (پایان)

<p>در اتحا و قوسین مولف عرض کند که مجازتی</p>	<p>و انیم (اُردو) ملک کی سرحد - موتث -</p>
<p>اول است و دیگر بیچ (اُردو) دائرے کے پہلے نقطہ کا نقطہ آخر سے الحاق - مذکر -</p>	<p>(۵) پایان - بقول برہان و مویذ - آخر کار مولف عرض کند کہ از مجر و پایان خصوصیت</p>
<p>پایان پذیرفتن استعمال - صاحب آصفی گذشت کہ برای انجام ہر چیزی و ہر کاری استعمال ذکر این کردہ از منی ساکت مولف گوید کہ این می شود و از مجر و پایان معنی پایان کار پیدا بمعنی ختم شدن و با ختام رسیدن است (نظای نیست بدون سند استعمال این را تسلیم نہ کنیم معنی چو پایان پذیر و حد کائنات و نمائندہ اند بر زبان ندارند و تا آنکہ قرینہ بیان نباشد بمعنی دیگر جہات و (اُردو) ختم ہونا -</p>	<p>کار پیدا نیست بہان پایان است کہ بمعنی اولش گذشت کہ برای انجام ہر چیزی و ہر کاری استعمال ذکر این کردہ از منی ساکت مولف گوید کہ این می شود و از مجر و پایان معنی پایان کار پیدا بمعنی ختم شدن و با ختام رسیدن است (نظای نیست بدون سند استعمال این را تسلیم نہ کنیم معنی چو پایان پذیر و حد کائنات و نمائندہ اند بر زبان ندارند و تا آنکہ قرینہ بیان نباشد بمعنی دیگر جہات و (اُردو) ختم ہونا -</p>
<p>پایان خوردن مصدر اصطلاحی - بر</p>	<p>پید انمی شود (اُردو) ہر کام کا آخر - مذکر -</p>
<p>(پایان روزی بخورون) می آید (اُردو) دیکھو باشد مولف عرض کند کہ مجاز منی اول است</p>	<p>(۶) پایان - بقول برہان بمعنی پائین کہ نقیض بالا</p>
<p>پای انداز اصطلاح - بہان پا انداز است آخر کلمات افادہ معنی نسبت کند پس این مرکب بجایش گذشت - بہار ذکر این کردہ (والہ ہروی ہم از لفظ پای وضع شد و بمعنی تحت مستعمل گردیدہ) شکوہ حسن و محبت بہا می مرد نیاز و پڑا راہ (اُردو) نیچے - تحت - مذکر -</p>	<p>و موافق قیاس و حق آنست کہ یا و لون ہم در پای انداز اصطلاح - بہان پا انداز است آخر کلمات افادہ معنی نسبت کند پس این مرکب بجایش گذشت - بہار ذکر این کردہ (والہ ہروی ہم از لفظ پای وضع شد و بمعنی تحت مستعمل گردیدہ) شکوہ حسن و محبت بہا می مرد نیاز و پڑا راہ (اُردو) نیچے - تحت - مذکر -</p>
<p>در ان محفل کہ بنود روی گرمی پای نگذارم و پیوستن نقطہ آخرین دائرہ سیر است نقطہ اول</p>	<p>(۷) پایان - بقول برہان - نزد و اصلان</p>

<p>عرض کند کہ مزید علیہ (پا انداز) است (اُردو) مولف عرض کند کہ دیگر ہمہ محققین ازین سناکت ویکو پا انداز۔</p>	<p>عرض کند کہ مزید علیہ (پا انداز) است (اُردو) مولف عرض کند کہ دیگر ہمہ محققین ازین سناکت ویکو پا انداز۔</p>
<p>پایان داشتن اصطلاح - صاحب آصفی (خوردن) مصدر اصطلاحی است کہ گذشت ذکر این کردہ از معنی ساکت مولف عرض کند و این بمعنی پایان رسیدن است (اُردو) ختم ہونا کہ بمعنی انتہا داشتن است (ساکت یزوی) پایان گاہ پامی اصطلاح - بقول بہار واند</p>	<p>پایان داشتن اصطلاح - صاحب آصفی (خوردن) مصدر اصطلاحی است کہ گذشت ذکر این کردہ از معنی ساکت مولف عرض کند و این بمعنی پایان رسیدن است (اُردو) ختم ہونا کہ بمعنی انتہا داشتن است (ساکت یزوی) پایان گاہ پامی اصطلاح - بقول بہار واند</p>
<p>رہ سرکشگان پایان ندارد؛ کہ باشد گرد و بادش (۱) کنایہ از خاک و فرماید کہ اگر مراد از پامی مجموع میل و فرسنگ؛ (اُردو) انتہا رکنا۔ انتہا قدم و ساق دران باشد (۲) مراد از پایان گاہ ہونا جیسے "ان کے ظلم کی کوئی انتہا نہیں رہی۔ پای۔ قدم خواہد بود (خواجہ نظامی) نہ پیچ ان کی ہربائی کی کوئی انتہا نہیں ہے" کسی کردن از راسی تو؛ سراد پایانگہ پامی تو؛</p>	<p>رہ سرکشگان پایان ندارد؛ کہ باشد گرد و بادش (۱) کنایہ از خاک و فرماید کہ اگر مراد از پامی مجموع میل و فرسنگ؛ (اُردو) انتہا رکنا۔ انتہا قدم و ساق دران باشد (۲) مراد از پایان گاہ ہونا جیسے "ان کے ظلم کی کوئی انتہا نہیں رہی۔ پای۔ قدم خواہد بود (خواجہ نظامی) نہ پیچ ان کی ہربائی کی کوئی انتہا نہیں ہے" کسی کردن از راسی تو؛ سراد پایانگہ پامی تو؛</p>
<p>پایان دیدن مصدر اصطلاحی - صاحب صفی مولف عرض کند کہ گاہ و گہ ہر دو یکی است ذکر این کردہ از معنی ساکت مولف عرض و معنی دوم حقیقی است و معنی اول مجاز آن کند کہ بمعنی انتہا بودن است و موافق قیاس (اُردو) (۱) خاک - موتث (۲) پاؤں کا انتہا (باقراکشی) بیابان محنت راندیدم ہیچ پایا مقام - مذکر۔</p>	<p>پایان دیدن مصدر اصطلاحی - صاحب صفی مولف عرض کند کہ گاہ و گہ ہر دو یکی است ذکر این کردہ از معنی ساکت مولف عرض و معنی دوم حقیقی است و معنی اول مجاز آن کند کہ بمعنی انتہا بودن است و موافق قیاس (اُردو) (۱) خاک - موتث (۲) پاؤں کا انتہا (باقراکشی) بیابان محنت راندیدم ہیچ پایا مقام - مذکر۔</p>
<p>پامی اور بن اصطلاح - صاحب رشیدی ذکر این کردہ مولف عرض کند کہ ہمان</p>	<p>خبر نشنیدم از مجنون بصر ایکہ من بودم (اُردو) انتہا ہونا۔</p>
<p>پایان روزی بخوردن مصدر اصطلاحی - پایا اور بن است کہ گذشت (اُردو) دیکو بقول بحر انقطاع حیات و باخر رسیدن روزی پایا اور بن۔</p>	<p>پایان روزی بخوردن مصدر اصطلاحی - پایا اور بن است کہ گذشت (اُردو) دیکو بقول بحر انقطاع حیات و باخر رسیدن روزی پایا اور بن۔</p>

<p>پاندرین رہ بی دلیل پڑ صاحبان بجز دانند ہنر بان بہار مولف عرض کند معنی لفظی این نہتا رفتن و خود سہرا نہ رفتن است و کنایہ از بی رہنما رفتن (اُردو) بے رہنما - راستہ چلنا - بے رہنما جانا۔</p>	<p>پای اوژارہ اصطلاح - بقول برہان بفتح ہمزہ و سکون و اووزای فارسی بalf کشیدہ و رای بی نقطہ مفتوح بمعنی دوم (پای افزار) است کہ گذشت صاحب بحر بر مراد پانشار تانج۔ (اُردو)</p>
<p>پای باز اصطلاح - بقول بہار و اندک بحر رشدی و سراج بمعنی رقص مولف عرض کہ (پای بازی) کہ بمعنی رقص می آید سندش برای این ہمہ میتوان قیاس کرد و (پای بازی دین) معنی رقص کردن - این اسم فاعل ترکیبی است (اُردو) رقص - ناچنے والا۔</p>	<p>صاحب جہانگیری متفق با برہان مولف عرض کنند کہ این مبدل و مزید علیہ آفتست کہ قابل شد بہ و او چنانکہ قاصم و وام و ہای ہوز در آخر زائد یار نسبت (اُردو) و یکہو پای افزار کے دوسرے معنی پای باختن مصدر اصطلاحی - صاحب آصفی گوید کہ پای باز کہ بمعنی رقص می آید از ہمین مصدر مولف عرض کند کہ موافق نیست چرا کہ (پای باز) از مصدر پای بازی دین است کنایہ از رقص کردن کہ بازی پای کردن ہمان رقص است (اُردو) ناچنا۔</p>
<p>پای بازی اصطلاح - صاحبان (۲) پای بازی دین بحر و بہار عجم و اندک رشدی ذکر (پای باز) بمعنی رقص کردہ اند مولف عرض کند کہ پای بازی بمعنی رقص ہم آمدہ کہ حاصل بالمصدر (پای بازی دین) است یعنی رقص کردن (فخر گزانی ۱۷) گر وہی بان شامل اسپ تازی و گر وہی با سماع و پای بازی پڑ شیراز ۱۷) پامنہ بانو کہ مقصد گم کنی و پامنہ</p>	<p>پای باخود نہادون مصدر اصطلاحی - آمدہ کہ حاصل بالمصدر (پای بازی دین) است بقول بہار کنایہ از بی رہنما راہ رفتن (خواجہ) شیراز ۱۷) پامنہ بانو کہ مقصد گم کنی و پامنہ</p>

(اُردو) (۱) رقص - ناچ - نڈگر (۲) ناچنا۔ رقص کرنا کہند کہ منی حقیقی است یعنی باقی از پای و جاواڑ

پای باف | اصطلاح - بقول برہان بابی کہ این را معنی بجزو یافتن ہم گیریم و این دراصل

ابجد بالف کشیدہ و بفامی زدہ جولاہہ و یافتہ تختہ از پای یافتن است کہ کلمہ آرد و محاورہ را گویند و بعضی حاکم خوانند۔ صاحبان جہانگیر مذت شد (اُردو) جگتا۔

و رشیدی و ناصری و سروری و بکر و سراج و جانی **پای بافی** | اصطلاح - بقول انند بھوالہ

ہم یہیں معنی آورده (استاد غنصری ۵) گفتیم از نرہنگ نرنگ و در حساب باقی مولف عرض

جوہر او غنا برگشت پو گفت بر پای باف و بر کنند کہ ہر دو مشتقین سکندری خوردہ اند و بایان

نسرآب پو (حکیم آوری ۵) داند خرد کہ پای نیای پای باقی تعدا و بقایا را گویند کہ در فرو حساب

بروز رزم پو با حکہ رکاب کز انجلہ پای باف پو بعد وضع خرج از جمع باقی ماند کہ در اصطلاح

(ابوشکور ۵) کشاد رزو آہنگ و پای باف پو سیاق آنرا سلک ہم نامند (اُردو) سلک۔

پویکار باشند و سرشان بکاف پو مولف وہ رقم جو فرو حساب کے آخر پر آمدنی سے خرچ

عرض کنند کہ موافق قیاس است و اسم فاعل کو وضع کرنے کے بعد باقی نکلے۔ نوٹ۔

ترکیبی معنی یافتہ از پای (اُردو) جلاہا۔ پای بد امان پیچیدہ | مصدر اصطلاحی

دیکھو آہنوحشی۔ بقول آصفی ترک آمد و شد کردن (قام مشہدی

پای یافتن | استعمال - صاحب آصفی ۵) محبت پای صبری گرد امان یک نفس پید پو

ذکر این کردہ بسندش ہمان شعر ابو شکر بخشی فرود و پتہ یوسف گریبان زینخارا پو مولف

آورده کہ بر پای باف گذشت مولف عرض کنند کہ موافق قیاس است (اُردو)

ترک آمد و رفت کرنا۔ آنا جانا بند کرنا۔	پای برپای نہاؤن <small>مصدر اصطلاحی</small>
(الف) پای بدامن افشرون <small>مصادر</small>	بقول بحر متناہت و پیروی کروں۔ بہار و
(ب) پای بدامن پیچیدن <small>اصطلاحی</small>	اندر ہمیں را (پای برپای کسی نہاؤن) نوشتہ
(ج) پای بدامن کشیدن <small>بقول</small>	مولف عرض کند عیبی نہاؤں کہ ہر دو کی است
اندر ہر سہ یعنی ترک نہاؤں و شد کروں (طالب آملی	(اُردو) پیروی کرنا۔ قدم پر قدم رکھنا۔ بقول
طالب توفیق) گزشتہ فصل بتان کہ باز پو پای	آصفیہ کسی کی پیروی کرنا۔ کسی کے ڈھنگوں پر چلنا
طلب بدامن ہرمان فشرده ایم پڑو برای (ب)	(الف) پای بر پشت اسپ در آوردن
ہمان شعر فاسم شہیدی آوردہ کہ بر (پای بدامن	(ب) پای بر پشت اسپ نہاؤن
پیچیدن) گذشت مولف عرض کند کہ ہر سہ	مصادر اصطلاحی۔ بہار بند کر (الف) گوید یعنی
مصادر موافق قیاس است و در سند آملی استقامت	سوار شدن بر اسپ (عبداللہ باقی) شہ
مصدر فشرودن است عیبی نہاؤں کہ فشرودن و	آگاہ و در آورد پای پڑو آورد و از روی آئینہ
افشرون ہر دو کی است و ہمیں است پادمان نامی پڑو صاحب بحر (ب) را آوردہ مولف	افشرون و پیچیدن و کشیدن کہ بجایش گذشت
و این مزید علیہ است کہ تخمائی بر پا زیادہ کردہ اند	(ب) شتاق سند استعمال می باشیم
و سندی از طالب توفیق بر (پادمان افشرون) کہ سعادتمندیم ہرمان نہاؤں (اُردو)	ہم گذشت کہ سعادتمندیم ہرمان نہاؤں (اُردو)
و یکہو پای بدامن پیچیدن۔	(الف) پای بر پی رسیدن <small>مصادر</small>

(ب) پامی برپی نہادون | اصطلاحی -

پامی برچیدن | مصدر اصطلاحی - بقول

بقول بھر ہر دو بمعنی متابعت و پیروی کردن بہار و مانند (۱) بمعنی گرختن (نور الدین ظہوری صاحب رشیدی و صاحب جہانگیری و لطیفات) (۲) بافتن و دندن دست چھیند گوش پڑ پیر چیدن (ب) را آورده - خان آرزو در سراج ذکر الف پامی وز دند ہوش پڑ مولف عرض کند کہ مولا کردہ مولف عرض کند کہ ہر دو مراد و (پا بر پامی نہادون) است کہ گذشت و ہمین است (پا بر پی نہادون و رسیدن) کہ بجایش تذکر شد (آردو) الف و ب دیکھو (پامی بر پامی نہادون)

پامی برداشتن | مصدر اصطلاحی - بقول

آصفی مراد و (پا برداشتن) کہ گذشت مولف

پامی برجا | اصطلاح - صاحبان برہان و عرض کند کہ مزید علیہ آن و سند این از سالک

موتید گویند کہ بمعنی ثابت قدم بودن است مولف قزوینی ہمد را بجا گذشت (ظہوری ۵) و در بیابان

عرض کند کہ ہمان (پا برجا) کہ بجایش گذشت حرم رنج نگر و ضائع پڑ پامی بردار کہ مزود می

عین است کہ برہان معنی اولش را برای این می باشد پڑ (آردو) دیکھو پا برداشتن -

پامی برون | استعمال - صاحب آصفی ذکر ترک کرد و بخمال مائیم بر ہر و منیش شامل و

مزید علیہ آنست زیادت تحتانی بر پامی مباد و این کردہ از معنی ساکت مولف عرض کند

کہ معنی این ثابت قدم است و بودن را معنی کہ بمعنی حقیقی است (جمال اصفہانی ۵) شعر

داخل کردن درست نباشد (آردو) دیکھو پا برجا فرستادنت با تو چنان است راست پڑ مور کہ

<p>پامی بلخ نزد سلیمان برد؛ (اُردو) پاؤن لیجانا جیسے "چیونٹی سلیمان کے پاس ٹڈی کا پاؤن" باشد از ترک کردن مولف عرض کند کہ موافق لے گئی "قیاس است (عرفی ۷) طرب را پای بر سر</p>	<p>پامی بر زمین نرسیدن مصدر اصطلاحی زن کہ جنت را نخل یابی؛ ہوس را دست بر بھر گوید کہ کمال شادمانی و غایت خوشی نمود صاحب رہنما ہم بحوالہ سفرنامہ ناصر الدین شاہ ترک کرنا۔</p>
<p>پامی بر سنگ آمدن مصدر اصطلاحی بقول برہان (۱) کنایہ از پیش آمدن مخاطره صاحبان رشیدی و بہار و (جہانگیری و لطعات) ذکر این کردہ اند (صائب ۷) اگر سیل سبک رفتار در و نبال من باشد؛ ہمان از خواب سنگین پامی من بر سنگ می آید؛ (ظہوری رباعی) از در و نماندہ در و لم جای دواؤ تا</p>	<p>پامی بر زمین نرسیدن - است و (پا از شادی بر زمین نرسیدن) ہم یہمین معنی گذشت (اُردو) ویکھو پا از شادی بر زمین نرسیدن - پامی بر سحر حرف کسی گذاشتن مصدر اصطلاحی - صاحب آصفی ذکر این کردہ از معنی ساکت مولف عرض کند کہ ہمان کہ بر (پا بر سحر حرف کسی گذاشتن) گذشت این مزید علیہ آفت بزیادت تحتانی بر پا (اُردو) ویکھو پا بر سحر حرف کسی گذاشتن -</p>
<p>پامی بر سر زردن مصدر اصطلاحی - کنایہ موت پامی بر سر زردن مصدر اصطلاحی - کنایہ موت پامی بر سر زردن مصدر اصطلاحی - کنایہ موت</p>	<p>پامی بر سر زردن مصدر اصطلاحی - کنایہ موت پامی بر سر زردن مصدر اصطلاحی - کنایہ موت پامی بر سر زردن مصدر اصطلاحی - کنایہ موت</p>

<p>است مولف عرض کند کہ ہمین مصدر بر در برگ مولف عرض کند کہ اصلاً این مقولہ نیست آمدن پا کہ گذشت بمعنی سکندری خوردن ہم (پا برکاب بودن) ہم توان گفت و حقیقت این و ہمین است معنی مشہور کہ ذکرش صاحب بحر پا برکاب گذشت (ارو) پا برکاب ہے یعنی کرو و ہمین است اصل معنی و معنی اول مجاز این آمادہ سفر ہے۔</p>	<p>و سند پھوری کہ بالاندکور شد معنی دوم را می توان گرفت</p>
<p>صاحب آصفی ذکر این کردہ از معنی ساکت مولف</p>	<p>دیکھو بر سنگ آمدن پا۔</p>
<p>عرض کند کہ معنی آمادہ سفر بودن است (صائب</p>	<p>پای بر سنگ خوردن مصدر اصطلاحی بقول بحر مراد (پای بر سنگ آمدن) مولف</p>
<p>از حیث تم نفسی پا برکابی ماند است پومی رود</p>	<p>عرض کند کہ همان (پا بر سنگ خوردن) کہ گذشت</p>
<p>وقت گراز من خبر می می گیری پرمخفی میاد کہ این</p>	<p>و این مزید علیہ آنست زیادت تحتانی بر پا (ارو)</p>
<p>سند (پا برکاب ماندن) است و محاورہ زبان</p>	<p>دیکھو پا بر سنگ خوردن۔</p>
<p>ہم ہمین اگر چہ زیادت تحتانی بر پای خلاف قواعد</p>	<p>پای برکاب اصطلاح۔ صاحب آصفی</p>
<p>نیست ولیکن درین مصدر تحتانی از زبان محاور</p>	<p>ذکر این کردہ مولف عرض کند کہ همان (پا برکاب) عجم شنیدیم (ارو) پا برکاب رہنا۔ یعنی</p>
<p>کہ گذشت و این مزید علیہ آنست زیادت تحتانی</p>	<p>بر پا (ارو) دیکھو پا برکاب۔</p>
<p>آمادہ سفر رہنا۔</p>	<p>پای برکاب است مقولہ۔ صاحب بہار و انند بمعنی پای بریدن مولف عرض کند</p>
<p>انند بحوالہ فرہنگ فرنگ گوید کہ آمادہ سفر است کہ ہمین بر (برکندن پای) گذشت و سند استعما</p>	

هم به در انجا نکر (اُر دو) و یکپو بر کردن پای - به در انجا نکر (اُر دو) و یکپو پا بر مصحف کشیدن -

پای برگزین | مصدر اصطلاحی - بهار و اند پای بر بنجن | اصطلاح - صاحب رشیدی و

ذکر این کرده است که مولف عرض کند که خان آرزو در سراج ذکر این کرده مولف

همان که بر (پا برگزین) گذشت و کنایه از فرار شد عرض کند که همان که بر (پا بر بنجن) گذشت و اصل

هم که مجاز معنی مذکور است (میر خسرو) تا ششم این پا و بر بنجن (اُر دو) و یکپو پا و بر بنجن -

غم ترا درین راه و سر بر گرفت پای بر گیر (اُر دو) **پای بر نهادن** | مصدر اصطلاحی - بقول

دیکپو پا برگزین - صاحب بحر معنی متابعت کردن مولف عرض

پای بر لباس نو گذاشتن | مصدر اصطلاحی - کند که (بر نهادن) بمعنی واپس کردن و آواره نمودن

صاحب آصفی گوید که رسم است که چون خواهند جامه و دفع کردن گذشت و معنی این مصدر مرکب موافق

نو پوشند اول پارا بران گذارند یعنی وزیر و دست و قیاس نیست و معاصرین عجم هم بر زبان ندارند

پاکونه شود و بخواند بهار گوید که این مرسوم زنانست و دیگر محققین فارسی زبان هم ذکر این نکرده اند

مولف عرض کند که همان است که بدون تحتاً سند استعمال هم پیش نه شد مجر و قول صاحب

بر (پا بر لباس نو گذاشتن) گذشت (اُر دو) بحر که بن ترا و است برای انیم معنی کفایت نمی کند

و یکپو پا بر لباس نو گذاشتن - (پای بر پای نهادن) البته به همین معنی گذشت

پای بر مصحف کشیدن | مصدر اصطلاحی - که موافق قیاس است عجیب نیست که در کتابت

بهار و اند ذکر این کرده مولف عرض کند که همان تحریفی راه یافته یک پای حذف شد و الله اعلم

که بر (پا بر مصحف کشیدن) گذشت و سند این هم مشتاق سند استعمال می باشیم (اُر دو) و یکپو پا

برپای نہادون -

بدمند یا چیزی بنویسند و به بندند و آن بز را بصحرای

پای برهنه | اصطلاح - بهار ذکر این کرده گوید سر و بند - تمام گله گوسفندان و بزها پیش آن بز

و صاحب انند بدنبالش می پوید که همچنین سر برهنه آیند و قصا بان هر کدام را که خواهند بگیرند - صاحب

و فرماید که پایش از وی مخدوف می باشد محمد علی رشیدی بزرگ هر دو معنی گوید که در نسخه سروری (پای

سلیم ۵) پای برهنه گرم سیراغم که شعله را پوز از خواب بزرگ آنگندن) بمعنی سحر کردن برای حبت کسی آورده

رحمتی بکف پانیرسد پوز مولف عرض کند که و در کلام نظامی هم که می آید حسب مقصود و خود

حذف کلمه با محاوره زبان است (اردو) آنگندن را آنگندن نقل کرده (نظامی ۵)

ننگه پاؤن - مراد رکوبیت ای شمع نکوئی پوز فلک پای بزرگ آنگندن

پای بریدن | استعمال - بهار بر معروف گوئی پوز که گرچون گوسفند می بری سر پوز بی پای

قانع - صاحب انند گوید که معنی (پای کردن) است خود دوم چون سگ برین و پوز و ارسته ذکر

که گذشت مولف عرض کند که تعریف این عادت قصا بان کند و از ارادت خان واضح

بر آنگندن پای گذشت (اردو) و یکپو بر کردن پای سند آرد که در تعریف کوه نوشته (فقره) شکار

پای بزرگ آنگندن | مصدر اصطلاحی - بقول جویان را در کوی محبتش پای بزرگ آنگنده ۵ (صاحب

برهان و ناصری و جامع بضم بای ابجد و سکون ز اجهانگیری و ملحقات) این را آورده - صاحبان

هتوز (۱) کنایه از بی طاقت و بی آرام شدن مانند بحر و موتید ذکر هر دو معنی کرده اند - خان آرزو در

نعل در آتش نهادن و (۲) سحر کردن باشد سراج بزرگ معنی اول گوید که معنی بی آرام کردن

چه گویند که قصا بان افسونی خوانند و بر پای بزرگ است و فلت کلمه هم دلالت دارد و برای معنی

دوم نقل قول برہان ورثی کند مولف (اردو) دیکھو پاؤں زمین نہ سیدن۔

عرض کند کہ (۲) سحر کردن قصا بان برپای بن **پای بست** اصطلاح - بقول برہان (۱)

و معنی دوم مجازاً صورت تمیز گرفته و معنی اول مجازاً کنایہ از بنی کار صاحب بحرین را بہمین معنی

مجاز است و ما در معنی اول با خان آقا و اتفاق مراد است پای بستہ گوید **مولف** عرض کند کہ

داریم (اردو) (۱) پریشان کرنا (۲) جادو کرنا شک نیست کہ اصل این پای بست اسم مفعول

(۳) بکرے کے پاؤں کے ذریعہ سے بکرہ کو سحر کرنا۔ مصدر (پای بستن) است کہ می آید و بحدت

پای زمین کشیدن مصدر است پای ہوتو آخر پای بست شد و برای معنی کہ بالا

بنا توانی وضع قدم نہادن **مولف** عرض کند کہ رشداً طالب ہندی با شیم کہ معاصرین عجم بر

کند کہ موافق قیاس کہ قدم ناتوان در رفتار زبان نہادند و محققین اہل زبان ہم ذکر این

بہندگی شود (ظہوری ۵) نالہ پای زمین گر کند نکرده اند و با معنی حقیقی ہم نسبتی ندارد (اردو)

از ضعف چہ غم پڑ نیست توان دست فغانم کہ بجائی بے کار۔

نرسید پڑ (اردو) ناتوانی سے پاؤں زمین پر (۲) پای بست - بقول برہان و سرودی و

کھینچتے چلنا۔

پای زمین نہ رسیدن مصدر اصطلاحی - بہمین معنی مراد است پای بستہ گوید (۱) بہار

صاحبان برہان دانند و گراین کردہ اند **مولف** لا اور می ہے کہ بدخواہ را چون در آرد شکست

عرض کند کہ ہمان است کہ بدون تختائی با مجرودید چرخ را چون کند پای بست پڑ (خواجہ

پاسجائیش گذشت و این مزید علیہ آنست (صفحہ ۵) چہ حاجت بند آہن ہچومن آشفٹہ

حالی را پڑ کہ از دست دل خود پای بست بند منتظر۔ صاحب بحر این را بہ ہمین معنی مرادف
 سودایم پڑ مولف عرض کند کہ حقیقت ماخذ پای بستہ گوید مولف عرض کند کہ مجاز معنی
 این بر معنی اول گذشتہ و گرفتار و مقید ہم پای بستہ دوم است کہ منتظر ہم من وجہ مقید انتظار است
 می باشد یعنی زنجیر و پایش و فارسیان بند و دوست و موافق قیاس معاصرین عجم بزبان نذرند و
 را ہم پای بست گفتہ اند یعنی مقصودشان مجر و دیگر محققین اہل زبان ہم ذکر این نکرده اند (۱۰)
 از گرفتار است بر سبیل مجاز و پای بست کہ ہمین منتظر۔ انتظار کرتا ہوا۔
 گذشت اصل این است (ارو) گرفتار مقید۔ (۵) پای بست۔ بقول برہان و مویّد یعنی اسیر
 و یکہو پای بست کے تیسرے معنی۔ محبت۔ صاحب بحر این را بہ ہمین معنی مرادف پای
 (۳) پای بست۔ بقول برہان و مویّد یعنی بستہ گوید (محمد سعید اشرف ۷) بصفایان رسید
 ایستادہ صاحب بحر این را بہ ہمین معنی مرادف اشرف و باز پڑ پای بستہ بنان لاہور است پڑ
 پای بستہ گوید مولف عرض کند کہ مجاز معنی دوم است کہ مولف عرض کند کہ مجاز معنی دوم است کہ
 دوم است کہ شخص ایستادہ ہم سیر نمی کند و گرفتار محبت ہم مجازاً مقید است کہ محبت آنرا
 پای بستہ قیام است۔ معاصرین عجم بدیعنی استعمال پای بستہ دار و اگرچہ معاصرین عجم بدیعنی بزبان نذرند
 این نمی کنند و دیگر محققین اہل زبان ہم این را و دیگر محققین اہل زبان ہم این را ترک کردہ اند
 ترک کردہ اند۔ مشتاق سند استعمال می باشیم و لیکن استعمال سعید اشرف اعتبار را شاید کہ
 (ارو) کھڑا ہوا۔ ایستادہ۔ کناہ از عاشق باشد (ارو) اسیر محبت۔ محبت
 (۴) پای بست۔ بقول برہان و مویّد یعنی گرفتار۔ عاشق۔

(۶) پامی بست۔ بقول سروری و بہار معنی بن خراب پیکن پامی بستش ز لای شراب پوزولہ (۷) دیوار (سعدی ۷) خواجہ و ربند نقش ایوانست پناہی طلب کردہ ام پامی بست پیکہ دانی درین خانہ از پامی بست ویران است پناہی صاحب بحر کار دستیم هست پناہی مولف عرض کند کہ مجاز معنی بنیاد عمارت گشتہ۔ مراد پامی بستہ مولف معنی ششم است کہ پایہ ہم مستحکم باشد (ارو) عرض کند کہ تخفیف پامی بستہ و این کنایہ ایست برای استوار۔ مضبوط۔ پائدار۔ مذکر۔

پایہ دیوار کہ انہم مقید است مجاز معنی دوم و پابست (۹) پامی بست۔ بقول بحر مراد پامی بستہ معنی اولش اصل است و این مرید علیہ (ارو) معنی زنی کہ اورا شوہر طلاق نداده بگذار و خود برو و دیکو پابست کے پہلے معنی۔

(۷) پامی بست۔ بقول بحر و بہار مراد پامی بستہ مشتاق سند استعمال این می باشیم کہ دیگر ہمہ محققین از پامی بست دوم مولف عرض کند کہ موافق قیاس است ساکت و معاصرین عجم ہم استعمال این نمی کنند اسم فاعل ترکیبی معنی گرفتار کنندہ پایہ کنایہ از دام۔ (ارو) وہ عورت جس کو مروٹے چوڑو یا ہو معاصرین عجم ہر زبان ندارند (ارو) دام۔ بقول بحر طلاق نہ دی ہو۔ موٹ۔

آصفیہ۔ مذکر۔ جال۔ پند (مومن ۷) بان جوش (۱۰) پامی بست۔ بقول بہار معنی زنجیر و مانند تیش چھڑ چلی جائے کہ پرتو پناہی جانیگے فرسودہ کہ بر پایہ بندیان نہند مولف عرض کند کہ اگر دام نہ ہو گا پناہی متعلق معنی ہفتم است و خصوصیت زنجیر ندارد

(۸) پامی بست۔ بقول بحر و بہار مراد پامی بستہ و خصوصیت دام ہم نباشد مراد از چیز می است معنی استوار (ظہوری ۷) خواہی بنای بقار کہ بوسیلہ آن کسی را مقید و گرفتار کنند۔ اسم فاعل

<p>کیمی است دیگر ہمہ تحقیق فارسی زبان و معاصرین (پایستن) برو معنی مجبوس شدن و منظر شدن عجم ازین معنی ساکت مشتاق سند استعمال می بشیم قانع مولف عرض کند کہ معنی حقیقی این پایستن پای (آرو) زنجیر یا اور کوئی چیز جس کے ذریعہ سے کسی است و بس و ہر دو معنی بالا بلکہ جملہ معانی پایست ملزم کو مقتید کریں۔ در مصدر نباشد و آنکہ از منظر شدن معنی (پایستن) و</p>	<p>(۱۱) پای بست۔ بہ تحقیق ما پابند کاری (ظہوری) پای بست) معانی کثیر پیدا شد نتیجہ مماوردہ باشد (۵) یکی در حرم پای بست نماز پڑکی در حرابات دیگر بیچ (آرو) پاکون بانہ ہوتا۔ مست نیاز پڑ مولف عرض کند کہ مجاز معنی پایستن اصطلاح۔ بقول برہان و بحر مرادف</p>
<p>دوم است کہ پابندی در کاری ہم قیدی است پای بست۔ صاحب جہانگیری در ملحقات بر معنی (آرو) دیکھو پابند۔ بی کار و گرفتار قانع مولف عرض کند کہ (پایستن)</p>	<p>(۱۲) پای بست۔ بہ تحقیق ما استحکام (ظہوری) بجایش گذشت بمعنی گرفتار و اسیر محبت و حق آنست (۵) پایستنی ز عقل باید کرد پڑ چار دیوار عقل محکم کہ برہمہ معانی (پایستن) شامل است و این نیست پڑ مولف عرض کند کہ من وجہ تعلق بمعنی اصل آن است (آرو) دیکھو پای بست۔</p>
<p>ہشتم است و بلحاظ معنی حقیقی پای بست این کہ پایستن پایستہ مادی اصطلاح۔ بقول اننداسیر ایست کہ پایستن ہم استحکام چیزی کردن است محبت مادی مولف عرض کند کہ بیچ خصوصیت (آرو) استحکام بقول آصفیہ۔ مذکر مضبوطی بہنوی با مادی و نداد و خیال سطحی صاحب اننداست</p>	<p>پایستن مصدر اصطلاحی۔ صاحب آصفی کہ این را در اصطلاحات جہاد و کہ دپای بست ذکر این کردہ از معنی ساکت۔ صاحب بحر نسبت و پایستہ) بہ معنی اسیر محبت گذشت و این مرکب</p>

اضافی است و میتوان اضافت (پای بست و (ب) پای بستگ و آردن بقول بحر	
پای بستہ) بسوی غیر مادر ہم کنند (آرو) مان کا ہر دو مرادف پای بستگ بر آمدن است کہ گذشت اسیر محبت۔ مان سے زیادہ محبت رکھنے والا۔ و مرادف (پای بستگ آمدن) بہار ہم ذکر ہر دو	
پای بسیررون مصدر اصطلاحی۔ عجب کردہ (طاہر وحید الفیہ) پائیش بستگ تا خورد	
اصفی ذکر این کردہ از معنی ساکت مولف عرض و طلب پڑکی نقد بسوی کیسہ صراف می رود	
کنند کہ کنایہ از بی ادبی کردن (جامی ۷) پای و عجب (خواجه شیراز ۷) و انکو ترا بستگی کرد و بنمون پڑ	
بسر او میرای خواجہ مباد پڑ کہ ازین بی ادبی دین ای کاشکی کہ پاش بستگی درآمدی پڑ مولف	
تو بر باد رود پڑ (آرو) بے ادبی کرنا۔ عرض کنند کہ (پای بستگ خوردن و درآمدن) عجب	
پای بستگ آمدن مصدر اصطلاحی۔ گذشت و این مزید علیہ آنست (آرو) دیکھو	
بقول خان آرزو در سراج معنی آفت رسیدن (پای بستگ خوردن و درآمدن)	
شاعر ۷) من کیستم از خویش بستگ آمدہ پڑ دیوانہ	
با خرد و جنگ آمدہ پڑ دوشینہ بکوی دوست از صاحب آصفی گوید کہ فنی است از گشتی مولف	
ر شکم گشت پڑ نالیدن پای دل بستگ آمدہ پڑ عرض کنند کہ حقیقت این بر (پای بستگ خوردن)	
مولف عرض کنند کہ (پای بستگ آمدن) بچایش بیان کردہ ایم (آرو) دیکھو پای بستگ خوردن	
گذشت۔ اصل است و این مزید علیہ آن بیہ پای بند اصطلاح۔ بہار گوید کہ بمعانی	
معانی (آرو) دیکھو پای بستگ آمدن۔ (پای بست) است کہ گذشت۔ صاحب	
دالف پای بستگ خوردن مصدر اصطلاحی سروری می فرماید کہ بمعنی وام باشد۔ صاحب	

<p>رشدی گوید کہ مراد (پابند) و (پای بند) خود ششم پناہ جو ہر جان است ساق سیمین را صاحب مویدمی فرماید کہ همان پابند مولف عرض کند کہ پابند و پابست و پای بست ہر سوار پناہ بیامی بوس تو از خاور آفتاب پناہ بجایش گذشت قیاس ہم متقاضی ہمین است (مفید لحنی) جز اشک خود مفید ز کس رفتگی کہ این را مزید علیہ پابند و انیم و مراد پای بست (خواجہ شیراز) دل من بدور رویت ز چمن فرا ندید پناہ ہر چند پای بوسی اہل زمانہ کرد پناہ (اردو) دیکھو پا بوس و پا بوسی۔</p>	<p>دارو پناہ کہ چو سر و پای بند است و چو لالہ داغ دارو پناہ (شیخ شیراز) اسی گرفتار پای بند و اگر آسودگی مبنی خیال پناہ (ولہ) چو کرکس بر وانہ آمد فراز پناہ شد بر و پای بند و راز پناہ (بفرمود کنز زریکی پای بند پناہ و نہادند بر پای آن پناہ پناہ (اردو) دیکھو پابند۔ پابست۔ پای بست (الف) پای بوس اصطلاح۔ بہار زکریا (ب) پای بوسی این کردہ و صاحب انند نقلش برداشتہ مولف گوید کہ همان (پا بوس و پا بوسی) است کہ بجایش گذشت (بابا فغانی) بیامی بوس تو دوست از حیات</p>
<p>استعمال صاحب آصفی پای بوسیدن ذکر این کردہ بسند این از زبان اسناد کاری گیر کہ بر پای بوس گذشت مولف عرض کند کہ بوسہ بر پای دادن بمعنی حقیقی است (اردو) پاؤن کو بوسہ دینا۔ پا بوسی کرنا۔ پای بیرون نہادن از خود مصدر (۱۲۷۶)</p>	<p>اصطلاحی۔ بی خود شدن باشد مولف عن کند کہ موافق قیاس است (ظہوری) ایدل ز خود بیرون نہ ہادی ہنوز پای پناہ شرمی کہ سالکان بہ ازین جستجو کنند پناہ مخفی مباد بیرون و بیرون ہر دو یکی است (اردو) بے خود ہونا۔</p>

پای بیش از کلیم کشیدن

مصدر اصطلاحی کشف گوید کہ رسمی است درویشان را کہ چون صاحب آصفی ذکر این کرده مولف عرض کند کہ کسی از ایشان گناہی کند اورا بصف نعال کہ همان (پای بیش از کلیم کشیدن) است کہ گذشت و در مقام غرامت است بیکپای ایستادہ کنند و مشتاق سنبو ویم و در نیجا سندش بدست آمد و این مزید گوش او ہم بدست او بگیرانند مولف عرض آنست بزیاوت تختانی برپا (حافظ شیرازہ) آن کند کہ پاچان از مصدر پاچیدن اسم حال است سہر زلف کہ کرد ترا دوست حافظا؛ بیش از کلیم بمعنی پاشان پس پای پاچان بمعنی پای پاشان خویش مگر پاکشیدہ؛ (اُرو) ویکہو (پای بیش از کلیم کشیدن)

پای بی کفش دویدن

مصدر اصطلاحی - چہارم می آید (اُرو) ایک پاؤن پراستا دگی۔ بقول انند کناہ از بسیاری شوق تعجیل در کارداشتن موتہ جو سرائو یا ریاضتہ معمول ہے۔

پای پس آمدن

مصدر اصطلاحی - بقول (حکیم سنائی) شاہ کین مژدہ بر سریر شنیدہ پای بی کفش سوی خانہ دویدہ؛ مولف عرض کند کہ بحر مراد (پای پس شدن) بمعنی گریختن و نہایت اصل این (با پای بی کفش دویدن) است کلمہ با نمودن و کم آمدن از حریف خود۔ صاحبان موتہ و استعمال حذف شد صاحب ناصری ہم در لمحات و انند ہم ذکر این کرده اند مولف عرض کند ذکر این کرده (اُرو) کسی کام کی عجلت یا شوق کناہیہ باشد از مغلوب شدن و ہمین مصدر بدون مین ننگے پاؤن بہاگنا۔ تختانی بر (پای پس آمدن) گذشت (اُرو)

پای پاچان

اصطلاح - صاحب انند بجوالہ بہاگنا - مغلوب ہونا - پیچھے ہٹنا۔

پامی پس آوردن

مصدر اصطلاحی - کشتی باشد مولف عرض کند کہ پامی بمعنی زیر

بقول آصفی کنایہ از ترک کردن و گذاشتن مولف است و پلہ بمعنی نروبان بجایش می آید - مرکب

عرض کند کہ همان کہ بر (پامی پس آوردن) گذشت اضافی است و کشتی و ر (ب) چیزی نباشد کہ

این مزید علیہ آن (اُردو) و یکہو پامی پس آوردن - کہ برای غیر کشتی ہم استعمال این میتوان کرد

پامی پس شدن

مصدر اصطلاحی - بقول (اُردو) سیڑی کے نیچے یا زینے کے نیچے -

گر خنق و ہزیمت نمودن مراد و پامی پس آمدن پامی پوزان اصطلاح - بقول برہان ما

صاحبان مویہ و اندہم ذکر این کردہ اند مولف زامی تازی بروزن پامی کو بان آواز مہیب

عرض کہ معاصرین عجم (پسا شدن) را بر زبان سہمناک را گویند صاحب سروری بحوالہ نسخہ

وارند و معنی این ہزیمت یافتن است پس گزین و فانی ذکر این کردہ گوید کہ این لغت جامی دیگر

را ازین تغلف نیست (اُردو) پسا ہونا - بقول بنظر نرسید خان آذر و در سراج بہ نقل قول برہان

آصفیہ پیچہ ہٹنا - پیٹہ و کہانا - شکست کہانا - گوید کہ معلوم نیست کہ این لفظ مجاز است یا حقیقت

بہاگ جانا - مولف عرض کند کہ فوزان بہ فاو زامی فارسی

والف) پامی پلہ اصطلاح - صاحب ہنما بروزن سوزان بمعنی فریاد و صدا و بانگ عظیم

(ب) پامی پلہ کشتی بحوالہ سفرنامہ ناصر می آید و پامی بمعنی خود است پس معنی لفظی این

شاہ قاچار ذکر الف کردہ گوید کہ بمعنی زیر نروبان آواز مہیب پامی و فارسیان مجازاً برای مطلق

یا زیرینہ باشد و صاحب روزنامہ ہم بحوالہ آواز مہیب استعمال کردہ اند پس ازین صراحت

سفرنامہ مذکور (ب) را آورده گوید کہ زیر نروبان معلوم شد کہ مجاز است (اُردو) ڈراونی آواز -

جیب آواز - موش -

(الف) پای پیچید صاحب مویده نسبت

پای پوش | اصطلاح - بقول انند بھواله (ب) پای پیچیدن | الف گوید که یعنی سترافت

فرهنگ فرونگ کفش باشد مولف عرض کند که (ج) پای پیچیدن از چیزی (و ب)

مزید علیہ همان پای پوش که گذشت و صراحت ماخذ بقول جامع و برهان و بحر کنایه از (۱) سترافتن
بهم را نجا کرده ایم (ا ر و و) و یکو پای پوش - (۲) رفیق و (۳) گرختن و (۴) جان کردن

پای پوش به نیه زده | اصطلاح - بقول مویده بھواله صاحبان رشیدی و صاحب جهانگیری در ملحقات

رساله علمی بازاری که در هند آنرا پنبی گویند بر معنی دوم و سوم قانع (سعدی ۳۵) الا تا

و در نسخه دیگر (پای پوش بنیه زده) به معنی جمله عوض پیچی سر از عدل و رای پ که مردم ز دست

شمین معجزه نوشته مولف عرض کند از نسخ متعدد نه پیچید پای پ صاحب مویده بر معنی اول و سوم

مویده صحت حلیه لفظ نمی شود و ظاهراً بحسب کتابت قانع - خان آرزو و در سراج بر نقل قول برهان

معلوم میشود که این بازاری را نام است که در آنجا قانع بهار بند کر (ج) گوید که سترافتن است

پای پوش بفروشن می دهند - بنه به موحد مضموم و کنایه از گرختن و جان کردن و نقل سند سعدی

و نون مفتوح و های ساکن یعنی دکان گذشت کند که بالا مذکور شد مولف عرض کند که الف

و معنی لفظی این (پای پوش به دکان نهاده) باشد و ماضی مطلق است از مصدر (پ) و (ب) بمعنی

کنایه از جایی که در دکانها پای پوش بفروخت تحقیقش پیچ دادن یک پای به پای دیگر و کنایه

نهاده باشند معاصرین هم بر زبان ندانند (ا ر و و) باشد به معنی اول و دوم و سوم و چهارم صاحب

جوئیون کا بازار بند کر - جهان جوتیان فروخت کیجائی - بحر به (جان کردن) می فرماید که سکران الموت را گویند

<p>مامی گویم کہ غلط کرو ورنہ تعریف کہ آن جانکنندنی است و جانکندن واقع شدن سکرات الموت باشد و چون در سکرات الموت از تعب آن پای می پیچد فارسیان (پای پیچیدن) را بمعنی جانکنند</p>	<p>سیڑھی پالو تو گھر پر چڑھو یہ اس سے مراد یہی ہے کہ ہر کام کو اصول سے کرو اور اول اسکے سامان مہیا کرو ایسا نکرنا حماقت کی دلیل ہے۔</p>
<p>پامی پیش از کلیم کشیدن مصدر اصطلاحی استعمال کردند (ارو) (۱) سرکشی کرنا، نافرمانی کرنا (۲) جانا (۳) ہاگنا (۴) سکرات الموت میں مبتلا ہونا۔</p>	<p>پامی پیش آمد است و پس دیوار گذشت - فوق زبان تقاضای آن می کنند کہ دین صاحبان خزینۃ الامثال و امثال فارسی و گراین کرده از معنی محل استعمال ساکت مولف عرض کنند کہ چون کسی کار بہ بی اصولی کند فارسیان</p>
<p>پامی پیش کسی و دشمن مصدر اصطلاحی این مثل را بحق اوزمند معنی انسان را بایہ کہ اول بنیاد کاری قائم کند و پس از ان تکمیل آن مثلاً اگر خواہند کہ بہ بالا خانہ روند باید کہ اول نزد</p>	<p>پامی پیش کسی نہادون بقول بہار بجو روانند مقرر پہلوانانست کہ در وقت کشتی از تمکین و استقرار و قدرت و قوت بود (حسین ارادہ بالا خانہ کردن ابھی است (ارو) سنائی الفیہ) چون کوہ پیش باد بیداشت پا اگر کو</p>
<p>دکن میں کہتے ہیں "راستہ بنا لو تو آگے بڑھو۔" میر و حمایت تو بہ پشت غبار و دست پو (نظامی)</p>	<p>پامی پیش کسی و دشمن مصدر اصطلاحی پامی پیش کسی و دشمن مصدر اصطلاحی</p>

جسے بہنگام سرسبز رو باہ لنگ پڑ چکو نہ ہند پامی کہ از سرتا پاکلفت می باشد بشکل پامی پیل و پیل
پیش پلنگ پڑ مولف عرض کند کہ در سند سنائی مخصوص ہم گاؤم نباشد بلکہ از سرتا پاکیشان
استعمال پاست بدون تحتانی عیبی ندارد کہ پاو از نیجاست کہ استعارۃً این ہر دو را پامی پیل
پامی ہر دو یکی است معنی حقیقی این ایستادن بر آگفتند (آروو) (۱) ایک حربۃ آہنی - مذکر (۲)
مقابلہ مقابل دیگر ہیچ (آروو) کسی کے روبرو ایک گلاس یا ساغر جو مثل ہاتھی کے پاؤں کے
مقابلہ کے لئے کھڑا ہونا۔ یکسان ہوا اور گاؤم نہ ہو۔ مذکر۔

پامی پیل | اصطلاح - بقول برہان بروزن | پامی پیل | اصطلاح - بقول بہار و دانش بہان
تاریخ (۱) حربۃ باشد کہ اکثر و اغلب زنگیان پاتا بہ کہ بجایش گذشت مولف عرض کند کہ این
دارند و (۲) نوعی از قدح و پیالہ شراب خوری مزید علیہ آنست زیادت تحتانی بر پا و دیگر ہیچ
صاحبان بحر و جہانگیری و سروری و رشیدی و نامہ و صراحت ماخذ این بر پاتا بہ کردہ ایم و ہمین را
ذکر ہر دو معنی کردہ اند۔ صاحب مویذ و خان آرزو پیتا وہ ہم گویند کہ بجایش می آید (میرزا عبدالحی
در سراج بر ذکر معنی دوم قانع (خاقانی ۷) قبول ۷) ز باز گذشت کسی آگہ است چون طاووس
من صید آنکہ کعبہ جانہاست منظرش پو بامن کہ جزو تن بودش پامی تا بہ سفری پڑ (آگہ ۷)
بہ پامی پیل کند جنگ عہدش پڑ (ولہ ۷) تابا پامی پیتا بہ - بقول آصفیہ - چمڑے کا موزہ اور وہ
پیل می بر کعبہ عقل آمد است پامی پیل پان نقد چمڑا جو جوئے کے اندر خاک پاگرمی کے بچاؤ
جان بر گوہر ش افشا ندہ اند پڑ مولف کے واسطے رکبہ لیتے ہیں - دیکھو پاتا بہ -
عرض کند حربۃ کہ بالا مذکور شد از قسم گزاست پامی تا بہ کشادون | مصدر اصطلاحی -

بقول بحر و چہانگیری در ملحقات) و مؤید و برہان کسی کہ ہچو گہر پاس آرد و اردو (محسن تاثیر) حسن
از سفر باز ماندن و اقامت کردن - صاحب نقد داغ تا گیر و خراج خسرو می پڑ عشق را در پای
رشد می گوید کہ بر جای مقیم شدن است و خان تخت سینہ و امی می کند پڑ صاحب بحر گوید کہ ترجمہ
آرزو و در سراج بر ترک کردن سفر قانع مولف این در عربی و دار السلطنت است مولف گوید
عرض کند کہ این بہان است کہ بر (پا تہ کشادہ) کہ بمعنی جائی کہ تخت شاہان در آنجا باشد و مقام و
گذشت (آرو) و یکہو پا تہ کشادہ - مستقر پا و شاہان - مخفی مباد کہ از سند صاحب

پای تاسر | اصطلاح - بقول بہار و اندکنا استعمال

از تمام و مجموع مخفف از پای تاسر (ابو طالب (۲) پای تخت ساختن | پیدا است کہ
کلیم (۳) کیستم من پای تاسر نسخہ از زلف او پو تیرہ بمعنی پای تخت قرار دادن است (آرو) (۱)
روزی بیقرار آشفته حالی در ہی پڑ مولف پای تخت - بقول آصفیہ - اسم مذکر - پادشاہ کے
عرض کند کہ موافق قیاس است (آرو) سر تا پا رہنے کی جگہ - دار الخلافہ - دار السلطنت - راجہ
بقول آصفیہ - از سر تا پا - سر سے پاؤں تک - (۲) پای تخت قرار دینا -

(۱) پای تخت | اصطلاح - بقول بہار و اندکنا پای تراب | اصطلاح - بہار گوید کہ مغیرہ

مکان بودن سلاطین چنانچہ حضرت دہلی ماوامی بفتح بای فارسی و سکون تھانی و نون غنہ و فتح ثناء
سلاطین ہند و صفایان ماوامی اکثر سلاطین صفویہ فوقانی و رای ہملہ و ہا در آخر و این غلط عوام فارسی
و استنبول کہ از بدنی پای تخت سلاطین روم است گویان ہند است در کلام استادان چہ نظم و چہ نثر
و صاحب (۳) از تاج پا و شاہ پای تخت می سازد و یافت نشد و صحیح نقل مکان کہ عبارت از جای خود

۱۵۳/۹۱

ع-آ

آخری درج شدہ تاریخ پر یہ کتاب مستعار ۱۳
لی گئی تھی مقررہ مدت سے زیادہ رکھنے کی
صورت میں ایک آنہ یومیہ دیرانہ لیا جائے گا۔

٥٩١٥٥٣ ع - ج ٢

آصف اللغات
عزیز علی بیگ

۱۔ ارادوں میں عمل کی عادت نہ بنے۔
 ۲۔ ارادوں میں عمل کی عادت نہ بنے۔
 ۳۔ ارادوں میں عمل کی عادت نہ بنے۔
 ۴۔ ارادوں میں عمل کی عادت نہ بنے۔
 ۵۔ ارادوں میں عمل کی عادت نہ بنے۔
 ۶۔ ارادوں میں عمل کی عادت نہ بنے۔
 ۷۔ ارادوں میں عمل کی عادت نہ بنے۔
 ۸۔ ارادوں میں عمل کی عادت نہ بنے۔
 ۹۔ ارادوں میں عمل کی عادت نہ بنے۔
 ۱۰۔ ارادوں میں عمل کی عادت نہ بنے۔

